

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ VE EDEBİYATLARI
ANABİLİM DALI

SALAR BABA OĞUZNAMEŚİ
(İnceleme-Metin-Tercüme-Dizin)

Yüksek Lisans Tezi

Mehmet GÜLER

Ankara-2010

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ VE EDEBİYATLARI
ANABİLİM DALI

SALAR BABA OĞUZNAMEŚİ
(İnceleme-Metin-Tercüme-Dizin)

Yüksek Lisans Tezi

Mehmet GÜLER

Tez Danışmanı

Doç.Dr. Berdi SARIYEV

Ankara- 2010

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ ve EDEBİYATLARI
ANABİLİM DALI

Salar Baba Oğuznamesi
(İnceleme-Metin-Tercüme-Dizin)

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Doç.Dr. Berdi Sarıyev

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

Prof. Dr. Önal Kaya

Prof. Dr. M. Leke Erdem

Doç. Dr. Berdi Sarıyev

(Danışman)

Tez Sınavı Tarihi ...01.07.2010...

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.(01.../07/2000)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin
Adı ve Soyadı

..Mehmet GÜLER..

İmzası

..M. Güler..

İçindekiler	
Önsöz	13
Kısaltmalar	15
İşaretler	16
Metinde kullanılan transkripsiyon alfabesi	17
Giriş	18
İnceleme	41
1. Bölüm İmla özellikleri	42
1.1. Ünlülerin yazılışı	42
1.1.1. a ünlüsünün yazılışı	42
1.1.1.1. Ön seste a ünlüsünün yazılışı	42
1.1.1.2. İç seste a ünlüsünün yazılışı	42
1.1.1.3. Son seste a ünlüsünün yazılışı	42
1.1.2. e ünlüsünün yazılışı	43
1.1.2.1. Ön seste e ünlüsünün yazılışı	43
1.1.2.2. İç seste e ünlüsünün yazılışı	43
1.1.2.3. Son seste e ünlüsünün yazılışı	43
1.1.3. ä ünlüsünün yazılışı	43
1.1.3.1. Ön seste ä ünlüsünün yazılışı	43
1.1.3.2. İç seste ä ünlüsünün yazılışı	44
1.1.4. ı ünlüsünün yazılışı	44
1.1.4.1. Ön seste ı ünlüsünün yazılışı	44
1.1.4.2. İç seste ı ünlüsünün yazılışı	44
1.1.4.3. Son seste ı ünlüsünün yazılışı	44
1.1.5. i ünlüsünün yazılışı	45
1.1.5.1. Ön seste i ünlüsünün yazılışı	45
1.1.5.2. İç seste i ünlüsünün yazılışı	45
1.1.5.3. Son seste i ünlüsünün yazılışı	45
1.1.6. o ünlüsünün yazılışı	45
1.1.6.1. Ön seste o ünlüsünün yazılışı	45
1.1.6.2. İç seste o ünlüsünün yazılışı	46
1.1.7. ö ünlüsü	46
1.1.7.1. Ön seste ö ünlüsünün yazılışı	46
1.1.7.2. İç seste ö ünlüsünün yazılışı	46
1.1.8. u ünlüsü	46
1.1.8.1. Ön seste u ünlüsünün yazılışı	46
1.1.8.2. İç seste u ünlüsünün yazılışı	47
1.1.8.3. Son seste u ünlüsünün yazılışı	47
1.1.9. ü ünlüsünün yazılışı	47
1.1.9.1. Ön seste ü ünlüsünün yazılışı	47
1.1.9.2. İç seste ü ünlüsünün yazılışı	47
1.2. Ünsüzlerin yazılışı	47
1.2.1. b ünsüzünün yazılışı	48
1.2.1.1. Ön seste b ünsüzünün yazılışı	48
1.2.1.2. İç seste b ünsüzünün yazılışı	48
1.2.1.3. Son seste b ünsüzünün yazılışı	48
1.2.2. c ünsüzünün yazılışı	48
1.2.2.1. Ön seste c ünsüzünün yazılışı	48

1.2.2.2. İç seste c ünsüzünün yazılışı	49
1.2.2.3. Son seste c ünsüzünün yazılışı	49
1.2.3. ç ünsüzünün yazılışı	49
1.2.3.1. Ön seste ç ünsüzünün yazılışı	49
1.2.3.2. İç seste ç ünsüzünün yazılışı	49
1.2.3.3. Son seste ç ünsüzünün yazılışı	49
1.2.4. d ünsüzünün yazılışı	49
1.2.4.1. Ön seste d ünsüzünün yazılışı	50
1.2.4.2. İç seste d ünsüzünün yazılışı	50
1.2.4.3. Son seste d ünsüzünün yazılışı	50
1.2.5. f ünsüzünün yazılışı	50
1.2.5.1. Ön seste f ünsüzünün yazılışı	50
1.2.5.2. İç seste f ünsüzünün yazılışı	50
1.2.5.3. Son seste f ünsüzünün yazılışı	50
1.2.6. g ünsüzünün yazılışı	51
1.2.6.1. Ön seste g ünsüzünün yazılışı	51
1.2.6.2. İç seste g ünsüzünün yazılışı	51
1.2.6.3. Son seste g ünsüzünün yazılışı	51
1.2.7. ğ ünsüzünün yazılışı	51
1.2.7.1. Ön seste ğ ünsüzünün yazılışı	51
1.2.7.2. İç seste ğ ünsüzünün yazılışı	51
1.2.7.3. Son seste ğ ünsüzünün yazılışı	52
1.2.8. h ünsüzünün yazılışı	52
1.2.8.1. Ön seste h ünsüzünün yazılışı	52
1.2.8.2. İç seste h ünsüzünün yazılışı	52
1.2.8.3. Son seste h ünsüzünün yazılışı	52
1.2.9. j ünsüzünün yazılışı	52
1.2.10. k ünsüzünün yazılışı	53
1.2.10.1. Ön seste k ünsüzünün yazılışı	53
1.2.10.2. İç seste k ünsüzünün yazılışı	53
1.2.10.3. Son seste k ünsüzünün yazılışı	53
1.2.11. l ünsüzünün yazılışı	53
1.2.11.1. Ön seste l ünsüzünün yazılışı	53
1.2.11.2. İç seste l ünsüzünün yazılışı	54
1.2.11.3. Son seste l ünsüzünün yazılışı	54
1.2.12. m ünsüzünün yazılışı	54
1.2.12.1. Ön seste m ünsüzünün yazılışı	54
1.2.12.2. İç seste m ünsüzünün yazılışı	54
1.2.12.3. Son seste m ünsüzünün yazılışı	54
1.2.13. n ünsüzünün yazılışı	55
1.2.13.1. Ön seste n ünsüzünün yazılışı	55
1.2.13.2. İç seste n ünsüzünün yazılışı	55
1.2.13.3. Son seste n ünsüzünün yazılışı	55
1.2.14. ñ ünsüzünün yazılışı	55
1.2.14.1. İç seste ñ ünsüzünün yazılışı	55
1.2.14.2. Son seste ñ ünsüzünün yazılışı	56
1.2.15. p ünsüzünün yazılışı	56
1.2.15.1. Ön seste p ünsüzünün yazılışı	56

1.2.15.2. İç seste p ünsüzünün yazılışı	56
1.2.15.3. Son seste p ünsüzünün yazılışı	56
1.2.16. r ünsüzünün yazılışı	57
1.2.16.1. Ön seste r ünsüzünün yazılışı	57
1.2.16.2. İç seste r ünsüzünün yazılışı	57
1.2.16.3. Son seste r ünsüzünün yazılışı	57
1.2.17. s ünsüzünün yazılışı	57
1.2.17.1. Ön seste s ünsüzünün yazılışı	57
1.2.17.2. İç seste s ünsüzünün yazılışı	58
1.2.17.3. Son seste s ünsüzünün yazılışı	58
1.2.18. ş ünsüzünün yazılışı	58
1.2.18.1. Ön seste ş ünsüzünün yazılışı	58
1.2.18.2. İç seste ş ünsüzünün yazılışı	58
1.2.18.3. Son seste ş ünsüzünün yazılışı	59
1.2.19. t ünsüzünün yazılışı	59
1.2.19.1. Ön seste t ünsüzünün yazılışı	59
1.2.19.2. İç seste t ünsüzünün yazılışı	59
1.2.19.3. Son seste t ünsüzünün yazılışı	60
1.2.20. v ünsüzünün yazılışı	60
1.2.20.1. Ön seste v ünsüzünün yazılışı	60
1.2.20.2. İç seste v ünsüzünün yazılışı	60
1.2.20.3. Son seste v ünsüzünün yazılışı	60
1.2.21. y ünsüzünün yazılışı	61
1.2.21.1. Ön seste y ünsüzünün yazılışı	61
1.2.21.2. İç seste y ünsüzünün yazılışı	61
1.2.21.3. Son seste y ünsüzünün yazılışı	61
1.2.22. z ünsüzünün yazılışı	62
1.2.22.1. Ön seste z ünsüzünün yazılışı	62
1.2.22.2. İç seste z ünsüzünün yazılışı	62
1.2.22.3. Son seste z ünsüzünün yazılışı	62
1.2.23. q ünsüzünün yazılışı	62
1.2.23.1. Ön seste q ünsüzünün yazılışı	62
1.2.23.2. İç seste q ünsüzünün yazılışı	63
1.2.23.3. Son seste q ünsüzünün yazılışı	63
1.3. Türkçe kelimelerin yazılışı	63
1.3.1. Kelime başı	63
1.3.2. Kelime sonu	64
1.3.3. Kelime içi	64
1.4. Yabancı asıllı kelimelerin yazılışı	65
1.5. Eklerin Yazılışı	67
1.5.1. İsim Çekim Eklerinin Yazılışı	67
1.5.1.1. +İñ / +nİñ ilgi hali ekinin yazılışı	67
1.5.1.2. +nI /+I yükleme hali ekinin yazılışı	68
1.5.1.3. +ğa / +ge / +ke / +e / +ñe yönelme hali ekinin yazılışı	68
1.5.1.4. +dA bulunma hali ekinin yazılışı	70
1.5.1.5. +dAn / +dIn ayrılma hali ekinin yazılışı	70
1.5.1.6. +cA / +çA eşitlik hali ekinin yazılışı	71
1.5.1.7. +raq / +rāk mukayese ekinin yazılışı	71

1.5.2. Fiil Çekim eklerinin yazılışı.....	71
1.5.2.1. –dI / -dU görülen geçmiş zaman ekinin yazılışı.....	71
1.5.2.2. –r geniş zaman ekinin yazılışı.....	72
1.5.2.3. Gelecek zaman eklerinin yazılışı.....	73
1.5.2.4. Emir ekinin yazılışı	74
1.5.2.5. -sa / -se şart ekinin yazılışı	75
1.5.2.6. Zarf-fiil eklerinin yazılışı.....	76
1.5.2.6.1. –b / -p zarf-fiil eklerinin yazılışı.....	76
1.5.2.6.2. -ğunca / -künce zarf-fiil eklerinin yazılışı.....	77
1.5.2.6.2. –ğaca zarf-fiil eklerinin yazılışı.....	77
1.5.2.7. -ğan / -ken sıfat-fiil ekinin yazılışı.....	77
1.5.2.8. Yapım eklerinin yazılışı	78
1.5.2.8.1. +daş ekinin yazılışı	78
1.5.2.8.2. +lıq / +lığ / +lik / +lık ekinin yazılışı	78
1.5.2.8.3. +suz / +siz ekinin yazılışı.....	79
1.5.2.8.4. +cı / +ci ekinin yazılışı.....	79
1.5.2.8.5. -maq / -mek ekinin yazılışı.....	79
1.5.2.8.6. -IA ekinin yazılışı	79
1.5.2.9. Ek uyumsuzluğu	80
2. Bölüm Ses bilgisi özellikleri.....	82
2.1. Ünlüler.....	82
2.1.1. Ünlü uyumu	82
2.1.1.1. Kalınlık-incelik uyumu	82
2.1.1.2. Düzlük-yuvarlaklık uyumu	82
2.1.1.3. Köklerde ünlü uyumu	82
2.1.1.4. Eklerde ünlü uyumu	84
2.1.1.4.1. Görülen geçmiş zaman eki	84
2.1.1.4.2. Geniş zaman eki.....	84
2.1.1.4.3. Emir eki.....	85
2.1.1.4.4. Sıfat-fiil eki.....	85
2.1.1.4.5. İlgi hali eki	85
2.1.1.4.6. İsimden isim yapma eki	85
2.1.1.4.7. İsimden isim yapma eki	86
2.1.1.4.8. Fiilden isim yapma ekleri	86
2.1.1.4.9. Ayrılma hal eki.....	86
2.1.1.4.10. Yükleme hal eki.....	87
2.1.1.4.11. Yönelme hal eki	87
2.1.1.5. Bağlayıcı ünlülerin durumu	88
2.1.1.5.1. İyelik ekleri	88
2.1.1.5.2. Zarf-fiil ekleri	88
2.1.1.5.3. Emir ekleri	89
2.1.1.5.4. Fiilden fiil yapma ekleri.....	89
2.1.2. Ünlülerin birbirinin yerine kullanılması.....	89
2.1.2.1. a / ı	89
2.1.2.2. a / ä.....	89
2.1.2.3. a / o.....	90
2.1.2.4. a / e.....	90
2.1.2.5. ı / u	90

2.1.2.6. ı / i	90
2.1.2.7. e / i	90
2.1.2.8. o / e	91
2.1.2.9. o / u	91
2.1.2.10. i / ü	91
2.1.2.11. ü / e	91
2.1.2.12 u / ü	91
2.1.3. Ünlü düşmesi	91
2.1.4. Ünlü türemesi	92
2.1.5. Düzleşme	92
2.1.6. Yuvarlaklaşma	93
2.1.6.1. Kök ve gövdelerde	93
2.1.6.2. Fillden fiil yapan eklerde	93
2.1.6.3. Geniş zaman ekinde	93
2.1.6.4. İyelik eklerinde	94
2.1.6.5. Zarf-fiil ekinde	94
2.2. Ünsüzler	95
2.2.1. boğumlanma noktalarına göre:	95
2.2.2. ses yolunun durumuna göre	96
2.2.3. temas derecesine göre:	96
2.2.4. Ünsüz değişimleri	97
2.2.4.1. b- / m- değişimi	97
2.2.4.2. v / b değişimi	97
2.2.4.3. -d- / -d / -y- / -y değişmesi	97
2.2.4.4. t / d değişmesi	98
2.2.4.5. -ğ- / -v- değişmesi	99
2.2.5. Ötümsüzleşme	100
2.2.5.1 -d / -t değişimi	100
2.2.6. Ötümlüleşme	100
2.2.6.1. q / h değişmesi	100
2.2.6.2. q / ğ değişmesi	100
2.2.6.3. t / d değişmesi	101
2.2.6.4. c / ç değişmesi	101
2.2.6.5. c / ş değişmesi	101
2.2.6.6. k / g değişmesi	102
2.2.6.7. k / y değişmesi	102
2.2.6.8. b / p değişmesi	102
2.2.6.9. z / s değişmesi	102
2.2.6.10. p / f değişimi	102
2.2.7. Sızıcılaşma	103
2.2.7.1. q / ğ	103
2.2.8. Tonsuzlaşma	103
2.2.8.1. b / p	103
2.2.8.2. d / t	103
2.2.8.3. c / ç	103
2.2.9. Ünsüz ikizleşmesi	103
2.2.10. Ünsüz tekleşmesi	104
2.2.11. Ünsüz düşmesi	104

2.2.11.1. b ünsüzü	104
2.2.11.2. r ünsüzü	104
2.2.12. Ünsüz türemesi	104
2.2.12.1. b ünsüzü	104
2.2.12.2. y ünsüzü	104
2.2.12.3. h ünsüzü	104
2.2.13. Yer değiştirme	105
3. Bölüm Şekil özellikleri	105
3.1. Kelime türetme	105
3.1.1. İsimden isim türeten ekler	105
3.1.1.1. +an	105
3.1.1.2. +ca / +ça	105
3.1.1.3. +cı / +cı	106
3.1.1.4. +daq / +dek	106
3.1.1.5. +daş	106
3.1.1.6. +di	107
3.1.1.7. +düz	107
3.1.1.8. +ek	107
3.1.1.9. +qarı / +ęarı	107
3.1.1.10. +ke	107
3.1.1.11. +keri	108
3.1.1.12. +ki / +qı	108
3.1.1.13. +k / +q / +ę	108
3.1.1.14. +lük / +lik / +lıq / +lığ / +lık	108
3.1.1.15. +miş	109
3.1.1.16. +la	109
3.1.1.17. +laq	109
3.1.1.18. +men	110
3.1.1.19. +ncı / +nci	110
3.1.1.20. +ra	110
3.1.1.21. +räk / +raq	110
3.1.1.22. +uq	110
3.1.1.23. +z	111
3.1.1.24. +siz: / +suz	111
3.1.2. İsimden sıfat yapan ekler	111
3.1.2.1. +n	111
3.1.2.2. +dide:	111
3.1.2.3. +ana	112
3.1.2.4. +ger / +gär	112
3.1.2.5. +kär	112
3.1.3. Fiilden isim türeten ekler	112
3.1.3.1. –maq / -mek	112
3.1.3.2. –k / -q	113
3.1.3.3. -n	113
3.1.3.4. -ı	113
3.1.3.5. -y	114
3.1.3.6. -m	114
3.1.3.7. -ş	114

3.1.3.8. -nüş	114
3.1.3.9. -z.....	114
3.1.3.10. -(u)nc	115
3.1.4. İsimden fiil yapma ekleri	115
3.1.4.1. -la- / -le-	115
3.1.4.2. -lan- / -len-	115
3.1.4.3. -leş- / -laş-	115
3.1.4.4. -an-	115
3.1.4.5. -a-	116
3.1.4.6. -ıl-	116
3.1.4.7. -t-	116
3.1.4.8. -ar-	116
3.1.5. Filden fiil yapan ekler	116
3.1.5.2. 1 / -l-	116
3.1.5.3. -ar-	116
3.1.5.4. -dur- / -dür- / -tur- / -tür-	117
3.1.5.5. -küz-	117
3.1.5.6. -t-	117
3.1.5.7. -ş-	118
3.2. İsim	118
3.2.1. İsim çekimi	118
3.2.1.1. İsimlerde çokluk	118
3.2.1.2. İyelik ekleri	119
3.2.1.3. İsim çekim ekleri	122
3.2.1.3.1. İlgi hali	122
3.2.1.3.2. Yönelme hali	122
3.2.1.3.3. Yükleme hali	123
3.2.1.3.4. Bulunma hali	124
3.2.1.3.5. Çıkma hali	125
3.2.1.4. Bildirme	126
3.3. Sıfatlar	126
3.3.1. İşaret sıfatları	126
3.3.2. Niteleme sıfatı	127
3.3.3. Soru sıfatları	127
3.3.4. Renk sıfatları	127
3.3.5. Sayı sıfatları	127
3.3.5.1. Asıl sayı sıfatları	127
3.3.5.2. Sıra sayı sıfatları	128
3.3.6. Belirsizlik sıfatları	128
3.4. Zamirler	128
3.4.1. Şahıs zamirleri	128
3.4.2. İşaret zamirleri	135
3.4.3. Dönüşlülük zamiri	136
3.4.4. Soru zamirleri	137
3.4.5. Aitlik zamiri	137
3.4.6. Belirsizlik zamirleri	137
3.5. Zarflar	138
3.5.1. Tarz zarfları	138

3.5.2. Miktar zarfları.....	138
3.5.3. Zaman zarfları.....	138
3.5.4. Yer zarfları	138
3.6. Edat	139
3.6.1. Bağlama edatları	139
3.6.2. Çekim edatı	139
3.6.3. Ayrılma hal eki ile kullanılan çekim edatları	140
3.7. Fiiller	141
3.7.1. Fiil çekimi.....	141
3.7.1.1. Şahıs ekleri.....	141
3.7.1.2. Basit kipler	141
3.7.1.2.1. Haber kipleri	141
3.7.1.2.1.1. Şimdiki zaman	141
3.7.1.2.1.2. Geniş zaman.....	141
3.7.1.2.1.2. Görülen Geçmiş Zaman.....	149
3.7.1.2.1.3. Anlatılan geçmiş zaman	152
3.7.1.2.1.4. Gelecek zaman.....	155
3.7.1.2.1.4.1. –ğay / -gey / -key gelecek zaman eki	155
3.7.1.2.1.4.2. –ğu / -kü gelecek zaman eki.....	162
3.7.1.2.2. Dilek kipleri	164
3.7.1.2.2.1. Emir kipi	164
3.7.1.2.2.2. Şart kipi.....	166
3.7.1.2.3. Birleşik kipler	167
3.7.1.2.3.1. Hikâye	167
3.7.1.2.3.1.1. Geniş zamanın hikâyesi	167
3.7.1.2.3.1.2. Gelecek zamanın hikâyesi.....	169
3.7.1.2.3.1.3. Şartın hikayesi	169
3.7.1.2.3.2. Rivayet.....	170
3.7.1.2.3.3. Şart	170
3.7.1.2.3.3.1. Görülen geçmiş zamanın şartı	170
3.8. Zarf-fiiller	172
3.8.1. Birleşik fiillerin teşkilinde	172
3.8.2. –b / -p tarz gösteren zarf-fiil eki.....	173
3.8.3. –may	176
3.8.4. –ğunca / -künce	176
3.8.5. -ğaca.....	176
3.9. İsim-fiiller.....	177
Kaynakça	181
Metnin Kuruluşu İle İlgili Açıklamalar	196
Metin Transkripsiyonu.....	197
Tercüme	257
Dizin.....	317
Dizini hazırlarken	318
Özel Adlar Dizini.....	472
Özet.....	494
Abstract.....	495
Ekler	496
Orijinal Metin.....	497

Önsöz

Genelde Türk; özelde ise Türkmen dili ve tarihi açısından çok büyük öneme sahip olan Oğuznameler çok eski zamanlara kadar gitmektedirler. Oğuznameler yazıya geçirilmeden önce sözlü olarak ağızdan ağıza yayılmış; daha sonra yazıya geçirilmişlerdir. İşte hem sözlü kaynaklardan hem de yazılı kaynaklardan yararlanmış olan Nusaylı Türkmen Salar Baba Bin Qul'alı Haridari eserini meydana getirirken Reşideddin'in Farsça Oğuznamesi'ni Türkmençe'ye tercüme edip ve o günün şartlarında Türkmen tarihçilerinden derlediği sözlü Oğuznameleri birleştirip kendi yorumunu katarak yepyeni bir Oğuzname meydana getirmiştir. 16. yüzyıl Çağatay Türkçesi'nin bu değerli eseri unutulmuş. 1970 yılında Türkmen Dilbilimci Z. B. Muhammedova'nın dikkatini çekip ilim dünyasına mal olmuştur. İşte tez çalışmamızda Z. B. Muhammedova'nın yapmış olduğu bu çalışmayı referans aldık.

Salar Baba Oğuznamesi İnceleme-Metin-Tercüme-Dizin başlıklı tezimiz Giriş, Salar Baba Oğuznamesinin İmla Özellikleri, Ses Bilgisi Özellikleri, Şekil Bilgisi Özellikleri, Metin, Transkripsiyon, Tercüme, Analitik Dizin, Özel Adlar Dizini gibi bölümlerden oluşmaktadır.

“Giriş” bölümünde Salar Baba'nın hayatı, eserleri, eserin konusu, Türklerde Oğuznamecilik geleneği. Oğuzname nüshaları ve Oğuzname üzerine yapılmış çalışmalara kısaca değindik.

Araştırmanın birinci bölümünde ise Salar Baba Oğuznamesi'nin imla özellikleri elimizde bulunan Kiril harfli nüsha esas alınarak ortaya konulmaya çalışılmıştır. İlk başta Oğuznamedeki ünlülerin ve ünsüzlerin yazılışına ait olan özellikleri sıralanarak bunların yazılışı kesin örneklerle açıklanmıştır.

İkinci bölümde ise Oğuznamedeki ünlüler, ünlü uyumları, ünlü ve ünsüz değişimleri, ünlü ve ünsüz düşmesi, ünlü ve ünsüz türemesi ve göçüşme gibi ses özellikleri özellikleri incelenmiştir.

Üçüncü bölümde ise Oğuznamede geçen yapım ve çekim ekleri ile isim ve fiil incelemesi yapılmıştır.

Dördüncü bölümde metnin transkripsiyonu yapılmıştır.

Tercüme kısmını meydana getiren beşinci bölümde ise Salar Baba Oğuznamesi'nin tercümesini vermeye çalıştık.

Bu çalışmanın Dizininin oluşturulurken Kutadgu Bilig'in dizininden yararlanılmıştır.

Son söz olarak, Bizi Salar Baba Oğuznamesi üzerinde çalışmaya yönlendiren Hocam Sayın Prof. Dr. F. Sema Barutcu-Özönder'e ve Danışman Hocam Sayın Doç. Dr. Berdi Sarıyev'e teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca ders ve tez yazım döneminde yardımlarını benden esigemeyen Hocam Sayın Prof. Dr. Melek Erdem'e, Eşim Aysel Güler'e ve Bölüm Hocalarına teşekkürlerimi bildirmeyi vazife bilirim.

Mehmet GÜLER

Mayıs, Ankara–2010

Kısaltmalar

- A. : Arapça.
- a.g.e. : adı geçen eser.
- a.g.m. : adı geçen makale.
- bkz. : bakınız.
- Ç. : Çince.
- DTCF : Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi.
- DLT : Divanü Lugat'it-Türk I-II-III-IV C. çev. Besim Atalay, 4. baskı, TDK, Yay., Ankara 1999.
- F. : Farsça.
- İÜTDED : İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi.
- İÜTDEF : İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Fakültesi.
- Krş. : karşılaştırınız.
- M. : Moğolca.
- TDK : Türk Dil Kurumu.
- TTK : Türk Tarih Kurumu.
- Y. : Yunanca.

İşaretler

- // : fonem parantezi.
- : (gramer tahlilinde) fiil kökü.
- + : (gramer tahlilinde) isim kökü.
- < : bu şekilden gelir, bir dilden başka bir dile geçiş.
- > : bu şekle girer.
- <> : tarafımızca eklenmiştir.
- [] : müstensih tarafından eklenmiştir.

Metinde kullanılan transkripsiyon alfabesi

А	а	a	О	о	o
Б	б	b	Ө	ө	ö
В	в	v	П	п	p
Г	г	g	Р	р	r
ГЪ	гъ	ğ	С	с	s
Д	д	d	Т	т	t
Е	е	ye, e	У	у	u
Ж	ж	j	Ү	ү	ü
ЖҢ	жң	c	Ф	ф	f
З	з	z	Х	х	h
И	и	i	Ч	ч	ç
Й	й	y	Ш	ш	ş
К	к	k	Ъ	ъ	kalınlaştırma işareti
КЪ	къ	q	Ы	ы	ı
Л	л	l	Ь	ь	inceltme işareti
М	м	m	Э	э	e
Н	н	n	Ә	ә	ä
Ң	ң	ñ	’	’	hemze, ayn

Giriş

Salar Baba'nın Hayatı

Oğuzname'nin müellifi Nusaylı Türkmen Salar Baba Bin Qul'alı hakkında, fazla bir bilgiye rastlanmamıştır. Müellifin hayatıyla ilgili bilgilere eserlerinden hareketle ulaşmaya çalıştık. Fakat eserlerindeki bilgiler çok sınırlı olduğundan doyurucu bir bilgiye ulaşamadık

Salar Baba'nın XVI. yüzyılda yaşamış olduğu tahmin edilmektedir. Müellif eserini bitirirken şu kaydı "963 yılı Rebi'ül-evvel ayı (1556) Salar Baba bin Qul'alı Salar Harıdarı" düşmüştür¹. Buradan Salar Baba'nın baba adının Qul'alı ve lakabının Harıdarı olduğu anlaşılmaktadır.

Eserleri

Müellifin Salar Baba Tarihi adı altında yirmi ciltlik bir tarih kitabı ve Oguznama adlı bir eseri vardır; fakat bu eserler Aşgabat Golyazmalar Enstitüsü'nde bulunup toplumun istifadesine sunulmamıştır.

Türkmen Salar Baba, Reşideddin'in Cami'üt-Tevarih adlı eserini Farsça'dan tercüme etmiştir. Bu tercüme şimdi Mahtumgılı Dil ve Edebiyat Enstitüsü Golyazmalar Bölümü 526 numarada muhafaza edilmektedir.²

¹ Katibi-hil abd Salar Baba Bin Qul'alı Salar Harıdarı fi tarihı Şehri rebi'ul oval seneti salası ve sitini ve tis'a XX.31-32-33.

² Fazlalla Reşideddin, *Oguznama*, (ter.: Salar Harıdarı), (hızl.: N. B. Halımov), Aşgabat 1990, s. 5.

Salar Baba'nın eserleri üzerine yapılmış çalışmalar

Salar Baba'nın yirmi ciltlik tarih kitabının ilk cildi üzerine Serdar Abayev çalışmıştır. Abayev bu cildi modern Türkmen diline kazandırmış ve bu çalışma İslami Araştırmalar Merkezi Kütüphanesi'nde "958.42 SAL.S 1996 TDV İSAM GNL. 054393, Salar Baba: XVI. asrın tarihi eseri/ Salar Baba; haz. Serdar Abayev. -- Aşgabat: Türkmenistan İlimler Akademiyası, 1996., 1. c. (277 s.); 20 cm. Türkmençe" kaydıyla mevcuttur. Yine aynı eser üzerine Annagurban Ashyrov çalışmış ve bu çalışma Fatih Üniversitesi kütüphanesinde "Eser Adı Salar Baba = Salar Baba, Sorumlular Annagurban Ashyrovnyng redaksiiasy bilen; chapa tairlanlar, Sh. Geldieva ... et al.], Yayın Yeri: Yayınlayan Ashgabat: "Turkmenistan segodnia, Yayın Tarihi 1996, Fiziksel Nitelik 278 p.; 21 cm., Dizi Kaydı Turkmenistan Ylymlar Akademiiasy. Turkmenbashi adyndaky Turkmenistan milli goliyazmalar instituty, Sınıflama DK 938.83.S25/Demirbaş 0072294, Bölüm YABANCI DİLLER, Özellikler [Kitap] [Basılı: Kağıt] [Kril : Türkmençe], Cilt/Kopya tom 1, v. 1" kaydıyla mevcuttur.

Müellif, Reşideddin Fazlallah'ın Cami'üt-Tevarih eserini o günün şartlarında kendi yorumunu katıp Eski Türkmençeye çevirmiştir.

Salar Baba ile ilgili Türkiye'de Yusuf Özçoban yüksek lisans tezini hazırlamıştır. Özçoban, Yusuf, Salar Baba tarihi (transkripsiyon-aktarma-fiil indeksi) / haz. Yusuf Özçoban.—2001, 473 y. ; 28 cm, Tez (Yüksek Lisans).-- Balıkesir Üniversitesi, Tez Danışmanı: Doç. Dr. Nazmi Alp

Salar Baba'nın bir diğer çalışması Salar Baba Oğuznamesi'dir. Bu Oğuzname parçası üzerinde Z. B. Muhammedova çalışmıştır. 1970'li yıllarda yazılıp, neşre hazırlandı. Fakat o dönemin ağır şartlarından dolayı, bu çalışma neşredilmedi.

Z. B. Muhammedova bu ilmi çalışmasında ilk defa eserin dil incelemesini yapar. Onun orfografyası, fonetiği, leksikası, sentaksı hakkında bilgiler verir. Sonra eserin metni ve Rus diline çevrilmiş tercümesi, en sonunda da sözlük ve tarihi-coğrafi adların anlamları verilmiştir.

Daha sonra bu çalışma 1993 yılında Türkmen Arhiwi Dergisi'nde neşredilmiştir. İşte tez çalışmamızı Zeyneb Bakıyevna Muhammedova'nın Türkmen Arhiwi Dergisin'nde neşredilmiş bu çalışma üzerine yaptık.

Salar Baba ile ilgili M. Köseyev "Türkmen Tarihçisi Salar Baba" adlı bir makale yazmıştır.³

Salar Baba Oğuznamesi'ni N. B. Halımov modern Türkmen diline kazandırmıştır.⁴

Daha sonra bu Oğuzname üzerine Rahmanberdy Godarow çalışmıştır.⁵

Salar Baba Oğuznamesi'nin muhteviyatı

Müellif bu Oğuzname'ye kendisi Oğuz ve Evlad ve Etba' ve Bakıye Etrak Tarihi adını vermiştir. Müellif Reşideddin Fazlallah'ın Cami'üt-Tevarih adlı eserini Eski Türkmençe'ye tercüme etmiştir. Fakat bu tercüme tıpatıp bir tercüme olmayıp Salar Baba'nın kendi yorumunu içinde barındırmaktadır.

³ Halımov, *a.g.e.*, s. 6.

⁴ Fazlalla Reşideddin, *Oguznama*, (ter.: Salar Harıdarı), (hızl.: N. B. Halımov), Aşgabat 1990.

⁵ Rahmanberdy Godarow, *Oguznama*, Aşgabat 2001.

Mehmetdurdı Sarıhanov'a göre Salar Baba eserini yazarken, Reşideddin'den yararlanmakla birlikte tarihi kronolojiyi düzenlemeye çalışmış, önce en eski İran tarihinden ve İslam tarihinden başlayarak yeri geldiğinde Oğuzlara temas etmiştir. Şecere şöyle sıralanıyor: Yafes, Dib Yabgu, Karahan, Oğuzhan.. Reşideddin'deki Abulcahan yok. Halimov'a göre ise Fazlullah Reşideddin tarihinin Salar Baba'nın eline geçen nüshasının çeşitli yerlerinde eksiklikler olduğunu üne sürmektedir (Halimov 1990).⁶

Sarıhanov, Halimov'un görüşlerine katılmamakla birlikte şu görüşü dile getirmektedir. "Bana göre durum biraz daha farklıdır. Salar Baba, Reşideddin'in yararlandığı kaynakların sadece birisi olarak tenkidi tarzda ele alıyor, onun eserini redakte ediyor. Bunun için de Oğuzların şeceresini sıralarken yanlışlığa düşüyor".⁷

Yine Sarıhanov, "Salar Baba'nın elinde Türkmen Oğuznamelerinin birkaçının mevcut olduğu düşüncesindedir. Salar Baba Türkmenlerin esnek şecerelerindeki çaprazlıkları, kesintileri tam olarak göstermemiştir. Eğer onun kullandığı nüshalar eksik olmuş olsaydı durum daha farklı olurdu" görüşünü savunmaktadır.⁸

Sarıhanov bu görüşünü temellendirmeye çalışırken Fikret Türkmen'in Kazan Oğuznamesi üzerine yazmış olduğu makaleyi esas almaktadır. "Reşideddin'in Cami'üt-Tevarih eserindeki beylerin konumları Ebulgazi'de bazı değişikliklere uğrarken, Kazan nüshasında daha başka statü değişiklikleri göze çarpıyor. Mesela sağ kola 4. çadırda Dodurga'nın yerini Yıldız Han'ın büyük oğlu Avşar almaktadır. Payı Düker değil Kırıl doğruyor. Mürdeşoy'un yerine Torumçı atı tutuyor. Beşinci çadırda Avşar'ın yerine Karkın pay doğruyor. Torumçı'nın yerine Karaca atı tutuyor.

⁶ Mehmetdurdı Sarıhanov, Türkmen'in Temel Yolu ya da Damga Alfabe Hakkında, *Bilig*-9, Bahar 1999, s. 33.

⁷ Sarıhanov, *a.g.m.*, s. 33.

⁸ Sarıhanov, *a.g.m.*, s. 33.

Bunun gibi değişiklikler soldaki çadırda da görölmektedir. Bu değişikliklerin hepsi beyler arasındaki güç durumlarının değişmesi ve zamanla şöhretlerinin artması gibi sebeplere dayanmaktadır.⁹”

Eserin konusu

Müellif Cami'üt-Tevarih'i Eski Türkmenceye çevirdiği için Reşideddin'in eserinde geçen konuların çoğu bu Oğuzname'de geçmektedir. Oğuzname'nin muhtevasını meydana getiren başlıca rivayetler şöyle sıralanabilir.

- 1- Oğuz Han destanı
- 2- Oğuz Yabgularına Ait Rivayetler
- 3- Kara Han ve Buğra Hanlar'a Dair Hatıralar
- 4- şah Melik ve Selçuklular İle İlgili Rivayetler
- 5- Bazı Türk Hanedan ve Ailelerine Dair Rivayetler¹⁰

şimdi eserin konusunu teşkil eden rivayetleri ele alacağız.

Türk tarihçilerinin rivayetlerine göre Nuh (as.) yeryüzünü çocukları arasında bölüştürüp, dörtte birini oğlu Yafes'e vermesi, Yafes'in (Ulçay Han) dört tane çocuğunun olması, Qara Han'ın babasının yerine geçmesi, Oğuz'un doğumu, Oğuz'un babası, amcaları ve kendi uruğuyla savaşması, Oğuz'un savaşı kazanması, Oğuz'un cihangirlik davasında bulunması, Oğuz'un Qıl Burağ kavmi ile savaşı, Oğuz'un Karanlık ülkesine varması, Oğuz'un Kürdüstan'ı alması, Oğuz'un Çocuklarını Rum ve Feren tarafına göndermesi, Oğuz'un şam'a varması, Oğuz'un Mısır'a yönelmesi, Oğuz'un Bağdad ve Basra'ya yönelmesi, Oğuz'un Fars ve

⁹ Sarıhanov, *a.g.m.*, s. 33-34. Ayrıca Fikret Türkmen'in tercüme edilmiş makalesinin tam künyesi şudur: Türkmen, Fikret, Oğuzname'nin Kazan Nüshası, *Türkmen Dili hem Edebiyatı Jurnalı*, 1993, no: 3.

¹⁰ Sümer, Faruk, "Oğuzlara Ait Destanı Mahiyette Eserler", *DTCF Dergisi*, C. XVII, Ankara, 1959, s. 360.

Kirman'a çocuklarını göndermesi, Oğuz'un Mazanderan, Gürgen, Dehistan, Horasan ve Qohustan'ı fethetmesi, Oğuz'un vefat etmesi ve oğlu Kün Han'ın padişah olması, Oğuz'un çocukları, tamğa ve onğunları, Dib Yav Quy Han'ın padişah olması, Qurs Yav Quy'un padişah olması, Quru Yasaq Yav Quy'un padişah olması, Inal Yav Quy Han'ın padişah olması, Sayru Yav Quy'un padişah olması, Al ili... Duyılı Quayı Inal'ın padişah olması, naib Erki Han'ın tahta geçmesi, Qaraman Han'ın oğlunun Yeken birle İr biç ken Quayı Yav Quy han adını alması, Qaraman Han'ın tekrar babasının tahtını Erki Han'dan alıp oturması, Yeken birle İr biç ken Quayı Yav Quy Han'ın padişah olması, Övrad/?/ Mur Yav Quy han'ın padişah olması, padişahlığın Qara Han'ın oğlu Buqra Han'a geçmesi, Qurı Tekin'in babasını evlendirmesi, kendisine iftira atılması, onun gözlerine mil çekilmesi, masum olduğunun anlaşılması, üvey annesinin cezalandırılması ve Qurı Tekin'in padişah olması, Ulufaq'ın padişah olması, Arslan Han'ın padişah olması, Arslan Han'ın çocuklarının küçük olmasından dolayı amcası oğlu Derkülük'in padişah olması, Esli Han'ın padişah olması, Şa'ban Han'ın padişah olması, Turan Han'ın padişah olması, Ali Han'ın padişah olması, Şah Melik'in Toğrul tarafından öldürülmesi, oğlu Şah Melik'in ölümüne dayanamayan Ali Han'ın ölümü, Toğrul'un sultan olması, onun vefatından sonra kardeşinin sultan olması¹¹, Toğrul'un kardeşi vefat ettikten sonra / / tahta geçmesi¹², daha sonra Saman Huda'nın tahta geçmesi, / /'ın tahta geçmesi¹³, Lukem Yavquy'un tahta geçmesi, Şerik'in padişah olması, / /'ın padişah olması¹⁴, Mahmud'un padişah olması, Mes'ud'un padişah olması, Mes'ud'un Çağrı Bek ve Davud ile savaşı ve yenilmesi

¹¹ Nüşhada padişah adları boş bırakılmıştır. Dukak. Sümer, *a.g.m.*, s. 380.

¹² Dokur yavquy. Sümer, *a.g.m.*, s. 380.

¹³ Ağum Yavku. Sümer, *a.g.m.*, s. 381.

¹⁴ Sebüktekin. Sümer, *a.g.m.*, s. 381.

Türklerde Oğuznamecilik geleneği

Zengin bir destan geleneğine sahip olan Türkler'in çeşitli devir ve sahalarda meydana getirdikleri Yaradılış, Türeyiş, Göç, Ergenekon, Bozkurt, Şu gibi destanî rivayetler ile (bilgi için bk. Kaprülüzade Mehmed Fuad, Türk Edebiyatı Tarihi, İstanbul 1926, s. 50-76) Radloff'un Kırgız Türkleri arasından derlediği Manas Destanı (bk. W. Radloff, Proben der Volkslitteratur der türkischen Stämme Südsibiriens, sanktpetersburg 1885, c. V) yanında, Oğuz Türkleri'nin gerek Oğuz Kağan'ın şahsiyeti, gerekse kendi iç mes'eleleri etrafında teşekkül eden destanî rivayetleri de önemli bir yer tutar. Umumiyetle Oğuzname diye adlandırılan bu rivayetler¹⁵ şu başlıklar altında toplanabilir.

- 1- Uygur harfli Oğuz Kağan Destanı
- 2- Reşideddin Fazlullah'ın Cami'üt-Tevarih adlı eserinde geçen Tarih-i Oğuzan ve Türkan bölümü
- 3- Ebu'l Gazi Bahadır Han'ın Şecere-i Terakimesi
- 4- Yazıcızade Ali'nin Tarih-i Al-i Selçuk adlı eserinde geçen, Cami'üt-Tevarih'in bir özeti olan rivayet
- 5- Uzunköprü nüshası olarak bilinen Manzum Oğuzname
- 6- Kazan'da bulunmuş Oğuzname
- 7- Andalıp Oğuznamesi

¹⁵ Kemal Eraslan, Manzum Oğuzname, *Türkiyat Mecmuası*, S. XVIII, İstanbul 1976, s. 169.

1- Uygurca Oğuz Kağan Destanı

Oğuz destanlarının en güzeli ve en değerlisi diyebileceğimiz Uygur harfleriyle yazılmış olan bu Oğuz destanı,¹⁶ Charles Scheffer'in zengin kitaplığında, Uğuz Türklerinin isim babası Uğuz Han'ın efsanevi destanını anlatan, 21 yapraktan oluşmuş, eksik bir el yazmasıdır. Bu gün bu el yazması Bibliotheque Nationale'de 1001 no'da saklanmaktadır.¹⁷

Baştan ve ortadan eksik olan bu metnin¹⁸, yazılış tarihiyle ilgili olarak çeşitli görüşler dile getirilmiştir. Bu görüşlerden en önemlilerinden bir tanesi Paul Pelliot'un görüşleridir. Paul Pelliot'a göre, Schefer el yazmasının oldukça geç bir dönemde, yaklaşık 1500 yıllarında, Türk dünyasının oldukça batısında, en azından Turfan bölgesine göre daha batıda kalan bir yerde yazıldığı; kopya eden kişi ya da kişilerin Uğuz Han destanının Uygurca metninde bazı yazım ve ağız değişiklikleri yaptıkları; fakat bu değişikliklerin Turfan Uygurcası'na aykırı olmadığı kanaatine varmıştır. Kesin yargısını da şu şekilde dile getirmektedir. Uğuz Han Destanı'nın 1300 yıllarına doğru Uygurca olarak kaleme alındığı ve bu metnin 15. yüzyılda, bir Kırgız bölgesinde, hemen hemen yalnızca imla olarak değiştirilip düzenlendiği sonucuna varmıştır¹⁹.

¹⁶ Bahaeddin Ögel, *Türk Mitolojisi (Kaynakları ve açıklamaları ile destanlar) I. Cilt*, Ankara 1993, s. 128.

¹⁷ Paul Pelliot, *Uygur Yazısıyla yazılmış Uğuz Han Destanı Üzerine*, (Çev., Vedat Köken), Ankara 1995, s. 7.

¹⁸ Denis Sinor, "Oğuz Kağan Destanı Üzerine Bazı Mülahazalar", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı/Belleten*, 1954, s. 9-10.

¹⁹ Paul Pelliot tezini güçlendirmek için bazı örnekler vermiştir. Örneğin Çince-Uygurca sözlüğünde "yemiş, meyve" anlamına gelen kelimenin transkripsiyonu cemiş; yaptursun "hazırlanılın" yerine cabduzun diye yapılmıştır. ... (ayrıntılı bilgi için bakınız. Paul Pelliot, *a.g.e.*, 96-103.

Denis Sinor ise, nüshanın Kırgızlar ülkesinde yazıldığını, imla ve içerik olarak değişikliğe uğradığını belirtmiştir. Ayrıca bu nüshanın Moğol fütuhatından sonra istinsah edilmiş bir kopya olması ihtimali üzerinde durmuştur²⁰.

Bahaeddin Ögel ise yine aynı destanın, Çingiz Han çağından sonra yazıldığı üzerinde durmaktadır²¹.

Faruk Sümer bu Uygurca destanın, Gazan Han ve halefi döneminde yazılmış olduğunu düşünmektedir. Bu destan Uygur bahşi ve bitikçileri tarafından, esası Türkmen ravilerden dinlenerek yazılmış demektir ve bu destanın Farsça Oğuznameye kaynaklık ettiğini savunmaktadır²².

2- Reşideddin'in Oğuznamesi

Oğuz Kağan Dastanı'nın İslamiyet'in kabulünden sonra ortaya konulan nüshalarından en önemlisi olan ve ikinci temel nüsha kabul edilen metin, İlhanlı Gazan Han'ın veziri tabip Reşideddin'in başında bulunduğu Tebriz'deki bir dünya tarihi yazma heyetinin meydana getirip bu vezirin kalemi ve imzasıyla Arapça ve Farsça yazılan Cami'üt-Tevarih adlı eserin içerisinde yer alan Tarih-i Oğuz u Türkan ve Hikayet-i Cihangiri bölümünde yer almaktadır. (Mehmet Kaplan, Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar-3 Tip Tahlilleri, İstanbul 1991, s. 28)²³

Metin üzerinde en kapsamlı çalışmalardan birini yapmış olan Zeki Velidi Togan'a göre Reşideddin'nin Oğuznamesi, muhakkak ki önceleri Türkçe yazılmıştır. Hatta belki Bu nüsha, Uygur harfleri ile de yazılmış olabilir. Bu Türkçe Karahanlılar

²⁰ Denis Sinor, *a.g.m.*, 11-12.

²¹ Bahaeddin Ögel, Çingiz Han'dan sonra kurulan Türk devletlerinde kullanılan devlet deyimlerinin kullanılmasıyla bu sonuca varmıştır. Nöker, ağa, soyurğamak gibi deyimleri örnek vermiştir. (daha geniş bilgi için Ögel, *a.g.e.*, 128.)

²² Daha geniş bilgi için bakınız. Faruk Sümer, *a.g.e.*, 388-389.

²³ Mustafa Aça, *Oğuznamecilik Geleneği Ve Andalp Oğuznamesi*, İstanbul 2003, s. 116.

zamanındaki Sırderya havzası Türkçesi ve Oğuzca ile karışık bir Türkçedir. Bu husus, bilhassa Hanların ve Yabguların lakaplarında ve coğrafi isimlerde böyledir. Bazı Oğuzname nüshalarında “sizler” yerine “siler” ve “Hind” yerine, Uygur vesikalarında da görülen “Enekdet” isminin gelmesi, bu Oğuzname’nin evvelce Argu dilinde yazılmış olduğunu gösterebilir. Sonradan bu eser Farsça’ya tercüme olunmuş; bize Cami’üt-Tevarih’de nakledilen Oğuzname’nin Farsçası, Reşideddin’in fasih Farsçası değildir. İlhanlılar zamanında olsa gerek. Daha sonra bu eser Moğolcaya da tercüme edilmiş görülüyor.²⁴

Oğuz Destanı tamamiyle İslamiyetten Önceki hadiseleri anlattığı halde, rivayetin Reşideddin’e esas olan şekli tespit olunduğu zaman, Qazıqurt Dağı etrafı artık müslüman Türklerle meskûn idi. Fakat rivayet bu şeklini aldığı zaman, muhakkak ki İslamiyet’ten evvel tespit edilen bir taslak elde vardı. Reşideddin’in asıl istifade ettiği nüsha, Selçuklular’ın Şah Melik ile mücadelelerine ait kısca ve rivayetlerin tafsilatıyla bilindiği zamanda tespit edilmiş.²⁵

Reşideddin kendisine yazılı olarak tespit edilip verilen “Tarih-i Oğuzan”ı değiştirmemiş, yalnız Kur’an’dan ayetler, bazı tarihi kayıtlar, İran edebiyatından ve Şehname’den şiirlerle süslemiştir.²⁶ Herhalde bu Oğuzname’yi yazıp tespit edenler, tıpkı Dede Korkut Kitabı’nı tespit eden raviler gibi, şimdiki Azerbaycan’da, umumiyetle Önasyada yaşayan Türkler olmuştur.²⁷

Faruk Sümer ise Reşideddin Oğuznamesi’nin tarihi bir gerçeklikten ziyade sözlü kaynaklara dayandırmıştır. Faruk Sümer’e göre bu Oğuzname yazılırken herhangi bir yazılı eser kullanılmamıştır. Faruk Sümer devamında müverrih adı

²⁴ Zeki Velidi Togan, Oğuz Destanı, Reşideddin Oğuznamesi, Tercüme ve Tahlili, İstanbul 1982, s. 118-119.

²⁵ Togan, *a.g.e.*, s. 117.

²⁶ Togan, *a.g.e.*, s.120.

²⁷ Togan, *a.g.e.*, s.120.

verilen raviler, en umumi tarih bilgisinden mahrum kimselerdir. Yazan da, belki bilgisizliğinden, rivayetleri tarihi bilginin murakebesinden geçirmeyerek dinlediğini kaydetmiştir.²⁸ Rivayetlerin tarih olarak en yenileri ravilerin kendi zamanlarından 200–250 yıl önceki olaylar ile ilgilidir. Bu husus rivayetlerin en yenilerinin bile tarihi bakımdan haiz oldukları değerin mahiyeti üzerinde önceden belki bir fikir verebilir. Bu Oğuzname birtakım rivayetlerin birbirine eklenmesinden meydana gelmiş gibi görünüyor. Yahut birbirlerinden müstakil hatıralar bir arada toplanmıştır. Bu böyle olmakla beraber, Türk hükümdar sülaleleri tek bir el ve hatta çoğu tek bir aileden çıkmış gibi gösterilmiştir.²⁹

Reşideddin Oğuznamesi'nin birçok nüshası vardır. Bu nüshalar aşağıda verilmiştir.

- 1- Tarih-i Oğuzan'ın Reşideddin daha hayatta iken istinsah edilen ve minyatürle tezyin edilen, daha sonra Hafız Abru'nun Mucmal at-tevarih kitabı içine alınan kitabı. Topkapı Sarayı, Hazine 1653 numarada, vr. 375-391. Eksiği var
- 2- Aynı eserin yine Reşideddin hayatta iken istinsah edilen ve Topkapı Sarayı, Hazine 1654 numarada kayıtlı nüshası. Minyatürle süslenmiş, ancak bazı sahifeler eksik: vr. 237b-250b.
- 3- Aynı eserin Topkapı Sarayı, III. Ahmet Kütüphanesi 2935 numaralı nüshası olup, Uluğbek'in kütüphanesi için istinsah edilmiştir. Vr. 309a-324a.

²⁸ Zeki Velidi Togan bu tezi doğrular mahiyette bir şeyler söylemiştir. “Reşideddin'in elinde destanın Farsça ve Moğolcası bulunmuş. O bu Türkçe kelime ve isimleri herhalde Farsça metinden almış. Reşideddin bu Farsça metinde gördüğü halde, neresi olduğu kendisince malum olmayan bazı coğrafi ve şahıs adlarını mütereddid bir şekilde yazmıştır. Bunlar hayli çoktur. ... O, metinde nasıl yazılmışsa öylece bırakmıştır. O mesela Gur ve Uygur'un aslında bir olduğunun da farkında olmamıştır.”, Togan, *a.g.e.*, s. 120.

²⁹ Sümer, *a.g.e.*, s. 359-360.

- 4- Aynı eserin Topkapı Sarayı, Bağdat Köşkü, No: 282'deki nüshası.
- 5- Aynı eserin Süleymaniye, Damat İbrahim Paşa kitaplığı 919 numaralı nüshası.
- 6- İl'ya N. Berezin: Reşideddin, Cami'üt-Tevarih, c. I'de Oğuz Han'a ve Türkmen kabilelerine ait kısım: Rusça tercümesi ve haşiyeleri: Sbornik Letopisey, c. I, Petersburg 1861.³⁰

3- Şecere-i Terakime

Şecere-i Terakime, Ebulgazi Bahadır Han tarafından yazılmış, Oğuzname'nin Türkmen rivayetidir. Bu destanın bazı ayrılmış parçaları ve bazı rivayetleri vardır. Bu rivayetlerin başlıcaları Reşideddin'in Cami'üt-Tevarih'indeki Farsça Oğuzname ile Ebulgazi'nin bu Çağatayca Oğuznamesidir. Ebulgazi, Şecere-i Terakime'yi yazarken Reşideddin'den ve canlı Türkmen rivayetlerinden faydalanmıştır³¹.

Şecere-i Terakime'nin nüshaları şunlardır:

- 1- Taşkent Nüshası: mevcut nüshaların en eskisi ve en yenisidir. Ebulgazi devrine ve asıl metne en uygun nüshadır³². Nüshanın Özbekistan İlimler Akademisi Doğu Elyazmaları Enstitüsü 171 numarada olduğu bilinmektedir³³
- 2- Leningrad Nüshası (Nuri İşan Nüshası): 1822'de Türk Dil Kurumu tarafından faksimilesi yayınlanmıştır. Bu nüshanın başında fazla bir

³⁰ Togan, *a.g.e.*, s. 13-14.

³¹ Ebulgazi Bahadır Han, *Türklerin Soykütüğü (Şecere-i Terakime)*, (hzl. Muharrem Ergin), s. 12-13.

³² Ergin, *a.g.e.*, s. 13

³³ Mustafa Aça, *Oğuznamecilik Geleneği Ve Andalıp Oğuznamesi*, İstanbul 2003, s. 121.

Oğuzname vardır.³⁴ Tumansky tarafından tespit edilmiş bu nüsha şu anda Asya Müzesi'ne verilmiştir³⁵.

- 3- Özbekistan Bilimler Akademisi Dil ve Edebiyat Enstitüsü'nün 555. numarasında kayıtlı başka bir nüsha vardır. Harezmi'de 1987'de istinsah edilmiştir. Daha sonra 1925'te Muhammed Şerif Hoca Canoğlu tarafından tekrar istinsah edilmiştir.
- 4- Özbekistan Bilimler Akademisi Doğu Elyazmaları Enstitüsü 172 numarada kayıtlı olan nüsha
- 5- Özbekistan Bilimler Akademisi Doğu Elyazmaları Enstitüsü 173 numarada kayıtlı olan nüsha
- 6- Türkmenistan Bilimler Akademisi Dil ve Edebiyat Enstitüsü 546 numarada kayıtlı olan nüsha
- 7- Türkmenistan Bilimler Akademisi Dil ve Edebiyat Enstitüsü 555. numarada kayıtlı bir nüsha vardır.

Şecere-i Terakime'yi yazan Ebulgazi'nin en çok Türkmenlerle münasebeti olmuş, en çok onlarla haşır neşir olmuştur. Bu münasebetin içinde zulüm de vardır, dostluk da. Hatta kendisi Şecere-i Terakime'yi yaptığı Türkmen katliamına karşı bir sevap olsun diye ve Türkmenlerin isteği üzerine yazdığını belirtmiştir.³⁶ Ebulgazi Türkmenler arasındaki zengin, tarihi, destanî rivayetleri toplamış, böylece değerli bir

³⁴ Ergin, *a.g.e.*, Türklerin Sokütüğü, s. 13.

³⁵ Aça, *a.g.e.*, s. 121.

³⁶ Fakat Türkmen Araştırmacı Mehmedurdu Sarihanov Ebulgazi Bahadır Han'ın bu görüşüne katılmamakla beraber bu görüşü şiddetle eleştirmektedir. Türkmenler buyruklarına tabi insanları başışlayabilirler. Ama kendileri hakkında ölüm buyruğu verenleri veya böyle bir buyruğa sebep olan sistemi başışlamaları beklenemez. Ebulgazi ikinci gruptakilere dahil. Sarihanov'a göre, durum biraz daha farklıdır. Türkmenleri fiziki bir zayıflığa düşüren Ebulgazi, çok iyi tanıdığı bu halkın durumu bu şekilde bırakmayacağını bilerek onları "tarih oyunu" ile sürekli olarak manevi yönden bağımlı hale getirmeyi amaçlamamış olmalıdır. Sarihanov bu sebeple "Türkmen yaşlıların gelişi"ni bizzat Ebulgazi'nin kendisi uydurmuş olmalıdır demektedir. Sarihanov, *a.g.m.*, s. 35 .

Türk tarihçisi olmuştur³⁷.

Şecere-i Terakime; sebab-i teliften sonra Hz. Âdem'den başlayıp Ebulgazi Bahadır Han zamanındaki Türkmen boylarına kadar gelir.

Şecere-i Terakime'yi yedi bölüme ayırabiliriz

- 1- Hz. Âdem'den Oğuz Han'a kadar
- 2- Oğuz Han ve Gün Han zamanı
- 3- Kayı, Dip Bakuy ve Kuzı Yavı Han zamanı
- 4- İnal Han, Duyılı Kayı, Köl İrki ve Tuman Han zamanı
- 5- Kanlı Yavı Han'dan Selçuklulara kadar
- 6- Salur Ögürçük Alp ve Ebulgazi Bahadır Han devrindeki Türkmen boylarını anlatan bölüm
- 7- Oğuz ilinde beylik kılan kızlar bölümü³⁸

4- Yazıcızade Oğuznamesi

Oğuz Kağan Destanının İslami versiyonlarından birisi de Yazıcızade tarafından 1436 yılında yazılmış olan Tevarih-i Al-i Selçuk adlı eserdir. II. Murad devri tarihçilerinden olan Yazıcızade Ali hakkında fazla bir bilgi elimizde mevcut değildir. Yazıcızade'nin bu eseri, Ravendi'nin Rahat us-Sudur adlı eserinin özeti ile, İbni Bibi lakabıyla meşhur Hüseyin bin Muhammed bin Ali el-Caferi er-Rudegi el-müştehir bi-ibni'l Bibi el-Müneccime'nin El-Evamirü'l-Ala'yye fi'l Umuri'l-Ala'yye adlı

³⁷ Muharrem Ergin, *a.g.e.*, s. 11 (bk. Ebulgazi'nin kendi ağzından Şecere-i Terakime'nin sebab-i telifi Muharrem Ergin, *a.g.e.*, s. 16-17).

³⁸ Ahmet Bican Ercilasun, "Dede Korkut Kitabı ile Oğuz Destanı Arasındaki Münasebetler", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı/ Belleten* 1988, s. 69-70.

eserinin Türkçeye çevrilip 1280–1281 tarihinden sonraki olayların da ilavesi yoluyla oluşturulmuştur.³⁹

Yazıcızade Oğuznamesi'nin baş tarafındaki 65 satırda, öncelikle Oğuz'un övgüsüne yer verilmiştir. Bu bölümde Oğuz ve dolayısıyla da Oğuz toplumuna mahsus belirgin özellikler sıralanmıştır. Burada Oğuz topluluğunun din ehli olmasından, erdemli yani cömert olmasına kadar pek çok özelliğe yer verilmiştir. Bu bölümdeki kalıp ifadeler Dede Korkut Hikayelerindeki mukaddimede ve boylarda geçen ifadelerin hemen hemen aynısıdır. Yine nüsha içinde adları verilen Bayundur Han, Dede Korkut, (Uruş oğlu) Salur Kazan, Alp Arız, Bügdüz Emen, Kara Güne, Kayan Busat, Etlərşe oğlu Etil, Urulmuş, Bay Büre oğlu Beg Barı, Kanlı Koca oğlu Kan Turalu, Salcan, Tokuş Koca Oğlu Tuğrul Sultan, Kayan Selcük Oğlu Delü Dünder vs. gibi Oğuz bilge ve yiğitleri Dede Korkut Hikâyeleri ile olan ilişkiyi daha yakından göstermektedir.⁴⁰

Yazıcızade'nin bu eseri baş tarafındaki ek haricinde de pek çok destani motifi bünyesinde taşımaktadır. Eser genel olarak Oğuz, Selçuk ve Moğol beylikleriyle Osmanlı tarihini içine almaktadır. Eserin Oğuz Kağan Destanı'nın İslami versiyonuna yer veren asıl bölümünde ise Oğuz'la ilgili destani motiflere, Müslüman oluşuna, çeşitli türk boylarının Oğuz tarafından adlandırılmasına, Türk boylarının tarihlerine ve Oğuz sülalesinin şeceresine yer verilmiştir. Bu bölümde ayrıca, Türk boylarının damgaları da bulunmaktadır. Daha sonra gelen bölümler yukarıda isimleri verilen eserlerden çeviri özelliği taşımaktadır. Son bölümde Reşideddin'in eserinden nakiller vardır.⁴¹

³⁹ Nihad Sami Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, I. C., İstanbul 1971, s. 499-501.

⁴⁰ Orhan Şaik Gökyay, *Dede Korkut*, İstanbul 1938, s. 45.

⁴¹ Aça, *a.g.e.*, s. 127-128.

Yazıcızade'nin eserinin üç nüshası vardır. Bunlardan ikisi Topkapı Sarayı Revanköşkü Kitaplığı'nda 1390 ve 1391 numarada kayıtlıdır. Diğeri ise Paris nüshası Bibliotheque Nationale 737 numarada kayıtlıdır.⁴²

5- Uzunköprü Nüshası olarak bilinen Manzum Oğuzname

Oğuz Kağan Destanı'nın bu manzum ve İslami varyantı, Uzunköprü'de Seyyid Ali adında bir şahsın kitapları arasında bulunmuştur. Bugün kayıp olan bu mecmua, verilen bilgiye göre 15 varaktan ibaret olup 4 varaklı manzum bir Oğuzname'yi, 11 varaklı da Atebetü'l-Hakayık'tan bir bölümü içine almaktadır. Baştan, ortadan ve sondan eksik olan mecmuanın istinsah yeri, istinsah tarihi ve müstensihi belli değildir. Uzunköprü Nüshasını ilk neşreden Hüseyin Namık Orkun'dur. Orkun bu Oğuzname hakkında yeterli bilgi vermemekte, sadece mecmuanın kimden ve nasıl intikal ettiğini belirtmekle yetinmektedir. Orkun'a göre Manzum Oğuzname'nin dili Atebetü'l-Hakayık'ın diline benzemektedir.⁴³

Kemal Eraslan ise Hüseyin Namık Orkun'un görüşüne karşı çıkar ve şu tezi öne sürer. Eraslan Metni Karahanlı Türkçesi ile Klasik Çağatay öncesi arasındaki bir devreye ait olduğunu söyler.⁴⁴

Manzum Oğuzname, Reşideddin Oğuznamesi'nin, Yazıcızade Ali'nin Tarih-i Al-i Selçuk adlı eserinin başında yer alan Oğuzname'de olduğu gibi, bir özeti durumundadır. 104 beyitten ibaret olup mesnevi tarzında nazmedilen bu varyant, metnin baştan ve sondan eksik olması sebebiyle, sadece Oğuz'a ait rivayetlere yer vermektedir. Bunlar, Oğuz'un doğuşu, üç gün sonra anasının sütünü emmeyişi ve anasını İslamiyet'e davet edişi, kendisine Oğuz adını vermesi, ahlakı ve meziyetleri,

⁴² Kemal Eraslan, "Yazıcızade'nin Oğuznamesi", *TDAY belleten*, 1992, Ankara 1995, s. 31.

⁴³ H. N. Orkun, *Oğuzlara Dair*, Ankara 1935, s. 96.

⁴⁴ Eraslan, *a,g,m*, "Yazıcızade'nin Oğuznamesi", s. 172.

evlenişi, ilk iki karısı olan amcalarının kızlarını, İslamiyet davetini reddedişleri nedeniyle sevmeyişi, hak dinini kabul eden üçüncü karısının ise Oğuz tarafından sevilmesi, diğer iki kadının üçüncü karısını kıskanıp Oğuz'u babasına şikâyet edişleri ve Oğuz'un yeni bir din tutup ata dininden uzaklaştığını haber verişleri, Kara Han'ın Oğuz'u öldürmeye karar vermesi, Oğuz'un babası ve amcaları ile yaptığı savaşta galip gelişi ve nihayet Oğuz'un fethettiği yerlerin zikredilişinden ibarettir.⁴⁵

6- Andalp Oğuznamesi

Bu Oğuzname, edebi değerinin yanında tarihi değere de sahiptir. Andalp tarafından yazılan asıl nüshası kayıptır. Eserin Türkmenistan İlimler Akademisi'nin Magtimgulı adlı Dil ve Edebiyat Enstitüsü'nün Elyazmaları Arşivi'nde 1373 numarada bir nüshası bulunmaktadır. Bu nüsha 1963 yılında Hıdırov'un elindeki bir yazmanın fotokopisinden Arap harfleriyle Annaberdiyev Hudayberdi tarafından Aşgabat'da istinsah edilmiştir⁴⁶. Bu gün bu nüsha da yoktur.

Bu Oğuzname ilk olarak İlimler Akademisi üyesi M. N. Hıdırov tarafından 1948 yılında yayıma hazırlanmış, H. Hanov tarafından redakte edilen eser basılamamıştır. Guvanç Ezizoğlu'nun elyazmasındaki bazı Bölümler 1950 yılında ilk defa B. A. Garrıyev ve M. Köseyev tarafından yayımlanmıştır⁴⁷.

Andalp bu eserini oluştururken Şecere-i Terakime'den, Şehname'den ve Kısas'ül-Enbiya adlı eserlerden istifade etmiştir⁴⁸

Andalp Oğuznamesi 12 bölümden meydana gelmektedir.

1- Giriş

⁴⁵ Eraslan *a.g.m.*, s 170.

⁴⁶ Aça, *a.g.e.*, s. 94.

⁴⁷ Aça, *a.g.e.*, s. 94-95.

⁴⁸ Aça, *a.g.e.*, 96 (Ahmet Bekmıradov, Andalp Hem Oğuznamecilik Debi, aşgabat 1987).

- 2- Kıpçak Han'ın Doğumu
- 3- Çingiz Han Destanı
- 4- Oğuz Han'ın İt Barak Han'dan öç alması
- 5- Oğuz Han'ın Garahıtay'ı alması
- 6- Oğuz Han'ın yurduna dönmesi
- 7- Oğuz Han'ın saltanat çağına yetişmesi
- 8- Tamgalar hakkında halkın söyledikleri
- 9- Oğuz Han'ın Şam-ı Şerif'e varması
- 10- Oğuz Han'ın saltanatı çocuklarına vermesi
- 11- Oğuz Han'ın çocuklarına nasihat etmesi
- 12- Andalıp'ın ölen Oğuz'a matem mersiyesi

Oğuz Kağan Destanı Üzerine Yapılmış Çalışmalar

Oğuz Kağan Destanı'nın iki varyantı vardır. Bunlardan birisi Paris Milli Kütüphanesi'nin Türkçe eserler bölümünde 1001 numarada bulunan Uygurca Oğuz Kağan Destanı'dır.

Her sahifesinde Kursiv Uygur yazısı ile yazılmış 9 satır bulunan 42 sahifelik bu Uygur harfli yazma baştan, ortadan ve sondan eksiktir. Bu 42 sahifedeki 376 satırlık mensur metnin içerisinde yer yer manzum parçaların bulunduğu da görülmektedir⁴⁹.

Uygurca Oğuz Kağan Destanı üzerinde ilk W. Radloff çalışmıştır.

Orijinal nüshası Paris'te bulunan Uygurca Oğuz Kağan Destanı'nın, bu tek yazma nüshanın sekiz sayfasının tıpkıbasımı 1890 yılında Radloff tarafından

⁴⁹ Osman Fikri Sertkaya, "Oğuz Kağan Destanı Üzerine Bazı Mülâhazalar", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı/Belleten* 1992, Ankara 1995, s. 22.

yapılmıştır. Bu çalışma, nüsha üzerinde yapılan ilk müstakil çalışmadır (Faksimile Uyurskoy Rukopisi, Saint Petersburg 1890). Radloff, 1891 yılında eserin tamamını Kutadgu Bilig'le birlikte Uygurca transkripsiyonu ve Almanca çevirisi ile yayımlamıştır. Radloff tarafından 1893 yılında yapılan Rusça çeviri ile 1891'de yapılan Almanca çeviri aynıdır (Das Kutadgu Bilik I 232-244)⁵⁰.

Uygurca Oğuz Kağan Destanı üzerine Dr. Rıza Nur'da çalışmıştır. Rıza Nur'un yaptığı çalışma şu adı almaktadır. Dr. Rıza Nour, Oughouz-Namé, Epopée Turque, Transcription en lettres Phonétiques notes, Truduction Française Texte en Turc de Turquie, Fac-Similé, Alexandrie, Mai 1928, 64 s. + 4 s. Tıpkıbasım.

Rıza Nur çalışmasında Oğuz Kağan hakkında bazı bilgiler vermiş. Eserin Latin harfleri ile transkripsiyonunu, Fransızca çevirisini ve Arap harfleriyle Türkçe tercümesini vermektedir. Eserin sonuna da metnin tıpkıbasımını eklemiştir.

Paul Pelliot'da çalışmasında Rıza Nur'u şiddetle eleştirmiştir. Pelliot eserinde W. Radloff ve Rıza Nur'un neşirlerindeki metinlerle kendi tarafından okunan metni karşılaştırmalı olarak vermiştir ve çeşitli etimolojik tespitlerde bulunmuştur⁵¹.

Rıza Nur, Paul Pelliot'un bu makalesine bir sene sonra 40 sahifelik bir cevap vermiştir⁵².

Uygurca Oğuz Kağan Destanı üzerine Willi Bang ve Reşid Rahmeti Arat da çalışmışlardır. İkili önce Die Legende von Oghuz Qaghan, Berlin 1932 adıyla destanı

⁵⁰ Aça, *a.g.e.*, s. 133.

⁵¹ Paul Pelliot, Sur la Légende D'uguz Khan en Enriture Onigoure, T'ung Pao, 1930, XXVII, s. 247-358. Türkçe'ye çeviri için bk. Paul Pelliot, Uygur Yazısıyla Yazılmış Uğuz Han Destanı Üzerine (çev. Vedat Köken), Ankara 1995.

⁵² Dr. Rıza Nour, Réponse à un article de M. Paul Pelliot sur l'oughouz-Namé, Alexandrie 1931, 40 s. Osman Fikri Sertkaya, *a.g.e.*, s 23.

Almanca neşretmişlerdir. Daha sonra Reşid Rahmeti Arat eseri Türkçe'ye tercüme etmiştir⁵³.

Armas Salonen Uygurca Oğuz Kağan Destanı üzerine bir doktora çalışması hazırlamıştır⁵⁴.

Muharrem Ergin, Willi Bang ve Reşid Rahmeti Arat'ın hazırlamış olduğu metni yeniden neşretmiştir⁵⁵. Bahaeddin Ögel, Uygurca Oğuz Kağan Destanı metnini alıp yeniden tercüme etmiş ve bazı notlarla açıklamalarda bulunmuştur⁵⁶.

Rusya'da ilk çalışma Aleksandr Mihailoviç Şçerbak tarafından 1959 yılında yapılmıştır. Şçerbak eser üzerinde yapılan çalışmaları, Kiril harfli transkripsiyonu ile birlikte Rusça tercümesini vermiştir⁵⁷.

Oğuz Kağan Destanı üzerine ikinci Rusça yayın İya Vassilyevna Stebleva tarafından yapılmıştır. Stebleva, Oğuz Kağan Destanı'nın şiir yapısı üzerinde durmaktadır⁵⁸.

Kazakistan'da E. Derbiselin, M. Carmuhammedov ve O. Kümisbayev beraber Uygurca Oğuz Kağan Destanı üzerinde çalışmışlardır⁵⁹.

Çin'de de bazı çalışmalar yapılmıştır. Geng Shi-min ve Tursun Eyup'un çalışmaları kayda değerdir⁶⁰.

⁵³ W. Bang-Gabdur Reşid Rahmeti, Oğuz Kağan Destanı, İstanbul 1936, 69 s.

⁵⁴ Armas Salonen, Über den Syntaktischen Gebrauch der Flexionsendungen der Nomina im Uigurischen (Einschliesslich des Oguz Qagan), Suomalais Ugrilaisen Seuran Aikakauskirjasta (Journal de la Société Finno-Ougririene, XLIX/3, Helsinki 1937.).

⁵⁵ Eserin yeni neşri ile ilgili Muharrem Ergin şu bilgileri vermektedir. Eserin önce şekli 1000 Temel Eser'e uydurulmuştur. Tercüme yeni bir şekle sokularak başa alınmıştır. Metnin Uygurca imlayı veren şekli, telaffuzu esas alan daha kullanışlı bir şekle sokulmuştur. İndeks kısmı ayıklanarak yalnız metnin bir sözcüğü haline getirilmiştir. Bu arada zaruri bazı değişiklikler yapılmıştır. s. 9. Eserin tam adı: Oğuz Kağan Destanı (Tercüme-Metin-Sözlük), (hzl.: Muharrem Ergin), Birinci Basılış, İstanbul 1970. İkinci Basılış Hülbe Yayınları tarafından İstanbul 1988 yılında yapılmıştır.

⁵⁶ Ögel, *a.g.e.*, I. C., s. 115-144.

⁵⁷ A. M. Şçerbak, *Oguz-name i Muhabbet-name*, Moskva 1959.

⁵⁸ İya Vassilyevna Stebleva, *Poetiçeskaya struktura Oguz-name*, Pis'mennie Pamyatniki Vostoka İstoriko-filologičeskie issledovanila 1969, Moskova 1972, s. 289-309.

⁵⁹ E. Derbiselin, M. Carmuhammedov, O. Kümisbayev, *Oguz-name, muhabbat-name*, Almatı 1986.

Uygurca Oğuz Kağan Destanı üzerine Fuzuli Bayat'ın değerli çalışmaları olmuştur.

Reşideddin Oğuznamesi üzerinde en geniş çaplı çalışmayı Zeki Velidi Togan yapmıştır. Zeki Velidi Togan, Reşideddin Oğuznamesi'nin bütün nüshalarını karşılaştırmış ve çok değerli bir çalışma ortaya koymuştur⁶¹. Ayrıca Faruk Sümer⁶² ve Bahaeddin Ögel⁶³, Reşideddin Oğuznamesi üzerinde çalışmışlardır. Uygurca Oğuz Kağan Destanı'nda olduğu gibi Reşideddin Oğuznamesi'nin Rusça neşirleri olmuştur. Onlardan bir tanesini Berezin,⁶⁴ diğerini R. M. Şükürova⁶⁵ yayımlamıştır. Reşideddin Oğuznamesi üzerine Orhan Şaik Gökyay⁶⁶ ve N. B. Halimov⁶⁷,un çalışmaları da vardır.

Şecere-i Terakime Oğuznamesi üzerine yapılan ilk çalışmalar yine Rus âlimler tarafından yapılmıştır. Bunlardan en önemlileri Tumanskiy⁶⁸ ve Kononov⁶⁹,un yaptığı çalışmalardır. Muharrem Ergin de Kononov'un bu karşılaştırmalı neşirindeki metnin tercümesini vermektedir. Tercümeyi verirken de

⁶⁰ Geng Shi-min, tursun Eyup, *Eski Uygurların Tarihi Destanı Oğuzname*, Milletler Neşriyatı, Pekin 1980, 95 s.

⁶¹ Zeki Velidi Togan, *Oğuz Destanı (Reşideddin Oğuznamesi, Tercüme ve Tahlili)*, 1. bs., İstanbul 1972; 2. bs., İstanbul 1982.

⁶² Faruk Sümer, Oğuzlara Ait Destani Mahiyette Eserler, Reşidüddin Oğuznamesi, *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, C. XVII, S. 3-4, Temmuz-Eylül-Aralık 1959, s. 359-456.

⁶³ Ögel, *a.g.e.*, 1. C., s. 145-208

⁶⁴ İl'ya N. Berezin, *Reşideddin, Cami'üt-Tevarih, C. I.*, Petersburg 1961.

⁶⁵ R. M. Şükürova, *Fazlallah Reşideddin, Oguz-name*, Bakü 1987. Şükürova Topkapı Sarayı Bağdat Köşkü nüshasından yararlanmıştır. Reşideddin, *Oguznama*, (ter.: Salar Harıdarı), (hzl.: N. B. Halimov), Aşgabat 1990, s.7-8

⁶⁶ Orhan Şaik Gökyay, *Dede Korkut*, İstanbul 1938

⁶⁷ Fazlalla Reşideddin, *Oguznama*, (ter.: Salar Harıdarı), (hzl.: N. B. Halimov), Aşgabat 1990. Halimov çalışmasında Salar Baba'nın tercüme ettiği nüshanın Topkapı Sarayı Bağdat Köşkü nüshasının kısaltılmışı olduğu ihtimali üzerinde durmaktadır. (a.g.e., 8)

⁶⁸ Aleksandr Grigor'eviç Tumanskiy, *Rodoslovnaja turkmen*, Aşgabat 1897. Bu eser 1893 yılında Rusça'ya çevrilmiştir.

⁶⁹ Andrey Nikolayeviç Kononov, *Rodoslovnaja turkmen*, Soçineniye Abu'l-Gazi xana xivinskogo, Moskva-Leningrad 1958, 194+94 s.. Kononov'un 1948'de savunmasını yaptığı bu tezle filoloji doktorluğu unvanını almıştır. Daha sonra bu tezi geniş bir girişle birlikte yayımlamıştır. (Hasan Eren, *Türklük Bilimi Sözlüğü*, I. Yabancı Türkologlar, Ankara 1998, s.192-193) .

Çağatayca üslubuna dokunmamaya gayret etmiştir⁷⁰. Kitabın sonunda Kononov tarafından hazırlanmış karşılaştırmalı Arap harfli metin yer almıştır. Bahaeddin Ögel Şecere-i Terakime Oğuznamesi ile diğer Oğuznameler arasında karşılaştırmalar yapmıştır⁷¹. Şecere-i Terakime hakkında Zuhal Kargı Ölmez tarafından son zamanlarda çok değerli bir çalışma yapılmıştır⁷². Bu çalışmada Kononov'un çalışmasındaki Arap harfli metin ile Leningrad nüshası karşılaştırılmıştır.

Şecere-i Terakime ilk defa 1717'de Johan von Strahlenberg tarafından Tobol taraflarında bulunmuş, daha sonra Rusça'ya tercüme edilmiştir. Eser 1720 ve 1721 yıllarında Almanca'ya çevrilmiştir. 1926 yılında da La Haye tarafından Fransızca'ya tercüme edilmiştir. Baron Desmaisons Şecere-i Terakime'yi Historie des Mongols et des Tatares par Aboul-ghazi Bahadour khan adıyla Fransızca'ya tercüme etmiştir⁷³. 1871 tarihinde Petersburg Şark Lisanları Mektebi Müdürü Baron Desmaisons Dahl nüshasını diğer nüshalarla karşılaştırdıktan sonra Çağatayca yayımlamıştır⁷⁴.

Manzum Oğuzname'nin ilk neşri Hüseyin Namık Orkun tarafından metin, tercüme ve fotokopi olarak yapılmıştır.⁷⁵ Aynı neşir, daha sonra indeks ilave edilerek neşredilmiştir.⁷⁶ Orhan Şaik Gökyay, Oğuzlara Dair adlı esere yazdığı bir tanıtma ve tenkid yazısında aksaklıklardan bahsetmiştir.⁷⁷ Manzum Oğuzname ile ilgili son

⁷⁰ Ebulgazi Bahadır Han, Türklerin Soykütüğü, (hzl. Muharrem Ergin), Tercüman 1001 Temel Eser Serisi: 33.

⁷¹ Ögel, *a.g.e.*, 1. C., s. 209-268.

⁷² Ebulgazi Bahadır Han, Şecere-i Terakime, (hzl. Zuhal Kargı Ölmez), Ankara 1998.

⁷³ Ölmez, *a.g.e.*, s. 24.

⁷⁴ Ebulgazi Bahadır Han, Türk Şeceresi (Şecere-i Türki), (nkl.: Rıza Nur), İstanbul 1920, s. 4.

⁷⁵ Hüseyin Namık Orkun, "Bir Oğuz Efsanesi", *Ülkü, Halkevleri Dergisi*, C. 6, S. 3-4, Birinci Kanun s. 267-275.

⁷⁶ Hüseyin Namık Orkun, Oğuzlara Dair, Ankara 1935.

⁷⁷ Orhan Şaik Gökyay, "Oğuzlara Dair", *Ülkü, Halkevleri Dergisi*, C. 7, S. 38, s. 148-155.

neşir Kemal Eraslan tarafından gerçekleştirilmiştir.⁷⁸ Bahaeddin Ögel de Reşideddin Oğuznamesi ile Manzum Oğuzname'yi karşılaştırmıştır.⁷⁹

Andalip Oğuznamesi üzerine yapılmış ilk neşir B. A. Garriyev ve Mehti Köseyev tarafından yapılmıştır.⁸⁰ H. Göroğlu, 1967 yılında yaptığı çalışmada Oguznama ve Şehname'yi karşılaştırmıştır.⁸¹ Andalip Oğuznamesi üzerine yapılmış en önemli çalışma şüphesiz Ahmet Bekmiradov tarafından yapılmıştır.⁸²

Andalip Oğuznamesi üzerine Türkiye'de yapılmış çalışmalar sınırlı sayıdadır. Bu çalışmalardan ilkinin Andalip üzerine çalışmış olan Himmet Biray yapmıştır.⁸³ Fikret Türkmen ve Gurbandurdi Geldiyev Andalip Oğuznamesi'ni traskript edip Türkiye Türkçesi'ne aktarmışlardır.⁸⁴ M. Fatih Kirişçioğlu'nun Andalip ile ilgili bir makalesi vardır.⁸⁵

Andalip Oğuznamesi ile ilgili Türkiye'de en kapsamlı çalışmayı Mustafa Aça yapmıştır. Mustafa Aça Andalip'ın hayatı, sanatı ve eserleri hakkında bilgi vermiş. Ayrıca Andalip Oğuznamesini diğer Oğuzname nüshalarının epizotları ve motifleri yönünden karşılaştırmıştır.⁸⁶

⁷⁸ Eraslan, Manzum Oğuzname, a.g.m, s. 169–236.

⁷⁹ Ögel, *a.g.e.*, 2. C., 55-56.

⁸⁰ B. Garriyev-M. Köseyev, *Türkmen Edebiyatından Hrestomatiya, XVIII Asır*, Aşgabat 1951.

⁸¹ H. G. Göroğlu, *XVIII-XIX. Asır Türkmen Edebiyatının Tarihi Boyunca Oçerkler*, Aşgabat 1967, s. 197.

⁸² Ahmet Bekmiradov, *Andalip Hem Oguznamacılık Debi*, Aşgabat 1987.

⁸³ Himmet Biray, "Andalip ve Oğuz-namesi I-II-III", *Milli Folklor Dergisi*, Aralık 1989, S. 4, s. 13-13; *Milli Folklor Dergisi*, Mart 1990, S. 5, s. 21-23; *Milli Folklor Dergisi*, Haziran 1990, S. 6, s. 21-26.

⁸⁴ Fikret Türkmen-Gurbandurdi Geldiyev, *Türkmen Şiiri Antolojisi*, Ankara 1995.

⁸⁵ M. Fatih Kirişçioğlu, "Andalip ve Oğuznamecilik Debi (Geleneği)", *S. Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Dergisi* 1992-1993, S. 7-8, s. 1-32. Kirişçioğlu, Ahmet Bekmiradov'un eserinin bir özeti mahiyetinde bir makale yazmıştır.

⁸⁶ Aça, *a.g.e.*, s. 143-184.

İnceleme

1. Bölüm İmla özellikleri

Eldeki metin imla bakımından tam bir istikrar göstermemektedir. Türkçe kelime ve ekler değişik şekillerde yazılmışlardır. Bütün Türkçe kelime ve eklerde ünlüler yazılmaya çalışılmıştır.

Yapım ve çekim ekleri kökten ayrı yazılmıştır.

Metinde tespit ettiğimiz ünlüler şunlardır: a, e, ä, ı, i, o, ö, u, ü.

1.1. Ünlülerin yazılışı

1.1.1. a ünlüsünün yazılışı

Kalın, düz, geniş bir ünlüdür. Başta, ortada ve sonda bulunur.

1.1.1.1. Ön seste a ünlüsünün yazılışı

açıldı xiv. xiv.14; adlıq xvi.25, xvi.7, xviii.12; ağırıb x.18, xv.10; aldılar viii.17; altın x.24; altıncınıñ v.24; aramızda v.2, xvii.13; atam xv.13, xvi.16; atmaq i.17; avlamaq xvii.28; aytğaylar xvii.26; ayrılıb xv.3.

1.1.1.2. İç seste a ünlüsünün yazılışı

barçalarını iii.9, ix.10; bardılar ix.13, viii.7... ; dağ xvi.25, xvii.8; salıb xvii.30, xx.6; savuq viii.21; andaq i.1, ii.3, iii.20... ; atlanor viii.11; barmaq vi.22; çapmaq i.17; hatunnı xvii.13, xvii.14; yiğac ii.11, iv.9, iv.9, ix.31, xix.4, xvi.25.

1.1.1.3. Son seste a ünlüsünün yazılışı

ata iii.15, xii.21, xv.14; aqa iii.9, vi.29; buqra xvi.1, xvi.10, xvi.12... ; uca xii.12.

1.1.2. e ünlüsünün yazılışı

İnce, düz, geniş bir ünlüdür. Başta, ortada ve sonda bulunur.

1.1.2.1. Ön seste e ünlüsünün yazılışı

enem xvı.12; eltkeyler xıx.1; etdi xvı.21; eyesi xııı.2; eymur xıı.2.

1.1.2.2. İç seste e ünlüsünün yazılışı

yiberdim vıı.18, vııı.11; atabek xvııı.19, xvııı.20; berdiler ııı.4, xııı.23, xıx.10; bilen vııı.2; Çepni xıı.2; çerik v.22, vı.11; keltürken vııı.4, xıv.8, xv.29; üleşib vııı.4.

1.1.2.3. Son seste e ünlüsünün yazılışı

birle xvııı.5, xvııı.6, xx.13... ; gice ı.10, ı.9; ne ıv.29, ıx.16, ıx.22... ; özke xıı.13, xıı.13, xıv.22... ; niçe ıı.27, ııı.19, ııı.3... ; nime vıı.33; nâme ıv.19.

1.1.3. ä ünlüsünün yazılışı

İnce, düz, geniş bir ünlüdür. Türkçe kelimelerde ortada bulunur. Arapça ve Farsçadan alınmış kelimelerde başta ve ortada bulunur.

1.1.3.1. Ön seste ä ünlüsünün yazılışı

ägäh ıı.29, vı.20, xı.30; ähl xıx.13, xvııı.1; ähli ıx.24, vııı.27, vııı.28, x.8, xııı.1; ähliniñ vııı.24; älem vı.2, xııı.20; älemde xv.30; älemğa ıı.23, ııı.21.

1.1.3.2. İç seste ä ünlüsünün yazılışı

köpräk 1.25; nâme 1v.19; bargähler x1x.15; zahmikâri 1x.2; biçâreliq 11.10; cähetdin 1vii.27, xvii.6 häkim v.33, vii.8, x1.9; mähir 1.23, 1.27; mähkem 11.27 täd
xiv.21; täze 11.22, x111.20; mährem 11.5; mähriban 111.9, x1.11; mähäbbet 1.23, 1.27; mä‘
kül xvii.25; mä‘ yus 1.10; mämäliki 1vii.24; märhâmet 1v.3; häzır x.33, x1v.10; häzır
11.2, x.33, xv.15, xviii.7.

1.1.4. ı ünlüsünün yazılışı

Kalın, düz, dar bir ünlüdür. Başta, sonda ve ortada bulunur.

1.1.4.1. Ön seste ı ünlüsünün yazılışı

ızı xvi.18; ıbıq x1.18; İnanç 1.4; ınaqlar xvii.19, xvii.25 ; ınal 111.1, 111.3... ;
ıssıq 1v.10, 1v.12, 1viii.26, xiv.9.

1.1.4.2. İç seste ı ünlüsünün yazılışı

ayrılıb xv.3; Başğırd. 111.10, 111.17, x11.32; Bayır Hatun xvi.12, xvi.6; çıqıb
1.23, 111.30, 111.31... ; çıdamab 1x.4; çığıra başladı xiv.4; arıq xvii.10; arıtıb v.10; artıq
xvii.32.

1.1.4.3. Son seste ı ünlüsünün yazılışı

Buşı 111.13, 111.18; arı 1v.1; Duyılı x111.11; narı xx.27; sarı 1x.27, x.5, x1.22... ;
qarrı 1x.29, x.31... ; Qurı xvi.11, xvi.13... ; Oqlı x111.5.

1.1.5. i ünlüsünün yazılışı

İnce, düz, dar bir ünlüdür. Başta, sonda ve ortada bulunur.

1.1.5.1. Ön seste i ünlüsünün yazılışı

iv 11.7, iv.22, v.17, x.24, xix.3, xv.3; içib xiv.12; içide xvi.5; ikelerike xv.7; ilçileri v.25, vi.32; ilti x.15.

1.1.5.2. İç seste i ünlüsünün yazılışı

Bilke 111.6, vii.1, vii.7; bilik ix.1; birdi 11.18, iv.24; bir vi.31, viii.17; biz 1.27, 11.11...; birle 1.9, 11.18; bitik xiii.25; çerik v.22, vi.11, vi.23...; dil 11.15; dış 'düş' 1.11.

1.1.5.3. Son seste i ünlüsünün yazılışı

Bekdili x1.33, xx.21, xx.22; Alqa ivli x1.22; iki xvii.7, xviii.14; üçüncü vii.3, x1.22; Türki iv.10, x.1.

1.1.6. o ünlüsünün yazılışı

Kalın, geniş, yuvarlak bir dudak ünlüsüdür. Başta ve ortada bulunur, sonda bulunmaz.

1.1.6.1. Ön seste o ünlüsünün yazılışı

ol 1.16, 1.18, 1.19, 1.2, 1.20, 1.21, 1.25; Oğuz viii.7, x.13.; olca 11.18, xix.33; oğlu xix.7, xv.1.; olturtub xx.15; ohşar xv.2; oh 1.17, iv.25.; on 111.1, iv.6.; onğon x1.22; ot 11.33, xv.2.

1.1.6.2. İç seste o ünlüsünün yazılışı

bozmaq x.26; Bozoq x.26, x1.16, x1.20, x11.12, x11.14; boz xvii.2; dodurğa x1.22; doğurub iv.9; dolamas x111.27, x111.31; doldurub iii.30; doydurmaq x1.33; çomaq x11.2.

1.1.7. ö ünlüsü

İnce, geniş, yuvarlak bir dudak ünlüsüdür. Başta ve ortada bulunur, sonda bulunmaz.

1.1.7.1. Ön seste ö ünlüsünün yazılışı

ölüb iv.9, xx.4; öpğay xviii.24; örüb x.24, xv.3; ötken x11.32; özüm viii.11; öldürer x11.11.

1.1.7.2. İç seste ö ünlüsünün yazılışı

közler xix.12; köli x111.31; köc viii.5, viii.8, xx.24; köb ii.32, iii.2, iii.20... ; söz vi.4, viii.1...; tört i.7, iii.1, iv.15...; körünmes vi.28; köterdiler iv.19, iv.31; öldürer x11.11; körnüş vi.24, vii.11, viii.24; gördi i.10; köfli x.25, x111.19.

1.1.8. u ünlüsü

Kalın, dar, yuvarlak bir dudak ünlüsüdür. Başta ve ortada ve sonda bulunur.

1.1.8.1. Ön seste u ünlüsünün yazılışı

ucası x11.12; uluğı x1.22, x1.8, xvi.3; uluq i.5, ii.29, ix.22, vi.31, x.17; un xvi.4

urar 1x.2; uruşda x1.22, x1.30; uruqı xx.10; uyğur 11.18, x.22, x1x.29, xv.25.

1.1.8.2. İç seste u ünlüsünün yazılışı

altun 1v.25, 1v.26, v.17, v11.16, v11.17; artuq v1.27, x1x.10, xv.9, xv1.10; avuc 1v.5, v111.19; barur 111.17, 111.21.

1.1.8.3. Son seste u ünlüsünün yazılışı

bu x1v.9, x1x.15; burqaylu 11.33; su 111.18, 111.20, 111.20, 1v.1, xv.2, xv1.25.

1.1.9. ü ünlüsünün yazılışı

İnce, dar, yuvarlak bir dudak ünlüsüdür. Başta ve ortada bulunur, sonda bulunmaz.

1.1.9.1. Ön seste ü ünlüsünün yazılışı

üç 1.11, 1.9, 1v.18; üçün 1.20, 11.12; üleşib v111.4; üstinde v.22; ülüşini x11.13; ürekeri x11.2.

1.1.9.2. İç seste ü ünlüsünün yazılışı

gün 1.23; gündüz 1.9; hürkütdiler xv11.15; keltüdiler 1v.10; keydürdi v11.16; kirküzüb v.17; kiyürdi 11.22; mindürüb xv1.28; küçük x1x.32.

1.2. Ünsüzlerin yazılışı

Metinde ünsüzlerin yazılışı ile ilgili bir istikrar yoktur. Bu durum alıntı kelimelerde kendini daha da belirginleştirmektedir.

Metinde tespit ettiğimiz ünsüzler şunlardır: b, v, g, ğ, d, ye, j, c, z, i, y, k, q, l, m, n, ñ, p, r, s, t, f, h, ç, ş.

1.2.1. b ünsüzünün yazılışı

Tonlu, patlamalı bir dudak-çift dudak ünsüzüdür. Başta, ortada ve sonda bulunur

1.2.1.1. Ön seste b ünsüzünün yazılışı

burun ‘önce’ XV.22; bağladı v1.15; barçağa x11.2; baş 111.16.

1.2.1.2. İç seste b ünsüzünün yazılışı

yiberdim v111.11; ıbıq x1.18; tabşurayın xv11.21; tabşurdılar v.26; tobra x1x.11; tobralarını x1x.11; qabuq 1v.10.

1.2.1.3. Son seste b ünsüzünün yazılışı

Köb 11.32, 111.2, 111.20...; dib 1.7.

1.2.2. c ünsüzünün yazılışı

Tonlu, kapanamalı bir diş-dudak ünsüzüdür. Başta, ortada ve sonda bulunur.

1.2.2.1. Ön seste c ünsüzünün yazılışı

cürüken 1v.10.

1.2.2.2. İç seste c ünsüzünün yazılışı

kice XV.21; gice 1.10, 1.9; olca 11.18, XIX.33; selcuqı XX.29; ucası XII.12; qucaqlab XVIII.4.

1.2.2.3. Son seste c ünsüzünün yazılışı

Ac ‘aç’ IX.30, XVI.4; avuc IV.5, VIII.19; halac X.2, X.2; keñec 11.4, III.4, IV.14, VII.4, VIII.9; kic IX.33; köc VIII.5, VIII.8, XX.24.

1.2.3. ç ünsüzünün yazılışı

Tonsuz, kapanmalı, diş-damak ünsüzüdür. Başta, ortada ve sonda bulunur.

1.2.3.1. Ön seste ç ünsüzünün yazılışı

çerik V.22, VI.11; çapıb IX.7; çapmaq 1.17; çepni XII.2; çıdamab IX.4; çıqarıb 1.15, III.20; çın 11.31, VI.1.

1.2.3.2. İç seste ç ünsüzünün yazılışı

açıldı XIV.14; barçamız VIII.20; guşçı 1.6; ilçileri V.25, VI.32; kiçik 1.21, 11.4; niçe 11.27, III.19.

1.2.3.3. Son seste ç ünsüzünün yazılışı

üç IV.18, IX.17, V.10, VI.17, VII.19, VIII.26; inanç 1.4.

1.2.4. d ünsüzünün yazılışı

Tonlu, patlamalı bir diş ünsüzüdür. Başta, ortada ve sonda bulunur.

1.2.4.1. Ön seste d ünsüzünün yazılışı

Deñiz Han V.24; daq 11.33; didiler VII.6, XIII.18; diş ‘düş’ 1.11; div XVI.25.

1.2.4.2. İç seste d ünsüzünün yazılışı

imdi 1.5, 11.3, v.3; keydürdi VII.16; mindürüb XVI.28; öldürer XII.11; çıdamab IX.4.

1.2.4.3. Son seste d ünsüzünün yazılışı

ad 1.15, 11.18, 11.20, x.19, XIII.18.

1.2.5. f ünsüzünün yazılışı

Tonsuz patlayıcı bir diş-dudak ünsüzüdür. Metinde Türkçe kelimelerde bulunmaz. Arapça ve Farsçadan metne girmiş kelimelerin başında, ortasında ve sonunda bulunur.

1.2.5.1. Ön seste f ünsüzünün yazılışı

ferzendi XV.31.

1.2.5.2. İç seste f ünsüzünün yazılışı

tifl XV.24, XX.2.

1.2.5.3. Son seste f ünsüzünün yazılışı

tasarruf 11.31, 111.3, X1.5.

1.2.6. g ünsüzünün yazılışı

Tonlu, patlamalı bir damak ünsüzüdür. Metinde başta, ortada ve sonda bulunur.

1.2.6.1. Ön seste g ünsüzünün yazılışı

gice 1.10, 1.9; giceler xviii.18; gördi 1.10; guşçı 1.6; gün 1.23; gündüz 1.9.

1.2.6.2. İç seste g ünsüzünün yazılışı

bargähde 1.15; cahangirlıq 11.23, 111.21; dergähğa v1.14.

1.2.6.3. Son seste g ünsüzünün yazılışı

bang xviii.8.

1.2.7. ğ ünsüzünün yazılışı

Metinde Türkçe kelimelerin ortasında ve sonunda bulunur. Metne Arapça ve Farsçadan geçmiş kelimelerin başına da gelebilir:

1.2.7.1. Ön seste ğ ünsüzünün yazılışı

ğamgin 11.14, xvii.23; ğayrat xix.24, xvi.15; ğayıb xvi.30.

1.2.7.2. İç seste ğ ünsüzünün yazılışı

yığac 11.11, 1v.9; ağırıb x.18, xv.10; aġnab 111.30; bağlab 111.19; çağrı xx.10, xx.12; çıġıra başla- xiv.4.

1.2.7.3. Son seste ğ ünsüzünün yazılışı

uluğ 1.2, 111.10; dağ xvi.24, xvi.25, xvi.25, xvii.8; yarlığ 1v.25.

1.2.8. h ünsüzünün yazılışı

Tonsuz, sızıcı bir gırtlak ünsüzüdür. Başta, ortada ve sonda bulunur.

1.2.8.1. Ön seste h ünsüzünün yazılışı

hürküb XIV.15; hürkütdiler xvii.15; halac x.2; hatunları 111.25, xvii.24, xviii.3.

1.2.8.2. İç seste h ünsüzünün yazılışı

ohşar xv.2; dohul x111.2; yahşı vi.18, vi.5; yahtılıqda 1v.16; yuhlab xvi.20.

1.2.8.3. Son seste h ünsüzünün yazılışı

oh ‘ok’ 1v.25, 1v.26, 1x.2, x.25, x.28, x.29.

1.2.9. j ünsüzünün yazılışı

Tonlu, sızıcı bir diş damak ünsüzüdür. Türkçe kelimelerde bulunmaz.

Metinde Farsçadan geçmiş kelimelerde bulunur.

ajdaha xvi.24, xvi.26, xvi.26, xvii.10, xvii.9; najad ‘soy’ 11.11.

1.2.10. k ünsüzünün yazılışı

Tonsuz, patlamalı bir dil arkası-damak ünsüzüdür. Başta, sonda ve ortada bulunur.

1.2.10.1. Ön seste k ünsüzünün yazılışı

keldiler ıx.14, vıı.15; keltürdi ı.12, ı.18; keñeşib xvı.16; keydürdi vıı.16; kic ıx.33; kiçik ı.21, ıı.4; kilin ı.24; kişige xıx.6; kitdiler vııı.12.

1.2.10.2. İç seste k ünsüzünün yazılışı

iki XIV.26; hürkütdiler xvıı.15; ikelerike xv.7; kökerib xıx.5; özke ı.23, ıı.3, v.31; sekizinci ııı.2; seksen xvııı.16.

1.2.10.3. Son seste k ünsüzünün yazılışı

bilik ıx.1; bitik xııı.25; çerik v.22, vı.11; atabek xvııı.19, xvııı.20; illik x.21; işek ıv.16; ivlik ııı.10, x.17.

1.2.11. l ünsüzünün yazılışı

Tonlu, akıcı, bir avurt-diş eti ünsüzüdür. Başta, sonda ve ortada bulunur.

1.2.11.1. Ön seste l ünsüzünün yazılışı

Ler Han I.8; lor vııı.28; lorqan ıı.33; lorqun. ıı.33.

1.2.11.2. İç seste l ünsüzünün yazılışı

Avlmaq XVII.28; alan xii.27; alar ii.13, ii.14; almalıq iii.12; altı xix.20, xix.21; altın x.24; İlik ix.6; iltıd x.15; illik x.21; ilkeri ix.21, ix.27; ilçilik iv.4.

1.2.11.3. Son seste l ünsüzünün yazılışı

dohul xiii.2; il. iii.17, iii.21, iii.26...; dil ii.15; İtil xı.4; kil xv.12; ol i.16, i.18, i.19...; oğul i.13, i.14, i.9...

1.2.12. m ünsüzünün yazılışı

Tonlu, akıcı, genizsi çift dudak ünsüzüdür. Başta, ortada ve sonda bulunur.

1.2.12.1. Ön seste m ünsüzünün yazılışı

men ‘ben’ I.10; min xvii.15; mindürüb xvi.28; mundaq i.14, v.15.

1.2.12.2. İç seste m ünsüzünün yazılışı

kömek XX.3; çomaq xii.2; dolamas xiii.27, xiii.31; eymur xii.2; İlmalıq ii.33; hamır xvi.4; nime vii.33; semiz iii.4; sümek xı.21, xii.12; tamğa xı.17, xı.22; timürdin iv.4.

1.2.12.3. Son seste m ünsüzünün yazılışı

haşam xviii.16; seyram xii.15; Qaraqum i.4; qum xii.18; yarım xiv.12, xx.16; yelim iii.30, iv.6; yetim xv.25.

1.2.13. n ünsüzünün yazılışı

Tonlu, akıcı, genizsi diş-dişeti ünsüzüdür. Kelimenin başında, ortasında ve sonunda bulunur.

1.2.13.1. Ön seste n ünsüzünün yazılışı

niçe XX.25; narı xx.27; ne iv.29, ix.16; niçün ıı.11, ix.33; nime vii.33; nöker ıı.8.

1.2.13.2. İç seste n ünsüzünün yazılışı

qarındaş ıı.2; enesi I.10; andaq ı.1, ıı.3, ııı.20; bayındır xıı.2; çepni xıı.2; inaqıar xvıı.19, xvıı.25; inanç ı.4; gündüz ı.9.

1.2.13.3. Son seste n ünsüzünün yazılışı

altın x.24; altun iv.25, iv.26; burun ‘önce’ ıı.19, ix.14...; gün ı.23; hatun ı.25, iv.8, iv.9...; kilin ı.24; seksen xvııı.16; sen ı.22, ıı.12, iv.4...; men ı.10, ı.11, ı.12...; talan v.30, v.31, vii.20.

1.2.14. ñ ünsüzünün yazılışı

Kelimenin başında bulunmaz; ortada ve sonda bulunur.

1.2.14.1. İç seste ñ ünsüzünün yazılışı

Deñiz v.24, xıı.2; Teñiz vi.17; keñec ıı.4, ııı.4, iv.14, vii.4, viıı.9; keñecdin ıı.5; keñecler x.30; keñeclerni x.30; keñeş xv.13, xv.13...; keñeşi xııı.8; keñeşib

xvi.16; köñli x.25, xiii.19; köñlide vii.14, xvi.18; köñliğa xix.16; köñlini xi.30; köñliñiz vi.30; köñlüm vii.21, xvii.23; köñül vi.1, vii.8, xi.30, xiv.11; köñüllerğa xix.13; xvii.27; tañla v.25, xv.13, xvi.16, xvi.17; tañlağa xiv.19; yañı xviii.5; yañıkent x1.8; yañıkentdin xvii.30.

1.2.14.2. Son seste ñ ünsüzünün yazılışı

miñ 10, ix.6; miñler vi.2; saña 1.22, v.33, vi.2...; soñ 1.12, 1.13, 1.15...; soñra

1.2.15. p ünsüzünün yazılışı

Tonsuz, patlayıcı çift dudak ünsüzüdür. Farsçadan alınmış sözlerde başta bulunur; Türkçe kelimelerde ise, ortada ve sonda bulunur.

1.2.15.1. Ön seste p ünsüzünün yazılışı

padışahı II.29.

1.2.15.2. İç seste p ünsüzünün yazılışı

çepni xi.2; köpräk 1.25; köpräki viii.24; öpğay xviii.24; öpkeläb xv.2; öpüb xvii.4; tapılmas iii.18; qırcaq iv.10, iv.11; qırcaqılar x1.6.

1.2.15.3. Son seste p ünsüzünün yazılışı

sepib iv.5; tepip xviii.24; tapdı xi.14; tapdılar xiii.23, xvii.11; tapıb 1.26, v.5, v.7...; çapmaq 'koşmak, koşturmak' I.17.

1.2.16. r ünsüzünün yazılışı

Akıcı, titremeli, bir diş-damak ünsüzüdür. Türkçe kelimelerin ortasında ve sonunda bulunur. Alıntı kelimelerde ise başta bulunur.

1.2.16.1. Ön seste r ünsüzünün yazılışı

rast ‘doğru’ VI.30.

1.2.16.2. İç seste r ünsüzünün yazılışı

arada VII.6; arqadın xıı.12; arıq xvıı.10; cürüken iv.10; artıq xvıı.32; artuq vı.27, xıx.10, xv.9, xvi.10; artuqraq vıı.30; barçalarını ııı.9, ıx.10; barçamız vııı.20; ayrılıb xv.3.

1.2.16.3. Son seste r ünsüzünün yazılışı

olar IX.9; alar ıı.13, ıı.14...; bar ı.10, ı.5; bir ı.6, ı.9...; Düker xı.22, xıı.28; dar iv.29; hamır xvi.4; Ker ı.18...; nöker ıı.8; Yazır xıı.27, xx.22...; yer ııı.21, ııı.23...

1.2.17. s ünsüzünün yazılışı

Tonsuz, sızıcı bir diş ünsüzüdür. Başta, ortada ve sonda bulunur.

1.2.17.1. Ön seste s ünsüzünün yazılışı

saldı XVIII.10; salğusı xvıı.13; sallar ıı.28; san xvııı.10; satıb xıx.7; savuq vııı.21; saq x.29; semiz ııı.4; sepib iv.5; sıqırlar ııı.19; sol x.29; sorar xıx.16

1.2.17.2. İç seste s ünsüzünün yazılışı

astında XVI.25; asıb iv.5, xx.14; Bursuq ı.4, xii.17; ıssıq viii.26, xiv.9...; istedi ı.25, xviii.32; köksi xvii.9; Olsun xiii.5; Türküstan ı.2, ı.3, ı.15; üstide vı.23, xv.9; qısraq xiv.17, xiv.2; yasab xiii.27, xvii.30; yassı xvi.4.

1.2.17.3. Son seste s ünsüzünün yazılışı

dolamas xiii.27, xiii.31; Talas ı.5, ı.20, ı.21, xv.21.

1.2.18. ş ünsüzünün yazılışı

Tonsuz, sızıcı bir diş-damak ünsüzüdür. Türkçe kelimelerin ortasında ve sonunda bulunur. Alıntı kelimelerde ise başta da bulunur.

1.2.18.1. Ön seste ş ünsüzünün yazılışı

şäher XI.8.

1.2.18.2. İç seste ş ünsüzünün yazılışı

başarıb xviii.27; başğırd ıı.10, ıı.17, xii.32; başğırdda xii.15; başğırdğa ıı.16; başlab viii.29; başladı xiv.4; başları xix.5; baqışladım v.4; buşı ıx.1, viii.33; bişikde xix.33, xv.31; bişinciniñ v.24; bişürelı xvi.4; bişürüb ıx.31; eşitdi xix.24; ohşar xv.2; sözleşkey vı.7; tabşurğıl xviii.25; teşükleridin xix.11; tişib xix.11; taşğarı ıx.3, vı.12, xx.13, xx.3; tutaşib xvi.19; üleşib viii.4; qışladı v.12; qışlaq ı.14, viii.12...; quşlar xiii.24; yaşundi xix.21; bişürüb IX.31; kişidin ı.3, v.19; yahşı vı.18, vı.5, vii.15...

1.2.18.3. Son seste ş ünsüzünün yazılışı

diş 1.11; iş 1.24, 11.3...; keñeş xviii.26, xx.12...; körnüş v1.24, vii.11, viii.24; uruş x11.2, xx.4...; qarındaş 11.2; qış v.12, viii.22...; biş XX.22; aş xiv.4, xvi.4, xvi.5; baş iii.16;.

1.2.19. t ünsüzünün yazılışı

Başta, ortada ve sonda bulunur.

1.2.19.1. Ön seste t ünsüzünün yazılışı

taşğarııda V.27; tabşurdi xviii.28; tartdılar x.22; taşğarı ix.3, v1.12; tepib xviii.24; tiledi xx.11; tillerini x11.21; tirik v.5, xv.32; torba; xix.11; tökülüb xix.12; tutğan ix.13; tüketdi xiv.6; tüşdi ix.29, xv.3.

1.2.19.2. İç seste t ünsüzünün yazılışı

öltürdi III.3; artıq xvii.32; artuq v1.27, xix.10, xv.9, xvi.10; atııda x1.19, x11.14; astında xvi.25; tutaşib xvi.19; at 1.17, 11.14...; ata iii.15, x11.21, xv.14; atabek xviii.19, xviii.20; atabekleri xx.26; ataları vii.15, x.25; atalarığa ix.14, v1.14, x11.33; atalarımızğa xiv.31; atalarını x11.31; atalarınıñ ix.12; atalarıñ x11.22, x11.23; atalarıñız xiv.30; atam xv.13, xvi.16; atamız v.21, vii.10, vii.9; atamnı x.31, xvi.31; atamnıñ xv.5; atañ xiv.18, xvi.21; atası 1.13, 1.18, 1.19...; atasıdın iv.30; atasığa iii.18, xvi.11, xvi.17, xvi.24; atasını x.33, x.33, xv.32...; atasınıñ 1.8, x11.19, xv.13, xviii.24; atasıqa xvi.17; atda v.6; atdın x11.4; atğa xvii.2; atı iii.13, xv.4; atlandı x1.3; atlanıb 11.26, iii.32, xiv.16, xviii.6; atlanor viii.11; atlarğa iv.5; atları viii.2, x11.2, xvii.3;

atlarıdın xvii.4; atlarığa iv.5; atlarını iv.28; atlarıñızğa ix.2; atlarını v.5, v.5, v.7, xvii.15; atlığ 1.5; atlıq 1.7, 1.8, ii.29...; atmaq 1.17; eşitdi xix.24; eşitib ii.6, xvii.31...; etdi xvi.21; hatunı ii.5, xiii.16.

1.2.19.3. Son seste t ünsüzünün yazılışı

it ii.15, xiv.17, xiv.8; bayat x1.22, xiii.17; ot ‘ot’ ii.33, xv.2; ot ‘ateş’ xvi.19; qurt xiv.4, xiv.5, xiv.6, xiv.6; yikit xiv.6, xiv.7, xv.2; yañıkent x1.8; at ‘at’ I.17.

1.2.20. v ünsüzünün yazılışı

Tonlu, patlamalı bir diş-dudak ünsüzüdür. Türkçe kelimelerin ortasında ve sonunda bulunur. Alıntı kelimelerde ise başta da bulunur.

1.2.20.1. Ön seste v ünsüzünün yazılışı

vaqt XI.32; ve 1.10...; vefadar xvii.4; vesiyet xiii.22; vefat x1.6, xiii.16...

1.2.20.2. İç seste v ünsüzünün yazılışı

avuc IV.5; avlamak xvii.28; Çavuldur xii.2; duvaq xix.4; kevek iv.9; Ovşar x1.22, xx.22; savuq viii.21; siver 1.25, xvi.31, xvi.31; tiveğa iii.15; qavub ii.13, xiv.26; yavuq 1.6, viii.14, xii.12, xvii.1, xvii.4.

1.2.20.3. Son seste v ünsüzünün yazılışı

iv XV.8...; av viii.13, xix.8, xix.8, xvii.28.

1.2.21. y ünsüzünün yazılışı

Tonlu, sızıcı bir dil ortası-damak ünsüzüdür. Başta, ortada ve sonda bulunur.

1.2.21.1. Ön seste y ünsüzünün yazılışı

yağı x1.3, x11.2...; yağığa iv.21, xx.16; yağılıq xix.2; yahşı v1.18, v1.5...; yahşıraq ix.24, v1.2, v11.18; yahtılıqda iv.16; yalğan xviii.23; yaman 11.25, v.2, xiv.31, xvii.20; yanı x11.2; yanığa xvii.18, xvii.29; yanlarığa iv.5; yañı xviii.5; yañikent x1.8; yarağusı 111.14; yarım xiv.12, xx.16; yarımı viii.31, viii.32; yarlığ iv.25; yarlıq x.31; yarlıqı ix.12, xvi.21; yasab 11.28, iv.4, x111.27, xvii.30; yasadılar 11.14, 11.19; yassı xvi.4; yaşlıq 111.10; yaşundı xix.21; yel x1.30, xiv.12, xiv.13; yelim 111.30, iv.6; yene 1.19, 1.21...; yer 111.21, 111.23, 111.3, iv.29, xv.18; yetdi 1.16, 11.31...; yetişdi xiv.25; yığac 11.11, iv.9...; yiberdi 111.26, 111.6...; yikit xiv.6, xiv.7, xv.2; yol iv.18, ix.27; yörüdiler xvii.7; yuhlab xvi.20; yurtımız 111.21; yurtları x1.4, xx.27; yurtlarığa x.21; yurtlarını x.29; yülekeyler 11.19 yükürtüb 111.19, xvii.8; yükürüb xiv.5; yüzike iv.6, xvii.19; yüzini v1.1, xv.1.

1.2.21.2. İç seste y ünsüzünün yazılışı

ayaqlarını 'ayak' xvii.14 ; bayat x1.22, x111.17; Bayındır x11.2; aytğıl xix.16; ayrılıb xv.3; buyrub vii.9; boynığa xv.3; eyesi x111.2; keydürdi vii.16.

1.2.21.3. Son seste y ünsüzünün yazılışı

ay v.23, v.6...; toy 1.24, 11.17, v11.15...; Ulcay 1.3, 1.6; qoy x.23, xiv.1, xiv.17, xiv.2, xix.7; yay iv.25, vii.29, viii.2, viii.3...

1.2.22. z ünsüzünün yazılışı

Tonlu, sızıcı bir diş ünsüzüdür. Türkçe kelimelerin ortasında ve sonunda bulunur. Alıntı kelimelerde ise başta da bulunur.

1.2.22.1. Ön seste z ünsüzünün yazılışı

zaman X.2; zemin III.25; zuhur XIII.13; zulmat IV.12; zerer III.31, XIV.9.

1.2.22.2. İç seste z ünsüzünün yazılışı

Bozoq X.26, XI.16...; sözleşür XVII.19; qazanğa XVI.5; Yazır XI.22, XII.27, XX.22.

1.2.22.3. Son seste z ünsüzünün yazılışı

gündüz I.9; bir az IX.3; biz XII.22...; boz XVII.2; deñiz V.24, XI.2; ızı XVI.18; kündüz VIII.31, VIII.8; Oğuz I.15, I.16; siz XV.11...; söz VI.4, VIII.1, VIII.14...; öz II.10, II.21, II.22...; semiz III.4; qız I.19, I.22, XVI.12; qımız XIII.27, XIII.31.

1.2.23. q ünsüzünün yazılışı

Başta, ortada ve sonda bulunur.

1.2.23.1. Ön seste q ünsüzünün yazılışı

qucaqlab XVIII.4; qılmadılar VI.21, XIX.9; qanı XV.4; qalıb III.11; qardaşları XIX.23; qılğanını VII.12; qınıq XII.2; qız I.19, I.22; qoşub V.21; qoy X.23, XIV.1; qısraq IV.16; qacan XIII.22, XVII.21; qaçdılar XVIII.3; qaçğay XVIII.23; qaçıb IV.2, IX.8, XVIII.21; qaçsunlar IX.4; qadar VI.24, VII.32, VIII.9, XVII.18; qaharlar XIII.2; qalğan

ii.10; qalğanı iii.33; qalıb iii.11, iii.22, ix.30...; qılğanını vii.12; qılğanlar vii.6; qılğanlarğa xv.28; qızını i.18, ii.1, xiv.24, xiv.30; qobub xvi.16; qucaqlab xviii.4; qulaq xx.17; qulaqığa xvii.19; saqlasa xii.25; sıqırlar iii.19.

1.2.23.2. İç seste q ünsüzünün yazılışı

başıladım V.4; Buqra xvi.1, xvi.10...; çiqarıb i.15, iii.20; oqub xv.15.

1.2.23.3. Son seste q ünsüzünün yazılışı

arıq xvii.10; ayaq 'kadeh' xiv.2, xiv.4, xvii.22...; Bozoq x.26, xi.16...; daq ii.33; ıssıq vi.10, vi.12, viii.26, xiv.9; oq x.27, x.29; saq x.29, xii.14, xii.17...; tofraq viii.19, viii.21, xix.11.

1.3. Türkçe kelimelerin yazılışı

Metinde aynı anlamda olup farklı imlada yazılan ortak Türkçe kelimeler bulunmaktadır.

1.3.1. Kelime başı

Almalıq iii.12	~ İlmalıq ii.33.	
di- vii.6, xiii.18	~diy- i.10	~ti- i.14, i.15, i.22...
bol- i.23, i.6, ii.24...	~ol- x.28.	
dağ xvi.24, xvi.25, xvi.25	~daq ii.33	~taq ii.27.
deñiz v.24, xii.2	~teñiz vi.17.	
elt- xix.1	~ilt- xviii.26...	
et- xvi.21	~it- i.9, xiii.32...	~id- ix.18, xvi.4...

eşit- 11.6, xvii.31, xviii.22...	~işit- xii.24, xii.30, xiv.4, xvi.22...
eyesi xiii.2	~iyesiz iii.21 ~ikelerike xv.7.
gün 1.23	~kün xv.3, xvii.29...
gice 1.10, 1.9	~kice 1.11, viii.31, viii.8...
gündüz 1.9	~kündüz viii.31, viii.8, xiv.14, xiv.17, xv.21.

1.3.2. Kelime sonu

ad 11.20, x.19, xiii.18	~at 11.14, xviii.17.
adlıq 'adlı' xvi.7, xvi.25, xviii.12	~atlıq 1.7, 1.8, 11.29 ~atlığ 1.5.
birli 11.31	~birle 1.11, 1.19, 1.23...
yarlığ 1v.25	~yarlıq x.31.
keñec 11.4, iii.4, 1v.14, vii.4, viii.9	~keñeş xvii.31, xviii.26, xx.12...
oğur xix.8	~oğuz. 1.15, 1.16, 1.18, 1.20...
oh 1.17, 1v.25, 1v.26, ix.2...	~oq x.27, x.29.
uluğ 1.2, 1.24, 1.24, 1.7...	~uluq 1.5, 11.29, ix.22, vi.31, x.17.

1.3.3. Kelime içi

altın x.24	~altun 1v.25, 1v.26, v.17...
artıq xvii.32	~artuq vi.27, xix.10, xv.9, xvi.10.
ayd- xiii.25	~ayt- xvii.26...
ber- ix.32, xiii.12, xiv.21, xvi.32...	~bir- 11.12, 11.18, 11.25...
eymur xii.2	~eymür xx.22.
ilic ix.6	~ilic x.21.
kel- xvii.22, xvii.29, xx.9	~kil- xiv.28.

munca vii.6	~munça v.1, viii.11, x.30, xii.30.
kiçik i.21, ii.4, x.27...	~küçik xix.32.
köcürüb xix.1	~köçüb iv.27.
köb ii.32, iii.2, iii.20...	~köpräk i.25.
oğlınıñ xviii.21	~oğlıniñ v.23, xv.1.
oğluñ xiv.31, xix.6, xvi.17	~oğluñ xviii.29.
onğon xi.22	~onqon xi.33.
öltür- iii.3, xix.24, xv.5...	~öldür- xii.11.
sayram i.5	~seyram xii.15.
qara sülük iii.13, iii.18, iii.20...	~qara sülük iv.15.
taşğarıda xiv.12	~taşqarıda v.30.
terakimesi xx.29	~teräkime ii.15.
qardaşı i.21, xix.21, xix.21	~qarındaş ii.2.
qarı xiv.4...	~qarri iii.9...
qayıt- ii.3	~qayt- ii.17, ii.25, ii.30.
yahşıraq ix.24, vi.2, vii.18	~yahşıraq i.25.

1.4. Yabancı asıllı kelimelerin yazılışı

Metinde yabancı asıllı kelimeler çoğunlukla kendi asli yazılışlarına uygun yazılmamıştır. Aynı zamanda bazı kelimeler iki farklı imlada yazılmışlar ve ses değişimlerine uğramışlardır.

beğayat ix.6, viii.14, xi.10...	~beğayet i.5, ii.2, v.31, xiii.28.
dilavar xx.19	~dilaver xix.8.
en'amlar iv.12	~in'am x.30, x.33, xvii.30.

maveraunnahrda xix.30	~ maveraunnähr ii.21.
memalikike ii.20	~memälikike xviii.32 mämäliki vii.24.
ma'nası xi.9	~ma'nısı xi.10, xv.4.
muttafiq ii.5, v.26, xii.22, xii.28, xii.29	~ muttafiq vi.18.
padışahı iii.1	~padışihı ii.29.
rozıgär iii.12	~ruzıgär vii.7, xi.10.
qal'a iii.8, ix.7	~qıla' ii.27.
hüzir x.33, xiv.10	~hüzir ii.2, x.33, xv.15, xviii.7.
'azımat iii.4, iii.7, iv.12, ix.27...	~ 'azımet x.16.
kifayat vi.30	~kifayet xii.26.
mutaveccih ix.13, ix.23	~muteveccih ii.26, v.11.

ahanat (ihānet) ii.4; belend (büleḡd) xii.2; cevahırı (cevahir) iv.20; cevanımda (cevanib) ii.22; covab (cevab) vii.27, x.32, xiv.11, xiv.9; cāhetdin (cihet) vii.27, xvii.6; curum (cürüm) xv.23; divana (divane) vii.6; dövlet (devlet) xi.15, xi.22, xiv.19, xv.29, xviii.11; dövletdin xii.20; dövlethahlarığa ii.17; dövletlıq xii.2; günäh (günah) xviii.8; günähğa xvi.26; günähi xvi.27; günähim xvii.6; günähiñdin v.33; günählerdin xvii.10; günähleriğa xv.23; günähleriñizdin v.4; günähleriñizğa v.3; günähsiz xvii.26 habar (haber) iv.21, v.18, vi.23... iftra (iftira) xvii.15; ihlas (ihlas) xiv.32, xiv.33; ihtılaf (ihtilaf) xviii.33; ihtiraz (ihtiraz) xvi.13; ihtiyacımız (ihtiyac) xv.13; ihtiyar (ihtiyar) i.19, xvi.10, xvi.9; inhitatğa (inhitat) xvi.8; insaf (insaf) xix.3, xvi.5; intıqamıñızni (intikam) xix.18, xviii.29; inqıyad (inkiyad) vii.11; istıqbalğa (istikbal) viii.24, x.22; istinkäf (istinkaf) iii.29; mutevellid(mütevellid) i.9; nāgäh (nagah) iv.18, xvii.7, xviii.3; nāhoş (nahoš) xi.31; ovval (evvel) iii.30, iii.4, iii.5...; ovvalın iii.28; ovvalını xiv.11; rova (reva) xv.14,

xvi.17; rovan (revan) xvii.1; rovana (revane) viii.10;rovayat (rivayet) i.1, xiii.15; rozıgār (ruzigar) iii.12; sebāb (sebeb) xvi.27; sebābden i.16; sebābdin i.25, i.27, iii.23...; sebābidin iv.14, x.18; sebābini xiv.10, xvii.23; şāher (şehir) i.5, v.16, v.26, v.27, viii.15, x1.8; şāherdin v.30, xx.19; şāherğa v.17; şāheri v.16; şāheriğa v.26; şāheriñğa v.33; şāherler i.5; şāherni v.29; şāhriniñ i.4; şākir (şakir) i.16; ta'accub (ta'accüb) iv.2, xvi.21; ta'cıl (ta'cil) x.16, xix.11, xvi.4; ta'dıya (ta'diye) viii.16; ta'lımı (ta'lim) iv.18; ta'rıf (ta'rif) vi.24; ta'yın (ta'yin) iv.25, ix.10...; ta'ziyat (ta'ziyet) xv.19, xvii.33; ta'ziyatğa xvi.7; ta'ziyatı xvii.32; tedārükni (tedarik) iv.29; tāk (tac) xiv.21; tāze (taze) ii.22, xiii.20

1.5. Eklerin Yazılışı

1.5.1. İsim Çekim Eklerinin Yazılışı

1.5.1.1. +İñ / +nİñ ilgi hali ekinin yazılışı

İlgi hali eki ünsüzle biten kelimelere +iñ / +iñ biçiminde; ünlü ile biten kelimelere +niñ / +niñ biçiminde eklenmektedir. +niñ / +niñ biçimi ünsüzle biten kelimelere de gelmektedir. Ünsüzle biten kelimelere gelen +iñ / +iñ biçiminin ek ünlüsünün yazılmadığı biçimler de vardır.

adınıñ x1.19, x11.14; alarınıñ ii.21, iii.10; altıncınıñ v.24; anıñ i.10; atalarınıñ ix.12; atamınıñ xv.5; atasınıñ i.8, xiii.19; ayaqınıñ xvi.18; biriniñ xvi.25; biziñ VII.30; bularınıñ iv.29; hatunımınıñ ix.33; hatunınıñ iv.3, xvii.19; hatunlarınıñ xvii.22, xvii.33

ilçileriniñ ix.20; kişiniñ x.2, x1.18; meniñ vi.2, vii.29; oğlınıñ xviii.21; oğlanlarınıñ v.28, vii.11, x1.7, xvi.6; oğlanlarınıñ v.25; oğlınıñ v.23, xv.1; oğullarınıñ x1.22; oğuzınıñ iii.24, iv.8, v.23; olarınıñ iii.9; seniñ i.10, i.22; siziñ iii.29, vi.28;

sözünü ııı.15; suyunu ııı.1; tilini ııı.29; tördüncünü v.24; uluğunu v.23; uruqlarını ıı.24, xvi.1; üçüncünü v.23; qolunu xvi.4; qoylarını ııv.8; qurtlarını ııv.13; quşlarını ıııı.22

1.5.1.2. +nI /+I yükleme hali ekinin yazılışı

Bütün örneklerde bitişik yazılmaktadır.

hatunnu xvıı.13, xvıı.14; ilçisini v.21; ; adnu. ıııı.21; alarnı ıı.14; alarnı ıı.13; aşlarını ııv.11; atalarını ııı.31; atamnu x.31, xvi.31; atlarını ıv.28; ayaqını xvıı.4, xvııı.24; barçalarını ııı.9; başını xvi.30; oğlanını ıv.9; oğlanlarını ıx.11, ıx.6; oğulnu vıı.19; Oğuznu vı.24; ohnu x.26; qardaşını xx.5, xx.7; qarınlarnı ııv.8; qızını ı.18, ı.20; qolunu ı.12, xvi.22; qoylarını ııv.15; qurtlarını ııv.16, ııv.16; quyuqunu ııv.10; yayları vııı.3; yaylarını vııı.4; yaynu x.25, x.26; yernı ıx.22; yolunu vı.26, xv.28; yolları vı.23; yolnu ıv.17; yurtlarını x.29.

birini xvi.9; biriñizni v.5; bizni ı.26; çerikini ııx.23; çeriklerini vı.24; çerikni v.17, vıı.13; dilini ıııı.23; dişni ııx.6; enemni xv.6;erkini ıııı.30; ikisini ıııı.27; ilçileri ııı.6, ııx.14; işiklerini ıx.8; işlerini vıı.12, xvi.23; itni ııv.14; keñeclerini x.30; kilinlerini ı.24; kişileri ıv.7, x.31; köñlini ııı.30; közlerini xvııı.7; közleriñizni xvııı.8; özünü xvıı.30; sizlerini ııx.12; sözünü v.31; sözlerini vıı.29; sözni ıv.24; sümeklerini ııı.13; sütüñni ı.11; tillerini ıııı.21; tillerini. ıııı.22; tüşükini ıı.31; ülüşünü ııı.13; ününü xvıı.1; yerini ııı.9; yerlerini ııı.21; yernı ıx.22; yüzünü vı.1.

seni v.33.

1.5.1.3. +ğa / +ge / +ke / +e / +ñe yönelme hali ekinin yazılışı

Yönelme hali eki dört farklı şekilde yazılmaktadır.

+ğa; yalğuz ağacğa x.20; alarğa III.11, III.31; arağa IX.5; aralarığa III.26; arasığa IV.9, XIX.22; arslanğa XIX.21; atalarığa IX.14, VI.14, XII.33; atalarımızğa XIV.31; atasığa III.18; atğa XVII.2; atlarğa IV.5; atlarığa IV.5; atlarıñızğa IX.2; avğa I.23, X.24; ayasığa XVI.4; barçağa XII.2; başığa XVIII.10, XVIII.24; boynığa XV.3; çerikğa VI.25, VIII.4; hatunığa IX.31; hatunlarığa IV.7; ilçığa V.20; ilçilerğa III.27; kişiğa XIII.25, XIV.22; köñliğa XIX.16; köñüllerğa XIX.13; oğlanlarğa VII.17; oğlanlarığa V.26, XI.10; oğlığa III.13, IX.32; oğlumğa XV.4; oğulğa XI.17, XII.13; oğullarığa VI.13; oğuzğa III.10; olarğa II.2; ortağa XIX.23; suğa XIII.23; suyığa III.30, III.30, X.20; Qara sülükğa IV.21, IV.24; tiveğa III.15; tofraqğa VIII.20; toğrulğa XIX.25; toyğa XIV.7; uruqlarığa II.22; qaraqurumğa I.4; qaşığa II.5, IV.15; qaşımğa VII.29; qızığa XIV.28; qızlarığa XVIII.19; qolğa IV.23, XII.17; qoyğa XIV.9; qulaqığa XVII.19; qulaqımğa VI.3; qumğa III.30, III.31; quyruğuğa XVII.14; işğa IV.32, XIII.29.

bilike VI.15, XVIII.17; bilke III.6, VII.1, VII.7; birbirike III.19; birike XI.13, XI.14; bizke II.18, III.26, IX.1; içike IV.2; ikelerike XV.7; ilike II.22; ilimizke IV.22; işike VII.23, XX.6; işikike XVI.20; işke III.14, IV.25, IV.31, XVI.10; itke XIV.10, XIV.11; ivike X.23, XVI.16, XVIII.19; ivke I.18, XVII.11; ivlerike XVIII.1; kişike VIII.4, XII.24; kişimizke III.27; kişisike VIII.15; közike VIII.8, XVII.11; közlerike VI.24; nike XVIII.2; özike IX.30, XI.9, XII.25, XVI.9; özke I.23, II.3; özlerike IX.8, XI.5, XIX.15; sizke II.12, II.13, IX.2; sözike V.2, XIV.17; üstike II.21, III.32, VI.14; yerike XI.8, XII.20, XIII.10, XIII.5, XIII.6; yerke III.19, IV.26, IV.33; yerlerke IX.23; yılke VI.1, VI.26; yosunike XX.3; yüzike IV.6, XVII.19.

kişiğe XIX.6; yerige I.8.

iviñe XVII.5.

1.5.1.4. +dA bulunma hali ekinin yazılışı

Bulunma hali eki +da / +de şeklinde yazılmıştır.

alarda xii.26; alıda vi.28; arada iii.12, ix.25; aralarında v.6, xii.11; aramızda v.2, xvii.13; arañızda iii.13, xix.3; arasında ii.24, xvi.13; astıda xi.19, xii.14; astında xvi.25; atda v.6; ayda viii.17; başıda ix.27; çağda v.30, xiii.17; çağıda xv.31, xvii.1; çağda ii.18, xiii.2; munda iii.12, v.1; onda viii.12; ortasında i.24, xvi.24; taşğarıda xiv.12; taşğarisıda v.27; taşqarıda v.30; taqlarda iii.1, v.10; taqlarında viii.21; toyda xii.11; uruşda xi.22, xi.30; uruqımızda i.14; qaşıda ii.26, vii.12; yavuqıda iv.13; yavuqlarda viii.25; yazda viii.21; yazılarda ii.13, v.11; yılda vi.31, vii.3; yolda iii.4, iv.26.

bişikde xix.33, xv.31; dişde i.10, xix.4; içide xvi.5; işde xvi.24; itekide xvi.25, ivde xx.6; köñlide vii.14, xvi.18; künde vii.26, viii.32; künide xi.2; künlerde vi.10; künleride xvi.14; sizde xvi.10; üstide vi.23, xv.9; üstinde v.22.

1.5.1.5. +dAn / +dIn ayrılma hali ekinin yazılışı

Ayrılma hal eki +dan / +den / +dın / +din biçiminde yazılmıştır.

alardın ix. xv.23; andın i.12, i.13; aradın vii.7; arasdın xx.3; ardlarđn v.13; arđdđn ix.32, viii.10; arđmızdđn xvii.2; arđndđn i.22, xvii.1; arqadđn xii.12; atasđn iv.30; aydđn xvi.11; barçadđn ix.14, xvi.10; bizdđn i.27, xvii.32; boymđn xv.3; çerikidđn iv.2; daqdđn x.19; işdđn xvii.19; işidđn vi.15; işiñdđn xiv.20; itidđn xii.11; itlerdđn xiii.27; ivdđn xvi.8; keñecdđn ii.5; kicedđn xiv.12; kiçikdđn i.25; kişidđn ii.3, v.19; kişilerdđn ix.5; kişilerñizdđn vi.31; kündđn ix.30, xv.27; mendđn vi.2, vi.3; nimedđn xii.2; oğlanlarđn v.30; oğuldđn xx.22; oğuzdđn viii.1, xi.7; ortadđn xiv.31; sendđn xiv.22, xix.16; sizdđn vii.21, vii.33; sözidđn i.19, vii.10; sözlerdđn xiv.9; sudđn

xviii.21; sümekidin xx.20, xx.8; teşükleridin xix.11; tillerdin xiv.4; timürdin iv.4; uruşdın v.32; uruqlaridın xvii.17; qoldın iii.22; qorquncdın xvi.17; yañikentdin xvii.30; yaydın vii.33; yazdın iv.32; yerdin v.9, vi.28; yoldın x.22, xvi.31; yurtdın x.21; yüzidin i.26, ii.10; yıldın i.13, xix.25, xv.32, xviii.14.

Oğuzname'de çok nadir ekin +dan / +den biçimi de kullanılmıştır: yıldan vi.26, xi.6, xvi.2; yoldan viii.16; sebäbden i.16.

1.5.1.6. +cA / +çA eşitlik hali ekinin yazılışı

Eşitlik hali eki metinde +ca / +ce / +ça/ +çe biçimlerinde yazılmıştır.

barça ii.11, iii.12, iii.20, iii.5, iv.11, iv.12, iv.22; niçe ii.27, iii.19, iii.3, ix.32; munca vii.6; munça v.1, viii.11, x.30, xi.30.

1.5.1.7. +raq / +rāk mukayese ekinin yazılışı

Mukayese eki metinde +raq / +rāk biçiminde yazılmıştır.

artuqram vii.30; azraq iv.19, ix.7; uluğraqı xi.20; yahşaraq ix.24, vii.18; yahşaraq i.25.

kicrāk ix.33; köprāk i.25; köpräki viii.24.

1.5.2. Fiil Çekim eklerinin yazılışı

1.5.2.1. –dI / -dU görülen geçmiş zaman ekinin yazılışı

berdi iv.26, vii.27, viii.11...; berdiler iii.4, xiii.23, xix.10;bermedi viii.32; bermediler xx.11; bermedim xvi.18; bildi xiv.13, xiv.16; bildiler vii.4, vii.8; bildim vii.21; birdi ii.18, iv.24, ix.31...; birdiler viii.28, xiv.29; birdim vii.22; didiler vii.6, xiii.18; eşitdi xix.24; etdi xvi.21; gördi i.10; hürkütdiler xvii.15; ilti x.15; iltidiler

iv.3, v.28, x.25...; immedi ı.9; istedi ıı.25, xvııı.32; istediler xıx.9; işitdi xıı.24, xıı.30, xıv.4, xvi.22; işitdiler ıv.18; itdi ı.9, xııı.32; itdiler vıı.25; keldi ıx.32, x.21, xvıı.22...; keldiler ıx.14, vıı.15, vııı.2, xv.16; keldiñ ıx.33, xvıı.5; keltüdiler ıv.10; keltürdi ı.12, ı.18; keltürdiler v.5, v.7, xıx.15...; keydürdi vıı.16; keydürdiler vı.20; keydürdüm vıı.17; kirdi xvıı.22; kitdiler vııı.12; kiyürdi ıı.22; kördi ı.11, ıı.7, ııı.33...; kördiler ıv.20, vıı.5, xıx.8, xvııı.27; kördük vıı.7; körmediler ıx.24, xıv.14; köründi xıx.6; köterdiler ıv.19, xıv.31, xıx.29...; kötermediler ıv.19; öltürdi ııı.3, xıx.24, xv.5; öltürdiler ıx.10; ötdi xıv.22; ötdiler ıı.28, ıx.9; tidi ı.14, ı.15, ı.22; tidim xvıı.13; tiledi xx.11; tiletdi xııı.32; tüketdi xıv.6; tüşdi ıx.29, xv.3; tüşdiler v.27; yetdi ı.16, ıı.31, ıı.7...; yetdiler ııı.16, ııı.18, ııı.2...; yetişdi xıv.25; yetişdiler ıı.8; yetkürdi ıx.16; yetkürdiler ıx.28; yiberdi ııı.26, ııı.6, ıv.25...; yiberdiler v.14, v.21, v.27...; yiberdim vıı.18, vııı.11; yörüdiler xvıı.7.

boldular ııı.20; bolduñız v.4; buyurdum xıv.31.

keydürdüm vıı.17; kördük vıı.7; yibermedük vıı.31; kördük vıı.7.

1.5.2.2. –r geniş zaman ekinin yazılışı

avlarlar xıx.8; bararlar vı.11; çıkar ııı.20; çıkarlar ıx.4; ohşar xv.2; oynar xv.2; sorar xıx.16; tartar ıx.8, vıı.31; tutar xıv.32, xvi.21; urar ıx.2; urarlar ıx.2; qaharlar xııı.2.

berer vıı.1, xvııı.33...; biler vıı.18, x.31, xvi.27, xvıı.14, xvıı.6; birer xıı.23, xıv.8, xvi.24; birerler xıı.29; keler ıx.2, xı.31; keltürer xıv.24; kiter v.13; körer xvıı.32, xvııı.1; öldürer xıı.11; öltürer xıv.17, xvıı.24, xvııı.2; öter ıı.31; öterler vı.28; ötkerer ııı.23; siver ı.25, xvi.31, xvi.31; yiberer xv.18; yörer xı.22.

alur vi.26, xiv.7, xvi.12; atlanor viii.11; aytur xiv.5, xv.3; barur viii.4, xix.27; bolur i.17, i.3, i.6, v.22, vi.10, x.32, xiii.19, xix.19, xv.28, xvi.27, xvii.8, xviii.18; buyurur xix.13; oturur i.10, i.4, ii.15, v.11; xix.30; tutor xv.1; qılur i.17, ii.12, ii.21, iii.27, iv.14, iv.27, iv.29, iv.32, iv.32, iv.7, v.1, v.2, v.33, vii.2, vii.27, vii.33, viii.30, viii.5, viii.8, viii.8, xi.19, xiii.1, xiii.15, xiii.5, xiii.6, xiv.16, xiv.27, xiv.3, xix.14, xv.27, xvi.13, xvi.7, xvi.9, xvii.24, xvii.7, xvii.9, xviii.19, xx.14, xx.25, xx.6; qılurlar i.1, vi.29; barur viii.4, xix.27.

barur iii.17, iii.21; birur xx.11; otur xv.12, xv.14; sözleşur xvii.19; iltür i.23, iii.15.

yiberür xvi.26.

1.5.2.3. Gelecek zaman eklerinin yazılışı

alğay iii.28, vi.3, vi.5, vii.33, xii.23, xiii.2, xiv.21, xiv.23, xix.18, xvii.30; alğaylar iii.5, viii.9, xii.33; aytğaylar xvii.26; bağlağaylar iv.5; barğay xvii.28, xviii.31; barğaylar v.19; başğaylar xi.17; bolğay i.27, iv.19 ...; bolğaylar iv.23, ix.26, vi.9, x.28, xi.13; bolmağay ix.25, vii.6, xii.11, xii.16, xii.24, xiv.11, xiv.11, xiv.7, xvi.17, xvii.25, xvii.26, xviii.22; bolmağaylar xi.21; çıqğay xiii.20, xiii.20; çıqğaylar iv.17, vi.12; çıqmağaylar ix.3; qılmağay ii.23; oturğay xv.14, xv.15; öpğay xviii.24; salğay vi.4, xvi.13, xx.3; sorğay v.20; tabşurğay xix.17, xviii.29; talağaylar iii.22; tanığay xi.21; tartğay xviii.29; turğaylar ix.3, vi.23; tutğay xi.31, xv.11, xvi.19, xvi.20; tutğaylar xiv.2, xviii.20, xx.12; urğay xii.2, xvii.10; urğaylar iii.19, xx.16; uruşğay xii.2; qaçğay xviii.23; qaytarğay vi.31, vii.32; qılğay ii.12, ii.4; qılğaylar iv.17, ix.22, ix.25, ix.26, v.18, vi.12, vi.9, xi.17, xi.5, xii.15, xii.16, xii.23, xiii.25,

xiv.2, xv.15, xviii.27; qılmağay x.18, xiv.20, xiv.7, xviii.17; qılmağaylar ii.22, x.13, xi.14, xiv.20; qoymağay xiv.9; qoymağaylar vi.11; yığılğaylar iv.1.

kelgeyler vi.14.

aytmakey xix.6; bellenkey xii.11; berkey ix.32, xiii.12, xiv.21, xvi.32; berkeyler iii.5; bermekey xii.24, xvii.27; bilkey xiii.23; bilkeyler xi.14; eltkeyler xix.1; içkey i.11; iltkey iv.22, ix.5, xvi.30, xviii.5; iltmekey x.31; istekeyler xiv.14; itkey ix.30; kelkeyler ix.20, xx.15; kelmekey xvi.32; keltürkey vi.31, xvi.31; ketürkeyler xviii.7; keydürkeyler vi.6; keykey ii.15; kirkey ii.15, ix.10; kirkeyler iv.16; körmekey xviii.2; köterkey iv.19; köterkeyler xix.11; kötermekey iv.19; öltürkey xvi.32, xvii.26; öltürkeyler x.23, xiv.1, xviii.26, xviii.26; ötkerkey xi.1; ötkerkeyler ix.5; sözleşkey vi.7; tirilkey xviii.4; tüşkey x.12; üleşkey x.25; yetkürkey xiv.9; yetmekey iv.5; yiberkey iv.22, iv.23, vi.26, vi.4, vii.31, xiv.32, xviii.28; yiberkeyler iii.5, vii.13, xi.5; yikey xiv.8; yimekey xii.13; yüklekeyler ii.19.

1.5.2.4. Emir ekinin yazılışı

1. teklik şahıs –ayın / -eyin emir ekinin yazılışı

tabşurayın xvii.21; bereyin ii.13; keltüreyin xix.10.

2. teklik şahıs –ğıl / -kil emir ekinin yazılışı

aytğıl xix.16; barğıl xvii.5; buyurğıl iv.15; tabşurğıl xviii.25; qılğıl i.11; berkil ix.1, xix.9; yiberkil xviii.30, xx.3.

3. teklik şahıs –sun emir ekinin yazılışı

qılmasun viii.16; qılsun iii.29, vi.29, xv.10.

1. çokluk şahıs -alı / -eli emir ekinin yazılışı

olturdalı xiii.29; tutğalı xvii.22; qılalalı iii.28, v.23, v.25, xii.23.

bileli v.22, xv.13; bişürelı xvı.4.

2. çokluk şahıs –iñ / -iñ emir ekinin yazılışı

baqiñ xvii.1; beriñ xiii.22; beriñiz iii.19; biliñ vı.27; boldiñ xv.12; keliñ v.22;
kitiñ iii.28; tutiñ xviii.24; qaziñ iii.19; qılıñ iv.6, ix.23, vı.21, vı.26, vı.26, vı.31,
viii.17, xv.11, xvi.10; yiberiñ vı.9.

3. çokluk şahıs –sunlar emir ekinin yazılışı

ursunlar iv.5; qaçsunlar ix.4; qaytsunlar xix.14; qılsunlar ix.16, ix.4;
qoymasunlar ix.5.

1.5.2.5. -sa / -se şart ekinin yazılışı

barsa viii.21; barsañ i.22; bolsa iii.14, iv.4, vii.30, vii.9, xi.21, xi.22, xii.2,
xii.2, xii.29, xiii.19, xv.10, xvi.26, xvi.26, xvii.24, xvii.3; çıqsa vii.10; saqlasa xii.25;
tutsam xiv.6; tutsañız xv.28; qılsa xviii.11; qılsalar xii.30, xviii.29; qılsañ vii.8;
qılsañız xvi.9.

berse iii.22, xiv.9; bilseñiz ix.22; kelse xiv.2, xvii.21; kelsem xvii.6;
keltürmeñiz v.5; körse xiv.3; körseñ xi.15; öltüseñ vii.8; tilese x.25; tiseñ xix.19;
üleşseler x.26; yetse xii.2; yetsem xiv.5; yiberse vı.5.

1.5.2.6. Zarf-fiil eklerinin yazılışı

1.5.2.6.1. –b / -p zarf-fiil eklerinin yazılışı

açıb ıx.8; ağırıb x.18, xv.10; ağırımb xv.10; ağnab ııı.30; alıb ı.20, ı.21...; arıtıb v.10; asıb; ıv.5, xx.14; atlanıb ıı.26, ııı.32, xıv.16, xvııı.6; aydıb xııı.25; ayrılıb xv.3; barıb ı.22, ıı.13, ıı.21, ııı.32, ıv.15, ıv.9; başarıb xvııı.27; baqıb xv.24, xvı.18, xvıı.2; çapıb ıx.7; çıkarıb ı.15, ııı.20; çıqıb ı.23, ııı.30...; çıqmab ıx.7; iltıb v.4, x.32, xv.32, xvıı.19, xvııı.10, xvııı.25; keçıb x.15; kelıb ıı.20, ıı.21...; keñeşıb xvı.16; keyıb vı.23; kirıb ııı.30, ııı.31...; kökerıb xıx.5; körib ıı.20; köterıb ı.12, xvı.2; minib xvıı.3, xvıı.9; olturıb vı.14, vıı.16; oyğanıb xıv.12; öltürıb xııı.21; satıb xıx.7; sepıb ıv.5; sınıb xııı.4; tapıb ı.26, v.5, v.7, x.25, xvı.15; tartıb ııı.5, ıx.17, vııı.2, xııı.3, xıx.32, xvı.28, xvıı.10; tepıb xvııı.24; tikıb ıı.17, xvıı.19, xvııı.7, xvııı.8; tişıb xıx.11; tutaşıb xvı.19; qaçıb ıv.2, ıx.8, xvııı.21; qalıb ıı.11, ıı.22, ıx.30, vıı.27, x.2, xıı.24, xıx.18; qayıtıb ıı.3; qaytarıb ıx.28, x.22, xvı.31; qaytıb ıı.17, ıı.25, ıı.30, ıı.7, ıı.32, ıx.5, ıx.9, vııı.8, x.15, xıv.26, xıv.33, xıx.15, xv.28, xvı.32, xvıı.11, xvıı.22, xvıı.31, xvıı.5; qılıb ı.14, ı.18...; yaqıb x.17, xıx.13; yazıb vı.6, vı.6; yazılıb xıı.14; yetıb ıı.27, ııı.1...; yığıb ıı.8, ııı.2...; yığılıb ıı.20, ıı.7...; yığlab xv.24, xvı.12, xvıı.6; yırtıb xıv.8; yiberıb ıı.24, ıı.5...; bağlab ıı.19, ıı.6...; başlab vııı.29; bolmab ı.14, ıx.23, vııı.15, xııı.25, xıv.27; çarlab ı.24, xıı.31...; çıdamab ıx.4; çıqmab ıx.7; oğurlabv.4; saqlabxıı.31, xııı.10, xııı.22, xııı.26, xıv.15; tutmabıv.19, x.1, xıv.27; urmab xıv.25; qılmab ıv.17, v.1...; qucaqlab xvııı.4; yasab ıı.28, ıv.4, xııı.27, xvıı.30; yaşurmabx.31; yığlab; xv.24, xvı.12, xvıı.6; yuhlab xvı.20; bolub ı.14, ı.15...; buyrub vıı.9; doğurub ıv.9; doldurub ıı.30; olturtub xx.15; oturub vıı.10, vııı.15...; olub x.28; oqub xv.15; sindurub xııı.23, xvııı.3, xx.2; tabşurub vı.13, xv.11; turub ıı.19, xvııı.4; tutub ı.22, ı.23...; urub ıx.31, xvııı.8, xx.19; urunub xıv.15; uruşub ıx.22, vııı.31, xıv.15, xıv.24;

qavub 11.13, xiv.26; qobub xvi.16; qorqub xiv.1, xix.19, xvii.10, xviii.3; qoşub v.21; qoşulub xx.26; qoyub v.17, vi.1...; yaşunub iv.2; yaşurmab x.31; yaşurub ix.3, ix.6, xviii.28; yondurub xiii.21; bişürüb ix.31; hürküb xiv.15; keltürüb iv.7, ix.29...; keydürüb vii.14; kirküzüb v.17; kiyürüb iv.12; köcürüb xix.1; köçüb iv.27; körnüb xviii.30; körüb i.19, iii.7...; mindürüb xvi.28; öltürüb. iii.33, xiv.16, xix.23, xvi.30; ölüb iv.9, xx.4; öpüb xvii.4; örüb x.24, xv.3; ötüb iii.17, iii.4...; sürtüb viii.19, xvii.11; tökülüb xix.12; tüşüb ii.17, iv.18...; yetkürüb vi.19, vi.2, xvi.23; yetüb xviii.18, xviii.21; yörüb iv.18; yükünüb xii.22; yükürtüb iii.19, xvii.8; yükürüb xiv.5. yiberip viii.13; bolup i.10, ii.1, v.18, vi.2; tutup ii.28, vii.16; urup xvii.12.

1.5.2.6.2. -ğunca / -künce zarf-fiil eklerinin yazılışı

öldürmeğunca xviii.32; yetkünce xiii.29

ol buluğ heddi-ğa yetkünce aña bir nayıb tayın qılıb olturdalı. XIII 29.

1.5.2.6.2. –ğaca zarf-fiil eklerinin yazılışı

baharğaca iv.32; batarğaca xii.22; çaqğaca ix.4, ix.9, vii.10; ğayatğaca v.2; horezmğaca ii.21; küngaca xvi.5; qaraqumğaca ii.10; qaraqurumğaca ii.13; almaliqğaca xii.16.

1.5.2.7. -ğan / -ken sıfat-fiil ekinin yazılışı

alğan ii.18; barğan iv.13, v.9, vii.16, vii.24; bolğan ix.20, v.29, v.30, vi.10, vi.11, vii.12, x.27, xvi.23; bolğanlar xv.23; olturğanlarını xix.1; tutğan ix.13; qalğan ii.10; qılğan vi.24, vii.12, viii.23, viii.6, x.4, xvi.27; qılğanlarğa xv.28; qılmağanlarını v.31; qoyğan vi.30; yaşunğan ix.4; yaşunğanlar ix.9; yaşunğanlardın ix.9.

berkenlerğa x.29, x.29; bermekenler vii.1; bilmeken iii.13; birken x.28; birkenler x.28; cürüken iv.10; iltken v.5; işitken viii.1; kelken vi.28; keltürken viii.4, xiv.8, xv.29; körken iii.12; köterken iv.20; köterkenleri iv.20; kötermekenler iv.20; ötken xii.32; yiberken ix.11, ix.20, vii.2; yiberkenler x.11, xv.30.

tigen iv.31.

1.5.2.8. Yapım eklerinin yazılışı

1.5.2.8.1. +daş ekinin yazılışı

qardaşı i.21, xix.21, xix.21, xix.25, xix.26, xix.28, xix.33, xv.20, xx.19, xx.2, xx.5; qardaşığa xx.4; qardaşını xx.5, xx.7; qardaşları xix.23; qardaşlarım xvii.3, xvii.5; qarındaş ii.2.

1.5.2.8.2. +lıq / +lığ / +lik / +lık ekinin yazılışı

adlıq xvi.25, xvi.7, xviii.12; altunlıq ii.17; aşlıq xi.33; atlıq i.7, i.8, ii.29, ii.33, xii.21, xiv.9, xix.32, xix.9, xvii.18; bendeliq v.3, vi.33; bendelik vi.1, vi.15; bendelikni ix.27; biçärelıq ii.10; cahangirliq ii.23, iii.21; çaqlıq vi.25; dervişliq ii.14; dövletliq xii.2; inaqlıqıdın xvii.24; kürrelıq iv.15, iv.16; mertebelıq x.28; mübäreklıq xv.12; ölüklıqğa xvii.30; pişdestliq xvi.17, xvi.23; susuzlıq iii.18; qaranğulıq iv.14, xiii.18, xiv.7, iii.24; yağlıq xix.2; yahtılıqda iv.16; yarlıq x.31; yarlıqı ix.12, xvi.21; yaşlıq iii.10.

atlığ i.5; padişahlığı xi.7; qayışlığımız xiv.11; qutlığ xx.28; yarlığ iv.25.

ilçilik iv.4; ivlik iii.10, x.17; ivliklerni x.18; ivlikni x.19; ivlikniñ x.19; tiriklik xviii.2; tuğlık. xii.16; yıllık ix.16, viii.16...

1.5.2.8.3. +suz / +siz ekinin yazılışı

susuzluq III.18; günəhsiz XVII.26; iyesiz III.21.

1.5.2.8.4. +cı / +ci ekinin yazılışı

altıncınıñ V.24; ortancı XVI.10, XVI.3, XVII.8, XVII.8; bişinciniñ V.24; ikinci VII.19, XI.22; ikinciniñ V.23; sekizinci III.2; tördüncünüñ V.24; üçüncü VII.3, XI.22; üçüncünüñ V.23; guşçı I.6; ilçü III.31, III.5...; ilçığa V.20; ilçiler II.23, II.24...; ilçilerğa III.27; ilçileri V.25, VI.32; ilçileriniñ IX.20; ilçilerni III.6, XIX.14; ilçilik IV.4; ilçisi VIII.1; ilçisini V.21.

1.5.2.8.5. -maq / -mek ekinin yazılışı

atmaq I.17; avlamaq XVII.28; barmaq VI.22; bolmaq XVII.3; bolmaqnu I.21; bozmaq X.26; çapmaq I.17; tabşurmaq XVIII.26; tartmaq XI.9; tutmaq II.26, XIV.2; tutmaqğa IX.19; uruşmaq IX.1, VIII.13; uruşmaqğa IX.3, IX.4; qılmamaqğa VII.20; qılmaq IV.31, VII.30, VIII.32, XI.22, XI.32, XII.2, XVII.26; qılmaqđın VII.4; qılmaqğa III.27, IX.8, VII.28, VIII.29, X.8; qoymaq XIII.17, XIII.18.

bermek XIV.11; iltmek XVIII.26; imek I.13; istemek VI.6; kirmek IV.14; yibermek VI.5.

1.5.2.8.6. -IA ekinin yazılışı

atlandı XI.3; atlanıb II.26, III.32, XIV.16, XVIII.6; atlanor VIII.11; avlamaq XVII.28; avlañ XVII.28; avlar VIII.13, XIX.8; avlarlar XIX.8; bağlab III.19, III.6, IV.16, V.3, VII.1, VII.7, XVII.14, XVIII.17; bağladı VI.15; bağlağaylar IV.5; başlab VIII.29; başladı XIV.4; baqışladım V.4; çarlab I.24, XII.31, XIII.33, XIV.30, XVI.19, XVII.27,

xviii.25, xviii.4, xx.19; oğurlab v.4; oğurladılar iv.28; saqlab xii.31, xiii.10, xiii.22, xiii.26, xiv.15; saqladı xiii.9, xx.6; saqlañ iii.14; saqlasa xii.25; qışladı v.12; qucaqlab xviii.4; yığlab xv.24, xvi.12, xvii.6; yığladı xvii.4; yığlar ix.30, xvii.33; yığlaqannı xviii.2; yuhlab xvi.20; yüklekeyler ii.19; yükläb ii.20, iii.15; yükläp viii.2.

1.5.2.9. Ek uyumsuzluğu

Arapça ve Farsça kalın sıradan kelimelere ince ünlülü, ince sıradan kelimelere kalın ünlülü eklerin getirildiği örnekler: bendeliq v.3, vi.33; bendelik vi.1, vi.15; bendelikni ix.27; biçärelıq ii.10; cahangirliq ii.23, iii.21; dervişliq ii.14; dövlətliq xii.2; kürrelıq iv.15, iv.16; mertebelıq x.28; mübäreqliq xv.12; ölüklıqğa xvii.30; pişdestliq xvi.17, xvi.23; susuzlıq iii.18; tuğlık xii.16; yıllik ix.16, viii.16, viii.17, x.11, x.14, x.7, xii.32, xv.23, xvii.30.

aferideğa vii.10; antakiyeğa v.27; cergesiğa vi.4; cümleğa ix.25, xi.19; demavendğa ix.28, x.3, x.6; dergähğa vi.14; dergähiğa vi.22, ii.11, viii.2; dervezeğa ix.7; diyarбекrğa viii.24; ehliğa viii.14; emriñğa i.22; ermenğa xix.26; fereñğa vii.13, vii.19; ferzendleriğa i.2, xi.20; fethiğa iii.7; günähğa xvi.26; günähleriğa xv.23; günähleriñizğa v.3; heddiğa i.16, xiii.29, xiii.32; heremğa xvii.22; hökümetiğa vi.13, xix.25, xix.26, xviii.16; ilçığa v.20; ilçilerğa iii.27; imaretiğa xix.27; işğa iv.32, xiii.29; kemiğa xviii.2; kürsiğa vii.16; leşgerğa viii.17; medineğa viii.18; memälikğa xx.25; menzilğa viii.30; mervğa x.10, xix.1, xx.24; ölüklıqğa xvii.30; siñriğa xii.18; şäherğa v.17; şäheriñğa v.33; tahtgähiğa xiv.33.

hal‘atlar vi.5, vii.14, vii.16, vii.17; hal‘atler xi.1.

Türkçe kelimelerde uyumsuzluk örnekleri şunlardır: bedeniğa viii.19; berkenlerğa x.29, x.29; çerikğa vi.25, viii.4, xi.3, xvi.3; kişiğa xiii.25, xiv.22; köñliğa xix.16; köñüllerğa xix.13; tiveğa iii.15.

2. Bölüm Ses bilgisi özellikleri

2.1. Ünlüler

Metinde tespit ettiğimiz ünlüler şunlardır: a, e, ä, ı, i, o, ö, u, ü.

2.1.1. Ünlü uyumu

2.1.1.1. Kalınlık-incelik uyumu

Metinde kalınlık-incelik uyumu ile ilgili bir istikrar söz konusudur; fakat çok nadir sözlerde ve eklerin kullanımıyla ilgili olarak bu istikrarı göremiyoruz: açıldı xiv.14; adları v.23; eltkeyler xix.1; kişisike viii.15; tabşurdılar v.26.

Şu kelimelerde istikrar göremiyoruz: yahşi-raq I.25; alar-ni II.13; ölük-lıq VII.30; yıl-lik XVII.30; kişi-ğa XIII.25.

Alıntı kelimelerde kalınlık-incelik uyumu aranmaz; ancak metinde bazı kelimeler asli durumlarından çıkıp uyuma tabi olmuşlardır; şayad xvi.31; şafaqatlar (şefkat) v.8, vi.32; şafqat xv.27; salamat (selamet) xix.19, xvii.11, xvii.6; rovayat (rivayet) i.1, xi.15; ra'ıyyatdın (ra'ıyyet) xix.14

2.1.1.2. Düzlük-yuvarlaklık uyumu

Metinde düzlük-yuvarlaklık uyumu ile ilgili bir istikrar söz konusu değildir. Aşağıda ünlü uyumları ile ilgili geniş bilgi verilmektedir.

2.1.1.3. Köklerde ünlü uyumu

Bazı sözlerde hem kalınlık-incelik uyumu hem de düzlük-yuvarlaklık uyumu daha oluşmamıştır. Bu bakımdan tespit ettiğimiz farklı şekilleri toplu olarak veriyoruz.

Uyuma tabi değil	Uyuma	tabi
altun iv.25, iv.26, v.17, vii.16, vii.17	~altın x.24	
altunlıq ii.17	...	
artuq vi.27, xix.10, xv.9, xvi.10	~artıq xvii.32	
artuqraq vii.30	...	
avuc iv.5, viii.19	...	
hatun i.25, iv.8, iv.9, ix.29, x.1, xvi.12...;	...	
oğul i.13, i.14, i.9, ix.29, xi.12, xi.16, xi.19	~oğılımnı xviii.21	
onęon x1.22	~uyqun x1.18, x1.22	
salęurı xx.27	...	
salęurılar xx.22	...	
Salur xx.22, xx.24, xx.25	...	
savuq viii.21	...	
qara sülük iii.13, iii.18, iii.20, iv.17, iv.23	~Qara Sülük iv.15	
teşük xix.11	...	
timür iv.4	...	
üçoq x.27, xi.16, xii.1, xii.12, xii.15	...	
bozoq x.26, xi.16, xi.20, xii.12, xii.14	...	
qabuq iv.10	...	
qaranęu xiii.19, xiii.20, xix.12	...	
qaranęulıq iv.14, xiii.18, xiv.7	...	
qarluq x.19, x.19	...	
qavub ii.13, xiv.26	...	
Qurı tekin xvi.3, xvii.1	...	

oğrı iv.29	...
yahşıraq i.25	~yahşıraq vi.18, vi.5, vii.15, vii.18-19
yalğuz x.20	...
yaşun- iv.2	...
yavuş i.6, viii.14, xii.12, xvii.1, xvii.4	...

2.1.1.4. Eklerde ünlü uyumu

2.1.1.4.1. Görülen geçmiş zaman eki

Görülen geçmiş zaman eklerinden 3. teklik ve çokluk şahıslarla 1. çokluk şahıs eki ile 2. teklik şahıs eki (-dı, -di, -dılar, -diler, -dıq, -dük, -dıñ) sadece kalınlık incelik uyumuna tabi olup, düzlük-yuvarlaklık uyumuna tabi değildirler. Bazı sözlerde nadiren de olsa uyum görmekteyiz. Metinden tespit ettiklerimizi not ediyoruz.

bol-dı i.6, ii.24, ii.26... ; bol-dılar iii.33, iv.20, iv.33...; bol-dular iii.20; bol-dıñ xv.12; qon-dı viii.30; qoy-dı ii.14, ii.18, ii.20...; qoy-dılar xiii.21; yiber-me-dük vii.31.

2.1.1.4.2. Geniş zaman eki

Geniş zaman eki -ur, -ür, incelik-kalınlık uyumuna tabi olup, düzlük-yuvarlaklık uyumuna tabi değildir.

tur-ur iv.10, iv.11...; qıl-ur xiii.15, xiv.16; al-ur men xvi.12; bol-ur vi.10, x.32, xiii.19; ayt-ur sen xiv.5; bar-ur biz viii.4; qıl-urlar i.1, vi.29.

.bar-ur biz iii.21; bir-ur biz xx.11.

qıl-urlar i.1, vi.29.

2.1.1.4.3. Emir eki

Emir ekleri –ayın, -eyin, -ğıl, -kil, -sun, -sün kalınlık-incelik uyumuna tabi olup, düzlük-yuvarlaklık uyumuna tabi değildir.

keltür-eyin xıx.10.

buyur-ğıl ... iv.15; tabşur-ğıl xvııı.25.

tut-ıñ xvııı.24 tutuñ ııı.12.

qıl-sun ııı.29, vı.29, xv.10; qıl-masun vııı.16.

qıl-sunlar ıx.16, ıx.4; qaç-sunlar ıx.4; qoy-masunlar ıx.5.

2.1.1.4.4. Sıfat-fiil eki

İsim-fiil eki –ğan, -ken, -gen eki uyuma tabidir.

qıl-ğan XVI.27.

kel-ken vııı.4, xv.29.

cürü-ken iv.10.

tigen iv.31.

2.1.1.4.5. İlgı hali eki

İlgı hali eki düzlük-yuvarlaklık uyumuna tabi değildir.

hatunniñ ıx.31; hududniñ iv.12, vı.4-5; mezkurniñ xıı.31; mülkniñ ıx.15; oğuzniñ IV.8; üçüncininñ v.23.

2.1.1.4.6. İsimden isim yapma eki

İsimden isim yapma eki –çı, -çi düzlük-yuvarlaklık uyumuna tabi değildir.

Guş-çı vilayeti özel isim I.6.

İl Yurtcısı III.21.

2.1.1.4.7. İsimden isim yapma eki

İsimden isim yapma eki -lıq, -lik, -lığ kalınlık-incelik ve düzlük-yuvarlaklık uyumuna bazı yerlerde tabi değildir.

altunlıq II.17; bendelıq V.3, VI.33 bendelik VI.15.

biçäreliq II.10; cahangirliq II.23; ölüklıqğa XVII.30; susuzlıq III.18; qarangılıq IV.14, XIII.18, XIV.

Tuğlık XII.16.

yıllık IX.16, VIII.16, VIII.17, X.11, X.14, X.7, XI.32, XV.23, XVII.30.

Qutlığ Bek XX.28.

2.1.1.4.8. Fiilden isim yapma ekleri

Fiilden isim yapan -tur, -tür; -dur, -dür ekleri düzlük yuvarlaklık uyumuna tabi değildir.

keltür- XVII.14, XX.20...

sındurub XIII.23; qıldurmadı VII.26.

keydür- VII.16; mindürüb XVI.28.

2.1.1.4.9. Ayrılma hal eki

Ayrılma hal eki düzlük yuvarlaklık uyumuna tabidir; fakat bazı istisnaları vardır: mundın VII.5; kündin IX.30, XV.27; oğuldın XX.22; oğuzdın VIII.1, XI.7;

sözidin 1.19, vii.10; sudın xviii.21; timürdin iv.4; uruşdın v.32; qoldın iii.22; qorquncdın xvi.17; yoldın x.22, xvi.31; yurtdın x.21; yüzidin 1.26, ii.10.

2.1.1.4.10. Yükleme hal eki

-ı / -i; -nı / -ni yükleme hali düzlük-yuvarlaklık uyumuna tabi değildir.

hatunnı xvii.13, xvii.14; alarnı ii.13; oğulnı vii.19; Oğuznı vi.24; ohnı x.26;; qolını 1.12, xvi.22; quyuqnı xiv.10; yolını vi.26, xv.28; yolnı iv.17;; köñlini xii.30; özini xvii.30sözini v.31; sözlerini vii.29; söznı iv.24; sütüñni 1.11; tüşükini xi.31; ülüşini xii.13; ününi xvii.1; yüzini vi.1.

2.1.1.4.11. Yönelme hal eki

Arapça ve Farsça kalın sıradan kelimelere ince ünlülü, ince sıradan kelimelere kalın ünlülü eklerin getirildiği örnekler: ölüklığa xvii.30; aferideğa vii.10; antakiyeğa v.27; cergesiğa vi.4; cümleğa ix.25, xi.19; demavendğa ix.28, x.3, x.6; dergähğa vi.14; dergähiğa vi.22, ii.11, viii.2; dervezeğa ix.7; diyarbekrğa viii.24; ehliğa viii.14; emriñğa 1.22; ermenğa xix.26; fereñğa vii.13, vii.19; ferzendleriğa 1.2, xi.20; fethiğa iii.7; günähğa xvi.26; günähleriğa xv.23; günähleriñizğa v.3; heddiğa 1.16, xiii.29, xiii.32; heremğa xvii.22; hökümetiğa vi.13, xix.25, xix.26, xviii.16; ilçığa v.20; ilçilerğa iii.27; imaretiğa xix.27; işğa iv.32, xiii.29; kemiğa xviii.2; kürsiğa vii.16; leşgerğa viii.17; medineğa viii.18; memälikğa xx.25; menzilğa viii.30; mervğa x.10, xix.1, xx.24; ölüklığa xvii.30; siñriğa xii.18; şäherğa v.17; şäheriñğa v.33; tahtgähiğa xiv.33.

Türkçe kelimelerde uyumsuzluk örnekleri şunlardır: berkenlerğa x.29, x.29; çerikğa vı.25, vııı.4, xı.3, xvı.3; kişiğa xııı.25, xıv.22; köñliğa xıx.16; köñüllerğa xıx.13; tiveğa ıı.15.

2.1.1.5. Bağlayıcı ünlülerin durumu

2.1.1.5.1. İyelik ekleri

İyelik eklerinde ünlü uyumu vardır; fakat bu umumi bir kaide değildir.

Uyuma giren örnekler: uruqlarımız IV.22, çerikimiz VI.28.; oğluñ XVIII.29.; oğlum II.2.; köñlüm VII.21.; özüm X.32.

Uyuma girmeyen örnekler: uruqlımızda 1.14, ma'budımızke II.4, yurtımız III.21, kücüñiz IX.22, oğlıñız XI. 12.; öziñiz birle III. 14, .; köñliñiz VI.30.;Hatunı ıı.5, ıı.5, xııı.16, xıv.28, xvı.14.; xvı.6, xvı.12; sözi I.27.; ömri XIII.15, oğlıñ XIV.31.; öziñ birle XVIII.5.; özüm VIII.11.; hatunımnıñ IX.33.

2.1.1.5.2. Zarf-fiil ekleri

-b ve -p zarf-fiil ekini fiil köküne bağlayan ünlü fiil kökünün ahengine tabidir: bolup ı.10, ıı.1, ıı.9, v.18, vı.2; tutup ıı.28, vıı.16; urup xvıı.12; yiberip vııı.13; salıb ııı.15, x.13, x.32, xııı.22, xııı.23, xvıı.30, xx.6; çıqııb ııı.30, ıx.9, v.30, vııı.25, x.21, xıv.26, xıx.23, xx.19; sürtüb vııı.19, xvıı.11; tökülüb xıx.12; köcürüb xıx.1; öltürüb ııı.33, xıv.16, xıx.23, xvı.30; içib xıv.12.

Fakat şu örnekler hariç öltürüb xııı.21; ötib ıı.31; yetüb xvııı.18, xvııı.21; qavub ıı.13, xıv.26.

2.1.1.5.3. Emir ekleri

Emir eklerinin 2. çokluk şahsında hem ekin önündeki bağlayıcı ünlü, hem de ekin içindeki bağlayıcı ünlü, fiil kökünün ahengine uyar.

baqıñ xvıı.1; biliñ vı.27; idiñ vııı.16; kitiñ ııı.28; yiberiñ vı.9; boluñ ııı.27; tutuñ ııı.12; qoyuñ ı.15; körüñ ıx.22.

Fakat bir örnekte uyumu göremiyoruz. tutıñ xvııı.24.

2.1.1.5.4. Fiilden fiil yapma ekleri

Fiilden fiil yapan -l, -n, -ş eklerini fiile bağlayan yardımcı ses fiil kökünün son hecesinin ahengine tabidir.

uruş- ıx.1, vııı.13; üleş- vııı.4.

atlan- ıı.26, ııı.32, xıv.16, xvııı.6; körün- vı.24, vııı.9; yükün- xıı.22.

tapıl- ııı.18; tökül- xıx.12; qoşul- xx.4; yazıl- xıı.14; yığıl- x.24, xx.24; açıl- xıv.14.

2.1.2. Ünlülerin birbirinin yerine kullanılması

2.1.2.1. a / ı

metinde a/ı değişimi olayı çok nadirdir.

Almalıq III.12 ~ İlmalıq II.33.

2.1.2.2. a / ä

terakime XX.29 ~ teräkime II.15.

2.1.2.3. a / o

alar II.13, II.14, III.16... ~olar II.8, IX.9, XVI.19.

anda I.6, II.13... ~ onda VIII.12.

2.1.2.4. a / e

sayramnı II.21 ~ seyram XII.15.

hal'atlar VI.5 ~ hal'atler XI.1-2.

2.1.2.5. ı / u

altın x.24 ~altun VII.21, x.24, x.25, xv.3...

artıq XVII.32 ~ artuq VI.27, XIX.10, XV.9, XVI.10.

2.1.2.6. ı / i

alarmı II.14, II.20... ~ alarnı II.13.

yahşıraq IX.24, VI.2, VII.18 ~yahşıraq I.25.

2.1.2.7. e / i

ber- IX.32, XIII.12, XIV.21, XVI.32... ~bir- II.12, II.18, II.25...

kel- XVII.22, XVII.29, XX.9 ~kil- XIV.28.

eşit- II.6, XVII.31, XVIII.22... ~ işit- XII.24, XII.30, XIV.4, XVI.22...

et- XVI.21 ~it- I.9, XIII.32...

eyesı XIII.2 ~ıyesiz III.21 ~ ikelerike xv.7.

2.1.2.8. o / e

ovşar XI.22 ~ evşer XX.22.

2.1.2.9. o / u

onğon xI.22 ~onqon xI.33 .

2.1.2.10. i / ü

kiçik ı.21, ıı.4, x.27... ~küçik xıx.32.

qara sülük ııı.13, ııı.18, ııı.20... ~qara sülük ıv.15.

2.1.2.11. ü / e

yöre- xı.22 > yörü- ıv.18.

2.1.2.12 u / ü

eymur xıı.2 ~eymür xx.22.

2.1.3. Ünlü düşmesi

Ünlü ile biten her hangi bir sözle, ünlü ile başlayan diğer bir söz birleşip yeni bir söz oluşturuyorsa, ünlü düşmesi meydana gelmektedir.

Niçük <niçe+ök ııı.15.

Niçün <ne+üçün ıı.11, ıx.33, v.1, vıı.17...

Eğer söz iyelik eki alırsa ünlü düşmesi olayına rastlıyoruz

Oğlı <oğul ı.10, ı.13, ı.2...

könlüm vıı.21, xvıı.23 < köñül vı.1, vıı.8, xıı.30, xıv.11.

boynığa xv.3 < boyunğa xii.12.

Bazı zarf-fiil eki alan sözlerde ünlü düşmelerine rastlıyoruz.

qayıt- ii.3 ~ qayt- ii.17, ii.25, ii.30.

ayrılıb xv.3.

buyrub vii.9 ~buyurdum xiv.31.

ağnab iii.30.

2.1.4. Ünlü türemesi

Metinde iç türeme olayına rastlamaktayız.

qayıtıb ii.3.

oğılıniñ xviii.21.

boyunğa xii.12.

buyurğıl iv.15.

qarındaş ii.2.

2.1.5. Düzleşme

altın x.24 ~altın iv.25, iv.26, v.17...

artıq xvii.32 ~artuq vi.27, xix.10, xv.9, xvi.10.

kiçik i.21, ii.4, x.27... ~küçük xix.32.

özüm x.32 ~özim viii.11.

oğul i.13, i.14, i.9 ~oğılıniñ xviii.21.

sözümni xvii.13 ~sözimni vi.20, vi.9.

qara sülük iv.15 ~qara sülük iii.13, iii.18, iii.20...

sütüni i.11 ~sütini i.12, i.13, i.9.

Son sesi v olan hecelerde düzleşme olmaktadır.

Savuq < sov- <soğ- viii.21.

Qavub <qov- <qoğ- ii.13, xiv.26.

Bazı sözlerde bağlayıcı ünlülerden u sesi düzleşerek a olmuştur.

tutaş- <tutuş- xvi.19.

Bazı zarf fiil eklerindeki ü sesi darlaşıp i sesine dönebilir.

keltürüb i.11, ii.12 < keltürüb iv.7, ix.29, ix.31...

ötüb ii.31 < ötüb iii.17, iii.4, iv.1.

2.1.6. Yuvarlaklaşma

2.1.6.1. Kök ve gövdelerde

kiçik i.21, ii.4, x.27... ~küçük xix.32.

oqu- xv.15.

qara sülük iv.15 ~qara sülük iii.13, iii.18, iii.20...

2.1.6.2. Fiilden fiil yapan eklerde

bişür- ix.31.

kirküz- v.17.

kiyür- iv.12.

köcür- xix.1.

2.1.6.3. Geniş zaman ekinde

birur xx.11.

barur iii.17, iii.21.

qılır ı.17, ıı.12.

2.1.6.4. İyelik eklerinde

İyelik eklerinde karışık bir durum vardır. Hem düzleşme hem de yuvarlaklaşma olayını beraber görüyoruz.

özim VIII.11	~özüm X.32.;
sözümni XVII.13.	~sözimni vı.20, vı.9.
oğluñ xıv.31, xıx.6, xvı.17	~oğluñ xvııı.29
köñlüm VII.21.	
sütüñni- I.11	~sütini ı.12, ı.13, ı.9.
kücüñiz IX.22.	

2.1.6.5. Zarf-fiil ekinde

keltürib ı.11, ıı.12 <~ keltürüb ıv.7, ıx.29, ıx.31...

ötüb ıı.31 <~ ötüb ııı.17, ııı.4, ıv.1.

bişürüb ıx.31; kirküzüb v.17; hürküb xıv.15; keydürüb vıı.14; keltürüb ıv.7, ıx.29...; kiyürüb ıv.12; köcürüb xıx.1; köçüb ıv.27; körnüb xvııı.30; körüb ı.19, ııı.7, ıv.2...; mindürüb xvı.28; öltürüb ııı.33, xıv.16; ölüb ıv.9, xx.4; öpüb xvıı.4; örüb x.24, xv.3; ötüb ııı.17, ııı.4, ıv.1...; sürtüb vııı.19, xvıı.11; tökülüb xıx.12; tüşüb ıı.17, ıv.18...; yetkürüb vı.19, vı.2, xvı.23; yetüb xvııı.18, xvııı.21; yörüb ıv.18; yükünüb xıı.22; yükürtüb ııı.19, xvıı.8; yükürüb xıv.5.

bolub ı.14, ı.15, ı.18...; buyrub vıı.9; doğurub ıv.9; doldurub ııı.30; olturtub xx.15; olturub vıı.10, vııı.15, vııı.22...; olub x.28; oqub xv.15; sındurub xııı.23, xvııı.3, xx.2; tabşurub vı.13, xv.11; turub ııı.19, xvııı.4; tutub ı.22, ı.23...; urub ıx.31,

xviii.8, xx.19; urunub xiv.15; uruşub xiv.15, xiv.24...; qavub ii.13, xiv.26; qobub xvi.16; qorqub xiv.1, xix.19...; qoşub v.21; qoşulub xx.26; qoyub v.17, vi.1, viii.29...; yaşunub iv.2; yaşurub ix.3, ix.6, xviii.28; yondurub xiii.21.

atlanıb ii.26, iii.32, xiv.16, xviii.6; aydıb xiii.25; ayrılıb xv.3; berib iv.26, ix.28...; bilib ix.20, ix.21, xiii.24, xx.15; birib ii.12, ii.18, ii.25...; çapıb ix.7; çıqarıb i.15, iii.20; çıqıb i.23, iii.30, iii.31...; eşitib ii.6, xvii.31, xviii.22...; içib. xiv.12; idib ix.18, xvi.4; iltib v.4, x.32...; işitib ii.30, ix.1, ix.24...; itib i.24, xvi.5; keçib x.15; kelib ii.20, ii.21...; keñeşib xvi.16; keyib vi.23; kirib iii.30, iii.31...; kökerib xix.5; körib iii.20; köterib i.12, xvi.2; minib xvii.3, xvii.9; olturıb vi.14, vii.16; oyğanıb xiv.12; öltürüb xiii.21; salıb iii.15, x.13...; satıb xix.7; sepib iv.5; sınıb xiii.4; tapıb i.26, v.5...; tepib xviii.24; tikib ii.17, xvii.19, xviii.7, xviii.8; tişib xix.11; tutaşıb xvi.19; üleşib viii.4; qaçıb iv.2, ix.8, xviii.21; qalıb iii.11, iii.22...; qayıtıb ii.3; qaytarıb ix.28, x.22, xvi.31; qılıb i.14, i.18...; yatıb vii.27, xvi.14, xvii.9; yaqıb x.17, xix.13; yazıb vi.6, vi.6; yazılıb xii.14; yetib ii.27, iii.1...; yığıb ii.8, iii.2...; yığılıb ii.20, ii.7; yiberib ii.24, ii.5...

yiberip viii.13; bolup i.10, ii.1, v.18, vi.2; tutup ii.28, vii.16; urup xvii.12.

yığlab xv.24, xvi.12, xvii.6.

yaşurmab x.31; bolmab i.14, ix.23...

2.2. Ünsüzler

Metinde tespit ettiğimiz ünsüzler şunlardır.

Bu ünsüzler özelliklerine göre şu gruplara ayrılır:

2.2.1. boğumlanma noktalarına göre:

2.2.1.1. dudak ünsüzleri

- 2.2.1.1.1. çift dudak ünsüzleri: b, m, p
- 2.2.1.1.2. dış-dudak ünsüzleri: v, f
- 2.2.1.2. dış ünsüzleri
 - 2.2.1.2.1. dış ünsüzleri: d, z, l, n, s, t
 - 2.2.1.2.2. dış-damak ünsüzleri: j, c, r, ç, ş
- 2.2.1.3. damak ünsüzleri
 - 2.2.1.3.1. dil ortası ünsüzleri: y, h
 - 2.2.1.3.2. dil arkası ünsüzleri: g, k
- 2.2.1.4. gırtlak ünsüzü: h
- 2.2.1.5. geniz ünsüzleri:
- 2.2.1.6. avurt ünsüzü: l
- 2.2.2. ses yolunun durumuna göre
 - 2.2.2.1. ses tellerinin durumuna göre:
 - 2.2.2.1.1. tonlu ünsüzler: b, v, d, g, j, c, z, y, l, m, n, r
 - 2.2.2.1.2. tonsuz ünsüzler: k, p, s, t, f, h, ç, t
 - 2.2.2.2. ses yolundan havanın çıkışına göre
 - 2.2.2.2.1. patlayıcı ünsüzler: b, d, g, k, p, t
 - 2.2.2.2.2. kapanmalı ünsüzler: c, ç
 - 2.2.2.2.3. akıcı ünsüzler: y, l, m, n, r
 - 2.2.2.2.4. sızıcı ünsüzler: v, j, z, s, f, h, ş
- 2.2.3. temas derecesine göre:
 - 2.2.3.1. sürekli ünsüzler: v, j, z, y, l, m, n, r, s, f, h, ş
 - 2.2.3.2. süreksiz ünsüzler: b, d, g, c, k, p, t, ç

2.2.4. Ünsüz değişmeleri

2.2.4.1. b- / m- değişimi

İçerisinde –n, –ñ gibi diş veya geniz sesi bulunan bazı sözlerin başındaki b- sesi, m- sesine değişir. Metinde b-‘li ses yoktur. Hepsi m- şeklinde gelişmiştir.

Ben>men I.10...

Biñ>miñ III.10, IX.6...

Baña>maña VI.31, XI.27.

Bunça>munça X.30, XI.30.

Bunda/in>munda/in IV.21, XX.9...

2.2.4.2. v / b değişimi

Metinde v‘li örnek yoktur. Hepsi b şeklinde ortaya çıkmaktadır.

bar- I.22...

bar I.10...

ber- II.13...

2.2.4.3. -d- / -d / -y- / -y değişmesi

Eski Türkçe kelime içi ve sonu d ünsüzü y sesine değişir.

Ayaq ; < DLT adaq; ayrıl- ; < DLT adrıl-; quyuğ; < DLT quduğ; keydür- ; < DLT ked.

2.2.4.4. t / d değişmesi

dağ xvi.24, xvi.25, xvi.25, xvii.8; dar iv.29; daq ii.33; daqdın x.19; deñiz v.24, xii.2; didiler vii.6, xiii.18; dik ix.22, v.33...; dikey vi.3; dil ii.15; dilini xiii.23, xiii.24, xvii.11; dir x.32, xix.31, xviii.23...; dirler iv.11, v.16, v.19...; diş i.11; dişde i.10, xix.4; dişni xix.6; div xvi.25; diydi i.10; doduręa x1.22; doğurub iv.9; dohul xiii.2; dolamas xiii.27, xiii.31; doldurub iii.30; doydurmağ x1.33; dükler x1.22, xii.28.

t-‘li kelimeler: tabşurayın xvii.21; tabşurdi xviii.28; tabşurdılar v.26; tabřuręay xix.17, xviii.29; tabřuręıl xviii.25; tabşurmağ xviii.26; tabşurub vi.13, xv.11; taladıarmu v.29; talağaylar iii.22; talamab ix.15; talan v.30, v.31, vii.20; talas i.5, ii.20, ii.21, xv.21; tamęa x1.17, x1.22, x1.33...; tamęan x1.13; tanığay x1.21; tañla v.25, xv.13...; tañlaęa xiv.19; tapdı xii.14; tapdılar xiii.23, xvii.11; tapıb i.26, v.5, v.7...; tapılmas iii.18; tartar ix.8, vii.31, xiv.4; tartdılar x.22; tartęay xviii.29; tartıb iii.5, ix.17, viii.2...; tartmağ x1.9; tařęarı ix.3, vi.12...; tařęarıda xiv.12; tařęarısında v.27; tařęarıda v.30; taç ii.27, ii.33...; taęa ii.32, x.17; tağı i.19, i.20, i.20...; tağlar xii.15; tağlarda iii.1, v.10; tağlarıda viii.21; tağlarığa viii.26, viii.28; teñiz vi.17; tepib xviii.24; terakimesi xx.29; teräkime ii.15; teşükleridin xix.11; tidi. i.14, i.15, i.22...; tidiler i.26, ii.11, iii.27...; tidim xvii.13; tigen iv.31; tikenler iv.4; tikey xviii.28; tikib ii.17, xvii.19...; tikmes xv.9; tiledi xx.11; tilese x.25; tiletdi xiii.32; tili i.15, ii.18, x.1; tiliniñ xix.29; tillerdin xiv.4; tillerini xiii.21; tillerni xiii.22; tiläb iv.28, iv.7, v.7; timürdin iv.4; tirik v.5, xv.32, xviii.29; tiriklik xviii.2; tirilkey xviii.4; tirisi ii.15; tiseñ xix.19; tişib xix.11; tiveğa iii.15; tobra xix.11; tobralarnı xix.11; tofraq viii.19, viii.21, xix.11; tofraqdın viii.20; tofraqęa viii.20; tofraqlar xix.11; toğrul xix.12, xix.13...; toğrudın xix.16; toęrulęa xix.25; toğsan. v.17, xiii.15...; toğsurmuş xix.3, xx.20; toquz iii.26, iii.27...; toy i.24, ii.17, vii.15...; toyda xii.11; toyęa xiv.7; toylar

xv.1, xv.16...; toymı xiv.1; tökülüb xix.12; tördünciniñ v.24; tört i.7, iii.1, iv.15...; turdı xix.22; turğanda xv.14; turğaylar ix.3, vi.23; turur i.15, i.15, i.22...; tururlar. i.25, i.6, ii.16...; tururlarmu xii.27; turub iii.19, xviii.4; tuta viii.33, xiv.5, xvi.21; tutar xiv.32, xvi.21; tutaşıb xvi.19; tutdı iv.1, viii.26...; tutdılar ix.14, v.30, x.5...; tutğalı xvii.22; tutğan ix.13; tutğay xı.31, xv.11...; tutğaylar xiv.2, xviii.20, xx.12; tutğusı xvi.13; tutiñ xviii.24; tutmab i.19, x.1, xiv.27; tutmas xvii.32; tutmaq ii.26, xiv.2; tutmaqğa ix.19; tutor xv.1; tutsam xiv.6; tutsañız xv.28; tutub i.22, i.23, ii.10...; tutuñ iii.12; tutup ii.28, vii.16; tüketdi xiv.6; türk ii.18; türki iv.10, x.1; türkler i.3, i.6, v.16; türkmen xx.29; türküstan i.2, i.3, ii.15; türküstanğa ii.32; türküstanni ii.12; türlüük iv.29, vi.5, viii.33...; tüşdi ix.29, xv.3; tüşdiler v.27; tüşkey x.12; tüşüb ii.17, iv.18, iv.23...; tüşükini xı.31.

Metinde asli t sesi asli durumunu muhafaza etmekle beraber d sesinin de çokça kullanıldığını görmekteyiz. Daha çok bir sadalılışma olayı olarak ele almak gerekir. Bu ses değişimi olayı kelimenin başında, ortasında ve sonunda görülebilmektedir.

Ti- i.14, i.15, i.22...> di- vii.6, xiii.18, diy- i.10

Taq ii.27> dağ xvi.24, xvi.25, xvi.25, xvii.8, daq ii.33

Teñiz vi.17> deñiz v.24, xii.2

At ii.14, xviii.17 > ad i.15, ii.18, ii.20, x.19, xiii.18.

Aytğıl xix.16 > aydıb xiii.25 sadalılışma.

İtib i.24, xvi.5> idib ix.18, xvi.4 sadalılışma.

Öltürer xiv.17, xvii.24, xviii.2> öldürer xii.11.

2.2.4.5. -ğ- / -v- değişmesi

savuu viii.21.

qavub ii.13, xiv.26.

2.2.5. Ötümsüzleşme

2.2.5.1 -d / -t değişimi

Tek örnekte tespit edilmiştir: Ot (od, ateş) xvi.19.

2.2.6. Ötümlüleşme

2.2.6.1. q / h değişmesi

Qatun> hatun IV.8...; yahşırağ < yaqşı VI.2...; oqşa-> ohşa- XV.2.

2.2.6.2. q / ğ değişmesi

Metinde q-‘ların hepsi asli durumlarını muhafaza etmişlerdir; fakat –q / -q- bu durum tam olarak muhafaza edilmemiştir.

burunqı xvii.11.

qaranğu xix.12.

uluğ i.2, i.24, i.24, i.7... <uluq i.5, ii.29, ix.22, vi.31, x.17.

yarlığ iv.25 < yarlıq x.31.

dağ xvi.24, xvi.25, xvi.25, xvii.8 <daq ii.33< taq ii.27.

adlıq ‘adlı’ xvi.7, xvi.25, xviii.12. <atlıq i.7, i.8, ii.29 > atlığ i.5.

quyruq xiv.8, xiv.9 > quyruğuğa xvii.14.

padişahlıqı xvi.1 > padişahlığı xi.7.

qayışlığımız xiv.11.

qutlığ xx.28.

yaqış xiv.13.

2.2.6.3. t / d değişmesi

Metinde asli t sesi asli durumunu muhafaza etmekle beraber d sesinin de çokça kullanıldığını görmekteyiz. Daha çok bir sadalılaşma olayı olarak ele almak gerekir. Bu ses değişimi olayı kelimenin başında, ortasında ve sonunda görülebilmektedir.

di- vii.6, xiii.18> diy- i.10 <ti- i.14, i.15, i.22...

daq dağ xvi.24, xvi.25, xvii.8 <daq ii.33 <taq ii.27.

deñiz v.24, xii.2 <teñiz vi.17.

ad ii.20, x.19, xiii.18 <at ii.14, xviii.17.

Aytęıl> aydıb sadalılaşma ayd- xiii.25 <ayt- xvii.26...

İtib> idib sadalılaşma it- i.9, xiii.32...> id- ix.18, xvi.4...

Öltürer> öldürer Öltürer xiv.17, xvii.24, xviii.2> öldürer xii.11.

2.2.6.4. c / ç değişmesi

Yığac xvi.25, xvii.7> yıęaçęa xvii.8.

Köc- xix.1> köç- iv.27.

Munca vii.6 > munça x.30, xii.30...

2.2.6.5. c / ř değişmesi

Tek örnekte bunu görmekteyiz.

keñec ii.4, iii.4, iv.14, vii.4, viii.9 keñeř xvii.31, xviii.26, xx.12...

2.2.6.6. k / g değişmesi

Metinde söz başı ve söz ortası k>g değişimi vardır.

gice 1.10, 1.9< kice 1.11, viii.31, viii.8...

gündüz 1.9< kündüz viii.31, viii.8, xiv.14, xiv.17, xv.21.

gün 1.23< kün xv.3, xvii.29...

2.2.6.7. k / y değişmesi

eyesi> xiii.2 iyesiz iii.21 <ikelerike xv.7.

2.2.6.8. b / p değişmesi

bolub 1.14, 1.15...> bolup 1.10, ii.1, v.18, vi.2.

tutub 1.22, 1.23, ii.10...> tutup ii.28, vii.16.

urub ix.31, xviii.8, xx.19> urup xvii.12.

2.2.6.9. z / s değişmesi

bütün menfi örneklerde görülen bir ünsüz değişimidir.

Kilmes xiv.28.

Baqmas xvi.15.

2.2.6.10. p / f değişimi

tofrağ viii.19, viii.21, xix.11; tofrağdın viii.20; tofrağğa viii.20; tofraqlar

xix.11.

2.2.7. Sızıcılaşma

Patlayıcı ve akıcı ünsüzlerin çeşitli sebeplerle sızıcı ünsüz haline gelmesine denir.

2.2.7.1. q / ğ

padişahlıqı xvi.1 > padişahlığı x1.7.

qayışlıqımız > qayışlığımız xiv.11.

adlıq > adlığ adlıq ‘adlı’ xvi.7, xvi.25, xviii.12. <atlıq 1.7, 1.8, 11.29 > atlığ 1.5.

2.2.8. Tonsuzlaşma

2.2.8.1. b / p

köb 11.32, 111.2, 111.20... köpräk 1.25.

qıbcaq x1.4 ~ qıpcaq iv.10, iv.11.

2.2.8.2. d / t

ayd- x111.25 ~ ayt- xvii.26...

öltür- 111.3, xix.24, xv.5... ~ öldür- x11.11.

2.2.8.3. c / ç

munça vii.6 ~ munca x.30, x11.30.

yığaçğa xvii.8 ~ yığac xvi.25, xvii.7.

2.2.9. Ünsüz ikizleşmesi

illik x.21.

2.2.10. Ünsüz tekleşmesi

ilik ıx.6.

2.2.11. Ünsüz düşmesi

2.2.11.1. b ünsüzü

ol- x.28 bol- 1.23, 1.6, ıı.24...

2.2.11.2. r ünsüzü

öltüseñ viı.8 öltürib xııı.21.

keltüdiler ıv.10 keltürdi 1.12, 1.18.

2.2.12. Ünsüz türemesi

2.2.12.1. b ünsüzü

bol- 1.23, 1.6, ıı.24...

2.2.12.2. y ünsüzü

yi- ıx.32.

itmekey ~yitmekey xıı.24.

2.2.12.3. h ünsüzü

hürküb xıv.15.

hürkütdiler xvıı.15.

2.2.13. Yer değiştirme

tobra xıx.11.

3. Bölüm Şekil özellikleri

3.1. Kelime türetme

3.1.1. İsimden isim türeten ekler

Addan ad türeten ekler, ad kök ve gövdelerine getirilen eklerdir.

3.1.1.1. +an

Kalıplaşmış örneklerde görülür. Çokluk yapar.

Oğuz oğlanlarını leşger birle Fereñ ve Rum canıbığa
yiberkeni. 'çocuklarını' VI.I 6.

3.1.1.2. +ca / +ça⁸⁷

Küçültme ve kuvvetlendirme bildirir.

aña tidiler kim biz barça seniñ asıl ve najadıñdın turur biz. 'bütün, hep' II.11
(*bar-ır+ça).

+çe eki zamire gelerek zarf veya sıfat yapar. Pek nadiren bağlaçla beraber
kullanılır.

niçe kün anda bolub[turur] 'birkaç' II.27.

her niçe sen biz-ke ita'at qılmab 'her ne kadar' V.32.

+ça eki, işaret ve soru zamirleri ile birleşerek sıfat yapar.

⁸⁷ Korkmaz, Zeynep, "Türk Dilinde –ça Eki ve Bu Ek İle Yapılan İsim Teşkilleri Üzerine Yapılan Bir Deneme", DTCF Dergisi, C.XVII/3-4 (1960); s. 275-358; Türk Dili Üzerine Araştırmalar, TDK. Yay., Ank. 1995, s. 12-84; Banguoğlu, Tahsin, Türkçenin Grameri, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2007, s. 158-161.

munça qovum biziñ birle köñül bir qılsalar ‘bütün, bu kadar’ XII.30.

+ça eki yönelme hal ekine gelerek ‘... kadar’ anlamında zarf yapar.

ol tarıhdın bu künğaca ol aş halayıq içide meşhur boldı ‘... kadar’ XVI.5.

Yazı dilimizin millileşmesi akımında –ce zarfları önemli bir vazife görmektedir.⁸⁸

3.1.1.3. +cı / +cı

Türkçe ve yabancı asıllı kelimelerin sonuna her hangi bir işle uğraşma durumunu veya bir mesleği ifade eder.

sizke ilçi yibermedük <il-i-g-çi ‘elçi’ VII.31.

il yurtcısı III.21.

3.1.1.4. +daq / +dek

Eşitlik aynılık bildirir.

imdi biz-ler ruzıgär dide kişi-ler andaq maslahat kördük.”derhal, bunun gibi”- VII.7.

mundaq ‘bunun gibi’ VIII.33.

ol oğlan-ları küvdek irdi-ler.- XVIII.12.

3.1.1.5. +daş

Ortak olma, beraber olmayı bildirir.(<+ta-ş).⁸⁹

Qardaşı ‘kardeş’ I.21.

qarındaş ‘kardeş’ II.2.

⁸⁸ Banguoğlu, a.g.e., s. 161.

⁸⁹ Gabain, a.g.e., s. 46.

3.1.1.6. +di

Kalıplaşmış bir ektir. Zaman zarfı yapar.

imdi biz-ler ruzıgär dide kişi-ler andağ maslahat kördük ‘şimdi’ VII.7.

3.1.1.7. +düz

Zaman zarfı yapar.

Gündüz ‘gündüz’ 1.9.

3.1.1.8. +ek

Küçültme ve kuvvetlendirme bildirir.

kürre-lıq işek ‘iş “eş”ten?⁹⁰’ IV.16.

3.1.1.9. +qarı / +ğarı

Qaraman /elyazmada - Quman/ han oyğanıb tidi kim körün taşğarı-da yel
bar ya yoq. ‘dışarı’ XIV.12.

Taşqarıda ‘dışarıda’ V.30.

3.1.1.10. +ke

Yaklaşma hali ile aynıdır.

İrçıl hoca her birike özke laqab ta’yın qıldı. ‘başka’ XII.1.

⁹⁰ Gabain, a.g.e., s. 45.

3.1.1.11 +keri

İstikamet bildiren kelimelerde görülür.

iki yüz kişi ilkeri yiberdi. 'ileri' IX.21.

3.1.1.12. +ki / +qı

Aitlik bildirir. İçinde bulunma bildirir. ekseriya sıfat yapar.

imdi alar tamam siziñki turur 'sizinki' x1.12.

saltanat-lıqıñnı burunqı destur dik yine saña muqarrar qılır biz 'önceki'
v.33.

3.1.1.13. +k / +q / +ğ

Kıçık 'kiçi<kiçik<küçük' I.21; uluğ 'ulu, büyük' I.24.; uluq 'ulu, büyük'
II.29.; savuq 'soğuk' VIII.21; yavuq-larda 'yakın' VIII.25; tirik 'diri' V.5.

3.1.1.14. +lük / +lik / +lıq / +lığ / +lık

Türkçe ve yabancı kökenli kelimelere gelerek isim ve sıfat yapar. Nadir kullanılan eklerdendir. Aynı zamanda Türkçe ve yabancı kökenli kelimelere gelerek soyut ve somut isimler türetir.

Türlük ' ' IV.29; küç-lük VI.7; kün-lük VIII.7.

iv-lik 'evli' III.10; ilçi-lik 'elçilik' IV.4; bende-lik'bende, kölelik' VI.2;
yıl-lik 'yıllık' VIII.16.; leşger-lik 'askerlik' XII.2; tirik-lik 'dirilik' XVIII.2.

Atlıq 'adlı' I.7; huday-şınas-lıq 'Allah'a iman' I.18; biçäre-lıq 'çaresizlik'
II.10; derviş-lıq 'dervişlik' II.14; binovalıqdın 'hastalık' II.14; altun-lıq 'altın'
II.17; idadlıq-lar 'hazırlık' II.20; cahan-gir-lıq 'cihangirlik' II.23; yaş-lıq 'yaşlı,

yaşı büyük' III.10, III.11.; su-suz-lıq 'susuzluk' III. 18; qarangulıq 'karanlık' III.24; kürre-lıq 'yavrulu' IV.15, IV.16; yahtı-lıqda 'aydınlık' IV.16; salamat-lıq 'selametlik' IV.22; harab-lıq 'haraplık' IV.30,IV. 31; bende-lıq 'kölelik' V.3; dildar-lıq-lar V.8; saltanat-lıqıñnı V.33; azad-lıq VI.3; çaq-lıq VI.25; asan-lıq VI.28; padişah-lıq XI.8; dilhoş-lıq X.5; mertebe-lıq X.28; aş-lıq XI.33; dövlət-lıq XII.2; meşğul-lıq XIV. 17; mübärek-lıq XV. 12; namus-lıq XV.18; fuzul-lıq XV.25; aman-lıq XV.30; fermanrovalıq XV.33; pişdest-lıq XVI. 17; maqlıqıdın XVII.24; puşman-lıq XVII.27; ölük-lıqğa XVII.30; 'uzurhah-lıq-lar XVIII.25; yağı-lıq XIX.2; mirşikär-lıqını XIX.8; rast-lıq XIX.19.

Atlığ I.5; padişah-lığı XI.7; qayış-lığımız XIV.11; yarlığ IV.25.

tuğlık XII.16.

3.1.1.15. +miş

Kalıplaşmış bir ektir.

Yetmiş II.9.

3.1.1.16. +la

Zaman zarflarına eklenerek anlamı pekiştirir.

Tañla xvi.17.

3.1.1.17. +laq

<+la-q<+la-ğ.

qış-laq XX.9; yaylaq I.3.

3.1.1.18. +men

Türkmen XX.29.

3.1.1.19. +ncı / +nci

Sıralama sayı sıfatı yapar.

altıncı-niň V.24.; ortancı XVI.3.

Sekizinci III.2; ikinci-niň V.23; tördünci-niň V.24; bişinci-niň V.24;
üçünci VII.3.

3.1.1.20. +ra

Zaman zarfı olabilir. [tek örnek].

soňra puşman-lıq fayda bermekey ‘sonra’ xvii.27.

3.1.1.21. +räk / +raq

Karşılaştırma yapar. Sıfat ve zarf türetir.⁹¹

Köpräk I.25; kic-räk IX.33; uluğ-raqı XI.20; yahşıraç I.25; azraq IV. 19;
artuq-raq VII.30.

3.1.1.22. +uq

qabuq IV. 10; artuq VI.27.

⁹¹ Gülsevin, Güner, Eski Anadolu Türkçesinde Ekler, Ankara 2007, s. 119.

3.1.1.23. +z

İkilik bildirir. Artık canlı değildir.⁹²

Dilini anıñ közike sürtüb burunqı destur dik bina boldı.XVII.11.

biz XX.11...

3.1.1.24. +siz: / +suz

Yokluk bildiren sıfatlar yapar.

günäh-siz XVII.26.

+siz eki, zarf görevini üstlenebilir.

İyesiz qalmaq III.21.

+suz eki, tamlamalar kurar.

su-suz-lıq III.8.

3.1.2. İsimden sıfat yapan ekler

3.1.2.1. +n

Nadir kelimelerde görülür

qacan xIII.22 (qac<qaç”kaç”).

3.1.2.2. +dide⁹³:

ol bir qarı ruzgär-dide kişi ird XVIII. 13; XVIII. 14.

⁹² Gabain, a.g.e., s. 46

⁹³ Metinde, Farsçadan sıfat yapan alıntı ekler geçtiği için belirtmek istedik.

3.1.2.3. +ana

Qara Sülükni uluğ bik qılıb aña padişah-ana hal'atler ve kemer ve feravan mallar birdi XI. I; XI.2.

3.1.2.4 +ger / +gär

imdi biz-ler ruızı-gär dide kişiler andağ maslahat kördük VII.7.

anı şahı bidad-ger ad qıldılar XVIII.19.

ol arada bir ruızı-ger körken bahuş ve ray qarrı kişi bar irdi atı Buşı hoca III.12; III.13.

3.1.2.5. +kär

Erki kim hıdmat-kär-leridin irdi XIII.26.

günäh-kär XVIII.8; XVIII.9.

3.1.3. Fiilden isim türeten ekler

3.1.3.1. –maq / -mek

Soyut ve diğler isimler yapar

Qılmaq VIII.32; barmaq VI.22; uruşmaq VIII.13; doydurmaq XI.33; qoymaq XIII. 18; bolmaq XVII.3; tabşurmaq XVIII.26; atmaq I.17; çapmaq I.17; tutmaq II.26; bozmaq X.26; tartmaq XI.9; avlamaq XVII.28; almaq-ğa XIX.33.

qılmaq-ğa III.27; uruş-maq-ğa IX.3; tutmaq-ğa IX.19; almaq-ğa XIX.33.

-mek Soyut ve diğler isimler yapar

İmmek I.13; kirmek IV. 14; yibermek VI.5; istemek VI.6; bermek XIV.11.

bermekni III.17.

3.1.3.2. -k / -q

Soyut isimler teşkil eder.

Bilik ‘bilgi’ IX.1.

Ölük ‘ölü’ XVIII.3.

Biti-k mektup XIII.25.

Kire-k<kirgek ‘gerek’ XVII.3.

Tiri-k ‘diri’ XVIII.29.

Yıra-q uzak XIV.20.

Yo-q yok XV.31.

Qışla-q ‘kışla’ XX.9.; yayla-q ‘yayla’ I.3.

Art-uq ‘artık, fazla’ VI.27.

Yavuq ‘yakın’ VIII.14.

Savuq<sovuq<soğuk ‘soğuk’ VIII.21.

3.1.3.3. -n

Qara han uluğ toy itib kilin-lerini çarlab irdi I.24.

Tala-n V.30.

3.1.3.4. -ı

alarmı derya qıraqıda bir yahşı yerde ta‘yın qıldı <yaqış-ı ‘iyi, güzel’VI.18.

Div qayası adlıq ve ol dağ bir uluğ ‘azım yaz-ı qıraqıda irdi ‘ova, düzlük’

XVI.25.

3.1.3.5. -y

Toy<to-y<to-dı ‘dügün, ziyafet’ I.24.

3.1.3.6. -m

çerik-niñ yayı-minı /yarı-minı?/ yaşurub bir az kişi uruşmaqğa turğaylar

IX.3.

3.1.3.7. -ş

yeti kün boldı irse ol ur-uş qılmaq hiç fayda bermedi ‘vuruş’ VIII.32.

men taqı günähleriñizdin ötüb barçanı baq-ış-ladım V.4.

Dodurğa ya‘nı mülk tutub yasa-yış /yaşa-yış?/ qılmaq tamğa uyqun
‘yaşayış’ XI.22.

Erki birle köñül qay-ış-lıgımız bolmağay XIV.11.

kice beğayat qaranğu ve yaq-ış ve yel irdi XIV.13.

3.1.3.8. -nüş

Diyarбекrde Oğuznı kör-nüş qıldılar VIII.24.

3.1.3.9. -z⁹⁴

at sem-iz bolğandın soñ fethi biladı şemalğa 'azımat qıldı ‘semiz, besili’
(sem-r-it- ‘semirtmek’ ile aynıdır) III.4.

⁹⁴ Gabain, a.g.e., s. 55.

3.1.3.10. -(u)nc

Qorq-unc-dın ‘korku’ XVI.17

3.1.4. İsimden fiil yapma ekleri

3.1.4.1. -la- / -le-

Çok önemli bir ek olup, isim soylu kelimelerin hepsine gelir.

Av-la-maq XVII.28, Av-la-ñ XVII.28, Av-la-r, VIII.13., XIX.8.

Bağ+la-b iv.16, v.3, xvii.14, xviii.17; yığ+la-b<yığ+ı-la-b xv.24, xvi.12, xvii.6; baş+la-b viii.29; oğur+la-b v.4; qucaq+la-b xviii.4; yuh+la-b xvi.20.

bağ+la-ğaylar iv.5; yük+le-keyler ii.19.

baş+la-dı xiv.4; baqış+la-dım v.4; oğur+la-dılar iv.28; qış+la-dı v.12; yığ+la-dı xvii.4; bağ+la-dı vi.15.

yığ+la-qannı xviii.2.

3.1.4.2. -lan- / -len-

At-lan- dı xi.3.

At-lan-ıb ii.26, iii.32, xiv.16, xviii.6.

Bel-len-key xii.11.

3.1.4.3. -leş- / -laş-

Söz-leş-key men vi.7.

3.1.4.4. -an-

oyğan-ıb xiv.12.

3.1.4.5. -a-

Ağn-ab < ağın*-a-b (qumğa a.) ıı.30

Oyna-< oyun-a “oyynamak”

3.1.4.6. -ıl-

Tir-il-key XVIII.4.

3.1.4.7. -t-

Arı-t-ıb v.10

3.1.4.8. -ar-

Baş-ar-ıb xvııı.27

Kök-er-ıb turur xıx.5

3.1.5. Filden fiil yapan ekler

3.1.5.2. ı / -ı-

Dönüşlülük ve edilgenlik ifade eder. Edilgen çatı ekidir. açıl-dı xıv.14; ayrıl-ıb xv.3; yazıl-ıb xıı.14; yığıl-dılar x.24, xx.24; yığıl-ğaylar ıv.1; yığıl-ıb ıı.20, ıı.7, ıv.33, vıı.4, vııı.31, xııı.24, xv.16, xv.23, xx.1, xx.16, xx.6; tapıl-ılmas ııı.18; qoşul-ub xx.26; qoşuldu xx.4; tökül-üb xıx.12

3.1.5.3. -ar-

Ettirgenlik ekidir.

çıqar-ib 1.15, 111.20; qaytar-dı 1.32, 111.14, 114.33; qaytar-ğay biz 1.31; qaytar-ğay men 111.32; qaytar-ib 11.28, 116.31; köter-diler 11.19, 114.31, 119.29, 119.30, 116.11; köter-ib 1.12, 116.2; köter-ken 11.20; köter-kenleri 11.20; köter-key 11.19; köter-keyler 119.11, 1111.7; köter-mediler 11.19; köter-mekenler 11.20; köter-mekey 11.19; bişür-eli 116.4; bişür-üb 11.31; kiyür-di 11.22; kiyür-üb 11.12; köcür-üb 119.1; doğur-ub 11.9.

3.1.5.4. -dur- / -dür- / -tur- / -tür-

Ettirgen çatı ekidir.

doldur-ub 111.30; doydur-maq 11.33; sindur-ub 1111.23; qıldur-madı 111.26; yondur-ub 1111.21; keydür-di 111.16; keydür-diler 11.20; keydür-düm 111.17; keydür-keyler 11.6; keydür-üb 111.14; mindür-üb 116.28; öldür-meğunca 1111.32; keltür-di 1.18, 1.12; keltür-diler 1111.14, 11.20, 11.10; keltür-diler irse 1.5, 1.7, 119.15-16, 11.24; keltür-er men 114.24; keltür-eyin 119.10; keltür-ken 1111.4, 11.29; keltür-key 11.31, 116.31; öltür-di 111.3, 119.24, 11.5; öltür-diler 11.10; öltür-er men 1111.24, 11111.2; öltür-ib 1111.21; öltür-key men 116.32; öltür-key siz 1111.26; öltür-keyler 11.23, 114.1, 11111.26, 11111.26; öltür-üb 111.33, 114.16, 119.23, 116.30.

3.1.5.5. -küz-

kirküz-üb 1.17.

3.1.5.6. -t-

Ettirgen çatı eki olup geçişli fiiller türetir.

olturt-dı XIII.13, XV.17 XVII.16, XVIII.14; olturt dılar IX.18, XIII.31, XV.20, XVI.2, XX.6-7; olturt-ub XX.15; tilet-di XIII.32.

3.1.5.7. -ş-

üleş-key <üle-ş- x.25; üleş-seler x.26; keñeş-ib XVI.16 (geñ<keñ); tutaşib XVI.19; uruş-ar II.25; uruş-dılar XIV.26; uruş-ğay XII.2; uruş -maq IX.1, VIII.13; uruş-ub IX.22, VIII.31, XIV.15, XIV.24.

3.2. İsim

3.2.1. İsim çekimi

3.2.1.1. İsimlerde çokluk

Bütün sözlerde –lar ve -ler eki çoğul yapmaktadır

qız-lar I.23; uruq-lar II.10; moğol-lar II.15; qanqla-lar II.19; covab-lar II.25; sal-lar II.28; sıqır-lar III.19; qısqraq-lar IV.17.

ilçi-ler III.28; tiken-ler IV.4; hıradmend-ler IV. 14; işek-ler IV.17; türk-ler V.16; ilçiler V.18; söz-ler V.21; bende-ler VI.4; iş-ler VII.18; şert-ler VII.20; memâlik-ler IX.21; pişkeş-ler X.22.

Sadece bir örnekte Arapça –ayn çoğul eki kullanılmıştır.

Harb qılıb taraf-ayn-dın köb kişi qatl-ğa yetdiler ‘iki taraftan’ III.2.

3.2.1.2. İyelik ekleri

Adlardaki işletme ekleririnden biri de iyelik ekleridir. Bu ekler, adın karşıladığı nesnenin kime veya neye ait olduğunu bildiren, sahiplik gösteren ve adlar ile adlar arasında bağlantı kuran eklerdir⁹⁵.

Teklik	çokluk
1. şah. -(I)m/ -(u)m -m	1. şah. -(I)mız
2. şah. -(I) ñ/ -(U) ñ/ -ñ	2. şah. -(I) ñız/ -(U)mız
3. şah. -(I), -sI	3. şah. -(I)/ -sI/-lArI

1. şah. -(I)m/ -(u)m -m

“-im” kalın ünlüler için, “-im” ince ünlüler için, “-um” kalın ve yuvarlak ünlüler için, “-üm” ince ve yuvarlak ünlüler için, “-m” sonu vokalle biten kelimeler için kullanılır.

qaşım-ğa VII.29; nesihatım-nı XVIII.22; ata-mnı X.31; qudrat-ım VI.3; qulaq-ımğa VI.3; çerik-im VI.25; oğlanlar-ımı VII.2; hıyal-ım VII.32; öz-im VIII.11; hatun-ımnıñ IX.33; cedd-im XII.21; qız-ım XV.11; oğlanlar-ım XVI.13; qardaşlar-ım XVII.3; günäh-im XVII.6; nesihat-ımnı XVIII.22; oğlu-m II.2; köñl-üm VII.21; oğlanlar-ım XVI.13; öz-üm X.32; söz-ümni XVII.13.

2. şah. -(I) ñ/ -(u) ñ/ -ñ

“-ıñ” kalın ünlüler için, “-iñ” ince ünlüler için, “-uñ” kalın ve yuvarlak ünlüler için, “-ñ” sonu vokalle biten kelimeler için kullanılır

⁹⁵ Kormaz, Zeynep, Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi, TDK Yay., Ankara, 2007, s. 259

Rağbat-ıñ I.10; süt-üñni I.11, I.10; emr-iñğa I.22; najad-ıñdın II.11; emr-iñ XV.15; hıdmat-ıñ XVI, 11; seza-ñnı XVI. 16; hıyal-ıñ IV.4; saltanatlıq-ıñnı V.33; günäh-ıñdın V.33; şäher-iñğa V.33; atalar-ıñ XII.22; hasm-ıñ XII.29; oğl-ıñ XIV.31; öz-iñ birle- XVIII.5; maqsud-ıñ XVIII.6.

Ata-ñ XIV.18; oğl-uñ XVIII.29; ene-ñ xvi.12.

3. şah. -(I), -sI

“-i” kalın ünlüler için, “-i” ince ünlüler için, “-sı” sonu kalın vokalle biten kelimeler için, “-si” sonu ince vokalle biten kelimeler için kullanılır.

anıñ mülküni III.3; anıñ häkimini III.8; anıñ ardıdın VIII.10; anıñ adı XI.30; anıñ neslidin XI.32; anıñ meşvereti XIII.6; anıñ yerike XIII.7; anıñ keñeşi XIII.8; anıñ ömri XIII.15; anıñ sözi I.27; anıñ hayatıdın, enesi I.10; ata-sı I.19; anıñ diyarıdın II.30; anıñ nejadıdın IV.11; anıñ hıdmatığa XIII.13; anıñ hekayatı XIII. 16; anıñ nıyabatığa XIII.30; anıñ nayıbı XIII.33; anıñ covabıda XIV.6; anıñ sebäbini XIV.10; anıñ qızını XIV.21; anıñ boynığa XV.3; anıñ atı XV.4; anıñ harbığa XV.21; anıñ vefatıdın XV.31; anıñ zamanıda XVI.6; dervezesi I.5; atası I.13; vuzara-sı XIII.9.

1. şah. -(I)mız

“-ımız” kalın ünlüler için, “-imiz” ince ünlüler için, “-mız” sonu vokalle biten kelimeler için kullanılır.

Uruq-ımızda I.14; çerik-imiz VI.28; biziñ leşger-imize VII.30; biziñ atalar-ımızğa XIV.31; ma'bud-ımızke II.4.; yer yurtı-mız III.21.; ivler-imiz-ni III.22; kişi-miz-ke III.27; leşger-imiz IV.21; habar-ımızı IV.22; iv il-imiz-ke IV.22; il ve

uruqlar-ımız IV.22; duşmanlar-ımız IV.22, IV.23; ara-mız-da V.2; ata-mız V.21; barça-mız VIII.20; iş-imiz XII.31; aba-mız XV.25; ara-mızda XVII. 13; ivler-ımız-ni III.22.

2. şah. -(I)ñ(I)z/ -(ü)ñ(I)z/ -ñ(I)z

“-iñiz” kalın ünlüler için, “-iñiz” ince ünlüler için, “-üñiz” ince ve yuvarlak ünlüler için, “-ñiz” sonu vokalle biten kelimeler için kullanılır.

ıntıqamıñızın XVIII.29; 'ayalıñızın XIX. 13; kücüñiz IX.22; arañızda III.13; başıñız III.28; siziñ bir derya-ñız VI.28; kişileriñizdin VI.31; siziñ rayıñız VII.19, VII.20; ekabırlarıñızın VII.31; quvvatıñız VII.33; malıñızın VII.33; hatırıñız VIII.5; atlarıñızğa IX.2; oğlıñız XI. 12; nıknamlaqıñız XI. 15; nökerleriñiz XII.27; öziñiz III. 14; başıñızın III.28; günähleriñizdin V.4; deryañız VI.28; köñli-ñiz VI.30; kişileriñizdin VI.31; da'ıyañız VII.30.

3. -IArI/ -I/ -sI

alarıñ ferzendleri XI. 14; içlileri V.25; barçalarını II.9; hatun-ları III.25 ; alarıñ uluğ-raqı XI. 19, XI.20; alarıñ adını XI.20; alarıñ qıbalıdın XI.20, XI.21; alarıñ ara-sı-dın XX.3; anıñ fermanı XVII.28; alarıñ muqaddamı XVIII.32; padişah-ları-nıñ III.17; alarıñ 'adatı III.29; alarıñ üstike III.32; alarıñ yol-ları VI.23; alarıñ köñlide VII.14; alarıñ zahmikäri IX.2; atalarıñ yarlıqı IX. 12; alarıñ 'ulufasığa XI.4; olarıñ yerini II.9.

3.2.1.3. İsim çekim ekleri

3.2.1.3.1. İlgi hali

İlgi Hali metinde -(I)ñ/ -n(I)ñ'dır.

ol hududlarıñ emvallarını XI.5; siziñ birle VII.32; biziñ atalarımızğa XIV.31; seniñ sütüñni I.10, I.11.

ol qurtlar-nıñ sözi XIV. 13; velayaatlar-nıñ halayıqını V.11; atası-nıñ yerige I.8; biçäre-niñ sütini I.12; Kör han-nıñ qızını I.18; asıl-nıñ fer'i II.11; uruqlarınıñ arasında II.24; padişahları-nıñ adı III.17; İt Buraq hatunu-nıñ qaşığa IV.3; Derbend-niñ ahalı IV.28; Oğuz-nıñ meyli V.6; uluğı-nıñ adı V.23; ataları-nıñ yarlıqı IX. 12; budı-nıñ sümeki XIII.4; atası-nıñ vefatıdın XIII.19; sadaqa-nıñ ovalını XIV.11; oğlı-nıñ yüzini XV. I; qolı-nıñ ayasığa XVI.4; oğlanları-nıñ enesi XVI.6; hatunlarınıñ mu'azzamasıdın XVII.22.

3.2.1.3.2. Yönelme hali

Yönelme hali metinde –ğa / -ge / -ke / -e (tek örnek)

Yönelme hali eki kalın sıradaki kelimelerde genel olarak –ğa'dır; fakat bu genel bir kural değildir. Bazı örneklerde ince sıradaki kelimeler –ğa yönelme hal ekini alabilir.

ferzendleriğa, Yafıs-ğa I.2; fethi-ğa III.7; ilçiler-ğa III.27; Qaraqurum-ğa I.4; Guşçı velayatığa I.6; asmanğa I.12; av-ğa I.23; yavuuğa II.7; tasarrufı-ğa II.21; uruqlarığa II.22; älem-ğa II.23.

Yönelme hali eki ince sıradaki kelimelerde genel olarak –ke'dir; fakat nadiren de olsa kalın sıradaki bir kelimeye veya eke –ke yönelme hal eki gelebilir.

iv-ke I.18; özke I.23; bizke II.3; sizke II.13; memaliki-ke II.20; üstike II.21; iv ili-ke II.22; iş-ke III. 14; sözike V.2; bilike VI.15; közlerike VI.24; ma'budımız-ke II.4; ekabırlarıke VI.6.

sadece iki örnekte –ge yönelme hal ekini görüyoruz
yerige I.8; kişi-ge XIX.6.

sadece bir örnekte –e yönelme hal ekini görüyoruz
biziñ leşgerimize yetmáb turur VII.30.

imdi sen qaytıb öz iviñe barğıl XVII.5.

Or han qızını aña alıb teslim qıldı I.21.

qız tidi kim men saña ta'alluq tutub men I.22.

muña tahammul qıla almas biz II.4.

her qaçan maña bir ferzend hasıl bolğay bu tillerni aña beriñ XIII.22.

niçe sıqırını birbirike bağlab yükürtüb qoya beriñiz. ol sıqırlar turub ayaqlarını yerke urğaylar .III.19.

ekseri bilad ve rıya' ve buqa' biz-ke il ve mutı' bolub mal qabul qılıb tururlar III.26.

Oğuz fil-hal atlanıb alarınıñ üstike barıb harb qıldılar. III.32.

bir kişi Oğuz çerikidin Buraqılar içike qaçıb hatunlar arasında yaşunub irdi.
IV.2.

salamatlıq ve feth ve nusrat habarımızdı iv ilimiz-ke iltkey IV.22.

3.2.1.3.3. Yükleme hali

Metinde yükleme hali –ı/-i/-nı/-ni'dir

Yükleme hali eki kalın sıradaki kelimelerde genel olarak –ı ve -ni'dir; ince sıradaki kelimelerde –i ve –ni'dir. Sadece bir önekte kalın sıradaki bir kelimeye -ni yükleme hal eki gelmiştir.

Meskunni, Yafısni I.2; K r hannıñ qızını I.18; qızını I.18; mudda'anı I.20; uluqlarını II.2; hatunı II.5; tabı'larını II.8; barçalarını II.9; oğlını VI.17; oğlunu VIII.9; atlar-nı V.5; halayıq-nı V.11; Tekfur-nı VI.13; s zımni VI.20.

ol hududlar-nı uluğ oğlı Yafısğa namzed qıldı I.2.

allah ta'ala fermanı birle andın bir humayun eser mes'ud nazar oğul mutevellid bolub  c gice gündüz enesiniñ sütini immedi. I.9.

Qara han atasınıñ yerige qayımmaqam bolub taht efser-ni qabul itdi. I.8.

Oğuz biz-ni hodayı asmanğa da'vat qıldı. I.26.

Oğuz alar-nı Qaraqurumğaca qavub alar anda barıb ol yazılarda ıqamat qılıb yaylaq ve qışlaq anda yasadılar. II.13.

meni Oğuz ad qoyuñ. I.15.

S t ñni, nehy-ni I.11.

3.2.1.3.4. Bulunma hali

Metinde bulunma hali eki kalın sıradaki sözlerde –da, ince sıradaki sözlerde –de'dir.

movzı'lar-da I.5; uruqımız-da I.14; yazılarda II.13; canıbı-da II.16;  aqda II.18; taqlar-da III.1; yolda III.4; vaqt-da III.9; arañız-da III.13; barg h-de I.15; müddet-de IV.8; leşgeride IV.8;  stinde V.22;

bir gice diş-de gördi. I.10.

Inanç ş hriniñ hududıda turur. I.4; Ulcay han anda bolur irdi. I.6.

ilâhi men biçäreniñ sütini bu oğul mezaqıda şirin qıl. I.12.

Qara han iş ortasıda sordı. I.24.

oğlum tufuliyet zamanıda beğayet metbu' ve maqbul irdi. II.2.

3.2.1.3.5. Çıkma hali

Çıkma hali kalın sıradan gelen sözlerde +dın, ince sıradan gelen sözlerde +din'dir. Çok nadir olarak +dan / +den çıkma hal eki de kullanılır.

yıl-dın I.13; cemalıdın I.14; bular-dın I.25; hamsayalarındın II.5; Sayram-dın II.20; derya-dın II.28.

enesi aniñ hayatıdın mä'yus bolup ğamnäk ve hazın olturur irdi. I.10.

andın soñ qolını asmanğa köterib do'a qıldı. I.12.

aña tidiler kim biz barça seniñ asıl ve najadıñdın turur biz. II.11

-din eki ile, kiçikdin, sebäbdin I.25; keñecdin II.5; neslidin II.16; kibr-din III.16.

vaqt tapıb kine ve 'adavat yüzidin tidiler kim Oğuz bizni hudayı asmanğa da'vat qıldı. I.26.

-dan sadece üç örnekte görebiliyoruz.

Mundan IV.21.

mal muqarrar qılıñ kim yıldan yılke yiberkey siz. VI.26.

yıraq yoldan kelib turur biz. VIII.16.

Oğuz miñ yıldan soñ vefat qıldı XI.6.

-den ekini sadece bir örnekte görebiliyoruz.

anı ol sebäbden Oğuz ad qıldılar. I.16.

3.2.1.4. Bildirme

men ortancı oğul men XVII.8.

mülk hulasası bu kün sensen XIV.3.

Guşçı velayatığa yavuş turur I.6; ol bir taq turur II.27; bu dar ve qatıq yer turur IV.31.

bu qovum 'azım küçlük qovum tururlar VI.7; alar padışahlıqğa layıq tururlar VII.21.

sendin razı ve hoşnud biz XV.10.

siz altı oğul siz XI.12, sizler maña muvafiq siz XII.27.

3.3. Sifatlar

3.3.1. İşaret sıfatları

bu iki movzı'larda iki şäher bar turur I.4

üç kice bu destur birle diş kördi I.11

ilähi men biçäreniñ sütini bu oğul mezaqıda şirin qıl I.12.

bu iki uluğ kilin husn ve cemal ve suratğa ol kiçikdin yahşıraq tururlar I.24.

Qara han ol qızını istäb andın bu halnı tafahhus qıldı irse ol inkär qıldı II.1.

ol hududlarını uluğ oğlı Yafısğa namzed qıldı I.2, I.4.

Oğuz ol qızını hudayşınaslıqğa da'vat qıldı I.18.

Inal han kim ol nahıyet padışihı irdi III.1, III.9.

ol arada bir rozıgär körken bahuş ve ray qarrı kişi bar irdi III.12.

'aqıbet ol iki ilçi heläk bolub yeti kişi qaytıb suratı halnı Oğuz alığa taqrır qıldılar III.31.

3.3.2. Niteleme sıfatı

bir az kişi IX.3; uluq velayat II.29; uluq taqğa X.17; uluğ toy X.23; uluğ mertebeliq X.28; yaman hıyal XIV.31; yıraq yoldan VIII.16; qarı qurt XIV.4; yikit qurt XIV.6; altın iv X.24; altun yay X.24; altunluq iv 11.17; çın köñül VI.1; dar ve qatıq yer IV.29; kürreliq işek IV.16; saq qolnı X.29; sol qolnı X.29; qarrı hatun IX.29; quş /qoş?/ at VIII.11; yahşı kifayatlar ve keñecler X.30; yañı can XVIII.5.

3.3.3. Soru sıfatları

qaysı hatun XVI.12; ne türlük IV.29, VI.5, VIII.9, X.25, XVII.2; ne leşger V.20, ne qadar VI.3, ne yosun IX.16, ne yerde IX.22, IX.33, ne yerdin X.31, ne yerlerni XII.21, ne aş XVI.4, ne meşveret XVI.24, ne kişi

3.3.4. Renk sıfatları

Ak aq yelim III.30

qara yelim III.30

boz atğa XVII.2

3.3.5. Sayı sıfatları

3.3.5.1. Asıl sayı sıfatları

bir küvdek II.4; bir qarrı dana kişi III.14; iki ay XVII.7; iki yüz kişi IX.21; iki üç ivlik X.17; iki yüz toqsan biş yıl XIII.15; yikrimi iki yıl XV.33; iki miñ kişi XIX.22; on iki yıl XIX.29; üç yığac XVII.7; iki üç yolu VIII.8; miñ kişi VIII.8; üç

yıllık malını VIII.16; üç dört künden IX.30; üç altın oh X.25; üç yüz kişi XIII.33; üç miñ qoy XIV.1-2; on üç kün XV.16; iki üç qanat ivi XIX.7; toqsan üç yıl XX.8; dört at XVII.14; on dört kün III.1; üç dört künden IX.30; on dört miñ kişi XIX.20; biş yıl XVII.16; yetmiş biş yıl II.9; yüz toqsan biş yıl XIII.15; on biş yıl XVIII.12; qırq miñ kişi IX.6; altı ayda VIII.17; on altı miñ kişi XIX.20; altı miñ kişi XIX.21; toquz yıl XIII.32; toquz miñ kişi V.21; toquz yüz qısraq X.23; toqsan qoy XIV.17; toqsan miñ çerikni V.17; yeti kün VI.11; on yeti yıl IV.6; otuz yeti yıl XV.8; otuz miñ kişi XX.13; ilik miñ kişi IX.6; illik yıl X.21-22; yetmiş yıl XVIII.11; yüz kişi XX.15; yüz qanqalı kişi IV.24; iki yüz kişi IX.21; miñ çerik VI.23; miñ erek qoy X.23; yüz yikrimi yıl XIII.8; yikrimi yıl XVIII.15; yikrimi miñ kişi XIX.22; otuz yıl XIII.6; on harvar yay VII.29; on miñ kişi VIII.29; on yıl XX.7.

3.3.5.2. Sıra sayı sıfatları

ikinci nobat VII.19; sekizinci kün III.2; üçüncü oğul XI.22.

3.3.6. Belirsizlik sıfatları

barça günählerdin XVII.10; barça halq XVIII.27; köb uruş XX.4; köb mal XX.14; köb kişi III.2; bir gice I.10; bir gün I.23; bir çerik XVII.2; niçe sıqırını III.19; niçe künden IX.32; niçe kün X.20; niçe müddet XV.1; niçe yıl XVIII.18; köb mal ve tecemmul II.32; köb kişi III.2; köb 'ızzat ve hormat III.6; köb suyrğallar III.20.

3.4. Zamirler

3.4.1. Şahıs zamirleri

1. teklik şahıs: men

men uluğ bolub turur men XX.2.

men seniñ sütüñni içkey men I.10-11.

men bargähde mevcud bolub turur men I.15.

ilgi hali: meniñ

bu kün meniñ qaşımğa kelib turur siz VII.29-30.

meniñ ve oğlanlarım arasında fitneler salğay XVI.13.

yükleme hali: meni

meni bu qarı kişi üçün alıb hergiz maña baqmas sen XVI.15.

meni öziñ birle iltkey sen XVIII.5.

meni öziñiz birle saqlañ III.14.

yönelme hali: maña

hergiz maña baqmas sen XVI.15.

Qırı han maña hıyanat közi birle baqıb şeni' iş köñlide bar XVI.17-18.

Alı han oğlını tutub maña tabşurdı XVIII.28.

Bulunma hali: örneği yok

Ayrıлма hali: mendin

eger rast tiseñ mendin salamat halas bolur sen XIX.19.

bu otuz yılda her kişiniñ hatırı mendin ağrıb bolsa maña ‘arz qılsun

XV.10.

2. teklik şahıs: sen

her yolğa sen barsañ ardındın barıb... I.22; her niçe sen bizke ita'at qılmab muqavamat qılıb uruşdın V.32; sen yahşırağ biler sen VII.18.

İlgi hali: seniñ

seniñ sütüñni içkey men I.10-11; seniñ emriñğa mutı' ve munqad turur men I.22; biz barça seniñ asıl ve najadıñdın turur biz II.11; Qurı han atasığa tidi kim seniñ hıdmatıñ üçün bir qız alur men XVI.12; atam birle keñeşib seniñ sezañni berküm turur XVI.16; seniñ huquqı hıdmat ve ı'tıqadıñ maña ma'lum turur XVIII.4.

Yükleme hali: seni

seni öz şäheriñğa häkim qılıb saltanatlıqıñni burunqı destur dik yene saña muqarrar qılır biz V.33; seni tutğay biz XVI.20; seni qın ve şikence birle heläk qılğusı men XIX.19.

Yönelme hali: saña

men saña ta'alluq tutub men I.22; saltanatlıqıñni burunqı destur dik yene saña muqarrar qılır biz V.33; tamam älem saña musahhar ve ferman höküm bolup... VI.2; imdi biz hem saña muttafiq turur biz XII.22; saña hiç ihtıyacımız yoq turur XV.13.

Bulunma hali örneği yok

Ayrılma hali: sendin

tâc ve taht sendin özke kişiğa qalmas XIV.22; halayıq barça tidiler kim

hergiz sendin ağırmab turur biz ve sendin razı ve hoşnud biz XV.10; sendin soñ ähl ve ‘ayal ve ferzendleriñni muhafazat qılmab tebl ve ‘alamlarını öz ivlerike iltidiler XVIII.1; bu fesad sendin vaqı‘ bolub turur XVIII.23.

3. teklik şahıs: ol

ol henuz yuhlab irdi XVI.20; ol yetmiş biş yıl padişahlıq qıldı XVII.16; ol barça günählerdin arıq turur XVII.10.

ilgi hali: anıñ

biz hem anıñ maqlıqıdın reşk İlter biz XVII.24; alar anıñ fermanı birle bardılar XVII.28; Yulduz Qardıcı(?) taqı anıñ ardıdın barıb Alı han qaşığa bardılar XVIII.21; anıñ birle yikrimi miñ kişi bar irdi XIX.22.

yükleme hali: anı

Arslan han anı bir yerke yiberib irdi XVII.21; her qacan kelse anı tutub sizke tabşurayın XVII.21; eger bu söz çın bolsa anı öltürer men XVII.24; anı tutub mahbus qıldılar XVIII.24.

yönelme hali: aña

Or han qızını aña alıb teslim qıldı I.21; Qara Sülük atası qaşığa barıb ol müşkil işni aña 'arz qıldı IV.15; her kişi aña mal berer irdi VII.1; Samarqandnı aña berdi XI.1.

bulunma hali: örnek yok

ayrılma hali: andın

Oğuz andın harb keyfiyetini sordı V.28; men barıb aña hatırnısan qılıb andın covab alıb sizke dir irdim X.32; uruşda andın bir taqsır sadır boldı XI.30.

1. çokluk şahıs: biz, bizler

biz qabul qılmadıq I.27; biz barça seniñ asıl ve najadıñdın turur biz II.11; biz cahangirliq üçün etrafı älemğa barur biz III.21; imdi bizler ruzıgär dide kişiler andağ maslahat kördük VII.7; biz munda olturub hiç aferideğa ta'aruz yetkürmes biz VII.10.

İlgi hali: bizniñ, biziñ

biziñ qovum ve uruqımızda I.14; niçün bizniñ qahr qam'ımızda sa'y qılur sen II.11-12; eger siz toquz kişi biziñ iki kişimizke harb qıla alğay siz III.27; biziñ iki kişimiz siziñ iki kişiñiz birle harb qılsun III.29.

Yükleme hali: bizni

Oğuz bizni hudayı asmanğa da'vat qıldı I.26; atamız bizni toquz miñ kişi birle yiberib turur V.21; ol bizni köb 'ızzat ve hormat tutmas irdi XVII.32.

Yönelme hali: bizke

bu iş bizke neñ ve 'ar ve şeyn turur II.3; bir küvdek bizke ve ma'budımızke ahanat ve ıstıhfaf qılğay II.4; bizke tabı' bolub meded birdi II.18; bizke il ve mutı' bolub mal qabul qılıb tururlar III.26.

Bulunma hali: örneği yok

Ayrılma hali: bizdin

bizdin ictinab qılıb aña mähir ve mähäbbet peyda qılıb turur I.27; her kişi mutı‘ ve munqad bolsa bizdin aman turur VII.9; bu zaman bizdin qal X.2; Suvarnı bizdin artıq körer irdi XVII.32.

2. çokluk şahıs: siz, sizler

siz bilmeken yolğa bara turur siz III.13; siz taqı eger il bolub mal qabul qılır siz III.26-27; siz barıb Oğuznı körnüş qılğay siz VII.10-11; siz oh divarğa urar siz IX.2.

alar padışahlıqğa layıq tururlar ve sizler imaratğa VII.21; sizler maña muvafıq siz XII.27

İlgi hali: siziñ, siziñki

biziñ iki kişimiz siziñ iki kiřiñiz birle harb qılsun III.29; hala siziñ bir deryañız çerikimiz alıda hiç körünmes VI.28; siziñ rayıñız taqı tamam yahşı irdi VII.19.

imdi alar tamam siziñki turur XI.12.

Yükleme hali: sizlerni

sizlerni heläk qılğay XIX.12-13.

Yönelme hali: sizke

sizke aman birib Türküstannı ıqamat üçün sizke bereyin II.12-13; Oğuz

alarğa tidi kim bu muhtasar çerik kim sizke qarşu yiberib irdim VI.25; sizke hiç ma‘lum boldımu kim niçün oğlanlarğa altun kürsi berib sizke hal’atlar keydürdüm VII.17.

Bulunma hali: sizde

alar tidiler kim ihtıyar sizde turur XVI.10.

Ayrılma hali: sizdin

könlüm alardın ve sizdin hoşnud irdi VII.21; yaddın özke sizdin hiç nime tama‘ qılmas men VII.33; sizdin soñ bir birike munaza‘at ve munaqaşat qılmağaylar XI.14; biz bu halnı ma‘lum qılıb sizdin yaşura almadıq XVII.20.

3. çokluk şahıs: olar, alar

alar inkär qıldılar II.13; alar bir cebbar ve 'ayyar qovum irdiler III.16; alar ilçilerğa tidiler III.27.

ol taqı öz nöker ve tabı'larını yığıb olar birle harb qılıb... II.8; olar qaytıb yaşunğanlar çıqıb alarnı arağa tutub qoymadılar IX.9; umaralarını çarlab olar birle bu halnı keñeş qıldı XVI.19.

İlgi hali: alarnıñ, olarnıñ

Oğuz alarnıñ üstike barıb... II.21; Oğuz alarnıñ yavuşığa yetdi III.25; alarnıñ 'adatı andağ irdi III.29.

Oğuz muzaffar ve mensur bolup olarnıñ yerini tutub... II.9.

Yükleme hali: alarnı

Oğuz alarnı QaraQurumğaca qavub... II.13.

Oğuz alarnı Meval at qoydı II.14; alarnı qanqlı ad qoydı II.20; mesaf çaqı alarnı sepib atlarığa mutabbaq na'l ursunlar IV.5.

Yönelme hali: alarğa, olarğa

za'f alarğa mustevli bolub neberd ve harbdın qalib irdiler III.11; alarğa hiç silah ve alatı harb zerer yetkürmes irdi III.31; Oğuz kördi kim harb birle alarğa bes kelmes III.33.

filhal qarındaş ve uluqlarını hâzir qılıb olarğa tidi... II.2.

Bulunma hali: örnek yok.

Ayrılma hali: alardın, anlardın

Tekfur alardın burun ilçi yiberib Oğuz ahvalıdın alarnı ägäh qılıb irdi VI.20; arada vaqı' bolğan işlerini alardın soval qıldı VII.12; Oğuz kördi kim oğlanları yahşı işler qılıb asarı ruşd ve sa'adat alardın zahır irdi VII.15.

anlardın yahşı işler sadır boldı VII.18.

3.4.2. İşaret zamirleri

bu IV.29; IV.31; V.2; V.20; V.23; VII.11; VII.19; IX.20; XI.2; XV.9; XVII.20; XVIII.11; XVIII.24.

bularnıñ IV.29.

munda III.12, V.1, VII.10, VII.19, VII.27, XIX.17.

mundan IV.21.

mundin vii.22, vii.5, xiii.18, xv.9, xx.9.

muni xvi.16.

muña ii.4, xix.10.

ol i.19, i.20, i.3, i.7, ii.1, ii.19, ii.23, ii.27...

olar ii.13, ii.13, ii.14, iii.16, iii.27, ix.2, ix.26, ix.27, ix.3...

olar ii.8, ix.9, xvi.19.

alarda xii.26.

alardın ix.10, ix.26...

anlardın vii.18.

alarğa iii.11, iii.31...

olarğa ii.2.

alarmı ii.14, ii.20, iv.16, iv.27, iv.5, ix.11, ix.14, ix.15, ix.28, ix.4, ix.4, ix.5...

alarmi ii.13.

alarmıñ ii.21iii.10, xx.3...

olarmıñ ii.9.

andın 'ondan' i.13, i.19...

anı i.16, i.19, i.25...

anıñ i.10, i.19, i.27...

aña i.10, i.17, i.18...

3.4.3. Dönüslülük zamiri

öz ii.10, ii.21, ii.22, ii.3, ii.32, ii.8, iii.11, iii.28, iii.3, iii.9, iv.12, iv.17...

özi iii.15, ix.28, ix.6, v.13, v.21, viii.10, viii.10, viii.29, x.14, xii.30, xiv.33...

özike ix.30, xi.9, xii.25, xvi.9.

özim VIII.11.

özüm X.32.

özümni XVIII.2, XX.3.

özini XVI.30.

öziñ XVIII.5.

öziñiz III.14.

özleri VI.14.

özlerike IX.8, XI.5, XIX.15.

3.4.4. Soru zamirleri

qaysığa XVII.8, ne XVIII.9, XII.11, XIV.5; niçün II.11, V.1, VII.5, VII.17;
niçük III.15; nike XVII.2.

3.4.5. Aitlik zamiri

Sadece bir örnekte bulunmaktadır. siziñki XI.12.

3.4.6. Belirsizlik zamirleri

barça II.11, III.12, IV.22, VII.4, VIII.14, VIII.27, X.7, XI.2, XII.2, XII.33, XV.10,
XV.16, XV.23, XV.3, XX.16, XX.27.

barçadın IX.14, XVI.10.

barçağa XII.2.

barçalarını III.9, IX.10.

barçamız VIII.20.

barçanı V.4.

birbirike III.19.

biri XI.12, XII.12, XIX.4, XIX.4, XX.22.

birini XVI.9.

biriniñ XVI.25.

biriniñizni V.5.

biriniñizniñ XI.12.

birisini XI.13.

bir birke XI.21.

niçe V.32.

3.5. Zarflar

3.5.1. Tarz zarfları

andaq III.20, VIII.5, IX.29, X.25, XI.16, XII.23...; artuq XV.9; yahşı XII.31, XIII.20; yaman V.2; yavuq VIII.14, XVII.1.

3.5.2. Miktar zarfları

artuq XV.9; barça XX.16, VII.4; köb XVI.31.

3.5.3. Zaman zarfları

kündüz VIII.8, XIV.14; kice VIII.8, XIV.7; tañla 'sabah' XV.13; kic IX.33; imdi VII.10, XIV.24; soñ I.13, I.15; yene VIII.10, VIII.18.

3.5.4. Yer zarfları

ilkeri IX.21, IX.27, XIV.25, XVII.22, XIX.10... ; sarı 'doğru' XVI.29;

qarşu V.12, VI.25, XIV.25...

3.6. Edat

3.6.1. Bağlama edatları

yoq irse XIX.19.

Yabancı kökenli eger I.10, II.12... ; illa III.5, III.27, XVII.6; meger V.15, X.8, XI.32; ya'nı II.14, II.18...

3.6.2. Çekim edatı

ismin yalın hali ile

birle: bu tarıq birle VIII.8, VIII.9... ; harb birle III.33; ilçü birle V.18; miñ kişi birle V.21

birli: bu hasab birli II.31

dik: burunqı destur dik V.33; özke velayatlar dik VIII.27; ot dik XVI.19

üçün: ne iş için XIX.17; qışlaq için XX.9; mal için V.8. toy için X.23

özke: yaydın özke VII.33; andın özke VIII.30.

sarı: alar sarı IX.27

bilen: arab atları bilen VIII.2

birle: ta'dıya yosunı birle VIII.16

qara yelim suyu birle III.30; öz yayı birle IV.26

ilgi hali

birle: Oğuz fermanı birle VIII.17; siziñ iki kişiñiz birle III.28; biziñ birle VI.26; siziñ birle VII.32; meniñ birle VII.33

dik: meniñ dik VI.2

üçün: anıñ üçün I.20

3.6.3. Ayrılma hal eki ile kullanılan çekim edatları

andın soñ VIII.9; alardın soñ VIII.10; qılğandın soñ VIII.22; sizdin soñ XI.14

3.7. Fiiller

3.7.1. Fiil çekimi

3.7.1.1. Şahıs ekleri

Şahıs ekleri, şahıs zamiri kaynaklı olanlar ve iyelik eki kaynaklı olanlar olmak üzere yine ikiye ayrılır.

3.7.1.2. Basit kipler

3.7.1.2.1. Haber kipleri

3.7.1.2.1.1. Şimdiki zaman

Şimdiki zamanı gösterecek özel bir şekil ve zaman eki bulunmamaktadır. Şimdiki zaman, metinde şöyle kurulmaktadır. Fiil tabanı + -a / -e tur- + şahıs zamirleri ile kurulmaktadır.

imdi andağ istima' qıla turur men II.3; atası oğlığa tidi kim siz bilmeken yolğa bara turur siz III.13; özi taqı uluğ çerik birle kele turur V.22; alardın ağırıb tidi kim niçün qar sebäbidin leşgerdin qala tururlar X.18; Qaraman han kim barça tillerdin vaqıf irdi ma'lum qıldı kim ol qurt ne ayta turur aytur kim darığ qarı bolub yükürüb yete almas men ve eger yetsem tuta almas men XIV.5; Qurı han ta'accub qılıb hıyal etdi kim leşger aña yağı ve 'ası bolub tuta tururlar XVI.21; Qurı Tekin at ününi işitib tidi kim baqıñ ne kişi ardımızdın kele turur XVII.2; tidi bir kişi boz atğa minib kele turur XVII.3; ilçilerni yiberdi kim çerik kelmäb qaytsunlar kim ra'aya mal bere tururlar XIX.14.

3.7.1.2.1.2. Geniş zaman

1.-ar/-er

Teklik	çokluk
1. -ar men/ -er men	1. -ar biz/ -er biz
2. -ar sen/ -er sen	2. -ar siz/ -er siz
3. -ar/ -er	3. -arlar/ -erler

2.-r

Teklik	çokluk
1. -r men/ -r men	1. -r biz/ -r biz
2. -r sen/ -r sen	2. -r siz/ -r siz
3. -r/ -r	3. -rlar/ -rler

3.-or/-ur

Teklik	çokluk
1. -or men/ -ur men	1. -or biz/ -ur biz
2. -or sen/ -ur sen	2. -or siz/ -ur siz
3. -or/ -ur	3. -orlar/ -urlar

Elimizdeki metinde geniş zaman ekleri üç zaman mefhumunu ifade etmektedir.

1. geniş zaman, 2. şimdiki zaman, 3. gelecek zaman.

1. -ar / -er

Birinci teklik şahıs eki: -ar men/-er men

1. geniş zaman manasında:

men taqı velayatnı qadım desturı birle saña muqarrar tutar men xiv.32-33;
men atamnı ‘azım köb siver men xvi.31.

2. şimdiki zaman manasında:

Menfisi harb qılmaqğa rıza bermes men VII.28.

3. gelecek zaman manasında:

sendin bir söz sorar men xix.16; ol qızın alıb keltürer men xiv.24; eger bu söz
çın bolsa anı öltürer men XVII.24; özümni öltürer men XVIII.2.

ikinci teklik şahıs eki: -ar sen / -er sen

1. geniş zaman manasında:

Biler sen vii.18, febiha ve illa sen biler sen xvii.6, imdi ol hatunnı sen biler
sen xvii.14.

2. şimdiki zaman manasında: örnek yok.

3. gelecek zaman manasında: örnek yok.

Üçüncü teklik şahıs eki: -ar / -er

1. geniş zaman manasında:

Olumsuz bermes IX.1.

qatıq yel kim Hitay canıbidin keler XI.31; Oğuz anı bulardın köpräk siver
ı.25; Qırı han taqı atasını siver XVI.31.

2. şimdiki zaman manasında: örnek yok.

3. gelecek zaman manasında:

Oğuz kördi kim harb birle alarğa bes kelmes III.33.

Birinci çokluk şahıs eki: -ar biz/-er biz

1. geniş zaman manasında:

biz bir vaqt mal berer biz xviii.33.

2. şimdiki zaman manasında:

ol sebäbdin intizar tartar biz vii.31; tidiler kim atañ yarlıqı birle tutar biz
xvi.21; biz hem anıñ inaqlıqıdın reşk ilter biz xvii.24.

3. gelecek zaman manasında:

küc birer biz xi.23.

Menfisi: Alı han öz oğlını öldürmeğunca biz aña küc bermes biz xviii.32.

ikinci çokluk şahıs eki: -ar siz/ -er siz

1. geniş zaman manasında:

siz oh divarğa urar siz ix.2; bu işde siz ne meşveret birer siz xvi.24.

2. şimdiki zaman manasında:

niçün mal bermes siz xix.10.

3. gelecek zaman manasında: örnek yok.

Üçüncü çokluk şahıs eki: -arlar/-erler

1. geniş zaman manasında:

bararlar vi.11; çıkarlar ix.4; urarlar ix.2; qaharlar (dohul q.) xiii.2; hala
siziñ bir deryañız çerikimiz alıda hiç körünmes asanlıq birle öterler vi.28. her
yerde kim hasmıñ bolsa biziñ birle küc birerler xi.29.

2. şimdiki zaman manasında:

avlarlar xix.8.

3. gelecek zaman manasında:

keltürken qoylarnıñ tamam quyruq ve qarınlarını yırtıb saña birer biz

XIV.8;

2. –ur

Birinci teklik şahıs eki: -ur men

1. geniş zaman manasında:

men bargähde mevcud bolub turur men I.15; ihtiraz qılır men kim meniñ ve oğlanlarım arasında fitneler salğay XVI.13.

2. şimdiki zaman manasında:

malıñızny yayğa muqarrar qılır men; seniñ emriñğa mutı' ve munqad turur men I.22-23.

3. gelecek zaman manasında:

seniñ hıdmatıñ üçün bir qız alur men XVI.12; her maslahat kim körse aña 'amal qılır men XIV.3; bu yolda saña yahşı ve yamanda muvafaqat qılır men XVII.7; kelkendin soñ tahqiq qılır men XVII.24.

İkinci teklik şahıs eki: -ur sen

1. geniş zaman manasında:

Toğrul tidi bu sözni eger rast tiseñ mendin salamat halas bolur sen XIX.19.

2. şimdiki zaman manasında:

niçün bizniñ qahr qam'ımızda sa'y qılır sen II.12; bu sözni ma'qul aytur sen XV.8; üç oğlıñdın qaysı birni özike qayımmaqam qılır sen XVI.9.

3. gelecek zaman manasında:

Qılır sen ıı.12, xvi.9; aytur sen xv.8; bolur sen xıx.19.

üçüncü teklik şahıs eki: -ur

1. geniş zaman manasında:

‘azım ıssıq ve muta‘affin bolur VI.10; Qara Buraq ol qurtlar birle uruşub qoylarını saqlab qurtlarını men‘ qılır XIV.16.

2. şimdiki zaman manasında:

bu rovayat sahibi taqrır qılır XIII.15; aytur kim darıǵ qarı bolub <men> XIV.5.

3. gelecek zaman manasında:

üç yıǵacdın qaysıǵa mutaveccih bolur biz XVII.8.

Bolur vı.10.

Birinci çokluk şahıs eki: -ur biz

1. geniş zaman manasında:

her kişiniñ şerhini alarnıñ adınıñ astıda yad qılır biz XI.19.

2. şimdiki zaman manasında:

biz cahangirliq üçün etrafi älemǵa barur biz III.21; köb mal birle hıdmatǵa mubadarat qılır biz XX.14.

3. gelecek zaman manasında:

... tidiler kim biz öz kişilerimizke birur biz XX.11; alarǵa tidi kim hala biz Musurǵa barur biz VIII.4; bularnıñ tedärükni ne türlük qılır biz IV.29; saltanatlıqını burunqı destur dik yene saña muqarrar qılır biz V.33; anda qılır biz kim hatırıñız hoş bolǵay VIII.5.

İkinci çokluk şahıs eki: -ur siz

1. şart manasında:

eger il bolub mal qabul qılır siz III.27; eger çinançı bizke ita'at qılıb il bolur siz V.22

2. şimdiki zaman manasında:

harbda niçün tovaqqıf qılır siz VII.27.

3. gelecek zaman manasında: örnek yok.

Üçüncü çokluk şahıs eki: -urlar

1. geniş zaman manasında:

Etrak muvarrıhları andaq rovayat qılurlar I.1; velayatlarıñizni ziru ziber qılurlar VI.29

2. şimdiki zaman manasında: örnek yok

3. gelecek zaman manasında: örnek yok

Geniş zamanın menfi örnekleri

Birinci teklik şahıs eki: -mas men, -mes men

eger ol atlarını tapıb keltürmeseñiz biriñizni tirik qoymas men V.5;

malıñızni yayğa muqarrar qılır men ve yaydın özke sizdin hiç nime tama‘

qılmas men VII.33; ; Adam aleyhissalam munda yatıb turur ve men bu

cähetdin hayran qalıb turur men ve harb qılmaqğa rıza bermes men VII.28;

eger ol atlarını tapıb keltürmeseñiz biriñizni tirik qoymas men V.5

İkinci teklik şahıs eki: -mas sen, -mes sen

meni bu qarı kişi üçün alıb hergiz maña baqmas sen XV

Üçüncü teklik şahıs eki: -mas, -mes

andın İqarıyağa/?/ bardı kim ol bir taq turur mabeyni derya ve qıla'ı mu'azzam ve mähkem kim keşti andın öte bilmes II.28; Oğuz kördi kim harb birle alarğa bes kelmes III.33; biz kelken yerdin niçe 'azım deryalardın ötüb turur biz hala siziñ bir deryañız çerikimiz alıda hiç körünmes VI.28; andın soñ Ba'albek taqlarıda ve savuq yerlerde yaylaq tutub tidi kim bu yazda Bağdadğa barsa bolmas VIII.21; nesye umıdığa naqdnı qoldın berse bolmas III.22; özike endişe qıldı kim memleket ve padişahlıqını saqlasa bolmas XII.25; mınasıb vaqt ve hal ol turur kim Qaraman han beğayet kiçik turur ve padişahlıq qıla almas XIII.28; niçe kündin soñ kim ol fovt qılğay herayına təc ve taht sendin özke kişiğa qalmas XIV.22; bu taht üstide oturub turur men ve bu kün Qaraman /golyazmada Quman/ han haqı turur ve bizke mundın artuq tikmes XV.9; Buşı hoca bu halnı işitib tidi kim divar birle uruşmaq hiç fayda bermes IX.1; hatunı Erki han qızığa ma'lum boldı kim ol kilmes ol taqı anda 'azımat qıldı XIV.28.

Birinci çokluk şahıs eki: -mas biz, -mes biz

imdi biz munda oturub hiç aferideğa ta'arruz yetkürmes biz VII.10; muña tahammul qıla almas biz II.4; her kişi mutı' ve munqad bolsa bizdin aman turur ve aña ta'arruz qılmas biz VII.9; atamız sözidin çıqsa almas biz VII.10; alar tidiler kim Alı han öz oğlını öldürmeğunca biz aña küc bermes biz XVIII.32.

İkinci çokluk şahıs eki: -mas siz, -mes siz

ol ilkeri ilçiler yiberdi kim niçün mal bermes siz XIX.10.

Üçüncü çokluk şahıs eki: -maslar, -mesler örnek yok.

3.7.1.2.1.2. Görülen Geçmiş Zaman

Birinci teklik şahıs eki: -dım, -dim, -dum, -düm

başıladım V.4; qılmadım XVI.23; yiberdim VII.18., VIII.11; birdim VII.22; tidim XVII.13; bermedim xvi.18; bildim vii.21; Buyurdum xiv.31; keydürdüm vii.17.

İkinci teklik şahıs eki: dıñ, -dıñ,

boldıñ xv.12; qıldıñ xviii.27; qılmadıñ xvii.14; keldıñ ix.33, xvii.5; qaldıñ x.1; yetdıñ xiv.19.

Üçüncü teklik şahıs eki: -dı, -di

açıl-dı xiv.14; atlandı x1.3; bağladı v1.15; bardı ii.27, xx.29; boldı ii.26, ii.30, ii.6; buyurdi ii.17, ii.28, ix.15, ix.22; çıqdi xviii.3; çıqmadı xvi.8; olturdi v.17, vii.14; olturtdı xiii.13, xv.17 xvii.16, xviii.14; saldı xviii.10; saqladı xiii.9, xx.6; soradı ix.32 sordı i.24, v.28, v.29, vi.5, x.30, xii.20, xii.26, xvii.2, xvii.23; tabşurdi xviii.28 turdi xix.22; tutdı iv.1, viii.26, xii.21, xiv.4; urdı xix.15; qaytardı vi.32, vii.14, xiv.33; qaytdı xvi.18, xix.24; qıldı, i.13, i.18, i.19; qılmadı i.21, vii.28; qışladı v.12; qoydı ii.14, ii.18, ii.20, v.26, x.26, xvi.8, xviii.17; yaşundı xix.21; yaşurdi xviii.31; yatdı xvi.16; yet-di ix.33, xvii.2; yıgdi xiii.27; yığladı xvii.4; yiberdi iii.26, iv.4, iv.25; ber-di iv.26, x1.1, xix.17; bermedi viii.32; bildi xiv.13, xiv.16; birdi ii.18,

iv.24, v.8; diy-di i.10; eşit-di xix.24; et-di xvi.21; gördi i.10; ilti x.15; immedi i.9; istedi ii.25; itdi xiii.32; keldi ix.32, x.21, xvii.22, xx.9; keltürdi i.18; keydürdi vii.16; kiyürdi ii.22; kördi ii.7, iii.33, v.31, vii.15, xix.4, xvii.22, xvii.9; köründi xix.6; öltürdi iii.3, xix.24, xv.5; ti-di i.14, i.15, i.22, ii.12, ii.2...; tilettdi xiii.32; tüşdi ix.29, xv.3; yetdi ix.33, xvii.2; yetişdi xiv.25; yetkürdi ix.16; yiber-di iii.26, iv.4, iv.25...

Birinci çokluk şahıs eki: -dıq, -dük

qılma-dıq i.27

irdük V.2; kör-dük vii.7; yiberme-dük vii.31

İkinci çokluk şahıs eki: -dıñız / -duñız

qılmadıñız vii.6

bolduñız v.4

Üçüncü çokluk şahıs eki: -dılar, -diler, -dular

al-dılar viii.17; bar-dılar ix.13, viii.7, xvii.29...; baq-dılar xiv.12; bol-dılar iii.33, iv.20, iv.33...; çıq-dılar iv.20; oğurla-dılar iv.28; olturt-dılar ix.18, xiii.31...; sor-dılar vii.5, xiv.10, xvi.22...; tabşur-dılar v.26; tap-dılar xiii.23, xvii.11; tart-dılar x.22; tut-dılar ix.14, v.30, x.5, xix.23; uruş-dılar xiv.26; qaç-dılar xviii.3; qaytdı-lar xx.2, xx.4; qıl-dılar i.16, ii.13, ii.26...; qılma-dılar vi.21, xix.9; qoşul-dı xx.4; qoy-dılar xiii.21; qoyma-dılar ix.9; yasa-dılar ii.14, ii.19; yaşun-dılar xix.21; yat-dılar xiv.12; yet-diler iii.18, iii.2, iii.8, ix.23, v.15, vi.33, xv.22; yığıl-dılar x.24, xx.24; yiber-diler v.14, v.21, v.27, vii.29, xvi.28, xx.13; ber-diler iii.4; xiii.23, xix.10; berme-diler xx.11; bil-diler vii.4, vii.8; bir-diler viii.28, xiv.29; di-diler vii.6, xiii.18;

hürküt-diler xvii.15; ilt-diler iv.3, x.25, xix.33, xviii.2; iste-diler xix.9; işit-diler iv.18; it-diler vii.25; kel-diler ix.14, vii.15, viii.2, xv.16; keltür-diler xvii.14, xx.20, iv.10; keydür-diler vi.20; kit-diler irse viii.12; kör-diler iv.20, xix.8; körme-diler ix.24, xiv.14; köter-diler iv.19, xiv.31, xix.29, xix.30, xvi.11; köterme-diler iv.19; öltür-diler ix.10; öt-diler ii.28, ix.9; tüş-diler v.27; yet-diler iii.18, iii.2, iii.8, ix.23...; yetiş-diler ii.8; yetkür-diler ix.28; yiber-diler v.14, v.21, v.27, vii.29, xvi.28, xx.13; yörü-diler xvii.7; bol-dular iii.20.

Görülen geçmiş zamanın menfi önekleri

Birinci teklik şahıs eki: -madım, -medim

men aña qol bermedim irse qaytdı XVI.18

men anıñ ‘ırziğa tahavun qılmadım XVI.23

İkinci teklik şahıs -madıñ, -mediñ

sen ol sözümni qabul qılmadıñ XVII.14

Üçüncü teklik şahıs -madı, -medi

Oğuz aña taqı iltifat qılmadı I.21; üç gice gündüz enesiniñ sütini immedi I.9; yeti kün boldı irse ol uruş qılmaq hiç fayda bermedi VIII.32; Oğuz alarğa kişi yiberib harblarığa iltifat qılmadı VII.28; Kün han yetmiş yıl padişahlıq qılıb qalmadı XII.18; Kün han qalmadı irse oğlu Dib Yav Quy han anıñ yerike mütemekkin boldı XII. 19; Qorqut ol cem‘ arasında on bitik aydib tidi kim ey halayıq padişahımız qalmadı XIII.26; andın soñ atası qalmadı Övlad Mur Yav Quy han yetmiş biş yıl padişahlıq qıldı XV.30; Yav Ğu ferzendleri qalmadı irse

Buqra han Qara han oğlını padişahlıqğa köterib tahtğa olturdılar XVI.2; Buqra han merasımı ta'ziyatğa meşğul bolub üç yıl mutavattır ivdin çıqmadı XVI.8; Atabek aña köb men' qıldı irse hiç fayda qılmadı XVIII.20; Yulduz oğlınıñ ahvalını tamam aña şerh qılıb tidi kim meniñ pend ve nesihatımnı qabul qılmadı XVIII.22; Dımışq digreside nuzul qılıb üç kün anda maqam qıldı ve ol üç künde asla harb qıldurmadı VII.26;

Birinci çokluk şahıs -madıq,- medük

Oğuz bizni hodayı asmanğa da'vat qıldı kim musulman bolğay biz biz qabul qılmadıq I.27; biz bu halnı ma'lum qılıb sizdin yaşura almadıq XVII.21; ol sebäbdin intizar tartar biz ve sizke ilçi yibermedük VII.31

İkinci çokluk şahıs -madıñız, -mediñız

niçün mundın burun ita'at qılmadıñız VII.6

Üçüncü çokluk şahıs -madılar, -mediler

ba'zı kişiler hiç kötermediler IV.19; kündüz bolub hova açıldı irse ol itni yeride körmediler XIV.14; soltan Mes'ud mal tiledi irse bermediler XX.11; alar ol nama körüb ita'at qılıb muhalafat qılmadılar VI.21; yaşunğanlar çıqıb alarnı arağa tutub qoymadılar kim bir kişi alardın qal'ağa kirkey IX.9; ve umara yine Horasan velayatlarıdın mal istediler ra'ıyyat ecabat qılmadılar XIX.9; hiç aferide alarğa muqavamat qıla almadılar VI.8

3.7.1.2.1.3. Anlatılan geçmiş zaman

bu ğayatğaca divanalar sözike 'amal qılır irdük kim yaman qılıb irmiş biz
V.3.

Oğuz buyurdı kim ol mülk ita'at qılıb irmişler IX.15

qatıq yel kim Hıtay canıbıdın keler ve anıñ adına Badı sam sötrük dir irdiler ve
'azım nāhoş irmiş aña tidi kim ol yelniñ tüşükini tutğay ve ğaraz andın talaf
qılmaq irmiş ve anı yiberib irmişler XI.31-32

kice ol qoylar hürküb qurtlar alarğa urunub irmiş XIV.15

Belirli geçmiş zaman

hergiz biziñ qovum ve uruqımızda mundaq pākize ve hub surat oğul
mutevellid bolmab turur I.14-15; küvdek bir yıldın soñ İsa sıfat nutq tili çıkarıb
tidi kim meni Oğuz ad qoyuñ kim men bargāhde mevcud bolub turur men.1.15;
Oğuz bizni hudayı asmanğa da'vat qıldı kim musulman bolğay biz biz qabul
qılmadıq irse bizdin ictinab qılıb aña mähir ve mähäbbet peyda qılıb turur I.27; ol
sebäbdin kim ol anıñ sözi birle musulman bolup turur II.1; Oğuz avdın qaytıb iv
yavuuğa yetdi irse atası ve a'mam ve uruqlarını kördi kim yığılıb musta'iddi kärzar
bolub tururlar II.7; Oğuz endişe qıldı kim biz cahangirliq üçün etrafiälemğa barur
biz ve yer yurtımız anda iyesiz qalıb turur III.22; mal qabul qılıb tururlar III.26;
Buşı hoca öz oğlı Qara Sülikğa tidi kim leşgerimiz bir yolu munhazam bolub
tururlar IV.21; bu habar il ve yağığa yetib turur IV.21; barça hazayınlar kim qolğa
tüşüb turur IV.23; bu dar ve qatıq yer turur kim biz tüşüb turur biz IV.29; Oğuz
alarmı körüb tidi kim niçün munça müddet kim biz munda kelib turur V.1; imdi
'aql kişiler bizke nesihat qılıb ita'at ve bendeliq kemerini bağlab hıdmatğa kelib
turur biz V.3; men taqı günähleriñizdin ötüb barçanı baqışladım emma iki at

oğurlab iltib tururlar V.4; Tekfur ilçisini körüb aña sözler dib aña ilçiler qoşub peyğam yiberdiler kim atamız bizni toquz miñ kişi birle yiberib turur... V.21; tamam älem saña musahhar ve ferman höküm bolub meniñ dik ve mendin yahşıraq miñ miñler saña mutı‘ ve munqad bolub tururlar VI.2-3; ol sebäbdin kim biz kelken yerdin niçe ‘azım deryalardın ötüb turur biz VI.28; tidiler kim atamız buyrub turur kim her kişi mutı‘ ve munqad bolsa bizdin aman turur VII.9; emma höküm qıldılar kim yıraq yoldan kelib turur biz üç yıllik malnı ta‘dıya yosunı birle tertib qılıb bizke teslim idiñ VIII.16; ... küz vaqtı yene Heratğa kelib andın bir oğlını toquz miñ kişi birle ihtiyat üçün Basrağa yiberdi kim avaza tüşkey kim padişah yıraq yerke kitmäb turur X.13; ...anıñ tafsılı adınıñ astıda yazılıb turur XII.14; ol işğa Erki mınasıb turur kim köb huquq sabıt qılıb turur XIII 29; ... mülk hulasası bu kün sensen ve mundaq müşkil iş maña tüşüb turur XIV.3; ...it öz sözike yetib turur XIV.17; imdi sen devlet birle bu maqamğa yetdiñ irse Erki han taqı qarı ve za‘ıf bolub işi bu kün tañlağa yetib turur XIV.19-20; imdi men taqı uluğ bolub turur men ve sen za‘ıf ve qarı bolub sen XV.6; her kişiniñ hatırı mendin ağırıb bolsa maña ‘arz qılsun halayıq barça tidiler kim hergiz sendin ağırımb turur biz XV.10; men anıñ ‘irziğa tahavun qılmadım ol pişdestliq qılıb ‘arzğa yetkürüb turur XVI.23; habar tapdılar kim yağı kelib Buqra hannı ortağa tutub turur XVII.12; padişah keyfiyeti halnı tamam şerh qıldı ve tidi kim köñlüm aña mutağayyır bolub turur XVII.23-24; Suvarğa habar yiberdi kim Arslan han vefat qılıb turur XVII.31; bu fesad sendin vaqı‘ bolub turur XVIII.23; qaytdılar niçe yıldın soñ ol tıfl qardaşı peyğam yiberdi kim men uluğ bolub turur men XX.2.

3.7.1.2.1.4. Gelecek zaman

3.7.1.2.1.4.1. –ğay / -gey / -key gelecek zaman eki

1. -ğay men, -gey men	1. -ğay biz, -gey biz
2. -ğay sen, -gey sen	2. -ğay siz, -gey siz
3. -ğay, -gey	3. -ğaylar, -geyler

Birinci teklik şahıs eki: -ğay men, -gey men

Gelecek zaman manasında:

qoymağay men kim bir qoyğa zerer yetkürkey sen XIV.9; men taqı hufyada alarğa kitabatlar yazıb ilçi yiberib bu yosun birle sözleşkey men VI.7; seniñ emriñ birle men tahtğa olturğay men XV.15; men taqı bendeler cergesiğa kirib her yıl malnı hazanağa yiberkey men VI.4.

Geniş zaman manasında :

Alqa ivli ya‘nı her yerde bolsa devlet ve sa‘adat birle bolğay tamğa uyqun XI.22; eger anı öltürkey men aña hoş kelmekey XVI.32.

Şart manasında

oğlı aña diydi kim eger rağbatıñ bar men seniñ sütüñni içkey men I.11.

İstek manasında:

bu kün hıyalım bar turur kim Kivker/?/ hasarğa barğay men XVII.28; keltürüb sizke tabşurğay men XVIII.29; kelib mutı‘ bolub mal muqarrar qılıb

qaytarğay men VII.32; oğlı tidi ey ata niçük Oğuz söziniñ halafi qılğay men III.15; maslahat ol turur kim anıñ hıdmatıǵa mubadarat qılğay men XVI.32.

İkinci teklik şahıs eki:2. -ğay sen, -gey sen

Gelecek zaman manasında: örnek yok.

Geniş zaman manasında :

farağat yüzidin yikey sen XIV.8.

İstek manasında:

maslahat ol turur kim anıñ qızını alğay sen XIV.21.

ol vaqt bolmadımu kim bu tahtdın tüşüb ikelerike teslim qılğay sen XV.7.

Şart manasında:

eger padişah maña bir ıssıq quyruq berse qoymağay men kim bir qoyğa zerer yetkürkey sen XIV.9; imdi sen eger ıhlas ve ı'tıqad yüzidin maña 'ähd qılıb il bolğay sen XIV.32; yıldın yılke malnı hazanaǵa teslim qılğay sen VI.1.

Emir Manasında

Kähin aña tidi kim zınhar bu dişni kişige aytmakey sen XIX.6

üçüncü teklik şahıs eki:3. -ğay, -gey

Gelecek zaman manasında:

tidi kim arañızda bir kişi zahır bolğay kim 'adl ve ınsaf birle movsum ve movsuf bolğay ve iv yonucı bolğay adı Toqsurmuş Eraqucı/?/ hoca oğlı anıñ üç

oğlı bolğay XIX.3-4; niçe künden soñ kim ol fovt qılğay XIV.21; bu Suvarniñ yaman hıyalı bar turur kim padişahni heläk qılğay XVII.20; ilçiler avaza salor irdiler kim soltan Toğrul tidi köb çerik birle kim sizlerni heläk qılğay ve ähl ve ‘ayalıñızni esir qılğay XIX.13; barça emvallarnı İraqda yığıp qaytğanda özi birle alıb kitkey X.14.

Geniş zaman manasında :

ıhtıraz qılır men kim meniñ ve oğlanlarım arasında fitneler salğay XVI.13; hatunları anı körüb qorqub qaçdılar kim niçün ölüq kişi tirilkey XVIII.

Şimdiki zaman manasında:

muña tahammul qıla almas biz kim bir küvdek bizke ve ma'budımızke ahanat ve ıstıhfaf qılğay II.4.

İstek manasında:

hatırniñız hoş bolğay VIII.5; İtil qıraqıda oturub yurtları bolğay XI.4; enem yerike bolğay XVI.12; anı yib oğlığa süt berkey IX.32; hıyal qıldı kim öz hayatıda padişahlıqni ibni emmi Elsan Kerkes derneklü.../?/ Inal hanğa berkey XIII.12; maslahat ol turur kim anıñ qızını alğay sen kim ol emval ve hazayınıni tamam saña berkey XIV.21; salamatlıq ve feth ve nusrat habarımızni iv ilimizke iltkey IV.22.

Emir manasında:

aña peyğam yiberdi kim barıb Amanda/?/ Yañı kentdin üç yillik mal alğay XVII.30; Alı hanğa bu ray sevab körnüb Qardıcını buyurdi kim ol qovum arasığa

barğay XVIII.31; Oğuz buyurdi kim barib atasını hâzir qılğay X.33; qoymasunlar kim bir kişi qal'ağa penah iltkey IX.5; her yıl malnı aña teslim qılıñ kim ol bizke keltürkey VI.31.

Şart manasında:

Oğuz alarğa tidi eger köñliñiz bizke rast bolğay mal qabul qılıb Tekfurğa qoyğan şahna kifayat turur VI.30; her qacan maña bir ferzend hasıl bolğay bu tillerni aña beriñ XIII.22; Qurı han tidi her kişi min ba'd kişiğe töhmet ve ıftra qılğay sezası bu bolğusı turur XVII.15-16; eger bir müşkil iş vakı' bolsa ol anı hel qılğay III.14; eger ecazat berkey XVI.32.

Birinci çokluk şahıs eki: 1. -ğay biz, -gey biz

Gelecek zaman manasında:

ıta'at kemerini bilke bağlab il bolğay biz VII.7; tidiler kim höküm andağ turur kim seni tutğay biz XVI.20.

Geniş zaman manasında :

ve iki yılda bir uluğ kişileriñizdin maña kelib teşrif ve suyurğallar körüb anı qaytarğay biz VI.31-32.

İstek manasında:

Oğuz bizni hudayı asmanğa da'vat qıldı kim musulman bolğay biz I.27; umara tidiler kim maslahat ol turur kim anı tutğay biz XVI.19-20; Oğuzğa tidiler kim Oğuz aqa bir şahna ta'yın qılsun kim aña mal eda qılğay biz VI.30.

Şart manasında

Tekfurdın sordı kim ne türlük çerik yiberse alğay biz VI.5

İkinci çokluk şahıs eki: 2. -ğay siz, -gey siz

Gelecek zaman manasında :

kelib atası birle taqı harb ve cedel qılğaylar XVIII.27

İstek manasında:

maslahat ol turur kim aña ita'at qılğay siz VI.8; maslahat ol turur kim mundan yüz kişi yiberkey biz IV.22.; imdi maslahat ol turur kim her birike bir menseb ve şuşul ve 'amal ta'yın qılğay siz XI.13.

şart manasında:

Oğuz tidi eger siz allah ta'alağa iman keltürüb 'ubudıyet qılğay siz II.12; şert qılıñ siz taqı ol 'adl ve dada şivesini mer'i tutğay siz XV.11.

emir manasında:

ol çaqğaca kim siz barıb Oğuznı körnüş qılğay siz VII.11; her qacan kelse anı tutub sizke tabşurayın kim anı parapara qılğay siz XVII.21.

ikinci çokluk şahıs eki: -ğay siz, -gey siz

Gelecek zaman manasında:

siz barıb ekabırlarınıznı bizke yiberkey siz VII.31.

Geniş zaman manasında; örnek yok

İstek manasında:

dayım ğamnäk bolub sada dil ve biçäre ve it tirisi keykey siz II.15.

Şart Manasında

bolmağay kim günähsiz ğaraz gey sözi birle anı öltürkey siz XVII.26; mal muqarrar qılıñ kim yıldan yılke yiberkey siz VI.26.

Üçüncü çokluk şahıs eki: 3. -ğaylar, -geyler

Gelecek zaman manasında:

yay birken oğlanları uluğ mertebelıq olub oh birkenler kiçik bolğaylar X.28; febiha ve illa harb birle alğaylar III.5; Musurni ne türlük alğaylar VIII.9.

Geniş zaman manasında :

ol çaqğaca kim alarnı yaşunğan kişilerdin ötkerkeyler IX.5; Duşman larımız maqhur ve mahzul bolğaylar IV.23; ol qısraqlar ve işekler öz kürreleri üçün yolını ğalat qılmab çıqğaylar IV.17; ba'd ez husulı maqsud ve matlub kim muraca'at qılğaylar IV.17; alar bu sözimni qabul qılıb ita'at qılğaylar VI.9-10; hova ıssıq bolğanda alar qışlaqda 'acız bolub ita'at qılğaylar VI.12

İstek manasında:

aña mensub ve ma'ruf bolğaylar XI.14; bu işniñ çäresi ol turur kim çerikniñ yayımını /yarımını?/ yaşurub bir az kişi uruşmaqğa turğaylar IX.3; alarnıñ ferzendleri taqı öz yol ızlarını bilkeyler XI.14.

Emir manasında:

buyurdi kim üç miñ qoy birle qısraq mevrıd ve amada qılğaylar XIV.2; buyurdi kim miñ çerik sılahlar keyib alarnıñ yolları üstide turğaylar VI.23; qoymağaylar kim alar qıšlaqdın taşğarı çıqğaylar VI.12; ol kice ilçiler yiberdi kim barça umara ve ‘ummallarnı hâzir qılğaylar XV.15-16; heryerde kim ol sıqırlar turub ayaqlarını yerke urğaylar anı qazıñ III.19; Amuya suyınıñ etraf ve hovaşısında olturğanlarını köcürüb Mervğa eltkeyler XIX.1; üç yüz kişi ta‘yın qıldı kim ol itni istekeyler XIV.14; resullarğa dib irdiler kim soltan Mes‘ud bargähini ve kice yator yerini yahşı tafahhus qılıb bilib kelkeyler XX.15; İraqnı tutmaqğa qasd qılıb ilçiler yiberdi kim ol yerleriniñ ahvallarını bilib kelkeyler IX.20; ol velayatlarınñ ekabırlarıkı keydürkeyler VI.6; buyurdi kim her kişi iki tobra tofraq köterkeyler XIX.11; Oğuz öz ivike tüşüb miñ erek qoy ve toquz yüz qısraq buyurdi kim toy üçün öltürkeyler X.23; Oğuz alarğa istimalat birib mal muqarrar qıldı kim her yıl hazanağa yiberkeyler VII.13; ol hududlarınñ emvallarını alıb hazanağa yiberkeyler XI.5-6.

Şart manasında:

eger duşmanlar kelib ivlerimizni talağaylar herayına bednam ve duşmankâm bolğusı biz III.22; eger mal bermâb muhalafat qılğaylar biz harb birle anda qılalı XII.23; eger ita‘at qılıb mal berkeyler III.5; eger anı öltürkeyler XVIII.26.

Miş‘li geçmiş zaman manasında

bir rudhanağa yetib andın sal ve keşti birle ötüb iki su arasında maqam tutdı kim qaçğanlar tamam anda yıılğaylar IV.1.

3.7.1.2.1.4.2. –ğu / -kü gelecek zaman eki

tidi kim tañla atam birle keñşib seniñ sezañnı berküm turur xvı.16; alahidde kelküsi turur xıx. 18; yetküsi men VIII.12; eger duşmanlar kelib ivlerimizni talağaylar herayına bednam ve duşmankäm bolğusı biz ııı.22; biz taqı barçamız tofrağ bolğusı biz vııı.21; munça qovum biziñ birle köñül bir qılsa lar herayna işimiz ‘aqıbeti yahşı bolğusı turur xıı.31; bu kice bolub ve qaranğulıq bolğusı turur xıv.7; Qurı han tidi her kişi min ba‘d kişike töhmet ve iftra qılğay sezası bu bolğusı turur xvıı.16; üçisi hem padışah bolğusı turur xıx.6; mulazımlarını çarlab üç yüz kişi birle taqrır qıldı kim men tahtğa olturğusı men xııı.33; imdi sen qaytıb öz iviñe bargıl kim allah ta‘ala men saklağusı turur xvıı.5; Buqra han tidi ol kün bu hatunnı maña alğanda tidim kim aramızda fitne salğusı turur xvıı.13; Buqra han yığlab tidi kim qaysı hatun Bayır hatun eneñ yerini tutğusı turur xvı.13; hova ı‘tıdal peyda qılğandın soñ Bağdadğa ‘azımat qılğumuz turur vııı.22; inşaallah ta‘ala andın muraca‘at qılğanda sizke mal muqarrar qılğusı biz vııı.5; inşaallah men taqı bu kündin soñ sizke külli ‘anayat ve şafqat qılğusı men xv.27; her ne mudda‘a ve maqsudıñ turur andağ qılğusı men xvııı.6; yoq irse seni qın ve şikence birle heläk qılğusı men xıx.19.

Gelecek zamanın menfi durumu

Birinci teklik şahıs eki: -mağay men, -megey men

eger padışah maña bir ıssıq quyruq berse qoymağay men kim bir qoyğa zerer yetkürkey sen XIV.9; özümni öltürer men kim älemni duşmanlar kämäğa körmekey men XVIII.2.

İkinci teklik şahıs eki: -mağay sen, -megey sen

Kähin aña tidi kim zınhar bu dişni kişige aytmakey sen XIX.6; eger anı öz işiñdin yıraq qılmağay sen kim saña halıfa bolğay ve halq aña serzeniş qılmağaylar murevvat tarıqıdın yıraq imes XIV.20.

Üçüncü teklik şahıs eki: -mağay, -megey

ol kelkendin burun barıb aña ita'at qılğaylar kim arada kişi ölmäb velayatlar harab bolmağay IX.25; Oğuz andağ muqarrar qılıb irdi kim hiç aferide leşgerdin tahalluf qılmağay X.18; ve mu'ayyan qılıb turur kim at itidin her birike ne muvecceh bellenkey kim aralarında nıza' ve guftgey bolmağay XII.11; özke sümeklerini her birisini bir qabıla ve oğulğa ta'yın qıldı kim hiç kişi özke kişiniñ ülüşini yimekey XII.13; yene endişe qıldı kim men atamnı 'azım köb siver men şayad kim Qurı han taqı atasını siver bolğay eger anı öltürkey men aña hoş kelmekey XVI.32; soñra puşmanlıq fayda bermekey XVII.27; 'ähd ve mısaq täze qıldı kim anıñ iv ilike ta'arruz qılmağaylar kim ol ıqdam qılmağay II.22-23.

Birinci çokluk şahıs eki: -mağay biz, -megey biz

İkinci çokluk şahıs eki: -mağay siz, -megey siz

ol yaşurmab tidi kim yarlıq qılıb irdiñiz kim qarrı kişilerni qoyub iltmekey siz X.31.

Üçüncü çokluk şahıs eki: -mağaylar, -megeyler

'ähd ve mısaq täze qıldı kim anıñ iv ilike ta'arruz qılmağaylar kim ol ıqdam qılmağay II.22-23; ... mal edasında taqsır qılmağaylar X.13; sizdin soñ bir birike munaza'at ve munaqaşat qılmağaylar XI.14; her kişi alarnıñ qıbalıdın bolsa bu laqab ve sümek ve quşğa mahsus bolub bir birke muta'arrız bolmağaylar

XI.21.

3.7.1.2.2. Dilek kipleri

3.7.1.2.2.1. Emir kipi

1. –ayın, -eyin	1. –alıñ, -eliñ
2. –ğıl, -gil	2. –ñ, -iñ, -iñ
3. –sun, -sün	3. –sunlar, -sünler

1. teklik–ayın, -eyin

her qaçan kelse anı tutub sizke tabşurayın kim anı parapara qılğay siz xvıı.21; Türküstannı ıqamat üçün sizke bereyin ıı.13; Qorğut tidi niçe atlıq maña berkil kim barıb mal alıb keltüreyin xıx.10.

2. teklik –ğıl, kil

Toğrul aña tidi sendin bir söz sorar men rast aytğıl xıx.16; imdi sen qaytıb öz iviñe barğıl xvıı.5; atası Buşı hoca tidi kim buyurğıl ... ıv.15; bu oğlını bend ve selasil birle iltib hasmlarığa tabşurğıl xvııı.25; perverdigäri yegänei bihemtağa iman keltürüb emr ve nehyni qabul qılğıl ı.11; bizke bir bilik berkil ıx.1; anı çerik birle yiberkil xvııı.30, xx.3.

3. teklik şahıs –sun, -sün

anıñ atı Yeken birle İr biç ken Qayı Yav Quy han bolsun XV.4; eger bu otuz yılda her kişiniñ hatırı mendin ağırıb bolsa maña ‘arz qılsun XV.10; ... oturub

höküm qıldılar kim hiç aferide Musur kişisike muzahım bolmab ta'arruz qılmasun
VIII.16.

1. çokluk şahıs –alı / -eli

keliñ harb qılalı v.22

2. çokluk şahıs –ıñ / -iñ / -ıñız / -iñiz / -uñ / -üñ / -ñ

QurıTekin at ününi işitib tidi kim baqıñ ... xvıı.1; cezm ve tahqıq biliñ kim çerikimiz andın artuq turur vı.27; üç yıllık malnı ta'dıya yosunı birle tertib qılıb bizke teslim idiñ vııı.16; eger siz toquz kişi biziñ iki kişimizke harb qıla alğay siz biz mal qabul qılıb ita'at qılalı yoq irse öz başıñızın tutub kitiñ ııı.28; bu nuhus bedbahtnı tutıñ xvııı.24; anı qazıñ kim andın su çıkar ııı.19; mal muqarrar qılıb her yıl hazanasığa yiberiñ vı.9; tir baran qılıñ iv.6, muraca'at qılıñ ix.23; Oğuzğa ita'at qılıñ vı.21; biziñ birle harb qılıñ yoq irse mutava'at yolını tutub mal muqarrar qılıñ vı.26; malnı aña teslim qılıñ vı.31; her altı ayda bir sulsumı eda qılıñ vııı.17; şert qılıñ siz taqı ol 'adl ve dada şivesini mer'i tutğay siz xv.11; anı padişahlıqğa ta'yın qılıñ xvi.10; keliñ harb qılalı v.22; kim her qacan maña bir ferzend hasıl bolğay bu tillerni aña beriñ xııı.22

niçe sıqırnı birbirike bağlab yükürtüb qoya beriñiz ııı.19

febiha ve illa harb qılmaqğa amada boluñ ııı.27; barça munda maqam tutuñ ııı.12; bir yıldın soñ İsa sıfat nutq tili çıkarıb tidi kim meni Oğuz ad qoyuñ i.15

eger kücüñiz yeter dik yerni ala bilseñiz uruşub ala körüñ ix.22; yarım kicedin soñ Qaraman /golyazmada Quman/ han oyğanıb tidi kim körüñ taşğarıda yel bar ya yoq iv.12; meni öziñiz birle saqlañ ııı.14

3. çokluk şahıs sunlar,-sünler

atlarığa mutabbaq na'l ursunlar IV.5; alarnı körüb uruşor kişiler qaçsunlar IX.4; ilçilerni yiberdi kim çerik kelmäb qaytsunlar kim ra'aya mal bere tururlar XIX.14; üç yıllık malnı alıb muraca'at qılsunlar IX.16; bağat ve ivlerini harab qılsunlar IX.4; alarnı arağa tutub qoymasunlar kim bir kişi qal'ağa penah iltkey IX.5.

3.7.1.2.2.2. Şart kipi

Teklik

1. –sa-m, -se-m
2. –sa-ñ, -se-ñ
3. –sa, -se

Çokluk

1. –sa-miz, -se-miz, -sa-k, -se-k
2. –sa-ñız, -se-ñız
3. –sa-lar, -se-ler

1. –sa-m, -se-m

eger tutsam yırtma almas men XIV.6; eger yetsem tuta almas men XIV.5; eger saq salamat kelsem XVII.6.

2. –sa-ñ, -se-ñ

her yolğa sen barsañ ardındın barıb seniñ emriñğa mutı' ve munqad turur men I.22; eger öltüseñ eger azat qılsañ VII.8; İrqıl hocağa buyurdı kim her türlü kim maslahat körseñ andaq qıl XI.15; Toğrul tidi bu sözni eger rast tiseñ mendin salamat halas bolur sen XIX.19.

3. –sa, -se

eger bir müşkil iş vaqı' bolsa ol anı hel qılğay III.14; atamız sözidin çıqsa almas biz VII.10; özike endişe qıldı kim memleket ve padişahlıqını saqlasa bolmas XII.25; tidi kim her kişi öz padişahığa qasd qılsa sezası bu turur XVIII.11; nesye umıdığa naqdını qoldın berse bolmas III.22; Qorqut kelse aña ayaq tutğaylar XIV.2; her qaçan kelse anı tutub sizke tabşurayın XVII.21; her maslahat kim körse aña ‘amal qılır men XIV.3; ne türlü köñli tilese andağ üleşkey X.25.

1. –sa-miz, -se-miz, -sa-k, -se-k: örnek yok.

2. –sa-ñız, -se-ñız

temerrud ve ‘usyan yolını tutsañız XV.28; her birini ihtıyar qılsañız anı padişahlıqğa ta‘ym qılıñ XVI.9; eger kücüñiz yeter dik yerni ala bilseñiz uruşub ala körüñ IX.22; eger ol atlarını tapıb keltürmeseñiz biriñizni tirik qoymas men V.5.

3. –sa-lar, -se-ler

eger ol qovum qabul qılmab fuzullıq qılsalar oğluñ tirik bolğay XVIII.29; munça qovum biziñ birle köñül bir qılsalar herayna işimiz ‘aqıbeti yahşı bolğusu turur XII.30-31; ol sebäbdin kim ol yaynı eger üleşseler elbette anı bozmaq kirek X.26; Salor ya‘nı her kişi yetse qılıc ve çomaq urğay XII.2.

3.7.1.2.3. Birleşik kipler

3.7.1.2.3.1. Hikâye

3.7.1.2.3.1.1. Geniş zamanın hikâyesi

1. teklik şahıs

dir irdim X.32.

2. teklik şahıs

umaralarını ‘eziz ve mükerrem körer irdiñ XVIII.1.

ne yerdin biler irdiñ X.31.

3. teklik şahıs

üç tört kündin soñ bir şağal tezärv tutub ilter irdi IX.31; özi ardarıdın (ardlarıdın?) kiter irdi V.13; üç yıl mutavalı ol taqlarda kizer irdi V.10; Suvarnı bizdin artıq körer irdi XVII.32, tutub tasarruf qılıb öter irdi II.31, anda 'ayş ve tana'um birle ötkerer irdi III.23; padişah qulaqığa sözleşur irdi XVII.19; Toğrul her yerke tüşüb buyurur irdi XIX.13; enesi anıñ hayatıdın mä'yus bolup ğamnäk ve hazın olturur irdi I.10; Maveraunnahrda ol olturur <irdi> XIX.30; her niçe yıl soltan Toğrul qaşığığa barur irdi XIX.27; qışlaqı Türküstan yerleride bolur irdi I.3; bir para un hamır idib qolınıñ ayasığa yassı itib qazanğa salor irdi XVI.5; caddayı vedadnı mesluk tutor irdi XV.1; allah ta'alanı yad qılır irdi I.17; bolur irdi I.6; qılır irdi VII.2; öter irdi II.31; her kişi aña mal berer irdi VII.1; fayda bermes irdi IV.15; muqrı oqur irdi XX.17; av avlar irdi VIII.13; yığlar irdi IX.30; yir irdi XVI.26; körer irdi XVII.32.

1 çokluk

bu ğayatğaca divanalar sözike 'amal qılır irdük V.2.

2. çokluk

bizke ita'at qılmab temerrud ve 'usyan qılır irdiñiz V.1; ne yerdin biler irdiñ

X.31.

3. çokluk şahıs

bu sebäb birle her kişiniñ hayır ve şerini biler irdiler XVI.27; her vaqt toyda iki at öldürer irdiler XII.11; her kün toqsan qoy ve toquz qısraq öltürer irdiler XIV.17-18; yer yüzidin aña mal yiberer irdiler XV.18; ol velayaatlarınñ halayıqnı kim yazılarda olturur irdiler V.11; Her kim bir günähğa müttehem bolsa irdi bir yerini mecruh qılıb ol ajdaha qaşığa yiberür irdiler XVI.26; ilçiler avaza salor irdiler XIX.12; idadlıqlar qılır irdiler II.21; Avlar irdiler XIX.8; iki hatun fırsat ister irdiler I.26; alarnı salğurı oqur irdiler XX.27; qarrı kişiler Oğuz aqa oqur irdiler III.9; qılır irdiler II.21; ötkerer irdi III.23; uruşor irdiler VIII.32; tartar irdiler IX.8; yiberür irdiler XVI.26; biler irdiler XVI.27; yortar irdiler XIX.11; andın ötüb barur irdiler III.17.

3.7.1.2.3.1.2. Gelecek zamanın hikâyesi

3. teklik şahıs

bolmağay irdi VII.6.

3.7.1.2.3.1.3. Şartın hikayesi

3 teklik şahıs

bolsa irdi XVI.26.

3.7.1.2.3.2. Rivayet

yaman qılıb irmiş biz V.3; Oğuz buyurdı kim ol mülk ita'at qılıb irmişler IX.15; ve ğaraz andın talaf qılmaq irmiş ve anı yiberib irmişler XI.32; kice ol qoylar hürküb qurtlar alarğa urunub irmiş XIV.15.

3.7.1.2.3.3. Şart

3.7.1.2.3.3.1. Görülen geçmiş zamanın şartı

Birinci teklik şahıs

altı oğlumnu Şamğa yiberdim irse anlardın yahşı işler sadır boldı VII.19; muna ayaqınıñ ızı kim kelib men aña qol bermedim irse qaytdı XVI.18.

İkinci teklik şahıs

tidi kim bir hatun vez'i üçün qaldıñ irse imdi bu yerde säkin bol X.1; imdi sen devlet birle bu maqamğa yetdiñ irse Erki han taqı qarı ve za'ıf bolub işi bu kün tañlağa yetib turur XIV.19.

Üçüncü teklik şahıs

niçe yıl yetüb buluğ heddidin şibabı 'unfuvanığa yetdi irse dayım menahı ve melahığa meşğul bolur irdi XVIII.18; Oğuz saba zamanıdın ve neşv ve nema zamanıdın buluğ heddiğa yetdi irse şäkir ve zäkir allah ta'alanı yad qılur irdi I.16; atası emmi Ker hannıñ qızını aña namzed qılıb ivke keltürdi irse Oğuz ol qızını hudayşınaslıqğa da'vat qıldı I.18; Oğuz andın hem ol mudda'anı istid'a qıldı ol taqı inkär qıldı irse Oğuz aña taqı iltifat qılmadı I.20; Qara han ol qızını istäb andın bu halını tafahhus qıldı irse ol inkär qıldı II.1; Oğuz avdın qaytıb iv yavuuğa yetdi irse

atası ve a'mam ve uruqlarını kördi kim yığılıb musta'iddi kârzar bolub tururlar II.7; Oğuz ve uruqlarınıñ arasında muhalafat muvafaqatğa mubeddel boldı irse ilçiler Hindistanğa yiberib andın bac ve mal istedi II.24; Oğuz harbığa leşger yığıb irdi irse harb qılıb tarafayndın köb kişi qatlğa yetdiler III.2; Oğuzğa tidi irse Oğuz ol tigen işke qıyam qılıb tört yanındın velayaatlarını harab qılıb qatl ve taaraac qılur irdiler IV.31; Tekfur vaqı' bolğan ahvallarını tamam şerh qıldı irse yine Oğuz sordı V.29; yeti kün boldı irse ol uruş qılmaq hiç fayda bermedi VIII.32; Qırı han tidi kim bu iş andın vaqı' boldı irse men anıñ 'irziğa tahavun qılmadım XVI.22; Atabek aña köb men' qıldı irse hiç fayda qılmadı XVIII.20.

Birinci çokluk şahıs: örnek yok

İkinci çokluk şahıs

Oğuz tidi kim siz öz günähleriñizğa mu'tarîf bolduñız irse men taqı günähleriñizdin ötüb barçanı baqışladım V.4.

Üçüncü çokluk şahıs

aña uruşar hıyal itdiler irse Oğuz asla aña iltifat qılmab VII.25; on harvar yay birle alar Oğuz qaşığa kelib sözlerini tidiler irse... VII.29; Oğuz Dımışqı il qılğandın soñ Musurğa 'azımat qılıb üç künlük yol bardılar irse... VIII.7; Usra han qarşu çıqıb uruşdılar irse Usra han maqhur bolub... XIV.26; Erki hanğa habar birdiler irse yiberib oğulnı öz alığa keltürüb toy qılıb Qar Yav Ğu han at qıldı XIV.29; alar inkâr qıldılar irse Oğuz alarnı QaraQurumğaca qavub alar anda barıb ol yazılarda ıqamat qılıb yaylaq ve qışlaq anda yasadılar II.13; Tekfurnı Oğuz hıdmatığa iltidiler irse

Oğuz andın harb keyfiyetini sordı V.28; dımışqılar aña uruşar hıyal itdiler irse Oğuz asla aña iltifat qılmab... VII.25.

3.8. Zarf-fiiller

3.8.1. Birleşik fiillerin teşkilinde

niçe sıqrını birbirike bağlab yükürtüb qoya beriñiz III.19; imdi andaç istima' qıla turur men II.3; muña tahammul qıla almas biz II.4; eger siz toquz kişi biziñ iki kişimizke harb qıla alğay siz III.28; ne qadar qudratım bolğay kim höküm ve fermanındın tecavuz qıla alğay men VI.3; hiç aferide alarğa muqavamat qıla almadılar VI.8; eger bu çerikğa muqavamat qıla alur siz biziñ birle harb qılıñ VI.26; ol qadar quvvatıñız yoq turur kim meniñ birle muqavamat qıla alğay siz VII.33; adı Adıkemal ya'nı quvvat eyesi kim her iki kişi on kişike muqavamat qıla alğay XIII.2; Qaraman han beğayet kiçik turur ve padişahlıq qıla almas XIII.28; eger sen qarı bolub hiç qıla almas sen biz qıla alur biz XIV.7; Toğrul aña tidi sendin bir söz sorar men rast aytğıl tidi ayta men XIX.16; bara siz bilmeken yolğa bara turur siz III.13; qarı qurt çığıra başladı XIV.4; bu halnı ma'lum qılıb sizdin yaşura almadıq XVII.20; özi taqı uluğ çerik birle kele turur V.22; QurıTekin at ününi işitib tidi kim baqıñ ne kişi ardımızdın kele turur XVII.2; bir kişi boz atğa minib kele turur XVII.3; keşti andın öte bilmes II.28; Qurı han ta'accub qılıb hıyal etdi kim leşger aña yağı ve 'ası bolub tuta tururlar XVI.21; hiç türlük İsfıhanı tuta almay biz VIII.33; eger yetsem tuta almas men XIV.5; niçün qar sebäbidin leşgerdin qala tururlar X.18; imdi andaç istima' qıla turur men II.3; tidi niçe sıqrını birbirike bağlab yükürtüb qoya beriñiz III.19; aytur kim dariğ qarı bolub yükürüb yete almas men XIV.5; yene bir küni Suvar yete keldi XVII.29.

3.8.2. –b / -p tarz gösteren zarf-fiil eki

ovval aq yelim suyığa kirib çıqıb qumğa ağnab... III.30; kürrelerini yahtılıqda bağlab alarnı zulmatğa kirkeyler IV.16; ita'at ve bendeliq kemerini bağlab hıdmatğa kelib turur biz V.3; İsfihan ähli ita'at qılmab muhalafat başlab harb qılmaqğa mükemmel ve amada boldılar VIII.29; ol sebäbdin bu cema'atı mezkurnıñ atalarını öz qaşığa çarlab saqlab... XII.31; saq qol ve sol qol mulazımlarını çarlab üç yüz kişi birle taqrır qıldı XIII.33; Qaraman han Ayna hannı çarlab tidi kim... XIV.30; Qara han uluğ toy itib kilinlerini çarlab irdi I.; alar çıdamab uruşmaqğa çıqarlar IX.4; barçanı baqışladım emma iki at oğurlab iltib tururlar V.4 ; Sayru Yav Quy atası yerike olturub memälikni berqarar saqlab yeti yıl padışahlıq qıldı XIII.10; Oğuz buyurdı kim ol mülk ita'at qılıb irmişler alarnı talamab mal muqarrar qılıb üç yıllık malnı alıb muraca'at qılsunlar IX.15; ol turub Suvarnı çarlab qucaqlab tidi... XVIII.4; Oğuz buyurdı kim sallar yasab anıñ birle deryadın ötdiler II.28; aña baqıb rehim qılıb yığlab tidi... XV.24; ...hatunığa keltürüb birdi kim anı yib oğlığa süt berkey IX.32; emval ve emta'alarını aña yükläb alarnı qanqlı ad qoydı II.20; qal'a işiklerini açıb çıqıb harb qılmaqğa meşğul boldılar IX.8; alardın ağırıb tidi kim ... X.18; bu otuz yılda her kişiniñ hatırı mendin ağırıb bolsa maña 'arz qılsun XV.10; Qurı han Emin Külme / / qızını aña alıb toylar qıldı XVI.13; imdi Qaraman /golyazmada Quman/ han arağa kirib alıb turur XIV.24; mufsidlerdin arıtıb mallarını taaraac qıldı V.10; kefenlerimizi boynımızke asıb köb mal birle hıdmatğa mubadarat qılır biz XX.14; Qorqut ol cem' arasında on bitik aydıb tidi ... XIII.25; anıñ boynığa urdı irse başı boynıdın ayrılıb yerke tüşdi XV.3; ol sebäbdin kim bir kün çerikğa barıb leşger tamam ac bolub irdiler VII.3.

muni dib qaşidin qobub öz ivike barıb yatdı XVI.16; eger anı öltürkeyler mağrur bolub fitneler başarıb kelib atası birle taqı harb ve cedel qılğaylar XVIII.27; aña baqıb rehim qılıb yığlab tidi kim... XV.24; özi ilik miñ kişi birle dervezeğa çapıb harablıq bunyad qıldılar IX.7; Qara Sülik anda qılıb su çıkarıb barça halayıq şadab boldular III.20; harb vaqıtında ovval aq yelim suyuğa kirib çıqıb qumğa ağnab yene qara yelim suyuğa kirib çıqıb qumğa ağnadılar XX.19; yarım kicedin soñ Qaraman /golyazmada Quman/ han oyğanıb tidi kim ... XIV.12 ; Şerik qardaşını tabutğa salıb bir yıl ivde saqladı XX.6; iki üç qanat ivi bar irdi satıb qoy alıb sadaqa berdi XIX.7; iki hatun fırsat ister irdiler vaqt tapıb kine ve 'adavat yüzidin tidiler I.26; Oğuz dergâhiğa keldiler pişkeşlerini tartıb il bolub ita'atnı qabul qıldılar VIII.2; Buqra han bu sözni işitib ot dik tutaşib umaralarını çarlab olar birle bu halnı keñeş qıldı XVI.19; ol taqı anıñ birle söhbet tutmab andın teba'ud ihtiyar qıldı I.19; bir kişi Oğuz çerikidin Buraqlar içike qaçıb hatunlar arasında yaşunub irdi IV.2; Atalarıñ adı berqarar qalıb itmekey /yitmekey ?/ XII.24; ol öz kişidin qayıtıb özke ma'bud peyda qılıb turur II.3; Oğuz alarğa istimalat berib mallarını muqarrar qılıb alarnı qaytarıb özi Demavendğa mutaveccih boldı IX.28; uyğur cema'atını kim yoldın qaytarıb irdi X.22; Oğuz avdın qayıtıb iv yavuqğa yetdi II.7; imdi anda q istima' qıla turur men kim ol öz kişidin qayıtıb özke ma'bud peyda qılıb turur III.26; bir yıldın soñ atası eseri ruşd ve necabet andın muşahıda qılıb suratı husn ve cemalının muta'accib bolub tidi I.14; bizdin ictinab qılıb aña mähir ve mähäbbet peyda qılıb turur I.27; ol qısraqlar ve işekler öz kürreleri üçün yolnu ğalat qılmab çıqğaylar XVIII.29; men anda bolğan çağda talan ve taaraac qılmab irdiler V.30; her nov' itlerdin feravan yığdı anda q kim hiç aferide anda qılmab irdi XIII.27; ittifaqan yolda bir uluq taqğa yetdi irse anda qar yaqıb iki üç ivlik

andın tahalluf qıldılar X.17; Toğrul her yerke tüşüb buyurur irdi kim köb otlar yaqıb... XIX.13; ol taqı öz nöker ve tabı'larını yığıb olar birle harb qılıb atası Qara han. Ker han ve Ler han birle harb arasında qatlğa yetişdiler II.8; Oğuz harbığa leşger yığıb irdi III.2; Oğuz avdın qaytıb iv yavuuqğa yetdi irse atası ve a'mam ve uruqlarını kördi kim yığılıb musta'iddi kârzar bolub tururlar XX.1; keltürken qoylarınıñ tamam quyruq ve qarınlarını yırtıb saña birer biz XIV.8; hasm yüzike kim yelim yelmáb bolğay tir baran qılıñ IV.6; eger harb qılmaq da'ıyañız bar bolsa leşgeriñiz Antaktiye leşgeridin artuqraq imes ve biziñ leşgerimize yetmáb turur VII.30; 'alafa ve 'ulufa berib hadamat ve ekramatı pesendide qılır irdiler IV.26; ol velayatlarınıñ halayıqını kim yazılarda olturur irdiler istimalat berib alarğa mal mu'ayyan qıldı V.11; ol velayatlarını kim burun alarğa berib irdi alardın qaytara aldı XV.23; tidi kim allah ta'ala eger maña yañı can berib turur XVIII.5; eger mal bermáb muhalafat qılğaylar biz harb birle anda qılalı XII.23; İraqnı tutmaqğa qasd qılıb ilçiler yiberdi kim ol yerleriniñ ahvallarını bilib kelkeyler IX.20; men sizke aman birib Türküstannı ıqamat üçün sizke bereyin II.12; bir qovum kim aña meded ve nusrat birib irdi anı uyğur ad qoydı II.18; Qara Sülik kim aña yahşı kifayatlar ve keñecler birib irdi X.30; Oğuz anı eşitib musta'iddi kârzar boldı II.6; Oğuz anı işitib qaytıb anı tutub heläk qıldı II.30; ol bilad ähli Oğuz ve leşgerleriniñ avazasını işitib irdiler IX.24; ol sebäbdin kim işitib irdi Adam aleyhissalam qabrı anda turur VIII.19; içib andın soñ aşlarını içib yatdılar XIV.12; ol ta'cıl üçün bir para un hamır idib qolınıñ ayasığa yassı itib qazanğa salor irdi XVI.4; ol ta'cıl üçün bir para un hamır idib qolınıñ ayasığa yassı itib qazanğa salor irdi XVI.5; hergiz nihvat ve kibrdin hiç padişahğa baş ikmáb irdiler III.16; maqlar ol işdin reşk iltib padişahğa 'arz qıldılar XVII.19;

men taqı günähleriñizdin ötüb barçanı baqışladım emma iki at oğurlab iltib tururlar V.4; men atamnı sanduqğa salıb özüm birle iltib irdim X.32; Qara han ol qızını istäb andın bu halnı tafahhus qıldı irse ol inkär qıldı II.1; üç yıl bu müddetde keçib Oğuz Herat ve Sarahs ve Bayğırda(?) maqam qılıb irdi X.15; Oğuz memalikike kelib idadlıqlar qılır irdiler II.20; munda ne iş üçün kelib turur sen XIX.17; bizke ita'at qılmab temerrud ve 'usyan qılır irdiñiz V.1, VII.30; imdi 'aql kişiler bizke nesihat qılıb ita'at ve bendeliq kemerini bağlab hıdmatğa kelib turur biz V.3; imdi bizler ruzıgär dide kişiler andağ maslahat kördük kim aradın uruş bertaraf bolub ita'at kemerini bilke bağlab il bolğay biz ittifaq qılıb kelib turur biz VII.8.

3.8.3. –may

Olumsuzluk bildiren bir zarf-fiil eki

Çepni ya'nı her yerde yağı bolsa tovaqqıf qılmay uruşğay tamğa uyqun xıı.2.

3.8.4. -ğunca / -künçe

Zaman gösteren bir zarf-fiil ekidir.

öldürmeğunca xvııı.32.

yetkünçe xııı.29.

3.8.5. -ğaca

Batarğaca xıı.22.

3.9. İsim-fiiler

Geniş zaman isim-fiilleri

-ğan / -gen

Sıfat olarak kullanılışı:

bir qovumnı taqı kim olca alğan çaqda merkub ve çaharpayları yoq irdi II.18; altun kürsiğa olturıb ayaq tutup oğlanları birle barğan umaralarğa hal'atlar keydürdi VII.16; Tekfur vaqı' bolğan ahvallarnı tamam şerh qıldı V.29; üç yıllik mal birle qılıcdın halas bolğanlar barça aña yığılıb öz curum ve günahleriğa muqrı ve mu'tarif boldılar XV.23; Amuya suyınıñ etraf ve hovaşısıda olturğanlarını köcürüb Mervğa eltkeyler XIX.1; İsfihannı tutğan tedbir birle Kirmannı taqı tutub... IX.13; qaçğanlar tamam anda yığılğaylar IV.1; qalğan uruqlar 'acz ve biçäreliq yüzidin aña tidiler II.10; Oğuz leşgeridin köb halayıqını öltürüb qalğanı mutafarriq boldılar III.33; alar muşahada qılğan ahvalını tamam Oğuz qaşıda şerh qıldılar VII.12, XVI.27; temerrud ve 'usyan yolını tutsañız sizke ol bolur kim muhalafat qılğanlarğa vaqı' boldı XV.28; Oğuz alarğa tidi eger köñliñiz bizke rast bolğay mal qabul qılıb Tekfurğa qoyğan şahna kifayat turur VI.30; olar qaytıb yaşunğanlar çıqıb alarnı arağa tutub... IX.9; ol çaqğaca kim ol yaşunğanlardın ötdiler IX.9; bu qa'ıda birle yurtlarını ta'yın qılıb yay berkenlerğa saq qolnı berib oq berkenlerğa sol qolnı ta'yın qıldı X.29; her kişi aña mal berer irdi aman bolub mal bermekenler birle harb qılır irdi VII.1-2; siz bilmeken yolğa bara turur siz III.13; ve andaq muqarrar qıldı kim yay birken oğlanları uluğ mertebelıq olub oh birkenler kiçik bolğaylar X.28; türki luğatı birle qabuq ortası cürüken yığacnı dirler IV.10-11; alar iltken atlarını tamam keltürdiler V.5; Dımışq ilçisi bu sözlerni işitib Dımışqğa kelib Oğuzdın işitken sözlerini Dımışq ekabırlarıke şerh qıldı

VIII.1; ol sebäbdin kim biz kelken yerdin niçe ‘azım deryalardın ötüb turur biz VI.28; keltürken yaylarını tamam çerikğa üleşib her kişike üç yay birdi VIII.4; ol arada bir rozıgär körken bahuş ve ray qarrı kişi bar irdi III.12; ol zulmatdın çıqdılar irse kördiler kim köterkenleri tamam cevahırı nefise turur ol taqsırdın köterken ve kötermekenler tamam peşiman boldılar IV.20; oğlanlarını risalat üçün Şam ve Kerk ve Başğırd ve Pars ve Kirman ve İsfihan ve Bağdad ve Basrağa yiberdi kim üç yıllık ötken malnı alğaylar XII.32-33; Qara Sülik bu ma'nını Oğuzğa tidi irse Oğuz ol tigen işke qıyam qılıb tört yanındın velayaatlarını harab qılıb qatl ve taaraac qılur irdiler IV.31.

İsim-fiil olarak kullanılması:

Oğuz atası ve a'mam uruqları birle harb qılıb muzaffar bolğanı II.6, XII. 19; Oğuz etrafi älemğa ilçiler yiberibem cahangirliq da'iyası qılğanı II.23; Oğuz alarnı kördi irse oğlanlarınıñ harb qılğanını ve arada vaqı' bolğan işlerini alardın soval qıldı VII.12; Oğuz oğlanlarını leşger birle Fereñ ve Rum canıbığa yiberkeni VI.16.

Zarf-fiil olarak kullanılması:

–dığı, –diği anlamında: Oğuz zulmatğa barğan zikri V.9, VII.24, IV.13; ol cema'at ol çeriklerni körüb ta'rif qılğan dik iki ol qadar közlerike körünkey VIII.6.

–ınca,-ince,- dığında anlamında: hova ıssıq bolğanda alar qışlaqda ‘acız bolub ita'at qılğaylar VI.12, X.6, X.10, XVI.30; ata turğanda rova imes kim oğul taht üstike olturğay XV.14; karar qıldı kim barça emvallarnı İraqda yığıb qaytğanda özi birle alıb kitkey X.14, VIII.5; Diyarbekrğa kelkende Bağdad ekabırları ıstıqbal qılıb Diyarbekrde Oğuznı körnüş qıldılar VIII.24.

-dıktan,-dikten anlamında: at semiz bolğandın soñ fethi biladı şemalğa 'azımat qıldı XV.14; ol fethni qılğandın soñ qaytıb tüşüb buyurdı V.32, VIII.7, VIII.22, XV.19, XVII.16, XVIII.13; kelkendin soñ tahqiq qılır men XVII.25; ... ve ötkendin soñ velayatlarıñ izni ziru ziber qılurlar VI.29. IX.17; Oğuz alarnı yiberkendin soñ yeti kün taqı anda maqam qılıb andın köçüb mutevecihi Derbendi Şudud boldı IV.27.

–madan,-meden anlamında: arada uruş bolğandın burun VI.8; andın yahşaraq körmediler kim ol kelkendin burun barıb aña ita'at qılğaylar IX.24

sıfat fiil

-ar, -er,-ır, -ir, -ur, -ür, -or, -ör

Sıfat olarak kullanılması

ol qovum 'adatı andaq turur kim kün çıkar çaqda dohul qaharlar XIII.2; alarnı körüb uruşor kişiler qaçsunlar IX.4; soltan Mes'ud bargähini ve kice yator yerini yahşı tafahhus qılıb bilib kelkeyler XX.14-15; aş tartar çaqda bir qarı qurt çığıra başladı XIV.4.

Zarf olarak kullanılması

-incaya kadar anlamında: salor qovumıdın ikisi yükünüb tidiler kim kün çıkardın kün batarğaca atalarıñ tutub irdi XII.22.

-dığı kadar anlamında: buyurdı kim eger kücünüz yeter dik yerni ala bilseñiz uruşub ala körün IX.22.

İsim olarak kullanılması

dımışqılar aña uruşar hıyal itdiler irse Oğuz asla aña iltifat qılmab... VII.25;
ol oğul ol aqda toquz yaşar irdi XV.12 Qunduz Qardıcını/?/ kim yüz seksen yaşar
irdi XVIII.16; men Musurđa ‘azımat qılıb siziñ birle uruşor hıyalım yoq turur VII.32.

-

Kaynakça

Aça, Mustafa, *Oğuznamecilik Geleneği Ve Andalıp Oğuznamesi*, İstanbul, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2003.

Agacanova, Sergey Grigoreviç, *Oğuzlar*, (çev. Ahmet Annaberdiyev- Ekber N. Necef), İstanbul, Selenge Yayınları, 2002.

Aksan, Doğan, *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim 3*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2000.

Aksoy, Tarık, Oğuz Kağan Destanı'nın Nüshalarının Karşılaştırmalı Kişi, Yer ve Hayvan İsimleri Sözlüğü, Yayımlanmamış Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili Ve Edebiyatı Bölümü, Aydın, 1998.

Arat, Reşit Rahmeti, *Makaleler, I.C.*, (Haz.: Osman Fikri Sertkaya), Ankara, 1987.

Ata, Aysu, *Kıyasü'l-Enbiya (Peygamber Kıssaları) I Giriş-Metin-Tıpkıbasım*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1997.

Ata, Aysu, *Kıyasü'l-Enbiya (Peygamber Kıssaları) II Dizin*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1997.

Ata, Aysu, *Nehcü'l-Feradis Uştmaqlarning Açıq Yolu (Cennetlerin Açık Yolu) III. Dizin-Sözlük*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1998.

Atanıyazov, Soltanşa, *Şecere Ansiklopedik Türkmen Etnik Adları Sözlüğü*, (Haz.: Yakup Karasoy-Ufuk Deniz Aşçı), Konya, Tablet Kitabevi, 2005.

Atanıyazov, Soltanşa, 'Türkmen Boylarının Geçmişi, Yayılışı, Bugünkü Durumu ve Geleceği', *Bilig*, S. 10, Yaz 1999, s.1-30.

Aydın, Mehmet, *Bayat-Bayat Boyu ve Oğuzların Tarihi*, Ankara, Hatiboğlu Yayınevi, 1984.

Bang, W.-Arat, R. R., *Oğuz kağan Destanı*, İstanbul, 1936.

Banguoğlu, Tahsin, *Türkçenin Grameri*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2007.

Banguoğlu, Tahsin, "Oğuzlar ve Oğuzeli Üzerine (Kaşgari'den Notlar: II)", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı/ Belleten* 1988, Ankara 1994.

Banguoğlu, Tahsin, "Oğuz Lehçesi Üzerine (Kaşgari'den Notlar: III)", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı/ Belleten* 1960, Ankara 1988.

Baskakov, N. A., "Oğuz, Oğuz-Kağan Etimolojisi Üzerine", *İÜ Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 1980-1986, C. XXIV-XXV, s. 35-38.

Bayat, Fuzuli, *Oğuz Epik En'enesi ve Oğuz Kağan Destanı*, Bakı, 1993.

Beyoğlu, Ağacan (Begliyev, Ağa Niyazi), *Türkmen Boylarının Tarih ve Etnografyası*, İstanbul, 2000.

Biray, Himmet, *Batı Grubu Türk Yazı Dillerinde İsim*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1999.

Biray, Himmet, "Andelip ve Oğuz-namesi I-II-III", *Milli Folklor*, Aralık 1989, S.4, 12-13; *Milli Folklor*, Mart 1990, S.5, 23-25; *Milli Folklor*, Haziran 1990, 21-25.

Caferoğlu, Ahmet, *Türk Dili Tarihi I-II*, 4. Baskı, İstanbul, ALFA Basım Yayım Dağıtım Ltd. Ş., 2001.

Caferoğlu, Ahmet, "Türkmenler", *Türk Kültürü*, S.20, Haziran 1964, 23-28.

Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Lugat*, 14. Baskı, Ankara, 1997.

Divanü Lugat't-Türk Tercümesi, Türk Maddesi, (çev.: Besim Atalay), 1.C., 3. Baskı, Ankara, 1992.

Divanü Lugat't-Türk Tercümesi, Türkmen Maddesi, (çev.: Besim Atalay), 3.C., 3.Baskı, Ankara, 1992.

Ebulgazi Bahadır Han, *Türk Şeceresi (Şecere-i Türk)*, nkl., Rıza Nur, İstanbul, 1925.

Ebulgazi Bahadır Han, *Şecere-i Terakime (Türkmenlerin Soy Kütüğü)*, (haz.: Zuhâl Kargı Ölmez), Ankara, 1998.

Nafiz, Rıdvan, “Oğuz Destanından Bir Parça”, *Türk Tarih, Arkeologya ve Etnografya Dergisi*, Temmuz 1934, S.2, 243-249.

Eckman, Janos, Harezmi, *Kıpçak Ve Çağatay Türkçesi Üzerine Araştırmalar*, (Çev.: Osman Fikri Sertkaya), 2. Baskı, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2003.

Eckman, Janos, *Nehcü'l-Feradis Uştmahtarların Açık Yolu (Cennetlerin Açık Yolu) I. Metin II. Tıpkı Basım*, (yay.: Hamza Zülfikar- Semih Tezcan), Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2004.

Eraslan, Kemal, “Manzum Oğuzname”, *Türkiyat Mecmuası*, S.XVIII, İstanbul 1975-1976, 169-236.

Eraslan, Kemal, “Boz-ok ve Üç-ok Oğuz Kolu Adları Hakkında”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı/ Belleten*, 1986.

Eraslan, Kemal, “Yazıcı-zade'nin Oğuz-name'si”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı/ Belleten* 1992, Ankara 1995.

Ercilasun, Ahmet Bican, “Dede Korkut İle Oğuz Destanı Arasındaki Münasebetler”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı/ Belleten* 1986, Ankara 1988.

Ercilasun, Ahmet Bican, “Oğuz Kağan Destanı Üzerine Bazı Düşünceler”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı/ Belleten* 1986, Ankara 1988.

Eren, Hasan, *Türklük Bilimi Sözlüğü I. Yabancı Türkologlar*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1998.

Ergin, Muharrem, *Oğuz Kağan Destanı (Tercüme-Metin-Sözlük)*, İstanbul 1970.

Fazlallah Reşideddin, *Oguz-name*, (ter.: R. M. Şükürova), Baku, 1987.

Gabain, A. Von, *Eski Türkçenin Grameri* (çev. Mehmet Akalın), 5. Baskı, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2007.

Gökyay, Orhan Şaik, *Dedem Korkudun Kitabı*, İstanbul, 2007.

Gülsevin, Gürer, *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2007.

Günay, Umay, “Uygurca Oğuz Kağan Destanında Yeralan Efsaneler” *Türk Kültürü Araştırmaları*, 1994, S. 32(1-2), s. 171-181.

Gümkör, Harun, “Seyyid Lokman ve Oğuz-namesi”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, Ekim 1986, S. 44, s. 91-104.

Hacıeminoğlu, M. Necmettin, *Kutb'un Husrev Ü Şirin'i ve Dil Hususiyetleri*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2000.

Halimov, N. B., Fazlalla Reşideddin *Oguznama*, Aşgabat, 1990.

Hamzayev, M. Ya., *Türkmen Diliniñ Sözlügi*, Aşgabat, Türkmenistan İlimler Akademiyasınıñ Neşiryatı, 1962.

İlker, Ayşe, *Batı Grubu Türk Dillerinde Fiil*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1997.

İnan, Abdülkadir, *Oğuz Destanındaki İrkil Ata, Makaleler ve İncelemeler, 1.C.*, Ankara, 1987,196-197.

İnan, Abdülkadir, “XIII-XV. Yüzyıllarda Mısır'da Oğuz-Türkmen ve Kıpçak Lehçeleri ve Halis Türkçe”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı/ Belleten* 1953, Ankara 1988.

İslam Ansiklopedisi, (MEB. Yay.), Amu Derya Maddesi, 1.C., İstanbul 1950, 419-426.

İslam Ansiklopedisi, (MEB. Yay.), Ermeni Maddesi, 4.C., İstanbul 1945, 317-326.

İslam Ansiklopedisi, (MEB. Yay.), Gur Maddesi, 4.C., İstanbul 1945, 845.

İslam Ansiklopedisi, (MEB. Yay.), Harezmi Maddesi, 5.C., İstanbul 1948, 240-257.

İslam Ansiklopedisi, (MEB. Yay.), Horasan Maddesi, 5.C., İstanbul 1948, 560-562.

İslam Ansiklopedisi, (MEB. Yay.), Maveraünnehir Maddesi, 7.C., İstanbul 1957, 408-409.

Kafesoğlu, İbrahim, *Türk Milli Kültürü*, 24. Baskı, İstanbul, Ötüken Neşriyat A. Ş., 2004.

Kaplan, Mehmet, *Oğuz Kağan Destanı*, İstanbul, Dergah Yayınları, 1979.

Kaplan, Mehmet, *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar I*, 6. Basım, İstanbul, Dergah Yayınları, 2002.

Kara, Mehmet, *Türkmen Türkçesi ve Türkmen Edebiyatı Üzerine Araştırmalar*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1998.

Kara, Mehmet, *Türkmence (Giriş-Gramer-Metinler-Sözlük)*, Akçağ Yayınları, Ankara,2001.

Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Grameri I -Füil- Basit Çekim, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2006.

Kılıç, Mehmet, *Oguznama-Şecere Türkmenleriñ Nesil Agacı*, Bursa, 1999.

Kocasavaş, Yıldız, *Türkçede Şahıs Zamirleri*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2004.

Korkmaz, Zeynep, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2007.

Korkmaz, Zeynep, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar, 1.C.*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1995.

Korkmaz, Zeynep, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar, 2.C.*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1995.

Korkmaz, Zeynep, “Anadolu Ağızlarının Etnik Yapı İle İlişkisi Sorunu”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı/ Belleten* 1971, Ankara 1989.

Korkmaz, Zeynep, “Selçuklular Çağı Türkçesinin Genel Yapısı”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı/ Belleten* 1972, Ankara 1989.

Korkmaz, Zeynep, “XI-XIII. Yüzyıllar Arasında Oğuzca”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı/ Belleten* 1973-1974, Ankara 1974.

Korkmaz, Zeynep, “Eski Türkçedeki Oğuzca Belirtiler” *Türkoloji Dergisi*, S. VI, 1974.

Korkmaz, Zeynep, *Grammer Terimleri Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2007.

Köprülü, Fuad, *Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul 1981.

Köprülü, Fuad, *Edebiyat Araştırmaları*, Ankara 1986.

Kültür Bakanlığı Yayınları, *Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü*, Ankara, 1991.

Ligeti, L., *Bilinmeyen İç Asya*, (Çev.: Sadrettin Karatay), 2. Baskı, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1998.

Magrufov, N. M., *Özbek Tilining İzohlı Luğati I*, Moskva, Rus Tili Naşriyatı, 1981.

Magrufov, N. M., *Özbek Tilining İzohlı Luğati II*, Moskva, Rus Tili Naşriyatı, 1981.

Mametyazov, Babış, “Türkmen Halk Destanları”, *Türk Lehçeleri ve Edebiyatı Dergisi*, S.20, Ağustos 1998, 38-43.

Naskali, Emine Gürsoy, “Destanın Tarifi”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı/ Belleten* 1992, Ankara 1995.

Nour, Rıza, *Oughuz-namé, épopée Turque*, Transcription en lettres Phonétiques notes, Traduction Française Texte en Turc de Turcia, Facsimilé, Alexandré, Mai, 1928.

Oguzname-Muhabbetname, Redaksiyon: E. Derbiselin, M. Carmammedov, F. Kumisbaev, Almatı, 1986.

Orkun, Hüseyin Namık, “Bir Oğuz Efsanesi”, *Ülkü*, 6.C., S. 3-4, 267-275.

Ögel, Bahaeddin, *Türk Mitolojisi I*, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 1971.

Ögel, Bahaeddin, *Türk Mitolojisi (Kaynakları ve açıklamaları ile destanlar)*, 1. C., 2. Baskı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1993.

Ögel, Bahaeddin, “Dede Korkut Kitabı’nın Eski ve Yazılı Kaynakları Hakkında (Topkapı Sarayındaki Oğuz Destanı Parçaları İle Karşılaştırma)”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı/ Belleten* 1988, Ankara 1994.

Ömer, Şerafettin, “Oğuznameye Dair Bazı Meseleler”, *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, (akt.: Alimcan İneyet), S.4, Güz 998, 89-104.

Özarlan, Metin, “Oğuz Kağan Destanı’nda Tarihi, Dini, Beşeri ve Tabiatüstü Unsurlar”, Prof. Dr. Dursun Yıldırım Armağanı, Ankara, 1998, 424-438.

Öztürk, Ali, *Çağları İçinde Türk Destanları*, 1980.

Pelliot, Paul, *Uygur Yazısıyla Yazılmış Uğuz Han Destanı Üzerine*, (çev.: Vedat Köken), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1995.

Recepov, R., *Gadım Türkmen Edebiyatı (VII-XII. Asırlar)*, Aşgabat, 1991.

Sami, Şemseddin, *Kamus-i Türki*, 10. Baskı, İstanbul, Çağrı Yayınları, 2001.

Sarı, Berdi- Nurcan Güder, *Türkmencenin Grameri (I Fonetika: Ses Bilgisi)*, Türk Dünyası Gençleri’nin Mahtumkulu Yayın Birliği, Ankara, 1998.

Sarı, Berdi- Nurcan Güder, *Türkmencenin Grameri (II Morfolojiya: Şekil Bilgisi)*, Türk Dünyası Gençleri’nin Mahtumkulu Yayın Birliği, Ankara, 1998.

Sarı, Berdi- Nurcan Güder, *Türkmencenin Grameri (III Sintaksis)*, Türk Dünyası Gençleri’nin Mahtumkulu Yayın Birliği, Ankara, 1998.

Sarihanov, Mehmeddurdı, “Türkmen’in Temel Yolu ya da Damga Alfabe Hakkında”, *Bilig*, S.9, Bahar 1999, 29-51.

Sertkaya, Osman Fikri, “Oğuz Kağan Destanı Üzerine Bazı Mülahazalar”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı/ Belleten* 1992, Ankara 1995, 9-26.

Sinor, D., “Oğuz Kağan Destanı Üzerine Bazı Mülahazalar”, (çev.: Ahmet Ateş), *İÜ Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, IV (1-2), İstanbul 1950, 9-10.

Sümer, Faruk, “Çepniler Anadolu’daki Türk Yerleşmesinde Önemli Rol Oynayan Bir Oğuz Boyu”, *Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı*, İstanbul, 1992.

Sümer, Faruk, “Oğuzlara Ait Destani Mahiyetde Eserler”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, Ankara, 1959, C. XVII, S. (3-4).

Sümer, Faruk, “Oğuzlar”, *İslam Ansiklopedisi*, 9. C., İstanbul 1964, s. 379.

Şçerbak, A. M., *Oguz-name i Muhabbet-name*, Moskova, 1959.

Şükun, Ziya, *Farsça-Türkçe Lugat Gencinei Güftar Ferhengi Ziya*, I-II-III C. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1996.

Togan, Zeki Velidi, “Ebülgazi Bahadır Han”, İslam Ansiklopedisi, (MEB Yay.), 4.C., İstanbul, 1945, 79-83.

Togan, Zeki Velidi, *Umumi Türk Tarihine Giriş I*, İstanbul, 1981.

Togan, Zeki Velidi, “Türk Destanlarının Tasnifi I”, *Atsız Mecmua*, İstanbul 1931, 4-5.

Togan, Zeki Velidi, *Oğuz Destanı Reşideddin Oğuznamesi, Tercüme ve Tahlili*, 2. Baskı, İstanbul, Enderun Yayınları, 1982.

Türkçe Sözlük, 1. C. Türk Dil Kurumu Yayınları, İstanbul (Milliyet Tesislerinde Hazırlanmıştır), 1992.

Türkçe Sözlük, 2. C. Türk Dil Kurumu Yayınları, İstanbul (Milliyet Tesislerinde Hazırlanmıştır), 1992.

Türkler Ansiklopedisi, Mitoloji/Destanlar, 1.C., Ankara 2002, 294-302.

Türkler Ansiklopedisi, Kalaçlar, 1.C. 846-849.

Türkler Ansiklopedisi, Oğuzlar/Türkmenler, Tufan Gündüz, 2.C., Ankara 2002, 263-276.

Türkler Ansiklopedisi, Oğuzlar, Cem Tüysüz, 2.C., Ankara 2002, 277-288.

Türkler Ansiklopedisi, Oğuzlar, Faruk Sümer, 2.C., Ankara 2002, 289-315.

Türkler Ansiklopedisi, Oğuz Türklerinin İdari Yapı ve Boy Teşkilatına Bir Bakış,
Erdal Aksoy, 2.C., Ankara 2002, 316-320.

Türkler Ansiklopedisi, Türk Cihan Hakimiyeti Mefkuresi, Osman Turan, 2.C.,
Ankara 2002, 845-856.

Türkler Ansiklopedisi, Oğuzname, Mustafa Aksoy, 3.C., Ankara 2002, 819-824.

Türkler Ansiklopedisi, Oğuz Kağan Destanı Üzerine Yeni Düşünceler, Fuzuli Bayat,
3. C., Ankara 2002, 520-526.

Türkler Ansiklopedisi, Türkmenler, Cem Tüysüz, 4.C., Ankara 2002, 552-579.

Türkler Ansiklopedisi, Türkmen Adı, Manası ve Mahiyeti, İbrahim Kafesoğlu, 4.C.,
Ankara 2002, 580-584.

Türkler Ansiklopedisi, Oğuz Boyu ve 1040 Yılına Kadar Yükselişi, 4.C., Ankara
2002, 585-594.

Türkmen Diliniň Grammatikasy Morfologiya, M. Söyegov'un redaksiyası bilen. A.: Ruh Neşriyatı, Aşgabat, 1999, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2000.

Türkmen, Fikret, "Kazan'da Bulunan Yeni Bir Oğuz-name Nüshası Üzerine", *Uluslararası Türk Kongresi 1992*, Ankara, 425-431.

Türkmence-Türkçe Sözlük, Haz.: Ceylan, Emine- Eker, Süer- Ölmez, Mehmet- Ölmez, Zuhal- Tekin, Talat, Ankara, 1995.

Yeni Türk Ansiklopedisi, Destan Maddesi, 2.C. İstanbul 1985, 652-654.

Yurtsever, Erk, *Asyada'ki Türkçe Coğrafi Adlar Derlemesi-Tamga*, İstanbul, 1993.

Yüce, Nuri, *Mukaddimetü'l-Edeb Hvarizm Türkçesi İle Tercümelî Şuşter Nüshası Giriş, Dil özellikleri, Metin, İndeks*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1993.

Yüksel, H. Avni, "Türk Folklorunda Sayılar", *Milli Kültür*, Eylül 1981, 46-49.

Yüksel, H. Avni, "Türk Folklorunda Yedi Sayısı", *Milli Kültür*, Ekim 1981, 48-51.

Yüksel, H. Avni, "Türk Folklorunda Dokuz Sayısı", *Milli Kültür*, Kasım 1981, 32-35.

Metnin Kuruluşu İle İlgili Açıklamalar

- 1- Salar Baba Oğuznamesi'nin yeni metni kurulurken, 1994 yılında Aşkabat'da neşredilen Türkmen Arhiwi Dergisi'nin birinci ve ikinci sayısında bulunan Z. B. Muhammedova'nın 'Oğuz Eli Bilen Yazılan Oguznama' adlı Kiril harfli transkript metin nüshası esas alınmıştır.
- 2- Kiril harfli transkript metin nüshasında, okunamayan, silik ve eksik olan kelimeler tarafımızca düzeltilmiştir. Düzeltmelerin ve tamamlamaların nereden alındığı dipnotta belirtilmiştir.
- 3- Esas nüshada olup da okunamayan ve diğer kaynaklarda bulunmayan kelimeler orijinal biçimleri verilmiştir.
- 4- Kiril harfli transkript metne müdahale edilmemiştir. Müstensihthen kaynaklanan eksik ya da yanlış yazımlar < > içinde verilmiştir.
- 5- Yabancı kelimelerin kendi yazılış özelliklerine aykırı yazılmış olduğu görülmektedir. Dizinde bu tip imla farklılığı olan yabancı kelimelerde açıklama yapılmamış, asıl imlasına göre sözlük anlamı verilmiştir.
- 6- Metnin hemen her yerinde (-) çizgi işareti konulmuştur. Metnin orijinalliğinin bozulmaması için herhangi bir tasarrufta bulunulmamıştır.

Metin Transkripsiyonu

OĞUZ VE ÖVLAD VE ETBA' VE BAKIYE ETRAK TARIHI

BİSMİLLA ARRAHMAN ARRAHİM

I.1. Etrak muvarrıhları andaq rovyat qılurlar kim Nuh aleyhissalam rub'ı

I.2. meskunı ferzendleriğa qısmat qıldı irse maşrıq ve Türküstan ve ol hududlarını uluğ oğlu Yafısğa namzed qıldı ve Yafısın

I.3. Türkler Ulcay han laqab qılıb ol sähranişin irdi yaylaq ve qışlağı Türküstan yerleride bolur irdi yaylağı Ortaq ve Kertaq kim

I.4. Inaç şähriniñ hududıda turur ve qışlağı hem ol hududda Bursuq ve Qaraqum kim Qaraqurumğa ma'ruf turur ve olturur irdi ve bu

I.5. iki movzı'larda iki şäher bar turur Talas ve Qarı /garı?/ Sayram atlığ kim qırq dervezesi bar turur beğayet uluq ve mu'azzam şäherler ve imdi musulman

I.6. Türkler ol mozi'larda⁹⁶ säkin tururlar ve Guşçı velayatığa yavuq turur ve Ulcay han anda bolur irdi ve bir oğlu boldı Dib

I.7. Yav Qu han atlıq Dib manısı⁹⁷ taht ve cah turur ve Yav Qu cemhur muqaddamı ve ol uluğ namdar padişah irdi ve tört mö'teber meşhur

I.8. oğlu bolub Qara han Or han Kerhan Lerhan atlıq Qara han atasınıñ yerige qayımmaqam bolub taht efserni

I.9. qabul itdi ve allah ta'ala fermanı birle andın bir humayun eser mes'ud nazar oğul mutevellid bolub üç gice gündüz enesiniñ sütini immedi

I.10. enesi anıñ hayatıdın mä'yus bolup ğamnäk ve hazın olturur irdi bir

⁹⁶ <Movzı'-larda>

⁹⁷ <Ma'nısı>

gice dişde gördi kim oğlı aña diydi kim eger rağbatıñ bar men seniñ

I.11. sütüni içkey men perverdigäri yegänei bihemtağa iman keltürüb emr
ve nehyni qabul qılğıl üç kice bu destur birle diş kördi irse

I.12. irdin yaşurıq allah ta'alağa iman keltürdi andın soñ qolını asmanğa
köterib do'a qıldı kim ilähi men biçäreniñ sütini bu

I.13. oğul mezaqıda şirin qıl filhal oğlı sütini immek ağaz qıldı bir yıldın
soñ atası eseri ruşd ve necabet andın muşahıda

I.14. qılıb suratı husn ve cemalıdın muta'accıb bolub tidi kim hergiz biziñ
qovum ve uruqımızda mundaq päkize ve hub surat oğul mutevellid bolmab

I.15. turur küvdek bir yıldın soñ İsa sıfat nutq tili çıkarıb tidi kim meni
Oğuz ad qoyuñ kim men bargähde mevcut bolub turur men

I.16. anı ol sebäbden Oğuz ad qıldılar ve Oğuz saba zamanıdın ve neşv ve
nema zamanındın buluğ heddiğa yetdi irse şäkir ve zäkir allah ta'ala-

I.17. nı yad qılır irdi ve peyveste fayzı rebbanı aña fayız bolur irdi ve edeb
ve hüner ve oh atmaq ve at çapmaq ve ferr ve ferhende zarbulmesel

I.18. bolub atası emmi Ker hannıñ qızını aña namzed qılıb ivke keltürdi
irse Oğuz ol qızını hudaşınasıqğa da'vat qıldı

I.19. qız anıñ sözidin inkär qıldı irse ol taqı anıñ birle söhbet tutmab andın
teba'ud ihtiyar qıldı atası anı körüb yene bir emmi

I.20. Ler han qızını anıñ üçün alıb Oğuz andın hem ol mudda'anı istid'a
qıldı ol taqı inkär qıldı irse Oğuz aña taqı iltifat

I.21. qılmadı atası yene ol halnı muşahıda qılıb kiçik qardaşı Or han qızını
aña alıb teslim qıldı Oğuz andın taqı musulman bolmaqı

I.22. iltimas qıldı qız tidi kim men saña ta'alluq tutub men her yolğa sen

barsañ ardındın barıb seniñ emriñğa mutı' ve munqad turur

I.23. men Oğuz anıñ birle söhbət tutub aña mähir mähäbbet peyda boldı ve özke qızlar aña reşk ve hasad iltür irdiler bir gün Oğuz avğa çıqıb

I.24. irdi ve Qara han uluğ toy itib kilinlerini çarlab irdi Qara han iş ortasında sordı kim bu iki uluğ kilin

I.25. husn ve cernal ve suratğa ol kiçikdin yahşıraç tururlar sebäbdin ya rebb Oğuz anı bulardın köpräk siver iki hatun

I.26. fırsat ister irdiler vaqt tapıb kine ve 'adavat yüzidin tidiler kim Oğuz bizni hodayı asmanğa da'vat qıldı kim musulman

I.27. bolğay biz biz qabul qılmadıq irse bizdin ictinab qılıb aña mähir ve mähäbbet peyda qılıb turur ol sebäbdin kim ol anıñ sözi birle

II.1. musulman bolup turur Qara han ol qızını istäb andın bu halnı tafahhus qıldı irse ol inkär qıldı ve Qara han haşmnäk

II.2. bolub filhal qarındaş ve uluqlarını hüzir qılıb olarğa tidi kim oğlum tufuliyet zamanıda beğayet metbu' ve maqbul irdi

II.3. imdi andaç istima' qıla turur men kim ol öz kişidin qayıtıb özke ma'bud peyda qılıb turur bu iş bizke neñ ve 'ar ve şeyn

II.4. turur muña tahammul qıla almas biz kim bir küvdek bizke ve ma'budımızke ahanat ve istihfaf qılğay keñec birle Oğuz qasdığa ittifaq qıldılar kiçik

II.5. hatunı kim aña muttafiq ve mährem irdi bu keñecdin muttalı' bolub hamsayalarındın bir hatunı Oğuz qaşığa yiberib bu haldın anı ı'lan qıldı

II.6. Oğuz anı eşitib musta'iddi kärzar boldı vallahu a'lam

Oğuz atası ve a'mam uruqları birle harb qılıb muzaffar bolğanı

II.7. Oğuz avdın qaytıb iv yavuşğa yetdi irse atası ve a'mam ve uruqlarını kördi kim yığılıb musta'iddi kârzar bolub tururlar

II.8. ol taqı öz nöker ve tabı'larını yığıb olar birle harb qılıb atası Qara han. Ker han ve Ler han birle harb arasında qatlğa yetişdiler Oğuz

II.9. muzaffar ve mensur bolub olarnıñ yerini tutub müddeti yetmiş biş yıl öz uruqları birle muqavamat qılıb 'aqıbet barçalarını

II.10. maqhur ve mahzul qılıb ulus ve velayatlarını Qaraqumğaca öz qabzayı tasarrufığa tutub qalğan uruqlar 'acz ve biçärelıq yüzidin

II.11. aña tidiler kim biz barça seniñ asıl ve najadıñdın turur biz ve bir yığac mivesi ve bir asılñ fer'i turur biz niçün bizniñ qahr qam'ımızda

II.12. sa'y qılır sen Oğuz tidi eger siz allah ta'alağa iman keltürüb 'ubudiyet qılğay siz men sizke aman birib Türküstannı ıqamat üçün

II.13. sizke bereyin alar inkâr qıldılar irse Oğuz alarnı QaraQurumğaca qavub alar anda barıb ol yazılarda ıqamat qılıb yaylaq

II.14. ve qışlaq anda yasadılar ve alar dervişlıq ve binovalıqdın dayım ğamgin irdiler irse Oğuz alarnı Meval at qoydı ya'nı

II.15. dayım ğamnäk bolub sada dil ve biçäre ve it tirisi keykey siz Türküstan velayatığa kirkey siz ve teräkime za'mı olturur kim moğollar

II.16. Or han ve Ker han neslidin tururlar kim şarq canıbıda irdiler emma keyfiyeti ensablar haqıqat yüzidin ma'lum imes Oğuz

II.17. ol fethni qılğandın soñ qaytıb tüşüb buyurdı kim bir altunlıq /iv/ tikib devlethahlarığa toy qılıb bir qovum kim aña meded

II.18. ve nusrat birib irdi anı uyğur ad qoydı ya'nı bizke tabı' bolub meded
birdi türk tili birle ve bir qovumnı taqı kim olca alğan çaqda merkub

II.19. ve çaharpayları yoq irdi kim emval yucklekeyler qanqlalar yasadılar
ve andın burun ol yoq irdi emval ve emta'alarını

II.20. aña yüklüb alarnı qanqlı ad qoydı ve leşgerler Talas ve Sayramdın
yığılıb Oğuz memalikiğe kelib idadlıqlar

II.21. qılır irdiler Oğuz alarnıñ üstike barıb ğalıb kelib Talas ve Sayramnı
Maveraunnähr ve Buhara ve Horezmğaca tutub öz tasarrufığa

II.22. kiyürdi ve öz uruqlarığa kim etraf ve cevanıbdı sâkin bolub irdiler
'âhd ve mısaq tâze qıldı kim anıñ iv ilike ta'arruz qılmağay

II.23. lar kim ol ıqdam qılmağay vallahu a'lam

Oğuz etrafı âlemğa ilçiler yiberibem cahangirliq da'iyası qılğanı

II.24. Oğuz ve uruqlarınıñ arasında muhalafat muvafaqatğa mubeddel boldı
irse ilçiler Hindistanğa yiberib andın bac ve mal

II.25. istedi Hind ahalı ve a'yanları yaman tünd duruşt covablar birib ilçiler
qaytıb kelib Hind ahalısınıñ 'usyan ve tuğyanını

II.26. Oğuz qaşıda beyan qıldılar Oğuz Hind qasdığa atlanıb muteveccih
boldı irse tutmaq ibtidasını maşrıq tarafıdın qılıb /Adudan?/

II.27. velayatiğa yetib niçe kün anda bolub andın İqarıyağa/?/ bardı kim ol
bir taq turur mabeyni derya ve qıla'ı mu'azzam ve mähkem kim keşti andın

II.28. öte bilmes Oğuz buyurdı kim sallar yasab anıñ birle deryadın ötdiler
ve bu hilet birle İqarıyanı/?/ tutup Hindiniñ

II.29. maşrıq canıbıda bir uluq velayat bar turur kim padişahı Uscı (?)
oğlı Nu'man han atlıq Oğuz ahvalıdın ağāh bolub mutı' ve munqad

II.30. boldı Oğuz anıñ diyarından qaytdı irse ol muhalafat qılıb izharı
temerrud ve 'usyan qıldı Oğuz anı işitib qaytıb anı

II.31. tutub helāk qıldı ve andın ötib bir velayatğa yetdi irse tutub tasarruf
qılıb öter irdi bu hasab birli Çın ve Maçın

II.32. ve Tenqas diyarını tutub musahhar ve mustahlas qıldı ve andın köb
mal ve tecemmul birle öz velayatı Türküstanğa muraca'at qılıb Ortaq ve Ala taqğa

II.33. nuzul qıldı ve İlmalıq hududıda Torqoylu/?/ taq ve Burqaylu/?/ taq
atlıq iki serefrac daq bar turur lorqan ve lorqun iki ot

III.1. turur kim bu taqlarda bite Oğuz anda yetib on dört kün anda säkin
boldı Inal han kim ol nahıyet padişahı irdi

III.2. Oğuz harbiğa leşger yığıb irdi irse harb qılıb tarafayndın köb kişi
qatlğa yetdiler 'aqıbat sekizinci kün qatıq harb qılıb

III.3. Inal hannı tutub öltürdi ve anıñ mülküni taqı tasarruf qılıb niçe
müddet anda bolub andın soñ öz yer yurtığa muraca'at qıldı

III.4. at semiz bolğandın soñ fethi biladı şemalğa 'azımat qıldı yolda umara
birle keñec qılıb aña qarar berdiler kim ovval Amuya deryasından ötüb

III.5. barça velayatlarğa ilçi yiberkeyler eger ita'at qılıb mal berkeyler
febiha ve illa harb birle alğaylar ovval Ğarcıstan hududığa tartıb

III.6. ilçi yiberdi irse Ğur mülki ilçilerini köb 'ızzat ve hormat tutub ita'at
kemerini bilke bağlab Oğuz hıdmatığa mubadarat qıldı

III.7. anı körüb tamam Ğur ve Ğarcıstan ve Ğazna ve Zabul ve Kābil il ve
musahhar bolub mal qabul qıldılar andın soñ şemal fethiğa 'azımat

III.8. qılıb ovval Masurğa/?/ yetdiler kim berk 'alı qal'a irdi ve anıñ hâkimini Karaşıt yağıdır irdiler⁹⁸ Oğuz birle harb qılıb Oğuz muzaffar

III.9. bolub ol nevahını tutub ol vaqtda ol sebâbdin kim Oğuz mähriban ve râhim irdi ekabır ve qarrı kişiler Oğuz aqa oqur

III.10. irdiler 'azmı safarı Kark ve Başğırd qılıb cezm boldı irse miñ ivlik Oğuzğa cem' blub⁹⁹ irdiler alarnıñ arasında uluğ yaş-

III.11. lıq qarrı kişiler bar irdi kim za'f alarğa mustevli bolub neberd ve harbdın qalıb irdiler öz ahvallarnı Oğuzğa şerh qıldı-

III.12. lar irse tidi kim barça munda maqam tutuñ ya'nı Aq qaya movzı'ıda kim Almalıq hududıda turur ve ol arada bir rozıgâr körken bahuş

III.13. ve ray qarrı kişi bar irdi atı Buşı hoca Qara Sülik oğlı atası oğlığa tidi kim siz bilmeken yolğa bara turur siz ve arañızda

III.14. bir qarrı dana kişi yoq kim eger bir müşkil iş vaki¹⁰⁰ bolsa ol anı hel qılğay meni öziñiz birle saqlañ kim bir kün işke yarağusı men

III.15. oğlı tidi ey ata niçük Oğuz söziniñ halafi qılğay men 'aqibat anı bir sanduqğa salıb tiveğa yüklâb özi birle iltür irdi

III.16. Kark ve Başğırdğa yetdiler irse alar bir cebbar ve 'ayyar qovum irdiler kim hergiz nihvat ve kibrdin hiç padişahğa baş ikmâb irdiler

III.17. padişahlarınıñ adı Karaşıt irdi anı tutub ve Başğırd il bolub mal bermekni qabul qıldılar andın ötüb barur

III.18. irdiler kim bir yazığa yetdiler ve anda bir qatra su tapılmas irdi Qara Sülik ol susuzlıq halnı atasığa tidi irse Buşı hoca

III.19. tidi niçe sıqırnı birbirike bağlab yükürtüb qoya beriñiz heryerde kim

⁹⁸ <Yağı dir irdi-ler>

⁹⁹ <bolub>

¹⁰⁰ <Vaqı'>

ol sıqırlar turub ayaqlarını yerke urğaylar anı qazıñ

III.20. kim andın su çıqar Qara Sülik anda qılıb su çıqarıb barça halayıq şadab boldular Oğuz ol işni körüb aña köb suyurğal-

III.21. lar qılıb il yurtcısı qıldı ve Oğuz endişe qıldı kim biz cahangirliq üçün etrafi älemğa barur biz ve yer yurtımız anda iyesiz

III.22. qalıb turur eger duşmanlar kelib ivlerimizni talağaylar herayına bednam ve duşmankäm bolğusı biz nesye umıdığa naqdnı qoldın berse bolmas

III.23. Oğuz ol sebäbdin yer yurtığa muraca'at qılıb anda köb 'ımaratlar bina qıldı ve anda 'ayş ve tana'um birle ötkerer irdi vallahı a'lam

III.24. Oğuznıñ Qıl Burdaq qovmı birle mesaf qılğanı

Qıl Buraq velayatı turur kim k'arang'ulıq¹⁰¹ hududıda turur

III.25. ir kişileri sıyah çerde ve zemin surat irdi ve hatunları päkize ve hub surat irdiler Oğuz alarnıñ yavuqığa yetdi-

III.26. ler irse toquz kişi risalat üçün aralarığa yiberdi kim ekseri bilad ve rıya' ve buqa' bizke il ve mutı' bolub mal qabul qılıb tururlar siz

III.27. taqı eger il bolub mal qabul qılır siz febiha ve illa harb qılmaqğa amada boluñ alar ilçilerğa tidiler kim eger siz toquz kişi biziñ iki kişimizke

III.28. harb qıla alğay siz biz mal qabul qılıb ita'at qılalı yoq irse öz başıñızni tutub kitiñ ilçiler ovvalın matarınhadın 'ar

III.29. ve istinkäf qılıb¹⁰² tidiler kim biziñ iki kişimiz siziñ iki kişiñiz birle harb qılsun ve alarnıñ 'adatı anda qıldı kim hovuzni

¹⁰¹ <qarang'ulıq>

¹⁰² <qılıb>

III.30. aq yelim ve qara yelim suyu birle doldurub irdiler harb vaqtda
ovval aq yelim suyuğa kirib çıqıb qumğa aǵnab yene qara yelim suyuğa

III.31. kirib çıqıb qumğa aǵnadalar¹⁰³ irse alarğa hiç sılah ve alatı harb
zerer yetkürmes irdi 'aqıbet ol iki ilçı heläk bolub

III.32. yeti kişi qaytıb suratı halnı Oǵuz alıǵa taqrır qıldılar irse Oǵuz fil-
hal atlanıb alarnıñ üstike barıb harb qıldılar hasm-

III.33. lar ğalıb kelib Oǵuz leşgeridin köb halayıqını öltürüb qalǵanı
mutafarriq boldılar Oǵuz kördi kim harb birle alarğa bes kelmes qaytdı

IV.1. irse bir rudhanağa yetib andın sal ve keşti birle ötüb iki su arasında
maqam tutdı kim qaçǵanlar tamam anda yıǵılǵaylar ittifaqan

IV.2. bir kişi Oǵuz çerikidin Buraqılar içike qaçıb hatunlar arasında
yaşunub irdi hatunlar anı körüb suratıǵa mutahayır bolub anı ta'accub

IV.3. üçün İt Buraq hatunınıñ qaşıǵa iltidiler anıñ mubaşarat ve
mu'aşaratıǵa meyli tamam qılıb ol sebäbdin ğayıbana Oǵuzğa 'aşıq

IV.4. bolub anı ilçilik yosunıǵa Oǵuzğa yiberdi kim eger hıyalıñ bolsa kim
bu cema'atğa ğalıb bolǵay sen timürdin tikenler yasab her kişi

IV.5. bir avuc yanlarıǵa bağlaǵaylar kim mesaf çaqı alarnı sepib atlarıǵa
mutabbaq na'l ursunlar kim andın asıb atlarğa yetmekey v¹⁰⁴ hasm

IV.6. yüzike kim yelim yelmäb bolǵay tir baran qılıñ Oǵuz bu hal
istima'ıdın şad ve horram bolub müddeti on yeti yıl Oǵuz anda bolub hub surat

IV.7. kişilerni hatunlarıǵa yiberib alar birle mubaşarat ve mu'aşarat qılıb
mayahtaclarını tiläb alıb keltürüb amadayı leşger qılur irdi ve ol

IV.8. müddetde etfal buluğ haddıǵa yetib Oǵuznıñ tört oǵlı ()

¹⁰³ <aǵnadi-lar>

¹⁰⁴ <ve>

mutevellid boldı ittifaqan Oğuz leşgeride bir hatun hamıla irdi kim iri harbda

IV.9. ölüb irdi vez'i hamlı yetdi irse ol navahıda bir kevek yığac bar irdi hatun ol yığac arasığa barıb doğurub oğlanını Oğuz

IV.10. alığa keltüdiler irse Oğuz ahvalını tafahhus qılıb anı Qıpcaq ad qıldı ol qabuqdın muştaq turur ve türki luğatı birle qabuq ortası cürüken

IV.11. yığacını dirler ve barça qıpcaq anıñ nejadıdın turur Oğuz ol tedbir birle Qıl Buraqını tutub iki yıl ol velayatda maqam qılıb

IV.12. barça halayıqını öz tasarrufığa kiyürüb alarğa en'amlar qıldı ol velayatdın fariğ bolub zulmat velayatığa 'azımat qıldıkim¹⁰⁵ ol hududniñ

IV.13. yavuşıda irdi vallahu a'lam

Oğuz zulmatğa barğan zikri ve ol yerniñ ahvalınıñ beyanı

IV.14. Oğuz qarabulun ya'nı zulmatğa yetdi irse qaranğulıq sebäbidin aña kirmek muta'azzır irdi her çend muqarriblar ve hıradmendler keñec qılur irdiler

IV.15. fayda bermes irdi Qara Sülük atası qaşığa barıb ol müşkil işni aña 'arz qıldı irse atası Buşı hoca tidi kim buyurğıl tört küre-

IV.16. lıq qısraq toquz kürelıq işek birle kim kürelerini yahtılıqda bağlab alarnı zulmatğa kirkeyler ba'd ez husulı maqsud ve matlub

IV.17. kim muraca'at qılğaylar ol qısraqlar ve işekler öz küreleri üçün yolını ğalat qılmab çıqğaylar Qara Sülük bu halını Oğuzğa taqrır qıldı irse

IV.18. aña ma'qul ve maqbul tüşüb anıñ ta'lımı birle zulmatğa kirib üç kün yol yörüb nāğāh yemindin bir nida işitdiler kim her kişi bu zulmatdın

¹⁰⁵ <qıldı kim>

IV.19. n me k terkey peşiman bolğay ve k termekey hem peşiman bolğay
ba'zı kişiler hiç kötermediler ve ba'zıları azraq köterdiler ol zulmat-

IV.20. dın  ıqdılar irse kördiler kim köterkenleri tamam cevahırı nefise
turur ol taqsırdın köterken ve kötermekenler tamam peşiman boldılar

IV.21. ve Buşı hoca öz oğlı Qara S likğa tidi kim leşgerimiz bir yolu
munhazam bolub tururlar bu habar il ve yağığa yetib turur maslahat ol turur kim
mundan

IV.22. yüz kişi yiberkey biz kim salamatlıq ve feth ve nusrat habarımızı iv
ilimizke iltkey kim il ve uruqlarımız barça şad ve horram bolub duşman-

IV.23. larımız maqhur ve mahzul bolğaylar ve barça hazayınlar kim qolğa
t ş b turur anda yiberkey biz kim bu avaza taqı ustubar bolğay Qara S lik bu

IV.24. sözni Oğuzğa şerh qıldı irse aña maqbul t ş b Qara S likğa
suyurğallar qılıb öz hal'atı hassını aña birdi ve yüz qanqalı kişi

IV.25. bu işke ta'yın qılıb barça hazayın ve zahayırlarını alar birle yiberdi
ve ol ' hdde yarlığ ve nişan yeride oh yay irdi altun peykan

IV.26. birle Oğuz iki altun oh öz yayı birle nişana  c n alarğa berdi kim
yolda her yerke yeter irdiler 'alafa ve 'ulufa berib hadamat ve ekramatı

IV.27. pesendide qılır irdiler Oğuz alarını yiberkendin soñ yeti k n taqı
anda maqam qılıb andın k c b mutevecihi Derbendi Şudud boldı ve ol

IV.28. Derbendniñ ahalı ve muqımları kutta'uttarıq irdiler leşgerileriniñ
atlarını tamam oğurladılar irse Oğuz Qara S likni til b tidi

IV.29. kim bu dar ve qatıq yer turur kim biz t ş b turur biz ve oğrısı taqı
k b turur bularınıñ ted r kni ne türlük qılır biz Qara S lik ol iş-

IV.30. niñ tedbirini atasıdın sordı irse ol tidi kim Derbendniñ t rt canıbıdın

kim abadan bolğay taaht ve taaraac qılıb harab-

IV.31. lıq qılmaq kirek Qara Sülik bu ma'nını Oğuzğa tidi irse Oğuz ol tigen işke qıyam qılıb tört yanıdın velayatlarını harab

IV.32. qılıb qatl ve taaraac qılır irdiler yazdın baharğaca anda maqam tutub ol işğa qıyam qılır irdiler Derbend halayıqı ol halnı muşahada

IV.33. qılıb 'acız ve perişan bolub bir yerke yığılıb meşveret qılıb toquz at pişkeş birle Oğuz hıdmatığa kelb¹⁰⁶ mutı' ve munqad boldılar Oğuz

V.1. alarnı körüb tidi kim niçün munça müddet kim biz munda kelib turur bizke ita'at qılmab temerrud ve 'usyan qılır irdiñiz alar covabğa

V.2. tidiler kim aramızda köb davana ve 'aql kişiler bar turur bu ğayatğaca divanalar sözike 'amal qılır irdük kim yaman qılıb

V.3. irmiş biz imdi 'aql kişiler bizke nesihat qılıb ita'at ve bendeliq kemerini bağlab hıdmatğa kelib turur biz Oğuz tidi kim siz öz günäh-

V.4. leriñizğa mu'tarif bolduñız irse men taqı günähleriñizdin ötüb barçanı baqışladım emma iki at oğurlab iltib tururlar kim aña

V.5. köb meyil bar turur eger ol atlarını tapıb keltürmeseñiz biriñizni tirik qoymas men alar iltken atlarını tamam keltürdiler

V.6. irse ol iki at aralarında yoq irdi Oğuzniñ meyli ol iki atda irdi yene alarğa köb sıyasatlar qıldı alar bir ay

V.7. möhlet tiläb velayatlarğa kişiler yiberib ol atlarını tapıb Oğuz hıdmatığa keltürdiler irse hoşhal bolub alarğa köb

V.8. 'anayat ve şafaqatlar qılıb muhafazatı ra'iyat ve tahsil mal üçün şahnalar ta'yın qılıb alarğa istimalat ve dildarlıqlar birdi vallahu a'lam bissavab.

¹⁰⁶ <kelib>

V.9. Oğuzniñ Diyarbekr ve Şamğa barğan zikri Kürdüstan yolu birle

Oğuz ol yerdin hatır cem' qılıb leşgerlerini

V.10. yığıb Kürdüstanğa 'azımat qıldı üç yıl mutavalı ol taqlarda kizer irdi
kim mufsidlerdin arıtıb mallarını taaraac qıldı ve ol

V.11. velayatlarınıñ halayıqnı kim yazılarda olturur irdiler istimalat berib
alarğa mal mu'ayyan qıldı ve andın Diyarbekr tarafiğa muteveccih bolub

V.12. ol velayatlar halayıqı Erbil ve Movsul ve Bağdaddın qarşu kelib
ita'at qılıb il boldılar ve ol qış Decle qıraqıda qışladı

V.13. yaz boldı irse Şamğa 'azımat qılıb¹⁰⁷ oğlanlarını ilkeri yiberib özi
ardaridin (ardlarıdın?) kiter irdi oğlanları Raqqağa yetdi-

V.14. ler (sic) irse ol yerniñ ekabırı tamam qarşu kelib Oğuz oğlanlarını
körüb alarnı Oğuzğa yiberdiler Oğuz alarnı körüb köb

V.15. istimalat ve dildarlıqlar berib anda taqı şahna ta'yın qıldı ve mundaq
her yerke yetdiler barça Şam bilada¹⁰⁸ aña il boldılar meger Antakiye

V.16. şäheri kim türkler anı Nataq şäher dirler ve üç yüz altı dervezesi bar
turur alar temerrud qılıb muqavamat qılıb bir yıl harb qıldılar bir yıldın

V.17. soñ anı tutub Oğuz kirib altun kürsi qoyub anda olturdı ve barça
toqsan miñ çerikni iv ili birle ol şäherğa kirküzüb

V.18. anda säkin bolup ilçiler Musur ve Dımışqğa yiberdi kim anıñ
kelkenidin habar qılğaylar ve her ilçı birle yüz kişi yiberdi ve öz leşgeridin

V.19. her miñ kişidin yüz kişi altı oğlı birle ta'yın qıldı Tekür han canıbı-

¹⁰⁷ <qılıb>

¹⁰⁸ <biladi>

ğa barğaylar kim anı Tekfur dirler ol yavuşğa yetdiler irse

V.20. Tekfur ilçü yiberdi kim sorğay bu ne leşger turur ve ol vaqtda 'adat ol irdi kim ilçüğa ta'aruz qılmas irdiler Oğuz oğlanları

V.21. Tekfur ilçisini körüb aña sözler dib aña ilçiler qoşub peyğam yiberdiler kim atamız bizni toquz miñ kişi birle yiberib turur ve özi

V.22. taqı uluğ çerik birle kele turur eger çinançı bizke ita'at qılıb il bolur siz anı bileli yoq irse kim fitne üstinde siz keliñ harb

V.23. qılalı ve Oğuzniñ altı oğlıniñ adları bu turur uluğiniñ adı Kün han ve ikinciniñ adı Ay han ve üçünciniñ

V.24. adı Yulduz han ve tördünciniñ adı Kök han ve bişinciniñ adı Taq han ve altınciniñ adı Deñiz han

V.25. bu oğlanlarıniñ ilçileri Tekfur alığa yetdiler irse Tekfur tidi tañla filan movzı' da harb qılalı yine bir kün hem ol movzı'ğa barıb

V.26. harb qılıb Tekfur munhazam bolub öz şäheriğa yüz qoydı şäher halqı muttafiq bolub Tekfurnı tutuy¹⁰⁹ Oğuz oğlanlarığa tabşurdılar

V.27. alar taqı Tekfurnı yetmiş kişi birle Antakiyeğa yiberdiler Oğuz hıdmatığa ve alar kelib qatl ve ğarat¹¹⁰ şäher taşğarıda tüşdiler

V.28. Tekfurnı Oğuz hıdmatığa iltidiler irse Oğuz andın harb keyfiyetini sordı kim anıñ ve Oğuz oğlanlarıniñ arasında vaqı' bolub

V.29. irdi Tekfur vaqı' bolğan ahvallarıniñ tamam şerh qıldı irse yine Oğuz sordı kim oğlanlarıniñ şäherni taladılarmu ya yoq tidi

V.30. men anda bolğan çağda talan ve taaraac qılmab irdiler şäherdin çıqıb taşqarıda maqam tutdılar Oğuz oğlanlarıniñ hoş-

¹⁰⁹ <tutub>

¹¹⁰ <qılmab>

V.31. hal bolub talan qılmağanlarını beğayet hub ve mustahsan kördi ve allah ta‘alağa şükür ve sıpas qıldı kim oğlanları anıñ sözini özke

V.32. qılmab irdiler ve Oğuz bu ahvalnı mal’um qılğandın soñ Tekfurğa tidi her niçe sen bizke ita‘at qılmab muqavamat qılıb uruşdıñ

V.33. irse biz günähiñdin ötüb seni öz şäheriñğa häkim qılıb saltanatlıqıñnı burunqı destur dik yene saña muqarrar qılır biz eger ba‘d¹¹¹ içiñni

VI.1. arı qılıb çın köñül birle bizke mutı‘ bolub yıldın yılke malnı hazanağa teslim qılğay sen Tekfur bu sözni işitib yüzini yerke qoyub şeraytı bende-

VI.2. lik ıqamatğa yetkürüb tidi kim tamam älem saña musahhar ve ferman höküm bolup meniñ dik ve mendin yahşıraq miñ miñler saña mutı‘ ve munqad bolub

VI.3. tururlar mendin kim dikey ve neqadar¹¹² qudratım bolğay kim höküm ve fermanıñdın tecavuz qıla alğay men eger Oğuz märhämät qılıb azadlıq halqası qulaqımğa

VI.4. salğay men taqı bendeler cergesiğa kirib her yıl malnı hazanağa yiberkey men ol söz ahırğa yetdi irse Oğuz velayatı Rum ve Fereñ ve ol hudud-

VI.5. niñ ahvalnı Tekfurdın sordı kim ne türlük çerik yiberse alğay biz Tekfur tidi kim ilçiler yibermek yahşı hal’atlar birle kim ol velayat-

VI.6. larnıñ ekabırlarıke keydürkeyler ve alarğa istimalatnamalar yazıb mal istemek kirek men taqı hufyada alarğa kitabatlar yazıb ilçi yiberib

VI.7. bu yosun birle sözleşkey men kim bu qovum ‘azım küçlük qovum

¹¹¹ <bad>

¹¹² <ne qadar>

tururlar andın kim kün çıkar bu velayatlarğa barça velayaatlarğa¹¹³ musahhar

VI.8. bolub hiç aferide alarğa muqavamat qıla almadılar maslahat ol turur
kim aña ita'at qılğay siz arada uruş bolğandın burun

VI.9. kim halqı heläk bolğaylar ve velayaatlar harab bolğay mal muqarrar
qılıb her yıl hazanasığa yiberiñ alar bu sözimni qabul qılıb ita'at qılğay-

VI.10. lar emma Rum velayatınıñ ahvalı andaq turur kim qışlaqları derya
qıraqıda turur ve 'azım ıssıq ve muta'affin bolur yaz bolğan kün-

VI.11. lerde yaylaqğa bararlar tarıq ol turur kim alar qışlaqda bolğan
çaqlarda çerik barıb yaylaqlarını tutub qoymağaylar kim

VI.12. alar qışlaqdın taşğarı çıqğaylar hova ıssıq bolğanda alar qışlaqda
'acız bolub ita'at qılğaylar Oğuzğa bu tedbir ma'qul

VI.13. tüşüb Tekfurnı öz velayat ve hökümetiğa muqarrar ve mu'ayyan
qıldı ve Oğuz ve oğullarığa nişan yazdı kim velayatnı Tekfurğa tabşurub

VI.14. özleri dergähğa kelgeyler Tekfur barıb öz mesnediniñ üstike olturıb
Oğuz oğlanları atalarığa kelib Tekfur köb hazayın-

VI.15. lar Oğuzğa yiberib ita'at ve bendelik kemerini bilike bağladı ve
Oğuz Tekfur işidin farığ bolub qasdı diyarı Fereñ ve Rum qıldı vallahı a'lam.

VI.16. Oğuz oğlanlarını leşger birle Fereñ ve Rum canıbığa yiberkeni

Oğuzğa il bolub Fereñ ve Rum ahvalını andın

VI.17. tahqiq qılıb üç oğlını Kün ve Yulduz ve Teñiz toquz miñ kişi birle
Rum biladığa yiberdi ve yene üç oğlını Ay ve Kök

¹¹³ <Bu cümle nin kuruluşu doğru değildir. Kanaatimize göre şöyle olmalıdır. Kün çıkar velayatlardın barça velayaatlarğa çenli>

VI.18. ve Taq toquz miñ kişi birle Fereñ diyarığa yiberib Tekfur alar birle muttafiq irdi alarnı derya qıraqıda bir yahşı yerde ta‘yın qıldı ve ‘ulufa

VI.19. ve ‘alafa kim alarğa minasıb irdi tertib qılıb ilçiler Fereñ canıbığa yiberdi ilçiler ol yerke yetib Oğuz teşrifini yetkürüb ekabırlarğa

VI.20. keydürdiler ve Tekfur alardın burun ilçi yiberib Oğuz ahvalıdın alarnı ägäh qılıb irdi ve nesihat¹¹⁴ kim sözimni mesmu‘ tutub

VI.21. Oğuzğa ita‘at qılıñ alar ol nama körüb ita‘at qılıb muhalafat qılmadılar ve mal ve hazına alıb Oğuz oğlanlarını körüb

VI.22. ol mallarnı ‘arz qıldılar irse qabul qılıb tidiler kim Oğuz dergähiğa barmaq kirek alar mal ve hazananı alıb Oğuz hıdmatığa

VI.23. mutaveccih boldılar ol habar Oğuzğa yetdi irse buyurdi kim miñ çerik sılahlar keyib alarnıñ yolları üstide turğaylar

VI.24. ol cema‘at ol çeriklerni körüb ta‘rıt qılğan dik iki ol qadar közlerike körünkey ol cema‘at kelib Oğuznı körnüş qıldılar

VI.25. irse Oğuz alarğa tidi kim bu muhtasar çerik kim sizke qarşu yiberib irdim on anıñ çağlıq çerikim bar turur eger bu çerikğa muqavamat

VI.26. qıla alur siz biziñ birle harb qılıñ yoq irse mutava‘at yolını tutub mal muqarrar qılıñ kim yıldan yılke yiberkey siz ve cezm ve tahqiq

VI.27. biliñ kim çerikimiz andın artuq turur kim siz hıyal ve endişe qılğay siz ve deryadın taqı hiç pervayımız yoqturur¹¹⁵ ol sebäbdin kim biz

VI.28. kelken yerdin niçe ‘azım deryalardın ötüb turur biz hala siziñ bir /bu?/ deryañız çerikimiz alıda hiç körünmes asanlıq birle öterler

VI.29. ve ötkendin soñ velayatlariñ izni zir u ziber qılurlar alar bu sözni

¹¹⁴ <idib>

¹¹⁵ <yoq turur>

işitib Oğuzğa tidiler kim Oğuz aqa bir şahna ta'yın qılsun

VI.30. kim aña mal eda qılğay biz Oğuz alarğa tidi eger köñliñiz bizke rast bolğay mal qabul qılıb Tekfurğa qoyğan şahna kifayat turur her yıl

VI.31. malnı aña teslim qılıñ kim ol bizke keltürkey ve iki yılda bir uluğ kişileriñizdin maña kelib teşrif ve suyrğallar körüb anı qaytarğay

VI.32. biz bu sözlerni dib tamam qılıb ol cema'atğa şafaqatlar qılıb qaytardı Fereñ ilçileri ol leşger 'azamatını körüb öz velayatlarığa

VI.33. yetdiler tamam ahvalını Fereñ padişahığa 'arz qıldılar andın 'azım endişemend bolub tov birle mal qabul qılıb bendelıq kemerini

VII.1. bilke bağlab mutı' ve munqad boldı ve her kişi aña mal berer irdi aman bolub mal bermeken-

VII.2.ler birle harb qılır irdi

Oğuz oğlanlarını Rum velayatığa yiberken zikri ve alarnıñ keyfiyeti ahvalı

VII.3. Oğuz oğlanları kim Rumğa barıb irdiler anda yetib üç yolu rumılar çerik yığıb harb qıldılar irse üçünci yılda

VII.4. hem rumılar munhazam boldılar 'aqıbet bildiler kim muqavamat qılmaqđın 'acız tururlar Rum ekabırı barça yığılıb keñec qılıb ahır

VII.5. ita'at q'ılmaqğa¹¹⁶ ittifaq qıldılar kelib Oğuz oğlanlarını kördiler irse alarnı sordılar kim niçün mundın burun ita'at

VII.6. qılmadıñız kim munca halayıq arada ölmäb velayat harab bolmaqđay irdi alar covabda didiler kim harb qıl'anlar¹¹⁷ divana kişiler irdiler

¹¹⁶ <qılmaqđğa>

¹¹⁷ <qılğanlar>

VII.7. imdi bizler ruzıgär dide kişiler andaq maslahat kördük kim aradın
uruş bertaraf bolub ita‘at kemerini bilke bağlab il bolğay biz

VII.8. ittifaq qılıb kelib turur biz eger öltüseñ ve eger azat qılsañ häkim
turur sen Oğuz oğlanları bildiler kim alar çın köñül birle

VII.9. il boldılar tidiler kim atamız buyrub turur kim her kişi mutı‘ ve
munqad bolsa bizdin aman turur ve aña ta‘arruz qılmas biz

VII.10. atamız sözidin çıqsa almas biz imdi biz munda oturub hiç
aferideğa ta‘arruz yetkürmes biz ol çaqğaca kim siz barıb Oğuznı

VII.11. körnüş qılğay siz ol qovum bu ma‘nını inqıyad qılıb Oğuz
dergähiğa mutaveccih boldılar Oğuz alarnı kördi irse oğlanlarınñ

VII.12. harb qılğanını ve arada vaqı‘ bolğan işlerini alardın soval qıldı alar
muşahada qılğan ahvalını tamam Oğuz qaşıda şerh qıldılar

VII.13. Oğuz alarğa istimalat birib mal muqarrar qıldı kim her yıl
hazanağa yiberkeyler ve çerikni andaq kim Fereñğa ‘arz qılıb irdi alarğa

VII.14. taqı ‘arz qılıb ‘azım tevehhüm alarnıñ köñlide olturdı ve alarğa
hal’atlar keydürüb qaytardı ve Oğuz oğlanları muraca‘at qılıb

VII.15. ataları qaşığa keldiler Oğuz kördi kim oğlanları yahşı işler qılıb
asarı ruşd ve sa‘adat alardın zahır irdi uluğ toy

VII.16. qılıb altun kürsiğa olturıb ayaq tutup oğlanları birle barğan
umaralarğa hal’atlar keydürdi ve andın soñ oğulları

VII.17. birle umaralarını yığıb tidi kim sizke hiç ma‘lum boldımu kim
niçün oğlanlarğa altun kürsi berib sizke hal’atlar keydürdüm oğlan-

VII.18. ları birle umaraları tidiler kim sen yahşıraq biler sen Oğuz tidi kim
altı oğlumnı Şamğa yiberdim irse anlardın yahşı işler sadır

VII.19. boldı ve bu ikinci nobat kim üç oğulnı Fereñğa ve üç oğulnı
Rumğa yiberib irdim munda hem yahşı işler qıldılar ve siziñ

VII.20. rayıñız taqı tamam yahşı irdi ve ol şertler kim alar birle talan
qılmamaqğa qılıb irdim andın tecavuz¹¹⁸ irdiler ol sebäbdin

VII.21. kim köñlüm alardın ve sizdin hoşnud irdi bildim kim alar
padışahlıqğa layıq tururlar ve sizler imaratğa alarğa altun kürsi ve sizke

VII.22. hal'at birdim ve mundın farığ bolub ol velayatnıñ zabt ve nasaqığa
yüz keltürüb üç yıl anda Rum ve Antakiye ve Fereñ umurınıñ

VII.23. istiqamatı üçün ıqamat qılıb ol velayatlar işike nasaq birib andın
Dımışqğa 'azımat qıldı vallahu ta'ala a'lamu bissavab

VII.24. Oğuznıñ barça çeriki birle Dımışqğa barğan zikri

Oğuz mämäliki Rum ve Antakiye ve Fereñ

VII.25. nasaqını qıldı irse Dımışq velayatığa azımat¹¹⁹ qıldı dımışqılar aña
uruşar hıyal itdiler irse Oğuz asla aña iltifat qılmab

VII.26. Dımışq digreside nuzul qılıb üç kün anda maqam qıldı ve ol üç
künde asla harb qıldurmadı oğlanları tidiler kim harbda niçün

VII.27. tovaqqıf qılır siz alarğa andaq covab berdi kim Adam
aleyhissalam munda yatıb turur ve men bu cähetdin hayran qalıb turur men ve
harb

VII.28. qılmaqğa rıza bermes men üç kün boldı irse Oğuz alarğa kişi
yiberib harblarığa iltifat qılmadı Dımışq ehli Oğuz qaşığa

¹¹⁸ <qılmab>

¹¹⁹ <'azımat>

VII.29. ilç i yiberdiler kim on harvar yay birle alar Oğuz qaşığa kelib
sözlerini tidiler irse Oğuz tidi bu kün meniñ qaşımğa

VII.30. kelib turur siz eger harb qılmaq da'ıyañız bar bolsa leşgeriñiz
Antaktiye leşgeridin artuqraq imes ve biziñ leşgerimize yetmáb turur

VII.31. ol sebäbdin intizar tartar biz ve sizke ilç i yibermedük
imdimaslahat¹²⁰ ol turur kim siz barıb ekabırlarıñıznı bizke yiberkey siz

VII.32. kim kelib mutı' bolub mal muqarrar qılıb qaytarğay men kim men
Musurğa 'azımat qılıb siziñ birle uruşor hıyalım yoq turur ve siziñ taqı ol qadar

VII.33. quvvatıñız yoqturur¹²¹ kim meniñ birle muqavamat qıla alğay siz
ve malıñıznı yayğa muqarrar qılır men ve yaydın özke sizdin hiç nime tama'
qılmas men

VIII.1. Dımışq ilçisi bu sözlerni işitib Dımışqğa kelib Oğuzdın işitken
sözlerini Dımışq ekabırlarıke şerh qıldı alarğa bu söz muvafıq

VIII.2. kelib istima' qılıb yüz harvar yay yüklöp niçe namdar arab atları
bilen Oğuz dergähiğa keldiler pişkeşlerini tartıb il

VIII.3. bolub ita'atnı qabul qıldılar Oğuz ekabırlarığa istimalatlar birib tidi
kim bu velayat yayları 'acayıb yay turur ve bizke

VIII.4. kirek irdi keltürken yaylarını tamam çerikğa üleşib her kişiğe üç yay
birdi ve alarğa tidi kim hala biz Musurğa barur biz inşaallah ta'ala

VIII.5. andın muraca,at¹²² qılğanda sizke mal muqarrar qılğusı biz ve
andaq qılır biz kim hatırıñız hoş bolğay ve anda bir ay maqam tutub andın soñ
küc

VIII.6. qılıb Musurğa 'azımat qıldı vallahu a'lam.

¹²⁰ <İmdi maslahat>

¹²¹ <Yoq turur>

¹²² <Muraca'at>

Oğuzniñ Musurğa ‘azımat qılğan zikri

VIII.7. Oğuz Dımışqı il qılğandın soñ Musurğa ‘azımat qılıb üç künlük yol bardılar irse iki kün anda maqam tutub barça leşger-

VIII.8. lerike buyurdı kim her miñ kişi iki üç yolu kice qaytıb kündüz köc qılur irdi bu tariq birle ‘arzı leşger qılur irdi kim halayıq közike iki

VIII.9. üç ol qadar körünkey andın soñ keñec qıldı kim Musurni ne türlük alğaylar üç oğlunu toquz miñ kişi birle manqalağa yiberib bir

VIII.10. oğlını yene toquz miñ kişi birle anıñ arıdın yiberib özi uluğ çerik birle alardın soñ rovana boldı ve ol kün özi

VIII.11. atlanor boldı quş /qoş?/ at birle yiberib peyğam berdi kim munça leşger bu tefsil birle oğlanlarımğa berib yiberdim özüm taqı uluğ

VIII.12. çerik birle yetküsi men ilçiler kitdiler irse ol onda maqam tutub oğlanları mutaveccih boldılar Oğuz Dımışq havalısında qışlaq

VIII.13. qılıb av avlar irdi ve dımışqılar taqı Musurğa kişi yiberip Oğuz leşgeriniñ şerhini beyan qıldılar kim uruşmaq maslahat imes

VIII.14. Musur ähliğa bu söz beğayat mu’assir kelib Oğuz oğlanları yavuc yetdiler irse Musur ekabırları barça istıqbalğa çıqıb pişkeş-

VIII.15. ler keltürüb mutı‘ ve munqad boldılar Oğuz oğlanları taqı şäher digreside olturub höküm qıldılar kim hiç aferide Musur kişisike muzahım bolmab

VIII.16. ta‘arruz qılmasun emma höküm qıldılar kim yıraç yoldan kelib turur biz üç yıllık malnı ta‘dıya yosunı birle tertib qılıb bizke teslim idiñ

VIII.17. ve her altı ayda bir sulsunı eda qılıñ ve bu yılda üç yıllık malnı

Müsürdin aldılar leşgerğa vafır mal berib Oğuz fermanı birle murafa‘at

VIII.18. qıldılar ve yene bir yıl hem Oğuz Dımışqda ıqamat qıldı ve andın soñ Dımışq malını mu‘ayyan qılıb Mekk ve Medineğa ilçi yiberdi ol sebäbdin

VIII.19. kim işitib irdi Adam aleyhissalam qabrı anda turur ve buyurdi kim andın bir avuc tofrağ keltürüb bir para öz bedeniğa sürtüb

VIII.20. allah ta‘alağa şükür qıldı ve oğlanları birle umaralarğa tidi kim Adam tofrağdın irdi yene tofrağğa vasıl boldı biz taqı barçamız

VIII.21. tofrağ bolğusu biz andın soñ Ba‘albek taqlarıda ve savuq yerlerde yaylaq tutub tidi kim bu yazda Bağdadğa barsa bolmas

VIII.22. hova ı‘tıdal peyda qılğandın soñ Bağdadğa ‘azımat qılğumuz turur ve yaz tamam anda oturub qış başı Bağdadğa ‘azımat qıldı vallahu a‘lam

VIII.23. Oğuzniñ Bağdad ve Basrağa ‘azımat qılğan zikri

Oğuz Bağdadğa ‘azımat qıldı irse Bağdad

VIII.24. ähliniñ köpräki il bolub irdiler Diyarbekrğa kelkende Bağdad ekabırları ıstıqbal qılıb Diyarbekrde Oğuzni körnüş qıldılar

VIII.25. Oğuz alar birle Bağdadğa kelib bir ay anda bolub barça ekabır aña mulazım irdiler ve andın çıqıb hem ol yavuqlarda qışlaq

VIII.26. tutdı ol vaqtğaca kim hova ıssıq boldı andın soñ Kürdüstan taqlarığa barıb anda yaylaq qıldı ve küz vaqtı Basra canıbı-

VIII.27. ğa ‘azımat qıldı ve Basra ähli taqı özke velayatlar dik mutı‘ ve il bolub mal ve hazana teslim qıldılar ve andın Huzustanğa barıb barça

VIII.28. ol tovabı‘larını il qılıb mal birdiler ve andın Lor taqlarığa barıb

andın taqı ötüb İsfihanğa nuzul qıldı İsfihan ahli

VIII.29. ita'at qılmab muhalafat başlab harb qılmaqğa mükemmel ve amada boldılar Oğuz on miñ kişi İsfihan digreside qoyub özi

VIII.30. andın özke menzilğa qondı ve müddeti üç yıl ol velayat tovabı'larını ğarat ve taaraac qılır irdiler üç yıldın soñ barça leşger

VIII.31. İsfihanda yığılıb niçe kice kündüz İsfihan leşgeri birle harb qıldılar ve İsfihan leşgeriniñ yarımı bir kün uruşub ve yene bir

VIII.32. yarımı yene bir künde uruşorirdiler¹²³ yeti kün boldı irse ol uruş qılmaq hiç fayda bermedi Qara Sülik kim Oğuz işiniñ

VIII.33. pişvayı irdi atası Buşı hoca qaşığa barıb aña tidi kim mundaq 'azım uruş vaqı' boldı ve hiç türlük İsfihanı tuta almay biz

IX.1. bu babda bir endişe qılıb bizke bir bilik berkil Buşı hoca bu halnı işitib tidi kim divar birle uruşmaq hiç fayda bermes

IX.2. siz oh divarğa urar siz alar sizke ve atlarıñızğa urarlar herayına alarnıñ zahmikäri keler bu işniñ çäresi ol turur

IX.3. kim çerikniñ yayımını /yarımını?/ yaşurub bir az kişi uruşmaqğa turğaylar eger alar qal'adın taşğarı çıqmağaylar bağat ve ivlerini

IX.4. harab qılsunlar alar çıdamab uruşmaqğa çıkarlar alarnı körüb uruşor kişiler qaçsunlar ol çaqğaca kim alarnı yaşun-

IX.5. ğan kişilerdin ötkerkeyler andın soñ qaytıb alarnı arağa tutub qoymasunlar kim bir kişi qal'ağa penah iltkey Qara Sülik bu

IX.6. tedbirni kelib Oğuzğa tidi irse aña beğayat ma'qul tüşüb oğlanlarını qırq miñ kişi birle yaşurub özi ilik miñ kişi birle

¹²³ <Uruşor irdiler>

IX.7. dervezeğa çapıb harablıq bunyad qıldılar irse İsfihan leşgeri aña
çıqmab leşgerni taqı her künkidin azraq körüb qal'a

IX.8. işiklerini açıb çıqıb harb qılmaqğa meşğul boldılar Oğuz leşgeri
hezimet qılıb qaçıb alarnı özlerike tartar irdiler ol

IX.9.çaqğaca kim ol yaşunğanlardın ötdiler olar qaytıb yaşunğanlar çıqıb
alarnı arağa tutub qoymadılar kim bir kişi

IX.10. alardın qal'ağa kirkey barçalarını öltürdiler ve bu tarıq birle
İsfihanni feth qıldılar andın soñ tört oğlını ta'yın qıldı kim

IX.11. Fars ve Kirman cambığa barıb alarnı musahhar qılğay vallahu
a'lam.

Oğuz Fars ve Kirmanğa oğlanlarını yiberken zikri

IX.12. Oğuz muqarrar qıldı kim tört oğlı Fars ve Kirmanğa barıb ol biladnı
musahhar qılğay oğullar atalarınıñ yarlıqı birle ol diyarğa

IX.13. mutaveccih bolub ovval Kirmanğa bardılar İsfihanni tutğan tedbir
birle Kirmanni taqı tutub köb qatl ve taaraac qılıb andın Farsğa

IX.14. keldiler barçadın burun Şiraznı tutub bir yıl anda maqam tutdılar
mülk istihlası üçün alarnı musahhar qılıb atalarığa kişi yiberib

IX.15. ol mülkniñ tuğanını ı'lam qıldılar Oğuz buyurdı kim ol mülk ita'at
qılıb irmişler alarnı talamab mal muqarrar qılıb

IX.16. üç yıllık malnı alıb muraca'at qılsunlar qasıd kelib Oğuz habarını
alarğa yetkürdi irse ne yosun birle kim dib irdi 'amal

IX.17. qılıb İsfihanğa Oğuz qaşığa muraca'at qıldılar ve bu hekayatdın üç

yıl ötkendin soñ Fars ve Kirmanğa leşger tartıb musahhar

IX.18. qıldılar ve emval muqarrar qılıb her yerke bir şahna muqarrar ve mu'ayyan idib anda olturtdılar ve bu müddet Oğuz İsfihanda muqım irdi ve andın

IX.19. soñ kim oğlanları ol fethni qılıb muraca'at qıldılar İraqnı tutmaqğa qasd qılıb ilçiler yiberdi kim ol yerleriniñ ahvallarını

IX.20. bilib kelkeyler vallahu a'lam.

Oğuz İraq canıbığa yiberken ilçileriniñ zikri

Oğuz¹²⁴ bu mezkur bolğan

IX.21. memalikler musahhar boldı irse hıyal qıldı kim İraqnı hem musahhar qılğay iki yüz kişi ilkeri yiberdi kim anda barıb ahval bilib tahqiq

IX.22. qılğaylar kim padişahları ne yerde turur ve buyurdi kim eger kücünüz yeter dik yerni ala bilseñiz uruşub ala körün ve uluq

IX.23. yerlerke mutaarrız¹²⁵ bolmab muraca'at qılın ol iki yüz kişi mutaveccih boldılar irse Rey ve Qazvin ve Hemedan ve ol biladlarğa yetdiler ol

IX.24. bilad ahli Oğuz ve leşgerleriniñ avzasını işitib irdiler hiç çäre andın yahşıraq körmediler kim ol kelkendin burun barıb

IX.25. aña ita'at qılğaylar kim arada kişi ölmab velayatlar harab bolmağay bu cümleğa ittifaq qılıb Oğuz qaşığa mutaveccih boldılar kim

IX.26. şerefi mulazamatğa muşarraf bolğaylar ve mal qabul qılıb Oğuz alardın rıza ve hursand bolub muraca'at qılğaylar alar barıb Oğuzğa

IX.27. tidiler irse bahar faslı kirib irdi ve Oğuz alar sarı 'azımat

¹²⁴ <ğa>

¹²⁵ <Muta'arrız>

musammam qılıb yol başıda irdi kim alar ilkeri barıb şerayıtı do‘a ve bende-

IX.28. likni ıqamatğa yetkürdiler Oğuz alarğa istimalat berib mallarını muqarrar qılıb alarnı qaytarıb özi Demavendğa mutaveccih boldı

IX.29. kim anda yaylaq qılğay ve bu yolda ittifaq andaq tüşdi kim bir qarrı hatun hamıla irmiş bir oğul keltürüb hiç nimesi yoq irmiş kim

IX.30. özike ğaza itkey ve ac qalıb irdi ol sebäbdin oğlı taqı ac bolub yığlar irdi ittifaqan üç tört kündin soñ bir şağal tezärv

IX.31. tutub ilter irdi ol hatunniñ iri bir yığac ol şağalğa urub tezärvni alıb bişürüb hatunığa keltürüb birdi kim

IX.32. anı yib oğlığa süt berkey niçe kündin soñ Oğuz ardıdın yetdiler irse ol kişi Oğuz alığa keldi andın soradı

IX.33. kim ne yerde irdiñ ve niçün kic keldiñ ol tidi hatunımnıñ vez‘i hamlı boldı ol sebäbdin kicräk hızmatğa yetdi Oğuz andın bu sözni

X.1. mesmu‘ tutmab anı melamat qılıb tidi kim bir hatun vez‘i üçün qaldıñ irse imdi bu yerde säkin bol ve türki tili birle tidi kim qal

X.2. ac ya‘nı bu zaman bizdin qal Oğuz bu sözni tidi ol anda qalıb halac boldı bu r‘ıubar birle barça halac etba‘ı ve ferzendleri ol kişi

X.3. niñ neslidin tururlar Oğuz andın Demavendğa barıb yaz anda bolub küz boldı irse Mazanderan qasdığa hereket qıldı vallahu a‘lam

X.4. Oğuz Mazanderan ve Gürgen ve Dehistan ve Horasan ve Qohustanğa barıb feth qılğan zikri

Oğuz Mazanderan ve Amal

X.5. ve Sarı ve Astrabad qasdığa mutaveccih boldı irse ba'zı velayatlarını istimalat ve dilhoşlıq berib ba'zı velayatlarını tov' ve rağbat birle tutdılar

X.6. ve ol qış anda bolub barça movzı'larda şahna qoyub yine yaz bolğanda Demavendğa yaylaq qıldı ve ilçiler Gürgen ve Dehistan ve ol tovabı'ğa

X.7. yiberib ol velayatlar ekabırın tamam mutı' qıldılar ve barça Oğuz qaşığa kelib mal muqarrar qıldılar ve üç yıllık bir yolu eda

X.8. qıldılar ve andın Horasanğa barib Esferayın ve Sebzevar il bolub ita'at qıldılar meger Nişabur ahli kim ita'at qılmab harb qılmaqğa

X.9. muhayya ve amada boldılar ve Oğuz qış ol velayatda qışlaq qılıb bahar boldı irse yine Nişaburğa barib Nişabur ve Tusnı tutub

X.10. anda yaylaq qılıb qış bolğanda Ebaverd ve Nisa ve Sarahs ve Mervğa barib ol velayatlarını tamam feth qıldı ve yaz vaqtı Heratğa barib anda

X.11. yaylaq qılıb mal muqarrar qıldı ve andın Qohustanğa barib ol hittanı musahhar qılıb muqarrar qıldı kim üç yıllık mal hazanağa yiberkeyler

X.12. ve küz vaqtı yine Heratğa kelib andın bir oğlını toquz miñ kişi birle ihtiyat üçün Basrağa yiberdi kim avaza tüşkey kim padişah yıraq

X.13. yerke kitmab turur ve mal edasında taqsır qılmağaylar Oğuz oğlu atası hökmi birle Basrağa barib avaza salıb ilçiler velayatlarğa yiberib

X.14. üç yıllık mal alıb qarar qıldı kim barça emvallarını İraqda yığıb qaytğanda özi birle alıb kitkey ol emval... İraqda cem' qıldılar

X.15. irse Oğuz oğlu qaytıb ol mallarını alıb atası qaşığa iltı ve üç yıl bu müddetde keçib Oğuz Herat ve Sarahs ve Bayğırda(?) maqam

X.16. qılıb irdi oğlu yetdi irse andın öz velayat ve yurtığa kim Ker taq irdi 'azımet qılıb ta'cıl birle Ğur ve Ğarcıstan yoluğa hereket qılıb

X.17. ittifaqan yolda bir uluq taqğa yetdi irse anda qar yaqıb iki üç ivlik andın tahalluf qıldılar ve Oğuz andak¹²⁶ muqarrar qılıb irdi kim

X.18. hiç aferide leşgerdin tahalluf qılmağay ol ivliklerni ma‘lum qılıb alardın ağırıb tidi kim niçün qar sebäbidin leşgerdin qala tururlar

X.19. ol niçe ivlikni qarluq ad qoyub imdi qarluq cema‘atı tamam ol iki üç ivlikniñ neslidin tururlar Oğuz ol daqdın

X.20. ötüb Amuya suyığa yetib andın ‘ubur qılıb yalğuz ağacğa kim Buhara hududıda turur nuzul qıldı ve niçe kün anda bolub andın tamam leşger

X.21. birle öz yurtığa ‘azımat qıldı ve ol müddetdin kim öz yurtıdın çıqıb velayatlarını musahhar qılıb yene öz yurtlarığa keldi tahmınan illik

X.22. yıl bolub irdi ve kitkende qanqdı ve uyğur cema‘atını kim yoldın qaytarıb irdi toquz künlük yol ıstıqbal qılıb pişkeşler tartdı-

X.23. lar ve Oğuz öz ivike tüşüb miñ erek qoy ve toquz yüz qısraq buyurdı kim toy üçün öltürkeyler uluğ toy qılıb

X.24. altın iv örüb tamam ol velayatlarınıñ halayıqı anda yığıldılar ve oğlanları bir kün avğa çıqıb irdiler ittifaqan bir altun yay

X.25. birle üç altun oh tapıb anı ataları qaşığa iltidiler kim ne türlük köñli tilese andaq üleşkey Oğuz ol yaynı üç

X.26. uluğ oğlığa berib alarnı bozoq laqab qoydı ol sebäbdin kim ol yaynı eger üleşseler elbette anı bozmaq kirek ve ol üç ohnı

X.27. üç kiçik oğlığa berib alarnı üçoq laqab qıldı ya‘nı üç oq ve alardın peyda bolğan nesiller tamam ol laqablarğa mensub tururlar

X.28. ve andaq muqarrar qıldı kim yay birken oğlanları uluğ mertebelıq

¹²⁶ <andaq>

olub oh birkenler kiçik bolğaylar ol sebäbdin kim yay padişah

X.29. turur ve oh ilçı ve bu qa'ıda birle yurtlarını ta'yın qılıb yay berkenlerğa saq qolnı berib oq berkenlerğa sol qolnı ta'yın qıldı

X.30. ve Qara Sülik kim aña yahşı kifayatlar ve keñecler birib irdi aña taqı köb in'am ve suyurğallar qılıb andın sordı kim munça yahşı keñeclerni

X.31. ne yerdin biler irdiñ ol yaşurmab tidi kim yarlıq qılıb irdiñiz kim qarrı kişilerni qoyub iltmekey siz men atamnı sanduqğa

X.32. salıb özüm birle iltib irdim ve her müşkil kim vaq'¹²⁷ bolur irdi men barıb aña hatırnışan qılıb andın covab alıb sizke dir irdim

X.33. Oğuz buyurdı kim barıb atasını hâzir qılğay Qara Sülik atasını hâzir qıldı irse Oğuz anı körüb hed ve hasırdın köb aña in'am

XI.1. ve suyurğallar qılıb Samarqandnı aña berdi kim ahır ömrünü farağat birle ötkerkey ve Qara Sülikni uluğ bik qılıb aña padişahana hal'at

XI.2. ler ve kemer ve feravan mallar birdi ve bu barça ol toy künide vaqı' boldı ve Oğuz taqı devlet ve sa'adat birle öz yurtığa yetib anda mütemekkin boldı

XI.3. ve muvarrıhlar dib tururlar kim müddeti ömri miñ yıl irdi ve ba'zı dirler kim yene bir yolu çerikğa atlandı ol sebäbdin kim Qıl Buraq yağı

XI.4. bolub irdiler ve qıbcaq qovumnı ta'yın qıldı kim İtil qıraqıda oturub yurtları bolğay ve enderzir/?/ malını alarnıñ 'ulufasığa mu'ayyan

XI.5. qıldı kim alıb özlerike tasarruf qılğaylar ve Qıl Buraq velayatınıñ ve Derbend ve ol hududlarıñ emvallarını alıb hazanağa yiberkey-

XI.6. ler bu sebäbdin qıpcaqılar anda maqam tutub ol velayat alarğa muqarrar boldı ve Oğuz miñ yıldan soñ vefat qıldı vallahu ta'ala a'lam.

¹²⁷ <vaqı'>

XI.7. Oğuz oğlu Kün han padişahlığı zikri

Oğuzdın soñ Kün han kim oğlanlarınıñ

XI.8. uluğı irdi Oğuz yerike tahtğa oturub yetmiş yıl padişahlıq qıldı ve
Oğuz bir şäher bina qılıb adını Yañıkent qoyub irdi

XI.9. ve bir kişini aña häkim qılıb irdi kim beğayat ‘aql ve
käfiyilmuhummat irdi adı İrqıl hoca ve İrqıl ma‘nası özike tartmaq bolğay

XI.10. ve hoca ma‘nısı ‘uluğ’ turur bu İrqıl hoca bir ruzıgär dide ğadımı
kişi irdi ve huquqı hıdmat mu‘akked qılıb Oğuz oğlanlarığa beğayat

XI.11. muşfiq ve mähriban irdi bir kün Kün hanğa tidi kim Oğuz uluğ
padişah irdi ve tamam älemni musahhar qılıb köb hazayın ve mal yığıb irdi

XI.12. imdi alar tamam siziñki turur ve siz altı oğul siz ve allah ta‘ala
fermanı birle yikrimi altı oğlıñız bar turur kim her biriñizniñ tört oğlı bolğay

XI.13. imdi maslahat ol turur kim her birike bir menseb ve şuğul ve ‘amal
ta‘yın qılğay siz ve alahidde tamğan ve nışan muqarrar bolğay kim aña mensub ve
ma‘ruf bolğay-

XI.14. lar kim sizdin soñ bir birike munaza‘at ve munaqaşat qılmağaylar
ve alarnıñ ferzendleri taqı öz yol ızlarını bilkeyler kim mevcibi sebatı

XI.15. devlet ve nikanlaqıñız bolğay bu hekayat Kün hanğa beğayat hoş
kelib bu İrqıl hocağa buyurdi kim her türlük kim maslahat körseñ

XI.16. andaq qıl İrqıl hoca ol altı oğul kim alarnı bozoq ve üçoq laqb¹²⁸
qılıb irdi ve yikrimi tört Oğuz¹²⁹ kim alardın mutevellid

¹²⁸ <laqab>

¹²⁹ <Oğul>

XI.17. bolub irdi her birike bir laqab qoyub bir tamğa mu‘ayyan qıldı kim emvallarığa başğaylar ve ol tamğa birle mallarını farq qılğaylar ve her bir oğulğa

XI.18. bir quş mu‘ayyan qıldı kim hem anıñ uyqunı bolğay ve uyqun ıbıq bolsundın muştaq turur ya‘nı mübârek bolğay ve her kişiniñ şerhini alarnıñ

XI.19. adınıñ astıda yad qılur biz bu cümleğa kim merqum turur def‘a üç oğul kim alarnıñ

XI.20. uluğraqı irdi ve Oğuz alarnıñ adını bozoq qılıb irdi ve İrqıl hoca alarnıñ ferzendleriğa bir ism ve laqab qoyub irdi kim her kişi alarnıñ

XI.21. qıbalıdın bolsa bu laqab ve sümek ve quşğa mahsus bolub bir birke muta‘arrız bolmağaylar ve nişanalar birle halayıq alarnı tanığay

XI.22. den XI.30 çenli.

Kün han

kim barça oğullarınıñ uluğı irdi ferzendleri:

Qayı ya‘nı möhkem tamğa uyqun

Düker tamğa uyqun

Alqa ivli ya‘nı her yerde bolsa devlet ve sa‘adat birle

bolğay tamğa uyqun

Ay han kim ikinci oğul irdi ferzendleri;

Bayat ya‘nı badevlet ve ni‘mat tamğa

Ovşar ya‘nı çäläk tamğa uyqun

Qara ivli ya‘nı yolda çerik birle hub yörer tamğa

Yulduz han kim üçüncü oğul irdi ferzendleri:

Yazır ya‘nı köb velayatdın seniñ sarı bolğay tamğa onğon

Qırıq/?/ ya‘nı qavı haldur yasaq uruşda tamğa uyqun

Dodurğa ya‘nı mülk tutub yasayış /yaşayış?/ qılmaq tamğa uyqun

XI.30. Bayırlı ya‘nı oyuk /ıvıq?/ anıñ adı yağmı irmiş uruşda andın bir taqsır sadır boldı irse anı ägäh qıldılar ve qatıq yel kim

XI.31. Hıtay canıbıdın keler ve anıñ adına Badı sam sötrük dirirdiler¹³⁰ ve ‘azım nāhoş irmiş aña tidi kim ol yelniñ tüşükini tutğay

XI.32. ve ğaraz andın talaf qılmaq irmiş ve anı yiberib irmişler ve bu vaqt anıñ neslidin bu velayatlarda kişi yoq turur meger Hıtayda bolğay

XI.33. Bekdili ya‘nı uluğlar sözi dik eziz¹³¹ bolğay tamğa onqon Qarqın ya‘nı uluğ aşlıq ve doydurmaq tamğa ve uyqun

XII.1. Def‘a

üç oğul kim Oğuz alarğa sol qol berib üçoq laqab qılıb irdi ve İrqıl hoca her birike özke laqab ta‘yın qıldı bu mevcib birle

XII.2.den XII.11 çenli

Kök han ferzendleri: Bayındır ya‘nı hemişe devletlıq bolğay tamğa uyqun

Bince/?/ ya‘nı yahşı sa‘y qılğay tamğa uyqun

Yikdir ya‘nı yahşı uluğ tamğa uyqun

Bökdür ya‘nı barçağa tovazı‘ qılmaq kirek tamğa uyqun

Ürekeri ya‘nı kşi¹³² dayım belend bolğay tamğa uyqun

Taq han ferzendleri; Salor ya‘nı her kişi yetse qılıc ve çomaq urğay tamğa uyqun

Çavuldur ya‘nı dayım işi uruş bolğay tamğa uyqun

¹³⁰ <dir irdiler>

¹³¹ <‘eziz>

¹³² <kişi>

Bive ya'nı atları barça nimedın yoqarı bolğay tamğa uyqun

Alay yunthı ya'nı çaharpayları yahşı bolğay tamğa uyqun

Deñiz han ferzendleri: Eymur ya'nı leşgerlik ve tevangır bolğay tamğa uyqun

Çepni ya'nı her yerde yağı bolsa tovaqqıf qılmay uruşğay tamğa uyqun

Qınıq ya'nı her yerde bolsa 'eziz bolğay tamğa uyqun

XII.11. ve mu'ayyan qılıb turur kim at itidin her birike ne muvecceh bellenkey kim aralarıda nıza' ve guftgey bolmağay ve her vaqt toyda iki at öldürer

XII.12. irdiler biri bozoq ve biri üçoq qovımığa mu'ayyan irdi ve ucası bir sümek arqadın kim boyunğa yavuq turur qovum padışahığa

XII.13 mu'ayyan qıldı ve özke sümeklerini her birisini bir qabıla ve oğulğa ta'yın qıldı kim hiç kişi özke kişiniñ ülüşini yimekey ve anıñ

XII.14. tafsilı adınıñ astıda yazılıb turur ve barça velayatlar alarğa qarar tapdı irse bozoq qovumı kim saq qol alarğa ta'yın irdi

XII.15. Seyram hududı ve taqlar kim Başğırdda turur Qarabah hududığaca yaylaq qılğaylar ve üçoq qovım kim sol qol alarğa ta'yın irdi

XII.16. Ker taq Korqut ve Tuğlık ve Lur.../?/ Almaliqğaca yaylaq qılğaylar kim alarğay fitne ve nıza' vaqı' bolmağay vallahu a'lam

XII.17. Qışlaq saq qolğa Bursuq ve Maqaq ve Mamamliye/?/ mu'ayyan qıldı ve sol qolğa Qayıdur

XII.18. Asayın Qum siñiri/?/ Qayıdur/?/ ve Demar siñriğa mu'ayyan boldı Kün han yetmiş yıl padışahlıq qılıb qalmadı vallahu ta'ala a'lam.

XII. 19. Dib Yav Quy han padışah bolğanı

Kün han qalmaqı irse oğlı Dib Yav Quy han anıñ

XII.20. yerike mütemekkin boldı ve aña Kün han ecdadı adını qoyub irdi
ol padışah boldı irse umara ve erkäni devletdin sordı kim

XII.21. ceddım Oğuz memäliklerni niçün tutdı ve ne yerlerni musahhar
qıldı ol cema'atdın iki kişi bir ata bir oğul Ulas/?/ ve Ular/?/ atlıq

XII.22. salor qovumıdın ikisi yükünüb tidiler kim kün çıqardın kün
batarğaca atalarıñ tutub irdi imdi biz hem saña muttafiq turur

XII.23. biz ve küc birer biz velayatdın mal alğay sen ve eger mal bermäb
muhalafat qılğaylar biz harb birle andağ qılalı kim atalarıñ

XII.24. adı berqarar qalıb itmekey /yitmekey ?/ ve hiç kişi ke mecal
bolmağay kim saña tahalluf qılıb mal bermekey Yav Quy bu sözni işitdi irse

XII.25. beğayat hoş hal bolub özike endişe qıldı kim memleket ve
padışahlıqını saqlasa bolmas meger ol kiřilerniñ sözi birle

XII.26. kim kifayet asarı alarda zahir turur alarğa i'tımadı tamam qılıb
i'zaz ve ikramlarığa mubalağa qıldı ve alardın sordı mundağ kim sizler

XII.27. maña muvafiq siz aya nökerleriñiz hem mundağ muvafiq
tururlarmu alar tidiler kim bir emir bar turur yazır qovmıdın adı Alan ve bir oğlı

XII.28. bar turur adı Bulan/?/ kim bizke muttafiq tururlar ve Dib Hekşu/?/
ve oğlı Derkeş ve Ması bek /?/ oğlı ... bek düker qovmıdın ve

XII.29. Qulu /Quvlı ?/ hoca bayandır qovmıdın bizke muttafiq tururlar her
yerde kim hasmıñ bolsa biziñ birle küc birerler Dib Yav Quy han alardın bu söz-

XII.30. lerni işitdi irse 'azım hoşhal bolub köñlini qavı qıldı ve özi birle
endişe qıldı kim munça qovum biziñ birle köñül bir qılsa-

XII.31. lar herayna işimiz ‘aqibeti yahşı bolğusu turur ve ol sebäbdin bu cema‘atı mezkurnıñ atalarını öz qaşığa çarlab saqlab

XII.32. oğlanlarını risalat üçün Şam ve Kerk ve Başğird ve Pars ve Kirman ve İsfihan ve Bağdad ve Basrağa yiberdi kim üç yıllik ötken

XII.33. malnı alğaylar alar barıb alıb memälik barça aña muqarrar boldı ve etraf müluki tamam ita‘at qıldılar andaq kim atalarığa qılıb irdiler

XIII.1. niçe müddet padişahlıq qıldı irse Adıkemal aña yağı bolub velayat ähli aña ita‘at qılır irdiler ve ol velayatı turur aksaymaşırıqda

XIII.2. adı Adıkemal ya‘nı quvvat eyesi kim her iki kişi on kişiye muqavamat qıla alğay ve ol qovum ‘adadı andaq turur kim kün çiqar çaqda dohul qahar-

XIII.3. lar alar yağı boldılar irse Yav Quy han ol velayat ‘azmığa leşger tartıb anda barıb tamamlarını maqhur qılıb muraca‘at qıldı andın soñ

XIII.4. qazayı asmanı andaq ıqtıza qıldı kim atdın tüşüb budınıñ sümeki sınıb ol sebäbdin vefat qıldı ve andın soñ

XIII.5. Qurs Yav Quy anıñ yerike padişahlıq tahtıda olturub nayıbı oqlı ulusıdın Olsun irdi ve her iş kim qılır irdi

XIII.6. anıñ meşvereti birle qılır irdi otuz yıl padişahlıq qılıb andın soñ oğlı Quru Yasaq Yav Quy anıñ yerike

XIII.7. padişah boldı ol taqı toqsan yıl padişahlıq qılıb andın soñ oğlı Inal Yav Quy han anıñ yerike olturub

XIII.8. padişah boldı ve müddeti yüz yikrimi yıl padişahlıq qıldı ve anıñ keñeşi Marurda /?/ ve Kertuk /?/ ve salor ve Tuqaq /Daqaq ?/ birle irdi ve salor

XIII.9. umara ve vuzarası irdi ve bu müddetde barça memälik ve

velayaatlarını berqarar saqladı ol vefat qıldı irse oğlu Inal

XIII.10. Sayru Yav Quy atası yerike olturub memalikni berqarar saqlab yeti yıl padişahlıq qıldı ve vezire¹³³ Busı /Buşı ?/ hoca salordın irdi

XIII.11. ve Şayan hoca Yere /Yeve ?/ qovumıdın irdi ol taqı yeti yıl padişahlıq qılıb öz hayatıda oğlıcın Al ili... Duyılı Qayı Inal

XIII.12. razı irdi hıyal qıldı kim öz hayatıda padişahlıqını ibni emmi Elsan Kerkes dernekle.../?/ Inal hanğa berkey padişahlıq

XIII.13. tahtığa olturtdı ve bu padişah devride hezreti Muhammed salallahualeyhi ve sellem zuhur qıldı ve Maruda Kertukni /?/ anıñ hıdmatığa

XIII.14. yiberib musulman boldı ve Qorqut maman [bayat?] neslidin turur Qara hoca oğlu ve ol 'azım 'aql ve dana ve sahibı keramat irdi ve anıñ

XIII.15. 'ahdide Inal han Sayru Yav Quy çıqıb irdi ve bu rovyat sahibı taqrır qılır kim anıñ ömri iki yüz toqsan biş yıl irdi

XIII.16. ve yahşı sözler ve keramat dib anıñ hekayatı köb turur ve alahidde kelküsi turur ittifaqan ahır ömride hatunı hamıla irdi ve vefat

XIII.17. qılğay çağda bir oğul mutevellid boldı ve mutevellid bolğanda Qorqut bayat qovmıdın tidi kim bu oğul adını Qaraman han qoymaq

XIII.18. kirek ekabırı divan didiler kim qaraman qaranğulıq bolğay ve bu padişahlarğa mınasıb imes mundın yahşı ad qoymaq kirek

XIII.19. Qorqut tidi kim Qaraman peyda bolsa hova qaranğu bolur ve atasınıñ vefatıdın halayıq köñli zeññär tutub irdi ve qaraman älemi

XIII.20. tutub qaranğu bolub ol umıdğa kim zayıllı bolub kün çıqğay ve älemni täze qılıb otlar yerdin çıqğay ve elem¹³⁴ işi yahşı bolğay

¹³³ <veziri>

¹³⁴ <elem>

XIII.21. bu sebäbdin bu adnı qoydılar ve Yav Quy han öz hayatıda tamam canavarlarını tutub öltürüb tillerini yondurub bir harıtağa

XIII.22. salıb saqlab irdi ve vesiyet qılıb irdi kim her qaçan maña bir ferzend hasıl bolğay bu tillerni aña beriñ kim barça quşlarını

XIII.23. dilini bilkey ittifaqan ol harıtanı Qaraman veladetide tapdılar alarnı sindurub suğa salıb Qaraman hanğa berdiler ve bu sebäb

XIII.24. din kim uluğ boldı barça quşlar dilini bilib keyfini ma'lum qıldı andın soñ halayıq uluğ kiçik yığılıb meşveret qıldılar

XIII.25. kim padişahlıqını bir kişiğa muqarrar qılğaylar ol vaqt Qaraman han uluğ bolmab irdiler Qorqut ol cem' arasında on bitik aydıb

XIII.26. tidi kim ey halayıq padişahımız qalmadı irse Erki kim hıdmatkärleridin irdi yahşı adını saqlab hadamatı şayıstayı biendaza

XIII.27. qılıb ve Mahded /?/ yasab ikisini dolamas ve qımız qılıb her nov' itlerdin feravan yığdı andaq kim hiç aferide andaq qılmab irdi

XIII.28. ol kim mundaq haq sabıt qıldı irse mınasıb vaqt ve hal ol turur kim Qaraman han beğayet kiçik turur ve padişahlıq qıla almas

XIII 29. ol buluğ heddiğa yetkünce aña bir nayıb ta'yın qılıb olturdalı ve ol işğa Erki mınasıb turur kim köb huquq sabıt qılıb turur

XIII.30. Qorqut bu sözni tidi irse barça halayıq mesmu' tu tub¹³⁵ ittifaq birle Qaraman hannı padişah qılıb Erkini anıñ niyabatığa

XIII.31. nasb qıldılar ve ol iki köl kim dolamas ve qımız qılıb irdi adını Erki han köli qıldılar anı tahtğa olturdılar irse

XIII.32. toquz yıl hökümet qılıb padişahlıq itdi ve Qaraman han buluğ

¹³⁵ <tutub>

heddiğa yetdi irse padişahlıqını andın tiletđi ve saq qol ve sol qol

XIII.33. mulazımlarını çarlab üç yüz kişi birle taqrır qıldı kim men tahtğa olturğusu men Erki han kim anıñ nayıbı irdi keyfiyeti halnı

XIV.1. ma'lum qılıb andın qorqub novvabığa tidi kim toquz yüz qoy birle toquz qısqraq toy üçün öltürkeyler bu toynı qıldı irse buyurđı kim üç

XIV.2. miñ qoy birle qısqraq mevrıd ve amada qılğaylar ayaq tutmaq üçün kim Qorqut kelse aña ayaq tutğaylar ve filhal Qorqutğa

XIV.3. kişi yiberdi kim mülk hulasası bu kün sensen ve mundaq müşkil iş maña tüşüb turur her maslahat kim körse aña 'amal qılır men Qorqut taqı bu

XIV.4. sözni işitdi irse anda kelib toy qılıb ayaq tutdı aş tartar çaqda bir qarı qurt çığıra başladı Qaraman han kim barça tillerdin

XIV.5. vaqıf irdi ma'lum qıldı kim ol qurt ne ayta turur aytur kim darığ qarı bolub yükürüb yete almas men ve eger yetsem tuta almas men

XIV.6. ve eger tutsam yırtı almas men ol qurt sözini tüketdi irse üç yikit qurt anıñ covabıda tidiler kim eger sen qarı bolub hiç

XIV.7. qıla almas sen biz qıla alur biz her yikit kim qarığa meded qılmağay aña ı'tıbar bolmağay bu kice bolub ve qaranğulıq bolğusu turur bu toyğa

XIV.8. keltürken qoylarnıñ tamam quyruq ve qarınlarını yırtıb saña birer biz kim farağat yüzidin yikey sen ol yavuqda bir it bar irdi

XIV.9. Qara Buraq atlıq covab birdi kim eger padişah maña bir ıssıq quyruq berse qoymağay men kim bir qoyğa zerer yetkürkey sen Qaraman han bu söz-

XIV.10. lerdin vaqıf bolub bu/bir?/ quyruqını alıb ol itke birdi ol cema'at kim hâzir irdiler padişahdın anıñ sebâbini sordılar alarğa

XIV.11. covab berdi kim Erki birle köñül qayışlığımız bolmağay ve sadaqanıñ ovvalını itke bermek kirek kim renc arada bolmağay ve andın soñ aş

XIV.12. larnı içib yatdılar yarım kicedin soñ Qaraman /golyazmada Quman/ han oyğanıb tidi kim körüñ taşğarıda yel bar ya yoq baqdılar irse

XIV.13. kice beğayat qaranğu ve yaqış ve yel irdi Qaraman /golyazmada Quman/ bildi kim ol qurtlarnıñ sözi çın irmiş

XIV.14. kündüz bolub hova açıldı irse ol itni yeride körmediler üç yüz kişi ta‘yın qıldı kim ol itni istekeyler tafahhus qıldılar

XIV.15. irse kice ol qoylar hürküb qurtlar alarğa urunub irmiş Qara Buraq ol qurtlar birle uruşub qoylarnı saqlab

XIV.16. qurtlarnı men‘ qılır Qaraman /golyazmada Quman/ hanğa kelib ol sözni tidiler irse atlanıb anda barıb ol qurtlarnı öltürüb bildi

XIV.17. kim it öz sözike yetib turur elqıssa toy ağaz qılıb yeti kice kündüz meşğullıq qılıb her kün toqsan qoy ve toquz qısraq öltürer

XIV.18. irdiler Qorqut arağa kirib Qaraman /golyazmada Quman/ hanğa tidi kim atañ vefat qıldı irse sen kiçik irdiñ sebäbdin Erki hannı saña

XIV.19. nayıb qılıb irdük imdi sen devlet birle bu maqamğa yetdiñ irse Erki han taqı qarı ve za‘ıf bolub işi bu kün tañlağa yetib

XIV.20. turur eger anı öz işiñdin yıraq qılmağay sen kim saña halıfa bolğay ve halq aña serzeniş qılmağaylar murevvat tarıqıdın yıraq imes

XIV.21. maslahat ol turur kim anıñ qızını alğay sen kim ol emval ve hazayınını tamam saña berkey ve niçe kündin soñ kim ol fovt qılğay herayına täc ve taht

XIV.22. sendin özke kişiğa qalmas Qaraman /golyazmada Quman/ han

hem ol toy arasında anıñ qızını alıb ‘ayş ve ‘eşretğa meşğul boldı niçe müddet andın ötdi

XIV.23. irse Qaraman /golyazmada Quman/ hanğa tidiler kim Ayna han oğlu Usra/?/ han dib turur kim Erki han qızını ovval men hıyal qılıb irdim kim alğay men

XIV.24. imdi Qaraman /golyazmada Quman/ han arağa kirib alıb turur men dib barıb anıñ birle uruşub ol qızını alıb keltürer men Qaraman /golyazmada Quman/ han ol sözni istima‘

XIV.25. qılıb tağaful urmab filhal çerik yığıb Usra han üstike bardı anda yetişdi irse Ayna han ilkeri kelmáb oğlu Usra han qarşu

XIV.26. çıqıb uruşdılar irse Usra han maqhur bolub Qaraman /golyazmada Quman/ han iki kün qavub anı tutub qaytıb öz leşgerike mulhaq boldı Usra

XIV.27. hannı keltürüb ol sözni andın sordı irse ol mu‘tarıf bolmab inkär qılır irdi Qaraman /golyazmada Quman/ han hiç türlük anıñ sözini mesmu‘ tutmab

XIV.28. buyurdı kim anı heläk qıldılar ve bir yıl ol movzı‘da olturub hatunı Erki han qızığa ma‘lum boldı kim ol kilmes ol taqı anda ‘azımat

XIV.29. qıldı ve ittifaqan ol vaqtda hamıla irdi yolda bir oğul andıe¹³⁶ mutevellid boldı Erki hanğa habar birdiler irse yiberib oğulnı öz alığa

XIV.30. keltürüb toy qılıb Qar Yav Ğu han at qıldı ve qızını Qaraman /golyazmada Quman/ han qaşığa yiberdi ve Qaraman han Ayna hannı çarlab tidi kim dayım atalarıñız

XIV.31. biziñ atalarımızğa mutı‘ ve munqad irdiler oğlıñ kim yaman hıyal

¹³⁶ <andın>

qılıb irdi buyurdum kim anı ortadın köterdiler imdi sen eger

XIV.32. ıhlas ve ı'tıqad yüzidin maña 'âhd qılıb il bolğay sen ve mal her yıl hazanağa yiberkey sen men taqı velayatnı qadım desturı birle saña muqarrar tutar

XIV.33. men ol ıhlas ve ı'tıqad yüzüidin¹³⁷ il boldı irse ol taqı velayatnı aña muqarrar tutub istimalatlar berib qaytardı özi taqı qaytıb öz tahtgähiğa

XV.1. nuzul qılıb oğlınıñ yüzini körüb toylar qılıb niçe müddet Erki han birle bolub caddayı vedadnı mesluk tutor irdi oğlu Yav Quy

XV.2. kim uluğ ve balığ boldı irse bir kün bir yikit birle su qıraqıda oynar irdi andın öpkeläb bir ot kim qalamğa ohşar anı yeken dirler tutub

XV.3. anıñ boynığa urdı irse başı boynıdın ayrılıb yerke tüşdi halayıq ol işni körüb mutahayyır bolub ol halnı Qaraman /golyazmadaQuman/ hanğa tidiler

XV.4. irse ol tidi kim oğlumğa bu hedayat haqdın turur anıñ atı Yeken birle İr biç ken Qayı Yav Quy han bolsun ma'nısı ol turur kim kişini yeken otı

XV.5. birle öltürdi niçe müddetdin soñ Erki hanğa tidi kim bu taht ovval atamınıñ irmiş niçe müddet sen mutasarrıf irdiñ kim ol kiçik irdi imdi

XV.6. kim uluğ boldı enemni aña birib henüz taht üstike olturub sen imdi men taqı uluğ bolub turur men ve sen za'ıf ve qarı bolub sen

XV.7. ol vaqt bolmadımu kim bu tahtdın tüşüb ikelerike teslim qılğay sen Erki han bu sözni işitib bir lahza sabır qılıb aña tidi kim bu sözni

XV.8. ma'qul aytur sen yene bir küni uluğ toy qılıb altun iv örüb Qorqut ve barça umara ve eşraflarını yığıb tidi kim otuz yeti yıl turur kim

XV.9. bu taht üstide olturub turur men ven¹³⁸ bu kün Qaraman

¹³⁷ <yüzidin>

¹³⁸ <ve>

/golyazmada Quman/ han haqı turur ve bizke mundın artuq tikmes eger bu otuz yılda her kişiniñ hatırı

XV.10. mendin ağırıb bolsa maña ‘arz qılsun halayıq barça tidiler kim hergiz sendin ağırımb turur biz ve sendin razı ve hoşnud biz ol tahtnı andın

XV.11. soñ Qaraman /golyazmada Quman/ hanğa tabşurub tidi kim şert qılıñ siz taqı ol ‘adl ve dada şivesini mer’i tutğay siz ve ahır mutayba birle tidi kim ey qızım

XV.12. oğlı ‘aqıbet maña yağı ve ‘ası boldıñ kil imdi mübäreklıq birle taht üstike oltur ol oğul ol çaqda toquz yaşar irdi uluğ

XV.13. atasınıñ covabığa tidi kim bu babda söz ve keñeş atam birle turur tañla biz taqı ovval bileli saña hiç ihtıyacımız yoq turur kice atası birle keñeş

XV.14. qıldı kim ata turğanda rova imes kim oğul taht üstike olturğay sen toy tertib qılıb tahtğa oltur kim sen qarı bolğandın soñ

XV.15. seniñ emriñ birle men tahtğa olturğay men atası aña aferin oqub hem ol kice ilçiler yiberdi kim barça umara ve ‘ummallarnı hâzir qılğay-

XV.16. lar barça yığılıb keldiler irse uluğ toylar ağaz qılıb on üç kün toy qılıb yahşı sa‘at birle Qaraman /golyazmada Quman/ han tahtğa olturdı ve yüz

XV.17. kündin soñ özi tahtdın tüşüb oğlı Yeken Birle İr Biçken Qayı Yav Quy/nı/ tahtğa olturtdı ve ol

XV.18. toqsan yıl padişahlıq qıldı ve ol beğayat bahadur ve mu‘äyyid ve namuslıq irdi barça memâliklerni musahhar qılıb yer yüzidin aña mal yiberer

XV.19. irdiler toqsan yıl padişahlıq qılğandın soñ vefat qıldı oğlı Övlad/?/ Mur Yav Quy han ‘aza ve ta‘zıyat merasımı-

XV.20. dın soñ toy qılıb umara ve muqarrabları anı tahtğa olturtdılar ve

anıñ bir kiçik qardaşı bar irdi Qara Alb Art'alı Arslan han yağı

XV.21. bolub irdi Övrad Mur Yav Quy han çerik yığıb anıñ harbığa mubadarat qıldı Talas hududıda mulaqat qılıb üç kice kündüz harb qıldılar

XV.22. Övrad Mur ğalıb kelib alarnı maqhur qıldı ve Art'alı Arslan han umaraları birle harbda qatığa yetdiler ve ol velayatlarını kim burun alarğa

XV.23. berib irdi alardıñ qaytara aldı üç yıllık mal birle qılıcdın halas bolğanlar barça aña yığılıb öz curum ve günähleriğe muqır ve mu'tarif boldılar

XV.24. ve Art'alı Arslan hannıñ bir tıfl oğlu bar irdi bir kün anı Övrad Mur Ya/v/ Quy han qaşığa keltürdiler irse aña baqıb rehim qılıb yığılab

XV.25. tidi kim darığa bu velayat kim abamız uyğur qovmığa berib irdiler eger atası fuzullıq qılmas irdi bu miskin küvdek yetim ve bi-

XV.26. kes qalmas irdi anı Altığac han ad qıldı ve ol velayat padişahlığını aña berdi ve tidi kim aba ve ecdadımız

XV.27. dayım sizke 'anayat ve hemayat qılır irdiler inşaallah men taqı bu kündin soñ sizke külli 'anayat ve şafqat qılğusı men ve na'uzubillah eger muhalafat

XV.28. qılıb temerrud ve 'usyan yolını tutsañız sizke ol bolur kim muhalafat qılğanlarğa vaqı' boldı bu sözni dib andın qayıb öz tahtğahiğe nuzul qıldı

XV.29. atası ve erkanı devlet aña toylar qıldılar kim mevrisi mülkni ol oğulğa muqarrar qıldı ve buyurdı kim ol yerdin keltürken esirlerni qaytara

XV.30. yiberkeyler ve bu sebäbdin älemde külli amanlıq zahır boldı andın soñ atası qalmadı Övrad Mur Yav Quy han yetmiş biş yıl padişahlıq

XV.31. qıldı emma ferzendi yoq irdi anıñ vefatdın soñ Qara Alb Ğuy han

oğlı kim harb aıda atası Ura han bir¹³⁹ anı bişikde

XV.32. yağı iltib irdi ol kelib atasını tirik krb yetmiş biş yıldın soğ Mur vladı Qara han padişahlıq tahtıda oturub

XV.33. padiřahlıqđa meřđul bolub müddeti yikrimi iki yıl padişahlıq ve fermanrovalıq qıldı vallahu ‘alamu bissevab ve ileyh elmerca’ velmaab.

XVI.1. vlad Mur Yav Ğuy han uruqlarınığ padişahlıqı tamam bolub Buqra han padişahlıqınığ ağazı Qara han oğlı

XVI.2. Yav Ğu ferzendleri qaladı irse Buqra han Qara han oğlını padiřahlıqđa köterib tahtđa olturdılar toqsan yıldan soğ

XVI.3. ve üç oğlı bar irdi uluğı İltekin ve ortancı QırıTekin ve Buqra aşı aña mensub turur ol sebbdin kim bir kn çerikđa barıb

XVI.4. leşger tamam ac bolub irdiler sordılar kim ne aş bişreli ol ta‘cıl n bir para un hamır idib qolınığ ayasığa yassı

XVI.5. itib qazanđa salor irdi ol tarihdın bu knđaca ol aş halayıq içide meşhur boldı ve ol barça halayıqđa ‘adl ve insaf

XVI.6. qılıb anığ zamanıda ra‘ıyat muraffahulhal ve fariğulbal irdiler ve anığ bir hatunı bar irdi oğlanlarınığ enesi Bayır hatun

XVI.7. adlıq beğayat ‘aqılayı kfiye irdi ve kb hkmlerni ol qılır irdi taqdırđ izedi birle ol hatun vefat¹⁴⁰ Buqra han merasımı ta‘zıyat-

XVI.8. đa meřđul bolub üç yıl mutavadır ivdin çıqmadı bu sebbdin qarđ ve za‘ıf bolub inhitatđa yüz qoydı umaraları andın sordılar

¹³⁹ <birle>

¹⁴⁰ <qıldı>

XVI.9. kim üç oğlıñdın qaysı birni özike qayımmaqam qılur sen ol tidi kim keñeş qılıb her birini ihtiyar qılsañız anı padişahlıqğa ta‘yın

XVI.10. qılıñ alar tidiler kim ihtiyar sizde turur Buqra han tidi kim ortancı barça işke yetib ‘aqlı barçadın artuq turur andın soñ

XVI.11. umara yeti kün toy qılıb QurıTekinni padişahlıqğa köterdiler ve üç aydın soñ Qurı han atasığa tidi kim seniñ hıdmatıñ

XVI.12. üçün bir qız alur men kim saña hıdmat qılğay ve enem yerike bolğay Buqra han yığlab tidi kim qaysı hatun Bayır hatun eneñ yerini

XVI.13. tutğusı turur ihtiraz qılur men kim meniñ ve oğlanlarım arasında fitneler salğay Qurı han Emin Külme / / qızını aña alıb

XVI.14. toylar qıldı kim Emin Külme / / umara muqaddamlarındın irdi ittifaqan qış künleride bir kün Buqra han yatıb irdi hatunı Qurı hannı halvat

XVI.15. tapıb aña tama‘ qılıb tidi kim meni bu qarı kişi üçün alıb hergiz maña baqmas sen Qurı hanğa ğayrat ve hamiyet tutub haşm ve ğazab yüzidin

XVI.16. tidi kim tañla atam birle keñeşib seniñ sezañnı berküm turur munı dib qaşdın qobub öz ivike barıb yatdı ve hatun ol

XVI.17. qorquncdın kim tañla atasıqa ol sözni dib rısva bolmağay pişdestlıq qılıb atasığa tidi kim rova bolğay oğlıñ Qurı han maña

XVI.18. hıyanat közi birle baqıb şeni' iş köñlide bar irmişmuna ayaqınıñ ızı kim kelib men aña qol bermedim irse qaytdı Buqra han bu

XVI.19. sözni işitib ot dik tutaşıb umaralarını çarlab olar birle bu halnı keñeş qıldı umara tidiler kim maslahat ol turur kim anı tutğay

XVI.20. biz Buqra han ecizat berdi irse umara Qurı han işikike kelib ol henüz yuhlab irdi tidiler kim höküm andaq turur kim seni tutğay biz

XVI.21. Qurı han ta‘accub qılıb hıyal etdi kim leşger aña yağı ve ‘ası bolub tuta tururlar tidiler kim atañ yarlıqı birle tutar biz atası hökümını

XVI.22. işitdi irse ol qolını berdi kim anı tutub ol sözni andın sordılar Qurı han tidi kim bu iş andın vaqı‘ boldı irse

XVI.23. men anıñ ‘irziğa tahavun qılmadım ol pişdestlıq qılıb ‘arzğa yetkürüb turur aralarında bolğan işlerini umarağa tidi irse

XVI.24. umara mesduqayı halnı atasığa tidiler atası umarağa tidi kim bu işde siz ne meşveret birer siz ve ol çaqda bir ajdaha dağ ortasında bar irdi

XVI.25. Div qayası adlıq ve ol dağ bir uluğ ‘azım yazı qıraqıda irdi ve ol dağ itekide üç yığac bar irdi her biriniñ astında bir çeşme su¹⁴¹

XVI.26. Her kim bir günähğa müttehem bolsa irdi bir yerini mecruh qılıb ol ajdaha qaşığa yiberür irdiler eger ol mücrim bolsa filhal ajdaha anı yir irdi

XVI.27. ve eger günähi bolmas irdi ol mecruh qılğan endamı yahşı bolur irdi bu sebäb birle her kişiniñ hayır ve şerini biler irdiler Buqra han

XVI.28. oğlını ol ajdahağa ışarat qıldı ve buyurdı kim anı mil tartıb bir cemmazağa mindürüb ol yerke yiberdiler bir tebbah kişi birle

XVI.29. ol tebbah cemmaza maharını tutub/?/ ol yazı sarı ve ajdahağa mutaveccih boldı ve ol zamanda Ilıq Sarqılbaş/?/ kim sipahsalar irdi

XVI.30. ol iş vaqı‘ bolğanda ğayıb irdi kelib bu işni kördi irse endişe qıldı kim atasını öltürüb başını oğlı qaşığa iltkey

XVI.31. ve anı yoldın qaytarıb keltürkey yene endişe qıldı kim men atamnı ‘azım köb siver men şayad kim Qurı han taqı atasını siver bolğay eger anı

XVI.32. öltürkey men aña hoş kelmekey maslahat ol turur kim anıñ

¹⁴¹ <Bar irdi>

hıdmatığa mubadarat qılğay men eger ecazat berkey qaytıb atasını heläk qılğay
men

XVII.1. ta'cılı tamam birle anıñ ardındın rovan boldı ve säher çaqıda aña
yavuq yetdi irse Qurı Tekin at ününi işitib tidi kim baqıñ ne kişi

XVII.2. ardımızdın kele turur ol baqıb tidi kim bir çerik ardımız yetdi sordı
kim muqaddamı ne türlük kişi turur tidi bir kişi boz atğa

XVII.3. minib kele turur Qurı han tidi kim ol atlıq Sarqılbaş turur eger
qardaşlarım bolsa irdi qara atları bolmaq kirek irdi

XVII.4. yavuq yetdiler irse atlarındın tüşüb Qurı han ayaqını öpüb köbler
yığladı Qurı han tidi kim ey yarı vefadar köb

XVII.5. hıdmat haqı maña sabıt qılıb qardaşlarım yerike sen keldiñ imdi
sen qaytıb öz iviñe barğıl kim allah ta'ala men saqlağusı turur

XVII.6. ol cähetdin kim bu babda hiç günähim yoqturur¹⁴² eger saq
salamat kelsem febiha ve illa sen biler sen ve ferzendlerim¹⁴³ ol yığlab tidi kim
qaytmas

XVII.7. men bu yolda saña yahşı ve yamanda muvafaqat qılır men iki ay
yol yürüdiler irse nägäh üç yığac peyda boldı Ilıq tidi bu üç yığac-

XVII.8. dın qaysığa mutaveccih bolur biz ol tidi ortancı yığaçğa kim men
ortancı oğul men ol esnada üç dağ qocı peyda bolub Ilıq at yükürtüb

XVII.9. ajdaha qaşığa kelib kördi kim Qurı han bir çeşme qıraqıda yatıb
turur ve köksi üstide bir ajdaha minib közi sarı meyil qılır irdi

XVII.10. anı körüb qorqub qılıc tartıb hıyal tidi kim ajdahağa urğay ajdaha
tidi kim hiç endişe qılma ol barça günählerdin arıq turur filhal

¹⁴² <Yoq turur>

¹⁴³ <ni muhafaza qıl>

XVII.11. dilini anıñ közike sürtüb burunqı destur dik bina boldı andın soñ salamat qaytıb ivke yetdiler irse habar tapdılar kim yağı

XVII.12. kelib Buqra hannı ortağa tutub turur alar kelib yağı sıpahığa urup alarnı munhazam ve mahzul qıldı andın soñ atası qaşığa

XVII.13. kelib öz sergüzeştini beyan qıldı Buqra han tidi ol kün bu hatunrı maña alğanda tidim kim aramızda fitne salğusı turur sen ol sözümni

XVII.14. qabul qılmadıñ imdi ol hatunrı sen biler sen Qurı han buyurdı kim tört at keltürdiler ve her qol ve ayaqlarını bir at quyruğuğa bağlab

XVII.15. ol atlarını hürkütdiler filhal ol hatun parapara boldı Qurı han tidi her kişi min ba'd kişike töhmet ve iftra qılğay sezası bu

XVII.16. bolğusı turur andın soñ Buqra han oğlını tahtğa olturtdı ve ol yetmiş biş yıl padişahlıq qıldı ve ol vefat qılğandın soñ

XVII.17. uruqlarındın Ulufağ yeti yıl padişahlıq qıldı andın soñ oğlı Arslan han padişah bolub tahtğa olturtdı ve qırq hacıbı

XVII.18. bar irdi ve Suvar atlıq bir qulı bar irdi 'azım bahadur ve hünärmend ve celd padişah anı öz yanığa yol berib ol qadar güstah qıldı kim padişah

XVII.19. qulaqığa sözleşur irdi bir yolu mahasını hatunınıñ yüzike tikib maqlar ol işdin reşk iltib padişahğa 'arz qıldılar kim

XVII.20. bu Suvarını yaman hıyalı bar turur kim padişahnı heläk qılğay ve özi tağallub ve istila birle padişah bolğay biz bu halnı ma'lum qılıb sizdin

XVII.21. yaşura almadıq Arslan han anı bir yerke yiberib irdi tidi kim her qaçan kelse anı tutub sizke tabşurayın kim anı parapara qılğay siz

XVII.22. alar qaytıb padişah heremğa kirdi irse Mal hatun kim

hatunlarınıñ mu‘azzamasıdın irdi ayaq tutğalı ilkeri keldi irse kördi

XVII.23. kim padişah müte'ellim ve ğamgin turur anıñ sebäbini padişahdın sordı padişah keyfiyeti halnı tamam şerh qıldı ve tidi kim köñlüm aña mutağayyır bolub

XVII.24. turur kelkendin soñ tahqiq qılır men eger bu söz çın bolsa anı öltürer men hatunları tidiler kim biz hem anıñ inaqlıqıdın reşk ilter

XVII.25. biz feemma ol iş arasığa kelkendin soñ barça padişahlıq işleriñiz ve mä'kül ve meşrub muzeyyen ve muretteb turur bolmağay kim inaqılar

XVII.26. bu sözni hasad ve kine yüzidin aytğaylar tafahhus ve tahqiq qılmaq kirek bolmağay kim günähsiz ğaraz gey sözi birle anı öltürkey siz

XVII.27. ve soñra puşmanlıq fayda bermekey ol kice padişah köb endişeler qılıb sabah boldı irse huccabını çarlab tidi kim bu kün hıyalım

XVII.28. bar turur kim Kivker/?/ hasarğa barğay men av avlamaq üçün emma endek ‘arıza manı‘ bola turur siz anda barıb avlañ alar anıñ fermanı birle

XVII.29. bardılar irse yine bir küni Suvar yete keldi Arslan han anı öz yanığa yol bermäb aña peyğam yiberdi kim barıb Amanda/?/

XVII.30. Yañı kentdin üç yıllık mal alğay ve köb in‘am ve suyurğallar qıldı yine bir küni bir hile yasab özini ölüklıqğa salıb

XVII.31. huccab ve Suvarğa habar yiberdi kim Arslan han vefat qılıb turur alar bu habarnı eşitib ta‘cılı tamam birle qaytıb keñeş qıldılar

XVII.32. kim ol bizni köb ‘ızzat ve hormat tutmas irdi ve Suvarnı bizdin artıq körer irdi anıñ ta‘zıyatı haqiqat birle bizke toy ve ‘arusı

XVII.33. turur yine bir küni Suvar kelib matam ve ta‘zıyat tutub hatunlarınıñ qaşığa barıb köb ceze‘ ve feze‘ qıldı ve bu ma‘nı birle yığlar irdi kim

darıǵa

XVIII.1. umaralarını ‘eziz ve mükerrrem körer irdiñ sendin soñ ähl ve ‘ayal
ve ferzendleriñni muhafazat qılmab tebl ve ‘alamlarını öz ivlerike

XVIII.2. iltidiler ve andın soñ bizke tiriklik nike kirek özümni öltürer men
kim älemni duşmanlar kâmiǵa körmekey men anıñ ol yıǵlaqanı

XVIII.3. Qara Arslan han eşitib nâgäh tabutnı sındurub andın çıqdı
hatunları anı körüb qorqub qaçdılar kim niçün ölüq kişi

XVIII.4. tirilkey ol turub Suvarnı çarlab qucaqlab tidi kim seniñ huquqı
hıdmat ve ı’tıqadıñ maña ma‘lum turur Suvar tidi kim kelib sen

XVIII.5. meni öziñ birle iltkey sen Arslan han aña istimalat ve dilhoşlıq
berib tidi kim allah ta‘ala eger maña yañı can berib turur hiç ğam yime kim

XVIII.6. her ne mudda‘a ve maqsudiñ turur andaq qılǵusı men padişah tidi
kim Suvar ferzendleri İl Arslan ve Mahmud ve tamam hadam ve haşamları birle
atlanıb

XVIII.7. ol qırq hacıbnı kötürkeyler alar barıb hacıblarnı padişah alıǵa
hâzir qıldılar alar nadım ve şerimsar közlerini yerke tikib irdi-

XVIII.8. ler padişah haşm ve ğazab yüzidin alarǵa bang urub tidi kim
niçün közleriñizni yerke tikib siz tidiler kim ol sebäbdin kim mücrim ve günäh-

XVIII.9. kâr biz padişah tidi kim her ne siz Suvarǵa qasd qılıb irdiñiz ol
sizke ‘ayıd boldı ve Suvarǵa tidi kim alarnı öz mukâfatlarıǵa

XVIII.10. Suvar alarnı yollar başıǵa iltib musla qıldı ya‘nı alarnı san san
qılıb yollar üstide saldı ve tidi kim her kişi öz padişahıǵa qasd

XVIII.11. qılsa sezası bu turur padişah öz imaret ve nıyabat ve hıcabatnı
Suvarǵa mufavvaz ve muqarrar qıldı ve yetmiş yıl devlet ve sa‘adat hişmet birle

padışah-

XVIII.12. lıq qıldı ve ol oğlanları kúvdek irdiler bir ibni emmi bardı
Derkulik adlıq andın soñ ol padışah bolub on biş yıl padışah-

XVIII.13. lıq qıldı ol vefat qılđandın soñ [Esli han] tahtđa oturub padışah
boldı ol bir qarı ruzgárdide kişi

XVIII.14. irdi úç yıldın soñ óz oğlı şa‘ban hannı padışahlıq tahtığa olturtdı
ve ol yikrimi iki yıl padışahlıq qılıb

XVIII.15. andın soñ oğlı Turan han atası yerike padışah boldı ve ol taqı
yikrimi yıl padışahlıq qılıb óz oğlı Alı

XVIII.16. han/?/ haşam/?/ hókúmetiđa namzed qıldı kim qırq miñ atlıq
irdiler ve Qunduz Qardıcını/?/ kim yüz seksen yaşar irdi aniñ¹⁴⁴ vizarat ve

XVIII.17. nıyabatığa ta‘yın qıldı kim aniñ istisvad ve rayidin tecavuz
qılmağay ve bilike bir qılıc bağlab anı Qılıc Arslan at qoydı alar Horasan yerike

XVIII.18. yerike (sic) yetdiler irse niçe yıl yetúb buluğ heddidin şıbabı
‘unfuvanığa yetdi irse dayım menahı ve melahığa meřđul bolur irdi ve giceler
umara-

XVIII.19. lar ivike barıb qızlarığa qasd qılır irdi alar tahammul qılıb anı
şahı bidadger ad qıldılar ve ittifaq birle Atabek Qardıcı(?) qaşığa kelib andın

XVIII.20. şıkayat qılıb keyfiyeti halnı aña şerh qıldılar Atabek aña kób
men‘ qıldı irse hiç fayda qılmadı ‘aqıbet ittifaq qıldılar kim anı tutđaylar

XVIII.21. şah Melik qaçıb sudın yetúb Yulduz Qardıcı(?) taqı aniñ ardıdın
barıb Alı han qaşığa bardılar Yulduz ođlınıñ ahvalını tamam

XVIII.22. aña şerh qılıb tidi kim meniñ pend ve nesihatımnı qabul qılmadı

¹⁴⁴ <anı>

ve bu şeni‘ iş vaqı‘ boldı Alı han endişe qıldı kim bolmağay oğlı eşitib andın

XVIII.23. qaçğay tidi kim yalğan dir sen bu fesad sendin vaqı‘ bolub turur
ol sebäbdin kim ol küvdek irdi şah Melik anı eşitib atası Alığa

XVIII.24. kelib hıyal qıldı kim atasınıñ ayaqını öpğay atası başığa tepib
tidi bu nuhus bedbahtnı tutıñ anı tutub mahbus qıldılar

XVIII.25. Yulduz Qardıcını çarlab aña ‘uzurhahlıqlar qılıb tidi kim bu
oğlını bend ve selasil birle iltib hasmlarığa tabşurğıl kim anı öz mudda‘aları

XVIII.26. birle öltürkeyler alar keñeş qıldılar kim oğlını bu destur birle
iltmek ve hasmlarğa tabşurmaq maslahat imes kim eger anı öltürkeyler

XVIII.27. mağrur bolub fitneler başarıb kelib atası birle taqı harb ve cedel
qılğaylar oğlını tutub muqayyad qıldıñ kim barça halq kördiler irse

XVIII.28. imdi maslahat ol turur kim anı bir yerde yaşurub men yiberkey
sen kim men barıb ol qovumğa tikey kim Alı han oğlını tutub maña tabşurdı

XVIII.29. kim keltürüb sizke tabşurğay men andın intıqamınıñnı tartğay
siz eger ol qovum qabul qılmab fuzullıq qılsalar oğluñ tirik

XVIII.30. bolğay anı çerik birle yiberkil kim alarnı mutı‘ ve munqad
qılğay Alı hanğa bu ray sevab körnüb Qardıcınıñ /?/ -ni¹⁴⁵ buyurdı kim ol qovum
arasığa

XVIII.31. barğay ve oğlını kice birle yaşurdı Qardıcı alar qaşığa bardı irse
ol ahvalnı alarğa¹⁴⁶ qıldı alar tidiler kim Alı han öz oğlını

XVIII.32. öldürmeğunca biz aña küc bermes biz ve alarnıñ muqaddamı
Qın Qorğut irdi Horasan memälikike yiberib mal istedi irse ra‘ıyyat eba qılıb

XVIII.33. covabiğa tidiler kim biz bir vaqt mal berer biz kim arañızda

¹⁴⁵ <Qardıcığa bu işni>

¹⁴⁶ <Şerh>

ihtilaf bertaraf bolğay ve padişah mu‘ayyan bolğay ve miñ kişi yiberdi kim
Amuya

XIX.1. suyınıñ etraf ve hovaşısida olturğanlarını köcürüb Mervğa eltkeyler
ol cema‘at umaralarından bir faqlı bar irdi kim muğayyabat

XIX.2. ve esrarğa vaqıf irdi adı Emiran Kāhin Qın Qorğut aña tidi kim baq
Alı han birle yağılıq ve¹⁴⁷ türlü turur ol bir sa‘at tefekkür qılıb

XIX.3. tidi kim arañızda bir kişi zahır bolğay kim ‘adl ve ınsaf birle
movsum ve movsuf bolğay ve iv yonucı bolğay adı Toqsurmış Eraqucı/?/

XIX.4. hoca oğlı anıñ üç oğlı bolğay biri Duvaq ve biri Toğrul ve biri
Arslan ve hem bu kice dişde kördi kim anıñ nafıdın üç yığac

XIX.5. ğadı köb budağlar birle kökerib turur başları asmanğa yetib ‘asluha
sabitun ve fer‘uha fissema‘ Kāhin aña tidi kim zınhar bu

XIX.6. dişni kişige aytmakey sen niçe oğlıñ bar turur tidi kim üç tidi üçisi
hem padişah bolğusı turur aña ol söz ‘acab köründi ol

XIX.7. sebābdin kim ol ‘azım derviş irdi emma barıb iki üç qanat ivi bar
irdi satıb qoy alıb sadaqa berdi ve üç oğlı hem bahadur

XIX.8. ve şuca‘ ve dilaver irdiler dayım av avlar irdiler oğur (oğuz)
umarası kördiler kim alar yahşı av avlarlar mirşikārlıqını alarğa ta‘yın qıldılar

XIX.9. ve umara yene Horasan velayatlarından mal istediler ra‘ıyyat ecabat
qılmadılar Qorğut tidi niçe atlıq maña berkil kim barıb mal alıb

XIX.10. keltüreyin aña miñ kişi berdiler ol ilkeri ilçiler yiberdi kim niçün
mal bermes siz muña köb çerik hed ve qıyasdın artuq tidi

XIX.11. ve buyurdı kim her kişi iki tobra tofraq köterkeyler ve tobralarnı

¹⁴⁷ <Ne>

tüşib ta'cıl birle yortar irdiler ol teşükleridin tofraqlar

XIX.12. tökülüb ğubarıdın hova qaranğu bolub közler hıra boldı ve ilçiler avaza salor irdiler kim soltan Toğrul tidi köb çerik birle kim siz-

XIX.13. lerni heläk qılğay ve ähl ve 'ayalıñızını esir qılğay ve Toğrul her yerke түşüb buyurur irdi kim köb otlar yaqıb ol sebäbdin köñüllerğa

XIX.14. hovf түşüb ra'ıyyat mal qabul qılur irdiler ilçilerini yiberdi kim çerik kelmäb qaytsunlar kim ra'aya mal bere tururlar ol barıb ra'ıyyat-

XIX.15. dın mal ve hazana alıb qaytıb köb bargähler urdı ve anı özlerike emir ve şah qıldılar bu esnada Yulduz Qardıcını Toğrul qaşığa keltür-

XIX.16. diler irse Toğruldın köb haybat ve şukuh Qardıcı köñliğa түşüb Toğrul aña tidi sendin bir söz sorar men rast aytğıl tidi ayta men

XIX.17. tidi munda ne iş üçün kelib turur sen ol tidi Alı han öz oğlı şah Melikni tutub maña berdi kim sizke keltürüb tabşurğay men

XIX.18. ve siz öz ıntıqamıñızını andın alğay siz ve imdi yolda Carkend velayatıda qalıb turur bat kelküsi turur Toğrul tidi bu sözni eger rast

XIX.19. tiseñ mendin salamat halas bolur sen yoq irse seni qın ve şikence birle heläk qılğusı men Qardıcı qorqub mesduqayı halını rastlıq yüzidin taqrır

XIX.20. qıldı Toğrul Qardıcını mahbus qılıb niçe kişini aña muqarrar qıldı ve on altı miñ kişi anda qoyub on dört miñ kişi dallab andın altı

XIX.21. miñ kişini öz qardaşı Luqatğa/?/ berdi kim yeminde yaşundılar ve altı miñ kişi kiçik qardaşı Arslanğa berdi kim yesarda yaşundi

XIX.22. ve Toğrul özi iki miñ kişi birle şah Melik leşgeriniñ barabarığa kelib turdı ve anıñ birle yikrimi miñ kişi bar irdi kemingäh arasığa

XIX.23. yetdi irse qardaşları kemindin çıqıb şah Melik çerikini ortağa

tutub köb kişini öltürüb şah Melikni tutdılar niçe mu‘tabar emiri

XIX.24. birle ve Toğrul muzaffar ve mensur qaytdı ve Alı han eşitdi kim Toğrul soltan bolub şah Melikni tutub öltürdi ğayrat ve ğussadın bimar bolub

XIX.25. iki yıldın soñ vefat qıldı ve andın soñ soltanat Toğrulğa muqarrar boldı ve uluğ qardaşı Luqatnı Ğazneyn ve ol hudud hökümetiğa

XIX.26. yiberdi ve kiçik qardaşı Arslan şahnı Rum memalekiniñ hökümetiğa yiberdi ve ol Ermenğa yetdi irse öz umaralarındın Arslan

XIX.27. şahnı Ermen imaretiğa yiberdi ve özi Rumğa barıb barça velayatlarını musahhar qıldı ve her niçe yıl soltan Toğrul qaşığa barur irdi ve ol

XIX.28. yikrimi yıl padişahlıq qılıb vefat qıldı andın soñ qardaşı / / anıñ yerike olturub yeti yıl padişahlıq qıldı ol

XIX.29. taqı vefat qıldı irse /boş / padişahlıqğa köterdiler ve uyğur tiliniñ adı turur on iki yıl padişah-

XIX.30. lıq qılıb andın soñ / / asılzadanı padişahlıqğa köterdiler Maverannahrda ol olturur /?/ kim samanı-

XIX.31. lar tarihıda anı Saman huda dir irdiler kim barça samanı'larnıñ¹⁴⁸ atası turur andın soñ / boş / padişah-

XIX.32. lıq qılıb andın soñ Lukem Yav Quy padişah boldı ol henüz küçik irdi kim Qaraşıt atlıq çerik tartıb üstike

XIX.33. kelib külli harb qıldılar andaq kim Lukem Yav Quy muztar ve ‘acız bolub bir kiçik qardaşı bar irdi bişikde anı esir iltidiler ve olca almaqğa

XX.1. meşğul boldılar irse yene bu sıpah quvvat tutub ğayrat ve hamıyyat yüzidin ir ve hatun yığılıb Qaraşıt ardındın barıb alarnı

¹⁴⁸ <samanı'larnıñ>

XX.2. sındurub munhazam qılıb qaytdılar niçe yıldın soñ ol tıfl qardaşı peyğam yiberdi kim men uluğ bolub turur men maña bir çerik

XX.3. kömek yosunike yiberkil bu duşman arasıdın özümni taşğarı salğay men Lukem Yav Quy anı Şerik ad qılıb irdi alarnıñ arasıdın

XX.4. ‘atfa qılıb öz qardaşığa qoşuldı ve aralarıda köb uruş bolub halayıq ölüb ‘aqıbet qaytdılar ve Şerik qaşığa kelib

XX.5. öz halını şerh qılıb qardaşı aña köb istimalat ve şefqat ve merhemetler qıldı ve yikrimi yıl padişahlıq qılıb vefat qıldı irse Şerik qardaşını

XX.6. tabutğa salıb bir yıl ivde saqladı ve özi mülk işike iştiğal qılur irdi bir yıldın soñ umara yığılıb Şerikni padişahlıq tahtığa olturtdı-

XX.7. lar ve qardaşını defn qıldılar ve ol on yıl padişahlıq qıldı ol vefat qıldı irse oğlı / boş/ padişah

XX.8. boldı ve andın soñ Mahmud Sebüktekin kim qayı sümekidin irdi toqsan üç yıl padişahlıq qıldı ve ba‘zı Hind biladını tutub anıñ

XX.9. hekayatı mundın burun mezkur boldı andın soñ oğlı Mes‘ud padişah boldı ve ol qışlaq üçün Curcan ve Mazanderanğa keldi

XX.10. ve Toğrul uruqları övlad ve uruqı Selcuq Çağrı bek ve Davud Merv ve Balh ve Herat velayatlarığa mustevli boldılar soltan Mes‘ud mal

XX.11. tiledi irse bermediler ve tidiler kim biz öz kişilerimizke birur biz kim biz taqı padişah neslidin turur biz ve ol yıl Mes‘ud şah Curcan

XX.12. ve Mazanderanğa barıb irdi qışlaq üçün Çağrı bek ve Davud keñeş qıldılar kim barıb Mahmud Gazneyn tahtgähini tutğaylar Mes‘ud bu habar-

XX.13. dın vaqıf boldı irse otuz miñ kişi birle kelib Mervni muhasara qıldı Selcuq ferzendleri resullar taşğarı yiberdiler kim bamdad

XX.14. kefenlerimizi boynımızke asıb köb mal birle hıdmatğa mubadarat qılır biz ve resullarğa dib irdiler kim soltan Mes'ud bargähini ve kice yator

XX.15. yerini yahşı tafahhus qılıb bilib kelkeyler alar kelib tafahhus qılıb bardılar irse Çağrı bek dervezede yüz kişi olturtub ittifaq qıldı kim

XX.16. yarım kice barça yığılıb bir dervezedin çıqıb yağğa şebihun urğaylar yarım kice munacatda oqur irdiler 'ya Davud inna ca'alnake

XX.17. halıfeten filarzi' Davud ol ayat tefsirini ma'lum qılıb anı fal tutub yene qulaq saldı irse muqrı oqur irdi

XX.18. kim «tu'izzu men teşao ve tuzillu men teşao biyedikelhayru inneke 'ala külli şey'in qadır» bu ayatnıñ taqı ma'lum qılıb anı taqı yahşı fal tutub

XX.19. dilir ve dilavar bolub qardaşı Çağrı bekni çarlab ittifaq birle şäherdin çıqıb çerikniñ tört yanıdın a'dağa şebihun urub

XX.20. filhal Mes'udnı tutub Davud qaşığa keltürdiler ve Selcuq Qınıq sümekidin turur Toqsurmuş nejadıdın kim Alucı hocanıñ oğlı irdi

XX.21. ve mundaq soltan Muhammed Horezm şah uluğ cecdi Nuştekin Ğarca irdi Oğuz nejadıdın Bekdili övladıdın ve Nuştekin Selcuq salatınıñ

XX.22. mustahdımlarıdın irdi ve Oğuz nejadıdın padişahlar biş oğuldın irdiler Qayı Yazır Eymür Ovşar /golyazmada evşer/ Bekdili ve Salğurılar hekayatı ol turur kim şah Melik umaralarıdın biri kim Qınıq Qorğut nökerleridin irdi adı Salur Dikli

XX.24. taqı dir irdiler şah Melik hezimetide barça umara Mervğa yığıldılar ve Salur öz haşamınıñ on miñ kişisi birle köc qılıb Horasan hududığa

XX.25. kirib Qohistan ve İsfihan ve Tabas hududıda niçe yıl taaht ve taaraac qılır irdi selcuqılar kim memälikğa mustevli boldılar bu Salur alarğa

XX.26. qoşulub müddetler alarğa mulazamat qılıb ‘aqıbet ferzendleri Fars canıbıǵa bardılar ve ol biladnı tutub Fars atabekleri kim

XX.27. alarnı salǵurı oqur irdiler barça anıñ nejadıdın tururlar ve yene bir emir adı / boş / miñ kişi birle Ceyhundın narı yurtları bar

XX.28. irdi Horezm hududıda ve anıñ övladı Qutlıǵ bek ve Qaran (Qazan?) bek ve Qaraman bek tururlar ve henüz anıñ a‘qabı qarar birle turur ve Rum

XX.29. terakimesi Qaraman ve Asraf (Esfraf) dik ve ol vaqt kim Toǵrul selcuqı Rumǵa bardı yikrimi miñ türkmen anıñ birle irdiler ol qaytdı irse

XX.30. alar anda mütemekkin boldılar emir ve muqaddamları Arslan soltan irdi Qınıq nejadıdın vallahu ta‘ala a‘lamu bissevab ve ileyhil merca‘i velmaab

XX.31. Katibihil abd Salar Baba bin Qul‘alı Salar

XX.32. Harıdarı fi tarihı şehri rebi‘ul ovval

XX.33. seneti salasi ve sittine ve tis‘a ma‘ah

Tercüme

OĞUZ VE EVLAT VE ETBA' VE BAKİYE TÜRK TARİHİ

BİSMİLLAHİRRAHMANİRRAHİM

I.1., I.2. Türk tarihçileri şöyle rivayet ederler: Nuh aleyhisselam yeryüzünün yaşanılan dörtte birini çocuklarına bölüştürdüğü zaman, büyük oğlu Yafes'e doğu ile Türküstan ve o tarafları verdi ve Yafes'e

I.3. Türkler Ulcay Han lakabını vermişlerdi. O göçebe idi. Yaylak ve kışlağı Türküstan topraklarında idi. Yaylağı Or-taq ve Ker-taq

I.4. ki, Inanç şehrinin yakınındadır; kışlağı da Qaraqurum diye bilinen Bursuq ve Qaraqum taraflarıdır. Bu

I.5. iki yerde Talas ve Qarı (garı) Sayram adlı kırk kapısı olan gayet büyük ve muazzam iki şehir <vardı> ve şimdi müslüman

I.6. Türkler o civarlarda yaşamaktadırlar ve <orasi> Guşçı vilayetine yakındır. Ulcay Han orada kalıyordu ve bir oğlu oldu, Dib

I.7. Yav Qu Han adlı. Dib'in manası taht ve mertebedir; yav qu halkın lideri. O büyük, namlı padişahı ve dört itibarlı, ün salmış

I.8. oğlu oldu: Qara Han, Or Han, Ker Han ve Ler Han adlı. Qara Han babasının yerine geçip taht ve tacı

I.9. kabul etti. Allah Ta'ala'nın fermanı ile ondan bir hümayun eser ve mesut nazar oğul oldu. Üç gün <üç> gece annesinin sütünü emmedi.

I.10. Annesi onun hayatından ümidini kesmiş, gamlı ve hazin oturuyordu. Bir gece rüyada oğlu ona dedi ki eğer senin sütünü içmemi istiyorsan

I.11. her tarafı kuşatan tek ve eşsiz Allah'a iman getirip emir ve yasaklarını kabul et. <Annesi> üç gece bu halde rüya gördü.

I.12. Kocasından gizlice Allah Ta'ala'ya iman etti. Ondan sonra elini göğze kaldırıp dua etti. İlahi ben biçarenin sütünü bu

I.13. çocuğun zevkine şirin kıl <dedi>. Bundan sonra oğlu sütünü emmeye başladı. Bir yıldan sonra babası eseri rüşd ve necabet onda müşahede

I.14. edip, O'nun güzel yüzü ve cemalinden hayrete düşüp dedi ki: hiç bizim kavim ve uruğumuzda bunun gibi temiz ve güzel yüzlü çocuk doğmamış-

I.15. tır. Çocuk bir yıl sonra aynı İsa gibi, dili açılıp konuşmaya başladı. Dedi ki bana Oğuz adını verin. <Çünkü> ben bir bargehde vücuda geldim.

I.16. Ona o sebepten Oğuz adını verdiler. Oğuz çocukluk zamanından ve büyüme zamanından, buluş çağına yetişinceye kadar zakir ve şakir <olarak> Allah Ta'ala-

I.17. yı yâd ederdi ve daima feyzi rabbani ona feyz olurdu. Edep, hüner, ok atmak, at koşturmak, büyük- küçük herkesin dilinde darbül mesel

I.18. olup babası ona amcası Ker Han'ın kızını beğenip eve getirdiyse de Oğuz o kızı Allah'a imana davet etti.

I.19. Kız onun sözünü inkâr edince, o da onunla yakınlaşmayıp ondan uzaklaştı. Babası bunu görüp yine amcası

I.20. Ler Han'ın kızını onun için aldı. Oğuz ondan da aynı şeyleri istedi. O da inkâr etti. Oğuz ona da iltifat

I.21. etmedi. Babası yine o durumu müşahede edip küçük kardeşi Or Han'ın kızını ona alıp verdi. Oğuz ondan da müslüman olmasını

I.22. istedi. Kız dedi ki ben sana bağlıyım. Hangi yola girsen ardından gelip senin emrine muti ve münkad olu-

I.23. rum. Oğuz onunla konuşup ona şefkat gösterdi ve diğer kızlar ona kin ve haset ediyorlardı. Bir gün Oğuz ava çıkmış

I.24. idi. Qara Han büyük bir toy yapıp gelinlerini çağırılmış idi. Qara Han yemek sırasında sordu ki bu iki büyük gelin

I.25. hüsn, cemal ve güzellikte o küçükten daha iyidirler. Niçin ya Rabb Oğuz onu bunlardan daha çok seviyor? O İki kadın

I.26. fırsatını kolluyorlardı. Fırsatını bulup kin ve düşmanlık nedeniyle dediler ki Oğuz bizi Hudayı Asman'a davet etti ki müslüman

I.27. olalım. Biz kabul etmeyince bizden uzaklaşıp ona sevgi ve şefkat gösterdi. Bu yüzden o <küçük gelin>, onun sözüyle

II.1. müslüman oldu. Qara Han o kızı isteyip ondan bu durumu sorduysa da o inkâr etti ve Qara Han sinirle-

II.2. nip derhal kardeşleri ve büyüklerini toplayıp onlara dedi: oğlum çocukluğunda gayet itaatkâr ve makbul idi.

II.3. Şimdi öyle duyuyorum ki, o kendi dininden dönüp kendine başka ilah buldu. Bu iş bize ayıp, çirkin ve ar-

II.4. dır. Buna tahammül edemeyiz. Bir çocuk bize ve mabudumuza ihanet ediyor ve onu küçük görüyor. Anlaşıp Oğuz'u öldürmek için karar verdiler. Küçük

II.5. hatunu onunla hemfikir ve sırdaştı. Bu toplantıdan haberi olunca komşularından bir kadını Oğuz'a gönderip bu durumdan onu haberdar etti.

II.6. Oğuz bunu duyup hazırlık yapmaya başladı. Doğrusunu Allah bilir.

Oğuz'un babası, amcaları ve akrabalarıyla savaşıp muzaffer olması

II.7. Oğuz avdan dönüp evin yakınına gelince babası, amcaları ve akrabalarını birlikte toplanmış, savaşa hazır halde buldu.

II.8. O da kendi hizmetçi ve tabilerini toplayıp onlarla savaştı. Babası Qara Han, Ker Han ve Ler Han savaşta öldürüldüler. Oğuz

II.9. muzaffer ve galip olup onların yerini tutarak yetmiş bir yıl urukları ile çarpıştı. Sonunda hepsini

II.10. yendi ve ezdi. Onların vilayet ve uluslarını Qaraqum'a kadar elinde tuttu. Kalan uruklar acizlik ve çaresizlikten dolayı

II.11. ona dediler ki hepimiz senin asıl ve soyundanız. Bir ağacın meyvesi, bir kökün parçasıyız. Niçin bizi yok etmeye

II.12. çalışıyorsunuz? Oğuz dedi ki eğer siz Allah'a iman getirip ibadet etseniz size aman verip Türküstan'ı ikamet için

II.13. size veririm. Onlar inkâr edince Oğuz onları Qaraqurum'a kadar kovdu. Onlar o civarda yerleşip, çöllerde yaşayıp, oraları yaylak

II.14. ve kışlak yaptılar. Onlar yoksulluk ve fakirlikten sürekli gamlı idiler. Oğuz onlara Meval diye ad verdi. Yani

II.15. daim üzüntülü, gönlü dar ve zavallı olunuz. İt derisi giyin. Türküstan vilayetine girin. Türkmen inanişına göre Moğollar

II.16. Or Han ve Ker Han neslindendirler ve doğu tarafında idiler. Amma onların ne olduğu durumu belli değildir. Oğuz

II.17. o fethi yaptıktan sonra, dönüp atından inince bir altın ev dikip tebasına toy yaptı. Bir kavim vardı ki, ona yardım

II.18. ve destek vermiş idi. Ona Uyğur adını koydu. Yani Türk diliyle bize tabi olup yardım etti. Bir kavim de ganimet alındığı zaman hayvan

II.19. ve arabaları yoktu ki, malları yüklesinler. Tekerlekler yaptılar. Ondan önce o yoktu. Mal ve emanetlerini

II.20. ona yükleyip, onlara Qanlı adını koydu. Talas ve Sayramdan gelen Askerler oğuz'un ülkesine gelip dikbaşlılık

II.21. ediyordular. Oğuz onların üzerine gelip, galip gelip <O> Talas ve Sayram'ı Maveraünnehir, Buhara ve harezmi'e kadar tutup kendi tasarrufuna

II.22. aldı. Oğuz o civarda oturan urukları ile anlaşmasını yeniledi ki, evine ve yakınlarına saldırmasın-

II.23. lar ki, O da cihangirliğe adım atsın. Doğrusunu Allah bilir.

Oğuz'un etrafa elçiler gönderip cihangirlik iddiasında bulunması

II.24. Oğuz ve uruklarının arasındaki muhalefet muvafakate değişince elçileri Hindistan'a gönderip oradan bac ve mal

II.25. istedi. Hint halkı ve büyükleri kaba ve sert cevaplar verip, elçiler dönüp gelip Hint halkının isyan ve taşkınlığını

II.26. Oğuz huzurunda beyan ettiler. Oğuz Hint seferine çıkarak Doğu tarafından işgal etmeye başladı /Adudan?/

II.27. vilayetine varıp birkaç gün orada kaldıktan sonra oradan Iqariya'ya gitti Orası nehir ile büyük ve sağlam kaleler arasında bir dağdı. Gemi ondan

II.28. geçemezdi. Oğuz nehirden geçmek için sal yapılmasını emretti ve bu tedbirle Iqariya'yı aldı. Hindistan'ın

II.29. doğu tarafında büyük bir ülke vardı. Padişahı Uscı(?) oğlu Nu'man Han'dı. Oğuz'un durumundan haberdar olup muti ve münkad

II.30. oldu. Oğuz onun memleketinden dönünce düşmanlık yaptı. Oğuz bu durumu işitip geri dönüp Onu

II.31. tutup öldürdü. <Oğuz> oradan geçip bir ülkeye ulaşınca tutup tasarrufuna alıp geçirdi. Böylece Çin ve Maçin

II.32. ve Tenkas diyarını emrine aldı ve kurtardı ve oradan birçok mal ve ganimetle ülkesi Türküstan'a dönüp Or taq ve Ala taq'a

II.33. indi. Ilmalıq sınırında Torqoylu /?/ taq ve Burqaylu /?/ taq diye iki yüksek dağ vardır. Lor-qan ve lorqun diye iki ot

III.1. bu dağlarda biter. Oğuz gelip burada on dört gün kaldı. Inal Han bu bölgenin padişahı idi.

III.2. <Inal Han> asker toplayıp savaştıysa da iki taraftan birçok kişi öldü. Nihayet sekizinci gün çetin bir harp olup

III.3. <Oğuz> Inal Han'ı yakalayıp öldürdü ve onun mülkünü de tasarrufuna alıp Uzun müddet orada kalıp ondan sonra kendi yurduna döndü.

III.4. atlar semiz olduktan sonra kuzeyi fethetmek istedi. Yolda beyleri ile keneş yapıp karar verdiler ki önce Amuya deryasından geçip

III.5. tüm ülkelere elçi gönderecekler. Eğer itaat edip mal verseler <çok iyi> yoksa mutlaka savaşla almalı. Önce Ğarcıstan tarafına <asker> yürüyüp

III.6. elçi gönderdiler. Ğur meliki elçilere çokça izzet ve ikramda bulunup itaat kemerini beline bağlayıp Oğuz'un hizmetine girmeye razı oldu.

III.7. Onu görüp tamam Ğur, Ğarcıstan, Ğazne, Zabul ve Kâbil il oldular ve emrine girip mal vermeyi kabul ettiler. Ondandan sonra kuzey fethine yöne-

III.8. lip Önce Masur'a ulaştılar. Çok sağlam bir kaleydi ve onun hükümdarına Karaşıt yağı diyorlardı. < Karaşıt > Oğuzla savaştı. Oğuz muzaffer

III.9. olup o yöreyi zaptetti. O sıralarda Oğuz şefkatli ve merhametli idi. Büyük ve yaşlı kimseler Oğuz aqa adını koymuş

III.10. idiler. Kark ve Başğırd seferine çıkarken bin ev halk Oğuz'un etrafında birleştiler. Onların arasında hayli büyük yaş-

III.11. lı kişiler vardı. Zayıflık onlara bulaşıp, takatsiz düşüp ve savaştan geri kalıyorlardı. Durumlarını Oğuz'a açıkla-

III.12. yınca <Oğuz> onlara hepiniz burada kalın dedi. Yani Almalıq yakınında Aq qaya mevkiisi idi. O arada gün görmüş, akıllı

III.13. ve dirayetli yaşlı bir kişi vardı. Adı Buşı hoca, oğlu Qara Sülük idi. Babası oğluna dedi ki siz bilmediğiniz yola gidiyorsunuz ve aranızda

III. 14. yaşlı bilge bir kimse yok. Eğer zor bir durum meydana gelse o onu <zorluğu> halletsin. Beni kendinizle götürün. Bir gün işe yararım.

III. 15. Oğlu ey baba niçin Oğuz'un sözünün hilafını yapayım dedi. Nihayet onu bir sandığa koyup deveye yükleyip kendisiyle götürdü.

III.16. Kark ve Başğırd'a ulaştılar. Onlar çok zorba ve hilekâr bir kavim idi. Kibir ve gururlarından hiçbir padişaha boyun eğmemiş idiler.

III.17. Padişahlarının adı Karaşıt idi. <Oğuz> onu tutup ve Başğırd il olup, mal vermeyi kabul ettiler. Oradan geçip

III. 18. bir sahraya geldiler ve orada bir damla su yoktu. Qara Sülük bu susuzluk halini babası Buşı hoca'ya anlattı. Buşı hoca

III.19. dedi ki, birkaç sığırı birbirine bağlayıp, yürütüp salıverin. Her nerede o sığırlar durup ayaklarını yere vursalar orayı kazın,

III.20. ordan su çıkar. Qara Sülük öyle yapıp su çıkarıp, bütün ahali suya kandılar. Oğuz o durumu görüp ona çok hediye-

III.21. ler verip, onu il yurtçısı yaptı. Oğuz düşündü ki, biz cihangirlik için etrafı aleme gidiyoruz ve yurdumuz orada sahipsiz

III.22. kalıyor. Eğer düşmanlar gelip evlerimizi talan etseler bizim için talihsizlik ve düşmanlar için şöhet vesilesi olacaktır. Faiz umuduyla sermayeyi elden bırakmak olmaz.

III.23. Oğuz o yüzden yurduna dönüp, orada çok imaretler yaptırdı ve orada zevk u sefa ve bolluk içerisinde <zamanını> geçiriyordu. Doğrusunu Allah bilir.

III.24. Oğuz'un Qıl Burdaq kavmiyle savaşı

Qıl Buraq karanlık tarafında bir ülkedir.

III.25. Erkekleri siyah renkli, toprak yüzlüydü. Kadınları temiz ve güzel yüzlü idiler. Oğuz onların yakınına geldiğinde,

III.26. dokuz kişiyi aralarına elçilik için gönderdi. Dedi ki pekçok şehir, halk ve ülke bize il olup, itaat ederek vergi vermeyi kabul etmişlerdir. Siz

III.27. de eğer il olsanız, vergi vermeyi kabul etseniz ne ala. Yoksa savaşmaya hazır olun. Onlar elçilere dedi ki eğer sizin dokuz kişiniz bizim iki kişimizle

III.28. harbederse biz vergi vermeyi kabul edip itaat edelim. Yoksa başınızı alıp gidin. Elçiler önce bu karşılıklı dövüşten utandılar

III.29. ve kabul etmediler. Dediler bizim iki kişimiz sizin iki kişinizle savaşsın. Onların âdeti şöyle idi ki, havuzu

III.30. ak yelim (tutkal) ve kara yelim suyuyla dolduruyorlardı. Dövüş zamanında önce ak yelim suyuna girip çıkıp kuma bulanırlardı, daha sonra yine kara yelim suyuna

III.31. girip çıkıp kuma bulanınca, onlara hiçbir silah ve dövüş aleti zarar veremiyordu. Sonunda o iki elçi ölüp,

III.32. yedi kişi dönüp, durumu Oğuz huzurunda beyan edince Oğuz derhal atlanıp, onların üstüne varıp, savaştı. Düşman

III.33. galip gelip, Oğuz askerinden birçoğunu öldürüp, kalanları da dağıldılar. Oğuz savaşla onlara baş edemeyeceğini gördü. Döne-

IV.1. rek bir nehre ulaşır, ondan sal ve gemi ile geçip iki su ortasında durdu. (Kıl-baraklılar, köpekler gibi çıplak ve yaya olduklarından onların bu ırmaktan geçmeleri imkânsızdı. Togan: 25) Dağılanların tamamı orada toplanmışlardı.

IV.2. Oğuz askerlerinden birisi Buraqılar içine kaçıp kadınlar arasında gizlendi. Kadınlar onu görüp yüzüne hayran kalıp onu şaşkınlıkla

IV.3. İt Buraq'ın karısının huzuruna getirdiler. Onun mübaşeret ve muaşerete meyli tam olup, o yüzden <kadın> gıyaben Oğuz'a âşık

IV.4. olup onu elçi yapıp Oğuz'a gönderdi. Eğer bu topluluğa galip gelmeyi düşünüyorsan demirden dikenler yapıp ve her biri

IV.5. bir avuç yanına alsınlar ki, savaş vakti onları serpip, atlarına uygun nal vursunlar ki, ondan aşır atlara zarar vermesin ve düşman

IV.6. yüzüne yelim olmadığından ok yağdırın dedi. Oğuz bu hali işitip memnun oldu. On yedi yıl Oğuz orada kalıp, güzel yüzlü

IV.7. kişileri <onların> kadınlarına gönderip, onlarla mübaşeret ve muaşeret edip ihtiyaçlarını giderip, alıp getirip, askeri savaşa hazırlıydılar ve bu

IV.8. zamanda çocuklar buluğa erişince, Oğuz'un dört oğlu oldu. Bu arada Oğuz'un askerlerinden birisinin karısı hamile idi. Kocası savaşta

IV.9. ölmüş idi. Doğum sırası gelince o civarda içi oyulmuş bir ağaç vardı. Kadın o ağaç arasına girip doğurdu. Çocuğunu Oğuz

IV.10. huzuruna getirdiler. Oğuz durumunu dinleyip ona Qıpcaq adını koydu. Qıpcaq kabuk kelimesinden çıkmıştır. Türk dilinde kabuk ortası çürüyen,

IV.11. ağaca denilir ve bütün Qıpcaq onun soyundandır. Oğuz o tedbirle Qıl Buraq'ı tutup iki yıl o ülkede kalıp

IV.12. bütün halkı idaresine alıp, onlara iyilikler yaptı. O ülkeden ayrılıp Karanlık ülkesine doğru yol aldı ki o hududun

IV.13. yakınında idi. Doğrusunu Allah bilir.

Oğuz'un Karanlık'a varması ve o yerin durumunun beyanı

IV.14. Oğuz Qarabulun yani Karanlık'a vardığında karanlık sebebiyle oraya girmek mümkün olmadı. Gerçi yakınları ve akli erenlerle danıştı,

IV.15. fayda vermedi. Qara Sülük babasının yanına gitti. O zor işi ona söyledi. Babası Buşı Hoca dedi ki, dört tane

IV.16. taylı kısırak ile dokuz tane sıpalı eşekle yavrularını aydınlıkta bağlayıp, onlara <binip> Karanlık'a girsinler buyurdu. Maksat ve matlup hâsıl olduktan sonra

IV.17. geriye dönsünler. O kısırak ve eşekler kendi yavruları için yolu yanlışsız çıkarırlar. Qara Sülük bu durumu Oğuz'a söyleyince

IV. 18. ona makul ve makbul gelip, onun emriyle Karanlık'a girip üç gün yol yürüyüp birden sağdan bir ses işittiler, her kim bu Karanlık'tan

IV. 19. yanında ne götürse pişman olacak ve götürmeyen de pişman olacak. Bazıları hiçbir şey götürmedi ve bazıları azıcık götürdü. O Karanlık-

IV.20. tan çıkınca gördüler ki aldıkları şeyler hep paha biçilmez cevherlerdir. O yüzden götürenler de götürmeyenler de pişman oldular. (Oradan Kıl-barak ile Atıl arasında ıssız bir sahra olan ülkesine hareket etti. Onlarla savaştı ve hükümdarı orada öldürüldü. O memleketi de alarak ülkesinin tertip ve düzeni, vergilerin tespiti ve şahnelirin tayini için üç yıl burada kaldılar. Oradan Hazar Derbendi üzerine göç etti. Bu Derbend sınırlarına geldikleri sırada Yuşu Hoca oğlu Kara sülük'e şöyle dedi. Togan: 27)

IV.21. ve Buşu hoca oğlu Qara Sülük'e dedi ki askerimiz bir sefer savaşta yenildi. Bu haber il ve düşmanımıza ulaştı. Maslahat odur ki burdan

IV.22. yüz kişi gönderelim. Onlar bizim sağlığımızı, üstünlüklerimizi ve feth haberimizi evlerimize ve yurdumuza ulaştırsınlar. İl ve uruqlarımızın hepsi şad ve mutlu olup düşman-

IV.23. larımız kahr ve rezil olsun. Ele geçen bütün hazineleri oraya götürsünler ki ünümüz dünyaya yayılsın. Qara Sülük bu

IV.24. sözü Oğuz'a açıkladı. O da makbul görüp Qara Sülük'e hediyeler vererek kendi has hal'atını ona giydirdi ve yüz çançalı kişiyi

IV.25. bu işe tayin edip bütün hazine ve zahireleri onlarla gönderdi. O zamanda yarlığ ve nişan yerine ok ve yay idi. Altın peykan

IV.26. ile Oğuz iki altın ok ve kendi yayını nişan için onlara verdi. Yolda her nereye ulaştıklarında <ahali> alafa ve ulufa verip hizmet ve ikramı

IV.27. gösteriyorlardı. Oğuz onları gönderdikten sonra yedi gün daha orada kalıp, oradan göçüp Derbendi Şudud'a yöneldi. O

IV.28. Derbend'in halkı ve oturanları yol kesici idiler. Oğuz'un askerlerinin bütün atlarını çaldılar. Oğuz Qara Sülik'i istetip dedi ki

IV.29. burası dar ve çetin bir yerdir, biz (buraya Halimov: 28) düştük. Hırsızı da çoktur. Bunların hazırlığını nasıl yaparız? (bu yerin bir tarafında deniz, öte tarafında sarp dağlar var. Togan: 28) Qara Sülik o iş-

IV.30. in çaresini babasından sordu. Babası dedi ki Derbend'in abadan olan dört bir tarafından talan ve harap etmek

IV,31. gerek. Qara Sülik bu durumu Oğuz'a söyledi. Oğuz da o söylenenleri kabul edip dört taraftan vilayetlerini harap

IV.32. edip, katl ve talan ediyorlardı. Yazdan bahara kadar orada kalıp o işe devam ettiler. Derbend halkı bu durumu görüp,

IV.33. aciz ve perişan olup, bir yere toplanıp meşveret yapıp, dokuz at peşkeş ile Oğuz hizmetine gelip muti ve münkad oldular. Oğuz

V.1. onları görüp dedi ki niçin bu kadar zamandır biz buradayız, gelip bize itaat etmeyip inat ve isyan ediyordunuz? Onlar cevaben

V.2. dediler ki aramızda çok deli ve akıllı kişiler vardır. Bu zamana kadar delilerin sözüne amel ettik ki kötü et-

V.3. mişiz. Şimdi akıllı kişiler bize nasihat etti, itaat ve kulluk kemerini belimize bağlayıp hizmete geldik. Oğuz dedi ki siz günah-

V.4. larınızı kabul ettiniz, ben de günahlarınızı affedip hepinizi bağışladım. Amma iki at çalıp götürdüler, onlara

V.5. çok meylim vardır. Eğer o iki atı bulup getirmeseniz birinizi diri koymam. Onlar götürdükleri atların tamamını getirdiler-

V.6. se de o iki at aralarında yoktu. Oğuz'un meyli o iki atta idi. Yine Oğuz onlara çok siyasetler yaptı. Onlar bir ay

V.7. zaman isteyip vilayetlere elçiler gönderip o atları bulup Oğuz hizmetine getirdiler. Oğuz çok sevinip onlara birçok

V.8. yardım ve şefkat etti. Raiyetin muhafazası ve mal toplamak için şihneler görevlendirdi, onlara iyi davranıp gönüllerini aldı. Doğrusunu Allah bilir

V.9. Oğuz'un Kürdüstan yoluyla Diyarbakır ve Şam'a varmasının beyanı

Oğuz o yerden hatırcem kılıp askerini

V.10. yığıp Kürdüstan'a yöneldi. Üç yıl devamlı o dağlarda gezdi. <Orayı> bozgunculardan temizleyip, mallarını yağmaladı ve o

V.11. ülkelerin halkını ki, yazılarda oturuyorlardı, istimalat verip onlara mal belirledi. Oradan Diyarbekr tarafına yönelip

V.12. o ülkelerin halkı Erbil, Movsul ve Bağdad'tan huzura çıkıp, itaat edip il oldular ve o kış <O>, Decle nehri'nin kıyısında kışladı.

V.13. Yaz olduğunda Şam'a yönelip çocuklarını ileri gönderip kendisi arkalarından gidiyordu. Çocukları Raqqa'ya ulaştıklarında

V.14. o yerin büyüklerinin tamamı karşılayıp Oğuz'un çocuklarını görüp onları Oğuz'a gönderdiler. Oğuz onları görüp çok

V.15. güzel sözler söyledi, gönüllerini aldı. Oraya da şihne tayin etti. Bunun gibi her yere ulaştılar. Bütün Şam memleketi ona il oldular. Meğer Antakiye

V.16. şehri ki Türkler oraya Nataq şehir derler ve üç yüz altı kapısı var. Onlar inat edip mukavemette bulunup bir yıl savaştılar. Bir yıldan

V.17. sonra orayı tutup. Oğuz oraya girip altın kürsü koyup orada oturdu ve bütün doksan bin askerini aileleri ile o şehre girdirip

V.18. orada yerleşip Dımişq ve Musur'a onun gelişinden haberdar olsunlar diye elçiler gönderdi ve her elçi ile yüz kişi gönderdi. Kendi askerlerinden

V.19. her bin kişiden yüz kişiyi altı oğlu ile görevlendirdi. Tekür Han tarafına vardılar ki ona Tekfur diyorlardı. O civara yaklaştıklarında

V.20. Tekfur elçi gönderip sordu: bu ne ordudur? O zamanda adet şu idi, elçiye saldırmazlardı. Oğuz'un çocukları

V.21. Tekfur'un elçisini görüp, ona bazı sözler söyleyip ona elçiler gönderip haber ilettiler ki, atamız bizi dokuz bin kişi ile gönderdi ve kendisi

V.22. de büyük bir ordu ile geliyor. Eğer gerçekten bize itaat edip, il olursanız onu bilelim, yoksa fitne üstündesiniz, gelin savaş-

V.23. lım. Oğuz'un altı oğlunun adları budur: büyüğünün adı Kün Han, ikincisinin adı Ay Han, üçüncüsünün

V.24. adı Yulduz Han, dördüncünün adı Kök Han, beşincisinin adı Taq Han altıncısının adı Deñiz Han.

V.25. Bu çocukların elçileri Tekfur'un huzuruna vardıklarında Tekfur dedi ki sabah filan yerde savaşalım. Yine bir gün o yere varıp

V.26. harbedip, Tekfur munhazam olup kendi şehrine yüz çevirdi. Şehir halkı birleşip, Tekfur'ı yakalayıp, Oğuz'un çocuklarına teslim ettiler.

V.27 Onlar da Tekfur'u yetmiş kişi ile birlikte Antakya'ya Oğuz'un huzuruna gönderdiler. Onlar gelip katl ve talan <yapmayı> şehrin dışında beklediler.

V.28. . Tekfur'ı Oğuz'un huzuruna getirince Oğuz ondan harp keyfiyetini sordu ki, <harp> onun ve oğlanlarının arasında olmuş

V.29. idi. Tekfur meydana gelen halleri tamamen açıkladı. Yine Oğuz sordu: çocuklarım şehri talan ettiler mi? Tekfur dedi

V.30. ben oradayken talan ve yağma etmediler, şehirden çıkıp dışarıda konakladılar. Oğuz çocuklarından mem-

V.31. nun kalıp, talan etmediklerini gayet güzel ve iyi gördü. Allah Taala'ya hamd u sena etti ki çocukları onun sözünü yabana

V.32. atmadılar. Oğuz bu durumu belirledikten sonra Tekfur'a dedi her ne kadar bize itaat etmeyip, karşı gelip vuruştun-

V.33. sa da biz suçunu affedip seni şehrine hükümdar yapıp, saltanatını önceki destur gibi yine sana vereceğiz. Eğer kalbini

VI.1. arıtp, içtenlikle bize muti olup yıldan yıla malını hazineye teslim etsen. Tekfur bu sözü işitip yüzünü yere koyup kulluk şartlarını

VI.2. yerine getirip dedi ki bütün âlem sana musahhar ve fermanını dinliyor. Benim gibi ve benden daha iyi bin binler sana itaat edip, boyun eğmiş-

VI.3. lerdir. Benim senin emir ve fermanından çıkacak ne kuvvetim var. Eğer Oğuz merhamet edip azatlık halkasını kulağıma

VI.4. taksa, ben de kullar arasına girip her yıl malı hazineye gönderirim. O söz bittikten sonra Oğuz Rum, Fereñ ve o civardaki ülkelerin

VI.5. durumunu Tekfur'dan sordu: ne türlü asker gönderse alabiliriz? Tekfur dedi ki güzel elbiselerle elçiler göndermek gerek ki o vilayet-

VI.6. lerin büyüklerine giydirsinler ve onlara güzel sözlü mektuplar yazıp vergi istemek gerek. Ben de onlara gizliden mektup yazıp, elçi gönderip

VI.7. bu minvalde konuşacağım ki, bu kavim çok güçlü kavimdir, doğudan ta bu vilayetlere kadar bütün memleketler tabi

VI.8. olup, hiç kimse onlara karşı koyamadı. Maslahat odur ki ona itaat edin, arada vuruş olmadan ve

VI.9. halk helak olmadan ve vilayetler harap olmadan evvel, mal toplayıp, her yıl hazinesine gönderin. Onlar bu sözümü kabul edip, itaat eder-

VI.10. ler. Amma Rum vilayetinin durumu şöyledir: kışlakları derya kenarındadır ve çok sıcak ve kokuşmuş olur. Yaz günlerin-

VI.11. de yaylaya giderler. Çaresi odur ki onların kışlakta olduğu bir zamanda asker gidip yaylaklarını tutup onları bırakmasınlar

VI.12. ki onlar kışlaktan dışarı çıksınlar. Hava sıcak olduğunda, onlar kışlakta sıkılıp itaat ederler. Oğuz'a bu tedbir makul

VI.13. geldi. Tekfur'u kendi vilayet ve hükümetine hâkim yaptı. Oğuz oğullarına mektup yazdı ki vilayeti Tekfur'a devredip

VI.14. kendileri yanıma gelsinler. Tekfur varıp kendi tahtının üzerine oturup, Oğuz'un çocukları babalarına geldiler. Tekfur birçok hazine-

VI.15. ler Oğuz'a gönderip itaat ve kulluk kemerini beline bağladı. Oğuz Tekfur'un işini bitirdikten sonra Rum ve Fereñ diyarına yöneldi. Doğrusunu Allah bilir.

VI.16. Oğuzun çocuklarını askerle Rum ve Fereñ tarafına göndermesi

(Tekfur Halimov: 36) Oğuz'a il olup, <Oğuz> ondan Rum ve Fereñ'in durumunu

VI.17. araştırıp, üç oğlunu Kün, Yulduz ve Teñiz'i dokuz bin kişi ile Rum biladına gönderdi. Yine üç oğlunu Ay, Kök

VI.18. ve Taq'ı dokuz bin kişi ile Fereñ diyarına gönderdi. Tekfur onlarla müttefik idi. Onları nehir kenarında güzel bir yerde yerleştirdi. Onlara uygun ulufe

VI.19. ve alafa tertip edip, elçileri Fereñ tarafına gönderdi. Elçiler oraya varıp, Oğuz'un hediyelerini iletip, <oranın> büyüklerine

VI.20. <hal'atlar> giydirdiler. Tekfur onlardan önce elçi gönderip Oğuz'un durumundan onları haberdar etti. Nasihat <edip>, sözümü dinleyin,

VI.21. Oğuz'a tabi olun <dedi>. Onlar o mektubu görüp, itaat edip, muhalefet etmediler. Mal ve hazine alıp Oğuz'un çocuklarını görüp

VI.22. o malları sundular. <Onlar> kabul kıl<may>ıb¹⁴⁹ dediler ki oğuz'un dergâhına varmak gerek. Onlar mallarını ve hazinelerini alıp Oğuz'un huzuruna

VI.23. müteveccih oldular. O haber Oğuz'a ulaştığında Oğuz emretti ki bin asker silahlarını kuşanıp onların yolunun üzerinde dursun.

VI.24. O topluluk o askerleri görüp, tarif edildiği gibi iki kat kadar gözlerine görünsün. O cemaat gelip Oğuz'la buluştular.

VI.25. Oğuz onlara dedi ki, bu azıcık askeri size karşı göndermiştim, bundan fazla askerim var. Eğer bu askere karşı

VI.26. gelebilmeniz, bizimle savaşın; yoksa boyun eğip, mal kararlaştırın ki yıldan yıla gönderin. Kesin

VI.27. bilin ki, askerimiz sizin hayal ettiğinizden ve düşündüğünüzden daha fazladır ve deryadan da hiç korkumuz yoktur; çünkü biz

VI.28. geldiğimiz yerden beri nice büyük nehirlenden geçtik. Şimdi sizin bu nehriniz askerimiz önünde hiç görünmez, kolaylıkla geçerler

¹⁴⁹ Burada yine müstensih'in atladığı bazı noktaların olduğunu düşünüyorum; çünkü diğer Oğuznamelerde bu cümle olumsuz olarak karşımıza çıkmaktadır. "Amma Oğuz'un çocukları kabul etmediler. Halimov, a.g.e., s. 37. "; "Oğuz'un çocukları kabul etmediler. Togan, a.g.e., s. 36. ; Kılıç, a.g.e., s. 16."; "onlar kabul etmeyip dediler. Rahmanberdy Godarow, Oguznama, Aşgabat, 2001, s. 19. "

VI.29. ve geçtikten sonra vilayetlerinizi alt üst ederler. Onlar bu sözü işitip Oğuz'a dediler ki, Oğuz aqa bir şihne görevlendirsin,

VI.30. ona vergi verelim. Oğuz onlara dedi ki eğer kalbiniz bize karşı doğru olsa, mal getirip verecek olsanız Tekfur'a tayin ettiğim şihne kâfidir. Her yıl

VI.31. malı ona teslim edin ki o da bize getirsin ve iki yılda bir büyüklerinizden biri bana gelip ben ona peşkeş ve hediyeler verip onu göndereyim.

VI.32. Bu sözleri dedikten sonra o cemaate iyilikler edip onları gönderdi. Fereñ elçileri o askerın azametini görüp kendi ülkelerine

VI.33. ulaştılar. Bütün durumu Fereñ padişahına anlattılar. O da bu durumdan son derece korkup, mal vermeyi kabul edip kulluk kemerini

VII.1. beline bağlayıp, muti ve münkad oldu ve her kim ona <Oğuz> mal veriyordu, aman oluyordu, <Oğuz> mal vermeyen-

VII.2. lerle savaşıyordu.

Oğuz'un çocuklarını Rum ülkesine göndermesinin zikri ve onların durumu

VII.3. Oğuz'un çocukları Rum'a vardılar. Oraya ulaşıp üç sefer Rumılar asker yığıp savaştılar, üçüncü yılda¹⁵⁰

VII.4. Rumılar yenildiler. Sonunda karşılık vermekten aciz olduklarını anladılar. Rum büyüklerinin tamamı toplanıp keneş yaptılar. Sonunda

VII.5. itaat etmeye karar verdiler. <Onlar> gelip Oğuz'un çocuklarını görünce, onlara sordular: niçin bundan önce itaat

VII.6. etmediniz? Arada bunca halk ölmez, ülke harap olmazdı. Onlar

¹⁵⁰ Üçüncü seferde

cevabında dediler: savaşanlar divane kişilerdiler.

VII.7. Şimdi bizler gungormuş kişiler böyle maslahat gördük ki aradaki vuruşu bitirip, itaat kemerini bele bağlayıp, il olalım.

VII.8. İttifak kılıp geliyoruz. Eğer ldrsen de azat etsen de hkm senindir. Oğuz'un çocukları anladılar ki onlar temiz kalple

VII.9. il oldular. Dediler ki, babamız Şöyle emretti ki her kim itaat edip, boyun eğerse bizden emin olur ve ona saldırmayız.

VII.10. Babamızın sözünden çıkamayız. Biz Şimdi burada oturup hiçbir kimseye taarruz etmeyeceğiz, <ta ki> sizler gidip Oğuz'u

VII.11. görene kadar. O kavim bu sözü kabul edip Oğuz'un derghına yöneldiler. Oğuz onları görünce, çocuklarının

VII.12. savaşlarını ve arada meydana gelen işleri onlardan sordu. Onlar gördükleri hallerin tamamını Oğuz'un huzurunda anlattılar.

VII.13. Oğuz onlara istimalat verip mal belirledi ki her yıl hazineye göndersinler ve askerini nasıl Fereñ'e gösterdi, onlara

VII.14. da gösterip büyük korku onların kalbine düştü. <Sonra> onlara hal'atlar giydiren, geri gönderdi. Oğuz'un çocukları dönüp

VII.15. babalarının huzurunu geldiler. Oğuz gördü ki çocukları güzel Şeyler yapıp olgunluk ve mutluluk alametleri gösteriyorlar, büyük bir toy

VII.16. yapıp, altın krkiye oturup, bade iğip çocuklarıyla gelen meralara elbiseler giydirdi ve ondan sonra çocukları

VII.17. ile meralarını toplayıp dedi ki niçin oğullarıma altın krs verip, size hal'atlar giydirdim? Size malum oldu mu? ocuk-

VII.18. ları ve ümeraları dediler ki sen daha iyisini bilirsin. Oğuz dedi ki altı oğlumu Şam'a gönderdim, onlardan güzel işler sadır

VII.19. oldu ve bu ikinci sefer üç oğlumu Fereñ'e; üç oğlumu da Rum'a gönderdim. Bunda da güzel işler yaptılar ve sizin

VII.20. düşünceniz de çok güzeldi. Onlarla <ülkeleri> talan etmeme şartıyla anlaştım. Sözümünden çıkmadılar. O yüzden

VII.21. gönlüm onlardan ve sizden hoşnuttu. Anladım ki onlar padişahlığa layıktırlar ve sizlerde emirliğe. Onlara altın kürsü ve size

VII.22. hal'at verdim. Bundan fariğ olup o ülkenin alınması ve düzenlenmesine yüz çevirip üç yıl orada Rum, Antakiye ve Fereñ işlerinin

VII.23. istikameti için kalıp o vilayetlerin işini düzen verip oradan Dımışq'a yöneldi. Doğrusunu Allah bilir.

VII.24. Oğuz'un bütün ordusuyla Dımışq'a varmasının beyanı

Oğuz Rum, Antakiye ve Fereñ memleketleri ile

VII.25 işlerini yola koyunca Dımışq vilayetine yöneldi. Dımışqlar onunla vuruşmayı düşündüler. Oğuz ona asla önem vermedi.

VII.26. Dımışq çevresinde konaklayıp, orada üç gün kaldı ve o üç günde asla harp yaptırmadı. Çocukları dediler: harpte niçin

VII.27. geri duruyorsunuz? Onlara şöyle cevap verdi: Âdem (AS) burada yatıyor. Ben bu yüzden hayrette kaldım ve harp

VII.28. yapmaya rıza vermiyorum. Üç gün olunca Oğuz onlara adam gönderip savaşıma <isteklerine> iltifat etmedi. Dımışq halkı Oğuz'un huzuruna

VII.29. on eşek yükü yay ile elçi gönderdiler. Onlar Oğuz'un huzuruna gelip sözlerini söylediler. Oğuz dedi ki: bu gün benim karşıma

VII.30. gelmişsiniz. Eğer savaşıma düşünceniz varsa askeriniz Antakiye askerinden daha üstün değildir ve bizim askerimize yetmez.

VII.31. O yüzden bekledik ve size elçi göndermedik. Şimdi yapılacak şey şudur: siz gidip büyüklerinizi bize gönderin

VII.32. ki gelip, tabi olup mal kararlaştırıp geri göndereyim. Ben Mısır'a sefere çıktım. Sizinle vuruşma düşüncem yoktur ve sizin de o kadar

VII.33. kuvvetiniz yoktur ki, bana mukavemet edesiniz. <Vereceğiniz> malı ben yay olarak kararlaştırdım ve yaydan başka sizden hiçbir şey istemem.

VIII.1. Dımişq elçisi bu sözleri işitip Dımişq'a geldi. Oğuz'dan duyduğu sözleri Dımişq büyüklerine izah etti. Onlara bu söz uygun

VIII.2. gelip kulak verip, yüz eşek yükü yay ile birkaç meşhur arap atı ile Oğuz'un dergâhına geldiler. Hediyelerini verip, il

VIII.3. olup itaati kabul ettiler. Oğuz büyüklerine istimalatlar verip dedi ki: bu ülkenin yayları güzel yaylardır ve bize

VIII.4. lazımdı. Getirdikleri yayları tamamıyla askere paylaşp, her birine üç yay verdi. Onlara dedi ki: şimdi biz Musur'a gidiyoruz. İnşallahu ta'ala

VIII.5. oradan döndüğümüzde size mal belirleriz, öyle yaparız ki hatırınız hoş olur. Orada bir ay kaldıktan sonra göç

VIII.6. edip Mısır'a sefere çıktı. Doğrusunu Allah bilir.

Oğuz'un Musur'a sefer edişinin beyanı

VIII.7. Oğuz Dımışq'ı il yaptıktan sonra Musur'a sefere çıkıp, üç günlük yol yürüdüler. Orada iki gün kalıp bütün asker-

VIII.8. lerine emir verdi ki her bin kişi iki üç kez gece dönüp, gündüz yürüsün. Bu yolla halkın gözüne askerinin sayısı iki

VIII.9. üç kat kat fazla görünsün. Ondan sonra Musur'ı nasıl alırsız konusunda toplantı yaptı. Üç oğlunu dokuz bin kişi ile beraber öncü olarak gönderdi. Yine bir

VIII.10–11. oğlunu dokuz bin kişi ile onun ardından gönderip, kendisi büyük bir ordu ile onlardan sonra yola koyuldu. Kendisi ata bineceği gün çoş at ile elçi gönderip, bunca askeri bu tafsille oğullarıma verip gönderdim, kendimde büyük

VIII.12. ordu ile yetişeceğim. Elçiler gittikten sonra o orada mekan tuttu, oğulları yola çıktılar. Oğuz Dımışq civarında qışlaq

VIII.13. kurup av avlıyordu. Dımışqılar da Musur'a adam gönderip, savaşmak çözüm değildir diye Oğuz'un askerinin beyanını onlara söylediler.

VIII.14. Mısır halkına bu söz çok tesir etti. Oğuz'un çocukları yaklaşınca Mısır'ın büyüklerinin hepsi karşılamaya çıkıp, hediye-

VIII.15. ler getirip, tabi olup ve boyun eğdiler. Oğuz'un çocukları da şehir kenarında oturup karar verdiler. Hiç biriniz Musur ehline sıkıntı vermeyip

VIII.16. ziyan vermesin. fakat şunu kararlaştırdılar: uzak yoldan geliyoruz; <o yüzden> üç yıllık vergiyi önceden vermek üzere hazırlık yapın, bize teslim edin

VIII.17. ve her altı ayda üçte birini ödeyin. Bir seferde üç yıllık malı Müsür'den aldılar. Askere çok mal verip, Oğuz'un emriyle geri

VIII.18. VIII.19. geldiler. Oğuz Dımışq'da yine bir sene kaldı. Ondan sonra Dımışq'ın vereceği malı belirleyip Âdem Aleyhisselam'ın kabri burada olduğunu

işittiği için Mekk ve Medine'ye elçi gönderdi ve oradan bir avuç toprak getirmelerini emretti. Bir parça kendi bedenine sürtüp

VIII.20. Allah Ta'ala'ya şükretti. Çocukları ve ümeralarına dedi ki Adam topraktandı ve yine toprağa vardı. Biz de hepimiz

VIII.21. toprak olacağız. Ondan sonra Ba'albek dağlarında ve soğuk yerlerde yaylak tuttu ve dedi ki bu sıcakta Bağdad'a gidilmez,

VIII.22. hava normalleştiysen sonra Bağdad'a yöneleceğiz. Yazın tamamını orada geçirip, kışın başında Bağdad'a yöneldi. Doğrusunu Allah bilsin

VIII.23. Oğuz'un Bağdad ve Basra'ya yönelmesi

Oğuz Bağdad'a yöneldi ve Bağdad

VIII.24. halkının çoğu il olmuşlardı. Diyarbekr'e geldiğinde Bağdad büyükleri onu karşılayıp Diyarbekr'de Oğuzla görüştüler.

VIII.25–26. Oğuz onlarla Bağdad'a gelip bir ay orada kalıp bütün büyükler ona yoldaş idi. oradan <çıkıp> havalar ısınana kadar o civarda kışlak tuttu. Ondan sonra Kürdüstan dağlarına varıp, orada yaylak tuttu ve güz vakti Basra tarafı-

VIII.27. na yöneldi. Basra halkı da diğer memleketler gibi muti ve il olup mal ve hazine verdiler ve oradan Huzustan'a varıp tüm

VIII.28. o tarafları il yapıp, mal kabul etti ve oradan Lor dağlarına varıp, oradan da geçerek İsfihan'a gitti. İsfihan halkı

VIII.29. itaat etmeyip muhalefete başlayıp savaşmaya hazırlandılar. Oğuz on bin kişi İsfihan çevresinde bırakıp kendisi

VIII.30. oradan başka memlekete gitti ve üç yıl boyunca o vilayetin çevresini yağma ve talan etti. Üç yıldan sonra bütün asker

VIII.31. İsfihan'da toplanıp, birkaç gece gündüz İsfihan askeri ile savaştılar. İsfihan askerinin yarısı bir gün savaşıp ve yine diğer

VIII.32. bir yarısı da diğer bir günde savaşıyorlardı. Yedi gün oldu, o savaşmak hiç fayda vermedi. Qara Sülik Oğuz'un işlerinin

VIII.33. önderi idi. babası Buşu Hoca'nın huzuruna gidip ona dedi ki öyle büyük bir savaş oldu ve bir türlü İsfihan'ı alamıyoruz.

IX.1. Bu cihetten düşünüp bize bir bilgi ver. Buşu Hoca bu durumu işitip dedi ki duvar ile vuruşmak hiçbir fayda vermez.

IX.2. Siz oku duvara vuruyorsunuz, onlar da size ve atlarınıza vuruyorlar. Elbette onların zararı dokunur. Bu işin çaresi şudur:

IX.3. askerin yarısını gizleyip, birazıyla savaşınsınlar. Eğer onlar kaleden dışarı çıkmazlarsa bağ ve evlerini

IX.4–5. harap etsinler. Onlar dayanamayıp savaşmaya çıkarlar, onları görüp savaşan kişiler, gizlenip duran askerin önünden geçene kadar kaçınsınlar. Ondan sonra dönüp, onları araya alıp, onlardan bir kişinin kaleye kaçmasına izin vermesinler. Qara Sülik bu

IX.6. tedbiri gelip Oğuz'a dedi ve Oğuz'a gayet akıllıca gelip, çocuklarını kırk bin kişi ile gizleyip, kendisi elli bin kişi ile (şehrin Halimov: 51)

IX.7. kapısına at sürüp, yıkmaya başladı. İsfihan askeri buna dayanamayıp, (Oğuz'un Halimov 51) askerini de her günküden daha az görüp, kale

IX.8–9. kapılarını açarak, çıkıp savaşmaya başladılar. Oğuz'un askeri yenilmiş gibi yapıp kaçıp gizlenenlerin önünden geçene kadar onları kendilerine çekiyorlardı. Onlar dönüp, gizlenenler çıkıp onları araya alıp izin vermediler bir kişi

IX.10. onlardan kaleye girsin, hepsini öldürdüler ve bu yolla İsfihan'ı fethettiler. Ondandan sonra dört oğlunu görevlendirdi ki

IX.11. Fars ve Kirman tarafına varıp, onları musahhar etsin. Doğrusunu Allah bilir

Oğuz'un Fars ve Kirman tarafına çocuklarını göndermesi

IX.12. Oğuz dört oğlunun Fars ve Kirman'a varıp, o şehri fethetmelerine karar verdi. Çocuklar babalarının fermanı ile o diyara

IX.13. yönelip, önce Kirman'a vardılar. İsfihan'ı zaptettikleri yolla Kirman'ı zaptedip çok katl ve talan yapıp oradan Fars'a

IX.14. geldiler. Hepsinden önce Şiraz'ı zaptedip, bir yıl orada makam tuttular. Memleketin imarı için orayı emrine alıp babalarına elçi gönderip

IX.15. o memleketin sahiplenildiğini bildirdiler. Oğuz dedi ki: o memleket itaat etmişti. Onları talan etmeyip mal kararlaştırıp

IX.16. üç yıllık malı alıp dönsünler. Elçi gelip Oğuz'un haberini onlara ulaştırdı. Onlar Oğuz ne emrettiyse yerine getirip

IX.17. İsfihan'a Oğuz'un huzuruna döndüler ve bu hadiseden üç yıl geçtikten sonra Fars ve Kirman'a asker gönderip <onları> musahhar

IX.18. ettiler ve mal kararlaştırıp her yere bir şihne görevlendirdiler ve orada oturttular. O zaman Oğuz İsfihan'da kalıyordu ve ondan

IX.19 sonra çocukları o fethi yapıp döndüler. Irak'ı fethetme niyet edip elçiler gönderdi ki oraların durumunu

IX.20. öğrenip gelsinler. Doğrusunu Allah bilir.

Oğuz'un Irak tarafına gönderdiği elçilerin zikri

Oğuz<'a> bu adı geçen

IX.21. memleketler tabi olunca <Oğuz> Irak'ı da emrine almayı düşündü. İki yüz kişiyi ileri ileri gönderdi ki oraya varıp, oranın durumunu öğrenip, tahkik

IX.22. etsinler ki padişahları nerededir ve buyurdu ki eğer gücünüzün yeteceği kadar yeri alabilerseniz vuruşup alın ve büyük

IX.23. yerlere karışmayıp, geri dönün. O iki yüz kişi gitti. Rey, Qazvin, Hemedan ve o civardaki vilayetlere ulaştılar. O

IX.24. şehir halkı Oğuz ve askerlerinin ününü duymuşlardı. Ondan başka daha iyi bir çare görmediler ki o gelmeden önce varıp

IX.25. O'na itaat kılınlar ki arada kimse ölmeyip vilayetler harap olmasın. Onlar bu noktada birleşip Oğuz'un huzuruna vardılar ki

IX.26. buluşma şerefine ersinler ve mal vermeyi kabul edip Oğuz onlardan razı ve memnun olup dönsünler. Onlar varıp Oğuz'a

IX.27. dediklerinde, bahar mevsimi girdi. Oğuz onlara karşı sefere karar verip, yol başında idi. Onlar önceden gelip davet ve kulluk şartları-

IX.28. nı yerine getirdiler. Oğuz onlara istimalatlar verip, mallarını belirleyip, onları geri gönderip kendisi Demavend'e müteveccih oldu ki,

IX.29. orada yaylak tutsun. Yolda şöyle bir olay oldu: yaşlı bir kadın hamile imiş, bir oğul doğurup, hiçbir şeyi yokmuş

IX.30. ki kendine gıda yapsın ve aç kalmıştı. O yüzden oğlu da aç olup ağlıyordu. Üç dört günden sonra bir çakal <bir> sülünü

IX.31. yakalamıştı. O kadının kocası bir ağaç ile çakala vurup, sülünü alıp pişirip, kadınına gelip verdi

IX.32. ki kadın onu yesin ve oğluna süt versin. Birkaç gün sonra Oğuz'un arkasından yetiştiler. O kişi Oğuz 'un huzuruna geldi. <Oğuz> ona sordu:

IX.33. neredeydin ve niçin geç geldin? O dedi, kadının doğum vakti geldi. O yüzden huzuruza geç geldim. Oğuz onun bu sözüne

X.1. kulak asmadı, ona sitem edip dedi ki bir kadının doğurması için kaldınsa, şimdi burda kal ve Türk dili ile dedi ki kal

X.2. aç; yani o zaman bizden geri kal. Oğuz bu sözü söyledi. O orada kalıp Halaç oldu. Bu itibarla bütün Halaç nesli ve çocukları o kişi-

X.3. nin neslindendirler. Oğuz oradan Demavend'e varıp, yazın orada kalıp Güz olunca Mazanderan'ı almaya niyetlendi. Doğrusunu Allah bilir.

X.4. Oğuz'un Mazanderan, Gürgen, Dehistan, Horosan ve Qohustan'a varıp fethetmesi

Oğuz Mazanderan, Amal

X.5. Sarı ve Astrabat'ı almaya yönelince, bazı şehirleri tatlılıkla gönüllerini alarak; bazı şehirleri de güç ve savaşla fethettiler.

X.6. O kış orada kalıp, bütün mekânlara şihne koyup yine yaz olduğunda Demavend'de yaylak tuttu. Elçileri Gürgen, Dehistan ve o taraflara

X.7. gönderip, o vilayetlerin büyüklerini muti yaptılar ve hepsi Oğuz'un huzuruna gelip mal vermeyi kabul ettiler ve üç yıllık malı bir seferde öde-

X.8. diler. Oradan Horasan'a varıp, Esferayın ve Sebzevar il olup, itaat ettiler. Sadece Nişabur halkı itaat etmeyip savaşmaya

X.9. istekli ve hazır oldular. Oğuz o kış o vilayetlerde kışlayıp bahar olduğunda yine Nişabur'a gidip Nişabur ve Tus'u fethedip

X.10. orada yaylak tutup kış olduğunda Ebaverd, Nisa, Sarahs ve Merve gidip o vilayetlerin tamamını fethetti. Yaz vakti Herat'a varıp, orada

X.11. yaylak tutup, mal kararlaştırdı. Oradan Qohustan'a varıp, o civarı musahhar edip, üç yıllık malı hazineye göndermelerini kararlaştırdı.

X.12. Güz vakti yine Herat'a gelip, oradan bir oğlunu dokuz bin kişi ile ihtiyat için Basra'ya gönderdi ki dile düşsün ki, padişah uzak

X.13. yere gitmemiştir. <Ta ki> mal verirken bir kusur etmesinler. Oğuz'un oğlu babasının emriyle Basra'ya varıp, dile düşürüp, vilayetlere elçiler gönderip

X.14. üç yıllık mal alıp karar verdi ki bütün malları Iraq'ta yığıp döndüğünde kendisiyle alıp gitsin. O mallar... <ı> Iraq'ta toplama-

X.15. yınca Oğuz'un oğlu dönüp o malları alıp, babasının huzuruna çıktı ve bu zaman zarfında üç yıl geçip Oğuz Herat, Sarahs ve Bayğır'da makam

X.16. tutmuştu. oğlu yanına ulaşınca, oradan kendi yurdu ve vilayeti ki Kör taq idi. Oraya yönelip acele ile Ğur ve Ğarcıstan yoluna hareket edip

X.17. yolda büyük bir dağa ulaşınca orada kar yağıp ve iki üç evlik ondan geri kaldılar. Oğuz şöyle kararlaştırmıştı ki,

X.18. hiç kimse askerden geri kalmasın. O evlikleri belirleyip, onlara bağırıp dedi ki niçin kar yüzünden askerden geri kalmışlar?

X.19. <o yüzden> o birkaç eve qarluq adını verip, şimdi qarluq topluluğunun tamamı o iki üç evlinin neslindendirler. Oğuz o dağdan

X.20. geçip Amuya suyuna ulaşır, oradan da Buhara tarafında Yalğuz Ağac'a indi ve birkaç gün orada kalıp, bütün askeri

X.21. ile kendi yurduna yürüdü. Kendi yurdundan çıkıp, memleketler alıp, yine kendi yurtlarına geldi. Tahminen elli

X.22. yıl olmuştu. Gittiğinde Qanqdı ve Uyğur topluluğunu yoldan çevirmişti, dokuz günlük yolu katedip peşkeşler verdi- (kendi öz yurduna varacağı sırada, vaktiyle yoldan geri göndermiş olduğu Qanqdılar ve Uyğurlar Oğuz'u karşılamak üzere dokuz günlük yola çıkıp, ona armağanlar sundular. Togan: 47)

X.23. ler ve Oğuz evine gidip toy için bin baş koyun, dokuz yüz kısrak kesmelerini emretti. Büyük toy yapıp,

X.24. altın ev kurup, o vilayetlerin bütün halkı orada toplandılar. <Oğuz'un> çocukları bir gün ava çıkmışlardı. Tesadüfen bir altın yay

X.25. ile üç altın ok bulup, canı nasıl isterse öyle paylaşsın diye onu babalarının huzuruna getirdiler. Oğuz o yayı üç

X.26. büyük oğluna verip, onlara Bozoq lakabını verdi. Çünkü o yayı eğer paylaşırsalar elbette onu bozmak gerek ve o üç oku

X:27. üç küçük oğluna verip, onlara Üçoq lakabını verdi; yani üç ok ve onlardan doğan nesillerin tamamı o lakaplara mensupturlar.

X.28. ve şöyle karar verdi: yay verdiği çocukları yüksek mertebeli olup; ok verdikleri küçük olacaklar; o yüzden yay padişah-

X.29. tır ve ok elçidir. Bu kaide ile yurtlarını belirleyip, yay verdiklerine sağ kolunu verip; ok verdiklerine sol kolunu verdi.

X.30. O'na iyi fikir ve düşünceler veren Qara Sülik'e de çok övgüler ve hediyeler verip, ona sordu: bunca güzel fikirleri

X.31. nereden biliyordun? O gizlemeden dedi ki: yaşlı kişileri bırakıp, yanınızda götürmeyin diye emir verdiniz. Ben babamı sandığa

X.32. koyup kendimle götürdüm ve her bir zorluk çıktığında ona danışıp, ondan cevap alıp size söylüyordum. (ayrıca annesinden öğrendiklerini de anlattı Togan: 48)

X.33. Oğuz gidip babasını hazırlamasını emretti. Qara Sülik babasını hazırlayınca Oğuz onu görüp had ve hesaptan fazla ona bağış

XI.1. ve hediyeler verip Semerqand'ı ona verdi ki ahir ömrünü rahat geçirsin ve Qara Sülik'i Ulu Bey yapıp ona padişahane hal'at-

XI.2. lar, kemer ve pekçok mallar verdi. Tüm bu <olanlar> toy gününde vaki oldu. Oğuz da zenginlik ve mutluluk ile kendi yurduna ulaşmış, orada yerleşti.

XI.3-4. ve tarihçiler şöyle derler: Oğuz'un ömrü bin sene idi. Bazıları Qıl Buraq'ın düşman olduğundan dolayı onun yine bir kere daha asker sevkettiğini söylerler. Qıpcaq kavmini tayin etti ki, İtil Nehri'nin kıyısında oturup, yurtları olsun ve enderzir malını onların ulufesine belirle-

XI.5. di ki alıp kendilerine tasarruf etsinler ve Qıl Buraq vilayetinin, Derbend ve o tarafların mallarını alıp hazineye göndersin-

XI.6. ler. Bu sebepten Qıpcaqlar orada makam tutup, o vilayet onlara boyun eğdi ve Oğuz bin yıldan sonra vefat etti. Doğrusunu Allah bilir.

XI.7. Oğuz'un oğlu Kün Han'ın padişahlığının zikri

Oğuz'dan sonra Kün Han ki, çocuklarının

XI.8. büyüğü idi. Oğuz'un yerine tahta oturup yetmiş yıl padişahlık yaptı. Oğuz bir şehir kurup, adını Yañı-kent koymuştu.

XI.9. ve İrqıl Hoca adında gayet akıllı ve kabiliyetli bir kişiyi ona hâkim yaptı. İrqıl'ın manası: kendine çekmek

XI.10. ve hocanın manası: büyük demektir. Bu İrqıl Hoca güngörmüş yaşlı bir insandı ve çok hizmetler yapmıştı. Oğuz'un çocuklarına gayet

XI.11. şefkatli ve merhametli idi. Bir gün Kün Han'a dedi ki Oğuz büyük padişah idi ve bütün alemleri musahhar edip, çok hazine ve mal yığmıştı

XI.12. şimdi onlar tamamen sizindir ve siz altı oğulsunuz, Allahu Taala'nın fermanıyla, her birinizin dörder taneden yirmi altı¹⁵¹ oğlunuz vardır.

XI.13-14. şimdi maslahat şudur: her birine bir makam, meslek, ad ve lakap kararlaştırın. Her birinin bir nişanı ve damgası olsun. Bununla bilinip tanınsınlar ki sizden sonra birbirlerine karşı mücadele etmesinler ve çekişmesinler. Onların çocukları da kendi yollarını bilsinler ki,

XI.15. devletin sağlamlığına esas ve şanımıza layık olsun.(Bunu yapmak devletin devamlılığı uruğunuzun iyi nam kazanmasının gereğidir Togan: 49) bu sözler Kün Han'a gayet makul gelip, İrqıl Hoca'ya buyurdu ki nasıl maslahat görüyorsan

¹⁵¹ Burada müstensihden kaynaklandığını düşündüğümüz bazı hatalar olduğunu düşünüyoruz. “Yirmi dört. Halimov, a.g.e., s. 64.”; “Yirmi dört. Togan, a.g.e., s. 36.”; “Yirmi dört. Godarow, a.g.e., s. 31.”

XI.16. öyle yap. İrqıl Hoca, o altı oğula Bozoq ve Üçoq lakabını vermişti ve yirmi dört oğul ki, onlardan doğmuş

XI.17. idi. Herbirine bir lakap verip, bir damga belirledi ki, mallarına bassınlar ve o damga ile mallarını fark etsinler. Her bir oğula

XI.18 bir kuş belirledi ki, onun uyqunu olsun ve uyqun “ıbık olsun”dan müştaktır; yani mübarek olsun.(Bu yirmi dört oğuldan) her birinin açıklamasını onların

XI.19.; XI.20. adının altında yad ederiz, bu cümleye ki şöyle yazılmıştır.

Def'a

Oğuz'un Bozoq adını verdiği üç oğlu onların büyükleri idi. İrqıl Hoca onların çocuklarına bir ad ve lakap vermişti. Her kim onların

XI.21. kabilesinden olsa bu lakap ve soy ve kuşa mahsus olup birbirine zarar vermesinler ve nişaneler ile halk onları tanısin

XI.22. den XI.30. kadar

Kün Han

Bütün çocuklarının büyüğü idi. Çocukları:

Qayı, yani muhkem, damga: uygun

Düker, damga uygun

Alqa İvli yani her nerede olsa devletli ve bahtlı

Olsun, damga: uygun

Ay Han ikinci oğuldu. Çocukları:

Bayat, yani devletli ve nimetli, damga

Ovşar yani atik damga, uygun

Qara İvli, yani yolda askerle güzel yürür, damga

Yulduz Han üçüncü oğuldu. Çocukları:

Yazır, yani çok vilayet seninki olsun, damga uygun

Qırıq yani güçlü haldir, savaşta sağ damga uygun

Dodurğa, yani mülk tutup, yaşamak damga: uygun

XI.30. Bayırlı yani oyuk /ıvıq?/ onun adı yağmı imiş. Savaşta ondan bir hata sadır olunca onu uyardılar ve sert bir rüzgâr

XI.31. Hıtay tarafından geliyordu, onun adına bad-ı sam diyorlardı ve çok nahoş imiş. Ona o yelin deliğini tutun dediler

XI.32. ve ondan maksat onu yok etmekmiş. Onu bu işe göndermişler ve bu zamanda onun neslinden bu vilayetlerde kimse yoktu. Meğer Hıtay'da varmış.

XI.33. Bekdili yani büyüklerin sözü gibi aziz olsun damga

Uygun. Qarqın, yani çok aşlı ve doyurucu damga ve uygun

XII.1. def'a

üç oğul ki Oğuz onlara sol kolunu verip, Üçoq lakabını vermişti ve İrqıl Hoca herbirine başka başka lakap verdi. Şu şekilde

XII.2. -den XII.11. kadar

Kök Han çocukları: Bayındır yani daima devletli olsun damga uygun

Bince (?) yani güzel çalışsın damga uygun

Yikdir yani güzel, ulu damga uygun

Bökdür yani herkese iyilik etmek gerek damga uygun

Ürekeri yani kişi daima yüksek olsun damga uygun

Taq Han çocukları: Salor yani her kime yetişse kılıç ve çomak vursun damga uygun

Çavuldur yani daim işi vuruş olan damga uygun

Bive yani adları bütün herşeyden üstün olan damga uygun

Alay Yuntlu yani atları güzel olan damga uygun

Deniz Han çocukları: Eymur yani ordulu ve becerikli damga uygun

Çepni yani her nerede düşman olsa geri çekilmeyip, vuruşan damga uygun

Qınıq yani her nerede olsa aziz olan damga uygun

XII.11. aralarında savaş ve tartışma olmasın diye her birine at etinden de ilgili kısımlar belirlendi. Toyda daima iki at kesiyorlar

XII.12. idi. Biri Bozoq ve biri Üçoq kavmine belirlenmişti. Boynuna yakın bir kemik olan ucasını kavim padişahına

XII.13. belirledi ve başka kısımlarını her birisini bir kabile ve oğula tayin etti ki hiçbir kimse başka kişinin payını yemesin ve onun

XII.14. açıklaması adının altında yazılmıştır ve bütün vilayetler onlara karar verince Bozoq kavmi ki sağ kol onlara tayin edilmiş idi.

XII.15. (o zamanların tabi ülke hükümdarlarından birisi vergi ödemekte ihmal gösterirse, beylerden birini askerle gönderirlerdi. Bununla oradaki vazifelerin gereken vakitte yerine getirilmesi sağlanıyordu. Bütün diğer ülkelerde de Oğuz'un oğullarının işleri, tam bir olgunluğa erdikten sonra şöyle emrettiler. Sağ kol olan Bozoklar Togan: 52-53) Seyram sınırı ve Başğırd'daki dağlar ta orayı Qarabah tarafına kadar yaylak etsinler. Üçoq kavmi ki sol kol onlara verilmişti. Seyram hududu ve Başğırd'daki dağları Qarabah hududuna kadar yaylak tutsunlar ve Üçoq

kavmi ki, sol kol onlara tayin edilmiş idi

XII.16. Ker taq, Korqut, Tuğlık, Lur... (?) ve Almalığ'a¹⁵² kadar yaylak tutsunlar ki aralarında fitne ve niza ortaya çıkmasın. Vallahu a'lam

XII.17. Qışlaq (için Halimov: 68) sağ kola <Bozoq> Bursuq, Maqaq ve Mamamlie¹⁵³ belirlendi ve sol kola <Üçoq> Qayıdur

XII.18. Asayın, Qum siñiri (?), Qayıdur(?) ve Demar siñri'ni¹⁵⁴ belirledi. Kün Han yetmiş yıl padişahlık yapıp, öldü.

XII.19. Dib Yav Quy Han'ın padişah olması

Kün Han ölünce Dib Yav Quy Han onun

XII.20. yerine oturdu ve ona Kün Han, ecdadının adını koymuş idi. O padişah olunca ümera ve devlet erkânına sordu:

XII.21. babam Oğuz yurtlarını nasıl aldı ve nereleri musahhar yaptı? O cemaatten baba oğul olan Ulas/?/ ve Ular/?/ adlı

XII.22. Salur boyundan iki kişi saygıyla öne eğilip dediler ki güneşin doğup güneşin battığı yere kadar ataların tutmuştu. Şimdi biz sana müttefik dururuz

XII.23. ve o vilayetlerden mal alman için güç veririz. Eğer muhalefet edip, mal vermeseler, biz harp ile öyle yapalım ki atalarının

XII.24. adı baki kalıp kaybolmasın ve hiç kimsede mecal olmasın ki, sana

¹⁵² Yerlerin beyanı Salar Baba üzerinde çalışmış kişilerde sürekli ihtilaf konusudur. Tahminimizce araştırmacıların Arap harfli metni doğru okuyamamalarından kaynaklanmaktadır. Bkz. "Kürtak, Kerkut(?), Tuğlık, Gur ve Almalık. Halimov, a.g.e., s. 68."; "Kutag, Kerkuk, Tuğlık, Lor Barmant Almalık. Godarow, a.g.e., s. 33."

¹⁵³"Barsuk, Akdag (?), Namalış (Tamalış). Halimov, a.g.e., s. 68."; "Bursuk, Magtag, mamamlis. Godarow, a.g.e., s. 34. "

¹⁵⁴"Kayıdere, Asnaş, Kum Sengri, (Kayı) Durdı. Halimov, a.g.e., s. 68."; " Gayıduh, Esayes, Gumsıñri, Gayıdur ve Diyar Sekrema. Godarow, a.g.e., s. 33."; "Qayı (Qarlu) Dere, Asanaş (Sal Geçüm), Qum Sengri, Qayı Durdı, Yar Sengri. Togan, a.g.e., s. 53."

karşı gelip mal vermesin. Yav Quy bu sözü duyunca

XII.25. son derece memnun kalıp, kendi kendine düşündü ki memleket ve padişahlığını gizlese olmaz. Meğer o kişilerin sözüyle

XII.26. yetinme eseri ortaya çıktı. Onlara güveni tamamlayıp, izzet ve ikramlarına mübalağa kıldı ve onlardan sordu: sizler bu kadar

XII.27. bana muvafiksınız. Peki, askeriniz de bana böyle muvafik mıdır? Onlar dediler ki: Yazır kavminden Alan adında bir emir ve oğlu

XII.28. vardır. Oğulun adı Bulandır(?) ki bize muvafiktirlar. Düker kavminden Dib Hekşu(?) ve oğlu Derkeş, Ması Bek(?) ve oğlu Bek¹⁵⁵ ve

XII.29. Bayandır kavminden Qulu /Quvlu?/ Hoca¹⁵⁶ bize müttefiktirlar. Her nerede düşmanın olsa bize güç verirler. Dib Yav Quy Han onlardan bu söz-

XII.30. leri işittikten sonra çok memnun kalıp, gönlünü kavi tuttu. Kendi kendine bu kadar kavim bizimle gönül birliği etse-

XII.31. ler her daim işimizin akıbeti güzel olur diye düşündü ve bu yüzden bu bahsi geçen cemaatin büyüklerini kendi huzuruna çağırıp alıkoydu.

XII.32. Oğlanlarını elçilik için Şam, Kerk, Başğırd, Pars, Kirman, İsfihan, Bağdad ve Basra'ya gönderdi ki üç yıllık zamanı geçen

XII.33. malı alsınlar. Onlar gidip alıp memleketin tamamı ona tabi oldu ve civar padişahlarının tamamı atalarına olduğu gibi itaat ettiler.

XIII.1. Uzun dönem padişahlık ettikten sonra Adıkemal ona düşman olup vilayet halkı ona itaat ediyorlardı ve o vilayet uzakdoğudadır.

XIII.2. Adı Adıkemal yani kuvvet sahibi ki, her iki kişi on kişiye karşı mukavemet edebilir ve o kavmin adeti şöyle idi. güneş çıkacağı zaman davul çalıyor-

¹⁵⁵“Düyp Hekşu, oğlu Derkeş ve Yasbek ile oğlu Melgubek. Godarow, a.g.e., s. 35.”; “Dib Cenşu ve oğlu Dürkeş, Taş-bek (Yasbek?) ve oğlu Balgu-bek (Yalgu-bek?). Togan, a.g.e., s. 54.”

¹⁵⁶Tülü (Qulu?) Hoca. Togan, a.g.e., s. 54.”; “Gulı Hoca. Godarow, a.g.e., s. 35.”;

XIII.3. lardı. Onlar düşman olunca Yav Quy Han o vilayete doğru asker gönderip oraya varıp tamamını öldürüp döndü. Ondan sonra

XIII.4. takdiri ilahi öyle gerekti. Attan düşüp, kalçasının kemiğini kırdı. O yüzden vefat etti ve ondan sonra

XIII.5. Qurs Yav Quy onun yerine padişahlık tahtında oturup, Oqlı ulusundan Olsun naibi idi ve her ne iş yapıyorsa

XIII.6. onun meşvereti ile yapıyordu. Otuz yıl padişahlık yaptı. Ondan sonra oğlu Quru Yasaq Yav Quy onun yerine

XIII.7. padişah oldu. O da doksan yıl padişahlık yapıp ondan sonra oğlu Inal Yav Quy Han onun yerine oturup

XIII.8. padişah oldu ve yüz yirmi yıl padişahlık yaptı. Onun keneşi Marurda, Kertuk, Salor ve Tuqaq/Daqaq?¹⁵⁷ ile idi. Salor,

XIII.9. ümarası ve vezirleri idi. Bu zaman zarfında bütün memleket ve vilayetleri emrine aldı, o vefat edince oğlu Inal

XIII.10 Sayru Yav Quy babasının yerine oturup memleketleri düzen altına alıp yedi yıl padişahlık yaptı ve vezirleri Salor kavminden Busı /Buşı?/ Hoca ile

XIII.11. Yere /Yeve?/ kavminden Şayan Hoca idi. O da yedi yıl padişahlık yapıp yaşadığı sırada oğlu Al ili.... Duyılı Qayı Inal'dan¹⁵⁸

XIII.12. razı idi. Ama hayattayken padişahlığı amcaoğlu Elsan Kerkes Dernekle...?/ Inal Han'a¹⁵⁹ vermeyi düşündü. Padişahlık

XIII.13. tahtına oturttu. Bu padişah devrinde Hazreti Muhammed Sallallahu

¹⁵⁷ “Bardude (Bayat Dede?), Kerencuk, Salur Damkak. Halimov, a.g.e., s. 72.”; “Marduda, Kericuk ve Salır Damkak. Godarow, a.g.e., s. 35.”; “Qaru? (Qayı?, Bayat?) Dede Kerencük, Salurlardan Damkak. Togan, a.g.e., s. 54. ”

¹⁵⁸ Duyılı Qayı Yinal. Halimov, a.g.e., s. 72.”; “Alili Leş Düyli Gaya Inal. Godarow, a.g.e., s. 36.”; “Ala Atlı Kış Donlu Qayı Inal Han. Togan, a.g.e., s. 55.; Kılıç, a.g.e., 27. ”

¹⁵⁹ “Ağabeyinin oğlu Ala Atlı Köş Dernekle Kayı Yinal Han. Halimov, a.g.e., s. 72.”; “ağabeyinin oğlu Elban Kerkes Dernekle Banı Inal Han. Godarow, a.g.e., s. 36.”; “öz oğlu Ala Atlı Kış Dernekle Qayı Inal Han. Togan, a.g.e., s. 55.”

Aleyhi ve-Sellem zuhur etti ve Maruda Kertuk'u onun hizmetine

XIII.14. gönderip müslüman oldu. Qorqut, Qara Hoca'nın oğlu olup, Maman [Bayat?] neslindedir. O, çok akıllı, bilgili ve keramet sahibi idi ve onun

XIII.15. zamanında Inal Han Sayru Yav Quy çıkmış idi ve bu rivayet sahibi beyan ediyor ki onun ömrü iki yüz doksan beş yıl idi

XIII.16. güzel sözleri, kerametleri ve onun hikâyeleri çoktur; ayrıca anlatılacaktır¹⁶⁰. Ahir ömründe hanımı hamile idi ve vefat

XIII.17. ettiği zamanda bir oğul doğdu ve doğduğu zamanda Bayat kavminden Qorqut dedi ki: bu çocuğun adını Qaraman Han¹⁶¹ koymak

XIII.18. gerek. Divan büyükleri dediler ki Qaraman karanlık olur ve bu padişahlığa münasip değildir. Bundan güzel bir ad koymak gerek

XIII.19. Qorqut dedi ki qaraman <duman> ortaya çıksa hava karanlık olur ve babasının vefatından halkın gönlü pas tutmuştu ve duman âlemi

XIII.20. kaplayıp, karanlık olup o umuda ki <karanlık> zail olup gün çıksın ve dünya tazeleyip, otlar yerden çıksın ve dünya işi iyi olsun.

XIII.21. O yüzden bu adı koydular ve Yav Qu Han hayatta iken bütün hayvanları yakalayıp öldürüp dillerini kesip bir çuvala

XIII.22. koyup saklıyordu ve vasiyet etti ki her ne zaman benden bir çocuk olsa, bu dilleri ona verin ki bütün kuşların

XIII.23. dilini bilsin. O çuvalı Qaraman doğduğunda buldula. Onları <dilleri> kesip, suya salıp, Qaraman Han'a verdiler. Bu yüz-

XIII.24. den büyüdüğünde bütün kuşların dilini bilip, durumunu bilirdi. Ondan sonra halk küçük büyük toplanıp meşveret ettiler

¹⁶⁰ Bu satır Togan'dan alınmıştır.

¹⁶¹ "Duman Han. Halimov, a.g.e., s. 73.; Godarow, a.g.e., s. 36."; "Tuman Han. Togan, a.g.e., s. 55.; Kılıç, a.g.e., 27. "

XIII.25. ki padişahlığı bir kişiye vermeyi kararlaştırırsınlar. O zaman Qaraman Han büyümemiş idi. Qorqut o topluluk arasında yüksek sesle

XIII.26. dedi: ey ahali! Padişahımız öldüyse de, Erki ki padişah hizmetkârlarından idi. Adını iyi saklayıp, ölçüsüz münasip hizmetler

XIII.27. yerine getirip, havuz yapıp, ikisini dolamas ve kımız <ile> doldurup, her türlü etten öylesine çok topladı ki hiç kimse böyle yapmamış idi.

XIII.28. O bu kadar hak sabit kıldığından münasip vakit ve durum budur. Qaraman Han gayet küçüktür ve padişahlık yapamaz.

XIII.29. O ergenlik yaşına ulaşınca kadar ona bir naip belirleyip, oturtalım ve bu işe Erki uygundur ki çok hukuk sabit kılmıştır.

XIII.30. Qorqut bu sözü söyleyince bütün halk dinleyip, ittifakla Qaraman Han'ı padişah yapıp, Erki'yi onun naipliğine

XIII.31. getirdiler. Dolamas ve kımız ile doldurulan o iki gölün adı Erki Han gölü adını aldı. Onu tahta oturtunca

XIII.32. dokuz yıl hükümet edip, padişahlık yaptı. Qaraman Han buluş çağına ulaşınca padişahlığını ondan istedi. Sağ kol ve sol kol

XIII.33. beylerini çağırıp, üç yüz kişiyle karar verdi ki ben tahta oturacağım. Erki Han onun naibi idi, durumu

XIV.1. bilip, ondan korkup yardımcılarına dedi ki: dokuz yüz koyun ile dokuz kısrak toy için kessinler. Bu toyu yapınca emretti ki üç

XIV.2. bin koyun ile (otuz)¹⁶² kısrak getirip hazırlasınlar, bade tutmak için ki, Qorqut gelse ona bade tutsunlar. Derhal Qorqut'a

XIV.3. adam gönderdi ki mülk hülasası bugün sensin ve böyle zor iş bana

¹⁶² Bkz. "Halimov, a.g.e., s. 75."; "Godarow, a.g.e., s. 37."; "Togan, a.g.e., s. 57. "

düşmüştür ve her neyi uygun görse<n>, ben onu yaparım. Qorqut da bu

XIV.4. sözü işitince gelip, toy yapıp, bade tuttu. Yemek getirildiği sırada yaşlı bir kurt ulumaya başladı. Qaraman Han bütün dilleri

XIV.5. biliyordu. Yaşlı kurdun ne dediğini anladı. <Kurt> diyor ki ne yazık ki yaşlandım, koşup yetişemiyorum. Eğer yetişsem yakalayamıyorum

XIV.6. ve eğer yakalسام parçalayamıyorum. O kurt sözünü bitirince üç genç kurt ona cevaben dediler ki eğer sen yaşlanıp bir şey

XIV.7. yapamıyorsan, biz yapabiliyoruz. Hangi genç yaşlıya yardım etmezse, ona itibar olmaz. Gece <duman> olup ve karanlık olacaktır. Bu toya

XIV.8. getirilen koyunların bütün kuyruk ve karınlarını parçalayıp sana veririz ki, rahatlıkla yersin. O yakınlarda bir köpek vardı,

XIV.9. Qara Buraq adlı. Cevap verdi ki eğer padişah bana bir sıcak kuyruk verse sizin bir koyuna zarar vermenize izin vermem. Qaraman Han bu söz-

XIV.10. lerden haberdar oldu, bir kuyruğu alıp o köpeğe verdi. Hazırda bekleyen cemaat padişahın onun sebebini sordular. Onlara

XIV.11. cevap verdi: Erki ile gönül kırgınlığımız olmasın ve sadakanın evvelini ite vermek gerek ki arada incinme olmasın ve ondan sonra yemek-

XIV.12. lerini yiyip yattılar. Gece yarısından sonra Qaraman /elyazmada – Quman/ Han uyanıp dedi ki bakın dışarıda yel var mı, yok mu? Bakınca

XIV.13. gece gayet karanlık, yağışlı ve rüzgârlı idi. Qaraman /elyazmada - Quman/ anladı ki o kurtların sözü gerçekmiş.

XIV.14. Gündüz olup hava açıldığında o iti yerinde görmediler. Üç yüz kişiyi o iti aramaları için görevlendirdi. Araştırdık-

XIV.15. larında, gece o koyunlar ürküp, kurtlar onlara dadanmış idi. Qara

Buraq o kurtlar ile dövüşüp koyunları kurtarıp

XIV.16. kurtları engellemiş. Qaraman /elyazmada - Quman/ Han'a gelip bu sözü dediklerinde atlanıp oraya varıp, o kurtları öldürdü. Anladı ki

XIV.17. it kendi sözünde durmuş. Kısaca toy başlayıp yedi gün <yedi> gece onunla meşgul olup, her gün doksan koyun ve dokuz kısarak kesiyorlar

XIV.18. idi. Qorqut araya girip Qaraman /elyazmada - Quman/ Han'a dedi ki baban öldüğünde sen küçüktün. Bu yüzden Erki Han'ı sana

XIV.19. naip yapmış idik. Şimdi sen devletle bu makama ulaşınca Erki Han da yaşlı ve zayıf olup, işi bu günden yarına yetişmek-

XIV.20. tir. Eğer sen onu kendi işinden uzaklaştırmazsan, sana halife olsun ve halk buna serzenişte bulunmaz. (benim dediğimi yapsan, işin Halimov: 77) mürüvvetlik yolunun dışında olmaz.

XIV.21. Maslahat şudur: onun kızını al ki o, mal ve hazinenin tamamını sana versin. Birkaç gün sonra o dünyadan göçer; böylece tac ve taht

XIV.22. senden başka kimseye kalmaz. Qaraman /elyazmada - Quman/ Han da o toy sırasında onun kızını alıp, ayş ve işretle meşgul oldu. Biraz zaman ondan geçince,

XIV.23. Qaraman /elyazmada - Quman/ Han'a dediler ki Ayna Han'ın oğlu Usra/?/ Han diyor ki Erki Han'ın kızını önce ben almayı hayal ediyordum.

XIV.24. Şimdi Qaraman /elyazmada - Quman/ Han araya girip almıştır. Ben gidip onunla vuruşup o kızı alıp getireceğim. Qaraman /elyazmada - Quman/ Han o sözü işi-

XIV.25. tip gaflet göstermeyip derhal asker toplayıp, Usra Han'ın üzerine vardı. Oraya yetiştiğinde, Ayna Han ileri gelmeyip, oğlu Usra Han karşısına

XIV.26. çıkıp vuruşunca Usra Han yenilip Qaraman /elyazmada - Quman/
Han iki gün onu kovalayıp, onu yakaladı ve geri dönüp kendi askerine katıldı. Usra

XIV.27. Han'ı getirip, o sözü ondan sorduğunda o, kabul etmeyip, inkâr ediyordu. (Fakat o hiçbir şekilde bunları açıklayıp itiraf etmiyordu. Kendisinden nakledip Tuman Han'ın kulağına kadar gelen sözü de kabul etmedi. Bu hususta hiçbir şey açıklamadı. Yalnız cevap olarak şu kadarını söyledi: aramızda savaşın sebebi senin ülkemize karşı harekete geçmen ve bizim de karşı koymak mecburiyetinde olmamızdan başka şey değildir)¹⁶³ Qaraman /elyazmada - Quman/
Han hiç bir şekilde onun sözünü dinlemedi.

XIV.28. Onu öldürmelerini emretti ve bir yıl o civarda oturup Erki Han'ın kızı olan karısı onun gelmeyeceğini anladı. O da o tarafa yönel-

XIV.29. di ve o sıralarda hamile idi. Yolda bir erkek çocuk ondan doğdu. Erki Han'a haber verince <adam> gönderip oğlunu kendi huzuruna

XIV.30. getirip, toy yapıp Qar Yav Ğu Han adını koydu ve kızını Qaraman /elyazmada - Quman/ Han huzuruna gönderdi ve Qaraman Han, Ayna Han'ı çağırıp dedi ki atalarımız daim

XIV.31. bizim atalarımıza muti ve münkad idiler. Oğlun kötü düşünüyordu. onu ortadan kaldırmalarını emrettim. Eğer şimdi sen

XIV.32. ihlâs ve itikat yüzünden benimle anlaşıp il olsan ve her yıl hazineye mal göndersen ben de vilayetini eski desturu ile sana veri-

XIV.33. rim. O ihlâs ve itikat ile il olunca o da ona vilayetini vererek ona hediyeler verip, onu geri gönderdi. Kendisi de dönüp kendi köşkünde

XV.1. konaklayıp oğlunun yüzünü görüp, toylar yapıp uzun süre Erki Han ile

¹⁶³ Togan, a.g.e., s. 59.

birlikte olup, iyilik ve güzellik yolunu tuttu. Oğlu Yav Quy

XV.2. büyüdü ve olgun oldu. Bir gün bir gençle su kenarında oynuyor idi. Ona sinirlenip kaleme benzeyen yeken denilen bir ot vardı. Tutup

XV.3. onun boynuna vurdu, başı boynundan ayrılıp, yere düştü. Halk o durumu görüp Őaşırdı ve o hali Qaraman /elyazmada - Quman/ Han'a deyin-

XV.4. ce o dedi ki oğluma bu hidayet haktandır. Onun adı Yeken Birle İr Biçken Qayı Yav Quy Han olsun. Anlamı Şudur: Kişiyi yeken otu

XV.5. ile öldürdü. Uzun zamandan sonra Erki Han'a dedi ki bu taht daha önce babamın imiş. O küçük olduğundan uzun zaman sen tasarruf ettin. Şimdi

XV.6. büyüdü, annemi ona verip daha taht üzerinde oturuyorsun. Şimdi ben de büyüdüm ve sen yaşlı ve zayıf olmuŐsun.

XV.7. Tahttan inip, sahiplerine teslim etmenin zamanı gelmedi mi? Erki Han bu sözü işitip bir an sabredip ona dedi ki bu sözü

XV.8. makul söylüyorsun. Yine bir gün büyük toy yapıp, altın ev dikip, Qorqut ve bütün ümera ve eŐrafları toplayıp dedi ki otuz yedi yıldır

XV.9. bu taht üzerinde oturuyorum. Bu gün Qaraman /elyazmada - Quman/ Han'ın hakkıdır ve bize bundan fazlası değmez. Eğer bu otuz yılda her kimin hatırı

XV.10. bende kaldıysa bana söylesin. Halkın tamamı dedi ki senden hiç incinmemiŐiz ve senden razı ve hoŐnutuz. O, tahtı ondan

XV.11. sonra Qaraman /elyazmada - Quman/ Han'a verip dedi ki siz de adillik ve adalet dilini kullanacağınızı Şart koyun. Sonra Őakayla dedi ki ey kızımın

XV.12. oğlu sonunda bana düşman ve asi oldun. Gel Şimdi mbareklikle taht üzerine otur. O ocuk o sıralarda dokuz yaŐlarında idi. Büyük

XV.13. babasının cevabına dedi ki bu konuda söz ve keneş babamladır, yarın

biz de önce bilelim. Sana hiç ihtiyacımız yoktur. Gece babasıyla keneş

XV.14. yaptı ve dedi ki baba dururken oğlunun tahta oturması reva değildir ki oğul tahta otursun. Sen toy düzenleyip, tahta otur. Sen yaşlandıktan sonra

XV.15. senin emrinle ben tahta otururum. Babası ona aferin deyip, hem o gece elçiler yolladı ki, ümera ve amilleri hazır etsin-

XV.16. ler. Hepsi toplanıp gelince, büyük toylar başlayıp on üç gün toy edip, iyi saatte Qaraman /elyazmada - Quman/ Han tahta oturdu ve yüz

XV.17. günden sonra kendisi tahttan inip oğlu Yeken Birle İr Biçken Quayı Yav Quy'u tahta oturttu ve o

XV.18. doksan yıl padişahlık yaptı. O çok kahraman, edepli namuslu idi. Bütün memleketleri emrine aldı. Yeryüzünden ona mal gönderiyor-

XV.19. lardı. Doksan yıl padişahlık yaptıktan sonra vefat etti. Oğlu Övrad/?/ Mur Yav Quy Han yas ve taziye merasimin-

XV.20. den sonra toy yapıp, ümera ve yakınları onu tahta oturtular ve onun Qara Alb Art'alı Arslan Han <adında> küçük bir kardeşi vardı. <O> düşman

XV.21. olmuştu. Övrad Mur Yav Quy Han asker toplayıp onunla savaşa başladı. Talas taraflarında karşılaşp, üç gece üç gündüz savaştılar.

XV.22. Övrad Mur galip gelip, onları yendi ve Art'alı Arslan Han ümeraları ile savaşa öldüler. Önce onlara verilen o vilayetleri

XV.23. onlardan geri aldı. Kılıçtan kurtulanlar üç yıllık mal ile peşkeş yığıp gelerek kendi cürüm ve eksikliklerini kabul ettiler.

XV.24. ve Art'alı Arslan Han'ın bir küçük oğlu vardı. Bir gün onu Övrad Mur Ya/v/ Quy Han huzuruna getirdiklerinde, ona bakıp acıdı. Ağlayıp

XV.25. dedi ki yazık atamız bu vilayeti, Uyğur Kavmine vermiş idiler. Eğer

babası bilmemezlik etmese idi, bu zavallı çocuk yetim ve kimse-

XV.26. siz kalmaz idi. Ona Altıtuğac Han adını verdi ve o vilayetin padişahlığını ona verdi. Dedi ki aba ve ecdadımız

XV.27. daima size inayet ve himayet ederlerdi. İnşallah ben de bu günden sonra size külli şefkat ve inayet göstereceğim ve Allah korusun eğer muhalefet

XV.28. edip temerrüd ve isyan yolunu tutsanız, muhalefet edenlere yaptığımı yaparım. Bu sözü söyledikten sonra oradan dönüp köşküne geldi.

XV.29. Babası ve devlet erkânı miras verilen mülkünü o oğlana geri verdikleri için ona toylar düzenlediler ve emretti ki oralardan getirilen esirleri geri

XV.30. göndersinler. Bu yüzden dünyada tam emniyet zahir oldu. Ondan sonra babası öldü. Övrad Mur Yav Quy Han yetmiş beş yıl padişahlık

XV.31. yaptı. Fakat çocuğu yoktu. Onun vefatından sonra Qara Alb Ğuy Han'ın oğlu ki, babası Urça Han ile vuruştığında onu beşikten

XV.32. düşman almıştı. O gelip babasını canlı görüp yetmiş beş yıldan sonra Mur evladı Qara Han padişahlık tahtına oturup,

XV.33. padişahlık ile meşgul olup yirmi iki yıl padişahlık ve hükümdarlık yaptı.

XVI.1. Övrad Mur Yav Ğuy Han uruklarının padişahlığının bitip, Qara Han oğlu Buqra Han padişahlığının başlangıcı

XVI.2. Yav Ğu'un çocukları kalmayınca Doksan yıl sonra, Qara Han oğlu Buqra Han'ı padişahlığa getirip tahta oturtular.

XVI.3. Onun üç oğlu var idi. Büyüğü İltekin, ortancası Quru-Tekin ve Buqra.

Buqra aşı <yemeği> ona bağlanır. Sebebi ise bir gün orduya varıp

XVI.4. askerin tamamı aç olmuştu. Ne pişirelim diye sordular. O acele olsun diye bir parça unu hamur yapıp, elinin ayasına yassı

XVI.5. edip kazana koyuyor idi. O tarihten bugüne kadar o aş halk içinde meşhur oldu. O, bütün halka adalet ve insaf

XVI.6–7. edip onun zamanında raiyetin durumu düzeldi ve mutluluk vardı. Onun, çocuklarının annesi Bayır Hatun adında bir hatunu vardı. <O> gayet akıllı idi ve çoğu kararı o verirdi. Takdiri ilahi o kadın vefat <etti>. Buqra Han taziye merasimi

XVI.8. ile meşgul olup, üç yıl devamlı evden çıkmadı. Bu yüzden yaşlı ve zayıf olup, çökmeye yüz tuttu. Ümeraları ona sordular ki,

XVI.9. üç oğlundan hangisini kendine vekil yapıyorsun? O dedi ki keneş yapıp, hangisini seçerseniz, onu padişahlığa tayin

XVI.10. edin. Onlar dediler ki ihtiyar sizdedir. Buqra Han dedi ki ortancası bütün işlere yetişip, akli hepsinden fazladır. Ondan sonra

XVI.11. ümera yedi gün toy yapıp Qurı-Tekin'i padişahlığa getirdiler ve üç ay sonra Qurı Han babasına dedi: senin hizmetin

XVI.12. için bir kız alacağım ki sana hizmet etsin ve anamın yerini tutsun. Buqra Han ağlayıp dedi ki: hangi hatun annen Bayur Hatun'un yerini

XVI.13. tutacaktır? Korkarım ki benim ve çocuklarımla arasına fitne salsın. Qurı Han, Emin Külme'nin / / kızını ona alıp,

XVI.14. toylar düzenledi. Emin Kümle / / ümera ileri gelenlerinden idi. Kış günlerinden bir gün Buqra Han yatıyor idi. <Babasının> hatunu Qurı Han'ı ıssız

XVI.15. bir yerde yakalayıp, ona tama edip dedi ki beni bu yaşlı adam için

alıp, bana hiç bakmazsın. Qırı Han'a gayret ve hamiyet gelip, kızgınlık ve gazap ile

XVI.16. dedi ki sabah babamla konuşup, senin cezanı vereceğim. Bunu deyip, yanından ayrılıp, kendi evine gidip yattı. Kadın o

XVI.17. korkudan, yarın babasına o sözü deyip rezil olmasın diye acele edip babasına dedi ki reva mı oğlun Qırı Han bana

XVI.18. ihanet gözü ile bakıp, kötü işleri kalbinden geçiyor. İşte! Ayağının izi. Geldi. Ben ona el vermeyince döndü. Buqra Han bu

XVI.19. sözü işitip, alev gibi tutuşup, ümeralarını çağırıp onlarla bu durumu keneş kıldı. Ümeraları şöyle dediler: maslahat odur ki onu yakalaya-

XVI.20. İm. Buqra Han icazet verince, ümera Qırı Han'ın kapısına geldiklerinde o henüz yatıyordu. Dediler: seni yakalamamız için emir verdiler.

XVI.21. Qırı Han şaşırıp askerinin ona asi ve düşman olduğunu düşündü. Ümera babanın fermanı ile yakalıyoruz dediler. Babasının fermanını

XVI.22. duyunca, o elini verdi. Onu yakalayıp, o sözü ondan sordular. Qırı Han dedi ki bu iş ondan vaki oldu.

XVI.23. Ben onun ırzına göz dikmedim. O önce davranıp, <olayı> arz etmiştir. Aralarında olan olayı ümeralara deyince

XVI.24. ümera gerçek durumu babasına anlattılar. Babası ümeraya dedi ki bu işte siz ne akıl verirsiniz. O zamanda dağ ortasında bir ejderha vardı,

XVI.25. Div Qayası adlı. O dağ çok büyük bir çöl kenarında idi ve o dağ eteğinde üç ağaç vardı. Her birinin altında bir su çeşmesi <var idi>.

XVI.26. Her kim bir suçla suçlansa, onun bir yerini yaralayıp, o ejderhanın yanına gönderiyorlardı. Eğer o suçlu olsa ejderha onu derhal yer idi

XVI.27. ve eğer suçu olmasa idi o yaralı yeri iyileşir idi. Bundan dolayı

herkesin iyilik ve kötülüğünü bilirler idi. Buqra Han

XVI.28. oğlunu o ejderhaya gösterdi ve gözüne mil çekip bir deveye bindirip bir aşçı ile oraya göndermelerini buyurdu.

XVI.29. O aşçı, o devenin ipini çekip/?/ o çöle doğru ve ejderhaya yöneldi. O zamanda Ilıq Sarqıl-baş /?/ sipahsalar idi.

XVI.30. O iş vaki olduğunda o kayıptı. Gelip bu işi görünce, şöyle düşündü: babasını öldürüp, başını oğlunun karşısına getireyim

XVI.31. ve onu yoldan döndürüp getireyim. Yine şöyle düşündü ben babamı çok seviyorum. Şayet Qırı Han da babasını çok seviyordur. Eğer onu

XVI.32. öldürsem ona hoş gelmez. Maslahat odur ki onun hizmetine gireyim. Eğer icazet verirse dönüp babasını öldürürüm.

XVII.1. Çok acele ile onun ardından koştu ve seher vaktinde ona yaklaşıncı Qırı-Tekin at sesini duyup, dedi ki: bakın kim

XVII.2. ardımızdan geliyor? O bakıp dedi ki bir ordu ardımızdan ulaştı. Sordu serdarı nasıl bir kişidir? Dedi ki bir kişi boz ata

XVII.3. binmiş geliyor. Qırı Han dedi ki o atlı Sarqılbaş'tır. Eğer kardeşlerim olsa idi atlarının kara olması gerekir idi.

XVII.4. Yaklaştıklarında atlarından inip, Qırı Han'ın ayağını öpüp, çocukları ağladı. Qırı Han dedi ki ey vefadar dost! Çok

XVII.5. hizmet hakkını bana bağışlayıp kardeşlerim yerine sen geldin. Şimdi sen dönüp kendi evine var. Allah beni korur;

XVII.6. çünkü bu konuda hiç günahım yoktur. Eğer sağ selamet gelsem iyi yoksa sen bilirsin ve çocuklarımı <koru>. O ağlayıp dedi ki, dönmeyece-

XVII.7. ğim. Bu yolda sana iyi ve kötude muvafakat edeceğim. İki ay yol

yürüdükten sonra birden üç ağaç gözüktü. Ilıq dedi bu üç ağaç-

XVII.8. tan hangisine yöneleceğiz. O dedi ortanca ağaca ki ben ortanca çocuğum. O esnada üç dağ koçu peyda olup Ilıq at sürüp

XVII.9. ejderhanın yanına geldi. Baktı ki Qurı Han bir çeşme kenarında yatıyor ve göğsünün üzerine bir ejderha çıkıp, gözüne doğru eğiliyor idi.

XVII.10. Onu görüp korkup kılıcını çekip o ejderhaya vurmaya düşündü. Ejderha dedi ki hiç düşünme, o bütün günahlardan arıdır. Derhal

XVII.11. dilini onun gözüne sürüp, önceki gibi görür oldu. Ondan sonra selamete dönüp eve vardılar. Haber aldılar ki düşman

XVII.12. gelip Buqra Han'ı yakalamışlar. Onlar gelip, düşman askerine vurup, onları darma dağan ettiler. Ondan sonra babasının huzuruna

XVII.13. gelip, başından geçenleri anlattı. Buqra Han dedi ki bu kadını bana aldığın gün dedim ki aramıza fitne sokacak, sen o sözümü

XVII.14. kabul etmedin. Şimdi o kadını sen bilirsin. Qurı Han buyurdu: dört at getirdiler, her kol ve ayağını bir atın kuyruğuna bağlayıp

XVII.15. o atları ürküttüler. O kadın hemen parça parça oldu. Qurı Han dedi her kim bundan sonra başka kimseye töhmet ve iftira atsa cezası bu

XVII.16. olacaktır. Ondan sonra Buqra Han oğlunu tahta oturttu ve o yetmiş beş yıl padişahlık yaptı. O, vefat ettikten sonra

XVII.17. uruqlarından Ulufaq yedi yıl padişahlık yaptı. Ondan sonra oğlu Arslan Han padişah olup, tahta oturdu. <Onun> kırk hacibi

XVII.18. ve Suvar adlı çok yiğit, hünerli ve eli çabuk bir kulu var idi. Padişah kendi yanından ona yer verip, o kadar yakın tuttu ki padişahın

XVII.19. kulağına söz söylüyordu. Bir keresinde sakalı <padişahın>

hatununun yüzüne değip inaçlar bu durumu çok yadırgayıp, padişaha arz ettiler ki,

XVII.20. bu Suvar'ın padişahı yok etmek ve kendisi galebe ve istila ile padişah olmak gibi kötü emelleri vardır. Biz bu hali bilip, sizden

XVII.21. saklamadık. Arslan Han onu bir yere göndermişti, her ne zaman gelse onu yakalayıp, size vereceğim ki onu parça parça ediniz dedi.

XVII.22. Onlar dönüp, padişah haremine girince hatunlarının büyüğü olan Mal Hatun, <padişaha> bade sunmak için ileri geldiğinde, gördü

XVII.23. ki padişah elemli ve üzüntülüdür. Bunun sebebini padişahıtan sordu. Padişah durumu anlattı ve dedi kalbim ona yabancılaşmış-

XVII.24. tır. O geldikten sonra araştıracağım. Eğer bu söz gerçek olsa onu öldüreceğim. Hatunları dediler: biz de onun eminliğini yadırgıyo-

XVII.25. ruz. Amma o iş başına geldikten sonra bütün padişahlık işleriniz, yeme içmeniz süs buldu ve düzene girdi. Şöyle olmasın! İnaklar

XVII.26. bu sözü kin ve haset yüzünden söylesinler. İyice bakıp, araştırmak gerek. Olmasın ki garazkârların sözü ile onu öldürseniz

XVII.27-28. ve sonra pişmanlık fayda vermeyecek. O gece padişah çok düşünüp, sabah olduğunda haciplerini çağırıp dedi: bu gün Kivker Hisar'a av avlamak için gitmeye niyetim vardır; ancak şöyle küçük bir engel var. Siz oraya gidip, av avlanın. Onlar onun fermanı ile

XVII.29. vardılar. Yine bir gün Suvar geldi. Arslan Han yanında ona yer vermeyip, ona elçi yolladı ki gidip Amanda?

XVII.30. ve Yanı kent'ten üç yıllık mal alsın ve çok hediyeler ve peşkeşler verdi. Yine bir gün bir hile yapıp, kendisini ölü gösterip

XVII.31. Arslan Han vefat etmiş diye hacipler ve Suvar'a haber gönderdi.

Onlar bu haberi duyup acele ile dönüp keneş yaptılar

XVII.32. ki o bize izzet ve hürmet etmezdi ve Suvar'ı bizden daha çok severdi. Onun matemi gerçekte bize toy ve arus-

XVII.33. tur. Yine bir gün Suvar gelip, matem ve taziyet tutup, hatunlarının huzuruna varıp çok dövünüp, sızlanıp ve bu anlamda ağlıyordu. Ne yazık ki

XVIII.1. ümeraları aziz ve mükerrem görürdün. Onlar senden sonra aile, kadın ve çocuklarını korumayıp davul ve bayraklarını kendi evlerine

XVIII.2. gönderdiler. Bundan sonra dirilik neye gerek? Kendimi öldüreceğim ki, dünyayı düşmanların arzusuna <göre> görmeyeyim. Onun o ağlamasını

XVIII.3. Qara Arslan Han işitip birden tabutu açıp, ondan çıktı. Hatunları onu görüp korkup kaçtılar ki nasıl ölü kimse

XVIII.4. dirilir. O kalkıp Suvar'ı çağırıp kucaklayıp dedi ki senin gerçek hizmetin ve inancın bana malumdur. Suvar dedi ki gelmişsin

XVIII.5. beni kendinle götür. Arslan Han ona istimalat ve dilhoşluk verip dedi ki Allah Taala bana yeniden can verdi. Hiç gam yeme.

XVIII.6. Her ne isteğin ve maksadın varsa öyle yapacağım. Padişah dedi ki Suvar, çocukları İl Arslan ve Mahmud, bütün hadam ve haşamları ile atlanıp

XVIII.7. o kırk hacibi getirsinler. Onlar gidip o kırk hacibi padişah huzuruna getirdiler. Onlar pişman ve utanmış <olarak> gözlerini yere dikti-

XVIII.8. ler. Padişah kızgınlık ve sinir ile onlara bağırıp dedi ki niçin gözlerinizi yere dikiyorsunuz? Dediler ki çünkü suçlu ve günah-

XVIII.9. karız. Padişah dedi ki siz Suvar'a her ne kast ettiyseniz, o size ait oldu ve Suvar'a dönüp dedi ki onları kendi mükâfatlarına (ulaştır)¹⁶⁴

¹⁶⁴ Godarow, a.g.e., s. 49.

XVIII.10. Suvar onları yol başlarına götürüp, musla kıldı. Yani onları tek tek yapıp yollar üzerine bıraktı ve dedi ki her kim kendi padişahına kast

XVIII.11. etse cezası budur. Padişah kendi emirliğini, naipliğini ve hacipliğini Suvar'a vazifelendirdi ve kararlaştırdı ve yetmiş yıl devlet, saadet ve haşmetle padişah-

XVIII.12. lık yaptı. (O vefat ettiğinde)¹⁶⁵ çocukları küçüktü, Derkulik adında ağabeyinin bir çocuğu vardı. Ondan sonra padişah olup on beş yıl padişah-

XVIII.13. lık yaptı. O vefat ettikten sonra [Eslî Han] tahta çıkıp padişah oldu. O, yaşlı güngörmüş bir kişi

XVIII.14. idi. Üç yıldan sonra kendi oğlu Şa'ban Han'ı padişahlık tahtına oturttu ve o yirmi iki yıl padişahlık yapıp

XVIII.15. ondan sonra oğlu Turan Han babasının yerine padişah oldu ve o da yirmi yıl padişahlık yapıp kendi oğlu Alı

XVIII.16. Han/?/'ı hükümetine namzet kıldı ki, <onlar> kırk bin atlı idiler. Yüz seksen yaşında Qunduz Qardıcı vardı. Onu vezirlik ve

XVIII.17. naibliğine tayin etti ki, onun uygun gördüğünden ve sözünden çıkmasın ve beline bir kılıç bağlayıp, ona Qılıc arslan adını koydu. Onlar Horasan

XVIII.18. toprağına ulaştıklarında birkaç sene geçtikten sonra buluş çağından delikanlılığa erişti. Sürekli günah ve oyun ile meşgul oluyordu ve geceleri ümera-

XVIII.19. ların evlerine varıp kızlarına kast ediyordu. Onlar tahammül edip, ona Şahı Bidadger adını koydular. <Hepsi> ittifakla Atabek Qardıcı'nın(?) huzuruna gelip ondan

XVIII.20. şikâyet edip durumu ona izah ettiler. Atabek ona çok engel olmak

¹⁶⁵ Halimov, a.g.e., s. 94.

istedi; ama hiç fayda vermedi. Nihayet onu tutuklamaya karar verdiler.

XVIII.21. Şah Melik kaçıp, nehirden geçip Yulduz Qardıcı(?) da onun ardından gidip, Ali Han'ın huzuruna vardılar. Yulduz, oğlunun durumunu tamam

XVIII.22.-23. ona açıklayıp dedi ki benim söz ve nasihatımı kabul etmedi ve bu çirkin iş meydana geldi. Ali Han oğlum bunları duyarsa yanıma gelmeyip kaçır diye düşündü. Dedi ki yalan söylüyorsun. Bu bozgunculuk senden çıkmıştır; çünkü o çocuk idi. Şah Melik onu işitip babasının huzuruna

XVIII.24. gelip, babasının ayağını öpmeyi düşündü. Babası başına vurup dedi ki bu uğursuz bedbahtı tutun. Onu yakalayıp, hapis ettiler.

XVIII.25. Yulduz Qardıcı'yı çağırıp, ondan özür dileyip dedi ki bu oğlanı zincirlerle bendleyip, götürüp düşmanlarına teslim edin ki onu kendi istedikleri gibi

XVIII.26. öldürsünler. Onlar oğlanı bu düstur ile götürmek ve düşmanlara göstermek maslahat değildir diye keneş yaptılar. Eğer onu öldürseler

XVIII.27. gururlanıp fitneler ortaya çıkar. Gelip, babasıyla da harp ve mücadele ederler. Oğlunu yakalayıp, hapsettiğini bütün halk gördü.

XVIII.28. Şimdi maslahat şudur, onu bir yere gizleyeceğim. Varıp o kavme diyeceğim ki Ali Han oğlunu yakalayıp bana verdi

XVIII.29. ki getirip size teslim edeyim, <taki> ondan intikamınızı alabilirsiniz. Eğer o kavim kabul etmeyip, baş kaldırsa, oğlum canlı

XVIII.30. olacak. Onu askerle gönder ki onları itaat ettirip, boyun eğdiresin. Ali Han'a bu fikir doğru görünüp Qardıcı?/<ya o işi> buyurdu ki o kavim arasına

XVIII.31. varsın ve oğlunu gece gizledi. Qardıcı onların huzuruna varınca, o durumu onlara anlattı. Onlar dediler ki Ali Han kendi oğlunu

XVIII.32. öldürmedikçe, biz ona güç vermeyeceğiz ve onların lideri Qın

Qorğut idi. Horasan memleketine adam gönderip mal isteyince raiyet kabul edip,

XVIII.33. cevabına dediler ki biz ancak aranızdaki ihtilaf bittiğinde ve padişah belli olduğunda mal veririz. (Böyle olunca)¹⁶⁶ bin kişi gönderdi ki Amuya

XIX.1. suyunun etraf ve civarında oturanları göçürüp Merv'e göndersinler. O topluluğun ümeralarından bir fakih vardı. Gayp

XIX.2. ve esrara vakıf idi. Adı Emiran Kâhin <idi>. Qın Qorğut ona dedi ki Ali Han ile düşmanlık nasıl olur <bir> bak. O bir saat düşünüp

XIX.3. dedi ki aranızda bir kişi çıkacak, adalet ve insafla meşhur ve mevsuf olacak ve ev yonucu olacak, adı Toqsurmuş, Eraqucı/?/

XIX.4. Hoca'nın oğlu. Onun üç oğlu olacak: biri Duvaq, biri Toğrul ve biri Arslan ve hem bu gece rüya da gördü ki onun göbeğinden üç ağaç

XIX.5. çok fazla budaklar ile göğeriıyor, başları gökyüzüne ulaşır'asluha sabitun ve fer'uha fissema. Kahin dedi ki sakın bu

XIX.6. rüyayı kimseye söyleme. Kaç oğlun vardır? Dedi ki üç. Dedi ki üçü de padişah olacaktır. Ona o söz garip geldi;

XIX.7. çünkü o büyük bir derviş idi. Amma gidip, iki üç kanat evi vardı, satıp, koyun alıp sadaka verdi. Üç oğlu da yiğit,

XIX.8. şecaatli ve dilâver idiler. Sürekli av avlıyorlardı. Oğur (Oğuz) ümeraları gördüler ki onlar güzel av avlıyorlar. Avcılık beyliğini onlara verdiler

XIX.9. ve ümera yine Horasan vilayetlerinden mal istediler. Raiyet icabet etmediler. Qorğut dedi ki birkaç atlı bana ver, varıp mal alıp

XIX.10. getireyim. Ona bin kişi verdiler. O önden elçiler gönderdi ki niçin mal vermezsiniz? İşte şimdi had ve hesaptan fazla asker (üzerinize Halimov: 98)

¹⁶⁶ Togan, a.g.e., s. 72.

varır dedi

XIX.11. ve buyurdu ki herkes iki torba toprak götürsün ve torbaları deşip, <atları> acele ile sürüyorlardı. O deşiklerden topraklar

XIX.12.-13. dökülüp, tozundan hava karanlık olup, gözler görmez oldu. Elçiler de, Soltan Toğrul çok askerle sizleri helak edecek, ehl ve ailelerinizi esir edecek diye dile düşürdüler. Toğrul her nerede konaklasa, ateş yakmayı emrediyordu. Çünkü kalplere

XIX.14. korku düşüp, riayet mal vermeyi kabul ediyordu. Asker gelmesin dönsün, riayet mal verecekler diye elçi gönderdiler. O varıp riayet-

XIX.15. ten mal ve hazine alıp, döndükten sonra çok köşkler yaptı. Onu kendilerine emir ve şah yaptılar. Bu esnada Yulduz Qardıcı'yı Toğrul'un huzuruna getir-

XIX.16. diklerinde, Toğrul'dan çok heybet ve korku Qardıcı'nın gönlüne düştü. Toğrul sana bir soru soracağım, doğru söyle dedi. Söylerim dedi.

XIX.17. Sen buraya ne yapmak için geldin? Dedi. O dedi ki Ali Han kendi oğlu Şah Melik'i yakalayıp bana verdi ki size getirip teslim edeyim

XIX.18. ve siz intikamınızı ondan alalım. Şimdi yolda Carkend vilayetinde kalıyor, tez gelecektir. Toğrul eğer bu sözü doğru

XIX.19. desen benden selametle kurtulursun dedi. Yoksa seni zor ve işkence ile öldürürüm. Qardıcı korkup, gerçek durumu doğrulukla söy-

XIX.20. ledi. Toğrul Qardıcı'yı hapse atıp, birçok kişiyi ona koruma yaptı ve on altı bin kişiyi orada bırakıp on dört bin kişiyi seçip ondan altı

XIX.21. bin kişiyi kardeşi Luqat'a verdi ki, (onlar Halimov: 99) sağında toplandılar ve altı bin kişiyi küçük kardeşi Arslan'a verdi, (onlar Halimov 99) solda toplandılar

XIX.22. ve Toğrul kendisi iki bin kişi ile Şah Melik askerinin karşısına gelip durdu. Onunla birlikte yirmi bin kişi vardı. Pusu arasına

XIX.23. ulaştığında, kardeşleri pusudan çıkıp Şah Melik'in askerini ortaya alıp, birçok kişiyi öldürüp, Şah Melik'i birçok itibarlı emiri ile yakaladılar.

XIX.24. Toğrul muzaffer ve mensur döndü. Ali Han Toğrul'un sultan olup, Şah Melik'i öldürdüğünü duydu. Gam ve kederden hastalanıp

XIX.25. iki yıl sonra vefat etti ve ondan sonra saltanat Toğrul'a geçti. Büyük kardeşi Luqat'ı Ğazneyn ve o tarafların hükümetine

XIX.26. yolladı. Küçük kardeşi Arslan Şah'ı Rum memleketinin hükümetine yolladı. O Ermen'e ulaştınca kendi ümeralarından Arslan

XIX.27. Şah'ı Ermen emirliğine yolladı ve kendisi Rum'a varıp bütün vilayetleri musahhar etti. Birkaç yıl sultan Toğrul'un huzuruna gitti ve o

XIX.28. yirmi yıl padişahlık yapıp vefat etti. Ondan sonra kardeşi / /¹⁶⁷ onun yerine oturup yedi yıl padişahlık yaptı. O

XIX.29. da vefat edince / /¹⁶⁸ padişahlığa getirdiler. Bu Uyğur dilinin adıdır, on iki yıl padişah-

XIX.30. lık yapıp ondan sonra / / asilzadeyi padişahlığa getirdiler. O Maveru-u-nnahr'da oturuyor <idi> ki Samanı-

¹⁶⁷ "Dukak. Halimov, a.g.e., s. 100."; "Dukak. Godarow, a.g.e., s. 53."; "Tuqaq. Togan, a.g.e., s. 75."

¹⁶⁸ "Tokuz Yavğuy. Halimov, a.g.e., s. 100."; "Toquz Yavquy. Togan, a.g.e., s. 75."

XIX.31. lar tarihinde ona Saman Huda diyorlardı ki bütün Samanların atasıdır. Ondan sonra / /¹⁶⁹ padişah-

XIX.32. lık yapıp ondan sonra Lükem Yav Quy padişah oldu. O henüz küçüktü. Qaraşıt adlı <biri> asker hazırlayıp, üstüne

XIX.33. gelip, büyük bir savaş yaptılar. Şöyle oldu. Lükem Yav Quy zor ve güç bir durumda kaldı. Küçük bir kardeşi vardı, beşikte onu esir götürdüler ve ganimet almakla

XX.1. meşgul olunca yine bu asker kuvvet tutup, gayret ve hamiyet nedeniyle kadın erkek toplanıp, Qaraşıt'ın ardından gidip onları

XX.2. kesip hezimete uğratıp döndüler. Birkaç yıl sonra, o çocuk kardeşi haber yolladı ki ben büyük oldum, bana bir ordu

XX.3. yardım amacıyla gönder. Bu düşmanın arasından kendimi dışarı atayım. Lükem Yav Quy ona Şerik adını vermişti. Onların arasından

XX.4. sıyrılıp, kendi kardeşine katıldı. Aralarında çok savaş olup, çok kişi ölüp nihayet döndüler. Şerik huzura gelip

XX.5. kendi halini anlattı. Kardeşi ona çok iyilikler etti, şefkat ve merhamet etti ve yirmi yıl padişahlık yapıp, vefat etti. Şerik kardeşini

XX.6. tabuta koyup bir yıl evde sakladı. Kendisi memleket işleri ile uğraşıyordu. Bir yıldan sonra umera toplanıp Şerik'i padişahlık tahtına oturttu-

XX.7. lar ve kardeşini defnettiler. O on yıl padişahlık yaptı. O vefat edince oğlu /boş/¹⁷⁰ padişah

XX.8. oldu ve ondan sonra Qayı soyundan Mahmud Sebüktekin doksan üç yıl padişahlık yaptı. Bazı Hind yurtlarını aldı. Onun

¹⁶⁹ “Ağım Yavğuy. Halimov, a.g.e., s. 101.”; “Ağım Yavquy. Togan, a.g.e., s. 75.”

¹⁷⁰ “Sebuk Tegin. Halimov, a.g.e., s. 102.”; “Sübektekin. Togan, a.g.e., s. 76.”

XX.9. hikâyesi bundan önce anlatıldı. Ondan sonra oğlu Mes'ud padişah oldu ve o kışlak için Curcan ve Mazanderan'a geldi.

XX.10. Toğrul'un uruqları, Selcuq'un evlat ve uruku, Çağrı Bek ve Davud, Merv, Balh ve Herat vilayetlerine yayıldılar. Sultan Mes'ud mal

XX.11. isteyince vermediler. Biz kendi adamlarımıza veriyoruz. Biz de padişahın neslindeniz dediler. O yıl Mes'ud Şah Curcan

XX.12. ve Mazanderan'a kışlak için varmıştı. Çağrı Bek ve Davud gidip, Mahmud Ğazneyn'in payitahtını alalım diye keneş yaptılar. Mes'ud bu olay-

XX.13. dan haberdar olunca, otuz bin kişi ile gelip, Merv'i kuşattı. Selcuq'un oğulları elçilerini dışarı gönderdiler ki sabah

XX.14. kefenlerimizi boynumuza asıp, çok mal ile hizmetinize hazır oluruz dediler ve elçilere dediler ki, Soltan Mes'ud'un köşkünü ve gece yattığı

XX.15. yerini iyice araştırıp, öğrenip gelin. Onlar gelip, tespit edip vardıklarında Çağrı Bek kapıda yüz kişi bırakıp, ittifak etti ki

XX.16. gece hepsi toplanıp, bir kapıdan çıkıp, düşmana baskın yapacaklar. Gece yarısı münacatda <şu ayeti> okuyordular. 'Ya Davud inna ca'alnake

XX.17. halifeten fil-arzi' Davut o ayetin tefsirini malum edip, onu fal tutup yine kulak verince <yine> mukrı okuyordu.

XX.18. «tu'izzu men teşa-o ve tuzillu men teşa-o biyedikel-hayru inneke 'ala külli şey'in qadır» bu ayetin de manasını bildirip, onu da güzel fal tutup

XX.19. yiğit ve cesur olup kardeşi Çağrı Bek'i çağırıp ittifakla şehirden çıkıp, askerın dört yanından düşmana baskın düzenledi.

XX.20. Derhal Mes'ud'u yakalayıp, Davud'un karşısına getirdiler. Selcuq Qınık boyundan, Alucı hocanın oğlu Toqsurmuş'in neslindedir.

XX.21. Onun gibi Soltan Muhammed Horezm Şah'ın büyük cediti Oğuz soyunun Bekdili evladından Nuştekin Ğarca idi. Nuştekin, Selcuq sultanlarının

XX.22. hizmetkârlarındandı. Oğuz soyundan olan padişahlar onun neslindedir. Qayı, Yazır, Eymür, Ovşar /elyazmada Evşer/, Bekdili ve Salğurular'ın hikayeleri şudur: Qorğut'un nökerlerinden biri olan Qınıq Şah Melik emirlerinden idi. Adına Salur Dikli

XX.24. de diyorlardı. Şah Melik'in hizmetinde bütün ümera merv'e toplandılar. Salur kendi haşamının on bin kişisi ile göç edip, Horasan civarına

XX.25. girip, Qohustan, isfihan ve Tabas topraklarında uzun yıllar talan ve yağma ediyordu. Selcuqlar bu memleketleri istila ettiklerinde bu Salur onlara

XX.26. katılıp, (uzun Halimov: 104) zaman onlara hizmet edip nihayet çocukları fars tarafına vardılar ve o memleketleri aldılar. Fars atabekleri ki

XX.27. onlara Salğuri derler. Hepsi onun soyundandır. Yine /...../¹⁷¹ adında bir emir bin kişi ile Ceyhun'nun öte tarafında yurtları var

XX.28. idi, Horezm sınırında. Onun evladı Qutlığ Bek, Qaran(qazan?) Bek ve Qaraman Bek'tir. Hala onun nesli devam eder. Rum

XX.29. Türkmenleri, o zaman Toğrul Selcuqı Rum'a gittiğinde, Qaraman ve Asraf(Esraf) gibi, yirmi bin Türkmen onunla birlikte idiler. O döndüğünde

XX.30. onlar orada yerleştiler. Emirleri ve beyleri Qınıq soyundan Arslan Soltan idi. Doğrusunu Allah bilir ve herkes ona dönecektir.

XX.31. bu kitabı kul Salar Baba Bin Qul'alı Salar

XX.32. harıdarı rebülevvel ayı

XX.33. dokuzyüz altmış üç yılında yazmıştır. (milat 1555-56)

¹⁷¹ Bu isme diğer Oğuznamelerde de tesadüf edilmemiştir.

Dizin

Dizini hazırlarken

Üzerinde çalıştığımız Oğuzname’de Dizin-Sözlük kısmını hazırlarken Kutadgu Bilig’in Dizini esas alınmıştır. Ancak metin üzerinde çalışırken bazı eksiklikler gözümüze çarptı. Bu eksiklikleri dizin-sözlük kısmında teker teker gösterip göndermelerde bulunmamız zor olacağından liste halinde eksik gördüğümüz kelimeleri başlıklar halinde vermeyi uygun gördük.

Yanlış okumalar

Aşağıda metinde satır numaraları ile verilen kelimeler Dizin-Sözlük’te düzeltilerek çalışmamıza alınmıştır. Müstensihin yanlış yazımından kaynaklanan kelimelerin orjinal yazımına dokunmayıp dipnotta doğrusu göstermeye çalıştık.

SATIR	METİN	DİZİN
I.6.	mozi'-larda	movzi'-larda
I.7.	manısı	ma'nısı
III.10.	blub	bolub
III.24.	k'arang'ulıq	qarang'ulıq
III.29.	qlıb	qılıb
III.31.	ağnada-lar	ağnadı-lar
IV.5.	v	ve
IV.33.	kelb	kelib
V.13.	qlıb	qılıb
V.15.	bilada	biladı
V.26.	tutuyu	tutub

V.33.	ba'd	bad
VII.5.	k'ılmaq-ğa	qılmaq-ğa
VII.6.	qıl'an-lar	qılğan-lar
VII.25.	azımat	'azımat
VIII.5.	muraca,at	muraca'at
IX.23.	mutaarrız	muta'arrız
X.17.	andak	andaq
X.32.	vaq'	vaqı'
ııı.14	vakı'	vaqı'
XI.16.	laqb	laqab
XI.33.	eziz	'eziz
XII.2.	kşi	kişi
XIII.10.	vezire	veziri
XIII.20.	elem	'elem
XIII.30.	tu tub	tutub
XIV.29.	andie	andın
XIV.33.	yüzüidin	yüzidin
XV.9.	ven	ve
XIX.31.	samanı'larnıñ	samanılarınñ
III.8.	yağı dir-irdiler	yağı dir irdiler
IV.12.	qıldıkim	qıldı kim
IV.28.	leşgeri-leriniñ	leşger-leriniñ
VI.3.	neqadar	ne qadar
VI.27.	yoqturur	yoq turur

VII.31	imdimaslahat	imdi maslahat
VII.33.	yoqturur	yoq turur
VIII.32.	uruşor-irdi-ler	uruşor irdi-ler
XI.31.	dirirdi-ler	dir irdi-ler
XVII.6.	yoqturur	yoq turur
XIX.2.	ve	ne

Eksik okumalar

Kiril harfli metnin birçok yerinde eksik okumalar vardır. Biz bu eksik okumalara metnin tercüme kısmında işaret ettik. Çeşitli kaynaklardan edindiğimiz bilgiler doğrultusunda, o kaynakların adlarını ve sayfalarını vererek tamamlamaya çalıştık.

XV.31	bir	bir<le>
XVI.7.	vefat ...	vefat <qıldı>
XVIII.31.	... qıldı	<şerh> qıldı

Gereksiz tekrarlar

Metinde sadece bir yerde gereksiz tekrar yapıldığını tespit ettik.

XVIII.18 Yerike

Türkçe kelimelerdeki tutarsız okumalar

Türkçe kelimelerde bir kelimenin birden fazla okuyuş şekli ile karşılaşmak mümkün. Böyle kelimeler aşağıda gösterilmiştir.

Yav Qu I.7

~ Yav Quy XII. 19, XII.24, XII.29...

Yav Ğu XIV.30, XVI.2, XIV.30	~ Yav Ğuy XVI.1
Uluĝ 1.7, 111.10, v.22, v11.15, v111.10...	~uluq 1.5, 11.29, 1x.22, v1.31, x.17
Qayıt1b 11.3	~ qayıt1b 1x.28, xv1.31
Qara S1lik 111.20, 1v.17, 1v.31, 1x.5, v111.32...	~ Qara S1l1k 1v.15
Buşı Hoca 111.13, 111.18, 1v.15, 1v.21, 1x.1...	~ Busı Hoca x111.10
atlıĝ 1.5	~ atlıq 1.8, 11.29, 11.33, x11.21, x1v.9...
Bayandır x11.29	~ Bayındır x11.2
Evşer xx.22	~ Ovşar x1.22, xx.22
Eymur x11.2	~ Eym1r xx.22
onĝon x1.22	~ onqon x1.33
oĝul 1.9, 1x.29, x1.12, x111.17, x1v.29, xv.14	~ oĝıl+ xv111.21
Oĝuz 1.26, 11.12, v.9, v1.13, 1v.9, 1x.11...	~Oĝur XIX.8
birle 1.9, 11.18, v11.8, v111.10, xx.29...	~ birli 11.31 ~ bilen v111.2
Di v.21, x111.16, x1v.24, xv.28, xv1.16...	~ diy 1.10 ~ ti 1.22, 11.12, 111.12...
eye x111.2	~ iye 111.21 ~ ikelerike

Yabancı kelimelerdeki tutarsız okumalar

ahanat 11.4	
antakiye v.15, v11.22, v11.24	~antaktiye v11.30
asraf(esraf) xx.29	
beĝayat 1x.6, v111.14, , x1.9, x11.25, x1v.13...	~beĝayet 1.5, 11.2, v.31, x111.28
davana V.2	~ divana v11.6
dilavar xx.19	~ dilaver x1x.8
en'am+ 1v.12	~ in'am 1. x.30, x.33, xv11.30

bendeliq v.3, vi.33	~ bendelik vi.1, vi.15
erkan-ı devlet xv.29	~ erkân-i devlet xii.20
hadd+ iv.8	~ hedd+ xviii.18, i.16, xiii.28, xiii.32
hıdmat xi.10, xvii.5, xviii.4	~hızmat+ ix.33
hamiyet xvi.15	~ hamıyyat xx.1
hazana viii.27, xix.15	~hazına vi.21
herayına iii.22, ix.2, xiv.21	~ herayna xii.31
imarat+ vii.21	~ imaret xviii.11
ittıfaq ii.4	~ittıfaq ix.29,
ittıfaqan xiii.16	~ittıfaqan iv.1, iv.8, ix.30, x.17, x.24...
‘aqıbat iii.15, iii.2	~ ‘aqıbet ii.9, iii.31, vii.4, xviii.20...
kifayat vi.30	~kifayet xii.26
ma’na+ xi.9	~ma’nı xvii.33
maveraunnahr+ xix.30	~maveraunnähr ii.21
mö’teber i.7	~mu’tabar xix.23
muşahada iv.32-33, vii.12	~ müşahıda i.13-14, i.21
muttafiq ii.5	~muttafiq vi.18
najad+ ii.11	~ nejad+ iv.11, xx.20, xx.21, xx.22
navahı+ iv.9	~ nevahı+ iii.9
nıza’ xii.11	~nıza’ xii.16
padışah i.7, x.12, xi.11, xiv.9, xvii.18..	~padışih+ iii.1
ruzgärdide xviii.13	~ruzıgär dide vii.7, xi.10
seyram xii.15	~sayram+ ii.21, ii.20
memalek+ xix.26 ~ memalik+ ii.20	~mämälik+ vii.24 ~ memälik xii.33, xiii.9

	A		xix.2, xix.29, xix.3, xx.22,
aba	<A. ata, soy, sop		xx.27
	a. xv.26		a.-ına x1.31
	a.-mız xv.25		a.-ını x1.20, x1.8, x11.20, x111.17,
abadan	<F. Mamur, bayındır		x111.26, x111.31
	a. bol- iv.30		a.-ınıñ (a. ast+) x1.19, x11.14
abd	<A. kul, köle		a.-ları v.23
	a. xx.31		a.-nı (a.qoy-) x111.21
ac	aç, karnı aç; acıkmak	adlıq	adlı
	a. qal- ix.30		a. xvi.25, xvi.7, xv111.12
	a. bol- ix.30, xvi.4	aferide	<F. yaratılmış, mahluk
	a. (qal a.) x.2		a. v1.8, v111.15, x.18, x111.27
aç-	açmak		a.-ğa v11.10
	a.-1b ix.8	aferin	<F. aferin
açıl-	açılmak		a.(a. oqu-) xv.15
	a.-dı (hova a.) xiv.14	ağaz	<F. başlama, başlangıç
ad	ad, isim krş. at		a. qıl- 1.13, xiv.17, xv.16
	a. qoy- 1.15, 11.18, 11.20, x.19,		a.-ı xvi.1
	x111.18	ağır-	bağırmaq, haykırmak; zoruna
	a. qıl- 1.16, iv.10, xv.26,	gitmek	
	xv111.19, xx.3		a.-1b x.18
	a.-1 111.17, v.23, v.23, v.24,		a.-1b bol- xv.10
	v.24, v.24, v.24, x1.30, x1.9,		a.-mab xv.10
	x11.24, x11.27, x11.28, x111.2,	ağna-	yere yatıp yuvarlanmaq,

debelenmek	a.-ğa xx.19
a.-b (qumğa a.) ııı.30	a‘mam <A. amcalar
a.-dılar (qumğa a.) ııı.31	a. ıı.6, ıı.7
ahalı <A. ahali, halk	a‘qab <A. sonraki kuşak, oğullar
a.(Hind a.) ıı.25, ıv.28	a.-ı xx.28
a.-sınıñ (Hind a.) ıı.25	a‘yan <A. ileri gelenler
ahanat <A. ihanet	a.-ları ıı.25
a. ıı.4	ajdaha <F. ejderha, büyük yılan
ahır <A. son, sonunda; nihayet, en	a. xvı.24, xvı.26, xvı.26,
son	xvıı.10, xvıı.9, xvıı.9
a. vıı.4, xııı.16, xv.11 (a. ömr+)	a.-ğa xvı.28, xvı.29, xvıı.10
xı.1	aksayı maşrık<A. en uzak, en son,
a.-ğa(a.yet-) vı.4	nihayet, irak
ahval <A. hal, durum	a.-da xııı.1
a. bil- ıx.21	al ön, ön taraf; huzur
a.-ı vı.10, vıı.2	a.-ıda vı.28
a.-ıdın (Oğuz a.) ıı.29, vı.20	a.-ığa ııı.32, ıv.10, ıx.32, v.25,
a.-ını ıv.10, vı.16, vı.33, vıı.12,	xıv.29-30; (a. kel- xvııı.23-24,
xvııı.21	xvııı.7
a.- ınıñ ıv.13	al- almak; fethetmek; evlenmek;
a.-larını ıx.19	ele geçirmek; geri almak
a.-larını (öz a.) ııı.11, v.29	a.-a bilseñiz ıx.22
a.-nı v.32, vı.5, xvııı.31	a.-a körüñ ıx.22
a‘da <A. düşman	a.-dı (qaytara a.) xv.23

a.-dılar VIII.17	a.-mas men (tuta a.) XIV.5
a.-ğan (a.çaq+) II.18	a.-mas men (yırta a.) XIV.6
a.-ğanda XVII.13	a.-mas sen (qıla a.) XIV.7
a.-ğay siz (qıla a.) III.28, VII.33; XIX.18.	a.-maqğa XIX.33
a.-ğay men (qıla a.) VI.3	a.-may biz (tuta a.) VIII.33
a.-ğay sen XII.23, XIV.21	a.-or siz (qıla a.) VI.26
a.-ğay XIII.2, XVII.30	a.-or men XVI.12
a.-ğay men XIV.23	a.-or biz (qıla a.) XIV.7
a.-ğay biz VI.5	alahidde<A. Ayrıca, tek başına
a.-ğaylar III.5, VIII.9	a. XI.13, XIII.16
a.-ğaylar XII.33	alat <A. alet, araç
a.-ıb I.20, I.21, VI.21, VI.22, X.14, X.32, XI.5, XII.33, XIV.10, XIV.22, XIX.7; XIX.15, XVI.13, XVI.15, IX.16, X.15, X.14, XI.5, X.32; (a. keltür-) XIX.9-10, IV.7, XIV.24; (a. tur-) XIV.24; (a. kit-) X.14; (a. bişür-) IX.31	a.-ı (a. harb) III.31
a.- madılar (qıla a.) VI.8	altı altı (6)
a.-madiq (yaşura a.) XVII.21	a. V.19, V.23, VII.18, VIII.17, XI.12, XI.12, XI.16
a.-mas biz VII.10, (qıla a.) II.4	altı miñ altı bin (6000)
a.-mas (qıla a.) XIII.28	a. XIX.20-21, XIX.21
a.-mas men (yete a.) XIV.5	altıncı altıncı
	a.- niñ V.24
	altı/un altın
	a. (a. iv) X.24, XV.8; (a. peykan) IV.25-26; (a.oh) IV.26, X.25; (a. kürsi) V.17, VII.16, VIII.17, VII.21; (a. yay) X.24

altunluq altın, altından	a.-dın vii.7
a. (a. iv) ii.17	a.-ğa (a. tut-)ix.5, ix.9
amada <F. hazır, hazırlanmış	a.-ğa (a. kir-)xiv.18, xiv.24
a. bol- iii.27, viii.29, x.9	a.-larıda v.6, xii.11, xvi.23,
a. qıl- xiv.2	xx.4
a.-yı (a. leşger) iv.7	a.-larığa iii.26
aman <A. güvence, eman	a.-mızda v.2, xvii.13
a. vii.9	a.-ñızda iii.13, xix.3, xviii.33
a. bir- ii.12	a.-sıda ii.24, ii.8, iii.10, iv.1,
a. bol- vii.1	iv.2, v.28, xiii.25, xiv.22,
amanlıq<A+T. emniyetlilik	xvi.13
a.(külli a.) xv.30	a.-sıdın xx.3, xx.3
anda bkz. ol	a.-sığa iv.9, xix.22, xvii.25,
andaq öyle	xviii.30
a. i.1, ii.3, vii.13, vii.27, vii.7,	ard art, arka
x.17, x.28, xiii.4, ix.29,x.25	a.-arıdın (ardarıdın) v.13
a. qıl- iii.20, viii.5, xi.16,	a.-ıdın (ardlarıdın) ix.32,
xii.23, xviii.6, xiii.27	viii.10, xviii.21, xx.1
a. irdi iii.29	a.-ımız xvii.2
a. tur- vi.10, xiii.2, xvi.20	a.-ımızdın xvii.2
a. kim xii.33, xiii.27, xix.33	a.-dıdın i.22, xvii.1
ara ara , arasında	arı temiz, pak
a.-da iii.12, ix.25, vi.8, vii.12,	a. qıl- vi.1
vii.6, xiv.11	arıq temiz, pak

	a. tur- xvii.10		a.-ğa ı.12, xix.5; (hodayı a.)
arıt-	arıtmaq, temizlemek		ı.26
	a.-ıb v.10		a.-ı (qazayı a.) xiii.4
artı/uq	fazla, çok; dəğərli; üstün	ast	alt
	a. (artuq) xv.9, xix.10		a.-ıda xı.19, xii.14
	a. kör- (artıq k.) xvii.32		a.-ında xvi.25
	a. tur- (artuq t.) vi.27, xvi.10	aş	aş, yemek
artuqraq	daha fazla		a. xvi.5
	a. vii.30		a. tart- xiv.4
arqa	arka		a. bişür- xvi.4
	a.-dın xii.12		a.-ı (Buqra a.) xvi.3
asanlıq	<F+T. Kolaylık		a.-larını (a. iç-) xiv.11-12
	a. birle vi.28	aşlıq	aşlık
asar	<A. eser, nişan, belirti		a. xı.33
	a.-ı (a.ruşd) vii.15; (kifayət a.)	at	ad, isim krş. ad
	xii.26		a. qoy- ii.14, xviii.17
as-	asmak		a. qıl- xiv.30
	a.-ıb iv.5, xx.14		a.-ı iii.13, xv.4
asıl	<asl<A. asıl, soy, sop		a.-ları xii.2
	a. ii.11	at	at
	a.-niñ ii.11		a. iii.4, iv.33, v.4, v.6, xii.11,
asla	<A hiçbir zaman, asla		xii.11, xvii.1, xvii.14, xvii.14;
	a. vii.25, vii.26		(qoş/quş/ a. birle) viii.11
asman	<F gök , gökyüzü		a. çap- ı.17

a.-dın (a. tüş-) xiii.4	a.-mnı x.31, xvi.31
a. yükürt- xvii.8	a.-mnıñ xv.5
a.-da v.6	a.-ñ xiv.18, xvi.21
a.-ğa (a. min-) xvii.2-3	a.-sı i.13, i.18, i.19, i.21, ii.6,
a.-larğa iv.5	ii.7, ii.8, iii.13, iv.15, iv.15,
a.-ları xvii.3; (arab a.) viii.2	viii.33, x.13, x.15, xiii.10,
a.-larıdın (a. tüş-) xvii.4	xix.31, xv.15, xv.25, xv.29,
a.-larığa iv.5	xv.30, xv.31, xvi.21, xvi.24,
a.-larımı iv.28	xvii.12, xviii.15, xviii.23,
a.-larıñızğa ix.2	xviii.24; (a. birle) xv.13,
a.-larmı v.5, v.5, v.7, xvii.15	xviii.27
at- atmak; vurmak	a.-sıdın iv.30
a.-maq (oh a.) i.17	a.-sığa iii.18, xvi.11, xvi.17,
ata baba,ata	xvi.24
a. iii.15, xii.21, xv.14	a.-sını x.33, x.33, xv.32,
a.-ları vii.15, x.25	xvi.30, xvi.31, xvi.32
a.-larığa ix.14, vi.14, xii.33	a.-sınıñ i.8, xiii.19, xv.13,
a.-larımızda xiv.31	xviii.24
a.-larımı xii.31	a.-sıqa xvi.17
a.-larıñ ix.12	atabek şehzadelerin eğitimiyle uğraşan
a.-larıñ xii.22, xii.23	kimse, lala
a.-larıñız xiv.30	a.-leri (Fars a.) xx.26
a.-m birle xv.13, xvi.16	atlan- ata binmek, atlanmak
a.-mız v.21, vii.10, vii.9	a.-dı xi.3

a.-ib	ii.26, iii.32, xiv.16, xviii.6	a.(a. yelim)	iii.30, iii.30
a.-or (a. bol-)	viii.11	ay	ay, 30 gün
atlığ/q adlı, adında		a. v.6,	viii.5, viii.25, xvii.7
a. (atlığ)	i.5	a.-da	viii.17
a. (atlıq)	i.7, i.8, ii.29, ii.33, xii.21, xiv.9, xix.32, xix.9, xvii.18, xvii.3, xviii.16	a.-dın	xvi.11
av	av	aya	(1) <F. temenni ve istifham ifade eder
a. avla-	xvii.28, viii.13, xix.8	a. xii.27	
a.-ğa (a. çiq-)	i.23, x.24	aya	(2) avuç içi
a.-dın	ii.7	a.-sığa	xvi.4
avaza	yüksek ses	ayat	<A. ayet
a. iv.23,		a. (a. tefsiri+)	xx.17
a. tüş-	x.12,	a.-niñ	xx.18
a. sal-	x.13, xix.12	ayaq	(1) kadeh bkz. ayaq
a.-sını (a. işit-)	ix.24	a. tut-	vii.16, xiv.2, xiv.2, xiv.4, xvii.22
avla-	avlamak	ayaq	(2) ayak bkz. ayaq
a.-maq (av a.)	xvii.28	a.-ını (a.öp-)	xvii.4, xviii.24
a.- ñ	xvii.28	a.-ınıñ	xvi.18
a.-r irdi (av a.)	viii.13, xix.8	a.-larını	iii.19, xvii.14
a.-rlar (av a.)	xix.8	ayrıl-	ayrılmak
avuc	avuç	a.-ib	xv.3
a. iv.5,	viii.19	ayd/t-	demek, söylemek
aq	beyaz, ak	a.-a tur-	xiv.5,

a.-a men xix.16

a.-ğaylar xvii.26

a.-ğıl (rast a.) xix.16

a.-makey sen xix.6

a.-ur xiv.5

a.-ur sen xv.8

a.-ıb (aydıb) xiii.25

az az

a. (bir a.) ix.3

a.-raq iv.19, ix.7

azadlıq <F.+T. serbestlik, hürlük

a. (a. halka+) vi.3

azat <F. hür, serbest

a. qıl- vii.8

B		b. iii.12
bab	<A. bölüm; ana başlık b.-da ix.1, xv.13, xvii.6	ba'd ez husul <A. olduktan sonra b. iv.16
bac	<F. vergi b. (b. ve mal) ii.24	ba'zı <A. bazı, bir kısım b. iv.19, x.5, x.5, xi.3, xx.8
bad	<F. fena, çirkin b. v.33	b.-ları iv.19
badevlet<F+A. varlıklı; talihli	b. x1.22	balığ <A. baliğ, bülüğa, ermek, erişmek b. bol- xv.2
badı sam<F. sam yeli	b. x1.31	bamdad<F. sabah, sabahleyin b. xx.13
bağat <F+A bağlar, bahçeler	b. ix.3	bang <F. yüksek ses, haykırma b. ur- xviii.8
bağla- bağlamak	b.-b iii.6, vii.1, vii.7, iii.19, iv.16, v.3, xvii.14, xviii.17 b.-dı vi.15 b.- ğaylar iv.5	bar var b. i.10, xiv.12, i.5, i.5, ii.29, ii.33, v.2, v.5, v.16, vi.25, xi.12, xii.27, xii.28, xvii.20, xvii.28, xix.6
bahadır<F. bahadır, yiğit	b. xix.7, xv.18, xvii.18	b. irdi iii.11, iii.13, iv.9, xiv.8, xv.20, xv.24, xvi.3, xvi.6, xvi.24, xvi.25, xvii.18, xvii.18, xix.1, xix.7, xix.22, xix.33, xx.27-28
bahar <F. bahar	b. x.9; (b. faslı) ix.27 b.-ğaca iv.32	b. irmiş xvi.18
bahuş <F. akıllı		

b. bolsa vii.30	xviii.28, xviii.7, xx.1, xx.12,
b.-dı xviii.12	xx.12; (ardındın b.) i.22,
bar- varmak, erişmek, gelmek;	xviii.21,; (üstike b.) iii.32;
gitmek	(qaşığa b.) iv.15, viii.33,
b.-a tur- iii.13	xvii.33; (ilkeri b.) ix.27
b.-arlar vi.11	b.-ib irdiler vii.3
b.-dı ii.27, xx.29; (üstike b.)	b.-maq vi.22
xiv.25, xviii.31	b.-ur irdi xix.27
b.-dılar ix.13, viii.7, xvii.29,	b.-sa viii.21
xviii.21, xx.15, xx.26, xviii.21	b.-sañ i.22
b.-ğan iv.13, v.9, vii.16, vii.24	b.-ur irdiler iii.17
b.-ğay xviii.31	b.-ur biz iii.21, viii.4
b.-ğay men xvii.28,	barabar<F. beraber
b.-ğaylar v.19	b.-ığa xix.22
b.-ğıl xvii.5	baran <F. yağmur
b.-ib ii.13, ii.21, iv.9, ix.11,	b.(tir b. qıl-) iv.6
ix.12, ix.21, ix.24, ix.26, v.25,	barça hep, bütün, hepsi
vi.11, vi.14, vii.10, vii.31,	b. ii.11, iii.12, iii.20, iii.5,
viii.26, viii.27, viii.28, x.10,	iv.11, iv.12, iv.22, iv.23, iv.25,
x.10, x.11, x.13, x.3, x.32,	v.15, v.17, vi.7, vii.24, vii.4,
x.33, x.4, x.8, x.9, xii.33, xiii.3,	viii.14, viii.25, viii.27, viii.30,
xiv.16, xiv.24, xix.14, xix.27,	viii.7, x.14, x.2, x.6, x.7, xi.2,
xix.7, xix.9, xvi.16, xvi.3,	xi.22, xii.14, xii.2, xii.33,
xvii.28, xvii.29, xviii.19,	xiii.22, xiii.24, xiii.30, xiii.9,

xiv.4, xix.27, xix.31, xv.10,	b.-ları xix.5
xv.15, xv.16, xv.18, xv.23,	başar- baş göstermek, ortaya çıkmak
xv.8, xvi.10, xvi.5, xvii.10,	b.-ib xviii.27
xvii.25, xviii.27, xx.16, xx.24,	başla- başlamak
xx.27	b.-b (muhalafat b.) viii.29
b.-dın ix.14, xvi.10	b.-dı (çığıra b.) xiv.4
b.-ğa xii.2	bat <F. hızlı
b.-larını ii.9, ix.10	b. xix.18
b.-mız viii.20	bat- batmak
b.-nı v.4	b.-arğa xii.22
bargäh <F. padişah otağı ve sarayı	baq- bakmak
b.-de i.15	b.-dılar irse xiv.12
b.-ini xx.14	b.-ib xv.24, xvi.18, xvii.2,
b.-ler xix.15	xix.2
bas- basmak, bastırmak	b.-iñ xvii.1
b.-ğaylar xi.17	b.-mas sen xvi.15
baş baş, kafa	bağışla- bağışlamak
b. ik- iii.16	b.-dım v.4
b.-i viii.22, xv.3	bedbaht<F. kötü bahtlı
b.-ıda ix.27	b.-nı xviii.24
b.-iğa xviii.10	beden <A. beden, vücut
b.-iğa tep- xviii.24	b.-iğa viii.19
b.-ını xvi.30	bednam<F. kötü adlı, kötü şöhretli
b.-iñizni iii.28	b. iii.22

beğaya/et<F.+A. son derece, çok fazla, aşırı	ber- 1) vermek krş. bir-
b. (beğayat) ix.6, viii.14, xi.10, xi.15, xi.9, xii.25, xiv.13, xv.18, xvi.7	b.-di iv.26, xi.1, xix.17, xix.21, xix.21, xix.7, xv.26, xvi.22, viii.11; (covab b.) vii.27, xiv.11
b. (beğayet) i.5, ii.2, v.31, xiii.28	b.-di irse xvi.20 b.-diler (qarar b.) iii.4; xiii.23, xix.10
be/ik bey, efendi, vali	b.-e tur- xix.14
b xii.28	b.-er irdi vii.1
b. (bik) xi.1	b.-er biz xviii.33
belend <F. bülend, yüksek	b.-eyin ii.13
b. bol- xii.2	b.-ib iv.26, ix.28, v.11, v.15, vii.17, viii.11, x.26, x.27, x.29, x.5, xii.1, xiv.33, xvii.18, xviii.5; viii.17
bellen- belirlenmek	b.-ib irdi xv.23
b.-key xii.11	b.-ib irdiler xv.25
bend <F. zincir	b.-ib tur- xviii.5
b. xviii.25	b.-iñ xiii.22
bende <F. kul köle	b.-kenlerğa x.29, x.29
b.-ler (b. cergesi+) vi.4	b.-key ix.32, xiii.12, xiv.21, xvi.32
bendeliq/k<F.+T. Kulluk, kölelik	b.-keyler iii.5
b.(b. kemeri+) (bendeliq) v.3, vi.33	
b.(bendelik) (şerayıtı b.)vi.1-2; (b. kemeri+) vi.15	
b.-ni (bendelik) ix.27-28	

b.-kil ix.1, xix.9	b. xii.24, xiii.10, xiii.9
b.-küm tur- xvi.16	bes <F. yeter, kâfi
b.-medi viii.32	b. kel- iii.33
b.-mediler xx.11	beyan <A. beyan, izah, açıklama
b.-medim irse xvi.18	b. qıl- ii.26, viii.13, xvii.13
b.-mek xiv.11	b.-ı iv.13
b.-mekenler vii.1-2	biçäre <F. biçare
b.-mekey xii.24, xvii.27	b. ii.15
b.-mekni iii.17	b.- niñ i.12
b.-mes ix.1,	biçärelıq<F.+T. biçarelik
b.-mes irdi iv.15	b. ii.10
b.-mes men (rıza b) vii.28	bidadger<F. zalim
b.-mes siz xix.10	b. xviii.19
b.-mes biz (küç b.) xviii.32	biendaza<F. Hadsiz, ölçüsüz
b.-mâb xii.23, xvii.29	b. xiii.26
b.-se iii.22, xiv.9	bihemta<F. eşsiz
2) tasviri fiil	b.-ğa i.11
b.-iñiz (qoya b.) iii.19	bikes <F. kimsesiz; yetim
berk sağlam	b. xv.25-26
b. iii.8	bil bel
bertaraf<F.+A. yok olmuş, yenilmiş	b.-ike bağla- vi.15; xviii.17
b. bol- vii.7, xviii.33	b.-ke bağla-iii.6, vii.1, vii.7
berqarar<F.+A. kararlı, yerleşmiş,	bil- 1) bilmek, anlamak
devamlı	b.-di xiv.13, xiv.16

b.-diler VII.4, VII.8	b. VIII.2
b.-dim VII.21	bilik bilgi, akıl
b.-eli V.22, XV.13	b. IX.1
b.-er sen VII.18, XVII.6, XVII.14	bimar <F. hasta
b.-er irdiñ X.31	b. XIX.24
b.-er irdiler XVI.27	bina (1)<A. bina, ev
b.-ib IX.20, IX.21, XIII.24, XX.15	b. qıl- III.23, XI.8
b.-iñ VI.27	bina (2)<F. görücü, görme
b.-key XIII.23	b. bol- XVII.11
b.-keyler XI.14	binovalıq<F.+T. Binevalık, muhtaçlık,
b.-meken III.13	çaresizlik
2) yeterlilik bildiren tasviri fiil	b.-dın II.14
b.-mes (öte b.) II.28	bir bir (1); aynı
b.-señiz (ala b.) IX.22	b. I.10, I.13, I.15, I.19, I.23, I.6,
bilad <A. memleketler, şehirler	I.9, II.11, II.11, II.17, II.17,
b. III.26, IX.24	II.18, II.27, II.29, II.31, II.4, II.5,
b.-a (Şam b.) V.15	III.12, III.14, III.14, III.14, III.15,
b.-ı III.4	III.16, III.18, III.18, IV.1, IV.18,
b.-ığa (Rum b.) VI.17	VI.31, IV.2, IV.21, IV.33, IV.5,
b.-ını (Hind b.) XX.8	IV.8, IV.9, IX.1, IX.1, IX.14,
b.-larğa IX.23	IX.18, IX.29, IX.29, IX.30, IX.31,
b.-nı IX.12, XX.26	IX.5, IX.9, V.16, V.16, V.25, V.6,
bilen ile, birlkte, beraber krş. birle,	VI.18, VI.28, VI.29, VIII.17,
birli	VIII.18, VIII.19, VIII.19, VIII.25,

viii.31, viii.31, viii.32, viii.5,
viii.9, x.1, x.12, x.17, x.24,
x.24, x.7, x1.11 x1.11, x1.13,
x1.14, x1.17, x1.17, x1.17, x1.18,
x1.20, x1.21, x1.3, x1.30, x1.8,
x1.9, xii.12, xii.13, xii.21,
xii.21, xii.27, xii.27, xii.30,
xiii.28, xiii.17, xiii.21, xiii.22,
xiii.25, xiv.28, xiv.29, xiv.4,
xiv.8,, xiv.9, xiv.9, xix.1,
xix.16, xix.2, xix.3, xix.33,
xv.2, xv.2, xv.2, xv.20, xv.24,
xv.24, xv.7, xv.8, xvi.12,
xvi.14, xvi.24, xvi.25, xvi.25,
xvi.26, xvi.26, xvi.28, xvi.28,
xvi.3, xvi.4, xvi.6, xvii.14,
xvii.18, xvii.19, xvii.2, xvii.2,
xvii.21, xvii.29, xvii.30,
xvii.30, xvii.33, xvii.9, xvii.9,
xviii.12, xviii.13, xviii.17,
xviii.28, xviii.33, xx.16, xx.2,
xx.27, xx.6, xx.6

(b. az) ix.3

b.-birike iii.19, x1.14

b.-birke x1.21

b.-i xii.12, xii.12, xix.4, xix.4,
xix.4, xx.22

b.-ike (her b.) x1.13, x1.17,
xii.1, xii.11

b.-ini (qaysı b.) xvi.9

b.-iniñ xvi.25

b.-iñizni v.5

b.-iñizniñ x1.12

b.-isini (her b.) xii.13

b.-ni xvi.9

bir- vermek krş. ber-

b.-di ii.18, iv.24, v.8, viii.4,
ix.31, x1.2, xiv.9, xiv.10

b.-diler viii.28, xiv.29

b.-dim vii.22

b.-er biz xii.23, xiv.8

b.-er siz xvi.24

b.-erler xii.29

b.-ib (aman b.) ii.12; ii.25,
vii.13, vii.23, viii.3, xv.6, x.30,

b.-ib irdi ii.18

b.-ken x.28

b.-kenler x.28

	b.-ur biz xx.11	xii.30, xii.30, xiii.30, xiii.33,
birle	ile, birlikte, beraber krş. bilen,	xiii.6, xiii.8, xiv.1, xiv.11,
birli		xiv.15, xiv.19, xiv.2, xiv.24,
	b. i.11, i.19, i.23, i.27, i.9, ii.18,	xiv.32, xix.11, xix.12, xix.19,
	ii.28, ii.28, ii.32, ii.4, ii.6, ii.8,	xix.2, xix.22, xix.22, xix.24,
	ii.8, ii.9, iii.14, iii.15, iii.23,	xix.3, xix.5, xv.17 xv.1, xv.11,
	iii.24, iii.29, iii.30, iii.33, iii.4,	xv.12, xv.13, xv.13, xv.15,
	iii.5, iii.8, iv.1, iv.10, iv.11,	xv.16, xv.2, xv.22, xv.23, xv.4,
	iv.16, iv.18, iv.25, iv.26, iv.26,	xv.5, xvi.16, xvi.18, xvi.19,
	iv.33, iv.7, ix.1, ix.10, ix.12,	xvi.21, xvi.27, xvi.28, xvi.7,
	ix.13, ix.16, ix.6, ix.6, v.17,	xvii.1, xvii.20, xvii.26, xvii.28,
	v.18, v.19, v.21, v.22, v.27,	xvii.31, xvii.32, xvii.33,
	v.9, vi.1, vi.16, vi.17, vi.18,	xviii.11, xviii.19, xviii.25,
	vi.18, vi.26, vi.28, vi.33, vi.5,	xviii.26, xviii.26, xviii.27,
	vi.7, vii.16, vii.17, vii.18, vii.2,	xviii.30, xviii.31, xviii.5,
	vii.20, vii.24, vii.29, vii.32,	xviii.6, xx.13, xx.14, xx.19,
	vii.33, vii.8, viii.10, viii.10,	xx.24, xx.27, xx.28, xx.29,
	viii.11, viii.11, viii.12, viii.16,	xv.31
	viii.17, viii.20, viii.25, viii.31,	birli ile, birlikte, beraber krş. bilen,
	viii.8, viii.9, x.1, x.12, x.13,	birle
	x.14, x.16, x.2, x.21, x.25,	b. ii.31
	x.29, x.32, x.5, xi.1, xi.12,	biş beş (5)
	xi.17, xi.2, xi.21, xi.22, xi.22,	b. xx.22
	xii.1, xii.23, xii.25, xii.29,	bişik beşik

b.-de	xix.33, xv.31	(bolğusı biz)	iii.22, viii.21	
bişinci beşinci		(hoşnud biz)	xv.10	
b.- niñ	v.24	(ilter biz)	xvii.24-25	
bişür- pişirmek		(irmiş biz)	v.3	
b.-eli	xvi.4	(tartar biz)	vii.31	
b.-üb	ix.31	(turur biz)	ii.11, ii.11, iv.29,	
bit-	(bitki için) bitmek, yetişmek	v.3, vi.28, vii.8, viii.16, xii.22-		
b.-e	iii.1	23, xv.10, xx.11		
bitik	bitik	(tuta almay biz)	viii.33	
b.	xiii.25	(tutar biz)	xvi.21	
biz	biz	(tutğay biz)	xvi.19-20, xvi.20	
b.	i.27, ii.11, iii.21, iii.28,	(qaytarğay biz)	vi.31-32	
	iv.29, v.1, v.33, vi.27, vii.10,	(qıla alur biz)	xiv.7	
	viii.20, viii.4, xii.22, xiv.7,	(qılğaylar biz)	xii.23	
	xv.13, xvii.24, xviii.32,	(qılğusı biz)	viii.5	
	xviii.33, xviii.9, xx.11, xx.11	(qılmas biz)	vii.9	
	(alğay biz)	vi.5	(qılğay biz)	vi.30
	(almas biz)	vii.10	(qılır biz)	iv.29, v.33, viii.5,
	(baro/ur biz)	viii.4, iii.21	xi.19, xx.14	
	(bermes biz)	xviii.32	(qıla almas biz)	ii.4
	(bi/eru/er biz)	xii.23, xiv.8,	(yetkürmes biz)	vii.10
	xviii.33, xx.11		(yiberkey biz)	iv.22, iv.23
	(bolur biz)	xvii.8	b.-dın	i.27, vii.9, x.2, xvii.32
	(bolğay biz)	i.27, vii.7, xvii.20	b.-iñ	i.14, iii.27, iii.29, vi.26,

vii.30, xii.29, xii.30, xiv.31	xvii.7, xviii.13, xviii.15,
b.-ke ii.18, ii.3, ii.4, iii.26, ix.1,	xviii.22, xviii.9, xx.8, xx.9,
v.1, v.22, v.3, v.32, vi.1, vi.30,	xx.9; (peyda b.) i.23
vi.31, vii.31, viii.16, viii.3,	b.-di irse xiv.33, xv.2, xvi.22,
xii.28, xii.29, xv.9, xvii.32,	xvii.27, xx.13
xviii.2	b.-dılar iii.33, iv.20, iv.33,
b.-ler vii.7	ix.23, ix.25, ix.8, v.12, v.15,
b.-ni i.26, v.21, xvii.32	vi.23, vii.11, vii.4, vii.9,
b.-niñ ii.11	viii.12, viii.15, viii.29, x.9,
bol- olmak krş. ol	xv.23, xx.10, xx.25, xx.30
b. x.1	b.-dılar irse xiii.3, xx.1
b.-a tur- xvii.28	b.-dimu vii.17
b.-di i.6, ii.24, ii.26, ii.30, ii.6,	b.-diñ xv.12
iii.1, iii.10, iv.27, iv.8, ix.21,	b.-dular iii.20
ix.28, ix.33, v.13, vii.1, vii.19,	b.-duñız irse v.4
vii.28, viii.10, viii.11, viii.20,	b.-ğan ix.20, v.29, v.30, vi.10,
viii.26, viii.32, viii.33, x.2, x.3,	vi.11, vii.12, x.27, xvi.23
x.5, x.9, xi.2, xi.2, xi.30, xi.6,	b.-ğanda vi.12, x.10, x.6,
xii.18, xii.20, xii.20, xii.33,	xiii.17, xvi.30
xiii.14, xiii.17, xiii.24, xiii.7,	b.-ğandin iii.4
xiii.8, xiv.22, xiv.26, xiv.28,	b.-ğandin burun vi.8
xiv.29, xix.12, xix.25, xix.32,	b.-ğandin soñ iii.4, xv.14
xv.28, xv.30, xv.6, xvi.29,	b.-ğanı ii.6, xii.19
xvi.5, xvii.1, xvii.11, xvii.15,	b.-ğanlar xv.23

b.-ğay iv.19, iv.19, iv.23, iv.30,
 iv.6, vi.3, vi.30, vi.9, viii.5,
 xi.12, xi.13, xi.15, xi.18, xi.18,
 xi.22, xi.22, xi.32, xi.33, xi.4,
 xi.9, xii.2, xii.2, xii.2, xii.2,
 xii.2, xii.2, xii.2, xiii.18,
 xiii.20, xiii.22, xiv.20, xix.3,
 xix.3, xix.3, xix.4, xvi.12,
 xvi.17, xvi.31, xviii.30,
 xviii.33, xviii.33
 b.-ğay biz i.27, , vii.7, xvii.20
 b.-ğay sen iv.4, xiv.32
 b.-ğaylar iv.23, ix.26, vi.9,
 x.28, xi.13
 b.-ğusı tur- xii.31, xiv.7,
 xvii.16, xix.6
 b.-ğusı biz iii.22, viii.21
 b.-mab i.14, ix.23, viii.15,
 xiv.27
 b.-mab irdiler xiii.25
 b.-madı-mu xv.7
 b.-mağay ix.25, xii.11, xii.16,
 xii.24, xiv.11, xiv.11, xiv.7,
 xvi.17, xvii.25, xvii.26,

xviii.22
 b.-mağay irdi vii.6
 b.-mağaylar xi.21
 b.-mas iii.22, viii.21, xii.25
 b.-mas irdi xvi.27
 b.-maq xvii.3
 b.-maqni i.21
 b.-ur vi.10, x.32, xiii.19, xv.28,
 b.-ur irdi i.3, i.6, i.17, xvi.27,
 xviii.18
 b.-ur siz v.22
 b.-ur biz xvii.8,
 b.-ur sen xix.19,
 b.-sa iii.14, iv.4, vii.30, vii.9,
 xi.21, xi.22, xii.2, xii.2, xii.29,
 xiii.19, xv.10, xvi.26, xvi.26,
 xvii.24
 b.-sa irdi xvii.3
 b.-sun xv.4
 b.-sundın xi.18
 b.-ub i.14, i.15, i.18, i.8, i.8,
 i.9, ii.15, ii.18, ii.2, ii.22, ii.27,
 ii.29, ii.5, ii.7, iii.11, iii.17,
 iii.26, iii.27, iii.3, iii.31, iii.7,

iii.9, iv.12, iv.2, iv.21, iv.22,	b.-ıdın xv.3
iv.33, iv.4, iv.6, iv.6, ix.13,	b.-ığa ur- xv.3
ix.26, ix.30, v.11, v.26, v.26,	b.-ımızke xx.14
v.28, v.31, v.7, vi.1, vi.12,	b.-ğa (boyunğa) xii.12
vi.15, vi.16, vi.2, vi.33, vi.8,	boz boz, açık toprak rengi
vii.1, vii.22, vii.32, vii.7,	b. xvii.2
viii.24, viii.25, viii.27, viii.3,	boz- bozmak
x.20, x.22, x.3, x.6, x.8, xi.21,	b.-maq x.26
xi.4, xii.25, xii.30, xiii.1,	bu bu
xiii.20, xiii.20, xiv.10, xiv.14,	b. i.11, i.12, i.24, i.4, ii.1, ii.28,
xiv.19, xiv.26, xiv.5, xiv.6,	ii.3, ii.31, ii.5, ii.5, iii.1, iv.17,
xiv.7, xix.12, xix.24, xix.24,	iv.18, iv.21, iv.23, iv.23, iv.25,
xix.33, xv.1, xv.3, xv.33, xv.6,	iv.29, iv.31, iv.4, iv.6, ix.1,
xvi.1, xvi.21, xvi.8, xvi.8,	ix.1, ix.10, ix.17, ix.18, ix.2,
xvii.17, xvii.8, xviii.12,	ix.20, ix.25, ix.29, ix.33, ix.5,
xviii.27, xx.19, xx.4, iii.10	v.2, v.20, v.25, v.32, vi.1,
b.-ub irdi xi.17, xv.21	vi.12, vi.25, vi.25, vi.29, vi.32,
b.-ub irdiler xvi.4	vi.7, vi.7, vi.7, vi.9, vii.11,
b.-ub sen xv.6	vii.19, vii.27, vii.29, viii.1,
b.-ub tur- xvii.23-24, xviii.23,	viii.1, viii.11, viii.14, viii.17,
xx.2	viii.21, viii.3, viii.8, x.1, x.15,
b.-uñ iii.27	x.2, x.2, x.2, x.29, xi.10, xi.15,
b.-up i.10, ii.1, ii.9, v.18, vi.2	xi.15, xi.19, xi.2, xi.21, xi.32,
boy(u)n boyun	xi.32, xi.6, xii.1, xii.24, xii.29,

xii.31, xiii.13, xiii.15, xiii.17,	b.- inñ xiii.4
xiii.18, xiii.21, xiii.21, xiii.22,	buluğ <A. baliğ olma, erinlik
xiii.23, xiii.30, xiii.9, xiv.1,	b.(b. he/add+) i.16, iv.8,
xiv.19, xiv.19, xiv.3, xiv.3,	xiii.28, xiii.32, xviii.18
xiv.7, xiv.7, xiv.9, xix.15,	bunyard<F. asıl, temel, esas
xix.18, xix.4, xix.5, xv.13,	b. qıl- ix.7
xv.25, xv.25, xv.27, xv.28,	burun önce
xv.30, xv.4, xv.5, xv.7, xv.7,	b. xv.22, ii.19, ix.14, ix.24,
xv.7, xv.9, xv.9, xv.9, xvi.15,	vi.20, vii.5, xx.9, vi.8
xvi.18, xvi.19, xvi.22, xvi.24,	burunqı önceki
xvi.27, xvi.30, xvi.5, xvi.8,	b. v.33, xvii.11
xvii.13, xvii.15, xvii.20,	buqa' <A. memleket, şehir
xvii.20, xvii.24, xvii.26,	b. iii.26
xvii.27, xvii.31, xvii.33, xvii.6,	buy(u)r- buyurmak, emretmek
xvii.7, xvii.7, xviii.22, xviii.23,	b.-dı (b. kim) ii.17, ii.28, ix.15,
xviii.24, xviii.25, xviii.26,	ix.22, vi.23, viii.19, viii.8,
xviii.30, xx.1, xx.12, xx.18,	x.23, x.33, xi.15, xiv.1, xiv.28,
xx.25, xx.3, xiv.10	xix.11, xv.29, xvi.28, xvii.14,
b. tur- v.23, xviii.11	xviii.30
b.-lardın i.25	b.-dum xiv.31
b.-larnñ iv.29	b.-ğıl iv.15
budağ dal	b.-ur irdi xix.13
b.-lar xix.5	b.-ub tur- (buyrub) vii.9
bud <M. but, kalça	

C

cadda <A. cadde	cedel <A. tartışma, münakaşa
c.-yı (c.vedad+) xv.1	c. qıl- xviii.27
cah <F. makam, itibar	celd < A. çıplak deri üzerine vurma, kamçı ile vurma
c. 1.7	c. xvii.18
cahangirlik<F.+T. Cihangir, cihangir olma durumu	cem' <A. toplanma, bir araya gelme; toplama, yığma
c. ii.23.	c. xiii.25
c. için iii.21	c. bol- iii.10
can <F. can, ruh	c. qıl- v.9, x.14
c. xviii.5	cema'at<A. cemaat, topluluk, grup
canavar <F. canavar	c. vi.24, vi.24, xiv.10, xix.1
c.-larını xiii.21	c.-dın xii.21
canıb <A. canıb, yan, taraf	c.-ğa iv.4, vi.32
c.-ıda ii.16, ii.29	c.-i x.19, xii.31
c.-ıdın iv.30, xi.31	c.-ını x.22
c.-ığa ix.11, ix.20, v.19, vi.16, vi.19, viii.26-27, xx.26	cemal <A. güzellik, yüz güzelliği
cebbar <A. istediğini mutlaka yapan, muktedir olan. Zalim, gaddar, zorba	c. i.25
c. iii.16	c.-ıdın i.14
cedd <A. ata, soy	cemhur<A. cumhur; halk; topluluk
c.-i xx.21	c.(c. muqaddam+) i.7
c.-im xii.21	cemmaza< A. dişi deve
	c. xvi.29
	c.-ğa xvi.28

cerge < F. sürgün avı gibi insanların	c.-ğa ıx.25, xı.19
bir yere toplanıp halka olmaları,	cürü- çürümek
sürgün avı	c.-ken ıv.10
c.-siğa vı.4	cähet <A. cihet, sebep, vesile, neden
cevahir<A. cevher, kıymetli taş	c.-dın vıı.27, xvıı.6
c. ıv.20	
cevamıb<A. taraflar, yönler	
c.-da ıı.22	
ceze' <A. sızlanma	
c. xvıı.33	
cezm <A. kesin karar	
c. vı.26	
c. bol- ııı.10	
covab <A. cevap, cevap, yanıt	
c. be/ır- vıı.27, xıv.11, xıv.9	
c. al- x.32	
c.-da vıı.6	
c.-ğa v.1	
c.-ıda xıv.6	
c.-ığa xv.13, xvııı.33	
c.-lar bir- ıı.25	
curum <A. cürüm, suç	
c. xv.23	
cümle <A cümle, bütün, hep, hepsi	

Ç

çaharpay< F. dört ayaklı hayvanlar: at	çerde <F. kara yağız, yalnız siyah kelimesiyle kullanılır.
eşek, katır, koyun	ç. (siyah ç.) III.25
ç.-ları II.19, XI.2	çerik asker, ordu
çap- koşmak; yağmalamak	ç. V.22, VI.11, VI.23, VI.25, VI.5, XIX.10, XIX.14, XVII.2, XX.2
ç.-ıb IX.7	ç. tart- XIX.32
ç.-maq (at ç.) I.17	ç. yığ- VII.3, XIV.25, XV.21
çarla- çağırmaq; bağırmaq	ç. (ç. birle) VIII.10, VIII.12, XI.22, XVIII.30, XIX.12
ç.-b XII.31, XIII.33, XIV.30, XVI.19, XVII.27, XVIII.4, XVIII.25, XX.19	ç.-ğa VI.25, VIII.4, XI.3, XVI.3
ç.-b irdi I.24	ç.-i (ç. birle) VII.24
çaq/ğ çağ, dönem, vakit, zaman	ç.-idin IV.2
ç.-da II.18, XIII.2, XIV.4, XV.12, XVI.24	ç.-im VI.25
ç.-ğaca IX.4, IX.9, VII.10	ç.-imiz VI.27, VI.28
ç.-i IV.5	ç.-ini XIX.23
ç.-ıda XV.31, XVII.1	ç.-lerni VI.24
ç.-larda VI.11	ç.-ni V.17, VII.13
ç.-da (çağda) V.30, XIII.17	ç.-niñ IX.3, XX.19
çaqlıq gibi, benzer, kadar	çeşme <F. pınar
ç. VI.25	ç. XVI.25, XVII.9
çend <F. her ne kadar	çıda- dayanmaq, tahammül etmək
ç.(her ç.) IV.14	ç.-mab IX.4
	çığır- konuşmaq

	ç.-a (ç. başla-) xiv.4	ç.-dın xii.22
çın	gerçek	çinançı <F. nitekim, öyleki
	ç. ii.31, vi.1, vii.8, xiv.13, xvii.24	ç. v.22
çiq-	çıkmaq, ortaya çıkmak,	çomaq sopa, deĝnek
belirmek		ç. ur- xii.2
	ç.-arlar ix.4	çäläk <F. çevik, hızlı
	ç.-dı xviii.3	ç. xi.22
	ç.-dılar iv.20	çäre <F. çare, çözüm
	ç.-ĝay xiii.20, xiii.20	ç. ix.24
	ç.-ĝaylar iv.17, vi.12	ç.-si ix.2
	ç.-ib iii.30, iii.31, ix.8, ix.9, v.30, viii.14, viii.25, x.21, xiv.26, xix.23, xx.16, xx.19	
	ç.-ib (avĝa ç.) i.23	
	ç.-ib irdiler x.24	
	ç.-ib irdi xiii.15	
	ç.-mab ix.7	
	ç.-madı xvi.8	
	ç.-maĝaylar ix.3	
	ç.-sa vii.10	
çıqar-	çıkarmak, çıktığı zaman	
	ç. vi.7, xiii.2	
	ç.-ib i.15, iii.20	

D

dad	<F. adalet, hak	d. 11.14, 11.15, x11.2, x11.2, x14.30, x19.8, xv.27, xviii.18
	d.-a xv.11	def'a def'a
dağ	dağ krş. taq, daq	d. x1.19, x11.1
	d. xvi.24, xvi.25, xvi.25, xvii.8	defn <A. gömme
da'ıya	< A. iç duygusu; arzu, hırs	d. qıl- xx.7
	d.-ñız vii.30	dergâh <F. kat, huzur; padişah kapısı
	d.-sı 11.23	d.-ğa vi.14
da'vat	<A. davet, çağrı	d.-iğa vi.22, vii.11, viii.2
	d. qıl- 1.18, 1.26	derveze<F. şehir, kale kapısı
dana	< F. Bilgili, bilen, alim	d.-de xx.15
	d. 111.14, x111.14	d.-din xx.16
dar	dar	d.-ğa 1x.7
	d. 1v.29	d.-si 1.5, v.16
darığ	<F. esirgeme, sakınma; yazık	derviş <F. fakir, zavallı
	d. x1v.5	d. x1x.7
darığa	<F.eyvah, yazık	dervişlik<F.+T. Acizlik, fakirlik
	d. xv.25, xvii.33	d. 11.14
davana	<F. deli, divane krş. divana	derya <F. deniz, derya; nehir
	d. v.2	d. 11.27, vi.10, vi.18
daq	dağ krş. taq, dağ	d.-dın 11.28, vi.27
	d. 11.33	d.-lardin vi.28
	d.-dın x.19	d.-ñız vi.28
dayım	<A. daima, devamlı	destur <F. izin, ruhsat

d. (d. birle) ı.11, xvııı.26	xv.2
d. (d. dik) v.33, xvıı.11,	d.-di (diydi) ı.10
d.-ı xıv.32	d.-key vı.3
devlet <A. baht, talih, uğur; devlet	digre etraf
d. xı.15, xı.2, xı.22, xıv.19,	d.-side vıı.26, vııı.15, vııı.29,
xvııı.11; (erkanı d.) xv.29	dik gibi
d.-din xıı.20	d. ıx.22, v.33, vı.2, vı.24,
devlethah<F. Mevki ve servet düşkünü	vııı.27, xı.33, xvı.19, xvıı.11,
d.-larığa ıı.17	xx.29
devlethıq<F.+T. Devletli, bahtlı	dil dil
d. xıı.2	d. ıı.15
dev(i)r <F. zaman	d.-ini xııı.23, xııı.24, xvıı.11
d.-ide xııı.13	dilava/er< F. Yiğit, cesaretli, yürekli
di(y)- demek, söylemek krş. ti-	d. bol- (dilavar) xx.19
d.-b v.21, vı.32, xııı.16, xıv.24,	d. (dilaver) xıx.8
xv.28, xvı.16, xvı.17	dildarlıq<F.+T. F. Birinin gönlünü
d.-b irdi ıx.16	almış, sevgili
d.-b irdiler xx.14	d.-lar bir- v.15, v.8
d.-b tur- xı.3, xıv.23	dilhoşlıq<F.+T. Gönlü hoşluk
d.-diler vıı.6, xııı.18	d. ber- x.5, xvııı.5
d.-r irdim x.32	dilir <F. cesur
d.-r sen xvııı.23	d. xx.19
d.-r irdiler xı.31, xıx.31, xx.24	diş düş, rüya
d.-rler ıv.11, v.16, v.19, xı.3,	d. kör- ı.11

d.-de	1.10, XIX.4	d.	XIII.27, XIII.31
d.-ni	XIX.6	doldur-	doldurmak
divan	<A. büyük meclis	d.-ub	III.30
	d.(ekabırı d.) XIII.18	doydur-	doydurmak
divana	<F. deli, divane bkz. davana	d.-maq	XI.33
	d.	vII.6	duşman<F. düşman
	d.-lar	v.2	d.
			XX.3
divar	<F. duvar	d.-larımız	IV.22-23
	d.	IX.1	d.-lar
			III.22, XVIII.2
	d.-ğa	IX.2	duşmankäm<F. düşmanın isteğine
diyar	<F. memleket, ülke		göre olan her şey
	d.-ğa	IX.12	d.
	d.-ı	VI.15	III.22
	d.-ıdın	II.30	
	d.-ığa	VI.18	
	d.-ını	II.32	
doğur-	doğurmak		
	d.-ub	IV.9	
dohul	<A. davul		
	d.	XIII.2	
do'a	<A. dua		
	d.	IX.27	
	d.	qıl- 1.12	
dolamas	ayran		

E		
		xv.25, xv.27, xv.9, xvi.26,
eba	<A. kabul etmek, vermek	xvi.27, xvi.31, xvi.32, xvii.24,
	e. qıl- xviii.32	xvii.3, xvii.6, xviii.26, xviii.29,
ecabat	<A. icabet, kabul etme	xviii.5
	e. qıl- xix.9	ehl <A. bir yere ait olan krş. ähl
ecazat	<A. icazet, izin, müsaade	e.-i (Dımışq e.) vii.28
	e.ber- xvi.20, xvi.32	ekabır <A. büyükler, devlet büyükleri
eccad	<A. dedeler, atalar	e. iii.9, viii.25
	e.-i xii.20	e.-i v.14; (rum e.) vii.4; (e.
	e.-ımız xv.26	divan) xiii.18
eda	<A. ödeme, yerine getirme	e.-ın x.7
	e. qıl- vi.30, viii.17, x.7-8	e.-larğa vi.19
	e.-sıda x.13	e.-ları viii.14, viii.24
edeb	<A. edep, terbiye	e.-larığa viii.3
	e. i.17	e.-larıke vi.6; (Dımışq e.)
efser	<F. taç	viii.1
	e.-ni(taht e.) i.8	e.-larıñızni vii.31
eger	<F. eğer, şayet	ekramat<A. ikramat
	e. i.10, ii.12, iii.14, iii.22,	e.-i iv.26
	iii.27, iii.27, iii.5, iv.4, ix.22,	ekseri çoğu
	ix.3, v.22, v.33, v.5, vi.25, vi.3,	e. iii.26
	vi.30, vii.30, vii.8, vii.8, x.26,	elbette <A. elbette, mutlaka
	xii.23, xiv.20, xiv.31, xiv.5,	e. x.26
	xiv.6, xiv.6, xiv.9, xix.18,	elem <A. alem, dünya

e. xiii.20	e.-larını x1.5
elt- iletmek, götürmek krş. ilt-	e.-larını x.14
e.-keyler xix.1	endam <F. vücut, beden uzuvları
elqıssa <A. kısaca	e.-ı xvi.27
e. xiv.17	endek <F. az, azıcık
emir <A. emir, önde, ileri gelen kişi	e. xvii.28
e. xii.27, xix.15, xx.27, xx.30	enderzir<F. aşağı, aşağıda
e.-i xix.23	e.(e. mal+) x1.4
emma <A. amma, ama yalnız, sadece	endişe <F. düşünce; kaygı, tasa
e. ii.16, v.4, vi.10, viii.16,	e. qıl- iii.21, ix.1, vi.27, xii.25,
xix.7, xv.31, xvii.28	xii.30, xvi.30, xvi.31, xvii.10,
emmi <A. amca	xviii.22
e. i.18, i.19; (ibni e.) xviii.12	e.-ler qıl- xvii.27
emr <A. emir, buyruk	endişemend<F. endişeli
e. (e. ve nehy+) i.11	e. bol- vi.33
e.- iñ xv.15	ene anne
e.- iñğa i.22	e.-m xvi.12
emti'a <A. mallar, satılacak şeyler	e.-mni xv.6
e.-larını ii.19	e.-ñ xvi.12
emval <A. mallar, para ve alınacak	e.-si i.10, xvi.6
şeyler	e.-siniñ i.9
e. ii.19, ix.18, x.14, xiv.21	en'am <A. nimet krş. in'am
e. yükle- ii.19	e.-lar iv.12
e.-larığa x1.17	ensab <A. nesepler, soylar, baba

tarafından hısımlar	e.-1 (Halac e.) x.2
e.-lar 11.16	et- etmek
erek (koyun) baş; tane	e.-di (hıyal e.) xv1.21
e. x.23	etfal <A. çocuklar
erkan <A. ileri gelenler, büyükler	e. 1v.8
e.-1 (e. devlet) xv.29, x11.20	etraf <A. etraf, civar
eser <A. nişan, belirti, iz	e. 11.22, x11.33, x1x.1
e. (humayun e.) 1.9	e.-1 (e. âlem+) 11.23, 111.21
e.-i (e. ruşd) 1.13	ey ey
esir <A. tutsak	e. 111.15, x111.26, xv.11, xv11.4
e qıl- x1x.13	eye iye, sahip krş. iye/ike
e. ilt- x1x.33	e.-si x111.2
e.-lerni xv.29	
esna <A. bir işin yapıldığı an, sıra	
e.-da x1x.15, xv11.8	
esrar <A. sırlar	
e.-ğa x1x.2	
eşit- işitmek, duymak	
e.-di x1x.24	
e.-ib 11.6, xv11.31, xv111.22,	
xv111.23, xv111.3	
eşraf <A. şeref ve itibar sahibi kişiler	
e.-larını xv.8	
etba' <A. tabi olanlar	

F

fal	<A. fal, uğur, talih f. tut- xx.17, xx.18	feemma<A. Buna gelince, kaldı ki f. xvii.25
farağat	<A. feragat, vazgeçme f. x1.1, x1v.8	feravan<F. Çok, aşırı, bol f. x1.2, x111.27
farığ	<A. vazgeçmiş, çekilmiş f. bol- iv.12, vi.15, vii.22	ferhende<F. şevket ve azamet sahibi; kutlu, mübarek, uğurlu f. 1.17
farığulbal	<A. huzurlu, dinç f. xvi.6	fer'i <A. fer' f. 11.11
farq	<A. fark f. x1.17	ferman<F. ferman, emir f. vi.2
fasl	<A. mevsim f.-1 (bahar f.) ix.27	f.-1 1.9, viii.17, x1.12, xvii.28 f.-iñdın vi.3
faqih	<A. fakih f. x1x.1	fermanrovalıq<F.Hükmeden, hükmini yürüten, hükmü geçen f. xv.33
fayda	<A. fayda f. iv.15, ix.1, viii.32, xvii.27, xviii.20	ferr <F. şan ve şevket f. 1.17
fay(i)z	<A. feyiz f. 1.17 f.-1 (f. rebbanı) 1.17	ferzend<F. evlat f. x111.22 f.-i xv.31
febiha	<A. Daha iyi, bu halde, pek ala, ne ala f. (f. ve illa) 111.27, 111.5, xvii.6	f.-leri x.2, x1.14, x1.22, x1.22, x1.22, x11.2, x11.2, x11.2, xvi.2, xviii.6, xx.13, xx.26

f.-leriğa 1.2, x1.20	f. iste- 1.26
f.-lerim xvii.6	fuzullıq<A.+T. Gereksiz, işe yaramaz
f.-leriñni xviii	f. qıl- xv.25, xviii.29
fesad <A. fesat, karıştırma	
f. xviii.23	
feth <A. feth, ele geçirme	
f. iv.22, x.4	
f.- qıl- ix.10, x.10,	
f.-i iii.4	
f.-iğa iii.7	
f.-ni ii.17, ix.19	
feze' <A. inleme, sızlanma	
f. qıl- xvii.33	
filan <A. falan	
f. v.25	
filhal <A. şimdi, şu anda	
f. i.13, ii.2, iii.32, xiv.2, xiv.25,	
xvi.26, xvii.10, xvii.15, xx.20	
fitne <A. fitne, fesat, kötülük	
f. v.22, xii.16, xvii.13	
f.-ler xvi.13, xviii.27	
fovt <A. fevt, ölüm, kaybetme	
f. xiv.21	
fursat <A. fırsat	

G

güstah <F. küstah, saygısız

gice gece

g. xvii.18

g. 1.10, 1.9

g.-ler xviii.18

gör- görmek

g.-di 1.10

guftgey <guft u gu <F. dedikodu

g. xi.11

gün güneş

g. 1.23

gündüz gündüz

g. 1.9

günah <F. günah

g.-ğa xvi.26

g.-i xvi.27

g.-im xvii.6

g.-iñdin v.33

g.-lerdin xvii.10

g.-leriğa (curum ve g.) xv.23

g.-leriñizdin v.4

g.-leriñizğa v.3-4

g.-siz xvii.26

günähkär <F. günahkar

g. xviii.8-9

Ğ

ğ.-ğaca v.2

ğadım <A. kadim, yaşlı

ğ.-1 x1.10

ğalat <A. yanlış

ğ. iv.17

ğalib <A. galip, üstün

ğ. kel- 11.21, 111.33, xv.22

ğ. bol- 1v.4,

ğam <A. gam, keder

ğ. xviii.5

ğamgin<A.+F. gamlı, kederli

ğ. 11.14

ğ. xvii.23

ğamnäk<A.+F. gamlı, kederli

ğ. 1.10

ğ. bol- 11.15

ğarat <A. çapul, yağma

ğ. (qatl ve ğ.) v.27; (ğ. ve

taarac) viii.30

ğaraz <A. garez, öfke

ğ. x1.32

ğaraz guy dedikodu

g. xvii.26

ğayat <A. gayet, çok

ğayıb <A. görünmez, kayıp

ğ. xvi.30

ğayıbana<A.+F. yokluğunda, gizlice

ğ. iv.3

ğayrat <A. gayret

ğ. xix.24, xvi.15, xx.1

ğaza <A. gıda, yenip içilen şeyler

ğ. it- 1x.30

ğazab <A. gazap, öfke

ğ. xvi.15, xviii.8

ğubar <A. toz, sis, duman

ğ.-ıdın xix.12

ğussa <A. Gam, tasa, üzüntü, keder

ğ.-dın xix.24

H	
	xiii.32
habar <A. haber	hal <A.hal, durum
h. iv.21, v.18, vi.23, xvii.11	h. iv.6, xiii.28
h. bir- xiv.29	h.-dın ii.5
h. yiber- xvii.31	h.-dur xi.22
h.-dın xx.12-13	h.-ını xx.5
h.-ımız (nusrat h.) iv.22	h.-nı i.21, ii.1, iii.18, iii.32,
h.-ını ix.16	iv.17, iv.32, ix.1, xiii.33,
h.-nı xvii.31	xix.19, xv.3, xvi.19, xvi.24,
hacıb <A.devlet reisinin en yakın	xvii.20;; (keyfiyeti h.) xvii.23,
memuru; vezirler veya amirler	xviii.20
h.-ı xvii.17	hala <A. hala henüz
h.-larını xviii.7	h. vi.28, viii.4
h.-nı xviii.7	halaf <A. yanlışlık, uyuşmazlık
hadam <A. hadim, hizmetçi	h.-ı iii.15
h. xviii.6	halas <A. kurtulma
hadamat<A. hizmetçilik	h. bol- xix.19, xv.23
h. iv.26	halayıq<A. halk, insanlar
h.-ı (h. şayıstayı bi-endaza)	h. iii.20, vii.6, viii.8, xi.21,
xiii.26	xiii.19, xiii.24, xiii.26, xiii.30,
ha/edd <A. had, derece, sınır	xv.10, xv.3, xvi.5, xx.4
h.-iğā iv.8	h.-ğā xvi.5
h.-idin(buluğ h.) xviii.18	h.-ı x.24; (derbend h.) iv.32;
h.-iğā (buluğ h.) i.16, xiii.28,	(h. erbil)v.12,

h.-ını III.33	hamıyyat<A. hamıyet bkz. hamıyet
h.-nı IV.12, V.11	h. XX.1
halıfa <A. halife	haml <A. kadının karnındaki çocuk
h. XIV.20	h.-ı (vez'i h.) IV.9, IX.33
hal'at <A. hilat, kaftan	hamsaya<F. komşu; arkadaşı
h. VII.22	h.-larından II.5
h.-ı (h. hassı) IV.24	harab <A. harap
h.-lar VI.5	h. VI.9,
h. keydür- VII.14, VII.16, VII.17	h. qıl- IV.31, IX.25, IX.4, VII.6
h.-ler XI.1-2	harablıq<A.+T. Felaket, kötülük
halvat <A. halvet, yalnız, تنها, boş,	h. qıl- IV.30, IX.7
baş başa görüşme	harb <A. harp, savaş
h. XVI.14	h. II.8, III.30, III.31, III.33, III.5,
halq <A. halk	IX.8, V.28, VII.12, VII.26, VII.27,
h. XIV.20, XVIII.27	VII.6, VIII.29, X.8, XII.23,
h.-ı V.26, VI.9	XIX.33, XV.21, XV.31, XVIII.27
halqa <A. halka, tasma	h. qıl- II.6, II.8, III.2, III.2, III.8,
h.-sı (azadlıq h.) VI.3	III.27, III.29, III.32, V.16, V.22,
hamıla<A. hamile, gebe	V.25, V.26, VI.26, VII.3, VII.30,
h. IV.8, IX.29, XIII.16, XIV.29	VIII.31, III.28, VII.2
hamır <A. hamur	h.-da IV.8, VII.26, XV.22
h. XVI.4	h.-dın III.11
hamıyet<A. hamıyet bkz. hamıyyat	h.-ığa III.2, XV.21
h. XVI.15	h.-larığa VII.28

harita <A. çuval, torba	koruyan
h.-ğa xiii.21	h. xviii.16
h.-nı xiii.23	h.- inîñ xx.24
harvar <F. Eşek yükü	h.-ları xviii.6
h. (h. yay) vii.29, viii.2	haşm <A. öfke, kızgınlık
hasab <A. hesap	h. xvi.15, xviii.8
h. ii.31	haşmnäk<A.+F. öfkeli, kızgın
hasad <A. haset	h. ii.1
h. i.23, xvii.26	hatır <A. hatır, gönül; akıl, zihin
hasar <A. hisar, kale	h. v.9
h.-ğa(kivker h.) xvii.28	h.-ı xv.9
hasıl <A. ortaya çıkan, meydana	h.- inîz viii.5
gelen	hatırnışan<A.+F. akıl danışma
h. xiii.22	h. x.32
hasm <A. hasım, düşman	hatun <F. kadın, zevce
h. iv.5	h. i.25, iv.8, iv.9, ix.29, x.1,
h.-inîñ xii.29	xvi.12, xvi.16, xvi.7, xvii.15,
h.-lar iii.32-33	xx.1
h.-larğa xviii.26	h.-ı ii.5, ii.5, xiii.16, xiv.28,
h.-larığa xviii.25	xvi.14.; xvi.6, xvi.12, bayır
hass <A. has, özel	hatun; mal h. xvii.22,
h.-ını(hal'atı h.) iv.24	h.-ığa ix.31
haşam <A. tebadan olan, maiyet halkı;	h.-imniñ ix.33
tarafıtarlar, hizmetçiler; düşmana karşı	h.-ınıñ iv.3, xvii.19

h.-lar	iv.2, iv.2	h. qal-	vii.27
h.-ları	iii.25, xvii.24, xviii.3	hazana	<A. hazine krş. hazayın, hazına
h.-larığa	iv.7	h.	viii.27, xix.15
h.-larınıñ	xvii.22, xvii.33	h.-ğa	vi.1, vi.4, vii.13, x.11, x1.5, xiv.32
h.-nı	xvii.13, xvii.14	h.-nı	vi.22
h.-nıñ	ix.31	h.-sığa	vi.9
havalı	<A. yöre, çevre	hazayın	<A. hazain, hazineler krş.
h.-sıda (dımışq h.)	viii.12	hazına, hazana	
haq	<A. hak(k) 1) gerçek doğru,	h.	iv.25, x1.11
hak		h.-ını	xiv.21
h.	xiii.28	h.-lar	iv.23, vi.14-15
h.-ı	xv.9, xvii.5	hazın	<A. hazin, üzüntülü
2) Allah		h.	i.10
h.-dın	xv.4	hazına	<A. hazine krş. hazana, hazayın
haqıqat	<A. hakikat, gerçek	h.	vi.21
h.	ii.16, xvii.32	hed ve hasır	<A. hadden fazla krş. hedd
hayat	<A. hayat, yaşam	h.-dın	x.33
h.-ıda	xiii.12, xiii.11, xiii.21	hed	<A. had, sınır
h.-ıdın	i.10	h.	xix.10
haybat	<A. heybet, korku	hedayat	<A. hidayet
h.	xix.16	h.	xv.4
hayır	<A. hayır, sevap	hekayat	<A. hikayet, hikaye
h.(h. ve şer)	xvi.27	h.	x1.15
hayran	<A. hayran, hayrette kalan		

	h.-dın ix.17	vii.9, viii.17, viii.4, viii.8, x.32,
	h.-ı xiii.16, xx.22, xx.9	xı.15, xı.18, xı.20, xii.11, xii.2,
hel	<A. hall, çözme	xiii.2, xiii.22, xiii.27, xiii.5,
	h. qıl- iii.14	xiv.17, xiv.3, xiv.32, xiv.7,
heläk	<A. helak, yok olma	xix.11, xix.13, xix.27, xv.9,
	h. qıl- ii.31, xiv.28, xix.13,	xvi.26, xvi.27, xvii.14, xvii.15,
	xix.19, xvi.32, xvii.20	xvii.21, xviii.10, xviii.6, xviii.9
	h. bol- iii.31, vi.9	h.(h. yerde) iii.19 xı.22, xii.2,
hem	<F. hem	xii.2, xii.29
	h. i.20, i.4, iv.19, ix.21, v.25,	h.(h. çend) iv.14,
	vii.19, vii.4, viii.18, viii.25,	h.(h. biri+) xı.12, xı.13, xı.17,
	xı.18, xii.22, xii.27, xiv.22,	xii.1, xii.11, xii.13, xvi.9,
	xix.4, xix.6, xix.7, xv.15,	xvi.25
	xvii.24	h.(h. bir) xı.17,
hemayat<A. koruma, esirgeme		heray(i)na<F. elbette, şüphesiz
	h. xv.27	h. (herayına) iii.22, ix.2,
hemişe<F. devamlı, sürekli, daima		xiv.21
	h. xii.2	h. (herayna) xii.31
henuz <F. henüz		hereket<A. hareket
	h. xix.32, xv.6, xvi.20, xx.28	h. qıl- x.16, x.3
her <F. her		herem <A. harem
	h. i.22, iv.18, iv.26, iv.4, ix.18,	h.-ğa xvii.22
	ix.7, v.15, v.18, v.19, v.32,	hergiz <F. asla, hiçbir zaman
	vi.30, vi.4, vi.9, vii.1, vii.13,	h. i.14, iii.16, xv.10, xvi.15

hezimet<A. yenilgi, bozgun	h. qıl- ix.21, xiii.12, xiv.23,
h. ix.8	xiv.31, xviii.24
h.-ide xx.24	h.-ı xvii.20
hıcabat<A. haciplik, kapıcılık	h.-ım vii.32, xvii.27
h.-nı xviii.11	h.-iñ iv.4
hıdmat<A. hizmet, iş; huzur, kat bkz.	hıyanat<A. hıyanet, hainlik bkz.
hızmat, hadamat	ahanat
h. xi.10, xvii.5, xviii.4	h. xvi.18
h. qıl- xvi.12,	hızmat <A. hizmet, iş; huzur, kat bkz.
h.-ğa v.3, xx.14	hıdmat
h.-iğa iii.6, iv.33, v.27, v.28,	h.-ğa ix.33
v.7, vi.22, xiii.13, xvi.32	hiç <F. hiç
h.-iñ (h. için) xvi.11	h. iii.16, iii.31, iv.19, ix.1,
hıdmatkâr<A.+F. hizmetkar	ix.24, ix.29, vi.27, vi.28, vi.8,
h.-leridin xiii.26	vii.10, vii.17, vii.33, viii.15,
hıra <F. zayıf, cılız; kamaşmış,	viii.32, viii.33, x.18, xii.13,
donuk, fersiz	xii.24, xiii.27, xiv.27, xiv.6,
h. xix.12	xv.13, xvii.10, xvii.6, xviii.20,
hıradmend<F. akıllı	xviii.5
h.-ler iv.14	hile <A. hile, düzen
hıyal <A. hayal; zan, tahmin;	h. xvii.30
düşünce	hilet <A. hal, durum
h. vi.27, xvii.10,	h. (h. birle) ii.28
h. i/et- vii.25, xvi.21,	hişmet <A. hiddet, kızgınlık

h. xviii.11	hovuz <A. havuz
hitta <A. memleket, ülke	h.-nı iii.29
h.-nı x.11	hökm <A. hüküm, emir, buyruk krş.
hoca <F. hoca, efendi, eşraf	hökm
h. x1.10,	h.-i (h. birle) x.13
hormat <A. hürmet, saygı, değer	hökm < A. hüküm, emir, buyruk krş.
h. iii.6, xvii.32	hökm
horram <A. neşe, sevinç	h. v1.3, viii.15, viii.16, xvi.20;
h. bol- iv.22, iv.6	(ferman h.) v1.2,
hoş <F. hoş, iyi, güzel	h.-lerni xvi.7
h. viii.5, x1.15, xvi.32	h.-ini xvi.21
hoşhal <F+A. memnun, minnettar	hökümet <A. hükümet
h. bol- v.7, xii.30, v.-30-31,	h. qıl- xiii.32
xii.25,	h.-iğa v1.13, xix.25, xix.26,
hoşnud <F. hoşnut, memnun	xviii.16
h. vii.21,	hub <F. Güzel, hoş, iyi
h. biz xv.10	h. 1.14, iii.25, iv.6, v.31, x1.22
hova <F. hava	huccab <A. hacipler, kapıcılar
h. v1.12, viii.22, viii.26,	h. xvii.31
xiii.19, xiv.14, xix.12	h.-ını xvii.27
hovaşı çevre, civar	huda <F. Allah, tanrı, rabb
h.-sıda (etraf ve h.) xix.1	h.(saman h.) xix.31
hovf <A. havf, korku	h.(h. asman+) 1.26
h. xix.14	

hudaşınasıq:<F.+T. Allah'ı tanıyan, O'na inanan kimse, mümin	huquq <A. haklar
h.-ğa 1.18	h. xııı
hudud <A. sınır, uç	h.-ı (h. hıdmat) xı.10, xvııı.4
h. xıx.25	hüner <F. beceri, hüner
h.-da 1.4	h. 1.17
h.-ı xıı.15	hünärmend<F. hünerli, becerikli
h.-ıda 1.4, ıı.33, ııı.12, ııı.24, x.20, xv.21, xx.25, xx.28	h. xvıı.18
h.-ığa ııı.5, xx.24	hürk- ürkemek
h.-ığaca xıı.15	h.-üb xıv.15
h.-larıñ xı.5	hürküt- ürkütmek
h.-larını 1.2	h.-diler xvıı.15
h.-nıñ ıv.12, vı.4-5	häkım <A. hakim, hüküm veren
hufya <A. Gizlenme, saklanma	h. v.33, vıı.8, xı.9
h.-da vı.6	h.-ını ııı.8
hulasa <A. Bir şeyin özü, esası	hüzır <A. hazır
h.-sı xıv.3	h. qıl- ıı.2, x.33, x.33, xv.15, xvııı.7
humayun<F. hümayun, mübarek, kutlu	h. irdiler xıv.10
h.(h. eser) 1.9	
hursand<F. sevinçli, hoşnut	
h. bol- 1x.26	
husn <A. güzellik	
h. 1.14, 1.25	

I

		1. birle VIII.22
ıbıq	ıbık	ı'tımad<A. itimat, güven
	1. XI.18	1.-I XII.26
ıftra	<A. iftira	ı'tıqad <A. itikat, inanç, inanma
	1. XVII.15	1. XIV.32, XIV.33
ihlas	<A. ihlas, samimi olarak,	1.- İñ XVIII.4
içtenlik, gönülden		ı'zaz <A. yüceltme, ululama
	1. XIV.32, XIV.33	1. XII.26
ihtılaf	<A. ihtilaf, uyuşmazlık	ınaq sözüne inanılır, güvenilir
	1. XVIII.33	1.-lar XVII.19, XVII.25
ihtıraz	<A. ihtiraz, sakınma, çekinme	ınaqlıq eminlik, güvenilirlik
	1. XVI.13	1.-ıdın XVII.24
ihtıyac	<A. ihtiyaç, gereksinim	ınhıtāt <A. aşağılanmak, düşmek,
	1.-ımız XV.13	alçalmak
ihtıyar	<A. ihtiyar, seçim, tercih	1.-ğa XVI.8
	1. XVI.10,	ın'am <A. nimet verme, bağışta
	1. qıl- 1.19, XVI.9	bulunma, iyilik etme krş. en'am
ı'lam	<A. ilan etme, bildirme	1. X.30, X.33, XVII.30
	1. IX.15	ınsaf <A. insaf
ı'lan	<A. bildirmek, duyurmak	1. XIX.3, XVI.5
	1. II.5	ıntıqam<A. intikam
ı'tıbar	<A. itibar, önem verme	1.- İñİZNI XIX.18, XVIII.29
	1. X.2, XIV.7	ıncıyad<A. inkiyat, tabi olma, boyun
ı'tıdal	<A.yumuşaklık, uygunluk	eğme

1. qıl- VII.11	1. (ittıfaqan) XIII.16
ıSSıq ısı, sıcaklık; sıcak	i. (ittıfaqan) IV.1, IV.8, IX.30,
1. VI.10, VI.12, VIII.26, XIV.9	X.17, X.24, XIII.23, XIV.29,
ıstıhfaf <A. istihfaf, küçümseme	XVI.14
1. II.4	ıqamat <A. ikamet, yerleşim
ıstıqbal <A. karşılama	1. üçün II.12,
1. qıl- VIII.24, X.22	1. qıl- II.13, VII.23, VIII.18
ışarat <A. işaret	1.-ğa IX.28, VI.2
1. qıl- XVI.28	ıqdam <A. ilerleme, gayret etme
ıta'at <A. itaat	1. II.23
1. III.28, III.6, IX.15, V.3, VI.12,	ıqtıza <A. iktiza, lazım, gerek
VI.15, VII.5, VII.7, XIII.1	1. qıl- XIII.4
1. qıl- III.5, V.1, V.12, V.22,	ıvıq ıvıq/oyuk: mağara bkz. oyuk
V.32, VI.8, VI.9, VI.21, VI.21,	XI.30
IX.25, X.8, X.8, XII.33	Iz iz
1.-ni VIII.3	1.-1 (ız) XVI.18
İttıfaq <A. ittifak, uyuşma kr	1.-larını (ız) XI.14
1. qıl- (ittıfaq) II.4	i.-ni (iz) VI.29
i. (ittıfaq) IX.29,	ıbtida <A. baş taraf, evvel, başlangıç
i. birle(ittıfaq) XIII.30, XVIII.19,	i.-sını II.26
XX.19	ıctima' <A. toplantı, toplanma
i. qıl-(ittıfaq) IX.25, VII.5, VII.8,	i. II.3
XVIII.20, XX.15	ıctinab <A. çekinme, sakınma
İttıfaqan <A. ittifakla	i. qıl- I.27

	İ	xix.29, xix.7, xv.33, xvii.7,
iç	iç, içeri; kalp, gönül	xviii.14
	i.-ide xvi.5	i.-si xii.22
	i.-ike iv.2	i.-sini xiii.27
	i.- iñni v.33	iki yüz iki yüz (200)
iç-	içmek	i. ix.21, ix.23,
	i.-ib xiv.12	iki yüz toqsan biş iki yüz doksan
	i.-key men i.11	beş (295)
idadlıq <A.+T. hazırlık		i. xiii.15,
	i.-lar ii.20	iki miñ iki bin (2000)
id(t)	etmek krş. İt-, et-	i. xix.22,
	i.-ib ix.18, xvi.4	ikinci ikinci
	i.- iñ(teslim i.) viii.16	i. vii.19, xi.22
ihtiyat <A. ihtiyat, tedbir		i.-niñ v.23
	i.üçün x.12	ik- eǵmek
ike	sahip, iye krş. iye/eye	i.- mǵb irdiler iii.16
	i.- lerike xv.7	ikram <A. ikram, saygı
iki	iki (2)	i.- larıǵa xii.26
	i. i.24, i.25, i.5, i.5, ii.33, ii.33,	il ülke, yurt, memleket, diyar
	iii.27, iii.29, iii.29, iii.31, iv.1,	i. iii.17, iii.26, iii.27, iii.7,
	iv.11, iv.26, v.4, v.6, v.6, vi.24,	iv.21, iv.22, v.12, v.15, v.22,
	vi.31, viii.7, viii.8, viii.8, x.17,	vi.16, vii.7, vii.9, viii.2, viii.24,
	x.19, xii.11, xii.21, xiii.2,	viii.27, viii.28, viii.7, x.8,
	xiii.31, xiv.26, xix.11, xix.25,	xiv.32, xiv.33

i.-ike (iv i.) 11.22	i. 1x.21, 1x.27, v.13, xiv.25,
i.-imizke (iv .i.) 1v.22	xix.10, xvii.22
i.-i birle v.17	illa <A. illa, mutlaka
il yurtcısı il yurtcısı	i.(febiha ve i.) 111.27, 111.5,
y. 111.21	xvii.6
ilçi elçi	illik elli (50) krş. ilik
i. 111.31, 111.5, 111.6, v.18, v.20,	i. x.21
vi.20, vi.6, vii.29, vii.31,	ilt- iletmek, göndermek, götürmek
viii.18, x.29	krş. elt-
i.-ğa v.20	i.-di x.15
i.-ler 11.23, 11.24, 11.25, 111.28,	i.-diler 1v.3, x.25, xix.33,
1x.19, v.18, v.21, vi.19, vi.19,	xviii.2
vi.5, viii.12, x.13, x.6, xix.10,	i.-diler irse v.28,
xix.12, xv.15	i.-er irdi 1x.31,
i.-lerğa 111.27	i.-er biz (reşk i.) xvii.24-25
i.-leri v.25, vi.32	i.-ib xviii.10, xviii.25 (reşk i.)
i.-leriniñ 1x.20	xvii.19,
i.-lerni 111.6, xix.14	i.-ib tururlar v.4,
i.-lik 1v.4	i.-ib irdim x.32,
i.-si viii.1	i.-ib irdi xv.32
i.-sini v.21	i.-ken v.5
ilik miñ elli bin (500000) krş. ilik	i.-key 1v.22, 1x.5, xvi.30,
i. 1x.6	i.-key sen xviii.5
ilkeri ileri	i.-mek xviii.26

i.-mekey siz x.31	i.(ma'lum imes) 11.16, 11.30,
i.-ür irdiler 1.23,	viii.13, xiii.18, xiv.20, xv.14,
i.-ür irdi 11.15	xviii.26
iltifat <A. iltifat	im- emmek
i. 1.20, 11.25, 11.28	i.-medi 1.9
iltimas <A. talep, rica	i.-mek 1.13
i. qıl- 1.22	inkâr <A. inkar
ilâhi <A. Allahım	i. qıl- 1.19, 1.20, 11.1, 11.13,
i. 1.12	xiv.27
iman <A. iman	inşallah<A. inşallah
i. keltür- 1.11, 1.12, 11.12	i. xv.27, (i. ta'ala) viii.4
imarât <A. Emirlik, beylik	intizar <A. bekleme, bekleyiş
i.-ğa 11.21	i. 11.31
imaret <A. Emirlik, beylik	ir er, koca; erkek
i. xviii.11	i. 11.25, xv.17 xv.4, xx.1
i.-iğa xix.27	i.-din 1.12
imdi şimdi	i.-i iv.8, ix.31
i. 1.5, 11.3, v.3, 11.10, 11.7, x.1,	irse ise
x.19, xi.12, xi.13, xii.22,	i. 1.11, 1.16, 1.18, 1.19, 1.2, 1.20,
xiv.19, xiv.24, xiv.31, xix.18,	1.27, 11.1, 11.13, 11.14, 11.24,
xv.12, xv.5, xv.6, xvii.14,	11.26, 11.30, 11.31, 11.7, 11.10,
xvii.5, xviii.28, 11.31	11.12, 11.16, 11.18, 11.2, 11.26,
imes değil anlamında olumsuzluk	11.28, 11.31, 11.32, 11.6, iv.1,
bildirir	iv.10, iv.14, iv.15, iv.17, iv.20,

iv.24, iv.28, iv.30, iv.31, iv.9,	xviii.20, xviii.27, xviii.31,
ix.16, ix.21, ix.23, ix.27, ix.32,	xviii.32, xx.1, xx.11, xx.13,
ix.6, ix.7, v.13, v.14, v.19,	xx.15, xx.17, xx.29, xx.7
v.22, v.25, v.28, v.29, v.33,	ism <A. ad, isim
v.4, v.6, v.7, vi.22, vi.23, vi.25,	i. x1.20
vi.26, vi.4, vii.11, vii.18,	iste- istemek
vii.25, vii.25, vii.28, vii.29,	i.-di ii.25
vii.3, vii.5, viii.12, viii.14,	i.-di irse xviii.32
viii.23, viii.32, viii.7, x.1, x.15,	i.-diler xix.9
x.16, x.17, x.3, x.33, x.5, x.9,	i.-keyler xiv.14
x1.30, xii.14, xii.19, xii.20,	i.-mek vi.6
xii.24, xii.30, xiii.1, xiii.26,	i.-r irdiler i.26
xiii.28, xiii.3, xiii.30, xiii.31,	i.-b (istâb) ii.1
xiii.32, xiii.9, xiv.1, xiv.12,	istihlas<A. elde etmeye çalışma,
xiv.14, xiv.15, xiv.16, xiv.18,	kurtarma
xiv.19, xiv.23, xiv.25, xiv.26,	i.-ı (mülk i.) ix.14
xiv.27, xiv.29, xiv.33, xiv.4,	istıqbal<A. karşılama
xiv.6, xix.16, xix.19, xix.23,	i.-ğa viii.14
xix.26, xix.29, xv.16, xv.2,	istid'a <A. rica ile istemek, davet
xv.24, xv.3, xv.4, xvi.18, xvi.2,	etmek
xvi.20, xvi.22, xvi.22, xvi.23,	i. i.20
xvi.30, xvii.1, xvii.11, xvii.22,	istila <A. ele geçirmek, işgal etmek
xvii.22, xvii.27, xvii.29, xvii.4,	i. birle xvii.20
xvii.7, xviii.18, xviii.18,	istima' <A. dinleme, kulak verme

i. qıl- viii.2, xiv.24	i.-iniñ viii.32
i.-idin iv.6	i.-iñdin xiv.20
istimalat<A. istimalat	i.-ke iii.14, iv.25, iv.31, xvi.10
i. ix.28, v.11, v.15, v.8, vii.13,	i.-ler vii.15, vii.18, vii.19
x.5, xviii.5, xx.5	i.-lerini vii.12, xvi.23
i.-lar viii.3, xiv.33	i.-leriñiz xvii.25
istimalatnama istimalatname	i.-ni iii.20, iv.15, xv.3, xvi.30
i.-lar vi.6	i.-niñ iv.29-30, ix.2
istinkäf<A. kabul etmeme, ret	işek eşek
i. qıl- iii.29	i. (kürrelıq i. birle) iv.16
istişammat<A. istikamet, yön, cihet	i.-ler iv.17
i.-ı vii.23	işik eşik, kapı
iş iş, görev, hareket; durum, hal;	i.-ike xvi.20
çare	i.-lerini ix.8
i. i.24, ii.3, iii.14, xiii.5, xiv.3,	işit- işitmek, duymak
xvi.18, xvi.22, xvi.30, xvii.25,	i.-di irse xii.24, xii.30, xiv.4,
xviii.22; (ne i. üçün) xix.17	xvi.22
i.-de xvi.24	i.-diler iv.18
i.-din xvii.19	i.-ib ii.30, ix.1, vi.1, vi.29,
i.-ğa iv.32, xiii	viii.1, xv.7, xvi.19, xvii.1
i.-i xii.2, xiii.20, xiv.19	i.-ib irdi viii.19,
i.-idin vi.15	i.-ib irdiler ix.24,
i.-ike vii.23, xx.6	i.-ken viii.1
i.-imiz xii.31	iştiğal <A. iştiğal, meşguliyet

	i. qıl- xx.6		i.-iñe xvii.5
it (1)	köpek		i.-ke i.18, xvii.11
	i. ii.15, xiv.17, xiv.8,		i.-lerike xviii
	i.-ke xiv.10, xiv.11		i.-lerimizni iii.22
	i.-ni xiv.14, xiv.14		i.-lerini ix.3
it (2)	et	iv	yonucu ev yapan taş ustası, marangoz
	i.-idin xii.11		i. xix.3,
	i.-lerdin xiii.27		
it- (1)	etmek krş. et-	ivlik	evlik
	i.-di xiii.32; (qabul i.) i.9		i. iii.10, x.17
	i.-diler irse vii.25		i.-lerni x.18
	i.-ib xvi.5; (toy i.) i.24		i.-ni x.19
	i.-key ix.30		i.-niñ x.19
it- (2)	yitmek krş. yit-	iyeye	iyeye, sahip krş. ike/eye
	i.-mekey xii.24		i.-siz iii.21
itek	etek	ized	<A. izzet, değer, kıymet
	i.-ide(dağ i.) xvi.25		i.-i (taqdırı i. birle) xvi.7
iv	ev	izhar	<A. gösterme, meydana çıkarma
	i. ii.22, ii.7, iv.22, v.17, x.24, xv.8		i.-i (i. temerrud) ii.30
	i.-de xx.6		
	i.-din xvi.8		
	i.-i xix.7		
	i.-ike x.23, xvi.16, xviii.19		

‘A-I-E-İ-U-Ü

‘acab <A. acayip, garip, tuhaf ‘a. körün- xix.6	‘alı < A. Yüce, ulvi ‘a. (berk ‘a.) iii.8
‘acayıb<A. acayip, garip, tuhaf ‘a. viii.3	‘amal <A. amel, iş, davranış, hareket ‘a. xi.13, ‘a. qıl- ix.16-17, v.2, xiv.3
‘acıız <A. aciz, zavallı, perişan ‘a. iv.33, ‘a. bol-vi.12, xix.33 ‘a. tur- vii.4,	‘anayat<A. inayet, yardım ‘a. v.8, xv.27, xv.27 ‘ar <A. ar, haya, utanma ‘a. ii.3, iii.28
‘acz <A. kuvvetsizlik, biçarelik ‘a. ii.10	‘arıza <A. arıza ‘a. xvii.28
‘adat <A. adet, töre, alışkanlık ‘a. v.20 ‘a.-ı iii.29, xiii.2	‘arus <F. gelin ‘a.-ı xvii.32
‘adavat<A. adavet, düşmanlık ‘a. i.26	‘arz <A. sunma; anlatma, bildirme ‘a. iv.15, vi.22, vi.33, vii.13, vii.14, xv.10, xvii.19
‘adl <A. adalet ‘a. (a. ve dad) xix.3, xv.11, xvi.5	‘a.-ğa xvi.23 ‘a.-ı (‘a. leşger) viii.8
‘alafa <A. ot, yem, saman ‘a. (‘a. ve ‘ulufa) iv.26, vi.18- 19	‘ası <A. asi, isyan eden ‘a. xv.12, xvi.21
‘alam <A. alem, sancak, bayrak ‘a.-larını xviii.1	‘aşiq <A. aşık ‘a. iv.3 ‘atfa <A. Aşık, tutkun ‘a. qıl- xx.4

‘aqıbat<A. son, sonunda, nihayet	vii.14, viii.33, xi.31, xii.30,
‘a. (‘aqıbat) iii.15, iii.2	xiii.14, xix.7, xvi.25, xvi.31,
‘a. (‘aqıbet) ii.9, iii.31, vii.4,	xvii.18
xv.12, xviii.20, xx.26, xx.4	
‘a.-i (‘aqıbet) xii.31	‘azımat<A. azimet, yola çıkma
	‘a. (‘azımat) ix.27, vii.25
‘aq(i)l <A. akıl	‘a. qıl- (‘azımat) iii.4, iii.7-8,
‘a. v.2, v.3, xi.9, xiii.14	iv.12, v.10, v.13, vii.23, vii.25,
‘a.-yı (‘a. kâfiye) xvi.7	vii.32, viii.22, viii.22, viii.23,
‘a.-ı xvi.10	viii.23, viii.27, viii.6, viii.6,
‘ayal <A. kadın, aile	viii.7, x.21, xiv.28-29
‘a. xviii.1	‘a. qıl- (‘azımet) x.16
‘a.-iñizni xix.13	‘azm <A. yönelme, gitme
‘ayıl <A. ait, ilişkin, ilgili	‘a.-ı (‘a. safar+) iii.10
‘a. xviii.9	‘a.-iğa xiii.3
‘ayş <A. yaşam, yaşantı; yiyip içme	‘eşret <A. yiyip içme, içki
‘a. iii.23; (‘a. ve ‘eşret+) xiv.22	‘a.-ğa (‘ayş ve ‘e.) xiv.22
‘ayyar <A. Hilekar, düzenbaz	‘eziz <A. aziz
‘a. iii.16	‘a. xii.2, xviii.1, xi.33
‘aza <A. Yas, matem; taziye	‘ımarat<A. yapı, bina
‘a. xv.19	‘a.-lar iii.23
‘azamat<A. azamet, büyüklük	‘ızzat <A. izzet, değer, kıymet
‘a.-ını vi.32	‘a. iii.6, xvii.32
‘azım <A. çok, pek çok; büyük	‘irz <A. namus
‘a. vi.10, vi.28, vi.33, vi.7,	‘a.-iğa xvi.23

‘ubudiyet<A. ubdiyyet

‘ä.-ide xiii.15

‘a. ii.12

‘ubur <A. suyun öbür yakasına
geçme

‘a. x.20

‘ulufa <A. Maaş, ulufe

‘a. (‘alafa ve ‘u.) iv.26, vi.18-
19

‘a.-sığa x1.4

‘ummal<A. Yapanlar, amiller; idare
memurları, valiler

‘a.-larnı xv.15

‘unfuvan<A. (güzellik, gençlik için)
başlangıç, en parlak zaman

‘a.-ığa (şibabı ‘u.) xviii.18

‘usyan <A. İsyân, karşı gelme,
ayaklanma

‘a. ii.25, ii.30, v.1, xv.28

‘uzurhahlıq<A+F.+T. Özüür dileyen,
mazereti olan

‘a.-lar xviii.25

‘ähd <A. aht, yemin, ant; söz verme

‘ä. ii.22, xiv.32

‘ä.-de iv.25

K

keç-	geçmek	xviii.24, xviii.27, xviii.4,
		xx.13, xx.15, xx.4; (ğalib k.)
	k.-ib x.15	ii.21, iii.33, xv.22,; (qarşu k.)
kefen	<A. kefen	v.12, v.14,
	k.- lerimizi xx.14	k.-ib turur v.1,
kel-	gelmek; kabul etmek, hak	k.-ib turur biz v.3, vii.8, viii.16,
	vermek; kazanmak; dönmek; varmak;	k.-ib turur siz vii.30,
uygun gelmek bkz. Kil-		k.-ib turur sen xix.17
	k.-di ix.32, x.21, xvii.22, xx.9;	k.-ib tur- xix.22,
	(yete k.) xvii.29,	k.-iñ v.22
	k.-diler ix.14, vii.15, viii.2,	k.-ken vi.28
	xv.16	k.-kende viii.24
	k.-diñ (kic k.) ix.33, xvii.5	k.-kendin burun ix.24, xvii.24,
	k.-e turur v.22, xvii.2, xvii.3	xvii.25
	k.-er ix.2, xi.31	k.-kenidin v.18
	k.-geyler vi.14	k.-keyler ix.20, xx.15
	k.-ib ii.20, ii.25, iii.22, ix.16,	k.-küsi turur xiii.16, xix.18
	iv.33, ix.6, v.27, vi.14, vi.24,	k.-mekey (hoş k.) xvi.32
	vi.31, vii.29, vii.32, vii.5,	k.-mes (bes k.) iii.33
	viii.1, viii.14, viii.2, viii.25,	k.-mâb xiv.25, xix.14
	x.12, x.7, xi.15, xiv.16, xiv.4,	k.-se xiv.2, xvii.21
	xix.33, xv.32, xvi.18, xvi.20,	k.-sem xvii.6
	xvi.30, xvii.12, xvii.12, xvii.13,	keltü(r)- getirmek; kabul etmek,
	xvii.33, xvii.9, xviii.19,	inanmak

k.-di ı.18, (iman k.) ı.12	tedbir; müzakere; müşavere; danışma
k.-diler xvii.14, xx.20, ıv.10	krş. keñeş
k.-diler irse v.5, v.7, xıx.15-16, xv.24,	k. qıl- ııı.4, ıv.14, vıı.4, vııı.9
k.-er men xıv.24	k. birle ıı.4,
k.-eyin xıx.10	k.-din ıı.5
k.-ib (iman k.) ı.11, ıı.12	k.-ler x.30
k.-ken vııı.4, xv.29	k.-lerni x.30
k.-key vı.31, xvı.31	keñeş işlerde danışma; görüşme;
k.-meseñiz v.5	tedbir; müzakere; müşavere; danışma
k.-üb ıv.7, ıx.29, ıx.31, vııı.15, vııı.19, xıv.27, xıv.30, xıx.17, xvııı.29, vıı.22	krş. keñec
kemer kemer, kuşak	k. xv.13,
k. xı.2	k. qıl- xv.13, xvı.9, xvı.19, xvıı.31, xvııı.26, xx.12
k.-ini (ıta'at k.) ııı.6, vıı.7 ; (bendellk/q k.) v.3, vı.15, vı.33	k.-i xııı.8
käm <F. Arzu, istek, dilek; lezzet	keñeş- işlerde danışmak; görüşmek;
k.-iğā xvııı.2	müzakere etmek; müşavere etmek;
kemin <A. pusu	k.-ib xvı.16
k.-din xıx.23	keramat<A. keramet
kemingāh<A.+F. pusu yeri	k. xııı.14, xııı.16
k. xıx.22	keşti <F. gemi
keñec işlerde danışma; görüşme;	k. ıı.27, ıv.1
key-	kevek boş, kof; içi delikli
	k. ıv.9
	key- giymek; kuşanmak

k.-ib v1.23	xv.13, xv.15, xv.21, xvii.27,
k.-key 11.15	xviii.31, xx.14, xx.16, xx.16
keydür- giydirmek	k.-din xiv.12
k.-di vii.16	kiçik küçük, yaşça küçük; önemsiz
k.-diler v1.20	krş. küçük
k.-düm vii.17	k. 1.21, 11.4, x.27, x.28, xiii.24,
k.-keyler v1.6	xiii.28, xiv.18, xix.21, xix.26,
k.-üb vii.14	xix.33, xv.20, xv.5
keyf <A.keyf	k.-din 1.25
k.-ini xiii.24	kifayat<A. 1. kafi, yeterli olma. 2.
keyfiyet<A. bir olayın oluş şekli	fikir
k.-i (k. ensab+) 11.16	k.(kifayat) v1.30
(k. ahval+) vii.2; (k. hal+)	k.-lar (kifayat) x.30
xiii.33, xvii.23, xviii.20	k. (kifayet) xii.26
k.-ini v.28	kil- gelmek bkz. kel-
kibr <A. büyüklük, kendini büyük	k. xv.12
görme; şan, şeref	k.-mes xiv.28
k.-din iii.16	kilin gelin
kic geç	k. 1.24
k. ix.33	k.-lerini 1.24
k.- räk ix.33	kim ki
kice gece bkz. gice	k. 1.1, 1.10, 1.10, 1.12, 1.14, 1.15,
k. 1.11, viii.31, viii.8, xiv.13,	1.15, 1.22, 1.24, 1.26, 1.26, 1.27,
xiv.15, xiv.17, xiv.7, xix.4,	1.3, 1.4, 1.5, 11.11, 11.15, 11.16,

ii.17, ii.17, ii.18, ii.19, ii.2,
ii.22, ii.22, ii.23, ii.27, ii.27,
ii.28, ii.29, ii.3, ii.4, ii.5, ii.7,
iii.1, iii.1, iii.11, iii.12, iii.12,
iii.13, iii.14, iii.14, iii.16, iii.18,
iii.19, iii.20, iii.21, iii.24, iii.26,
iii.27, iii.29, iii.29, iii.33, iii.4,
iii.8, iii.9, iv.1, iv.15, iv.16,
iv.17, iv.18, iv.20, iv.21, iv.21,
iv.22, iv.22, iv.23, iv.23, iv.26,
iv.29, iv.29, iv.30, iv.30, iv.4,
iv.4, iv.5, iv.5, iv.6, iv.8, ix.1,
ix.10, ix.12, ix.15, ix.16, ix.19,
ix.19, ix.21, ix.21, ix.22, ix.22,
ix.24, ix.25, ix.25, ix.27, ix.29,
ix.29, ix.29, ix.3, ix.31, ix.33,
ix.4, ix.5, ix.9, ix.9, v.1, v.1,
v.10, v.11, v.16, v.18, v.19,
v.2, v.2, v.20, v.20, v.21, v.22,
v.28, v.29, v.3, v.31, v.4, vi.10,
vi.11, vi.11, vi.13, vi.19, vi.2,
vi.20, vi.22, vi.23, vi.25, vi.25,
vi.26, vi.27, vi.27, vi.27, vi.29,
vi.3, vi.3, vi.30, vi.31, vi.5,

vi.5, vi.5, vi.7, vi.7, vi.8, vi.9,
vii.10, vii.13, vii.13, vii.15,
vii.17, vii.17, vii.18, vii.18,
vii.19, vii.20, vii.21, vii.21,
vii.26, vii.27, vii.29, vii.3,
vii.31, vii.32, vii.32, vii.33,
vii.4, vii.5, vii.6, vii.6, vii.7,
vii.8, vii.9, vii.9, viii.11,
viii.13, viii.15, viii.16, viii.19,
viii.19, viii.20, viii.21, viii.26,
viii.3, viii.32, viii.33, viii.4,
viii.5, viii.8, viii.8, viii.9, x.1,
x.1, x.11, x.12, x.12, x.14,
x.16, x.17, x.18, x.20, x.21,
x.22, x.23, x.25, x.26, x.28,
x.28, x.30, x.30, x.31, x.31,
x.32, x.33, x.8, xi.11 xi.1,
xi.12, xi.13, xi.13, xi.14, xi.14,
xi.15, xi.15, xi.16, xi.16, xi.17,
xi.18, xi.19, xi.19, xi.20, xi.22,
xi.22, xi.22, xi.3, xi.3, xi.3,
xi.30, xi.31, xi.4, xi.5, xi.7,
xi.9, xii.1, xii.11, xii.11, xii.12,
xii.13, xii.14, xii.15, xii.15,

xii.16, xii.20, xii.22, xii.23,
xii.24, xii.25, xii.26, xii.26,
xii.27, xii.28, xii.29, xii.30,
xii.32, xii.33, xiii.28, xiii.29,
xiii.15, xiii.17, xiii.18, xiii.19,
xiii.2, xiii.2, xiii.20, xiii.22,
xiii.22, xiii.24, xiii.25, xiii.26,
xiii.26, xiii.27, xiii.28, xiii.28,
xiii.31, xiii.33, xiii.33, xiii.4,
xiii.5, xiv.1, xiv.1, xiv.10,
xiv.11, xiv.11, xiv.12, xiv.13,
xiv.14, xiv.17, xiv.18, xiv.2,
xiv.20, xiv.21, xiv.21, xiv.21,
xiv.23, xiv.23, xiv.23, xiv.28,
xiv.28, xiv.3, xiv.3, xiv.30,
xiv.31, xiv.31, xiv.4, xiv.5,
xiv.5, xiv.6, xiv.7, xiv.8., xiv.9,
xiv.9, xix.17, xix.1, xix.10,
xix.11, xix.12, xix.12, xix.13,
xix.14, xix.14, xix.2, xix.21,
xix.21, xix.24, xix.3, xix.3,
xix.30, xix.31, xix.32, xix.33,
xix.4, xix.5, xix.6, xix.7, xix.8,
xix.9, xv.10, xv.11, xv.11,

xv.13, xv.14, xv.14, xv.14,
xv.15, xv.2, xv.2, xv.22, xv.25,
xv.25, xv.26, xv.28, xv.29,
xv.29, xv.31, xv.4, xv.4, xv.5,
xv.5, xv.6, xv.7, xv.7, xv.8,
xv.8, xvi.10, xvi.10, xvi.11,
xvi.12, xvi.12, xvi.13, xvi.14,
xvi.15, xvi.16, xvi.17, xvi.17,
xvi.18, xvi.19, xvi.19, xvi.20,
xvi.20, xvi.21, xvi.21, xvi.22,
xvi.22, xvi.24, xvi.26, xvi.28,
xvi.29, xvi.3, xvi.30, xvi.31,
xvi.31, xvi.32, xvi.4, xvi.9,
xvi.9, xvii.1, xvii.10, xvii.10,
xvii.11, xvii.13, xvii.14,
xvii.18, xvii.19, xvii.2, xvii.2,
xvii.20, xvii.21, xvii.21,
xvii.22, xvii.23, xvii.23,
xvii.24, xvii.25, xvii.26,
xvii.27, xvii.28, xvii.29, xvii.3,
xvii.31, xvii.32, xvii.33, xvii.4,
xvii.5, xvii.6, xvii.6, xvii.8,
xvii.9, xviii.10, xviii.16,
xviii.16, xviii.17, xviii.2,

xviii.20, xviii.22, xviii.22,	k.-mek iv.14
xviii.23, xviii.23, xviii.24,	kirek lazım, gerek
xviii.25, xviii.25, xviii.26,	k. iv.31, vi.22, vi.6, x.26, xii.2,
xviii.26, xviii.27, xviii.28,	xiii.18, xiii.18, xiv.11, xvii.26,
xviii.28, xviii.28, xviii.29,	xviii.2viii.4, xvii.3
xviii.3, xviii.30, xviii.30,	kirküz- girdirmek, sokmak
xviii.33, xviii.33, xviii.33,	k.-üb v.17
xviii.4, xviii.4, xviii.5, xviii.5,	kişi kişi, kimse
xviii.6, xviii.8, xviii.8, xviii.8,	k. iii.13, iii.14, iii.2, iii.26,
xviii.9, xviii.9, xx.11, xx.11,	iii.27, iii.32, iv.18, iv.2, iv.22,
xx.12, xx.13, xx.14, xx.15,	iv.24, iv.4, ix.14, ix.21, ix.23,
xx.18, xx.2, xx.20, xx.22,	ix.25, ix.3, ix.32, ix.5, ix.6,
xx.22, xx.25, xx.26, xx.29,	ix.6, ix.9, v.18, v.19, v.21,
xx.8, iv.12	v.27, vi.17, vi.18, vii.1, vii.28,
kine <F. kin, haset, düşmanlık	vii.9, viii.10, viii.13, viii.29,
k. 1.26, xvii.26	viii.8, viii.9, x.12, xi.10, xi.20,
kir- girmek, katılmak	xi.32, xii.13, xii.2, xii.21,
k.-di irse xvii.22	xiii.2, xiii.33, xiv.14, xiv.3,
k.-ib iii.30, iii.31, iv.18, v.17,	xix.10, xix.11, xix.20, xix.20,
vi.4, xiv.18, xiv.24, xx.25	xix.21, xix.22, xix.22, xix.3,
k.-ib irdi ix.27	xvi.15, xvi.28, xvii.1, xvii.15,
k.-key ix.10	xvii.2, xvii.2, xviii.10, xviii.13,
k.-key siz 1.15,	xviii.3, xviii.33, xx.13, xx.15,
k.-keyler iv.16	xx.27, xii.2

k.-din 11.3, v.19	k.-er irdi v.13
k.-ge x19.6	k.-iñ 111.28
k.-ğa x111.25, x11v.22	k.-kende x.22
k.-ke v111.4, x11.24, x111.2, xv11.15	k.-key x.14
k.-ler 111.11, 111.9, 11v.19, 11x.4, v.2, v.3, v.7, v11.6, v11.7	kitabāt <A. kitābet
k.-lerdin 11x.5	k.-lar v1.6
k.-leri 111.25	kiyür- geçirmek
k.-lerimizke xx.11	k.-di 11.22
k.-leriñizdin v1.31	k.-üb 11v.12
k.-lerni 11v.7, x.31	kiz- gezmek
k.-leriñ x11.25	k.-er irdi v.10
k.-miz 111.29	köb/p çok
k.-mizke 111.27	k.(köb) 11.32, 111.2, 111.20, 111.23, 111.33, 111.6, 11v.29, 11x.13, v.14, v.2, v.5, v.6, v.7, v1.14, x.30, x.33, x1.11 x1.22, x111.28, x111.16, x11x.10, x11x.12, x11x.13, x11x.15, x11x.16, x11x.23, x11x.5, xv1.31, xv1.7, xv11.27, xv11.30, xv11.32, xv11.33, xv11.4, xv111.20, xx.14, xx.4, xx.5
k.-ni x1.9, x11x.20, x11x.21, x11x.23, xv.4	k.-ler (köb) xv11.4
k.-niñ x.2, x1.18, x11.13, xv.9, xv1.27	k.- rāk (köp) 1.25
k.-ñiz 111.29	
k.-si xx.24	
k.-sike v111.15	
kit- gitmek	
k.-diler irse v111.12	

k.- räki (köp) viii.24	k.-üm vii.21, xvii.23
köç- göçmek krş. köç-	k.-lerğa xix.13
k. qıl- viii.5-6, viii.8, xx.24	kör- görmek, bakmak; sorumlu
köcür- göçürmek	olmak
k.-üb xix.1	k.-di ii.7, iii.33, v.31, vii.15,
köç- göçmek krş. köç-	xix.4, xvii.22, xvii.9
k.-üb iv.27	k.-di irse i.11, vii.11, xvi.30
köker- göğermek, yeşermek	k.-diler iv.20, xix.8,
k.-ib turur xix.5	k.-diler irse vii.5, xviii.27
kök(ü)s göğüs	k.-dük vii.7
k.-i xvii.9	k.-er irdi xvii.32
köl göl, havuz	k.-er irdiñ xviii.1
k. xiii.31	k.-ib iii.20
k.-i xiii.31	k.-ken iii.12
kömek yardım	k.-mediler ix.24, xiv.14
k. xx.3	k.-mekey men xviii.2
köñ(ü)l gönül	k.-nüb xviii.30
k. xii.30, xiv.11; (çın k. birle)	k.-se xiv.3
vi.1, vii.8	k.-señ xi.15
k.-i x.25, xiii.19	k.-üb i.19, iii.7, iv.2, ix.4, ix.7,
k.-ide vii.14, xvi.18	v.1, v.14, v.14, v.21, vi.21,
k.-iğa xix.16	vi.21, vi.24, vi.31, vi.32, x.33,
k.-ini xii.30	xv.1, xv.3, xv.32, xvii.10,
k.-iñiz vi.30	xviii.3

k.-üñ xiv.12, (ala k.) ix.22	k.-lerini xviii.7
körnüş ziyaret, randevu, buluşma	k.-leriñizni xviii.8
k.-nüş qıl- vı.24, vii.11, viii.24	kutta'uttarıq<A. yol kesen, eşkiya
körün- görünmek	k. iv.28
k.-di xix.6	küc güç
k.-key vı.24, viii.9	k. bi/er- xii.23, xii.29, xviii.32
k.-mes vı.28	k.- üñiz ix.22
köter- kaldırmak; ortadan kaldırmak;	küçük küçük, yaşça küçük bkz. kiçik
almak, taşımak, götürmek	k. xix.32
k.-diler iv.19, xiv.31, xix.29,	küçlük zorlu, çetin
xix.30, xvi.11	k. vı.7
k.-ib i.12, xvi.2	küllü <A. bütün
k.-ken iv.20	k. xix.33, xv.27, xv.30, xx.18
k.-kenleri iv.20	kün (1) gün, gündüz
k.-key iv.19	k. ii.27, iii.1, iii.14, iii.2, iv.18,
k.-keyler xix.11, xviii.7	iv.27, v.25, vii.26, vii.28,
k.-mediler iv.19	vii.29, viii.10, viii.31, viii.32,
k.-mekenler iv.20	viii.7, x.20, x.24, xi.11, xi.22,
k.-mekey iv.19	xiv.17, xiv.26, xiv.3, xv.16,
köz- göz	xv.2, xv.24, xv.9, xvi.11,
k.-i xvi.18, xvii.9	xvi.14, xvi.3, xvii.13, xvii.27
k.-ike viii.8, xvii.11	k.-lerde vı.10-11
k.-ler xix.12	k.-de vii.26, viii.32
k.-lerike vı.24	k.-din ix.30, ix.32, xiv.21,

xv.17 xv.27	k. 1.15, 11.4, xv.25, xviii.12,
k.-ğaca xv1.5	xviii.23
k.-i xv.8, xvii.29, xvii.30,	küz güz, sonbahar
xvii.33	k. viii.26, x.12, x.3
k.-ide x1.2	kâfi <A. kafi, yeten, yetişen
k.-leride xv1.14	k.-ye (aqlayı k.) xv1.7
kün (2) güneş	k.-yil (k. Muhummat) x1.9
k. v1.7, x11.22, x11.22, x111.2,	kâr <F. kar, iş, güç
x111.20, x1v.19,	k. xviii.9
kündüz gündüz	kârzar <karzar<F. savaş
k. viii.31, viii.8, x1v.14, x1v.17,	k. (musta'iddi k.) 11.6, 11.7
xv.21	
künlük günlük	
k. viii.7, x.22	
küre <F. (at ve eşek için) yavru	
k.leri üçün 1v.17	
k.-lerini 1v.16	
kürrelıq<F. (at ve eşek için) yavrulu	
k. (k. qısrıq) 1v.15-16; (k. işek)	
1v.16	
kürsi <A. kürsü, taht	
k. (altun k.) v.17, vii.17, vii.21	
k.-ğa (altun k.) vii.16	
küvdek<F. çocuk	

L	
	l.-iñiz vii.30
lahza <A. lahza, an	l.-ler ii.20
l. xv.7	l.-lerike viii.7-8
laqab <A. lakap	l.-lerini v.9
l. xi.21, xii.1, xi.16	l.-lik xii.2
l. qıl- i.3, x.27, xii.1,	l.-ni ix.7
l. qoy- x.26, xi.17, xi.20,	luğat <A. her milletin dili
l.-larğa x.27	l.-i (Türki l.) iv.10
layıq <A. layık, uygun	
l. tur- vii.21	
leşger <F. leşker, asker	
l. iii.2, iv.7, ix.17, v.20, vi.16,	
vi.32, viii.11, viii.30, viii.8,	
x.20, xiii.3, xvi.21, xvi.4	
l.-din x.18, x.18	
l.-ğa viii.17	
l.-i ix.7, ix.8, viii.31	
l.-ide iv.8	
l.-idin iii.33, v.18, vii.30	
l.-ike xiv.26	
l.-leriniñ iv.28, ix.24	
l.-imiz iv.21	
l.-imize vii.30	
l.-iniñ viii.13, viii.31, xix.22	

M	
mabeyn<A. ara; iki şeyin arası	xiv.1, xiv.5, xvii.20, xx.17, xx.18
m.-i ii.27	m. imes ii.16,
mağrur<A. gururlu, kibirli kimse	m. tur- xviii.4,
m. bol- xviii.27	ma'na <A. mana, anlam bkz. ma'nı
mahar <F. gem, yular; burunduruk	m.-sı xi.9
m.-ını (cemmaza m.) xvi.29	ma'nı <A. mana, anlam bkz. ma'na
mahasın<A. iyilikler, güzel tavırlar	m. xvii.33
m.-ı xvii.19	m.-nı iv.31, vii.11
mahbus<A. hapsedilmiş olan, tutulan	m.-sı xi.10 xv.4, i.7
m. qıl- xix.20, xviii.24	ma'ruf <A. bilinen, tanınmış, meşhur
mahded havuz	m. xi.13
m. xiii.27	m. tur- i.4,
mahsus<A. ayrılmış, tayin edilmiş	ma'qul<A. akla yakın, aklın kabul
m. bol- xi.21	edeceği
mahzul<A. hakir, kıymetsiz, perişan	m. tüş- iv.18, ix.6, vi.12-13
m. xvii.12	m. ayt- xv.8
m. bol- ii.10, iv.23,	mal <A. mal, mal mülk
ma'bud<A. İlah, Allah	m. ii.32, iii.17, iii.26, iii.27,
m. ii.3	iii.28, iii.5, iii.7, ix.15, ix.26,
m.-ımızke ii.4	v.11, v.8, vi.26, vi.30, vi.30,
ma'lum<A. bilinen şey, bilinen	vi.33, vi.6, vi.9, vii.1, vii.1,
m. bol- vii.17, xiv.28,	vii.13, vii.32, viii.28, viii.5,
m. qıl- v.32, x.18, xiii.24,	x.11, x.11, x.13, x.14, x.7,

x1.11 x11.23, x11.23, x11.24,	maşrıq <A. doğu
x1v.32, x1x.10, x1x.14, x1x.14,	m. 1.2, 11.26, 11.29
x1x.15, x1x.9, x1x.9, xv.18,	matam <A. matem, yas
xv.23, xvii.30, xviii.32,	m. xvii.33
xviii.33, xx.10; (bac ve m.)	matarıha<A. vergi için ayrılan gelir;
11.24; (vafir m.) viii.17	bir şey çıkarılan ve atılan şeyler
m. birle xx.14	m.-dın 111.28
m. (m. ve hazına+) v1.21, v1.22,	matlub <A. matlup, istek
viii.27	m. 1v.16
m.-ını viii.18, x1.4	maqam<A. makam, rütbe, mertebe
m.-ıñızını vii.33	m. tut- 111.12, 1v.1, 1v.32, 1x.14,
m.-lar x1.2	v.30, viii.12, viii.5, viii.7, x1.6
m.-larını 1x.28, v.10, x1.17	m. qıl- 1v.11, 1v.27, vii.26,
m.-larını v1.22, x.15	x.15-16
m.-nı 1x.16, v1.1, v1.31, v1.4,	m.-ğa 1x1v.19
viii.16, viii.17, x11.33	maqbul<A. kabul edilen
manı' <A. mani, engel	m. 11.2,
m. xvii.28	m. tüş- 1v.18, 1v.24
maslahat<A. uygun, beğenilen, takdir	maqhur<A.kahredilmiş, mahvedilmiş,
edilen hal	bozguna uğramış, yenik
m. 1v.21, v1.8, vii.7, viii.13,	m. 11.10, 1v.23
x1.13, x1.15, x1v.21, x1v.3,	m. qıl- x111.3, xv.22
xvi.19, xvi.32, xviii.26,	m. bol- x1v.26,
xviii.28, vii.31	maqsud<A. maksat, amaç, gaye

m. iv.16	memleket<A. memleket
m.- iñ xviii.6	m. xii.25
mayahıac<A. ihtiyaç sahipleri, muhtaç olanlar	me/ämâlik<A. memleket, ÷lke. krş.
m.-larını iv.7	memale/ik, mämâlik, mämâlik
mecal <A.takat, güç, kuvvet,	m. xii.33, xiii.9
m. xii.24	m.-ğa xx.25
mecruh <A. yaralı	m.-ike xviii.32
m. qıl- xvi.26, xvi.27	m.-ler ix.21
meded <A. meded, yardım	m.-lerni xii.21, xv.18
m. bir- ii.17-18, ii.18,	m.-ni xiii.10
m. qıl-xiv.7	men ben
meğer <F. meğer, sadece, dışında,	m. i.10, i.12, i.15, i.22, ii.12,
haricinde	v.30, v.4, vi.6, vii.27, vii.32,
m. v.15, x.8, xi.32, xii.25	x.31, x.32, xiii.33, xiv.23,
melah <A. oyun, eğence	xiv.23, xiv.32, xv.15, xv.27,
m.-iğa (menahı ve m.) xviii.18	xv.6, xvi.23, xvi.31, xvii.5,
melamat<A. azarlama, çıkışma,	xvii.8, xvii.8, xviii.28, xx.2,
ayaıplama, serzeniş	(-key men) i.11, vi.4, vi.7,
m. qıl- x.1	xvi.32, xviii.2,
memale/ik< A. memleket, ÷lke. krş.	(-or men) i.15, i.22-23, ii.3,
memale/ik, mämâlik, mämâlik	vii.27, vii.33, xiv.3, xiv.24,
m.- iniñ xix.26	xv.6, xv.9, xvi.12, xvi.13,
m.-ike ii.20	xvii.7, xvii.24, xix.16, xx.2,
	(-i/ub men) i.22, xvi.18,

xviii.28,	menah <A. yasaklanmış, menedilmiş
(-ğ/kUsI m.) iii.14, viii.12,	şeyler
xiii.33, xv.27, xviii.6, xix.19,	m.-i xviii.18
(-ğay m.) iii.15, vi.3, vi.4,	men' <A. men', yasaklama
vii.32, xiv.9, xiv.24, xv.15,	m. qıl- xiv.16, xviii.20
xvi.32, xvi.32, xvii.28, xviii.29,	menseb<A. mensep
xix.17, xx.3	m. x1.13
(-ma/es men) v.5, vii.28,	mensub<A. mensup
vii.33, xiv.5, xiv.5, xiv.6,	m. tur- x.27, x1.13, xvi.3
xvii.6-7,	mensur<A. mensur yardım görmüş
(-a/er m.) xiv.24, xiv.32-33,	muzaffer<A. muzaffer
xvi.31, xvii.24, xviii.2,	m. xix.24
(-a men) xix.16,	m. bol- ii.9,
maña vi.31, xii.27, xiii.22,	menzil <A. menzil
xiv.3, xiv.32, xiv.9, xix.17,	m.-ğa viii.30
xix.9, xv.10, xv.12, xvi.15,	merasım<A. merasim
xvi.17, xvii.13, xvii.5, xviii.28,	m.-ıdın xv.19-20
xviii.4, xviii.5, xx.2	m.-i xvi.7
mendin vi.2, vi.3, xix.19, xv.10	merhemet<A. merhamet
meni i.15, iii.14, xvi.15, xviii.5	m.-ler xx.5
meniñ m. vii.29, xvi.13,	mer'i <A. hükmü geçen, makbul
xviii.22	sayılan, hürmet edilen; yürürlükte
m. dik vi.2,	olan, geçerli
m. birle vii.33,	m. xv.11

merkub<A. binek	meşğul<A. meşgul
m. 11.18	m. bol- 1x.8, x1v.22, xv.33,
mertebelıq<A.+T. mertebeli	xv1.8, xv111.18, xx.1
m. x.28	meşğullıq<A.+T. meşgul olma
merqum<A. yazılmış; yukarıda adı	m. x1v.17
geçen, zikredilen	meşhur<A. meşhur
m. tur- x1.19	m. 1.7
mesaf <A. Sıra sıra olunacak yer;	m. bol- xv1.5
asker saflarının dizildiği savaş	meşrub<A. içilecek şey
meydanı; savaş	m. xv11.25
m. 1v.5	meşveret<A. Danışma, konuşup
m. q1l- 111.24	anlaşma; görüşme meclisi
mes'ud<A. mesut, bahtiyar	m. bir- xv1.24
m. 1.9	m.q1l- 1v.33, x111.24
meskun<A. insan oturan (yer)	m.-i birle x111.6
m.-nı 1.2	metbu' <A. kendine uyulan, tabi
mesluk<A. tutulan yol	olunan
m. xv.1	m. 11.2
mesmu' <A. Dinleme	meval efendiler, azat edilmiş köleler
m. tut- v1.20, x.1, x111.30,	m. 11.14
x1v.27	mevcib icap
mesned<A. dayanacak yer, nokta,	m. birle x11.1
mertebe, destek	m.-i (m. sebatı) x1.14
m.- iniñ v1.14	mevcud<A. mevcut, var

m. bol- 1.15	min- binmek
mevrid<A. cadde, yol	m.-ib xvii.3, xvii.9
m. xiv.2	mindür- bindirmek
mevris <A. miras	m.-üb xvi.28
m.-i (m.mülk+) xv.29	miñ bin (1000)
mey(i)l<A. meyil, eğilim	m. iii.10, v.19, vi.23, viii.8,
m. v.5, xvii.9	x.23, xi.3, xi.6, xix.10, xix.21,
m. iv.3, v.6	xviii.33, xx.27
mezaq <A. zevk, tat alma	m. miñler vi.2
m.-ıda 1.13	mirşikârlıq<F.+T. av beyliği
mezkur<A. daha önce bahsi geçen,	m.-nı xix.8
zikredilen	miskin <A. miskin, biçare
m. ix.20, xx.9	m. xv.25
m.- niñ xii.31	mive <F. meyve, yemiş
mınasıb<A.münasip, uygun	m.-si ii.11
m. vi.19, xiii.29, xiii.18,	movsuf<A. mevsuf, vasıflanan
xiii.28	m. xix.3
mısaq <A. misak, sözleşme	movsum<A. damgalanmış,
m. ii.22	işaretlenmiş; ad verilmiş,
mil mil, ince çubuk	isimlendirilmiş
m. tart- xvi.28	m. xix.3
min ba'd<A. bundan sonra, bundan	movzı' <A. mevzi', yer, mekan, mahal
böyle	m.-da v.25, xiv.28
m. xvii.15	m.-ğa v.25

m.-ıda ııı.12	m. qıl- ııı.26
m.-larda ı.5, x.6, ı.6	mubaşarat<A. ır işe başlama,
möhkem<A. muhkem, sağlam, metin	karşılaşma, girişme
m. xı.22	m. (m. ve mu'aşaratı+) ıv.3,
möhlet <A.vakit, mühlet, vade	ıv.7
m. v.7	mubeddel<A. değiştirilmiş, değişmiş
mö'teber<A. muteber, saygın krş.	m. bol- ıı.24
mu'tabar	mudda'a<A. müddea, iddia edilen şey,
m. ı.7	dava olunan şey
mu bu	m. xvııı.6
munca vıı.6	m.-ları xvııı.25
munça v.1, vııı.11, x.30, xıı.30	m.-nı ı.20
munda ııı.12, v.1, vıı.10, vıı.19,	mufavvaz<A. vazifelendirilmiş
vıı.27, xıx	m. xvııı.11
mundan ıv.21	mufsid <A. Ara bozan, bozgunculuk
mundın vıı.22, xııı.18, xv.9,	yapan; bozan
m. burun vıı.5, xx.9	m.-lerdin v.10
munı xvı.16	muğayyabat<A. görünmez şeyler,
muña ıı.4, xıx.10	haller
mubadarat<A. bir işe süratle girişme	m. xıx.1
m. qıl- ııı.6, xv.21, xvı.32,	muhafazat<A. muhafaza etme, koruma
xx.14	m. xvııı.1
mubalağa<A. mübalağa, bir şeyi	m.-ı (m. ra'iyat) v.8
olduğundan çok veya az gösterme	muhalafat<A. muhalefet, uyuşmama

m. 11.24, VIII.29,	m. bol- 11.18, XVIII.33
m, qıl- 11.30, VI.21, 11.23,	mu'azzam <A. muazzam, ulu, büyük
xv.27-28, xv.28	m. 1.5, 11.27
muhasara<A. kuşatma	mu'azzama<A. muazzama, büyük
m. qıl- xx.13	m.-sıdın xv11.22
muhayya<A. hazır, hazırlanmış	mu'tabar<A. muteber, saygın bkz.
m. x.9	mö'teber
muhtasar<A. ayrıntılı olmayan, toplu,	m. XIX.23
öz	mu'tarîf<A. tanınan kabul edilen
m. VI.25	m. bol- v.4, XIV.27, XV.23
mu'akked<A. kapalı, düğümlü	mu'äyyid<A. doğrulayan,
m.qıl- x1.10	sağlamlaştırın, yardım eden, kuvvet
mu'assir<A. müessir, tesirli, etkili	veren
m. kel- VIII.14	m. xv.18
mu'aşarat<A. birlikte yaşayıp geçinme	mukâfat<A. mükafat, karşılık
m. (mubaşarat ve m.) IV.7	m.-larığa XVIII.9
m.-ığa (mubaşarat ve m.) IV.3	mulaqat<A. görüşme
mu'ayyan<A. tayin ve tahsis olunmuş,	m. qıl- xv.21
kararlaştırılmış, kesin, belli, açık seçik	mulazamat<A. sınıksız bir işe bağlılık
m. qıl- v.11, VI.13, VIII.18,	m. qıl- xx.26
XI.17, XI.18, XI.4-5, XII.11,	m.-ğa IX.26
XII.13, XII.17	mulazım<A. bir kimseye bağlı
m. it(d)- IX.18	m. VIII.25
m. irdi XII.12	m.-larını XII.33

mulhaq<A. ilhak olunmuş, eklenmiş, sonradan katılmış m. bol- xiv.26	m. qıl- xviii.30
munacat <A. yalvarma, dua etme m.-da xx.16	muraca'at<A. dönme, dönüş m. qıl- ii.32, iii.23, iii.3, iv.17, i x.16, ix.17, ix.19, ix.23, ix.26, vii.14, xiii.3, viii.5
munaqaşat <A. çekişmeler, ağız kavgaları m. xi.14	murafa'at<A. yüzleşmek m. qıl- viii.17
munaza'at<A. çekişmeler, ağız kavgaları m. xi.14	muraffah<A. müreffeh, refah ve varlık içinde yaşayan m.-ul (m. hal) xvi.6
mundaq böyle, böylece m. bol- i.14, v.15, viii.33, xii.26, xii.27, xiii.28, xiv.3, xx.21	muretteb<A. dizilmiş, dizili m. xvii.25
munhazam<A. hezimete uğramış, bozguna uğrayan, bozgun m. bol- iv.21, v.26, vii.4, m. qıl- xvii.12, xx.2	murevvat<A. akli fikri düşüncü sağlam m. xiv.20
munqad<A. boyun eğen, itaat eden m. tur- i.22, m. bol- ii.29-30, iv.33, vi.2, vii.1, vii.9, viii.15 m. irdiler xiv.31	musahhar <A. birinin emrine verilmiş olan m. vi.2, m. qıl- ii.32, ix.11, ix.12, ix.14, ix.17-18, ix.21, x.11, x.21, xi.11 xii.21, xix.27, xv.18 m. bol- iii.7, vi.7-8, ix.21
	musammam<A. musammem, kesin olarak karar verilmiş, kararlaştırılmış

m. qıl- 1x.27	muşahada<A. müşahede
musla dizme	m. qıl- 1.13-14, 1.21
m. qıl- xviii.10	muşarraf<A.müşerref, şereflendirilmiş
mustahdım<A. hizmette kullanan, istihdam eden	m. bol- 1x.26
m.- larıdın xx.22	muşfiq<A. müşfik, şefkatli
mustahlas<A. kurtarılmış	m. x1.11
m. qıl- 11.32	muştac<A. özleyen, arzulayan
mustahsan<A. Beğenilen, herkesin beğendiği	m. 1v.10, x1.18
m. kör- v.31	mutabbaq<A. Tabakalar halinde olan, kat kat, katlı
musta'ıdı kârzar <A. savaşa hazırlanma	m. 1v.5
m. 11.6, 11.7	mutafarrıq<A. dağınık
mustevli<A. yayılan, istila eden	m. bol- 111.33
m. bol- 111.11, xx.10, xx.25	mutağayyır<A. değişmiş, başkalaşmış
musulman<A. müslüman	m. bol- xvii.23
m. 1.5	mutahayyır<A. hayret eden, şaşırın
m. bol- 1.21, 1.26-27, 11.1, x111.14	m. bol- 1v.2, xv.3
muşahada<A. müşahede, gözlem bkz.	muta'accıb<A. Şaşan, şaşkın
muşahıda	m. bol- 1.14
m. qıl- 1v.32-33, vii.12	muta'affın<A. kokuşmuş, çürümüş
muşahıda< A. müşahede, gözlem bkz.	m. bol- v1.10
	muta'arrız<A. saldıran, taaruz eden
	m. bol- x1.21, 1x.23
	muta'azzır<A. yapılamaz, güç, zor

m. iv.14	mutı' <A. uyan, itaat eden; yumuşak
mutasarıf<A. bir işi dilediği gibi	başlı, uysal
yöneten kimse; idare etme	m. 1.22, 11.29, 14.33, 16.2, 17.1,
m. xv.5	17.9, 18.15, 18.27, 14.31,
mutava'at<A. boyun eğme, itaat etme;	xviii.30
uygun olma, uygun düşme	m. bol- 11.26, 16.1, 17.32,
m. vi.26	m. qıl- x.7,
mutavalı<A. birbiri ardınca olan, peş	muttafiq<A. müttefik, aynı fikirde
peşe gelen, devamlı	olan. bkz. muttafiq
m. v.10	m. 11.5,
mutavattır<A. ağızdan ağıza yayılan,	m. bol- v.26
herkesin dilinde gezen	m. tur- 11.22, 11.28, 11.29
m. xvi.8	muttafiq<A. müttefik, aynı fikirde
mutaveccih<A. yönelme	olan. Bkz. muttafiq
m. bol- 1x.13, 1x.23, 1x.25,	m. ir- 16.18
1x.28, 16.23, 17.11, 18.12, x.5,	muttali'<A. bilen, vakıf olan
xvi.29, xvii.8, 11.26, v.11	m. bol- 11.5
m.-i 14.27	muvaafaqat<A. uyma, uygun gelme
mutayba<A. latife, şaka	m. qıl- xvii.7
m. birle xv.11	m.-ğa 11.24
mutevellid<A. doğan, doğmuş; ileri	muvaifiq<A. muvafık, uygun
gelmiş, hasıl olmuş	m. 11.27
m. bol- 1.9, 1.14, 14.8, 11.16-17,	m. kel- 18.1-2,
18.17, 18.17, 14.29	m. tur- 11.27,

muvarrih<A. müverrih, tarihçi

m.-lar x1.3

m.-ları 1.1

muvecceh<A. herkesin yöneldiği şey,
münasip, uygun

m. xii.11

muqaddam<A. önde olan, önden
giden; önce, evvel

m.-1 1.7, xvii.2, xviii.32

m.-ları xx.30

m.- larıdın xvi.14

muqarrab<A. yakında olanlar,
yakınlar. Bkz. muqarrıb

m.-ları xv.20

muqarrar<A. kesinleşmiş, kesin

m. qıl- ix.12, ix.15, ix.18,

ix.28, v.33, vi.13, vi.26, vi.9,

vii.13, vii.32, vii.33, viii.5,

x.11, x.11, x.17, x.28, x.7,

xiii.25, xix.20, xv.29, xviii.11

m. it- ix.18,

m. bol- x1.6, x1.13, xii.33,

xix.25,

m. tut- xiv.32, xiv.33,

muqarrıb<A.yakında olanlar, yakınlar.

bkz. muqarrab

m.-lar iv.14

muqavamat<A. karşı koyma, direnme,
direniş

m. qıl- 11.9, v.16, v.32, vi.25-

26, vi.8, vii.33, vii.4, xiii.2

muqayyad<A. bağlı, kayıtlı; şartlı;
yazılmış, kaydedilmiş

m. qıl- xviii.27

muqım<A. bir yere yerleşen, kalıcı
olan

m. ix.18

m.-ları iv.28

muqır <A. mukırr, ikrar eden,
söyleyen

m. xv.23

muqrı <A. kuran okuyan

m. xx.17

muzaffar<A. üstün, galip, zafer
kazanmış

m. xix.24

m. bol- 11.6, 11.9, 11.8-9,

muzahım<A. sıkıntı ve zahmet veren

m. bol- viii.15	değer, yüce, aziz
muzeyyen<A. müzeyyen, süslü, süslenmiş	m. kör- xviii.1
m. tur- xvii.25	mülk<A. malk, mülk; memleket
muztar <A. çaresiz, biçare	m. ix.14, ix.15, xi.22, xiv.3, xx.6
m. bol- xix.33	m.-ni xv.29
mübârek<A. mübarek	m.-niñ ix.15
m. xi.18	m.-üni iii.3
mübâreklık<A.+T. mübareklik	mül(u)k<A. melikler, sultanlar
m. xv.12	m.-i (müluk) xi.33
mücrim<A. suçlu, suç işlemiş	m.-i (ğur m.) iii.6
m. xviii.8	müşkil <A. zorluk; güç
m. bol- xvi.26,	m. iii.14, iv.15, x.32, xiv.3
müddet<A. müddet, süre	müte'ellim<A. elemli
m. iii.3, ix.18, v.1, xiii.1, xiv.22, xv.1, xv.5	m. xvii.23
m.-de iv.8, x.15, xiii.9	mütemekkin<A. yerleşen, ikamet eden
m.-din x.21, xv.5	m. bol- xi.2, xii.20, xx.30
m.-i ii.9, iv.6, viii.30, xi.3, xiii.8, xv.33	müttehem<A. kendinden şüphe olunan, töhmetli
m.-ler xx.26	m. xvi.26
mükemmel<A. eksiksiz, kusursuz, tam	mâhir <A. becerikli, hünarli
m. viii.29	m. i.23, i.27
mükerrem<A. hürmet edilen, Saygı	mâhkem<A. muhkem, sağlam
	m. ii.27

mährem<A. mahrem, haram olan

m. 11.5

mähriban<F. mihriban, şefkatli

m. 111.9, x1.11

mähäbbet<A. muhabbet, sevgi

m. 1.23, 1.27

mä'kül<A. yiyecek, yenmiş şey

m. xvii.25

mä'yus<A. ümitsiz, kederli

m. bol- 1.10

mämälik<A. memleket, ülke bkz.

Memälik, mämälik, mämälik

m.-i vii.24

märhämet <A. merhamet

m. qıl- vi.3

N

	n. bir- vii.23
nadım <A. Pişman olmuş	n.-iğa vii.22
n. xviii.7	n.-ını vii.25
nafi <A. nefʿ, menfaat, çıkar	nasb <A. atama, tayin
n.-dın xix.4	n. qıl- xiii.31
nahıyet<A. bölge, civar	naʿuzubillah<A. Allah korusun
n. iii.1	n. (naʿuzubillah) xv.27
nAjad <F. Soy, nesil	n.(neʿuzubillah) xv.27
n.- iñdın (najad) ii.11	nAvahı<A. nevahi, etraf, civar yerler
n.-ıdın (nejad) iv.11, xx.20,	n.-da (navahı) iv.9
xx.21, xx.22, xx.27, xx.30	n.-nı (nevahı) iii.9
naʿl <A. nal	naqd <A. para, peşin para, nakit
n. ur- iv.5	n.-nı iii.22
nama <F. mektup	nayıb <A. naip, vekil, kaymakam
n. vi.21	n. xiii.28, xiv.19
namdar<F. namlı, ünlü	n.-ı xiii.33, xiii.5
n. i.7, viii.2	nazar <A. bakma, bakış
namuslıq<A.+T. namuslu	n. i.9
n. xv.18	ne ne; nasıl; ne kadar; nere.
namzed<F. aday	n. ix.16, v.20, xii.11, xiv.5,
n. qıl- i.18, i.2, xviii.16	xix.17, xvi.24, xvi.4, xvii.1,
narı-a doğru, öte taraf, öte yüz	xviii.6, xviii.9
n. xx.27	n. türlüğ iv.29, vi.5, viii.9,
nasaq <nesaq<A. düzen, şekil	x.25, xvii.2,

n. qadar v1.3	n. 111.22
n. yer+ 1x.22, 1x.33, x.31, x11.21,	neşv <A. Büyüme, gelişme, boy atma
neberd <F. savaş, mücadele	n. (n. ve nema) 1.16
n. 111.11	nıhvāt gurur, kibir
necabet<A. necabet, soyluluk, asalet	n. 111.16
n. 1.13	nı'mat <A. nimet
nefise <A. Beğenilen, hoşça giden	n. x1.22
n. (cevahırı n.) 1v.20	nışan <F. nişan, belirti, iz; mektup
nehy <A. yasak	n. 1v.25, v1.13, x1.13
n.-ni (emr ve n.) 1.11	nışana <F. nişane, belirti
nema <A. Gelişme, büyüme, artma	n. için 1v.26
n. (neşv ve n.) 1.16	n.-lar birle x1.21
neñ <F. Ar, namus	nıyabat<A. naiplik, vekillik
n. 11.3	n. xv111.11
nesihat<A. nasihat, öğüt	n.-ıġa x111.30, xv111.17
n. v1.20	nİza' <A. niza, çekişme, bozuşma
n. qıl- v.3,	n. (nıza') x11.11
n.-ımnı xv111.22	n. (nıza') x11.16
nes(i)l <A. nesil, soy	niçe nice, ne kadar çok, ne kadar,
n.-ler x.27	pek çok, bir çok, ne zaman
n.-din 11.16, x.19, x.3, x1.32,	n. 11.27, 111.19, 111.3, 1x.32, v.32,
x111.14, xx.11	v1.28, v111.2, v111.31, x.19, x.20,
nesye <A. vadeli, veresiye	x111.1, x1v.21, x1v.22, x1x.20,

xix.23, xix.27, xix.6, xix.9,	eden
xv.1, xv.5, xv.5, xviii.18, xx.2,	n.-iğa xiv.1
xx.25	nöker <M. kul, köle; hizmetçi
niçük niçin, nasıl krş. niçün	n. 11.8
n. 111.15	n.- leridin xx.22
niçün niçin, nasıl krş. niçük	n.- leriñiz xii.27
n. 11.11, ix.33, v.1, vii.17,	nuhus <A. uğursuz
vii.26, vii.5, x.18, xii.21,	n. xviii.24
xix.10, xviii.3, xviii.8	nusrat <A. yardım; üstünlük, başarı
nida <A. nida, seslenme, bağırma	n. iv.22
n. iv.18	n. bir- 11.18,
nike niçin, neden	nutq <A. söz, konuşma
n. xviii.2	n. (n. tili) 1.15
niknamlıq<F. güzel ad	nuzul <A. inme, iniş
n.- iñiz x1.15	n. qıl- 11.33, vii.26, viii.28,
nime şey, nesne krş. nâme	x.20, xv.1, xv.28
n. vii.33	nägäh <F. nagah, aniden, birden bire
n.-din xii.2	n. iv.18, xvii.7, xviii.3
n.-si ix.29	nähoş <F. hoşa gitmeyen,
nobat <A. defa	beğenilmeyen
n. vii.19	n. x1.31
nov' <A. nev, çeşit	nâme ne krş. nime
n. xiii.27	n. iv.19
novvab<A. Naiplik yapan, vekalet	

O

oğ(u/i)l oğul, erkek evlat

o. (oğul) 1.13, 1.14, 1.9, 1x.29,
x1.12, x1.16, x1.19, x1.22, x1.22,
x11.1, x11.21, x111.17, x111.17,
x111.29, xv.12, xv.14, xvii.8
o.-dın(oğuldın) xx.22
o.-ğa(oğulğa) x1.17, x11.13,
xv.29
o.-lar(oğullar) 1x.12
o.-ları(oğulları) vii.16
o.-larığa(oğullarığa) vi.13
o.-larını(oğullarını) x1.22
o.-nı(oğulnı) vii.19, vii.19,
xiv.29
o.-ı (oğlı) 1.10, 1.13, 1.2, 1.6, 1.8,
11.29, 111.13, 111.15, 11.21, 11.8,
1x.12, 1x.30, v.19, x.13, x.15,
x.16, x1.12, x1.7, x11.19, x11.27,
x11.28, x11.28, x111.14, x111.6,
x111.7, x111.9, x111.23, x111.25,
x111.17, x111.4, x111.4, x111.7,
xv.19 xv.19 xv.1, xv.12, xv.24,
xv.31, xvi.1, xvi.3, xvi.30,

xvii.17, xviii.14, xviii.15,
xviii.15, xviii.22, xx.20, xx.7,
xx.9
o.-ıcm(oğlıcm) x111.11
o.-ığa(oğlığa) 111.13, 1x.32,
x.26, x.27
o.-ını (oğlını) 1x.10, vi.17,
vi.17, viii.10, x.12, xvi.2,
xvi.28, xvii.16, xviii.25,
xviii.26, xviii.27, xviii.28,
xviii.31
o.-ınıñ (oğlınıñ) v.23, xv.1
o.-ıñ (oğlıñ) xiv.31, xix.6,
xvi.17
o.-ıñdın(oğlıñdın) xvi.9
o.-ıñız(oğlıñız) x1.12
o.-um (oğlum) 11.2
o.-umğa (oğlumğa) xv.4
o.-umnı (oğlumnı) vii.18
o.-unı (oğlunı) viii.9
o.-uñ(oğluñ) xviii.29
o.-ınıñ (oğlınıñ) xviii.21
oğlan çocuk, evlat
o.-ını iv.9

o.-larğa	vii.17	x.29
o.-ları	ix.19, v.13, v.20, v.31, vi.14, vii.14, vii.15, vii.16, vii.17, vii.26, vii.3, vii.8, viii.12, viii.14, viii.15, viii.20, x.24, x.28, xviii.12	o. at- i.17, o.-nı x.26
o.-larıdın	v.30	ohşa- benzemek
o.-larığa	v.26, xi.10	o.-r xv.2
o.-larım	v.29, xvi.13	ol o, onlar
o.-larımğa	viii.11	o. (işaret sıfati) i.2, i.4, i.6, i.18, i.20, i.21, ii.1, ii.13, ii.17, iii.1, iii.9, iii.9, iii.12, iii.19, iii.20, iii.23, iii.31, iv.9, iv.11, iv.12, iv.12, iv.13, i.16, i.27, iii.9, iv.3, iv.15, iv.17, iv.19, iv.20, iv.25, iv.29, iv.32, iv.32, v.5, v.6, v.6, v.7, v.9, vi.11, v.12, v.12, v.14, v.17, v.19, v.20, v.25, vi.4, vi.4, vi.5, vi.19, vi.21, vi.22, vi.23, vi.24, vi.24, vi.24, vi.24, vi.27, vi.32, vi.32, vii.10, vii.11, vii.20, vii.20, vii.22, vii.23, vii.31, vii.32, viii.9, viii.10, viii.18, viii.25, viii.26, viii.28, viii.30, viii.32, ix.12, ix.12, ix.9, ix.4, ix.8, ix.15, ix.15, ix.19, ix.19,
o.-larını	ix.11, ix.6, v.13, v.14, vi.16, vi.21, vii.2, vii.5, xii.32	
o.-larınıñ	v.28, vii.11, xi.7, xvi.6	
o.-larınıñ	v.25	
oğrı	hırsız	
	o.-sı iv.29	
oğur	oğuz bkz. oğuz	
	o. xix.8	
oğurla-	çalmak	
	o.-b v.4	
	o.- dılar irse iv.28	
oh	ok bkz. oq	
	o. iv.25, iv.26, ix.2, x.25, x.28,	

ix.23, ix.23, ix.30, ix.31, ix.31,
ix.32, ix.33, x.10, x.11, x.14,
x.15, x.18, x.6, x.6, x.7, x.9,
x.2, x.2, x.19, x.19, x.21, x.24,
x.25, x.26, x.27, x.28, x.26,
xi.2, xi.3, xi.5, xi.6, xi.16,
xi.17, xi.31, xii.21, xii.25,
xii.31, xiii.1, xiii.3, xiii.4,
xiii.2, xiii.20, xiii.23, xiii.25,
xiii.25, xiii.29, xiii.31, xiv.10,
xiv.10, xiv.13, xiv.14, xiv.14,
xiv.15, xiv.15, xiv.16, xiv.16,
xiv.21, xiv.5, xiv.6, xiv.8,
xiv.22, xiv.24, xiv.24, xiv.27,
xiv.28, xiv.29, xv.3, xv.3,
xv.10, xv.7, xv.12, xv.12,
xv.15, xv.22, xv.26, xv.29,
xv.29, xvi.3, xvi.5, xvi.5, xvi.7,
xvi.16, xvi.17, xvi.22, xvi.24,
xvi.25, xvi.25, xvi.26, xvi.27,
xvi.28, xvi.28, xvi.29, xvi.29,
xvi.30, xvii.3, xvii.6, xvii.8,
xvii.13, xvii.13, xvii.14,
xvii.15, xvii.15, xvii.18,

xvii.19, xvii.27, xviii.7, xviii.8,
xviii.12, xviii.23, xviii.28,
xviii.29, xviii.30, xix.1, xix.6,
xix.6, xix.11, xix.13, xix.25,
xx.11, xx.17, xx.26, xx.29,
o.(zampir) i.19, i.20, i.25, i.27,
i.3, i.7, ii.1, ii.19, ii.23, ii.27,
ii.3, ii.30, ii.8, iii.14, iii.18,
iv.10, iv.11, iv.21, iv.27, iv.30,
iv.31, iv.7, iv.9, ix.2, ix.23,
ix.24, ix.33, v.10, v.10, v.20,
vi.31, vi.8, vii.26, vii.31,
viii.12, x.19, x.26, x.31, xi.13,
xii.20, xiii.29, xiii.11, xiii.14,
xiii.28, xiii.28, xiii.7, xiii.9,
xiv.21, xiv.21, xiv.27, xiv.28,
xiv.28, xiv.33, xiv.33, xix.17,
xix.10, xix.14, xix.2, xix.26,
xix.27, xix.28, xix.30, xix.32,
xix.7, xv.17, xv.11, xv.18,
xv.28, xv.32, xv.4, xv.4, xv.5,
xvi.19, xvi.20, xvi.22, xvi.23,
xvi.26, xvi.29, xvi.32, xvi.4,
xvi.5, xvi.7, xvi.9, xvii.10,

xvii.16, xvii.16, xvii.2, xvii.25,
xvii.32, xvii.6, xvii.8, xviii.12,
xviii.13, xviii.13, xviii.14,
xviii.15, xviii.2, xviii.23,
xviii.28, xviii.31, xviii.4,
xviii.9, xx.2, xx.22, xx.29,
xx.7, xx.7, xx.9

alar

a. ii.13, ii.13, ii.14, iii.16,
iii.27, ix.2, ix.26, ix.27, ix.3,
ix.4, v.1, v.16, v.27, v.27, v.5,
v.6, vi.11, vi.12, vi.12, vi.21,
vi.22, vi.29, vi.9, vii.12, vii.21,
vii.29, vii.6, vii.8, xi.12, xii.27,
xii.33, xiii.3, xix.8, xvi.10,
xvii.12, xvii.22, xvii.28,
xvii.31, xviii.17, xviii.19,
xviii.26, xviii.31, xviii.31,
xviii.7, xviii.7, xix.8, xx.15,
xx.30

alar birle iv.7, iv.25, vi.18,
vii.20, viii.25,

alar sarı ix.27,

a.-da xii.26

a.-dın ix.10, ix.26, vii.12,
vii.15, vii.21, x.18, x.27, xi.16,
xii.26, xii.29, xv.23

alardın burun vi.20,

alardın soñ viii.10,

a.-ğa iii.11, iii.31, iii.33, iv.12,
iv.26, ix.16, ix.28, v.11, v.6,
v.7, v.8, vi.19, vi.25, vi.30,
vi.6, vi.6, vi.8, vii.13, vii.13,
vii.14, vii.21, vii.27, vii.28,
viii.1, viii.4, xi.6, xii.1, xii.14,
xii.14, xii.15, xii.26, xiv.10,
xiv.15, xix.8, xv.22, xviii.31,
xviii.8, xx.25, xx.26

a.-ğay xii.16

a.-nı ii.14, ii.20, iv.16, iv.27,
iv.5, ix.11, ix.14, ix.15, ix.28,
ix.4, ix.4, ix.5, ix.8, ix.9, v.1,
v.14, v.14, vi.18, vi.20, vii.11,
vii.5, x.26, x.27, xi.16, xi.21,
xiii.23, xv.22, xvii.12, xviii.10,
xviii.10, xviii.30, xviii.9, xx.1,
xx.27, ii.13

a.-niñ ii.21,(a. ara+) iii.10,

xx.3; iii.25, iii.29, iii.32, ix.2,
vi.23, vii.14, vii.2, xi.14, xi.18,
xi.19, xi.20, xi.20, xi.20, xi.4,
xviii.32

onda orada

o. viii.12

anda 'orada, oraya' i.6, ii.13,
ii.14, ii.27, iii.1, iii.1, iii.18,
iii.21, iii.23,iii.23, iii.3, iv.1,
iv.23, iv.27, iv.32, iv.6, ix.14,
ix.18, ix.21, ix.29, v.17, v.18,
v.30, vii.22, vii.26, vii.3,
viii.19, viii.22, viii.25, viii.26,
viii.5, viii.7, x.10, x.10, x.17,
x.2, x.20, x.24, x.3, x.6, xi.2,
xi.6, xiii.3, xiv.16, xiv.25,
xiv.28, xiv.4, xix.20, xvii.28,
xx.30

a. taqı v.15,

andin 'ondan, oradan' i.13,
i.19, i.20, i.21, i.9, ii.1, ii.24,
ii.27, ii.27, ii.31, ii.32, iii.17,
iii.20, iv.1, iv.27, iv.5, ix.13,
ix.24, ix.32, ix.33, v.11, v.28,

vi.16, vi.27, vi.33, vi.7, vii.16,
vii.20, vii.23, viii.19, viii.21,
viii.25, viii.27, viii.28, viii.28,
viii.30, viii.5, x.11, x.12, x.16,
x.17, x.20, x.20, x.3, x.30,
x.32, x.8, xi.30, xi.32, xiii.32,
xiv.1, xiv.22, xiv.27, xix.18,
xix.20, xv.2, xv.28, xvi.22,
xvi.22, xvi.8, xviii.19, xviii.22,
xviii.29, xviii.3, xiv.29

andin soñ i.12, iii.3, iii.7, viii.5,
viii.9, viii.18, viii.26, ix.5,
ix.10, ix.18-19, xiii.3, xiii.4,
xiii.6, xiii.7, xiii.24, xiv.11,
xv.10-11, xv.30, xvi.10,
xvii.11, xvii.12, xvii.16,
xvii.17, xviii.2, xviii.12,
xviii.15, xix.25, xix.28, xix.30,
xix.31, xix.32, xx.8, xx.9

andin burun ii.19,

anı i.16, i.19, i.25, ii.18, ii.30,
ii.30, ii.5, ii.6, iii.14, iii.15,
iii.17, iii.19, iii.7, iv.10, iv.2,
iv.2, iv.4, ix.32, v.16, v.17,

v.19, v.22, vi.31, x.1, x.25,
x.26, x.33, xi.30, xi.32, xiii.31,
xiv.20, xiv.26, xiv.28, xiv.31,
xix.15, xix.31, xix.33, xv.2,
xv.20, xv.24, xv.26, xv.31,
xvi.19, xvi.22, xvi.26, xvi.28,
xvi.31, xvi.31, xvi.9, xvii.10,
xvii.18, xvii.21, xvii.21,
xvii.21, xvii.24, xvii.26,
xvii.29, xviii.17, xviii.19,
xviii.20, xviii.23, xviii.24,
xviii.25, xviii.26, xviii.28,
xviii.3, xviii.30, xx.17, xx.18,
xx.3
aniñ i.10, i.19, i.27, ii.22, ii.30,
iii.3, iii.8, iv.11, iv.18, iv.3,
v.18, v.28, v.31, vi.25, viii.10,
xi.18, xi.30, xi.31, xi.32, xii.13,
xii.19, xiii.13, xiii.14, xiii.15,
xiii.16, xiii.30, xiii.33, xiii.5,
xiii.6, xiii.6, xiii.7, xiii.8,
xiv.10, xiv.21, xiv.22, xiv.27,
xiv.6, xix.28, xix.4, xix.4,
xv.20, xv.21, xv.3, xv.31, xv.4,

xvi.23, xvi.32, xvi.6, xvi.6,
xvii.1, xvii.11, xvii.23, xvii.24,
xvii.28, xvii.32, xviii.16,
xviii.17, xviii.2, xviii.21,
xx.27, xx.28, xx.28, xx.8
aniñ birle i.19, i.23, ii.28,
xiv.24, xix.22, xx.29,
aniñ üçün i.20,
aña i.10, i.17, i.18, i.20, i.21,
i.23, i.23, i.27, ii.11, ii.17,
ii.20, ii.5, iii.20, iii.4, iv.14,
iv.15, iv.18, iv.24, iv.24, ix.25,
ix.6, ix.7, v.15, v.21, v.21, v.4,
vi.30, vi.31, vi.8, vii.1, vii.25,
vii.25, vii.9, viii.25, viii.33,
x.30, x.30, x.32, x.33, xi.1,
xi.1, xi.13, xi.31, xi.9, xii.20,
xii.33, xiii.1, xiii.1, xiii.22,
xiii.29, xiv.2, xiv.20, xiv.3,
xiv.33, xiv.7, xix.10, xix.16,
xix.2, xix.20, xix.5, xix.6,
xv.15, xv.18, xv.23, xv.24,
xv.26, xv.29, xv.6, xv.7,
xvi.13, xvi.15, xvi.18, xvi.21,

	xvi.3, xvi.32, xvii.1, xvii.23, xvii.29, xviii.20, xviii.20, xviii.22, xviii.25, xviii.32, xviii.5, xx.5		o.-or irdiler v.11, o.-ub vii.10, viii.15, viii.22, xi.4, xi.8, xiii.10, xiii.5, xiii.7, xiv.28, xix.28, xv.32, xv.6, xv.9, xviii.13
anlar	onlar a.-dın vii.18		olturt- oturtmak
olar	onlar o. ii.8, ix.9, xvi.19 o.-ğa ii.2 o.- niñ ii.9		o.-tdı xiii.13, xv.17 xvii.16, xviii.14 o.-tdılar ix.18, xiii.31, xv.20, xvi.2, xx.6-7
olca	<M. ganimet, yağma o. ii.18, xix.33		o.-tub xx.15
oltur-	oturmak o. xv.12, xv.14 o.-dalı xiii o.-dı v.17, vii.14, xv.16, xvii.17 o.-ğanlarını xix.1 o.-ğay xv.14, o.-ğay men xv.15 o.-ğusı men xiii.33 o.-ıb vi.14, vii.16 o.-or ii.15, xix.30 o.-or irdi i.10, i.4,		ol- olmak. bkz. bol- o.-ub x.28 on (1) yüksek o. xiii.25 on (2) on (10) o. vi.25, vii.29, xiii.2, xx.7 on altı miñ on altı bin (16000) o. xix.20, on biş on beş (15) o. xviii.12, on iki on iki (12) o. xix.29 on miñ on bin (10000)

o. VIII.29, XX.24,	ortancı ortanca
on üç on üç (13)	o. XVI.10, XVI.3, XVII.8, XVII.8
o. XV.16,	ot (1) ateş, od
on dört on dört (14)	o. dik XVI.19
o. III.1,	ot (2) ot
on dört miñ on dört bin (14000)	o. II.33, XV.2
o. XIX.20,	o.-ı (yeken o.) XV.4
on yeti on yedi (17)	o.-lar XIII.20, XIX.13
o. IV.6,	otuz otuz (30)
onğon devlet ve hanedan gibi	o. XIII.6, XV.9, XX.13
toplulukları, aileleri, biryleri temsil	otuz miñ otuz bin (30000)
etmek amacıyla kullanılan ayırt edici	o. XX.13,
işaretler, arma bkz. onqon	otuz yeti otuz yedi (37)
o. XI.22	o. XV.8,.
onqon devlet ve hanedan gibi	ovval <A. evvel, önce, önceki, ilk
toplulukları, aileleri, biryleri temsil	o. III.30, III.4, III.5, III.8, IX.13,
etmek amacıyla kullanılan ayırt edici	XIV.23, XV.13, XV.5; (şehri
işaretler, arma bkz. onğon	rebi'ul o.) XX.32
o. XI.33	o.-ın III.28
orta orta	o.-ını XIV.11
o.-dın XIV.31	oq ok bkz. oh
o.-ğa tut- XIX.23, XVII.12	o. X.29
o.-sı IV.10	o. (üç o.=üçoq) X.27
o.-sıda I.24, XVI.24	oqu- okumak, söylemek

o.-b (aferin o.) xv.15

o.-r irdiler ııı.9, xx.16 xx.27

o.-r irdi xx.17,

oyğan- uyanmak

o.-ıb xıv.12

oyna- oynamak

o.-r irdi xv.2

oyuk oyuk bkz. ıvıq

o. xı.30

Ö		ömr	<A. ömür, hayat
öl-	ölmek	ö.-i	x1.3, x111.15
	ö.- mäs 1x.25, v11.6	ö.-ide	x111.16
	ö.-üb 1v.9, xx.4	ö.-üni (ahır ö.)	x1.1
öldür-	öldürmek. krş. öltür-	öp-	öpmek
	ö.-er irdiler x11.11-12	ö.-ğay	xv111.24
	ö.-meğunca xv111.32	ö.-üb	xv11.4
öltü(r)-	öldürmek. krş. öldür-	öpkel(e)-	sinirlenmek, öfkelenmek
	ö.-di 111.3, x1x.24, xv.5	ö.- äb	xv.2
	ö.-diler 1x.10	ör-	yükselmek, örmek
	ö.-er irdiler x1v.17-18,	ö.-üb	x.24, xv.8
	ö.-er men xv11.24, xv111.2	öt-	geçmek, geçerli olmak
	ö.-ib x111.21	ö.-di irse	x1v.22-23
	ö.-key men xv1.32	ö.-diler	11.28, 1x.9
	ö.-key siz xv11.26	ö.-e bil-	11.28
	ö.-keyler x.23, x1v.1, xv111.26,	ö.-er irdi	11.31
	xv111.26	ö.-erler	v1.28
	ö.-üb 111.33, x1v.16, x1x.23,	ö.-ib	11.31
	xv1.30	ö.-ken	x11.32
	ö.(öltüseñ) v11.8	ö.-kendin soñ	1x.17, v1.29
ölük	ölü	ö.-üb	111.17, 111.4, 1v.1, v.33,
	ö. xv111.3	v.4, v111.28, x.20	
ölüklıq	ölü	ö.-üb tur-	v1.28
	ö.-ğa sal- xv11.30	ötker-	geçirmek, geçirtmek

ö.-er irdi	iii.23	x.14, xii.30, xiv.33, xix.22,
ö.-key	xi.1	xix.27, xv.17 xvii.20, xx.6
ö.-keyler	ix.5	ö.-ike ix.30, xi.9, xii.25, xvi.9
övlad	<A. evlat, çocuk; soy, nesil	ö.-im viii.11
ö.	xx.10	ö.-ini xvii.30
ö.-ı	xx.28	ö.-iñ xviii.5
ö.-ıdın (bekdili e.)	xx.21	ö.-leri vi.14
öz	kendi	ö.-lerike ix.8, xi.5, xix.15
ö.	ii.10, ii.21, ii.22, ii.3, ii.32, ii.8, ii.9, iii.11, iii.28, iii.3, iv.12, iv.17, iv.21, iv.24, iv.26, v.18, v.26, v.3, v.33, vi.13, vi.14, vi.32, viii.19, x.16, x.21, x.21, x.21, x.23, xi.14, xi.2, xii.31, xiii.12, xiii.11, xiii.21, xiv.17, xiv.20, xiv.26, xiv.29, xiv.33, xix.17, xix.18, xix.21, xix.26, xv.23, xv.28, xvi.16, xvii.13, xvii.18, xvii.29, xvii.5, xviii.1 xviii.10, xviii.11, xviii.14, xviii.15, xviii.25, xviii.9, xx.11, xx.24, xx.4, xx.5	ö.-üm x.32 ö.-ümni xviii.2, xx.3 ö.-iñiz iii.14
özke	özge, başka, diğér	ö. i.23, ii.3, v.31, vii.33, viii.27, viii.30, xii.1, xii.13, xii.13, xiv.22

P

padişah<F. padişah krş. padişih

p. 1.7, x.12, x.28, x1.11 x111.13,
xiv.9, xvii.18, xvii.18, xvii.22,
xvii.23, xvii.23, xvii.27,
xviii.33, xviii.6, xviii.7, xviii.8,
xviii.9, xx.11,
p. bol- x11.19, x11.20, x111.7,
x111.8, xvii.17, xvii.20, xviii.12,
xviii.13, xviii.15, xix.6, xix.32,
xx.7, xx.9
p. qıl- x111.30,
p.-dın xiv.10, xvii.23
p.-ğa 111.16, xvii.19
p.-1 11.29
p.-iğa vi.33, x11.12, xviii.10
p.-ımız x111.26
p.-lar xx.22
p.-larğa x111.18
p.-ları ix.22
p.-larınıñ 111.17
p.-nı xvii.20

padişahana< F. padişaha yakışır

p. x1.1

padişahlıq<F. padişahlık krş.

padişahlıq

p.-1 x1.7

padişahlıq<F.padişahlık krş.

padişahlıq

p.-lıq xx.5,, x1.8, x111.12, x111.5,
xv.32, xvii.25, xviii.14, xx.6,
p. qıl- x11.18, x111.1, x111.6,
x111.7, x111.8, x111.10, x111.11,
x111.28, xv.18, xv.19, xv.30-31,
xv.33, xvii.16, xvii.17,
xviii.11-12, xviii.12-13,
xviii.14, xviii.15, xix.28,
xix.28, xix.29-30, xix.31-32,
xx.5, xx.7, xx.8
p. it- x111.32,
p.-ğa vii.21, xix.29, xix.30,
xv.33, xvi.11, xvi.2, xvi.9
p.-1 xvi.1
p.-nı x11.25, x111.12, x111.25,
x111.32, xv.26
p.-niñ xvi.1

padişih< F. padişah krş. padişah

p.-1 111.1

para <F. parça	peyğam<F. haber
p. viii.19, xvi.4	p. yiber- v.21, xvii.29, xx.2
para para <F. parça parça	p. ber- viii.11,
p. bol- xvii.15,	peykan<F. okun ucundaki sivri demir
p. qıl- xvii.21	p. (altun p.) iv.25
penah <F. sığınma, iltica etme	peyveste<F. daima
p. ix.5	p. i.17
pend <F. nasihat, öğüt	pişdestlıq<F.+T. acelecilik; öndelik
p. xviii.22	p. qıl- xvi.17, xvi.23
perişan<F. perişan	pişkeş <F. hediye, armağan
p. bol- iv.33	p. iv.33
perva <F. korku	p.-ler viii.14-15
p.-yımız vi.27	p.-ler tart- x.22
perverdigâr<F. rızıklandırıcı, terbiye	p.-lerini viii.2
edici Allah	pişva <F. bir topluluğun başkanı
p.-i (p. yegâne) i.11	p.-yı viii.33
pesendide<F. beğenilmiş, makbul	puşmanlıq<F.+T. pişmanlık
p. iv.27	p. xvii.27
peşiman<F. pişman	päkize <F. temiz, latif
p.bol- iv.19, iv.19, iv.20	p. i.14, iii.25
peyda <F. aşikar, mevcut	
p. bol- i.23, x.27, xiii.19,	
xvii.7, xvii.8	
p. qıl- i.27, ii.3, viii.22,	

R		
		r. XIII.12, XV.10
rağbat <A. rağbet, istek, arzu		Rebb <A. Rabb, Allah
r. birle x.5		r. (ya r.) 1.25
r.- iñ 1.10		rebbanı<A. rabbani, ilahi
ra'aya <A. reaya		r. (fayzı r.) 1.17
r. XIX.14		rebi'ul oval<A. rebi'ü'l evvel, Arap
ra'iyat <A. raiyyet, hükümdarın		aylarının üçüncüsü
hüküm ve emri altında bulunan halk.		r. (şehri r.) XX.32
Krş. ra'iyat		rehim <A. rahim, merhametli, acıyan.
r. v.8, XVI.6		krş. rāhim
ra'iyat< A. raiyyet, hükümdarın		r. qıl- XV.24
hüküm ve emri altında bulunan halk.		renc <F. zahmet, eziyet
krş. ra'iyat		r. XIV.11
r. XIX.14, XIX.9, XVIII.32		resul <A. haberci
r.-dın XIX.14-15		r.-lar XX.13
rast <F. doğru, gerçek		r.-larğa XX.14
r. VI.30, XIX.16, XIX.18		reşk <F. haset, kıskanma
rastlıq <F.+T. doğruluk		r. ilt- 1.23, XVII.19, XVII.24
r. XIX.19		rısva <A. rüsva, rezil
ray <F. fikir, düşünce, görüş		r. bol- XVI.17
r. III.13, XVIII.30		rıya' <A. İkiyüzlülük, riya
r.- iñız VII.20		r. III.26
r.-idin XVIII.17		rıza <A. rıza, kabul, onay
razı <A. razı, memnun		r. ber- VII.28

r. bol- ix.26,	r. xviii.13,
risalat <A. Elçi olma, elçilik	ruzıgâr dide güngörmüş krş.
r. üçün iii.26, xii.32	ruzgârdide
rova <F. reva, uygun, layık	r. vii.7, xi.10
r. imes xv.14,	râhim <A. rahim, merhametli, acıyan
r. bol- xvi.17	krş. rehim
rovan <F. revan, giden, yürüyen	r. iii.9
r. bol- xvii.1	
rovana <F. revane, yürüyen, akan,	
giden	
r. bol- viii.10	
rovayat<A.rivayet	
r. xiii.15	
r. qıl- i.1	
rozıgâr<F. zaman devir	
r. kör- iii.12	
rub' <A dörtte bir	
r.-ı i.1	
rudhana<F. Irmak, çay	
r.-ğa iv.1	
ruşd <A. olgunluk, olgun	
r. i.13, vii.15	
ruzgârdide güngörmüş krş. ruzıgâr	
dide	

S

saba	<A. ergen olmamış çocuk s. 1.16	sa'y	<A. say, çalışma s. qıl- 11.12, x11.2
sabah	<A. sabah s. xv11.27	sal	sal s. 1v.1 s.-lar 11.28
sabır	<A. sabır s. qıl- xv.7	sal-	salmak, atmak, bırakmak s.-dı xv111.10, s.-dı irse xx.17 s.-ğay men v1.4, xx.3 s.-ğay xv1.13, s.-1b 111.15, x.13, x.32, xv111.22, x111.23, xv11.30, xx.6 s.-ğusı tur- xv11.13 s.-or irdi xv1.5, x19.12
sabit	<A. sabit, kesin s. qıl- xv111.29, xv111.28, xv11.5	salamat	<A. selamet, sağ salim s. (saq s. kel-) xv11.6, x19.19, xv11.11,
sada	<F. sada, ses s. 11.15	salamatlıq	<A.+T. Selamete çıkma s. 1v.22
sadaqa	<A. sadaka s. x19.7 s.- niñ x1v.11	salatın	<A. selatin, sultanlar s.- 1mñ xx.21
sadır	<A. ortaya çıkan, olan s. bol- v11.18, x1.30	salтанatlıq	<A. saltanatlık s.- 1ñmı v.33
safar	<A. sefer, savaş s.-1 111.10	san	san sayı, hesap
sahıb	<A. sahip s.-1 xv111.14, xv111.15		
sa'adat	<A. saadet, mutluluk s. v11.15, x1.2, x1.22, xv111.11		
sa'at	<A. saat, zaman, vakit, an s. x19.2, xv.16		

s. qıl- xviii.10	s.-din ı.25, ı.27, iii.23, iii.9,
sandüq<A. sandık	iv.3, ix.30, ix.33, vi.27, vii.20,
s.-ğa iii.15, x.31	vii.31, viii.18, x.26, x.28, xi.3,
sarı taraf, yön,-e doğru	xi.6, xii.31, xiii.21, xiii.23,
s. ıx.27, xi.22, xvi.29, xvii.9	xiii.4, xiv.18, xix.13, xix.7,
sat- satmak	xv.30, xvi.3, xvi.8, xviii.23,
s.-ib xix.7	xviii.8
savüq soğuk	s.-idin iv.14, x.18
s. viii.21	s.-ini xiv.10, xvii.23
saq (1) sağ	sekizinci sekizinci
s. x.29, xii.14, xii.17, xiii.32,	s. iii.2
saq (2) sağlıklı, sağlam	selasil<A. silsileler
s. (s. salamat) xvii.6	s. xviii.25
saqla- saklamak, korumak, beklemek	semiz semiz
s.-b xii.31, xiii.10, xiii.26,	s. iii.4
xiv.15	sen sen
s.-b irdi xiii.22,	s. (şahıs zamiri) ı.22, v.32,
s.-dı xiii.9, xx.6	vii.18, xiv.18, xiv.19, xiv.31,
s.-ğusı xvii.5	xiv.6, xv.14, xv.5, xv.6,
s.-ñ iii.14	xvii.14, xvii.5, xvii.5, xvii.6,
s.-sa xii.25	s. (şahıs eki)
sebäb <A. sebep. neden	(-or sen) ii.12, vii.8, xv.8,
s. xvi.27	xvi.9, xvii.13, xix.17, xix.19,
s.-den ı.16	(-ğay sen) iv.4, vi.1, xii.23,

xiv.20, xiv.21, xiv.32, xv.7, xv.14,	serefraz<F. başını yukarı tutan, şerefli s. 11.33
(-er sen) vii.18, xvii.6, xvii.14,	sergüzeştini<F. baştan geçen şey s. xvii.13
(-mas sen) xiv.7, xvi.15,	serzeniş<F. başa kakma, çıkışma s. qıl- xiv.20
(-key sen) xiv.8, xiv.9, xiv.32, xviii.5, xviii.28, xix.6,	sewab <A. sevap s. xviii.30
(-u/ib sen) xv.6, xv.6; (-ib sen) xviii.4,	seza <F. uygun, layık, yaraşır s.- ñını xvi.16 s.-sı xvii.15, xviii.11
(-r sen) xviii.23,	sıfat <A. sıfat, vasıf s. (isa s.) 1.15
sendin xiv.22, xix.16, xv.10, xv.10, xviii.1 xviii.23	sılah <A. silah s. 111.31 s.-lar vi.23
s.-sen xiv.3	sın- kırılmak s.-ib xiii.4
saña 1.22, v.33, vi.2, vi.2, xii.22, xii.24, xiv.18, xiv.20, xiv.21, xiv.32, xiv.8,, xv.13, xvi.12, xvii.7	sındur- (1) kesmek s. xiii.23
seni v.33, xix.19, xvi.20	sındur- (2) kırmak, yenmek s. xviii.3, xx.2
seniñ 1.10, 1.22, 11.11, xv.15, xvi.11, xvi.16, xviii.4	sıpah <F. asker s. xx.1
s. sarı xi.22,	
sene <A. yıl	
s.-ti xx.33	
sep- sepmek	
s.-ib iv.5	

	s.-iğa xvii.12	xv.11, xvi.24, xviii.9
sıpas	<F. dua etme	s. (şahıs eki)
	s. qıl- v.31	(oğul siz) xı.12,
sıqır	sığır	(muvafiq siz) xii.27,
	s.-lar iii.19	(-ğay siz) ii.12,iii.28,
	s.-nı iii.19	vi.8,vi.27, vii.11, vii.33, xı.13,
sıyah	<F. kara	xv.11, xvii.21, xviii.29, xix.18,
	s. iii.25	(-key siz) ii.15, ii.15,vi.26,
sıyasat siyaset		vii.31,x.31, xvii.26,
	s.-lar v.6	(-or siz) iii.13, iii.27,v.22,
siñ(i)r	<Y. sınır, çizgi, hudut	vi.26, vii.27,vii.30, xvii.28,
	s.-i xii.18	(-mes siz) ix.2, xix.10,
	s.-ğa xii.18	(-a/er siz) ix.2, xvi.24,
sipahsalar	<F. başkomutan	(-ib siz) xviii.8,
	s. xvi.29	s.-de xvi.10
sittin	<A. altmış	s.-din vii.21, vii.33, xı.14,
	s.-e xx.33	xvii.20
siv-	sevmek	s.-iñ iii.29, vi.28, vii.19, vii.32,
	s.-er i.25, xvi.31,	vii.32
	s.-er men xvi.31	s.-iñki xı.12
siz	siz	s.-ke ii.12, ii.13, ix.2, vi.25,
	s.(şahıs zamiri) ii.12, iii.13,	vii.17, vii.17, vii.21, vii.31,
	iii.26, iii.27, v.22, v.3, vi.27,	viii.5, x.32, xix.17, xv.27,
	vii.10, vii.31, xı.12, xix.18,	xv.27, xv.28, xvii.21, xviii.29,

	xviii.9		xvii.25, xviii.1 xviii.12,
	s.-ler vii.21, xii.26		xviii.13, xviii.14, xviii.15,
	s.-lerni xix.12		xviii.2, xx.2, xx.6, xx.8, xx.9
sol	sol	soñra	sonra, son
	s. x.29, xii.1, xii.15, xii.17,		s. xvii.27
	xiii.32	sor-	sormak
soltanat<A. saltanat			s.-adı ix.32
	s. xix.25		s.-ar men xix.16
soñ	son, sonra; arka, art		s.-dı i.24, v.28, v.29, vi.5, x.30,
	s. i.12, i.13, i.15, ii.17, iii.3,		xii.20, xii.26, xvii.2, xvii.23
	iii.4, iii.7, iv.27, ix.10, ix.17,		s.-dı irse iv.30, xiv.27,
	ix.19, ix.30, ix.32, ix.5, v.17,		s.-dılar vii.5, xiv.10, xvi.22,
	v.32, vi.29, vii.16, viii.10,		xvi.4, xvi.8
	viii.18, viii.21, viii.22, viii.26,		s.-ğay v.20
	viii.30, viii.5, viii.7, viii.9,	soval	<A. sual, soru
	xi.14, xi.6, xi.7, xiii.24, xiii.3,		s. qıl- vii.12
	xiii.4, xiii.6, xiii.7, xiv.11,	söhbət	<A. sohbet
	xiv.12, xiv.21, xix.25, xix.25,		s. tut- i.19, i.23
	xix.28, xix.30, xix.31, xix.32,	söz	söz
	xv.19 xv.19, xv.11, xv.14,		s. vi.4, viii.1, viii.14, xix.16,
	xv.20, xv.27, xv.30, xv.31,		xix.6, xv.13, xvii.24
	xv.32, xv.5, xvi.10, xvi.11,		s.-i birle i.27, xii.25, xvii.26
	xvi.2, xvii.11, xvii.12, xvii.16,		s.-i xi.33, xiv.13,
	xvii.16, xvii.17, xvii.24,		s.-idin i.19, vii.10

s.-ike v.2, xiv.17	(amuya s.)x.20
s.-imni vi.20, vi.9	s.- yınıñ (amuya s.) xix.1
s.-ini v.31, xiv.27, xiv.6	sulsun <A. üçte biri
s.-iniñ iii.15	s.-ı viii.17
s.-ler v.21, xiii.16	surat <A. suret, şekil, görünüş
s.-lerdin xiv.9	s. i.14, iii.25, iii.25, iv.6
s.-lerini vii.29, viii.1	s.-ğa i.25
s.-lerni vi.32, viii.1, xii.29	s.-ı i.14, iii.32
s.-ni iv.24, ix.33, vi.1, vi.29,	s.-ığa iv.2
x.2, xii.24, xiii.30, xiv.16,	susuzluq susuzluk
xiv.24, xiv.27, xiv.4, xix.18,	s. iii.18
xv.28, xv.7, xv.7, xvi.17,	suyurğal<Ç<M. İhsan, bahşiş, hediye
xvi.19, xvi.22, xvii.26	s.-lar iii.20, iv.24, vi.31, x.30,
s.-ümni xvii.13	xı.1, xvii.30
sözleş- konuşmak; sözleşmek	sümek kemik; kabile, boy
s.-key men vi.7	s. xı.21, xii.12
s.-ur irdi xvii.19	s.-i xiii.4
su su; akarsu	s.-idin xx.20, xx.8
s. iii.18, iii.20, iii.20, iv.1, xv.2,	s.-lerini xii.13
xvi.25	sürt- sürtmek
s.-dın xviii.21	s.-üb viii.19, xvii.11
s.-ğa xiii.23	süt süt
s.-yı iii.30	s. ix.32
s.-yığa iii.30, iii.30,	s.-ini i.12, i.13, i.9

s.-üñni 1.11

sähe r<A. seher, seher vakti

s. (s. çaqı+) xvıı.1

sähranıñin<A.+F. çölde oturan kimse

s. 1.3

säkin <A. yerinde duran, sessiz

s. bol- ıı.22, ııı.1, v.18, x.1

s. tur- 1.6,

	Ş	ş.-y1 (ş. bi-endaza) xiii.26
şad	<F. sevinçli, mutlu ş. (ş. ve horam bol-) iv.22, iv.6	şebihun<F. Gece baskını ş. ur- xx.16, xx.19
şadab	<F. suya kanmış ş. bol- iii.20	şefqat < A. şefkat bkz. Şafaqat, şafqat ş. xx.5
şafaqat	<A. şefkat bkz. Şafqat, şefqat ş.-lar qıl- v.8, vi.32	şehr <A. ay, 30 gün ş.-i (ş. rebi'ul ovval) xx.32
şafqat	< A. şefkat bkz. Şafaqat, şefqat ş. qıl- xv.27	şemal <A. şimal, kuzey ş. iii.7
şağal	<A. çakal ş. ix.30 ş.-ğa ix.31	ş.-ğa iii.4 şeni' <A. çok fena, kötü ş. xvi.18, xviii.22
şah	<F. şah, başkan, reis ş. xix.15, ş.-ı (ş. bidadger) xviii.19	şerayıt <A. şerait, şartlar ş.-ı ix.27, vi.1
şahna	<A. inzibat memuru, şehir zabıtası ş. ix.18, v.15, vi.29, vi.30, x.6 ş.-lar v.8	şeref <A. şeref ş.-i ix.26
şarq	<A. doğu ş. ii.16	şerh <A. şerh ş. qıl- iii.11, iv.24, v.29, vii.12, viii.1, xvii.23, xviii.20, xviii.22, xx.5 ş.-ini viii.13, xi.18
şayad	<F. şayed, şayet ş. xvi.31	şerimsar<F. utanan, utanmış, sıkılğan ş. xviii.7
şayısta	<F. şayeste, uygun, yaraşır	şer <A. şer, kötülük, fenalık

	ş.-ini xv.27	şäh(e)r <F. şehir, memleket
şert	<A. şart, koşul	ş. 1.5, v.16, v.27, viii.15, x1.8;
	ş. qıl- xv.11	(nataq ş.) v.26,
	ş.-ler vii.20	ş.-din v.30, xx.19
şeyn	<A. kusur, ayıp, noksan	ş.-ğa v.17
	ş. 11.3	ş.-i (antakiye ş.) v.16
şibab	<A. Gençlik	ş.-iğa v.26
	ş.-ı (ş. unfuvanı+) xviii.18	ş.-iñğa v.33
şikayat	<A. şikayet	ş.-ler 1.5
	ş. qıl- xviii.20	ş.-ni v.29
şikence	<F. işkence, eziyet	ş.- niñ (ımanç şähriniñ) 1.4
	ş. xix.19	şäkır <A. şükreden
şirin	<F. şirin, tatlı	ş. 1.16
	ş. qıl- 1.13	
şive	<F. tarz, tavır	
	ş.-sini (adl ve dada ş.) xv.11	
şuca'	<A. cesur	
	ş. xix.8	
şuğul	<A. meşguliyet, uğraşı	
	ş. x1.13	
şukuh	<F. korku	
	ş. xix.16	
şükür	<A. şükür	
	ş. qıl- v.31, viii.20	

T

taaht <F. savaş, yağma, çapul	tafsıl <A. bölüm, kısım
t. (t. ve taaraac qıl-) iv.30, xx.25	t.-ı xii.14
taaraac<F. yağma, çapul	tağaful <A. gaflet etme
t. qıl- iv.30, iv.32, ix.13, v.10, v.30, viii.30, xx.25	t. xiv.25
tabı' <A. birine bağlı olan, tabi	tağallub<A. galebe etme, zorbalık
t. ii.18	t. xvii.20
t.-larını ii.8	tahalluf<A. geride kalma
tabşur- ulaştırmak göndermek	t. qıl- x.17, x.18, xii.24
t.-ayın xvii.21	tahammul<A. tahammül, sabır
t.-dı xviii.28	t. qıl- ii.4, xviii.19
t.-dılar v.26	tahavun<A. horlama, hakir görme
t.-ğay men xix.17, xviii.29	t. qıl- xvi.23
t.-ğıl xviii.25	tahmınan<A. yaklaşık olarak, aşağı yukarı
t.-maq xviii.26	t. x.21
t.-ub vi.13, xv.11	tahsıl <A. toplama, alma
tabut <A. tabut	t.-ı v.8
t.-ğa xx.6	taht <F. taht
t.-nı xviii.3	t. i.7, i.8, xiv.21, xv.12, xv.14, xv.5, xv.6, xv.9
tafahhus<A. inceden inceye araştırma	t.-dın tüş- xv.17 xv.7
t. qıl- ii.1, iv.10, xiv.14, xvii.26, xx.15, xx.15	t.-ğa oltur- xi.8, xiii.31, xiii.33, xv.17 xv.14, xv.15, xv.16, xv.20, xvi.2, xvii.16, xvii.17,

xviii.13	çabuklaştırma
t.-ida xiii.5, xv.32	t. birle x.16, xix.11,
t.-ığa oltur- xiii.13, xviii.14,	t. için xvi.4
xx.6	t.-ı xvii.1, xvii.31
t.-nı xv.10	ta'dıya <A. tadiye
tahtgäh<F. taht<F. Hükümdar koltuğu;	t. viii.16
hükümdarlık makamı	ta'lım <A. talim, öğretme, öğrenme
t.-ığa xiv.33, xv.28	t.-ı iv.18
t.-ini xx.12	ta'rıf <A. tarif
tahqıq <A. gerçeği araştırma; gerçek,	t. qıl-vı.24
doğru	ta'yın <A. tayin, atama
t. vı.26,	t. qıl- iv.25, ix.10, v.15, v.19,
t. qıl- ix.21, vı.17, xvii.24,	v.8, vı.18, vı.29, x.29, x.29,
xvii.26	xı.13, xı.4, xii.1, xii.13, xiii.29,
ta'accub<A. şaşkınlık	xiv.14, xix.8, xvi.9, xviii.17
t. için iv.2,	t. irdi xii.14, xii.15,
t. qıl- xvi.21	ta'zıyat<A. taziyet
ta'alluq<A. bağlılık, münasebet	t. (t. merasımı) xv.19
t. tut- ı.22	t. tut- xvii.33
ta'arruz<A. (düşmana) hücum etme,	t.-ğa xvi.7
saldırma	t.-ı xvii.32
t. qıl- ıı.22, v.20, vii.9, viii.16	tala- harap etmek
t. yetkür- vii.10,	t.- dııarmu v.29
ta'cıl <A. tacil, acele ettirme,	t.- ğaylar ıı.22

t.-mab ix.15	xii.2, xii.2, xii.2, xii.2, xii.2,
talaf <A. yok olma, ölme	xii.2
t. x1.32	tamğan bir ünvan
talan <F. çapul, yağma	t. x1.13
t. qıl- v.30, v.31, vii.20	tana'um<A.nimet ve bolluk içinde
tama' <A. tamah, aç gözlülük, istek,	bulunarak rahat etme
arzu	t. iii.23
t. qıl- vii.33, xvi.15	tanı- tanımak
tamam <A. tamam, bütün, eksiksiz,	t.-ğay x1.21
kusursuz, tamamıyla	tañla yarın, daha sonraki gün
t. iii.7, iv.1, iv.20, iv.20, iv.28,	t. v.25, xv.13, xvi.16, xvi.17
iv.3, v.14, v.29, v.5, vi.2, vi.32,	t.-ğa xiv.19
vi.33, vii.12, vii.20, viii.22,	tap- bulmak, kabul etmek
viii.4, x.10, x.19, x.20, x.24,	t.-dı irse xii.14
x.27, x.7, xi.11 xi.12, xii.26,	t.-dılar xiii.23, xvii.11
xii.33, xiii.21, xiv.21, xiv.8,,	t.-ıb i.26, v.5, v.7, x.25, xvi.15
xvi.1, xvi.4, xvii.1, xvii.23,	t.-ılmas irdi iii.18
xvii.31, xviii.21, xviii.6	tarafayn<A. iki taraf, sağ ve sol
t.-larını xiii.3	t.-dın iii.2
tamğa damga, mühür	taraf <A. taraf, yön
t. x1.17, x1.17, x1.22, x1.22,	t.-ıdın ii.26
x1.22, x1.22, x1.22, x1.22, x1.22,	t.-ığa v.11
x1.22, x1.22, x1.33, x1.33, xii.2,	t.-dın xvi.5
xii.2, xii.2, xii.2, xii.2, xii.2,	tarih <A. tarih

t.-ı oğuz-, xx.32		t.-da (taşqarı) v.30
t.-ıda xıx.31	taq	dağ krş. daq
tariq <A. sebep, vasıta, yol, vesile		t. ıı.27, torqoylu ıı.33, burqaylu
t. vı.11,		ıı.33,taq han v.24,Taq (h)
t. birle vııı.8, ıx.10		vı.18, ker taq x.16,ker taq
t.-ıdın xıv.20		xıı.16,taq han xıı.2
tart- çekmek, dayanmak, tahammül	taq	dağ krş. daq
etmek; vermek; yemek		t.-ğa (ala t.)ıı.32, x.17
t.-ar (aş t.) xıv.4		t.-lar xıı.15
t.-ar biz vıı.31,		t.-larda ııı.1, v.10
t.-ar irdiler ıx.8,		t.-larıda (ba'albek t.) vııı.21
t.-dılar x.22		t.-larığa (kürdüstan t.) vııı.26,
t.-ğay xvııı.29		(lor t.) vııı.28
t.-ıb ııı.5, ıx.17, vııı.2, xııı.3,	taqdır	<A. takdir, yazgı
xıx.32, xvi.28, xvıı.10		t.-ı (t. izedi) xvi.7
t.-maq xı.9	taqı	da/de, dahi
tasarruf<A. kullanım, sarfetme,		t. ı.19, ı.20, ı.20, ı.21, ıı.18,
harcama, tutum, hareket		ıı.8, ııı.27, ııı.3, ıv.23, ıv.27,
t. qıl- ıı.31, ııı.3, xı.5		ıv.29, ıx.13, ıx.30, ıx.7, v.15,
t.-ığa ıı.10, ıı.21, ıv.12		v.22, v.27, v.4, vı.27, vı.4, vı.6,
taşğ/qarı dışarı krş. taşqarı		vıı.14, vıı.20, vıı.32, vııı.11,
t. ıx.3, vı.12, xx.13, xx.3		vııı.13, vııı.15, vııı.20, vııı.27,
t.-ıda xıv.12		vııı.28, x.30, xı.14, xı.2,
t.-sıda v.27		xııı.11, xııı.7, xıv.19, xıv.28,

xiv.3, xiv.32, xiv.33, xiv.33,	t. iv.11, ix.13, vi.12
xix.29, xv.11, xv.13, xv.27,	t.-ini iv.30
xv.6, xvi.31, xviii.15, xviii.21,	t.-ni ix.6
xviii.27, xx.11, xx.18, xx.18,	tedärük<A. tedarik, çare
xx.24	t.-ni iv.29
taqrır <A. takrir, anlatma	tefekür<A. düşünme
t. qıl- iii.32, iv.17, xiii.15,	t. qıl- xix.2
xiii.33, xix.19	tefsil <A. tafsil, detay
taqsır <A. kusur, kabahat, hata	t. birle viii.11
t. x.13, xi.30	tefsir <A. tefsir, şerh
t.-dın iv.20	t.-ini xx.17
teba'ud<A. uzaklaşma	tefur <E. valilik derecesinde olanlara
t. i.19	verilen isim
tebbah <A. aşçı	t. v.19, v.20, v.21, v.25, v.25,
t. xvi.28, xvi.29	v.26, v.29, vi.1, vi.14, vi.14,
tebl <A. davul	vi.15, vi.18, vi.20, vi.5
t. xviii.1	t.-dın vi.5
tecavuz<A. Saldırma, hücum etme;	t.-ğa v.32, vi.13, vi.30
haddi aşma	t.-nı v.26, v.27, v.28, vi.13
t. vii.20,	temerrud<A. Kafa tutma, inat etme
t. qıl- vi.3, xviii.17	t. xv.28
tecemmul<A. Süslenme, süs	t. qıl- ii.30, v.1, v.16,
t. birle ii.32	tep- tepmek, vurmak
tedbir <A. hile, al Çare, önlem	t.-ib (başığa t.) xviii.24

tertib <A. tertip, düzen	vi.25, vi.30, vi.5, vii.17, vii.18,
t. qıl- vi.19, viii.16, xv.14	vii.29, viii.20, viii.21, viii.3,
teslim <A. teslim, iade etme	viii.33, viii.4, x.1, x.1, x.18,
t. qıl- i.21, vi.1, vi.31, viii.27,	x.2, x.31, xi.11 xi.31, xiii.17,
xv.7	xiii.19, xiii.26, xiv.1, xiv.12,
t. it(d-)viii.16,	xiv.18, xiv.30, xix.17, xix.17,
teşrif <A. teşrif, şereflendirme	xix.10, xix.12, xix.16, xix.16,
t. vi.31	xix.18, xix.2, xix.3, xix.5,
t.-ini vi.19	xix.6, xix.6, xix.9, xv.11,
teşük delik, deşik	xv.11, xv.13, xv.25, xv.26,
t.- leridin xix.11	xv.4, xv.5, xv.7, xv.8, xvi.10,
tevaner<F. kuvvet ve kudret sahibi,	xvi.11, xvi.12, xvi.15, xvi.16,
mec. zengin	xvi.17, xvi.22, xvi.24, xvi.9,
t. xii.2	xvii.1, xvii.10, xvii.10, xvii.13,
tevehhüm<A. Şüphe, kuruntu	xvii.15, xvii.2, xvii.2, xvii.21,
t. vii.14	xvii.23, xvii.27, xvii.3, xvii.4,
tezârv <F. çakal	xvii.6, xvii.7, xvii.8, xviii.10,
t. ix.30	xviii.22, xviii.23, xviii.24,
t.-ni ix.31	xviii.25, xviii.4, xviii.4, xviii.5,
ti- demek, söylemek krş. di(y)-	xviii.6, xviii.8, xviii.9, xviii.9
t.-di i.14, i.15, i.22, ii.12, ii.2,	t.-di irse iii.18, iv.31, ix.6,
iii.12, iii.13, iii.15, iii.19, iv.15,	xiii.30, xvi.23,
iv.21, iv.28, iv.30, ix.1, ix.33,	t.-diler i.26, ii.11, iii.27, iii.29,
v.1, v.25, v.29, v.3, v.32, vi.2,	v.2, vi.22, vi.29, vii.18, vii.26,

vii.9, xii.22, xii.27, xiv.23,	t.-i ii.18, x.1,(nutq t.)
xiv.6, xv.10, xvi.10, xvi.19,	t.-iniñ (uyğur t.) xix.29
xvi.20, xvi.21, xvi.24, xvii.24,	t.-lerdin xiv.4
xviii.33, xviii.8, xx.11	t.-lerini xiii.21
t.-diler irse vii.29, ix.27,	t.-lerni xiii.22
xiv.16, xv.3-4,	til(e)- dilemek, arzu etmek, istemek
t.-dim xvii.13	t.-di irse xx.11
t.-gen iv.31	t.-se x.25
t.-señ xix.19	t.-äb (tiläb) iv.28, iv.7, v.7
t.-key xviii.28	tilet- istemek
tifl <A. çocuk	t.-di xiii.32
t. xv.24, xx.2	timür demir
tik-(1) dikmek; kurmak	t.-din iv.4
t.-ib ii.17,	tir <F. ok
tik-(2) bakmak	t. iv.6
t.-ib siz xviii.8	tiri deri
t.-ib irdi xviii.7,	t.-si ii.15
tik-(3) payına hissesine düşmek	tirik canlı, sağ
t.-mes xv.9	t. v.5, xv.32, xviii.29
tik-(4) değmek	tiriklik yaşam, ömür, yaşantı
t.-ib xvii.19,	t. xviii.2
tiken diken	tiril- dirilmek, canlanmak
t.-ler iv.4	t.-key xviii.4
til dil bkz. dil	tis'a <A. dokuz

t. xx.33	toqsan miñ doksən bin (90000)
tiş- deşmek, delmek	t. v.17,
t.-ib xix.11	toqsan üç doksən üç (93)
tive deve	t. xx.8
t.-ğa iii.15	toquz dokuz (9)
torba torba	t. iii.26, iii.27, iv.16, iv.33,
t. xix.11	x.22, xiii.32, xiv.1, xiv.17,
t.-larını xix.11	xv.12
tofrağ toprağ	toquz miñ dokuz bin (9000)
t. viii.19, viii.21, xix.11	t. v.21, vi.17, vi.18, viii.9,
t.-dın viii.20	viii.10, x.12,
t.-ğa viii.20	toquz yüz dokuz yüz (900)
t.-lar xix.11	t. x.23, xiv.1,
tovabı' <A. Tabi olan kışmseler;	toy ziyafet, şölen, düğün yemeği
uşaklar, yardımcılar	t. xi.2, xiv.17, xiv.22, xv.14,
t.-ğa x.6	xvii.32
t.-larını viii.28, viii.30	t. it- i.24
tovaqqıf <A. durma, duraklama	t. qıl- ii.17, vii.15, x.23, xiv.30,
t. qıl- vii.27, xii.2	xiv.4, xv.16, xv.20, xv.8,
tovazı' <A. tevazu, alçak gönüllülük	xvi.11
t. xii.2	t. üçün x.23, xiv.1
toqsan doksən (90)	t.-da xii.11
t. xiii.7, xiv.17, xv.19 xv.18,	t.-ğa xiv.7
xvi.2	t.-lar xv.1, xv.16, xv.29, xvi.14

t.-nı xiv.1	
töhmet <A. suç, kabahat, şüphe	t.-orlar 1.6,
t. xvii.15	-or men 1.22,
tökül- dökülmek	-or 1.4, 1.4, 1.5, 1.5, 1.6, 1.7,
t.-üb xix.12	t.-orlar
tördüncü dördüncü	-mab turur 1.15,
t.- niñ v.24	-ub turur men 1.15,
tört dört (4)	t.-dı xix.22
t. 1.7, iv.15, iv.30, iv.31, iv.8,	t.-ğanda xv.14
ix.10, ix.12, ix.30, xi.12,	t.-ğaylar ix.3, vi.23
xvii.14, xx.19	t.-or 1.27, ii.1, ii.11, ii.11,
tufuliyet <A. çocukluk	ii.27, ii.29, ii.3, ii.3, ii.33, ii.4,
t. ii.2	iii.1, iii.12, iii.13, iii.22, iii.24,
tuğan tujan	iii.24, iv.10, iv.11, iv.20, iv.21,
t.-ını ix.15	iv.21, iv.23, iv.29, iv.29, iv.29,
tuğyan <A. taşkınlık, azgınlık	ix.2, ix.22, v.1, v.16, v.2, v.20,
t.-ını ii.25	v.21, v.22, v.23, v.3, v.5, vi.10,
tur-	vi.10, vi.11, vi.25, vi.27, vi.28,
1) durmak, bulunmak,	vi.30, vi.8, vii.27, vii.27,
beklemek; kalkmak; olmak	vii.30, vii.30, vii.31, vii.32,
2) yardımcı fiil	vii.8, vii.8, vii.9, vii.9, viii.16,
a. bildirme (-dır/-dir) ifade	viii.19, viii.22, viii.3, x.13,
eder: isim+tur-	x.20, x.29, xi.10 xi.12, xi.12,
b. devamlılık bildirir: ger.+tur-	xi.13, xi.18, xi.19, xi.32, xii.11,

xii.12, xii.14, xii.15, xii.22,
xii.26, xii.27, xii.28, xii.31,
xiii.29, xiii.29, xiii.1, xiii.14,
xiii.16, xiii.16, xiii.2, xiii.28,
xiii.28, xiv.17, xiv.20, xiv.21,
xiv.23, xiv.24, xiv.3, xiv.5,
xiv.7, xix.17, xix.18, xix.18,
xix.2, xix.29, xix.31, xix.5,
xix.6, xix.6, xv.10, xv.13,
xv.13, xv.4, xv.4, xv.6, xv.8,
xv.9, xv.9, xvi.10, xvi.10,
xvi.13, xvi.16, xvi.19, xvi.20,
xvi.23, xvi.3, xvi.32, xvii.10,
xvii.12, xvii.13, xvii.16, xvii.2,
xvii.2, xvii.20, xvii.23, xvii.24,
xvii.25, xvii.28, xvii.28, xvii.3,
xvii.3, xvii.31, xvii.33, xvii.5,
xvii.9, xviii.11, xviii.23,
xviii.28, xviii.4, xviii.5, xviii.6,
xx.11, xx.2, xx.20, xx.22,
xx.28, vi.27, vii.33, xvii.6
t.-orlar i.25, ii.16, ii.7, iii.26,
iv.21, v.4, vi.3, vi.7, vii.21,
vii.4, x.18, x.19, x.27, x.3, xi.3,

xii.28, xii.29, xix.14, xvi.21,
xx.27, xx.28

t.-orlarmu xii.27

t.-ub iii.19, xviii.4

tut- tutmak, yakalamak, edinmek;
gereklerini yerine getirmek; uygun
gelmek, çelişmesiz olmak; kaplamak;
yerine gelmek; elde bulundurmak, ele
almak, ele geçirmek; benimsemek,
sevmek; yönelmek; tevkif etmek; işgal
etmek; bir kimsenin yerini almak

t.-a almay biz viii.33,

t.-a almas men xiv.5,

t.-a tur- xvi.21

t.-ar men xiv.32,

t.-ar biz xvi.21

t.-aşıb xvi.19

t.-dı iv.1, viii.26, xii.21, xiv.4

t.-dılar ix.14, v.30, x.5, xix.23

t.-ğalı xvii.22

t.-ğan ix.13

t.-ğay xi.31,

t.-ğay biz xvi.19, xvi.20

t.-ğay siz xv.11,

t.-ğaylar xiv.2, xviii.20, xx.12	t.-ub men i.22,
t.-ğusı tur- xvi.13	t.-ub irdi xii.22, xiii.19,
t.-iñ xviii.24	t.-ub turur xvii.12,
t.-mab i.19, x.1, xiv.27	t.-uñ iii.12
t.-mas irdi xvii.32	t.-up ii.28, vii.16
t.-maq ii.26,	t.-uyu v.26
t.-maq üçün xiv.2	tüket- tüketmek
t.-maqğa ix.19	t.-di xiv.6
t.-or irdi xv.1	tünd <F. keskin, sert
t.-sam xiv.6	t. ii.25
t.-sañız xv.28	türlük tür; türlü
t.-ub i.23, ii.10, ii.21, ii.31,	t. iv.29, vi.5, viii.33, viii.9,
ii.31, ii.32, ii.9, iii.17, iii.28,	x.25, xi.15, xiv.27, xix.2, xvii.2
iii.3, iii.6, iii.9, iv.11, iv.32,	tüş- düşmek, yıkılmak; isabet etmek;
ix.13, ix.14, ix.31, ix.5, ix.9,	esir olmak; tarafına düşmek; dışarı
v.17, vi.11, vi.20, vi.26, viii.12,	çıkmaq; dile düşmek; dönmek; (binek
viii.21, viii.5, viii.7, x.9, xi.22,	hayvandan) inmek; korku düşmek;
x1.6, xiii.20, xiii.21, xiv.26,	t.-di ix.29, xv.3
xiv.33, xix.17, xix.23, xix.24,	t.-diler v.27
xv.2, xvi.15, xvi.22, xvii.21,	t.-key x.12
xvii.33, xviii.24, xviii.27,	t.-üb ii.17, iv.18, iv.23, iv.24,
xviii.28, xx.1, xx.17, xx.18,	iv.29, ix.6, vi.13, x.23, xiii.4,
xx.20, xx.26, xx.8, xiii.30,	xiv.3, xix.13, xix.14, xix.16,
xvi.29	xv.17 xv.7, xvii.4

tüşük delik, deşik

t.-ükini x1.31

tâc<F. Taç, baş kisvesi

t. x1v.21

tâze<F. Taze, bayatlamamış; yeşil

t. 11.22, x111.20

U

uca	kuyruk sokumu kemiği	umara	<A. Emirler, beyler
	u.-sı xii.12	u.	iii.4, xii.20, xiii.9, xix.9, xv.15, xv.20, xv.8, xvi.11, xvi.14, xvi.19, xvi.20, xvi.24, xx.24, xx.6
uluğ	büyük, yüce; yaşça büyük olan;	u.-ğa	xvi.23, xvi.24
aziz; önde krş. uluq		u.-lar	xviii.18
	u. 1.2, 1.24, 1.24, 1.7, iii.10, v.22, vii.15, viii.10, viii.11, x.23, x.26, x.28, xi.11, xi.1, xi.33, xi.10, xii.2, xiii.24, xiii.24, xiii.25, xix.25, xv.12, xv.16, xv.2, xv.6, xv.6, xv.8, xvi.25, xx.2, xx.21	u.-larğa	vii.16, viii.20
	u. bol-	u.-ları	vii.18, xv.22, xvi.8
	u.-ı xi.22, xi.8, xvi.3	u.-larıdın	xix.1, xix.26, xx.22
	u.-ınıñ v.23	u.-larını	vii.17, xvi.19
	u.-lar xi.33	u.-larını	xviii
	u.-raqı xi.20	u.-sı	xix.8
ulus	kavim, millet	umıd	<F. beklenti, umut
	u. ii.10	u.-ğa	xiii.20
	u.-ıdın xiii.5	u.-ığa	iii.22
uluq	büyük, yüce; yaşça büyük olan;	umur	<A. işler
aziz; önde krş. uluğ		u.-	ınıñ vii.22
	u. 1.5, ii.29, ix.22, vi.31, x.17	un	un
	u.- larını ii.2	u.	xvi.4
		ur-	vurmak; vurmak, dövmek; yapmak, uygulamak; öldürmek
		u.-ar	siz ix.2
		u.-arlar	ix.2

u.-dı XIX.15,	u.-orir diler VIII.32
u.-dı irse XV.3	u.-ub IX.22, VIII.31, XIV.15,
u.-ğay XII.2, XVII.10,	XIV.24
u.-ğaylar III.19, XX.16	uruq soy, sülale
u.-mab (tağaful u.) XIV.25	u.-ı (u. selcuq) XX.10
u.-sunlar IV.5	u.-ımızda I.14
u.-ub IX.31, XX.19; (bang u.)	u.-lar II.10
XVIII.8,	u.-ları II.6, II.9; (toğrul u.)
u.-up XVII.12	XX.10
urun- vurunmak	u.-larının XVII.17
u.-ub ir- XIV.15	u.-larığa II.22
uruş savaşı; kavg	u.-larımız IV.22
u. VI.8, VII.7, VIII.33, XII.2, XX.4	u.-larını II.7
uruş- savaşmak; kavg etmek	u.-larınıñ II.24, XVI.1
u. qıl- VIII.32,	ustuvar<F. Sağlam, dayanıklı, kuvvetli
u.-ar VII.25	u. bol- IV.23
u.-da XI.22, XI.30	uyqun ongon, ongun
u.-dılar irse XIV.26	u. XI.18, XI.22, XI.22, XI.22,
u.-dın irse V.32	XI.22, XI.22, XI.22, XI.33, XII.2,
u.-ğay XII.2	XII.2, XII.2, XII.2, XII.2, XII.2,
u.-maq IX.1, VIII.13	XII.2, XII.2, XII.2, XII.2, XII.2,
u.-maqğa tur- IX.3,	XII.2
u.-maqğa çıq- IX.4	u.-ı XI.18
u.-or IX.4, VII.32	

	Ü	
üç	<p>üç (3)</p> <p>ü. 1.11, 1.9, 1v.18, 1x.16, 1x.17, 1x.30, v.10, v1.17, v1.17, v11.19, v11.19, v11.22, v11.26, v11.26, v11.28, v11.3, v111.16, v111.17, v111.30, v111.30, v111.4, v111.7, v111.8, v111.9, v111.9, x.11, x.14, x.15, x.17, x.19, x.25, x.25, x.26, x.7, x1.19, x11.1, x11.32, x1v.6, x1x.4, x1x.4, x1x.6, x1x.7, x1x.7, xv.21, xv.23, xv1.11, xv1.25, xv1.3, xv1.8, xv1.9, xv11.30, xv11.7, xv11.7, xv11.8, xv111.14,; (ü. oq) x.27,</p> <p>ü.-isi x1x.6</p>	<p>1v.17, 1v.26, 1v.3, 1x.14, v.8, v11.23, x.1, x.12, x.23, x11.32, x1v.1, x1v.2, x1x.17, xv1.12, xv1.15, xv1.4, xv11.28, xx.12, xx.9</p>
		<p>üçüncü üçüncü</p>
		<p>ü. v11.3, x1.22</p>
		<p>ü.- niñ v.23</p>
		<p>üleş- paylaşmak</p>
		<p>ü.-ib v111.4</p>
		<p>ü.-key x.25</p>
		<p>ü.-seler x.26</p>
		<p>ülüş pay</p>
		<p>ü.-ini x11.13</p>
		<p>ün nam, şöhret</p>
		<p>ü.-üni xv11.1</p>
		<p>üst üst</p>
		<p>ü.-ide v1.23, xv.9, xv11.9, xv111.10</p>
		<p>ü.-ike v1.14, xv.6, xv.12, xv.14,</p>
		<p>ü.-ike bar- 11.21, 111.32, x1v.25,</p>
		<p>ü.-ike kel- x1x.32,</p>
		<p>ü.-inde v.22</p>
üç miñ üç bin (3000)	<p>ü. x1v.1-2,</p>	
üç yüz altı üç yüz altı (306)	<p>ü. v.16,</p>	
üç yüz üç yüz (300)	<p>ü. x111.33, x1v.14,</p>	
üçün için	<p>ü. 1.20, 11.12, 111.21, 111.26,</p>	

V		
vafir	<A. Çok, bol v. viii.17	1.17, 1.17, 1.17, 1.17, 1.17, 1.17, 1.2, 1.2, 1.2, 1.22, 1.23, 1.23, 1.24, 1.25, 1.25, 1.26, 1.27, 1.3, 1.3, 1.4,
vasıl	<A. Ulaşan; kavuşan v. bol- viii.20	1.4, 1.4, 1.4, 1.5, 1.5, 1.5, 1.6, 1.6, 1.6, 1.7, 1.7, 1.7, 1.7, 1.9, ii.1,
vaqıf	<A. Bilici, bilen v. xiv.5, xix.2, v. bol- xiv.10, xx.13	ii.10, ii.10, ii.10, ii.11, ii.11, ii.11, ii.14, ii.14, ii.14, ii.15, ii.15, ii.15, ii.16, ii.18, ii.18,
vaqı'	<A. Olan, vuku bulan v. bol- v.28, v.29, vii.12, viii.33, xi.2, xii.16, xv.28, xvi.22, xvi.30, xviii.22, xviii.23, x.32, iii.14	ii.19, ii.19, ii.19, ii.2, ii.2, ii.20, ii.20, ii.21, ii.21, ii.21, ii.22, ii.22, ii.22, ii.24, ii.24, ii.25, ii.25, ii.27, ii.27, ii.28, ii.29, ii.3, ii.3, ii.30, ii.31, ii.31, ii.32,
vaqt	<A. Vakit, zaman, devir v. tap- 1.26, xi.32, xii.11, xiii.25, xiii.28, xv.7, xviii.33, xx.29 v.-da iii.9, v.20, xiv.29 v.-ğaca viii.26 v.-i viii.26, x.10, x.12 v.-ida iii.30	ii.32, ii.32, ii.32, ii.32, ii.33, ii.33, ii.33, ii.4, ii.4, ii.5, ii.6, ii.7, ii.7, ii.8, ii.8, ii.9, iii.10, iii.11, iii.12, iii.13, iii.13, iii.16, iii.16, iii.16, iii.17, iii.18, iii.21, iii.21, iii.22, iii.23, iii.23, iii.25, iii.25, iii.25, iii.26, iii.26, iii.26, iii.27, iii.29, iii.29, iii.3, iii.30,
ve	<A. ve v. 1.10, 1.11, 1.13, 1.14, 1.14, 1.14, 1.16, 1.16, 1.16, 1.16, 1.17,	iii.31, iii.5, iii.6, iii.7, iii.7, iii.7, iii.7, iii.7, iii.8, iii.9, iii.9, iv.1, iv.10, iv.11, iv.13, iv.14,

iv.16, iv.17, iv.18, iv.19, iv.19,
iv.20, iv.21, iv.21, iv.22, iv.22,
iv.22, iv.22, iv.23, iv.23, iv.24,
iv.25, iv.25, iv.25, iv.26, iv.26,
iv.27, iv.28, iv.29, iv.29, iv.3,
iv.30, iv.32, iv.33, iv.33, iv.6,
iv.7, iv.7, ix.10, ix.11, ix.11,
ix.12, ix.13, ix.17, ix.17, ix.18,
ix.18, ix.18, ix.18, ix.2, ix.22,
ix.22, ix.23, ix.23, ix.23, ix.24,
ix.26, ix.26, ix.27, ix.27, ix.29,
ix.3, ix.30, ix.33, oğuz-, oğuz-,
oğuz-, v.1, v.10, v.11, v.12,
v.12, v.12, v.15, v.15, v.16,
v.17, v.18, v.18, v.18, v.2,
v.20, v.21, v.23, v.23, v.23,
v.24, v.24, v.24, v.27, v.27,
v.28, v.3, v.30, v.31, v.31,
v.31, v.32, v.8, v.8, v.8, v.9,
vi.10, vi.10, vi.13, vi.13, vi.13,
vi.13, vi.15, vi.15, vi.15, vi.16,
vi.16, vi.17, vi.17, vi.17, vi.17,
vi.18, vi.18, vi.19, vi.2, vi.2,
vi.2, vi.20, vi.20, vi.21, vi.21,

vi.22, vi.26, vi.26, vi.27, vi.27,
vi.29, vi.3, vi.3, vi.31, vi.31,
vi.4, vi.4, vi.6, vi.9, vii.1, vii.1,
vii.12, vii.13, vii.14, vii.14,
vii.15, vii.16, vii.19, vii.19,
vii.19, vii.2, vii.20, vii.21,
vii.21, vii.21, vii.22, vii.22,
vii.22, vii.22, vii.24, vii.24,
vii.26, vii.27, vii.27, vii.30,
vii.31, vii.32, vii.33, vii.33,
vii.8, vii.9, vii.9, viii.10,
viii.13, viii.15, viii.17, viii.17,
viii.18, viii.18, viii.18, viii.19,
viii.20, viii.21, viii.22, viii.23,
viii.25, viii.26, viii.27, viii.27,
viii.27, viii.27, viii.28, viii.29,
viii.3, viii.30, viii.30, viii.31,
viii.31, viii.33, viii.4, viii.5,
viii.5, xx.5,, x.1, x.10, x.10,
x.10, x.10, x.11, x.12, x.13,
x.15, x.15, x.15, x.16, x.16,
x.17, x.2, x.20, x.21, x.22,
x.22, x.23, x.23, x.24, x.26,
x.27, x.28, x.29, x.29, x.30,

x.30, x.30, x.32, x.33, x.4, x.4,
x.4, x.4, x.4, x.5, x.5, x.5, x.5,
x.6, x.6, x.6, x.6, x.7, x.7, x.8,
x.8, x.9, x.9, x.9,x1.10, x1.10
x1.11 x1.11 x1.11 x1.1, x1.1,
x1.12, x1.12, x1.13, x1.13, x1.13,
x1.13, x1.13, x1.14, x1.14, x1.15,
x1.16, x1.16, x1.17, x1.17, x1.18,
x1.18, x1.2, x1.2, x1.2, x1.2, x1.2,
x1.20, x1.20, x1.20, x1.21, x1.21,
x1.21, x1.22, x1.22, x1.3, x1.3,
x1.30, x1.31, x1.31, x1.32, x1.32,
x1.32, x1.33, x1.33, x1.4, x1.4,
x1.5, x1.5, x1.5, x1.6, x1.8, x1.9,
x1.9, x1.9, x11.1, x11.11, x11.11,
x11.11, x11.12, x11.12, x11.13,
x11.13, x11.13, x11.14, x11.15,
x11.15, x11.16, x11.16, x11.16,
x11.17, x11.17, x11.17, x11.18,
x11.2, x11.2, x11.20, x11.20,
x11.21, x11.21, x11.23, x11.23,
x11.24, x11.25, x11.26, x11.26,
x11.27, x11.28, x11.28, x11.28,
x11.28, x11.30, x11.31, x11.32,

x11.32, x11.32, x11.32, x11.32,
x11.32, x11.32, x11.33, x11.29,
x11.1, x11.10, x11.11, x11.13,
x11.13, x11.13, x11.14, x11.14,
x11.14, x11.14, x11.14, x11.15,
x11.16, x11.16, x11.16, x11.16,
x11.17, x11.18, x11.19, x11.19,
x11.2, x11.20, x11.20, x11.21,
x11.22, x11.23, x11.27, x11.27,
x11.28, x11.28, x11.31, x11.31,
x11.32, x11.32, x11.32, x11.4,
x11.5, x11.8, x11.8, x11.8, x11.8,
x11.8, x11.8, x11.9, x11.9, x11.9,
x11.11, x11.11, x11.13, x11.13,
x11.17, x11.19, x11.2, x11.2,
x11.20, x11.21, x11.21, x11.21,
x11.22, x11.28, x11.29, x11.3,
x11.30, x11.30, x11.31, x11.32,
x11.32, x11.33, x11.5, x11.6,
x11.7, x11.8,, x11.1, x11.10,
x11.11, x11.11, x11.12, x11.13,
x11.13, x11.13, x11.15, x11.15,
x11.15, x11.16, x11.18, x11.18,
x11.19, x11.2, x11.2, x11.20,

xix.21, xix.22, xix.22, xix.24,
xix.24, xix.24, xix.24, xix.25,
xix.25, xix.25, xix.26, xix.26,
xix.27, xix.27, xix.27, xix.29,
xix.3, xix.3, xix.3, xix.33,
xix.33, xix.4, xix.4, xix.4,
xix.5, xix.7, xix.8, xix.8, xix.9,
xv.19 xv.17 xv.10, xv.10,
xv.11, xv.11, xv.12, xv.13,
xv.15, xv.16, xv.18, xv.18,
xv.18, xv.2, xv.20, xv.20,
xv.22, xv.22, xv.23, xv.23,
xv.24, xv.25, xv.26, xv.26,
xv.26, xv.27, xv.27, xv.27,
xv.28, xv.29, xv.29, xv.30,
xv.33, xv.33, xv.6, xv.6, xv.8,
xv.8, xv.9, xvi.11, xvi.12,
xvi.13, xvi.15, xvi.15, xvi.16,
xvi.21, xvi.24, xvi.25, xvi.25,
xvi.27, xvi.27, xvi.28, xvi.29,
xvi.29, xvi.3, xvi.3, xvi.3,
xvi.31, xvi.5, xvi.5, xvi.6,
xvi.6, xvi.7, xvi.8, xvii.1,
xvii.12, xvii.14, xvii.14,

xvii.15, xvii.16, xvii.16,
xvii.17, xvii.18, xvii.18,
xvii.18, xvii.20, xvii.20,
xvii.23, xvii.23, xvii.25,
xvii.25, xvii.25, xvii.26,
xvii.26, xvii.27, xvii.30,
xvii.30, xvii.31, xvii.32,
xvii.32, xvii.32, xvii.33,
xvii.33, xvii.33, xvii.6, xvii.6,
xvii.7, xvii.9, xviii.1 xviii.1
xviii.1 xviii.1 xviii.10, xviii.11,
xviii.11, xviii.11, xviii.11,
xviii.11, xviii.12, xviii.14,
xviii.15, xviii.16, xviii.16,
xviii.17, xviii.17, xviii.18,
xviii.18, xviii.19, xviii.2,
xviii.22, xviii.22, xviii.25,
xviii.26, xviii.27, xviii.30,
xviii.31, xviii.32, xviii.33,
xviii.33, xviii.4, xviii.5, xviii.6,
xviii.6, xviii.6, xviii.6, xviii.7,
xviii.8, xviii.8, xviii.9, xx.1,
xx.1, xx.10, xx.10, xx.10,
xx.10, xx.10, xx.11, xx.11,

xx.12, xx.12, xx.14, xx.14,	velayaat vilayetler
xx.18, xx.19, xx.20, xx.21,	v.-lar v.12, v1.9
xx.21, xx.22, xx.22, xx.24,	v.-larğa v1.7
xx.25, xx.25, xx.25, xx.26,	v.-larnı iv.31, x111.9, x19.27
xx.27, xx.28, xx.28, xx.28,	v.-larnıñ v.11
xx.28, xx.28, xx.29, xx.29,	velayat<A. vilayet
xx.30, xx.30, xx.33, xx.33,	v. 11.29, v1.13, v11.6, v111.3,
xx.4, xx.4, xx.5, xx.5, xx.6,	v111.30, x.16, x1.6, x111.1, x111.3,
xx.7, xx.7, xx.8, xx.8, xx.9,	xv.25, xv.26
xx.9, xv.9, iv.5	v.-da iv.11, x.9
vedad <A. sevgi, muhabbet, dostluk	v.-dın iv.12, x1.22, x11.23
v.-nı xv.1	v.-ğa 11.31
vefadar<A+F. vefalı, dostluğa bağlı	v.-ı 11.32, 111.24, (v. Rum ve
olan	feren) v1.4, x111.1
v. (yarı v.) xv11.4	v.-ıda carkend v. x19.18
vefat <A. ölüm, ölme	v.-ığa (guşçı v) 1.6; (türküstan
v. xvi.7,	v.) 11.15, iv.12; (rum v.) v11.2,
v. qıl- xx.5,, x1.6, x111.16, x111.4,	(dımışq v.) v11.25
x111.9, xiv.18, x19.25, x19.28,	v.-ınıñ (rum v.) v1.10; (qıl
x19.29, xv.19, xv11.16, xv11.31,	buraq) v. x1.5
xv111.13, xx.7	v.-ığa (adudan v.) 11.27
v.-ıdın x111.19, xv.31	v.-lar 19.25, v11.23, v111.27, x.7,
veladet<A. doğma, doğum	x11.14
v.-ide x111.23	v.-larda x1.32

v.-larğa III.5, v.7, VI.7, x.13

v.-larıdın (horasan v.) XIX.9

v.-larığa (balh ve herat v.)

VI.32, XX.10

v.-larını II.10

v.-larıñizni VI.29

v.-larını x.10, x.21, x.5, x.5,

XV.22

v.-larıñıñ VI.5, x.24

v.-nı VI.13, XIV.32, XIV.33

v.-nıñ VII.22

vesiyet <A. Nasihat, öğüt

v. XIII.22

vezir <A. vezir

v.-i XIII.10

vez'i <A. doğum yapma, çocuk

doğurma

v. x.1

v. (v. hamlı) IV.9, IX.33,

vizarat <A. Vezirlik, vezirlik rütbesi

v. XVIII.16

vuzara <A. Vezirler, bakanlar

v.-sı XIII.9

Q

qabıla <A. kabile, birlikte yaşayan,
konup göçen, bir sülaleden türemiş
insanlar krş. qıbalı

q. xii.13

qabr <A. kabir

q.-ı viii.19

qabul <A. razı olma; benimseme,
kabul etme

q. qıl- i.11, i.27, iii.17, iii.26,

iii.28, iii.27, iii.7, ix.26, vi.22,

vi.30, vi.33, vi.9, viii.3, xix.14,

xvii.14, xviii.22, xviii.29

q. it- i.9,

qabuq kabuk, tabaka

q. iv.10

q.-dın iv.10

qabza el, pençe

q.-yı (q. tasarrufı+) ii.10

qacan ne vakit, ne zaman ki

q. xiii.22, xvii.21

qaç- kaçmak; kaçmak, kurtulmak;
saklanmak

q.-dılar xviii.3

q.-ğay xviii.23

q.-ıb iv.2, ix.8, xviii.21

q.-sunlar ix.4

q.-ğanlar iv.1

qadar <A. ölçüde, derecede; aşağı
yukarı, yaklaşık

q. vi.24, vii.32, viii.9, xvii.18

qadım <A. eski; önce

q. xiv.32

qah- çalmak

q.-arlar (dohul q.) xiii.2

qahr<A. eziyet, zorlama

q. ii.11

qa'ıda <A. kaide

q. x.29

qal- kalmak, geride bulunmak;
ölmek

q. x.2, (qal ac) x.1

q.-a tur- x.18

q.-diñ irse x.1

q.-ğan ii.10

q.-ğanı iii.33

q.-ıb x.2, xii.24,

q.-ıb irdi ix.30,

q.-ib irdiler III.11,	q. IV.14, XIII.18, XIV.7, III.24
q.-ib tur- III.22, VII.27, XIX.18	qarar <A. karar; kararlilik
q.-madı XII.18, XV.30,	q. ber- III.4,
q.-madı irse XII.19, XIII.26,	q. qıl- X.14,
XVI.2	q. tap- XII.14,
q.-mas XIV.22	q. birle XX.28
q.-mas irdi XV.26	qardaş kardeş
qalam <A. kalem	q.-ı I.21, XIX.21, XIX.21, XIX.25,
q.-ğa XV.2	XIX.26, XIX.28, XIX.33, XV.20,
qal'a <A. kale	XX.19, XX.2, XX.5
q. III.8, IX.7	q.-ığa XX.4
q.-dın IX.3	q.-ını XX.5,, XX.7
q.-ğa IX.10, IX.5	q.-ları XIX.23
qam' <A. kahretme; ezme; ortadan	q.-larım XVII.3, XVII.5
kaldırma kökünü kazıma	qarı ihtiyar, yaşlı krş. qarrı
q.-ımızda II.11	q. XIV.4, XVI.15, XVIII.13
qanat kanat	q. bol- XIV.5, XIV.6, XV.14,
q. XIX.7	XIV.19, XV.6, XVI.8,
qar kar	q.-ğa XIV.7
q. X.17, X.18,	qarındaş kardeş
qaranğu karanlık	q. II.2
q. XIV.13,	qarın karın
q. bol- XIII.19, XIII.20, XIX.12	q.-larını XIV.8,
qaranğulıq karanlık	qarrı ihtiyar, yaşlı krş. qarı

q. III.11, III.13, III.14, III.9, IX.29, X.31	XVIII.31, XX.20, XX.4 q.-ımğa VII.29
qarşu (1) karşılama q. kel- v.12, v.14,	qatıq katı; şiddetli, sert; zor, güç q. III.2, IV.29, XI.30
qarşu (2) karşı, düşman q. VI.25, q. çiq- XIV.25	qatl <A. katl, öldürme; q. IV.32, IX.13, V.27 q.-ğa II.8, III.2, XV.22
qasd <A. kasıt, niyet amaç kötü niyet q. IX.19, XVIII.10, XVIII.19, XVIII.9 q.-ı VI.15 q.-ığa II.26, II.4, X.3, X.5	qatra <A. katre, damla q. III.18 qavı <A. kavi, sağlam q. XI.22, q. qıl- XII.30 qav- kovmak, kovalamak q.-ub II.13, XIV.26 qayımmaqam <A. vekil q. I.8, XVI.9 qayışlığ kırınlık q.-ımız XIV.11
qasıd <A. elçi, postacı, ulak q. IX.16	qaysı hangi q. XVI.12, XVI.9 q.-ğa XVII.8
qaş huzur, ön q.-ıda II.26, VII.12 q.-ıdın XVI.16 q.-ığa II.5, IV.15, IV.3, IX.17, IX.25, VII.15, VII.28, VII.29, VIII.33, X.15, X.25, X.7, XII.31, XIV.30, XIX.15, XIX.27, XV.24, XVI.26, XVI.30, XVII.12, XVII.33, XVII.9, XVIII.19, XVIII.21,	qay(ı)t- dönmek, geri dönmek q.-dı XVI.18, XIX.24, q.-dı irse II.30, III.33, XX.29

q.-dılar xx.2, xx.4	qıbalı <A. kabile krş. qabıla
q.-ğanda x.14	q.-dın x1.21
q.-ıb ıı.17, ıı.25, ıı.30, ıı.7, ııı.32, ıx.5, ıx.9, vııı.8, x.15, xıv.26, xıv.33, xıx.15, xv.28, xvı.32, xvıı.11, xvıı.22, xvıı.31, xvıı.5	qıl- kılmak, etmek, yapmak
q.-mas men xvıı.6	q. ı.13, x1.16
q.-sunlar xıx.14	q.-a tur- ıı.3,
q.-ıb (qayıtb) ıı.3	q.-a al- ıı.4, ııı.28, vı.26, vı.3, vı.8, vıı.33, xııı.2, xııı.28, xıv.7, xıv.7
qaytar- göndermek, geri göndermek; geri almak; geri vermek	q.-alı ııı.28, v.23, v.25, xıı.23
q.-a al- xv.23,	q.-dı ı.12, ı.13, ı.18, ı.19, ı.19, ı.2, ı.2, ı.20, ı.20, ı.21, ı.22, ı.26, ıı.1, ıı.1, ıı.22, ıı.30, ıı.31, ıı.32, ıı.33, ıı.5, ııı.21, ııı.21, ııı.23, ııı.3, ııı.4, ııı.6, ıv.10, ıv.12, ıv.15, ıv.17, ıv.24, ıx.10, ıx.12, ıx.21, v.10, v.10, v.11, v.15, v.19, v.29, v.31, v.6, vı.13, vı.15, vı.18, vıı.12, vıı.13, vıı.23, vıı.25, vıı.25, vıı.26, vııı.1, vııı.18, vııı.20, vııı.22, vııı.23, vııı.26, vııı.27, vııı.28, vııı.6, vııı.9, xx.5., x.10, x.11, x.11, x.14, x.20, x.21, x.27, x.28, x.29, x.3,
q.-a al- xv.23,	
q.-a yiber- xv.29	
q.-dı vı.32, vıı.14, xıv.33	
q.-ğay biz vı.31,	
q.-ğay men vıı.32	
q.-ıb ıx.28, xvı.31	
q.-ıb irdi x.22,	
qaza <A.kaza, mukadderatın meydana gelmesi	
q.-yı (q. asman) xııı.4	
qaz- kazmak	
q.-ıñ ııı.19	

x.33, x.6, x1.17, x1.18, x1.4,
x1.5, x1.6, x1.8, x11.1, x11.13,
x11.13, x11.17, x11.21, x11.25,
x11.26, x11.30, x11.30, x111.12,
x111.1, x111.10, x111.13, x111.24,
x111.28, x111.3, x111.33, x111.4,
x111.4, x111.8, x111.9, x111.1,
x111.14, x111.18, x111.29, x111.30,
x111.5, x111.20, x111.20, x111.25,
x111.27, x111.28, x111.28, x111.29,
x111.19 x111.14, x111.18, x111.21,
x111.22, x111.26, x111.28, x111.29,
x111.31, x111.33, x111.14, x111.19,
x111.28, x111.30, x111.31, x111.12,
x111.13, x111.16, x111.17,
x111.18, x111.23, x111.30,
x111.33, x111.10, x111.11,
x111.12, x111.13, x111.16,
x111.17, x111.20, x111.22,
x111.24, xx.13, xx.15, xx.7,
xx.7, xx.8, iv.12
q.-dılar 1.16, 11.13, 11.26, 11.4,
111.11, 111.17, 111.32, 111.32, 111.7,
ix.10, ix.15, ix.17, ix.18, ix.19,

ix.7, v.16, vi.22, vi.24, vi.33,
vii.12, vii.19, vii.3, vii.5,
viii.13, viii.15, viii.16, viii.18,
viii.24, viii.27, viii.3, viii.31,
x.14, x.17, x.7, x.7, x.8, x.8,
x1.30, x11.33, x111.24, x111.31,
x111.31, x111.14, x111.28, x111.15,
x111.33, x111.8, xv.21, xv.29,
xvii.19, xvii.31, xviii.19,
xviii.20, xviii.20, xviii.24,
xviii.26, xviii.7, xx.12, xx.7
q.-diñ xviii.27
q.-ğan vi.24, vii.12, viii.23,
viii.6, x.4, xvi.27
q.-ğanda viii.5
q.-ğandin (q. soñ) 11.17, v.32,
viii.22, viii.7, xv.19 xvii.16,
xviii.13
q.-ğanı 11.23, 111.24
q.-ğanını vii.12
q.-ğanlar vii.6
q.-ğanlarğa xv.28
q.-ğay 11.4, 111.14, ix.11, ix.12,
ix.21, ix.29, x.33, x11.2, x111.17,

xiv.21, xix.13, xix.13, xvi.12,
 xvii.15, xvii.20, xviii.30
 q.-ğay biz vi.30,
 q.-ğay siz ii.12, vi.8, vi.27,
 vii.11, xi.13, xvii.21,
 q.-ğay men iii.15, xvi.32,
 xvi.32,
 q.-ğay sen vi.1, xv.7,
 q.-ğaylar iv.17, ix.22, ix.25,
 ix.26, v.18, vi.12, vi.9, xi.17,
 xi.5, xii.15, xii.16, xii.23,
 xiii.25, xiv.2, xv.15, xviii.27
 q.-ğıl i.11
 q.-ğumuz viii.22
 q.-ğusı biz viii.5,
 q.-ğusı men xv.27, xviii.6,
 xix.19
 q.-ıb i.14, i.18, i.21, i.27, i.3,
 ii.10, ii.13, ii.17, ii.2, ii.26,
 ii.30, ii.31, ii.32, ii.6, ii.8, ii.9,
 iii.10, iii.2, iii.2, iii.20, iii.21,
 iii.23, iii.28, iii.3, iii.4, iii.5,
 iii.8, iii.8, iv.10, iv.11, iv.24,
 iv.25, iv.27, iv.3, iv.30, iv.31,
 iv.32, iv.33, iv.33, iv.7, ix.1,
 ix.13, ix.14, ix.15, ix.17, ix.18,
 ix.19, ix.19, ix.25, ix.26, ix.27,
 ix.28, ix.8, v.12, v.16, v.16,
 v.22, v.26, v.3, v.32, v.33, v.8,
 v.8, v.9, vi.1, vi.17, vi.19,
 vi.21, vi.22, vi.3, vi.30, vi.32,
 vi.32, vi.33, vi.9, vi.9, vii.11,
 vii.14, vii.14, vii.15, vii.16,
 vii.23, vii.26, vii.32, vii.32,
 vii.4, vii.8, viii.13, viii.16,
 viii.18, viii.2, viii.24, viii.28,
 viii.6, viii.7, xx.5,, x.1, x.10,
 x.11, x.11, x.16, x.16, x.18,
 x.20, x.21, x.22, x.23, x.29,
 x.30, x.32, x.9, xi.10, xi.11
 xi.1, xi.1, xi.8, xii.18, xii.24,
 xii.26, xiii.29, xiii.11, xiii.20,
 xiii.27, xiii.27, xiii.3, xiii.30,
 xiii.32, xiii.6, xiii.7, xiv.1,
 xiv.17, xiv.17, xiv.25, xiv.30,
 xiv.32, xiv.4, xix.2, xix.20,
 xix.28, xix.30, xix.32, xv.1,
 xv.1, xv.14, xv.16, xv.16,

xv.18, xv.20, xv.21, xv.24,
xv.28, xv.7, xv.8, xvi.11,
xvi.15, xvi.17, xvi.21, xvi.23,
xvi.26, xvi.6, xvi.9, xvii.20,
xvii.27, xvii.5, xviii.10,
xviii.14, xviii.15, xviii.19,
xviii.20, xviii.22, xviii.25,
xviii.32, xx.15, xx.15, xx.17,
xx.18, xx.2, xx.24, xx.26, xx.4,
xx.5, iii.29, v.13
q.-ib tur- i.27, ii.3, iii.26,
xii.11, xiii.29, xvii.31,
q.-ib irmiş v.2,
q.-ib irmişler ix.15,
q.-ib irdi vi.20, vii.13, x.16,
x.17, xi.9, xi.16, xi.20, xii.1,
xiii.22, xiii.31, xiv.31, xx.3,
q.-ib irdiler xii.33,
q.-ib irdiñiz x.31, xviii.9,
q.-ib irdim vii.20, xiv.23,
q.-ib irdük xiv.19,
q.-iñ iv.6, ix.23, vi.21, vi.26,
vi.26, vi.31, viii.17, xv.11,
xvi.10

q.-ma xvii.10
q.-mab iv.17, v.1, v.32, vii.25,
viii.29, x.8, xviii.1 xviii.29
q.-mab irdi xiii.27,
q.-mab irdiler v.30, v.32,
q.-madı i.21, vii.28, xviii.20,
xviii.22
q.-madılar vi.21, xix.9
q.-madım xvi.23
q.-madiñ xvii.14
q.-madiñiz vii.6
q.-madıq i.27
q.-mağanlarını v.31
q.-mağay ii.23, x.18, xiv.7,
xviii.17
q.-mağay sen xiv.20,
q.-mağaylar ii.22, x.13, xi.14,
xiv.20
q.-mamaqğa vii.20
q.-mas irdi xv.25
q.-mas biz vii.9,
q.-mas irdiler v.20,
q.-mas men vii.33,
q.-masun viii.16

q.-maq	iv.31, vii.30, viii.32, xi.22, xi.32, xii.2, xvii.26	q.-salar	xii.30, xviii.29
q.-maqđın	vii.4	q.-sañ	vii.8
q.-maqğa	iii.27, ix.8, vii.28, viii.29, x.8, vii.5	q.-sañız	xvi.9
q.-may	xii.2	q.-sun	iii.29, vi.29, xv.10
q.-or	xiii.15, xiv.16,	q.-sunlar	ix.16, ix.4
q.-or irdi	i.17, iv.7, vii.2, viii.8, viii.8, xiii.5, xiii.6, xiv.27, xvi.7, xvii.9, xviii.19, xx.6, xx.25	qıldur-	yaptırmak
q.-or irdiler	ii.21, iv.14, iv.27, iv.32, iv.32, viii.30, xiii.1, xv.27, xix.14,	q.-madı	vii.26
q.-or irdiñiz	v.1,	qıla'	<A. kal'a, kale
q.-or irdük	v.2,	q.-ı	(q. mu'azzam) ii.27
q.-or men	vii.33, xiv.3, xvi.13, xvii.7, xvii.24,	qılıc	kılıç
q.-or sen	ii.12, xvi.9,	q.	xii.2,
q.-or siz	iii.27, vii.27,	q. tart-	xvii.10, xviii.17
q.-or biz	iv.29, v.33, viii.5, xi.19, xx.14,	q.-dın	xv.23
q.-orlar	i.1, vi.29	qımız	kımız
q.-sa	xviii.11	q.	xiii.27, xiii.31
		qın	eziyet, işkence
		q.	xix.19,
		qıraq	kenar, kıyı
		q.-ıda	v.12, vi.10, vi.18, xi.4, xv.2, xvi.25, xvii.9
		qırq	kırk (40)
		q.	i.5, xvii.17, xviii.7
		qırq miñ kırk bin	(40000)
		q.	ix.6, xviii.16,

qısmat <A. bölme, bölüştürme	q. 1.19, 1.22, xvi.12
q. qıl- 1.2	q.-iğa xiv.28
qısraq kısraq	q.-ım xv.11
q. iv.16, x.23, xiv.1, xiv.17,	q.-ımı 1.18, 1.20, 1.21, xiv.21,
xiv.2	xiv.22, xiv.23, xvi.13
q.-lar iv.17	q.-lar 1.23
qış kış	q.-larığa xviii.19
q. v.12, viii.22, x.10, x.6, x.9,	q.-nı 1.18, ii.1, xiv.24, xiv.30
xvi.14	qob- kopmak
qışla- kışlamak	q.-ub xvi.16
q.-dı v.12	qoc koç
qışlaq kışlak	q.-ı xvii.8
q. ii.14, viii.25, xii.17, xx.12,	qol el
xx.9	q. xii.1, xii.14, xii.15, xiii.32,
q. qıl- viii.12, x.9,	xiii.32, xvi.18, xvii.14
q.-da vi.11, vi.12	q.-dın iii.22
q.-dın vi.12	q.-ğa iv.23, xii.17, xii.17
q.-ı 1.3, 1.4	q.-ımı 1.12, xvi.22
q.-ları vi.10	q.-ınıñ xvi.4
qıyam <A. teşebbüs etme, girişme	q.-nı x.29, x.29
q. qıl- iv.31, iv.32	qon- konmak
qıyas <A. kıyas	q.-dı viii.30
q.-dın xix.10	qorq- korkmak
qız kız	q.-ub xiv.1, xix.19, xvii.10,

xviii.3		q.-ı xii.14
qorqunc korku		q.-ıdın xii.22, xiii.11
q.-dın xvi.17		q.-nı ii.18, xi.4
qoş hakanın yanındaki yedek at krş.	qoy	koyun
quş		q. x.23, xiv.1, xiv.17, xiv.2, xiv.4, xiv.5, xiv.6, xiv.6, xix.7
q. (q. at) viii.11		q.-ğa xiv.9
qoş- koşmak, gitmek		q.-lar xiv.15, xiv.15, xiv.15
q.-ub v.21		q.-larını xiv.15, xiv.16, xiv.16
qoşul- katılmak		q.-larınıñ xiv.13, xiv.8,
q.-ub xx.26		qoy- koymak, bırakmak; vermek
q.-dı xx.4		q. x.23, xiv.1, xiv.17, xiv.2, xiv.4, xiv.5, xiv.6, xiv.6, xix.7
qovım <A.kavim krş. qovm/qovum		q.-a ber- iii.19
q. xii.15		q.-dı ii.14, ii.18, ii.20, v.26, x.26, xvi.8, xviii.17
q.-ğa xii.12		q.-dılar xiii.21
qovm <A. kavim krş. qovı/um		q.-ğan vi.30
q.-ı iii.24		q.-madılar ix.9
q.-ıdın xii.27, xii.28, xii.29, xiii.17		q.-mağay men xiv.9
q.-ığa xv.25		q.-mağaylar vi.11
qovum <A. kavim krş. qovm/qovım		q.-mas men v.5
q. i.14, ii.17, iii.16, vi.7, vi.7, vii.11, xii.12, xii.30, xiii.2, xviii.29, xviii.30		q.-masunlar ix.5
q.-ğa xviii.28		q.-maq xiii.17, xiii.18

q.-ub v.17, vi.1, viii.29, x.19, x.31, x.6, xi.17, xi.20, xi.8, xii.20, xix.20	quş (2) kuş q. xi.18 q.-ğa xi.21 q.-lar xiii.24 q.-larnıñ xiii.22
q.-uñ i.15	
qucaqla- kucaklamak q.-b xviii.4	quvvat <A. kuvvet q. xiii.2, xx.1 q.iñiz vii.33
qudrat <A. kudret, güç q.-im vi.3	
qulaq kulak q. sal- xx.17 q.-iğa xvii.19 q.-imğa vi.3	quyruğ kuyruk krş. quyruq q.-uğa xvii.14 quyruq kuyruk krş. quyruğ q. xiv.8., xiv.9 q.-ni xiv.10
qul kul, köle q.-i xvii.18	
qum kum q.-ğa iii.30, iii.31	
qurt kurt q. xiv.4, xiv.5, xiv.6, xiv.6, q.-larnıñ xiv.13 q.-lar xiv.15, q.-larnı xiv.16	
quş (1) çift, hakanın yanındaki yedek at krş. qoş q. (q. at) viii.11	

	Y	vii.18
ya	(1) <A. ey y. (y. rebb) i.25,	y. tur- (yahşırağ) i.25 yahtılıq aydınlıq
ya	(2) <F. ya, ya da, veya y. v.29, xiv.12	y.-da iv.16 ya'nı <A. yani, denek ki; sözün
yad	<F. yad, anma y. qıl- i.17, xi.19	kısası y. ii.14, ii.18, iii.12, iv.14, x.2,
yağı	düşman y. xii.2, xv.12, xv.32, xvi.21, xvii.11, xvii.12 y. bol- xi.3, xiii.1, xiii.3, xv.20, y.-ğa iv.21, xx.16	x.27, xi.18, xi.22, xi.22, xi.22, xi.22, xi.22, xi.22, xi.22, xi.22, xi.30, xi.33, xi.33, xii.2, xii.2, xii.2, xii.2, xii.2, xii.2, xii.2, xii.2, xii.2, xii.2, xii.2, xii.2,
yağılıq düşmanlık	y. xix.2	xiii.2, xviii.10
yağmı düşman	y. xi.30	yalğan yalan y. xviii.23
yahşı	iyi, güzel y. vi.18, vi.5, vii.15, vii.18, vii.19, vii.20, x.30, x.30, xii.2, xii.2, xii.2, xii.31, xiii.16, xiii.18, xiii.20, xiii.26, xix.8, xv.16, xvi.27, xvii.7, xx.15, xx.18 y.-raq (yahşırağ) ix.24, vi.2,	y. ii.25, v.2, xiv.31, xvii.20 y.-da xvii.7 yan yan, taraf y.-idin iv.31, xx.19 y.-ığa xvii.18, xvii.29 y.-larığa iv.5 yañı yeni y. xviii.5

yar	<F. dost, arkadaş y.-i xvii.4	yaşlıq	yaşlı, büyük y. iii.10
yara-	yaramak y.-ğusı men iii.14	yaşun-	gizlenmek y.-dı xix.21
yarım	yarım, yarı krş. yayım y. xx.16 xiv.12, xx.16 y.-i viii.31, viii.32	y.-dılar	xix.21 y.-ğan ix.4 y.-ğanlar ix.9
yarlığ	buyruk, ferman krş. yarlıq y. iv.25	y.-ğanlardın	ix.9 y.-ub irdi iv.2
yarlıq	buyruk, ferman krş. yarlığ y. x.31 y.-i ix.12, xvi.21	yaşur-	gizlenmek y.-a al- xvii.21 y.-dı xviii.31 y.-mab x.31 y.-ub ix.3, ix.6, y.-ub men xviii.28
yasa-	yapmak y.-b ii.28, iv.4, xiii.27, xvii.30 y.-dılar ii.14, ii.19	yaşurıq	gizli, gizlice y. i.12
yasaq	kuvvetli olup, yasa ve savaşa aklı eren y. x1.22	yat-	yatmak, kalmak; defnedilmek, gömülmek y.-dı xvi.16 y.-dılar xiv.12 y.-ib tur- vii.27, xvii.9 y.-ib irdi xvi.14, y.-or xx.14
yasayış	krş. yaşayış y. x1.22		
yassı	yassı, düz y. xvi.4		
yaşar	sürülen ömür y. irdi xv.12, xviii.16		

yavuuq yakın, etraf	y.-nı x.25, x.26
y. 1.6, viii.14, xii.12, xvii.1, xvii.4	yayım yarım, yarı krş. yarım y.-ını ix.3
y.-da xiv.8, y.-ğa ii.7, v.19 y.-ıda iv.13 y.-ığa iii.25 y.-larda viii.25	yaylaq yaylak y. 1.3, ii.13, ix.29, viii.21, viii.26, x.10, x.11, x.6, xii.15, xii.16 y.-ğa vi.11
yav qu yabgu	y.-ı i.3 y.-larını vi.11
y. 1.7	
yaq- (1) yağmak	yaz yaz y. v.13, vi.10, viii.22, x.10, x.3, x.6
y.-ıb x.17	
yaq- (2) yakmak	y.-dın iv.32
y. xix.13	y.-da viii.21
yaqış yağış	yaz- yazmak y.-dı vi.13 y.-ıb vi.6, vi.6
y. xiv.13	
yay yay	yazı ova, kır y.-larda ii.13, v.11 y.-ğa iii.18 y.-ı xvi.25, xvi.29
y. iv.25, vii.29, viii.2, viii.3, viii.4, x.24, x.28, x.28, x.29	
y.-dın vii.33	
y.-ğa vii.33	
y.-ı iv.26	
y.-ları viii.3	yazıl- yazılmak y.-ıb xii.14
y.-larını viii.4	

yegäne <F. yegane, tek	y.-de	vi.18, x.1, x1.22, x11.2,
y.-i 1.11	x11.2, x11.29, xviii.28; (ne y.)	
yel yel	ix.22, ix.33,	
y. x1.30, xiv.12, xiv.13	y.-din v.9, vi.28, xiii.20, xv.29;	
y.- niñ x1.31	(ne y.)x.31,	
yelim tutkal	y.-ide iv.25, xiv.14	
y. iii.30, iii.30, iii.30, iii.30,	y.-ige 1.8	
iv.6	y.-ike x1.8, x11.20, x111.10,	
yelmek- zamk yapıştırmak	x111.5, x111.6, x111.7, x19.28,	
y.-b iv.6	xvi.12, xvii.5, xviii.15,	
yemin <A. sağ	xviii.17, xviii.18	
y.-de x19.21	y.-ini 11.9, xvi.12, xvi.26, xx.15	
y.-din iv.18	y.-ke 111.19, iv.26, iv.33, ix.18,	
yene yine	v.15, vi.1, vi.19, x.13, x19.13,	
y. 1.19, 1.21, 111.30, v.25, v.29,	xv.3, xvi.28, xvii.21, xviii.7,	
v.33, v.6, vi.17, viii.10, viii.18,	xviii.8	
viii.20, viii.31, viii.32, x.12,	y.-lerde viii.21	
x.21, x.6, x.9, x1.3, x19.9, xv.8,	y.-leride 1.3	
xvi.31, xvii.29, xvii.30, xvii.33,	y.-leriniñ ix.19	
xx.1, xx.17, xx.27	y.-lerke ix.23	
yer yer, yeryüzü; memleket,	y.-lerni (ne y.) x11.21	
toprak; görev, makam	y.-ni ix.22	
y. 111.21, 111.23, 111.3, iv.29; (yer	y.-niñ iv.13, v.14	
yüzi+) xv.18	yet- yetmek, yeterli olmak;	

ulaşmak, yetişmek	y.-se xii.2
y.-di ix.33, xvii.2,	y.-sem xiv.5
y.-di irse i.16, ii.31, ii.7, iv.14,	y.-üb xviii.18, xviii.21
iv.9, vi.23, vi.4, x.16, x.17,	yeti yedi (7)
xiii.32, xix.23, xix.26, xvii.1,	y. iii.32, iv.27, viii.32, xiii.10,
xviii.18	xiii.11, xiv.17, xix.28, xvi.11,
y.-diler iii.18, iii.2, iii.8, ix.23,	xvii.17
v.15, vi.33, xv.22,	yetim <A. yetim
y.-diler irse iii.16, iii.25, v.13,	y. xv.25
v.19, v.25, viii.14, ix.32, xvii.4,	yetiş- yetişmek
xvii.11, xviii.18	y.-di irse xiv.25
y.-din irse xiv.19	y.-diler ii.8
y.-e al- xiv.5,	yetkür- yetiştirmek, ulaştırmak
y.-e kel- xvii.29	y.-di irse ix.16
y.-er ix.22	y.-diler ix.28
y.-er irdiler iv.26,	y.-key sen xiv.9
y.-ib ii.27, iii.1, iv.1, , iv.8,	y.-mes irdi iii.31,
vi.19, vii.3, x.20, xi.2, xix.5,	y.-mes biz vii.10
xvi.10	y.-üb vi.19, vi.2,
y. turur xiv.17, xiv.19,	y.-üb turur xvi.23
y.-künce xiii.29	yetmiş yetmiş (7)
y.-küsi men viii.12	y. v.27, xi.8, xii.18, xviii.11
y.-mekey iv.5	yetmiş biş yetmiş beş (75)
y.-mâb turur vii.30	y. ii.9, xv.30, xv.32, xvii.16,

yığ-	yığmak, toplamak	y. 11.9, 11.11, 11.6, 11.14, 11.17,
	y.-dı 11.27	v.10, v.16, v.30, v.4, v.9,
	y.-1b 11.8, v.10, 11.17, 11.3,	11.13, 11.22, 11.18, 11.30,
	x.14, 11.25, 11.21, 11.8	11.5,, x.15, x.22, x.3, x.8,
	y.-1b irdi 11.2, x.11,	11.18, 11.10, 11.11, 11.15,
yığac	ağac krş. yığac	11.32, 11.6, 11.7, 11.8,
	y. 11.11, 11.9, 11.9, 11.31, 11.4,	11.28, 11.32, 11.27, 11.28,
	xv.25, xv.7	11.28, 11.29, xv.19 xv.18,
	y.-dın xv.7	xv.30, xv.33, xv.8, xv.8,
	y.-nı 11.11	xv.16, xv.17, xv.11,
yığac	ağac krş. yığac	xv.12, xv.14, xv.15,
	y.-ğa xv.8	xv.18, xx.11, xx.25, xx.6,
yıgıl-	yıgılmak, toplanmak	xx.7, xx.8
	y.-dılar x.24, xx.24	y.-da v.31, 11.3, 11.17, xv.9
	y.-ğaylar 11.1	y.-dan v.26, x.6, xv.2
	y.-1b 11.20, 11.7, 11.33,	y.-dın 1.13, 1.15, v.16, v.1,
	11.4, 11.31, 11.24, xv.16,	11.30, 11.25, xv.32, xv.14,
	xv.23, xx.1, xx.16, xx.6	xx.2, xx.6
yıgla-	ağlamak	y.-ke v.1, v.26
	y.-b xv.24, xv.12, xv.6	yıllık yıllık
	y.-dı xv.4	y. 11.16, 11.16, 11.17, x.11,
	y.-r irdi 11.30, xv.33	x.14, x.7, 11.32, xv.23, xv.30
	y.-qanı xv.2	yıraq ırak, uzak
yıl	yıl, sene	y. 11.16, x.12, 11.20, 11.20

yırt-	yırtmak; koparmak	v1.6, v11.28, v111.10, v111.11,
	y.-a al- x1v.6	v111.9, x.13, x.7, x111.14, x1v.29,
	y.-ib x1v.8,	xv111.32
yi-	yemek	y.-ib turur v.21,
	y.-b 1x.32	y.-ib irdi xv11.21,
	y.-key sen x1v.8,	y.-ib irdim v1.25, v11.19,
	y.-me (ğam y.) xv111.5	y.-ib irmişler x1.32,
	y.-mekey x11.13	y.-ibem 11.23
	y.-r irdi xv1.26	y.-iñ v1.9
yiber-	göndermek	y.-ip v111.13
	y.-di 111.26, 1v.4, 1v.25, v.18,	y.-ken 1x.11, 1x.20, v11.2
	v.18, v.20, v1.17, v1.19, v111.18,	y.-kendin soñ 1v.27
	1x.19, 1x.21, x.12, x11.32, x1v.3,	y.-keni v1.16
	x1v.30, xv.15, xv11.29, xv11.31,	y.-key biz 1v.22, 1v.23,
	xv111.33, x1x.10, x1x.14, x1x.26,	y.-key men v1.4,
	x1x.26, x1x.27, xx.2	y.-key siz v1.26, v11.31,
	y.-di irse 111.6,	y.-key sen x1v.32, xv111.28
	y.-diler v.14, v.21, v.27, v11.29,	y.-keyler 111.5, v11.13, x1.5,
	xv1.28, xx.13	x.11, xv.30
	y.-dim v111.11	y.-kil xv111.30, xx.3
	y.-dim irse v11.18,	y.-medük v11.31
	y.-er irdiler xv.18	y.-mek v1.5
	y.-ib 11.24, 11.5, 1v.7, 1x.14,	y.-se v1.5
	v.13, v.7, v1.15, v1.18, v1.20,	y.-ür irdiler xv1.26

yikit	genç, yiğit	y.-uğa x.16
	y. xiv.6, xiv.7, xv.2	2) defa, kez y.-ı iv.21, vii.3,
yikrimi yirmi (20)		viii.8, x.7, xvii.19
	y. xx.5, xix.28, xviii.15,	yondur- kestirmek
yikrimi altı yirmi altı (26)		y.-ub xiii.21
	y. xı.12,	yonucu marangoz, put yapan
yikrimi iki yirmi iki (22)		y. xix.3
	y. xv.33, xviii.14,	yort- sürmek koşturmak; dört nala
yikrimi miñ yirmi bin (20000)		koşturmak; yürütmek
	y. xix.22, xx.29	y.-ar xix.11
yikrimi dört yirmi dört (24)		yosun <M. Nizam, düzen; usul;
	y. xı.16,	kanun; kaide
yol	1) yol, doğru yol, çare; adet,	y. ix.16, vi.7
töre, usül; sefer		y.-ı viii.16
	y.-ğa i.22, iii.13	y.-ığa iv.4
	y.-da iii.4, iv.26, ix.29, x.17,	y.-ike xx.3
	xı.22, xiv.29, xix.18, xvii.7	yoq yok
	y.-dan viii.16	y. ii.19, ii.19, iii.14, iii.28,
	y.-nı iv.17	ix.29, v.22, v.29, v.6, vi.26,
	y.-ı v.9, xı.3,	vii.32, xı.32, xiv.12, xix.19,
	y.-ları vi.23	xv.13, xv.31
	y.-dın x.22, xvi.31	y. tur- vi.27, vii.33, xvii.6
	y.-ını vi.26, xv.28	yoqarı yukarı
	y.-lar xviii.10, xviii.10	y. xii.2

yöre-	yürümek krş. yörü-	y.-üb	xiv.5
	y.-r	xı.22	
yörü-	yürümek krş. yöre-	y.-üb	ııı.19, xvııı.8
	y.-b	ıv.18	
	y.-diler	xvııı.7	
yuhla-	uyumak	y. keltür-	vııı.22, xvı.8
	y.-b	xvı.20	
yurt	yurt, mesken	y.-din (yer y.)	xv.18
	y.-ıdın	x.21	
	y.-ığa	ııı.23, ııı.3, x.16, x.21,	
	xı.2		
	y.-ımız	ııı.21	
	y.-ları	xı.4, xx.27	
	y.-larığa	x.21	
	y.-larını	x.29	
yükle-	yüklemek	y. yüz	(2) yüz (100)
	y.-keyler	ıı.19	
yüklä-	yüklemek	y. yüz	ıv.22, ıv.24, v.18, v.19,
	y.-b	ıı.20, ııı.15	
	y.-p	vııı.2	
yükün-	diz çökmek, saygıyla	y. yüz	seksen yüz seksen (180)
selamlamak		y. yüz	toqsan biş yüz doksan beş (195)
	y.-üb	xıı.22	
yükür-	yürümek	y. yüz	yikrimi yüz yirmi (120)
			y. yüz

Z

zabt	<A. zapt etme z. vii.22
zahayır	<A. erzaklar, zahireler z.- larnı iv.25
zahir	<A.zahir, açık, belli z. vii.15, xii.26, xix.3, xv.30
zahmıkâr	<A.+F. Yara açan, darbe
vuran	z.-i ix.2
za'f	<A. zayıflık z. iii.11
za'if	<A. zayıf, güçsüz z. xiv.19, xv.6, xvi.8
za'm	<A. zu'm, inanış z.-i ii.15
zaman	<A. zaman, vakit, devir, dönem z. x.2 z.-da xvi.29 z.-ıda ii.2, xvi.6 z.-ıdın i.16 z.-ındın i.16
zarbulmesel	<A. darbı mesel, z. i.17
zayıl	<A. sona eren, geçen z. xiii.20
zemin	<F. toprak renkli, siyah z. (z. surat) iii.25
zeññâr	<F. pas z. xiii.19
zerer	<A. zarar z. iii.31, xiv.9
zınhar	<F. sakın, aman, asla z. xix.5
zıkr	<A. zikir, anma z.-i iv.13, ix.11, ix.20, v.9, vii.2, vii.24, viii.23, viii.6, x.4, xi.7
ziru ziber	<F. altüst z. vi.29
zuhur	<A. görünme, meydana çıkma z. xiii.13
zulmat	<A. karanlık z. iv.12, iv.19 z.-dın iv.18 z.-ğa iv.13, iv.14, iv.16, iv.18
zâkir	<A. Zakir, zikreden z. i.16

Ä

ägäh <F. haberdar, bilgili

ä.bol- 11.29,

ä. qıl- v1.20, x1.30

ähl <A. topluluk, cemaat; karı

kocadan her biri

ä. x19.13, xviii

ä.-i 19.24, xiii.1; (Basra ä.)

viii.27; (isfihan ä.) viii.28; (nişabur ä.)

x.8

ä.-iğa (musur ä.) viii.14

ä.-iniñ (bağdad ä.) viii.24

älem <A. 'alem, alem, dünya

ä. v1.2

ä.-de xv.30

ä.-ğa 11.23

ä.-i xiii.19

ä.-ni x1.11 xiii.20, xviii.2

Özel Adlar Dizini

A	a.-nı 1.16
Adam Adem peygamber	Almalıq Almalıq bkz. Ilmalıq
a. aley-his-salam vii.27, viii.19	a. (a.hududı)iii.12
a. viii.20	a.-ğaca
Adikemal Adikemal	a. xii.16
a. xiii.1, xiii.2	Altıtuğac Han Art‘alı Arslan Han’ın
Adudan Adudan	oğlu
a. ii.26	a. a. xv.26
Al ili... Duyılı Qayı Inal	Alucı Hoca Alucı Hoca
a. xiii.11	a.-niñ xx.20
Ala taq Ala dağ	Alqa ivli Alqa ivli
a.-ğa ii.32	a. xi.22
Alan Alan	Amal Amal
a. xii.27	a. x.4
Alay yuntlı Alay yuntlı	Amanda Amanda
a. xii.2	a. xvii.29
Alı Han Turan han’ın oğlu	Amuya Deryası Amuya Nehri bkz.
a. xix.17, xix.2, xix.24,	Amuya Suyı
xviii.15-16, xviii.21, xviii.22	a. iii.4,
xviii.28, xviii.31	Amuya Suyı Amuya Suyu bkz.
a.-ğa xviii.30,	Amuya Deryası
Allah Ta’ala <A. Allahu Teala	a.-ğa x.20,
a. i.9, xi.12, xvii.5, xviii.5	a. -niñ xviii.33
a.-ğa i.12, ii.12, v.31, viii.20	Antakiye Antakiye bkz. Antaktiye

a. v.15, vii.22, vii.24	Asayın Qum Siñiri Asayın Qum Siñiri
a.-ğa v.27	q. xii.18
Antakiye Antakiye bkz. Antakiye	Asılızada Asılızada Han
a. vii.30	a.-nı xix.30
Arab Arap	Asraf (Esräf) yer adı
a.(a. atları) viii.2	a. xx.29
Arslan Toqsurmuş'ın en küçük oğlu	Astrabad yer adı
bkz. Arslan Şah	a. x.5
a. xix.4	Atabek şahıs adı bkz. Atabek Qardıcı
a.-ğa xix.21	a. xviii.20
Arslan Han Ulufağ'ın oğlu	Atabek Qardıcı şahıs adı bkz. Atabek
a. xvii.17, xvii.21, xvii.29,	a. xviii.19,
xvii.31, xviii.5	Aq qaya yer adı
Arslan Soltan Arslan Sultan	a. iii.12
a. xx.30	Aqa <M. ağabey, ağa; ileri gelen
Arslan Şah Toqsurmuş'ın en küçük	yaşlılar için kullanılan hitap sözü
oğlu bkz. Arslan	a. (oğuz a.) iii.9, vi.29
a. xix.26.	Ay Ay han bkz. Ay Han
a.-nı xix.26, xix.26-27,	a. vi.17,
Art'alı Arslan Han Övrad Mur Yav	Ay Han Ay Han bkz. Ay
Quy Han'ın kardeşi bkz. Qara Alb	a. v.23, xi.22,
Art'alı Arslan Han	Ayna Han Ayna Han
a. xv.22,	a. xiv.23, xiv.25
a.-niñ xv.24,	a.-nı xiv.30

B

Badı sam<A. sam yeli	Bayğır Bayğır
b. xı.31	b.-da x.15
Bağdad Bağdad	Bayır Hatun Bayır Hatun
b. viii.23, viii.23, viii.24, xı.32	b. xvi.6, xvi.12
b.-dın v.12	Bayırlı Bayırlı
b.-ğa viii.21, viii.22, viii.22,	b. xı.30
viii.23, viii.25	Bekdili Bekdili
Ba'albek Ba'albek	b. xı.33, xx.21, xx.22
b.(b. taqları) viii.21	Bince Bince
Balh Balh	b. xı.2
b. xx.10	Bive Bive
Basra Basra	b. xı.2
b. viii.26, viii.27	Bozoq Bozoq
b.-ğa viii.23, x.12, x.13, xı.32	b. x.26, xı.16, xı.20, xı.12,
Başğırd Başğırd	xı.14
b. iii.10, iii.17, xı.32	Bökdür Bökdür
b.-da xı.15	b. xı.2
b.-ğa iii.16	Buhara Buhara
Baya/İndır Bayındır	b. ii.21, x.20
b. (bayandır) xı.29	Bulan Bulan
b. (bayındır) xı.2	b. xı.28
Bayat Bayat bkz. Maman	Buraqı Buraqı
b. xı.22, xıii.14, xıii.17	b.-lar iv.2
	Bursuq Bursuq

b. 1.4, xii.17	
Burqaylu Taq Burqaylu Taq	Ç
b. ii.33	Çağrı Bek Çağrı Bek
Busı Hoca Buşı Hoca bkz. Buşı Hoca	ç. xx.10, xx.12, xx.15, xx.19
b. xiii.10	Çavuldur Çavuldur
Buşı Hoca Buşı Hoca bkz. Buşı Hoca	ç. xii.2
b. iii.13, iii.18, iv.15, iv.21, ix.1, viii.33	Çepni Çepni ç. xii.2
Buqra Aşı Buqra Han'ın yaptığı yemek	D
b. xvi.3,	Davud Davud
Buqra Han Buqra Han	d. xx.10, xx.12, xx.17, xx.20
b. xvi.1, xvi.10, xvi.12, xvi.14, xvi.18, xvi.2, xvi.20, xvi.27, xvi.7, xvii.13, xvii.16	Dacle Dacle d. v.12
b.-ni xvii.12,	Dehistan Dehistan d. x.4, x.6
C	Demar Demar d. xii.18
Carkend Carkend	Demavend Demavend d.-ğa ix.28, x.3, x.6
c. xix.18	Deñiz Han Deñiz Han krş. Teñiz d. v.24, xii.2
Ceyhun Ceyhun	
c.-dın xx.27	
Curcan Curcan	Derbend Derbend d. iv.32, xi.5
c. xx.11, xx.9	

d.-niñ iv.28, iv.30	Div Qayası dağ adı
Derbendi Şudud Derbendi Şudud	d. xvı.25
d. iv.27	Diyarbekr Diyarbekr
Derkulik Arslan Han'ın amcaoğlu	d. v.11, v.9
d. xvııı.12.	d.-de vııı.24
Derkeş Derkeş	d.-ğa vııı.24
d. xıı.28	Dodurğa Dodurğa
Derkulik Derkulik	d. xı.22
d. xvııı.12	Duvaq Toqsurmuş'ın oğlu
Dımışq Dımışq	d. xıx.4
d. vıı.25, vıı.26, vıı.28, vııı.1,	Düker Düker
vııı.1, vııı.12, vııı.18	d. xı.22, xıı.28
d.-da vııı.18	
d.-ğa v.18, vıı.23, vıı.24, vııı.1	E
Dımışqı Dımışqı	Ebaverd Ebaverd
d.vııı.7	e. x.10
d.-lar vıı.25, vııı.13	Elsan Kerkes Derneklü.../?/ Inal Han
Dib Hekşu/?/ Dib Hekşu	han adı
D. XII.28.	E.-ğa xııı.12.
Dib Yav Qu Han Ulcay Han'ın oğlu	Emin Külme Emin Külme
D. 1.6-7,	E. xvı.13, xvı.14
Dib Yav Quy Han Kün Han'ın oğlu	Emiran Kähin Emiran Kähin
bkz. Yav Quy Han	bkz. Kähin
D. xıı. 19., xıı. 19., xıı.29,	E. xıx.2

Eraquci Hoca Toqsurmuş'ın babası	e. xii.2		
e. xix.3		Eymür	Eymür bkz. Eymur
Erbil Erbil	e. xx.22		
e. v.12			
Erki Erki han bkz. Erki han			F
e. xiii.26, xiii.29, xiv.11,		Fars	Fars
e.-ni xiii.30		f. ix.11, ix.11, ix.12, ix.17,	
Erki Han Erki Han bkz. Erki	xx.26, xx.26		
e. xiii.31, xiii.33, xiv.19,	f.-ğa ix.13		
xiv.23, xiv.28, xv.1, xv.7		Fereñ	Fereñ
e.-ni xiv.18,	f. vi.15, vi.16, vi.16, vi.18,		
e.-ğa xiv.29, xv.5,	vi.19, vi.32, vi.33, vi.4, vii.22,		
Ermen Ermen	vii.24		
e. xix.27	f.-ğa vii.13, vii.19		
e.-ğa xix.26			
Esferayın Esferayın			G
e. x.8		Guşçı vilayeti şehir adı	
Eslı Han Eslı Han	g. 1.6		
e. xviii.13		Gürgen Gürgen	
Etrak <A.ç. Türk	g. x.4, x.6		
e. 1.1			
Evşer Avşar bkz. Ovşar			Ğ
e. xx.22		Ğarcıstan Ğarcıstan	
Eymur Eymür bkz. Eymür	ğ. iii.5, iii.7, x.16		

İliq Sarqılbaş	Qurı Han döneminde	i. x1.9,
Başkomutan bkz. İliq, Sarqılbaş		İrqıl Hoca
	1. xv1.29,	İrqıl Hoca bkz. İrqıl
İliq	Qurı Han döneminde	i. x1.9, x1.10, x1.9, x1.16, x1.20,
Başkomutan bkz. İliq Sarqılbaş,		x11.1,
Sarqılbaş		i.-ğa x1.15
	I. xv11.7, xv11.8	İltekin Buqra Han'ın oğlu
İlmalıq	İlmalıq	i. xv1.3
	1. 11.33	İsa
İnanç	şehir adı	İsa Peygamber
	1. (1. Şähri+) 1.4	i. 1.15
İqarıya	İqarıya	İsfihan
	1.-ğa 11.27	İsfihan
	1.-nı 11.28	i. ix.7, viii.28, viii.29, viii.31,
İraq	İraq	viii.31, x11.32, xx.25
	1. ix.20	i.-da ix.18, viii.31
	1.-da x.14, x.14	i.-ğa ix.17, viii.28
	1.-nı ix.19, ix.21	i.-1 viii.33
		i.-nı ix.10, ix.13
		İt Buraq köpek adı
		i. 1v.3
		İtil
		İtil
		i. x1.4
İl Arslan	Arslan Han'ın çocuğu,	
Qara Arslan Han'ın oğlu		K
	i. xviii.6,	Karaşıt yağı
İrqıl	İrqıl Hoca bkz. İrqıl Hoca	Masur
		Kalesi'nin
		hakimi

k. 111.8		Kök	Kök Han bkz. Kök Han
Karaşıt	Başğırd padişahı		k. v1.17
	k. 111.17,	Kök Han	Kök Han bkz. Kök
Kark	Kark		k. v.24, x11.2
	k. 111.10, 111.16	Kürdüstan	Kürdüstan
Kerhan	Oğuz'un amcası		k. v.9, v111.26
	k. 1.8, 11.8, 11.16,		k.-ğa v.10
	k.-nıñ 1.18	Käbil	Käbil
Kerk	Kerk		k. 111.7
	k. x11.32	Kähin	Emiran Kähin bkz.
Kertaq	Kertaq	Emiran Kähin	
	k. 1.3, x.16, x11.16		k. x1x.5
Kertuk	Kertuk		
	k. x111.8		L
Maruda Kertuk	Maruda Kertuk	Lerhan	Oğuz'un amcası
	k.-ni x111.13		l. 1.8, 1.20, 11.8
Kirman	Kirman	Lor	Lor bkz. Lur
	k. 1x.11, x11.32		l. (l. taqları+) v111.28
	k.-ğa 1x.11, 1x.12, 1x.13, 1x.17	Lorqan	ot adı
	k.-nı 1x.13		l. 11.33
Kivker Hasar	Kivker Hasar	Lorqun	ot adı
	k.-ğa xv11.28		l. 11.33
Korqut	Korqut	Lukem	Yav Quy Karaşıt ile savaşıp
	k. x11.16		yenilen padişah

Merv Merv	m. v.18, viii.14, viii.14, viii.15
m. xx.10	m.-ğa vii.32, viii.13, viii.4,
m.-ğa x.10, xix.1, xx.24	viii.6, viii.6, viii.7
m.-ni xx.13	m.-ni viii.9
Mes'ud Sultan Mesud bkz. Soltan	Müsür bkz. Musur
Mes'ud	m.-din viii.17
m. xx.9, xx.10, xx.11, xx.12,	
xx.14,	N
m.-nı xx.20	Nataq Nataq
Mes'ud Şah Mes'ud Şah	n. v.16
ş. xx.11,	Nisa Nisa
Moğol Moğol	n. x.10
m.-lar ıı.15	Nişabur Nişabur
Muhammed Salallahualeyhi ve selem	n. x.9 ;(n. ähli) x.8,
Hız. Muhammed (sav)	n.-ğa x.9
m. (Hezreti M.) xııı.13,	Nuh Nuh peygamber
Muhammed Horezm Şah Muhammed	n.aleyhissalam ı.1
Horezm Şah	Nu'man Han Nu'man Han
M. xx.21	n. ıı.29
Mur Yeken Birle İr Biçken Qayı	Nuştekin Nuştekin
Yav Quy Han'ın oğlu bkz. Övlad Mur	n. xx.21
Yav Quy han	Nuştekin Ğarca Nuştekin Ğarca
M. xv.32,	ğ. xx.21
Musur bkz. Müsür	

O

Oğur Oğuz bkz. Oğuz

O. XIX.8

Oğuz Oğuz bkz. oğuz

o. 1.15, 1.16, 1.16, 1.18, 1.20,
1.20, 1.21, 1.23, 1.23, 1.25, 1.26,
11.12, 11.13, 11.14, 11.16, 11.20,
11.21, 11.23, 11.24, 11.26, 11.26,
11.28, 11.29, 11.30, 11.30, 11.4, 11.5,
11.6, 11.6, 11.7, 11.8, 111.1, 111.15,
111.2, 111.20, 111.21, 111.23, 111.25,
111.32, 111.32, 111.33, 111.33, 111.6,
111.8, 111.9, 111.10, 111.11, 111.13,
111.14, 111.2, 111.26, 111.27, 111.28,
111.31, 111.33, 111.33, 111.6, 111.6,
111.8, 111.9, 111.11, 111.12, 111.15,
111.16, 111.17, 111.18, 111.20, 111.20,
111.24, 111.25, 111.26, 111.27, 111.28,
111.32, 111.32, 111.33, 111.8, 111.14,
111.14, 111.17, 111.20, 111.26, 111.27,
111.28, 111.28, 111.28, 111.29, 111.3,
111.30, 111.32, 111.7, 111.9, 111.13,
111.14, 111.15, 111.16, 111.19, 111.20,
111.21, 111.22, 111.22, 111.25, 111.3,

111.30, 111.4, 111.11, 111.11,
111.12, 111.13, 111.14, 111.15,
111.18, 111.2, 111.24, 111.25,
111.28, 111.28, 111.29, 111.29,
111.3, 111.5, 111.8, 111.12,
111.13, 111.14, 111.15, 111.17,
111.18, 111.2, 111.23, 111.25,
111.29, 111.3, 111.32, 111.7,
111.13, 111.15, 111.15, 111.17, 111.19,
111.2, 111.23, 111.25, 111.3, 111.33, 111.33,
111.4, 111.4, 111.7, 111.9, 111.10 111.11
111.16, 111.2, 111.20, 111.6, 111.7,
111.8, 111.8, 111.1, 111.21, 111.21,
111.22
o. aqa 111.9, 111.29,
o. birle 111.8,
o.-din 111.1, 111.7
o.-ğa 111.10, 111.11, 111.17, 111.24,
111.3, 111.31, 111.4, 111.26, 111.6,
111.14, 111.12, 111.15, 111.16, 111.21,
111.23, 111.29
o.-ni 111.24, 111.10, 111.24
o.-niñ 111.24, 111.8, 111.23, 111.6,
111.9, 111.24, 111.23

Olsun Olsun	Övlad Mur Yeken Birle İr Biçken
o. XIII.5	Qayı Yav Quy Han'ın oğlu bkz. Övlad
Orhan Oğuz'un mcası	Mur Yav Quy han
o. 1.8, 1.21, II.16	Ö. XV.22,
Ortaq Ortaq	Övlad Mur Ya/v/ Q/ğuy han Xv.19,
o. 1.3, II.32	XV.21, XV.24, XV.30, XVI.1
Ovşar Avşar bkz. Evşer	Mur övladı
o. XI.22, XX.22	ö. XV.32,
Oqlı Oqlı	
o. XIII.5	P
	Pars Pars
	p. XII.32
Ö	
Övlad Mur Yav Quy Han Yeken	
Birle İr Biçken Qayı Yav Quy Han'ın	R
oğlu bkz. Mur Yav Ğuy han	Raqqa Raqqa
Ö. XV.19, XV.21, XV.30	r.-ğa v.13
Övlad Mur Ya/v/ Quy Yeken	Rey Rey
Birle İr Biçken Qayı Yav Quy Han'ın	r. IX.23
oğlu bkz. Övlad Mur Yav Quy han	Rum Rum
Ö. XV.24	r. VI.10, VI.15, VI.16, VI.16,
Övlad Mur Yav Ğuy Han Yeken	VI.17, VI.4, VII.2, VII.22, VII.24,
Birle İr Biçken Qayı Yav Quy Han'ın	VII.4, XIX.26, XX.28
oğlu bkz. Övlad Mur Yav Quy Han	r.-ğa VII.19, VII.3, XIX.27, XX.29
Ö. XVI.1	Rumı Rumı

r.-lar VII.3, VII.4	Sarahl Sarahl
	s. x.10, x.15
S	Sarı Sarı
Salar Baba bin Qul'alı Salar	s. x.5,
s. (Katibi-hil abd S.) xx.31	Sarqılbaş İliq Sarqılbaş bkz. İliq
Salğurı Salğurı	Sarqılbaş, İliq
s. xx.27	s. xvii.3
s.-lar xx.22	Sayram Sayram
Salor Salor	s.-dın 11.20
s. xii.2	s.-nı 11.21
s. xii.22	Sebzevar Sebzevar
s. xiii.8, xiii.8	s. x.8
s.-dın xiii.10	Selcuq Selcuq
Salur Salur	s. xx.10, xx.13, xx.20, xx.21
s. xx.24, xx.25	s.-ı (s. rum+) xx.29
Salur Dikli Salur Dikli	Selcuqı Selcuqı
d. xx.22	s.-lar xx.25
Saman Huda Saman Huda	Seyram bkz. Sayram
s. xix.31	s. xii.15
Samanı Samanı	Soltan Toğrul Soltan Toğrul
s.- larını xix.31	s. xix.12, xix.27
s.-lar xix.30-31	Soltan Mes'ud bkz. Mes'ud
Samarqand Samarqand	s. xx.10, xx.14
s.-nı xi.1	Soltan Muhammed Horezm Şah

s. xx.21		ş. xiii.11
Suvar Suvar		Şerik Şerik
s. xvii.18, xvii.29, xvii.33, xviii.10, xviii.4, xviii.6		ş. xx.5,, xx.3, xx.4 ş.-ni xx.6
s.-ğa xvii.31, xviii.11, xviii.9, xviii.9		Şiraz Şiraz
s.-ni xvii.32, xviii.4		ş.-ni ix.14
s.- niñ xvii.20		
		T
		Tabas Tabas
		t. xx.25
	Ş	
Şahı bidadger	Şah Melik Ali	Talas Talas
Han'ın oğlu bkz.		t. i.5, ii.20, ii.21, xv.21
Ş. xviii.19.		Tekür Han Tekür Han
Şah Melik Ali Han'ın oğlu bkz.		t. v.19
Şahı bidadger; Kılıç Arslan		Tenqas Tenqas
ş. xviii.21, xviii.23, xix.22, xix.23, xx.22, xx.24		t. ii.32
ş.-ni xix.17, xix.23, xix.24		Teñiz Teñiz bkz. Deñiz
Şa'ban Han Esli Han'ın oğlu		t. vi.17
Ş.-ni Xviii.14.		Tera/äkime<A. Türkmenler
Şam Şam		t.-si (rum t.) xx.29
ş. v.15, xi.32		t. (teräkime) ii.15
ş.-ğa v.13, v.9, vii.18		Toğrul Toqsurmuş'ın oğlu
Şayan Hoca Şayan Hoca		t. xix.12, xix.13, xix.15, xix.16, xix.18, xix.20, xix.22, xix.24,

xix.24, xix.27, xix.4, xx.10,	t. xx.29
xx.29	Türküstan Türkistan
t.-dın xix.16	t. 1.2, 1.3, 11.15
t.-ğa xix.25	t.-ğa 11.32
Toğrul Toqsurmuş oğlu	t.-nı 11.12
d. xix.4.	
Torqoylu taq dağ adı	U
t. 11.33	Ular Ular
Toqsurmuş Eraqucı Hoca'nın oğlu	u. x11.21
t. xix.3, xx.20	Ulas Ulas
Tuğlık Tuğlık	u. x11.21
t. x11.16	Ulcay Han Ulcay Han bkz. Yafes
Turan Han Şa'ban Han'ın oğlu	U. 1.3, 1.6,
t. xviii.15	Ulufaq Ulufaq
Tus Tus	u. xvii.17
t.-nı x.9	Urça Han Urça Han
Tuqaq Tuqaq	u.-ça xv.31
t. x111.8	Uscı Uscı
Türk Türk	u. 11.29
t. (t. tili) 11.18	Usra Han Usra Han
t.-ler 1.3, 1.6, v.16	u. x14.23, x14.25, x14.25,
Türki Türki	x14.26,
t. (t. luğatı) iv.10; (t. tili) x.1	u-nı x14.26
Türkmen Türkmen	Uyğur Uyğur

u. 11.18, x.22, xv.25; (u. tili)	Qara Alb	Qara Alb
		q. xv.20
	Ü	
Üçoq	Üçoq	Qara Alb Ğuy Han
ü. x.27, x1.16, x11.1, x11.12,		Qara Alb Ğuy Han
x11.15		Han
Ürekeri	Ürekeri	q. xv.31
ü. x11.2		Qara Arslan
		Qara Arslan
		q. xv11.3,
		Qarabah
		Qarabah
		q. x11.15
	Q	
Qanqalı	Qanqalı bkz. Qanqdı	Qarabulun
q. 1v.24		Qarabulun
Qanqdı	Qanqdı bkz. Qanqlı	q. 1v.14
q. x.22		Qara Buraq
Qanqlılar	Qanqlılar	Qara Buraq
q. 11.19		q. x1v.9, x1v.15
Qanqlı	Qanqlı	Qara Han
q. 11.20		Oğuz'un babası
Qıl Buraq	Qıl Buraq bkz. Qıl	q. 1.8, 1.8, 1.24, 1.24,11.1,
Burdaq		11.1,11.8, xv.32, xv1.1, xv1.2
b.-nı 1v.11		Qara Hoca
Qıl Burdaq	Qıl Buraq bkz. Qıl	Qara Hoca
Buraq		q. x111.14
b. 111.24		Qara İvli
		Qara İvli
		q. x1.22
		Qara Sülük
		Qara Sülük bkz. Qara
		Sülük
		s. 111.13, 111.18, 111.20, 1v.17,
		1v.23, 1v.29, 1v.31, 1x.5, v111.32,

x.30, x.33	Qaraman /elyazmada - Quman/ bkz.
s.-ğa iv.21, iv.24	Qaraman Han
s.-ni iv.28, xi.1	q. xiv.13
Qara Sülük bkz. Qara Sülük	Qaran Bek Qazan Bek bkz. Qazan
s. iv.15	Bek
Qaraman Qaraman Han bkz.	q. xx.28
Qaraman Han	Qardıcı Yulduz Qardıcı bkz.
q. xiii.18, xiii.19, xiii.19,	Yulduz Qardıcı
xiii.23	q. xviii.19, xviii.31, xix.16,
Qaraman Bek bkz. Qaraman Han	xix.19
q. xx.28,	q.-ni xix.20, xviii.30
Qaraman Han bkz. Qaraman Han	Qarı /Garri/ Sayram Qarı
q. xiii.17, xiii.25, xiii.28,	/Garri/ Sayram
xiii.32, xiv.30, xiv.4, xiv.9,	q. i.5
xx.29	Qarluq Qarluq
q.-ğa xiii.23	q. x.19, x.190
q.-ni xiii.30	Qarqın Qarqın
Qaraman /ellyazmada - Quman/ Han	q. xi.33
bkz. Qaraman Han	Qayı Qayı
q. xiv.12, xiv.22, xiv.24,	q. xi.22, xx.22, xx.8
xiv.24, xiv.26, xiv.27, xiv.30,	Qayıdur Qayıdur
xv.9, xv.16	q. xii.17, xii.18
q.-ğa xiv.16, xiv.18, xiv.23,	Qazan Qazan bkz. Qaran
xv.3, xv.11	q.-ğa xvi.5

Qazvin Qazvin	Qohistan Qohistan
q. ix.23	q. xx.25
Qıbcaq Qıbçaq	q.-ğa x.11, x.4
q. x1.4	Qorğut Qorğut
Qıl Buraq Qıl Buraq bkz. Qıl	q. xix.9, xx.22
Burdaq	Qorqut Qorqut
q. iii.24, x1.3, x1.5	q. xiii.14, xiii.17, xiii.19,
Q.-nı nı iv.11	xiii.25, xiii.30, xiv.18, xiv.2,
Qıl Burdaq Qıl Buraq bkz. Qıl	xiv.3, xv.8
Buraq	q.-ğa xiv.2
q. iii.24	Qulu /Quvlı/ Hoca Qulu /Quvlı/
Qılıç Arslan Ali han'ın oğlu bkz.	Hoca
Şahı bidadger, Şah Melik	q. xii.29
q. xviii.17	Qunduz Qardıcı Qunduz Qardıcı
Qın Qorğut Qın Qorğut	q.-nı xviii.16
q. xviii.32, xix.2,	Qurı Han Qurı Han bkz.
Qınıq Qınıq	Quritekin
q. xii.2, xx.20, xx.22, xx.30	q. xvi.11, xvi.13, xvi.17,
Qıpcaq Qıpcaq	xvi.20, xvi.21, xvi.22, xvi.31,
q. iv.10, iv.11	xvii.14, xvii.15, xvii.3, xvii.4,
Qıpcaqı Qıpcaqı	xvii.4, xvii.9
q.-lar x1.6	q.-nı xvi.14
Qırıq Qırıq	q.-ğa xvi.15
q. x1.22	Quritekin bkz. Qurı Han

q. xvi.3, xvii.1		Yañikent Yañikent
q.-ni xvi.11		y. x1.8, xvii.30,
Qurs Yav Quy	Qurs Yav Quy	Yav Quy Han
q. xiii.5		Yav Quy Han
Quru Yasaq Yav Quy	Quru	y. xiii.3, xiii.21,
Yasaq Yav Quy		Yazır Yazır
q. xiii.6		y. x1.22, xii.27, xx.22
Qutlıǵ Bek	Qutlıǵ Bek	Yeken ot adı
q. xx.28		y. xv.2
Qara Alb Art'alı Arslan Han Övrad		Yeken Birle İr Biç Ken Qayı Yav Quy
Mur Yav Quy Han'ın kardeşi bkz.		Han
Art'lı Arslan Han		y. xv.4,
q. xv.20		y.-nı xv.17
Qara Arslan Han	Ulufaq'ın oǵlu	Yere/Yeve/ Yere/ kavim adı
bkz. Arslan Han		y. (y. Qovumı+) xiii.11
a. xviii.3,		Yesar Yesar
Qılıc Arslan	Qılıc Arslan	y.-da xix.21
		Yikdir Yikdir
		y. xii.2
		Yav Quy Han bkz. Dib Yav Quy Han
Yafis	Yafis bkz. Ulcay Han	y. xiii.3, xiii.21
y.-ǵa 1.2		Yulduz krş. Yulduz Han
y.-nı 1.2		y. vi.17
yalǵuz ağac yalǵuz ağac		Yulduz Han krş. Yulduz
y.-ǵa x.20		y. v.24, x1.22

Y

Yulduz Qardıcı krş. Yulduz

y. xviii.21

y.-ni xviii.25, xix.15

Yulduz krş. Yulduz Qardıcı

y. xviii.21

Z

Zabul Zabul

z. iii.7

Zulmat Karanlık Ülkesi

z. iv.12, iv.19

Özet

Oğuzname, XVI. Yüzyılda yaşamış olan Türkmen Salar Baba Bin Gulalı tarafından Hicri 963 yılı rebiü'l evvel ayında (1555-1556) yazılmıştır. Yüksek lisans çalışmamızı bu Oğuzname üzerinde yaptık. Bu Oğuzname'de Oğuz ve neslinin ve Türklerin tarihi ele alınmaktadır. Aslında eser Reşideddin'in geniş hacimli eserinin Türklerin tarihiyle ilgili kısımlarının tercümesinden meydana gelmektedir. Eserde Oğuz ve nesli ve genel Türk tarihi başlığı adı altında Oğuz'un doğumu, büyümesi, babası, amcaları ve uruğuyla savaşıması, onları yenmesi, Oğuz'un her tarafa elçi yollayıp cihangirlik davasında bulunması, Oğuz'un Qıl Buraq kavmiyle savaşıması, Oğuz'un Karanlık ülkesine gitmesi, Oğuz'un Şam ve Diyarbekr'e gitmesi, Oğuz'un çocuklarını Rum ve Feren'e göndermesi, Oğuz'un bütün askeriyle Dımışq'a varması, Oğuz'un Mısır'a sefere Çıkması, Oğuz'un Bağdad ve Basra'ya Sefere çıkması, Oğuz'un Fars ve Kirman'a çocuklarını göndermesi, Oğuz'un İraq tarafına gönderdiği Elçilerin zikri, Oğuz'un Mazanderan, Gürgen, Dehistan ve Horosan'ı alması, Oğuz'un ölümünü ve Oğlu Kün Han'ını padişah olması, yirmi dört Oğuz boyunun beyanı, Dib Yav Quy Han'ın padişah Olması, Övrad Mur Yav Ğuy Han uruqlarının padişahlığı, Soltan Toğrul ve savaşları gibi genel Türk tarihi ile ilgili başlıklar yer almaktadır.

Biz bu çalışmamızla eserin Kiril harfli (Orijinali Arap harfli) metninin transkripsiyonunu, tercümesini, dizinini yaptık. Ayrıca metnin inceleme kısmında metinde geçen Türkçe isim ve fiilleri incelemeye çalıştık.

Abstract

Oğuzname has been written in Rabiul-Awwal 963 A.H. (1555-1556) by Salar Baba Bin Gulali, who lives in the XVI th century. I have done my M.A. on this Oğuzname. Oğuz, his descendants and the Turkish history are dealt with in this Oğuzname. In fact, the work is made up those parts of the voluminous work by Reşideddin which are related to Turkish history. In this work under the heading Oğuz, His Descendants and Turkish History are the following subjects: Oğuz fighting against the Qıl Buraq clan, Oğuz traveling to the land of darkness, Oğuz travelling to Damascus and Diyarbekr, Oğuz sending his sons to Rome and Feren, Oğuz arriving at Damascus with his army, Oğuz setting out on the Egypt campaign, Oğuz setting out on Bağdad and Basra campaigns, Oğuz sending his sons to Fars and Kirman, the messengers Oğuz sent to Iraq, Oğuz conquering Mazanderan, Gürgen, Dehistan and Horosan, the death of Oğuz, His son Kün Han becoming the king, the 24 Oğuz clans, Dib Yav Quy Han becoming the king, Övrad Mur Yav Ğuy Han and his kins' rule, Soltan Toğrul and his battles and such issues.

In our present work, we have transcribed the Cyrillic original of the, translated and indexed it. In addition, we tried to analyze the Turkish nouns and verbs in the related analytical part of our work.

Ekler

Original Metin

ОГЪУЗ ВЕ ӨВЛАД ВЕ ЭТБА' ВЕ БАКЫ-ЙЕ ЭТРАК ТАРЫХЫ

БИСМИЛЛА АР-РАХМАН АР-РАХЫМ

- I.1. Этрак муваррых-лары андакъ ровайат кыылар-лар ким Нух алейхис-салам руб'ы
- I.2. мескунны ферзенд-леригъа кыысмаат кыылды ирсе машрыкъ ве Түркүстан ве ол худуд-лар-ны улугъ огълы Йафыс-гъа намзед кыылды ве Йафысны
- I.3. түрк-лер Үлжай хан лакъаб кыылыб ол сәхра-нишин ирди йайлакъ ве кыышлакы Түркүстан йер-лериде болор ирди йайлакы Ор-такъ ве Кер-такъ ким
- I.4. Ынанч шәхри-ниң худудыда түрор ве кыышлакы хем ол худуд-да Бурсукъ ве Къара-къум ким Къара-къурум-гъа ма'руф турор олтурор ирди ве бу
- I.5. ики мовзы'лар-да ики шәхер бар турор Талас ве Къары \гар-ры?\ Сайрам атлыгъ ким кыыркъ дервезеси бар турор бегъайет улукъ ве му'аззам шәхер-лер ве имди мусулман
- I.6. түрк-лер ол **мовзы'-ларда**¹⁷² сәкин турор-лар ве Гушчы вelayатыгъа йа-вукъ турор ве Үлжай хан анда болор ирди ве бир огълы болды Диб
- I.7. Йав Къу хан атлыкъ Диб манысы тахт ве жах турор ве Йав Къу жемхур мукъадаммы ве ол улугъ намдар падышах ирди ве төрт мө'тебер мешхур
- I.8. огълы болуб Къара хан Ор хан Керхан Лерхан атлыкъ Къара хан атасы-ның йериге кыайым-макъам болуб тахт ве эфсер-ни
- I.9. къабул итди ве аллах та'ала ферманы бирле андын бир хумайун эсер мес'уд назар огъул мутевеллид болуб үч гиже гүндүз энеси-ниң сүтини иммеди
- I.10. энеси аның хайатыдын мө'йус болуп гъамнәк ве хазын олтурор ирди бир гиже диш-де гөрди ким огълы аңа дийди ким эгер рагъбатың бар мен сениң
- I.11. сүтүңни ичкей мен первердигәри йегәнеи би-хемта-гъа иман келтүриб эвр ве нехй-ни къабул кыылгъыл үч киже бу дестур бирле диш көрди ирсе
- I.12. ирдин йашурыкъ аллах та'ала-гъа иман келтүрди андын соң кыолыны

¹⁷² мовзы'ларда

- асмангъа көтериб до'а кылды ким илэхи мен бичэрэ-ниң сүтини бу
- I.13. огъул мезакъыда ширин кыыл фил-хал огълы сүтини иммек агъаз кылды бир йыл-дын соң ата-сы эсери рушд ве нежабат андын мүшахыда
- I.14. кылыб сураты хусн ве жемалыдын мута'ажжыб болуб тиди ким хергиз бизиң кьовум ве урукъымыз-да мундакъ пәкизе ве хуб сурат огъул мутевеллид болмаб
- I.15. турор күвдек бир йылдын соң Иса сыфат нуткъ тили чыкъарыб тиди ким мени Огъуз ад кьойуң ким мен баргәх-де мевжуд болуб турор мен
- I.16. аны ол себәбден Огъуз ад кыылдылар ве Огъуз саба заманыдын ве нешв ве нема заманыңдын булугъ хедди-гъа йетди ирсе шәкир ве зәкир аллах та'ала-
- I.17. -ны йад кылор ирди ве пейвесте файзы реббаны аңа файыз болор ирди ве әдеб ве хүнәр ве ох атмакъ ве ат чапмакъ ве ферр ве ферхеңде зарб-ул-месел
- I.18. болуб ата-сы эмми Кер хан-ның кызыны аңа намзед кылыб ив-ке келтүрди ирсе Огъуз ол кызны худаи-шынас-лыкъ-гъа да'ват кылды
- I.19. кыыз аның сөзидин инкәр кылды ирсе ол такъы аның бирле сөхбет тутмаб андын теба'уд ыхтыйар кылды ата-сы аны көрүб йене бир эмми
- I.20. Лер хан кызыны аның үчүн алыб Огъуз андын хем ол мудда'-а-ны истид'а кылды ол такъы инкәр кылды ирсе Огъуз аңа такъы илтифат
- I.21. кылмады ата-сы йене ол халны мушахыда кылыб кичик кьардашы Ор хан кызыны аңа алыб теслим кылды Огъуз андын такъы мусулман болмакъны
- I.22. илтимас кылды кыыз тиди ким мен саңа та'аллукъ тутуб мен хер йолгъа сен барсаң ардындын барыб сениң эмриңгъа муты' ве мункъад турор
- I.23. мен Огъуз аның бирле сөхбет тутуб аңа мәхир мәхәббет пейда болды ве өзке кыыз-лар аңа решк ве хасад илтүр ирдилер бир гүн Огъуз ав-гъа чыкъыб
- I.24. ирди ве Къара хан улугъ той итиб килин-лерини чарлаб ирди Къара хан иш ортасыда сорды ким бу ики улугъ килин
- I.25. хусн ве жемал ве суратгъа ол кичикдин йахшыракъ турор-лар не себәбдин йа ребб Огъуз аны булар-дын көпрәк сивер ики хатун
- I.26. фурсат истер ирди-лер вақт тапыб кине ве 'адават йүзидин тиди-лер ким Огъуз биз-ни худаиы асман-гъа да'ват кылды ким мусулман

I.27. болгъай биз биз къабул къылмадукъ ирсе биз-дин ижтинаб къылыб аңа
мәхир ве мәхәббет пейда къылыб турор ол себәб-дин ким ол аның сөзи бирле

II.1. мусулман болуп турор Къара хан ол къызны истәб андын бу халны
тафаххус къылды ирсе ол инкәр къылды ве Къара хан хашмнәк

II.2. болуб фил-хал къарындаш ве улукъ-ларыны хәзир къылыб олар-гъа тиди
ким огълум туфулийет заманыда бегъайет метбу' ве макъбул ирди

II.3. имди андакъ истима' къыла турор мен ким ол өз кишидин къайытыб өзке
ма'буд пейда къылыб турор бу иш бизке нең ве 'ар ве шейн

II.4. турор муңа тахаммул къыла алмас биз ким бир күвдек бизке ве
ма'будымыз-ке аханат ве ыстыхфаф къылгъай кеңеж бирле Огъуз къасдыгъа
ыттыфакъ къылды-лар кичик

II.5. хатуны ким аңа муттафыкъ ве мәхрем ирди бу кеңеждин мутталы' болуб
хамсайа-ларыдын бир хатуны Огъуз къашыгъа йибериб бу халдын аны ы'лан
къылды

II.6. Огъуз аны эшитиб муста'ыдды **кәрзар** болды валлаху а'лам

Огъуз ата-сы ве а'мам ве урукъ-лары бирле харб къылыб музаффар болгъаны

II.7. Огъуз авдын къайтыб ив йавукъгъа йетди ирсе ата-сы ве а'мам ве урукъ-
ларыны көрди ким йыкъылыб муста'ыдды кәрзар болуб турор-лар

II.8. ол такъы өз нөкер ве табы'ларыны йыгъыб олар бирле харб къы-лыб ата-сы
Къара хан Кер хан ве Лер хан бирле харб арасыда къатл-гъа йетишди-лер Огъуз

II.9. музаффар ве менсур болуп олар-ның йерини тутуб мүддети йетмиш биш
йыл өз урукъ-лары бирле мукъавадат къылыб 'акъыбет барча-ларыны

II.10. макъхур ве махзул къылыб улус ве вelayat-ларыны Къара-къум-гъа-жа өз
къабзайы тасарруфы-гъа тутуб къалгъан урукъ-лар 'ажз ве бичәре-лыкъ
йүзидин

II.11. аңа тиди-лер ким биз барча сениң асыл ве нажадыңдын турор биз ве бир
йыгъаж

миве-си ве бир асыл-ның фер'и турор биз ничүн биз-ниң къахр къам'ымызда

II.12. са'й къылор сен Огъуз тиди эгер сиз аллах та'ала-гъа иман келтүриб
'убудыйет къылгъай сиз мен сизкө аман бириб Түркүстанны ыкъамат үчүн

П.13. сизке берейин алар инкәр кылды-лар ирсе Огъуз алар-ни Къара-къурум-
гъа-жа къавуб алар анда барыб ол йазы-ларда ыкъамат кылыб йайлакъ

П.14. ве къышлакъ анда йасады-лар ве алар дервиш-лыкъ ве би-но-валыкъдын
дайым гъамгин ирди-лер ирсе Огъуз алар-ны Мевал ат къойды йа'ны

П.15. дайым гъамнәк болуб сада дил ве бичәре ве ит тири-си кейкей сиз

Түркүстан вelayаты-гъа киркей сиз ве терәкиме эа'мы олтурор ким могъол-лар

П.16. Ор хан ве Көр хан неслидин турор-лар ким шаркъ жаныбы-да ирди-лер

эмма кейфийети энсаб-лар хакъыкът йүзидин ма'лум имес Огъуз

П.17. ол фетх-ни кыылгъандын соң къайтыб түшүб буйурды ким бир алтун-

лыкъ \ив\ тикиб дөвлетхах-ларыгъа той кылыб бир къовум ким аңа медед

П.18. ве нусрат бириб ирди аны уйгъур ад къойды йа'иы биз-ке табы' болуб

медед бирди түрк тили бирле ве бир къовум-ны такъы ким олжа алгъан чакъда
меркуб

П.19. ве чахарпай-лары йокъ ирди ким эмвал йуклекей-лер къанкъла-лар

йасады-лар ве андын бурун ол йокъ ирди эмвал ве эмта'а-ларыны

П.20. аңа йүкләб алар-ны къанкълы ад къойды ве лешгер-лер Талас ве Сайрам-

дын йыгъылыб Огъуз мемалики-ке келиб идадлыкъ-лар

П.21. кылор ирди-лер Огъуз алар-ның үстике барыб гъалыб келиб Талас ве

Сайрам-ны Мавера-ун-нәхр ве Бухара ве Хорезм-гъа-жа тутуб өз тасарруфы-
гъа

П.22. кийүрди ве өз урукъ-ларыгъа ким этраф ве жеваныб-да сәкин болуб ирди-

лер 'әхд ве мысакъ тәзе кылды ким аның ив или-ке та'арруз кылмагъай-

П.23.-лар ким ол жахан-гир-лыкъ-гъа ыкъдам кылмагъай валлаху- а'лам

Огъуз этрафы әлем-гъа илчи-лер йиберибем жахан-гир-лыкъ да'ийасы

кыылгъаны

П.24. Огъуз ве урукъ-ларының арасыда мухалафат мувафакът-гъа мубеддел

болды ирсе илчи-лер Хиндистан-гъа йибериб андын баж ве мал

П.25. истеди Хинд ахалы ве а'йан-лары йаман түнд дурушт жоваб-лар бириб

илчи-лер къайтыб келиб Хинд ахалысы-ның 'усйан ве тугъ-йзныны

П.26. Огъуз къашыда бейан кылды-лар Огъуз Хинд къасдыгъа атланыб

мүтевежжих болды ирсе тутмакъ ибтида-сыны машрыкъ тарафыдын кылыб /Адудан?/

II.27. вelayати-гъа йетиб ниче күн анда болуб андын Ыкъарыйа-гъа/?/ барды ким ол бир такъ турор ма-бейни дерйа ве кыла'ы му'аззам ве мэхкем ким кешти андын

II.28. өте билмес Огъуз буйурды ким сал-лар йасаб аның бирле дерйа-дын өтди-лер ве бу хилөт бирле Ыкъарыйа-ны /?/ тутуп Хиндиниң

II.29. машрыкъ жаныбы-да бир улугъ вelayат бар турор ким падышахы Үсжы(?) огълы Ну'ман хан атлыкъ Огъуз ахвалыдын эгэх болуб мұты' ве мункъад

II.30. болды Огъуз аның дийарыдын къайтды ирсе ол мухалафат кылыб изхары темерруд ве 'усйан кылды Огъуз аны ишитиб къайтыб аны

II.31. тутуб хелэк кылды ве андын өтүб бир вelayат-гъа йетди ирсе тутуб тасарруф кылыб өтер ирди бу хасаб бирли Чын ве Мачын

II.32. ве Тъенкъас дийарыны тутуб мусаххар ве мустахлас кылды ве андын көб мал ве тежеммул бирле өз вelayаты Түркүстангъа муража'-ат кылыб Ор-такъ ве Ала такъ-гъа

II.33. нузул кылды ве Ылмалыкъ худудыда Торкъойлу /?/ такъ ве Буркъайлу /?/ такъ ат-лыкъ ики серефраз дакъ бар турор лъор-къан ве лъоркъун ики от

III.1. турор ким бу такъ-лар-да бите Огъуз анда йетиб он төрт күн анда сәкин болды Ынал хан ким ол нахыйет падышыхы ирди

III.2. Огъуз харбы-гъа лешгер йыгъыб ирди ирсе харб кылыб тарафайн-дын көб киши гъатл-гъа йетди-лер акъыбат секизинжи күн къатыкъ харб кылыб

III.3. Ынал ханны тутуб өлтүрди ве аның мүлкүни такъы тасарруф кылыб ниче мүддет анда болуб андын соң өз йер йуртыгъа муража'ат кылды

III.4. ат семиз болгъандын соң фетхи билады шемал-гъа 'азымат кылды йолда умара бирле кеңеж кылыб аңа къарар берди-лер ким овал Амуя дерйасыдын өтүб

III.5. барча вelayат-лар-гъа илчи йиберкей-лер эгер ыта'ат кылыб мал беркей-лер фебиха ве илла харб бирле алгъай-лар овал Гъаржыстан худудыгъа тартыб

III.6. илчи йиберди ирсе Гъур мүлки илчи-лер-ни көб 'ыззат ве хормат тутуб ыта'ат кемерини билке багълаб Огъуз хыдматы-гъа мубадарат кылды

Ш.7. аны көрүб тамам Гъур ве Гъаржыстан ве Гъазна ве Забул ве Кэбил ил ве мусаххар болуб мал къабул къылды-лар андын соң шамал фетхи-гъа ‘азымат

Ш.8. къылыб оввал Масургъа/?/ йетди-лер ким берк 'алы къал'а ирди ве аның хэкимини Карашыт йагъы-дир ирди-лер Огъуз бирле харб къылыб Огъуз музаффар

Ш.9. болуб ол невахыны тутуб ол вакът-да ол себэб-дин ким Огъуз мэхрибан ве рехим ирди экабыр ве къарры киши-лер Огъуз акъа окъур

Ш.10. ирди-лер ‘азмы сафары Карк ве Башгъырд къылыб жезм болды ирсе миң ив-лик Огъуз-гъа жем’ блуб¹⁷³ ирди-лер алар-ның ара-сыда улугъ йаш-

Ш.11. лыкъ къарры киши-лер бар-ирди¹⁷⁴ ким за'ф алар-гъа мустевли болуб неберд ве харб-дын къалыб ирди-лер өз ахвал-лар-ны Огъуз-гъа шерх къылды

Ш.12. -лар ирсе тиди ким барча мунда макъам тутун йа'ны Акъ къайа мовзы'ы-да ким Алмалыкъ худудыда турор ве ол арада бир розыгэр көркен бахуш

Ш.13. ве рай къарры киши бар ирди аты Бушы хожа Къара Сүлик огълы атасы огълыгъа тиди ким сиз билмекен йол-гъа бара турор сиз ве араңыз-да

Ш.14. бир къарры дана киши йокъ ким эгер бир мүшкил иш вақы' болса ол аны хел къылгъай мени өзиңиз бирле сакълаң ким бир күн иш-ке йарагъусы мен

Ш.15. огълы тиди эй ата ничүк Огъуз сөзи-нің халафы къылгъай мен ‘акъыбет аны бир сандукъ-гъа салыб тиве-гъа йухлэб өзи бирле илтүр ирди

Ш.16. Карк ве Башгъырд-гъа йетди-лер ирсе алар бир жеббар ве 'аййар къовум ирди-лер ким хергиз ныхват ве кибр-дин хич падышах-гъа баш икмэб ирди-лер

Ш.17. падышах-лары-ның ады Карашыт ирди аны тутуб ве Башгъырд ил болуб мал бермекни къабул къылдылар андын өтүб барур

Ш.18. ирди-лер ким бир йазы-гъа йетди-лер ве анда бир къатра су тапылмас ирди къара Сүлик ол су-суз-лыкъ халны ата-сыгъа тиди ирсе Бушы хожа

Ш.19. тиди ниче сыкъыр-ны бир-бирике багълаб йүкүртүб къойа бери-низ хер йерде ким ол сыкъыр-лар туруб аякъ-ларыны йерке ургъай-лар аны къазың

Ш.20. ким андын су чыкъар Къара Сүлик андакъ къылыб су чыкъарыб барча халайыкъ шадаб болды-лар Огъуз ол ишни көрүб ана көб суйургъал

¹⁷³ **болуб**

¹⁷⁴ **Бар ирди**

III.21. лар кылыб ил йуртжы-сы кылды ве Огъуз эндише кылды ким биз жахан-гир-лыкъ үчүн этрафы элем-гъа барур биз ве йер йурты-мыз анда ийесиз

III.22. кылыб турор эгер душман-лар келиб ивлеримиз-ни талагъай-лар херайына беднам ве душман-кэм болгъусы биз несие умыдыгъа накъд-ны кьолдын берсе болмас

III.23. Огъуз ол себэб-дин йер йуртыгъа муража'ат кылыб анда көб 'ымарат-лар бина кылды ве анда 'айш ве тана'ум бирле өткерер ирди валлахы а'лам

III.24. Огъуз-ның Къыл Бурдакъ кьовмы бирле месаф кыылгъаны

Къыл Буракъ вelayаты турор ким к'аранг'улыкъ¹⁷⁵ хуудыда турор

III.25. ир киши-лери сыйах черде ве земин сурат ирди ве хатун-лары пәкизе ве хуб сурат ирди-лер Огъуз алар-ның йавукъыгъа йетди

III.26. -лер ирсе токъуз киши рисалат үчүн ара-лары-гъа йиберди ким эксери билад ве рыйа' ве букъа' биз-ке ил ве муты' болуб мал къабул кылыб турор-лар сиз

III.27. такъы эгер ил болуб мал къабул кылор сиз фебиха ве илла харб кылмакъ-гъа амада болуң алар илчи-лер-гъа тиди-лер ким эгер сиз токъуз киши бизиң ики кишимиз-ке

III.28. харб кыла алгъай сиз биз мал къабул кылыб ыта'ат кыыл-алы йокъ ирсе өз башыңыз-ны тутуб китиң илчи-лер оввалын мата-рыха-дын 'ар

III.29. ве истинкэф кылыб¹⁷⁶ тиди-лер ким бизиң икн кишимиз сизиң ики кишиңиз бирле харб кыылсун ве алар-ның 'адаты андакъ ирди ким ики ховузны

III.30. акъ йелим ве къара йелим суйы бирле долдуруб ирди-лер харб вакъты-да оввал акъ йелим суйы-гъа кириб чыкыб къум-гъа агънаб йене къара йелим суйы-гъа

III.31. кириб чыкыб къум-гъа агънада-лар¹⁷⁷ ирсе алар-гъа хич сылах ве алаты харб зерер йеткүр-мес ирди 'акъыбет ол ики илчи хелэк болуб

III.32. йети киши къайтыб сураты халны Огъуз алыгъа такърыр кылды-лар

¹⁷⁵ кьарангъулыкъ

¹⁷⁶ Кылыб

¹⁷⁷ агънады-лар

ирсе Огъуз фил-хал атланыб алар-ның үстике барыб харб кылды-лар хасм-
III.33. -лар гъалыб келиб Огъуз лешгеридин көб халайыкыны өлтүрүб
къалгъаны мутафаррыкъ болды-лар Огъуз көрди ким харб бирле алар-гъа бес
келмес къайтды

IV.1. ирсе бир рудхана-гъа йетиб андын сал ве кешти бирле өтүб ики су
арасыда макъам тутды ким къачгъан-лар тамам анда йыгъыл-гъай-лар
иттифакъан

IV.2. бир киши Огъуз черики-дин Буракъы-лар ичике къачыб хатун-лар
арасыда йашунуб ирди хатун-лар аны көрүб суратыгъа мутахайыр болуб аны
та'ажжуб

IV.3. үчүн Ит Буракъ хатуны-ның къашыгъа илтди-лер аның мубашарат ве
му'ашараты-гъа мейли тамам кылыб ол себэб-дин гъайы-бана Огъуз-гъа
'ашыкъ

IV.4. болуб аны илчи-лик йосуныгъа Огъуз-гъа йиберди ким эгер хыйалың
болса ким бу жема'ат-гъа гъалыб болгъай сен тимүр-дин тикен-лер йасаб хер
киши

IV.5. бир авуж йан-лары-гъа багълагъай-лар ким месаф чакъы алар-ны сепиб
ат-лары-гъа мутаббакъ на'л урсун-лар ким андын асыб ат-лар-гъа йетме-кей
в¹⁷⁸ хасм

IV.6. йүзике ким .йелим йелмэб болгъай тир баран кылың Огъуз бу хал
истима'ыдын шад ве хоррам болуб муддети он йети йыл Огъуз анда болуб хуб
сурат

IV.7. киши-лер-ни хатун-ларыгъа йибериб алар бирпө мубашарат ве му'ашарат
кылыб майахтаж-ларыны тилэб алыб келтүрүб амадайы лешгер кылор ирди
ве ол

IV.8. муддет-де этфал булугъ хадды -гъа йетиб Огъузның төрт огълы ()
мутевеллид болды иттифакъан Огъуз лешгериде бир хатун хамыла ирди ким
ири харбда

IV.9. өлүб ирди вез'и хамлы йетди ирсе ол навахы-да бир кевек йыгъаж бар
ирди хатун ол йыгъаж арасыгъа барыб догъуруб огъланыңы Огъуз

¹⁷⁸ Ве

IV.10. алыгъа келтүди-лер¹⁷⁹ ирсе Огъуз ахвалыны тафаххус кылыб аны
Къыпжакъ ад кылды ол къабукъ-дын муштакъ турор ве турки лугъа-ты бирле
къабукъ ортасы жүрүкен

IV.11. йыгъажны дир-лер ве барча къыпжакъ аның нежадыдын турор Огъуз
ол тэдбир бирле Къыл Буракъны тутуб ики йыл ол вelayатда макъам кылыб

IV.12. барча халайыкъны өз тасарруфы-гъа кийүрүб алар-гъа эн'ам-лар кылды
ол вelayатдын фарыгъ болуб зулмат вelayаты-гъа 'азымат кылдыким¹⁸⁰ ол
худуд-ның

IV.13. йавукъыда ирди валлаху та'ала а'лам

Огъуз зулмат-гъа баргъан зикри бе ол йерниң ахвалы-ның бейаны

IV.14. Огъуз къарабулун йа'ны зулмат-гъа йетди ирсе къарангъу-лыкъ себэби-
дин аңа кирмек мута'аззыр ирди хер ченд мукъаррыб-лар ве Хырадменд-лер
кеңеж кылор ирди-лер

IV.15. файда бермес ирди Къара Сүлүк ата-сы къашыгъа барыб ол мүшкил
ишни аңа 'арз кылды ирсе ата-сы Бушы хожа тиди ким буйургъыл төрт күрре-

IV.16. -лыкъ кысракъ токъуз күрре-лыкъ ишек бирле ким күрре-лерини
йахты-лыкъда багълаб алар-ны зулмат-гъа кир-кей-лер ба'д эз хусулы макъсуд
ве матлуб

IV.17. ким муража'ат кыылгъай-лар ол кысракъ-лар ве ишеклер өз күрре-лери
үчүн йолны гъалат кыылмаб чыкъгъай-лар Къара Сүлик бу хал-ны Огъуз-гъа
такърыр кылды ирсе

IV.18. аңа ма'кбул ве макъбул түшүб аның та'лымы бирле зулмат-гъа кириб үч
күн йол йөрүб нэгэх йемин-дин бир нида ишитди-лер ким хер киши бу
зулматдын

IV.19. нэме көтеркей пешиман болгъай ве көтермекен хем пешиман болгъай
ба'зы киши-лер хич көтермеди-лер ве ба'зы-лары азракъ көтер-ди-лер ол
зулмат

IV.20. -дын чыкъды-лар ирсе көрди-лер ким көтер-кен-лери тамам жевахыры

¹⁷⁹ келтүрди-лер

¹⁸⁰ Къылды ким

нефисе турор ол такъсыр-дын көтеркен ве көтермекен-лер тамам пешиман болды-лар

IV.21. ве Бушы хожа өз огълы Къара Сүлик-гъа тиди ким лешгеримиз бир йолы мунхазам болуб турор-лар бу хабар ил ве йагъы-гъа йетиб турор маслахат ол турор ким мундан

IV.22. йүз киши йиберкей биз ким саламат-лыкъ ве фетх ве нусрат хабарымызы ив илимизке илт-кей ким ил ве урукъ-ларымыз барча шад ве жоррам болуб душман-

IV.23. -ларымыз макъхур ве махзул болгъай-лар ве барча хазайын-лар ким къолгъа түшүб турор анда йибер-кей биз ким бу аваза такъы устувар болгъай Къара Сулик бу

IV.24. сөз-ни Огъуз-гъа шерх къылды ирсе аңа макъбул түшүб Къара Сулик-гъа суйургъал-лар къылыб өз хал'аты хассыны аңа бирди ве йүз къанкъалы киши

IV.25. бу иш-ке та'йын къылыб барча хазайын ве захайыр-ларны алар бирле йиберди ве ол 'эхд-де йарлыгъ ве нышан йериде ох йай ирди алтун пейкан

IV.26. бирле Огъуз ики алтун ох өз йайы бирле нышана үчүн алар-гъа берди ким йолда хер йер-ке йетер ирди-лер 'алафа ве 'улуфа бериб хадаMAT ве экраматы

IV.27. песендиде къылор ирди-лер Огъуз алар-ны йибер-кендин соң йети күн такъы анда макъам къылыб андын көчүб мутевежжихи Дербенди Шудуд болды ве ол

IV.28. Дербенд-ниң ахалы ве мукъым-лары кутга-'ут-тарыкъ ирди-лер лешгери-лериниң ат-ларыны тамам огъурладылар ирсе Огъуз Къара Сүлик-ни тилэб тиди

IV.29. ким бу дар ве къатыкъ йер турор ким биз түшүб турор биз ве огърысы такъы көб турор булар-ның тедэрүкни не түрлүк къылор биз Къара Сүлик ол иш-

IV.30. ниң тедбирини ата-сыдын сорды ирсе ол тиди ким Дербенд-ниң төрт жаныбы-дын ким абадан болгъай таахт ве таарааж къылыб хараб-

IV.31. лыкъ къылмакъ кирек Къара Сүлик бу ма'ныны Огъузгъа тиди ирсе Огъуз ол тиген иш-ке къыйам къылыб төрт йаныдын вelayaатларны хараб

IV.32. къылыб къатл ве таарааж къылор ирди-лер йаз-дын бахар-гъа-жа анда

макъам тутуб ол иш-гъа кыйам кылор ирди-лер Дербенд халайыкы ол халны мушахада

IV.33. кылыб ‘ажыз ве перишан болуб бир йер-ке йыгъылыб мешверет кылыб токъуз ат пиш-кеш бирле Огъуз хыдматы-гъа келб ¹⁸¹ муты’ ве мункъад болды-лар Огъуз

V.1. алар-ны көрүб тиди ким ничүн мунча мүддет ким биз мунда келиб турор биз-ке ыта’ат кылмаб темерруд ве ‘үсйан кылор ирдиниз алар жоваб-гъа

V.2. тиди-лер ким арамыз-да көб дивана ве ‘акъыл киши-лер бар түрор бу гъайат-гъа-жа дивана-лар сөзике ‘амал кылор ирдүк ким йаман кылыб

V.3. ирмиш биз имди ‘акъыл киши-лер биз-ке несихат кылыб ыта’ат ве бенделыкъ кемерини багълаб хыдмат-гъа келиб турор биз Огъуз тиди ким сиз өз гүнэх-

V.4. лериңиз-гъа му’тарыф болдуңыз ирсе мен такы гүнэх-лериңиз-дин өтүб барча-ны бакъышладым эмма ики ат огъурлаб илтиб турор-лар ким аңа

V.5. көб мейил бар турор эгер ол ат-лар-ны тапыб келтүрмесеңиз бириңиз-ни тирик кыймас мен алар илткен ат-лар-ны тамам келтүрди-лер

V.6. ирсе ол ики ат араларыда йокъ ирди Огъуз-ның мейли ол ики ат-да ирди йене алар-гъа көб сыйасат-лар кылды алар бир ай

V.7. мөхлет тилэб вelayat-ларгъа киши-лер йибериб ол ат-лар-ны тапыб Огъуз хыдматы-гъа келтүрди-лер ирсе хош-хал болуб алар-гъа көб

V.8. ‘анайат ве шафакъат-лар кылыб мухафазаты ра’ыйат ве тахсылы мал үчүи шахна-лар та’йын кылыб алар-гъа истималат ве дилдар-лыкъ-лар бирди валлаху а’лам бис-саваб.

V.9. Огъуз-ның Дийарбекр ве Шам-гъа баргъан зикри Күрдүстан йолы бирле

Огъуз ол йер-дин хатыр жем’ кылыб лешгерлерини

V.10. йыгъыб Күрдүстан-гъа ‘азымат кылды үч йыл мутавалы ол такъ-лар-да кизер ирди ким муфсид-лер-дин арытыб мал-ларыны таарааж кылды ве ол

V.11. вelayat-лар-ның халайыкъ-ны ким йазы-лар-да олтурор ирди-лер истималат бериб алар-гъа мал му’айян кылды ве андын Дийарбекр

¹⁸¹ **Келиб**

тарафыгъа мутевежжих болуб

V.12. ол вelayaат-лар халайыккы Эрбил ве Мовсул ве Багъдад-дын къар-шу келиб ыта'ат кылыб ил болды-лар ве ол кыш Дежле кыраккыда кышлады

V.13. йаз болды ирсе Шам-гъа 'азымат кылыб¹⁸² огълан-ларыны илкери йибериб өзи ардарыдын (ардларыдын?) китер ирди огълан-лары Ракккыа-гъа йетди

V.14. лер (sic.) ирсе ол йерниң экабыры тамам къаршу келиб Огъуз огълан-ларыны көрүб алар-ны Огъуз-гъа йиберди-лер Огъуз алар-ны көрүб көб

V.15. истималат ве дилдар-лыккы-лар бериб анда таккы шахна та'йын кылды ве мундаккы хер йер-ке йетди-лер барча Шам билада¹⁸³ аңа ил болды-лар мегер Антакийе

V.16. шәхери ким түрк-лер аны Натаккы шәхер дир-лер ве үч йүз алты дервезеси бар турор алар темерруд кылыб мукъавамат кылыб бир йыл харб кылды-лар бир йылдын

V.17. соң аны тутуб Огъуз кириб алтун күрси кыойуб анда олтурды ве барча токксан миң черикни ив или бирле ол шәхер-гъа киркүзүб

V.18. анда сәкин болуп илчилер Мүсүр ве Дымышккы-гъа йиберди ким аның келкенидин хабар кыылгъай-лар ве хер илчи бирле йүз киши йиберди ве өз лешгери-дин

V.19. хер миң кишидин йүз киши алты огълы бирле та'йын кылды Текүр хан жаныбы-гъа баргъай-лар ким аны Текфур дир-лер ол йавуккы-гъа йет-ди-лер ирсе

V.20. Текфур илчи йиберди ким соргъай бу не лешгер турор ве ол вакыт-да 'адат ол ирди ким илчи-гъа та'арруз кыылмас ирди-лер Огъуз огълан-лары

V.21. Текфур илчи-сини көрүб аңа сөз-лер диб аңа илчи-лер кыошуб пейгъам йиберди-лер ким атамыз биз-ни токкыз миң киши бирле йибериб турор ве өзи

V.22. таккы улугкы черик бирле келе турор эгер чинанчы биз-ке ыта'ат кылыб ил болор сиз аны билели йоккы ирсе ким фитне үстинде сиз келиң харб

V.23. кылалы ве Огъуз-ның алты огълы-ның ад-лары бу турор улугкы-ның ады Күн хан ве икинжи-ниң ады Ай хан ве үчүнжи-ниң

¹⁸² **Кылыб**

¹⁸³ **билады**

- V.24. ады Йулдуз хан ве төрдунжи-ниң ады Көк хан ве бишинжи-ниң ады Такь хан ве алтынжы-ның ады Деңиз хан
- V.25. бу огълан-лар-ның илчи-лери Текфур алыгъа йетди-лер ирсе Текфур тиди таңла фылан мовзы' да харб кыылалы йене бир күн хем ол мовзы'-гъа барыб
- V.26. харб кыылыб Текфур мунхазам болуб өз шәхеригъа йүз кьойды шәхер халкы муттафык болуб Текфур-ны тутуо ¹⁸⁴ Огъуз огълан-ларыгъа табшурды-лар
- V.27. алар такы Текфур-ны йетмиш киши бирле Антакийе-гъа йиберди-лер Огъуз хыдматы-гъа ве алар келиб кьатл ве гъарат шәхер ташгъа-ры-сыда түшди-лер
- V.28. Текфур-ны Огъуз хыдматы-гъа илтди-лер ирсе Огъуз андын харб кейфийетини сорды ким аның ве Огъуз огълан-лары-ның арасыда вакы' болуб
- V.29. ирди Текфур вакы' болгъан ахвал-ларны тамам шерх кыылды ирсе йене Огъуз сорды ким огълан-ларым шәхер-ни талады-лар-му йа йокъ тиди
- V.30. мен анда болгъан чагъда талан ве таарааж кыылмаб ирди-лер шәхер-дин чыккыб ташкъарыда макъам тутды-лар Огъуз огълан-ларыдын хош
- V.31. хал болуб талан кыылмагъан-ларыны бегъайет хуб ве мустахсан көрди ве аллах та'ала-гъа шүкүр ве сыпас кыылды ким огълан-лары аның сөзини өзке
- V.32. кыылмаб ирдилер ве Огъуз бу ахвалны ма'лум кылгъандың соң Текфур-гъа тиди хер ниче сен биз-ке ыта'ат кылмаб мукъавамат кыылыб урушдың
- V.33. ирсе биз гүнәхиңдин өтүб сени өз шәхериң-гъа хәким кыылыб салтанат-лыккыңны бурункы дестур дик йене саңа мукъаррар кыылор биз эгер ба'д ичинни
- VI.1. ары кыылыб чын көңүл бирле биз-ке муты' болуб йылдын йылке малны хазана-гъа теслим кыылгъай сен Текфур бу сөз-ни ишитиб йүзини йер-ке кьойуб шерайыты бенде-
- VI.2. лик ыкъамат-гъа йеткүрүб тиди ким тамам әлем саңа мусаххар ве ферман хөкүм болуп мениң дик ве мендин йахшы-ракъ миң-миңлер саңа муты' ве мункъад болуб

¹⁸⁴ Тутуб

- VI.3. турор-лар мендин ким дикей ве некъадар¹⁸⁵ къудратым болгъай ким хөкүм ве ферманыңдын тежавуз кыла алгъай мен эгер Огъуз мерхемет кылыб азад-лыкъ халкъа-сы къулакъымгъа
- VI.4. салгъай мен такъы бенде-лер жерге-сигъа кириб хер йыл малны хазана-гъа йиберкей мен ол сөз ахыр-гъа йетди ирсе Огъуз вelayаты Рум ве Ферен ве ол худуд-
- VI.5. ның ахвалны Текфур-дын сорды ким не түрлүк черик йиберсе алгъай биз Текфур тиди ким илчи-лер йибермек йахшы хал'ат-лар бирле ким ол вelayат-
- VI.6. -ларның экабыр-ларыке кейдүркей-лер ве алар-гъа истималат-намалар йазыб мал истемек кирек мен такъы хуфйа-да алар-гъа китабат-лар йазыб илчи йибериб
- VI.7. бу йосуи бирле сөзлеш-кей мен ким бу къовум 'азым күч-лүк къовум турор-лар андын ким күн чкъар бу вelayат-лар-гъа барча вelayаат-лар-гъа мусаххар
- VI.8. болуб хич афериде алар-гъа мукъавадат кыла алмады-лар маслахат ол турор ким ана ыта'ат кыылгъай сиз ара-да уруш болгъандын бурун
- VI.9. ким халкъы хелэк болгъай-лар ве вelayаатлар хараб болгъай мал мукъаррар кылыб хер йыл хазана-сыгъа йибериң алар бу сөзимни къабул кылыб ыта'ат кыылгъай-
- VI.10. -лар эмма Рум вelayаты-ның ахвалы андакъ турор ким къышлакъ-лары дерйа кыыракъыда турор ве 'азым ыссыкъ ве мута'аффын болор йаз болгъан күн-
- VI.11. -лерде йайлакъ-гъа барар-лар тарыкъ ол турор ким алар къышлакъ-да болгъан чакъ-лар-да черик барыб йайлакъ-ларыны тутуб къойма-гъай-лар ким
- VI.12. алар къышлакъ-дын ташгъары чыкъгъай-лар хова ыссыкъ болгъан-да алар къышлакъ-да 'ажыз болуб ыта'ат кыылгъай-лар Огъуз-гъа бу тедбир ма'къул
- VI.13. түшүб Текфур-ны өз вelayат ве хөкүмети-гъа мукъаррар ве му'ай-йан кыылды ве Огъуз ве огъул-ларыгъа нышан йазды ким вelayатны Текфур-гъа табшуруб
- VI.14. өз-лери дергэх-гъа келгей-лер Текфур барыб өз меснеди-ниң үстике

¹⁸⁵ Не къадар

олтурыб Огъуз огълан-лары ата-ларыгъа келиб Текфур көб хаза-йын-
VI.15. -лар Огъуз-гъа йибериб ыта'ат ве бенделик кемерини билике багълады
ве Огъуз Текфур иши-дин фарыгъ болуб къасды дийары Ферең ве Рум къылды
валлахы а'лам.

VI.16. Огъуз огъланларыны лешгер бирле Ферең ве Рум жаныбы-гъа
йиберкени

Огъуз-гъа ил болуб Ферең ве Рум ахвалыны андын

VI.17. тахкъыкъ къылыб үч огълыны Күн ве Йулдуз ве Теңиз токъуз миң киши
бирле Рум биладыгъа йиберди ве йене үч огълыны Ай ве Көк

VI.18. ве Такъ токъуз миң киши бирле Ферең дийарыгъа йибериб Текфур алар
бирле муттафикъ ирди аларны дерйа къыракъыда бир йахшы йер-де та'йын
къылды ве 'улуфа

VI.19. ве 'алафа ким алар-гъа мынасыб ирди тертиб къылыб илчи-лер Ферең
жаныбы-гъа йиберди илчи-лер ол йер-ке йетиб Огъуз тешрифини йеткүрүб
экабыр-лар-гъа

VI.20. кейдүрди-лер ве Текфур алар-дын бурун илчи йибериб Огъуз ахвалы-
дын алар-ны эгэх къылыб ирди ве несихат ким сөзимни месму' тутуб

VI.21. Огъуз-гъа ыта'ат къылың алар ол нама көрүб ыта'ат къылыб мухалафат
къылмады-лар ве мал ве хазына алыб Огъуз огълан-ларыны көрүб

VI.22. ол мал-лар-ны 'арз къылды-лар ирсе къабул къылыб тиди-лер ким Огъуз
дергәхи-гъа бармакъ кирек алар мал ве хазана-ны алыб Огъуз хыдматы-гъа

VI.23. мутавежжих болды-лар ол хабар Огъуз-гъа йетди ирсе буйурды ким миң
черик сылах-лар кейиб алар-ның йол-лары үстиде тур-гъай-лар

VI.24. ол жема'ат ол черик-лер-ни көрүб та'рыф къылгъан дик ики ол къадар
көз-лерике көрүнкей ол жема'ат келиб Огъуз-ны көрнүш къылды-лар

VI.25. ирсе Огъуз алар-гъа тиди ким бу мухтасар черик ким сиз-ке къаршу
йибериб ирдим он аның чакъ-лыкъ чериким бар турор эгер бу черик-гъа
мукъавадат

VI.26. къыла алор сиз бизиң бирле харб къылың йокъ ирсе мутава'ат йолыны
тутуб мал мукъаррар къылың ким йылдын йылке йиберкей сиз ве жезм ве

тахкыкы

VI.27. билиң ким черикимиз андын артукы турор ким сиз хыйал ве эндише кыылгъай сиз ве дерйа-дын такы хич первайымыз йокьтурор ол себэб-дин ким биз

VI.28. келкен йер-дин ниче ‘азым дерйа-лар-дын өтүб турор биз хала сизиң бир дерйа-ңыз черикимиз алыда хич көрүнмес асан-лыкы бир-ле өтер-лер

VI.29. ве өткен-дин соң вelayat-лариң из-ни¹⁸⁶ зир-у зибер кылор-лар алар бу сөзни ишитиб Огъуз-гъа тиди-лер ким Огъуз акъа бир шахна та’-йын кылсун

VI.30. ким аңа мал эда кыылгъай биз Огъуз алар-гъа тиди эгер көңли-ңыз биз-ке раст болгъай мал къабул кылыб Текфур-гъа къойгъан шахна кифайат турор хер йыл

VI.31. малны аңа теслим кылың ким ол биз-ке келтүр-кей ве ики йыл-да бир улугъ киши-лериңиз-дин маңа келиб тешриф ве суйургъал-лар көрүб аны къайтаргъай

VI.32. биз бу сөз-лер-ни диб тамам кылыб ол жема’ат-гъа шафакъат-лар кылыб къайтарды Ферен илчи-лери ол лешгер ‘азаматыны көрүб өз вelayat-ларыгъа

VI.33. йетдилер тамам ахвалыны Ферен падышахы-гъа ‘арз кылды-лар андын ‘азым эндишеменд болуб тов бирле мал къабул кылыб бенде-лыкы кемерини

VII.1. билке багълаб муты’ ве мункъад болды ве хер киши аңа мал берер ирди аман болуб мал бермекен-

VII.2.-лер бирле харб кылор ирди

Огъуз огълан-ларыны Рум вelayaty-гъа йиберкен зикри ве алар-ның кейфийети ахвалы

VII.3. Огъуз огълан-лары ким Рум-гъа барыб ирди-лер анда йетиб үч йолы румы-лар черик йыгъыб харб кылды-лар ирсе үчүнжи йылда

VII.4. хем румы-лар мунхазам болды-лар ‘акъыбет билди-лер ким мукъаваMAT кылмакыдын ‘ажыз турор-лар Рум экабыры барча йыгъылыб кеңеж кылыб ахыр

¹⁸⁶ вelayat-лариңиз-ни

VII.5. ыта'ат к'ылмакъ-гъа¹⁸⁷ иттифакъ кылды-лар келиб Огъуз огъланларыны көрди-лер ирсе алар-ны сорды-лар ким ничүн мундын бурун ыта'ат

VII.6. кылмадыңыз ким мунжа халайыкъ арада өлмәб вelayat хараб болма-гъай ирди алар жовабда диди-лер ким харб **кыльган**-лар¹⁸⁸ дивана киши-лер ирди-лер

VII.7. имди биз-лер рузыгәр диде киши-лер андакъ маслахат көрдүк ким ара-дын уруш бертараф болуб ыта'ат кемерини билке багълаб ил болгъай биз

VII.8. иттифакъ кылыб келиб турор биз эгер өлтүсең¹⁸⁹ ве эгер азат кылсаң хәким турор сен Огъуз огълан-лары билди-лер ким алар чын көңүл бирле

VII.9. ил болды-лар тиди-лер ким ата-мыз **буйруб** турор ким хер киши муты' ве мункъад болса биз-дин аман турор ве аңа та'арруз кылмас биз

VII.10. ата-мыз сөзидин чыкъа алмас биз имди биз мунда олтуруб хич афериде-гъа та'арруз йеткүрмес биз ол чакъ-гъа-жа ким сиз барыб Огъуз-ны

VII.11. көрнүш кыылгъай сиз ол къовум бу ма'ныны ынкъыйад кылыб Огъуз дергәхи-гъа мутавежжих болды-лар Огъуз алар-ны көрди ирсе огълан-лары-ның

VII.12. харб кыылгъаныны ве арада вакъы' болгъан иш-лерини алар-дын совал кылды алар **мушахада** кыылгъан ахвалыны тамам Огъуз къашыда шерх кылды-лар

VII.13. Огъуз алар-гъа истималат бириб мал мукъаррар кылды ким хер йыл хазана-гъа йиберкей-лер ве черикни андакъ ким Ферен-гъа 'арз кылыб ирди алар-гъа

VII.14. такъы 'арз кылыб 'азым тевеххүм аларның көңлиде олтурды ве алар-гъа хал'ат-лар кейдүрүб къайтар-ды ве Огъуз огълан-лары му-ража'ат кылыб

VII.15. ата-лары къашыгъа келди-лер Огъуз көрди ким огълан-лары йахшы иш-лер кылыб асары рушд ве са'адат алар-дын захыр ирди улугъ той

VII.16. кылыб алтун күрси-гъа олтуруб аякъ тутуб огълан-лары бирле баргъан умара-ларгъа хал'ат-лар кейдүрди ве андын соң огъул-лары

VII.17. бирле умара-ларыны йыгъыб тиди ким сиз-ке хич ма'лум болды-му ким

¹⁸⁷ **кылмакъ-гъа**

¹⁸⁸ **кыылгъан-лар**

¹⁸⁹ **өлтүрсең**

ничүн огълан-лар-гъа алтун күрси бериб сиз-ке хал'ат-лар кейдүрдүм огълан-
VII.18. -лары бирле умара-лары тиди-лер ким сен йахшы-ракъ билер сен Огъуз
тиди ким алты огълумны Шам-гъа йибердим ирсе анлар-дын йах-шы иш-лер
садыр

VII.19. болды ве бу икинжи нобат ким үч огъулны Ферең-гъа ве үч огъул-ны
Рүм-гъа йибериб ирдим мунда хем йахшы иш-лер къылды-лар ве сизиң

VII.20. райыңыз такъы тамам йахшы ирди ве ол шерт-лер ким алар бирле талан
къылмамакъ-гъа къылыб ирдим андын тежавуз ирди-лер ол себәб-дин

VII.21. ким көңлүм алар-дын ве сиз-дин хошнуд ирди билдим ким алар пады-
шах-лыкъ-гъа лайыкъ турор-лар ве сиз-лер имарат-гъа алар-гъа алтун күрси ве
сиз-ке

VII.22. хал'ат бирдим ве мундын фарыгъ болуб ол вelayat-ның забт ве
насакъы-гъа йүз келтүрүб үч йыл анда Рум ве Антакийе ве Ферең умуры-ның

VII.23. истикъаматы үчүн ыкъамат къылыб ол вelayat-лар иши-ке насакъ
бириб андын Дымышкъ-гъа 'азымат къылды валлахү та'ала а'ламу бис-саваб

VII.24. Огъуз-ның барча черики бирле Дымышкъ-гъа баргъан зикри

Огъуз мәмәлики Рум ве Антакийе ве Ферең

VII.25. насакъы-ны къылды ирсе Дымышкъ вelayaty-гъа азымат къылды ды-
мышкъы-лар аңа урушар хыйал итди-лер ирсе Огъуз асла аңа илтифат къылмаб

VII.26. Дымышкъ дигре-сиде нузул къылыб үч күн анда макъам къылды ве ол
үч күнде асла харб къылдурмады огълан-лары тиди-лер ким харбда ничүн

VII.27. товакъкъыф кылор сиз алар-гъа андакъ жоваб берди ким Адам алей-
хис-салам мунда йатыб турор ве мен бу жәхет-дин хайран къалыб турор мен ве
харб

VII.28. къылмакъ-гъа рыза бермес мен үч күн болды ирсе Огъуз алар-гъа киши
йибериб харб-ларыгъа илтифат къылмады Дымышкъ әхли Огъуз къашыгъа

VII.29. илчи йиберди-лер ким он харвар йай бирле алар Огъуз къашыгъа келиб
сөзлерини тиди-лер ирсе Огъуз тиди бу күн мениң къашым-гъа

VII.30. келиб турор сиз эгер харб къылмакъ да'ыйаңыз бар болса лешгери-низ
Антакийе лешгеридин артукъ-ракъ имес ве бизиң лешгеримизе йетмәб турор

VII.31. ол себэб-дин интизар тартар биз ве сиз-ке илчи йибермедүк
имдимаслахат¹⁹⁰ ол турор ким сиз барыб экабырларыңызны биз-ке йиберкей
сиз

VII.32. ким келиб муты‘ болуб мал мукъаррар кылыб къайтаргъай мен ким
мен Мүсүр-гъа ‘азымат кылыб сизиң бирле урушор хыйалым йокъ турор ве
сизиң такъы ол къадар

VII.33. кувватыңыз **йокътурор**¹⁹¹ ким мениң бирле мукъавадат кыла алгъай
сиз ве

малыңыз-ны йай-гъа мукъаррар кылор мен ве йайдын өзке сиз-дин хич нима
тама’ кылмас мен

VIII.1. Дымышкъ илчи-си бу сөз-лер-ни ишитиб Дымышкъ-гъа келиб Огъуз-
дын ишиткен сөз-лерини Дымышкъ экабыр-ларыке шерх кылды алар-гъа бу
сөз мувафыкъ

VIII.2. келиб истима’ кылыб йүз харвар йай йүклөп ниче намдар араб ат-лары
билен Огъуз дергәхи-гъа келдилер пиш-кеш-лерини тартыб ил

VIII.3. болуб ыта’атны къабул кылдылар Огъуз экабыр-лары-гъа истамалат-
лар бириб тиди ким бу вelayat йай-лары ‘ажайыб йай турор ве биз-ке

VIII.4. кирек ирди келтүркен йай-ларны тамам черик-гъа үлешиб хер киши-ке
үч йай бирди ве аларгъа тиди ким хала биз Мүсүр-гъа барор биз инша-аллах
та’ала

VIII.5. андын **муража,ат**¹⁹² кыылгъанда сиз-ке мал мукъаррар кыылгъу-сы биз
ве андакъ кылор биз ким хатырыңыз хош болгъай ве анда бир ай макъам
тутуб андын соң көж

VIII.6. кылыб Мүсүр-гъа ‘азымат кылды валлаху а’лам.

Огъуз-ның Мүсүр-гъа ‘азымат кылгъан зикри

VIII.7. Огъуз Дымышкы ил кыылгъандын соң Мүсүр-гъа ‘азымат кылыб үч
күн-лүк йол барды-лар ирсе ики күн анда макъам тутуб барча лешгер-

¹⁹⁰ **Имди маслахат**

¹⁹¹ **Йокъ турор**

¹⁹² **Муража’ат**

- VIII.8. лерике буйурды ким хер миң киши ики үч йолы киче кыайтыб күндүз көж кылыр ирди бу тарыкь бирле 'арзы лешгер кылыр ирди ким халайыкь көзике ики
- VIII.9. үч ол кыдар көрүнкей андын соң кеңеж кылды ким Мүсүр-ни не түрлүх алгъай-лар үч огълуны токъуз миң киши бирле манкыала-гъа йибериб бир
- VIII.10. огълыны йене токъуз миң киши бирле анын ардыдын йибериб өзи улугъ черик бирле алар-дын соң рована болды ве ол күн өзи
- VIII.11. атланор болды кыуш /кыош?/ ат бирле йибериб пейгъам берди ким мунча лешгер бу тефсил бирле огълан-ларымгъа бериб йибердмм өзим такы улугъ
- VIII.12. черик бирле йеткү-си мен илчи-лер китди-лер ирсе ол **онда** макъам тутуб огълан-лары мутавежжих болды-лар Огъуз Дымышкь хавалысы-да кыышлакь
- VIII.13. кылыб ав авлар ирди ве дымышкы-лар такы Мүсүр-гъа киши йи-бериб Огъуз лешгери-ниң шерхини бейан кылды-лар ким урушмакь маслахат имес
- VIII.14 Мүсүр эхли-гъа бу сөз бегъайат му'ассир келиб Огъуз огълан-лары йавукь йетди-лер ирсе Мүсүр экабырлары барча истыкьбал-гъа чыкыб пиш-кеш-
- VIII.15. -лер келтүрүб муты' ве мункъад болды-лар Огъуз огълан-лары та-кы шәхер дигре-сиде олтуруб хөкүм кылды-лар ким хич афериде Мүсүр киши-си-ке музахым болмаб
- VIII.16. та'арруз кылмасун эмма хөкүм кылды-лар ким йыракь йолдан келиб турор биз үч йыл-лик малны та'дыйа йосуны бирле тертиб кылыб биз-ке теслим идиң
- VIII.17. ве хер алты айда бир сулсуны эда кылың ве бу йылда үч йыл-лик малны Мүсүр-дин алды-лар лешгер-гъа вафыр мал бериб Огъуз ферманы бирле мурафа'ат
- VIII.18. кылды-лар ве йене бир йыл хем Огъуз Дымышкыда ыкыамат кылды ве андын соң Дымышкь малыны му'айан кылыб Мекке ве Медине-гъа илчи йиберди ол себәб-дин

VIII.19. ким ишитиб ирди Адам алей-хис-салам къабры анда турор ве буйурды
ким андын бир авуж тофракъ келтүрүб бир пара өз бедени-гъа сүртүб

VIII.20. аллах та'ала-гъа шүкүр къылды ве огълан-лары бирле умараларгъа
тиди ким Адам тофракъ-дын ирди йене тофракъ-гъа васыл болды биз такъы
барча-мыз

VIII.21. тофракъ болгъу-сы биз андын соң Ба'албек такъ-лары-да ве савукъ йер-
лерде йайлагъ түтүб тиди ким бу йазда Багъдад-гъа барса болмас

VIII.22. хова ы'гыдал пейда къылгъан-дын соң Багъдад-гъа 'азымат
къылгъумыз турор ве йаз тамам анда олтуруб къыш башы Багъдад-гъа 'азымат
къылды валлаху а'лам

VIII.23. Огъуз-ның Багъдад ве Басра-гъа 'азымат къылгъан зикри

Огъуз Багъдад-гъа 'азымат къылды ирсе Багъдад

VIII.24. эхли-ниң көпрэки ил болуб ирди-лер Дийарбекр-гъа келкенде Багъдад
экабырлары ыстыкъбал къылыб Дийарбекр-де Огъуз-ны көрнүш къылды-лар

VIII.25. Огъуз алар бирле Багъдад-гъа келиб бир ай анда болуб барча экабыр
аңа мулазым ирди-лер ве андын чыкъыб хем ол йавукъ-ларда къышлакъ

VIII.26. тутды ол вакът-гъа-жа ким хова ыссыкъ болды андын соң Күрдүстан
такъ-лары-гъа барыб анда йайлакъ къылды ве күз вакъты Басра жаныбы-

VIII.27. -гъа 'азымат къылды ве Басра эхли такъы өзке вelayat-лар дик муты'
ве ил болуб мал ве хазана теслим къылды-лар ве андын Хузустан-гъа барыб
барча

VIII.28. ол товабы'-ларыны ил къылыб мал бирди-лер ве андын Лор такъ-
ларыгъа барыб андын такъы өтүб Исфихан-гъа нузүл къылды Исфихан эхли

VIII.29. ыта'ат къылмаб мухалафат башлаб харб къылмакъ-гъа мүкеммел ве
амада болды-лар Огъуз он миң киши Исфихан дигре-сиде къойуб өзи

VIII.30. андын өзке мензил-гъа къонды ве мүддети үч йыл ол вelayat
товабы'ларыны

гъарат ве таарааж къылор ирди-лер үч йыл-дын соң барча лешгер

VIII.31. Исфиханда йыгъылыб ниче киже күндүз Исфихан йешгери бирле харб
къылды-лар ве Исфихан лешгери-ниң йарымы бир күн урушуб ве йене бир

- VIII.32. йарымы йене бир күнде урушор-ирди-лер¹⁹³ йети күн болды ирсе ол уруш кылымакъ хич файда бермеди Къара Сүлик ким Огъуз иши-ниң
- VIII.33. пишвайы ирди ата-сы Бүшы хожа къашыгъа барыб аңа тиди ким мундакъ ‘азым уруш вакъы’ болды ве хич түр-лүк Исфиханы тута алмай биз
- IX.1. бу бабда бир эндише кылыб биз-ке бир билик беркил Бушы хожа бу халны ишитиб тиди ким дивар бирле урукимакъ хич файда бермес
- IX.2. сиз ох дивар-гъа урар сиз алар сиз-ке ве ат-ларыңыз-гъа урар-лар хер-айына алар-ның захмы-кәри келер бу иш-ниң чәре-си ол турор
- IX.3. ким черик-ниң йайымыны /йарымыны?/ йашуруб бир аз киши уруш-макъ-гъа тур-гъай-лар эгер алар къал’а-дын ташгъары чыкъма-гъай-лар багъат ве ив-лерини
- IX.4. хараб кыылсун-лар алар чыдамаб урушмакъ-гъа чыкъар-лар алар-ны көрүб урушор киши-лер къачсун-лар ол чакъ-гъа-жа ким алар-ны йашун-
- IX.5. гъан ким киши-лер-дин өткер-кей-лер андын соң къайтыб алар-ны ара-гъа тутуб къоймасун-лар ким бир киши къал’а-гъа пенах илткей Къара Сүлик бу
- IX.6. тедбир-ни келиб Огъуз-гъа тиди ирсе аңа бегъайат ма’къул түшүб огълан-ларыны къыркъ миң киши бирле йашуруб өзи илик миң киши бирле
- IX.7. дервезе-гъа чапыб хараб-лыкъ бунйад кыылды-лар ирсе Исфихан лешгери аңа чыкъмаб лешгер-ни такъы хер **күн-кидин** аз-ракъ көрүб къал’а
- IX.8. ишик-лерини ачыб чыкъыб харб кыылмагъ-гъа мешгъул болды-лар Огъуз лешгери хезимет кылыб къачыб алар-ны өз-лерике тартар ирди-лер ол
- IX.9. чакъ-гъа-жа ким ол йашун-гъан-лар-дын өтди-лер олар къайтыб йашун-гъан-лар чыкъыб алар-ны ара-гъа тутуб къоймадылар ким бир киши
- IX.10. алар-дын къал’а-гъа кир-кей барча-ларыны өлтүрди-лер ве бу тарыкъ бирле Исфихан-ны фетх кыылды-лар андын соң төрт огълыны та’йын кылды ким
- IX.11. фарс ве Кирман жаныбы-гъа барыб алар-ны мусаххар кыылгъай валлаху а’лам.

Огъуз Фарс ве Кирмангъа огълан-ларыны йиберкен зикри

¹⁹³ **Урушор ирди-лер**

IX.12. Огъуз мукъаррар кылды ким төрт огълы Фарс ве Кирмангъа барыб ол билад-ны мусаххар кыылгъай огъул-лар ата-лары-ның йарлыкъы бирле ол дийар-гъа

IX.13. мутавежжих болуб оввал Кирман-гъа барды-лар Исфиханны тут-гъан тедбир бирле Кирманны такъы тутуб көб къатл ве таарааж кыылыб андын фарс-гъа

IX.14. келди-лер барча-дын бурун Шираз-ны тутуб бир йыл анда макъам тутды-лар мүлк истыхпасы үчүн аларны мусаххар кыылыб ата-ла-рыгъа киши йибериб

IX.15. ол мүлк-ниң тугъаныңы ы'лам кыылды-лар Огъуз буйурды ким ол мүлк ыта'ат кыылыб ирмиш-лер алар-ны таламаб мал мукъаррар кыылыб

IX.16. үч йыл-лик малны алыб муража'ат кыылсун-лар къасыд келиб Огъуз хабарыны алар-гъа йеткүрди ирсе не йосун бирле ким диб ирди 'амал

IX.17. кыылыб Исфихан-гъа Огъуз къашыгъа муража'ат кыылды-лар ве бу хекаят-дын үч йыл өткендин соң Фарс ве Кирмангъа лешгер тартыб мусаххар

IX.18. кыылды-лар ве эмвал мукъаррар кыылыб хер йер-ке бир шахна мукъаррар ве му'айян идиб анда олтуртды-лар ве бу мүддет Огъуз Исфиханда мукъым ирди ве андын

IX.19. соң ким огълан-лары ол фетхни кыылыб муража'ат кыылды-лар Ыракъны тутмакъ-гъа къасд кыылыб илчи-лер йиберди ким ол йер-лериниң ахвал-ларыны

IX.20. билиб келкей-лер валлаху а'лам.

Огъуз Ыракъ жаныбы-гъа йибер-кен илчи-лериниң зикри

Огъуз бу мезкур болгъан

IX.21. мемәлик-лер мусаххар болды ирсе хыйал кыылды ким Ыракъны хем мусаххар кыылгъай ики йүз киши илкери йиберди ким анда барыб ахвал билиб тахкъыкъ

IX.22. кыылгъай-лар ким падышах-лары не йер-де турор ве буйурды ким эгер күжүниң йетер дик йер-ни ала билсеңиз урушуб ала көруң ве улукъ

IX.23. йер-лер-ке мутааррыз¹⁹⁴ болмаб муража'ат кылың ол ики йүз киши мутавежжих болды-лар ирсе Рей ве Къазвин ве Хемедан ве ол билад-лар-гъа йетди-лер ол

IX.24. билад эхли Огъуз ве лешгер-лериниң авазасыны ишитиб ирди-лер хич чәре андын йахшы-ракъ көрмеди-лер ол келкендин бурун барыб

IX.25. аңа ыта'ат кыылгъай-лар ким арада киши өлмәб вelayat-лар хараб болмагъай бу жүмле-гъа иттифакъ кыылыб Огъуз къашыгъа мутавежжих болды-лар ким

IX.26. шерефи мулазамат-гъа мушарраф болгъай-лар ве мал къабул кыылыб Огъуз алар-дын рыза ве хурсаңд болуб муража'ат кыылгъай-лар алар барыб Огъуз-гъа

IX.27. тиди-лер ирсе бахар фаслы кириб ирди ве Огъуз алар сары 'азымат мусаммам кыылыб йол башыда ирди ким алар илкери барыб шерайыты до'а ве бенде-

IX.28. ликни ыкъамат-гъа йеткүрди-лер Огъуз алар-гъа истималат бириб мал-ларыны мукъаррар кыылыб алар-ны къайтарыб өзи Демавенд-гъа мутавежжих болды

IX.29. ким анда йайлакъ кыылгъай ве бу йолда иттифакъ андакъ түшди ким бир къарры хатун хамыла ирмиш бир огул келтүрүб хич нима-си йокъ ирмиш ким

IX.30. өзи-ке гъаза иткей ве аж къалыб ирди ол себәб-дин огълы такъы аж болуб йыгълар ирди итифакъан үч төрт күндин соң бир шагъал тезәрв

IX.31. тутуб илтер ирди ол хатун-ның ири бир йыгъаж ол шагъал-гъа уруб тезәрв-ни алыб бишүрүб хатуныгъа келтүрүб бирди ким

IX.32. аны йиб огълы-гъа сүт беркей ниче күндин соң Огъуз ардыдын йетди-лер ирсе ол киши Огъуз алыгъа келди андын сорады

IX.33. ким не йер-де ирдиң ве ничүн киж келдиң ол тиди хатунымның вез'и хамлы болды ол себәб-дин киж-рәк хызмат-гъа йетди Огъуз андын бу сөз-ни

X.1. месму' тутмаб аны меламаат кыылыб тиди ким бир хатун вез'и үчүн

къалдың ирсе имди бу йер-де сәкин бол ве түрки тили бирле тиди ким къал

X.2. аж йа'ны бу заман биз-дин къал Огъуз бу сөз-ни тиди ол анда къалыб

¹⁹⁴ **Мута'аррыз**

халаж болды бу ы'тыбар бирле барча халаж этба'ы ве ферзенд-лери ол киши-
Х.3. -ниң неслидин турор-лар Огъуз андын Демавенд-гъа барыб йаз анда болуб
күз болды ирсе Мезандеран къасдыгъа херекет къылды валлаху а'лам

Х.4. Огъуа Мазандеран ве Гүрген ве Дехистан ве Хорасан ве Къохустангъа
барыб фетх къылгъан зикри

Огъуз Мазандеран ве Амал

Х.5. ве Сары ве Астрабад къасдыгъа мутавежжих болды ирсе ба'зы вelayat-
лар-ны истималат ве дилхош-лыкъ бериб ба'зы вelayat-лар-ны тов' ве рагъбат
бирле тутды-лар

Х.6. ве ол къыш анда болуб барча мовзы'-лар-да шахна къойуб йене йаз
болгъанда Демавенд-гъа йайлакъ къылды ве илчи-лер Гүрген ве Дехистан ве ол
товабы'гъа

Х.7. йибериб ол вelayat-лар экабырын тамам муты' къылды-лар ве барча Огъуз
къашыгъа келиб мал мукъаррар къылды-лар ве үч йыллик малны бир йолы эда

Х.8. къылды-лар ве андын Хорасан-гъа барыб Эсферайын ве Себзевар ил болуб
ыта'ат къылды-лар мегер Нишабур эхли ким ыта'ат къылмаб харб
къылмакъгъа

Х.9. мухаййа ве амада болды-лар ве Огъуз къыш ол вelayat-да къышлакъ
къылыб бахар болды ирсе йене Нишабур-гъа барыб Нишабур ве Тусны тутуб

Х.10. анда йайлакъ къылыб къыш болгъанда Эбаверд ве Ниса ве Сарахс ве
Мерв-гъа барыб ол вelayat-лар-ны тамам фетх къылды ве йаз вакъты Херат-
гъа барыб анда

Х.11. йайлакъ къылыб мал мукъаррар къылды ве андын Къохустан-гъа барыб
ол хитта-ны мусаххар къылыб мукъаррар къылды ким үч йыл-лик мал хазана-
гъа йиберкей-лер

Х.12. ве күз вакъты йене Херат-гъа келиб андын бир огълыны токъуз миң киши
бирле ихтийат үчүн Басра-гъа йиберди ким аваза түшкей ким падышах
йыракъ

Х.13. йер-ке китмэб турор ве мал эда-сыда такъсыр къылмагъай-лар Огъуз
огълы ата-сы хөкми бирле Басра-гъа барыб аваза салыб илчи-лер вelayat-лар-

гъа йибериб

X.14. үч йыл-лик мал алыб къарар кълды ким барча эмвал-лар-ны Ыракъда йыгъыб кълйтгъанда өзи бирле алыб киткей ол эмвал... Ыракъда жем' кълды-лар

X.15. ирсе Огъуз огълы кълитыб ол мал-лар-ны алыб ата-сы кълшыгъа илт-ди ве үч йыл бу мүддет-де кечиб Огъуз Херат ве Сарахс ве Байгъыр-да (?) макъам

X.16. къллыб ирди огълы йетди ирсе андын өз вelayat ве йуртыгъа ким Кер такъ ирди 'азымэт къллыб та'жыл бирле Гъур ве Гъаржыстан йолыгъа херекет кългыб

X.17. иттифакъан йолда бир улукъ такъ-гъа йетди ирсе анда кълр йакълыб ики үч ив-лик андын тахаллуф кълды-лар ве Огъуз андак¹⁹⁵ мукълррар къллыб ирди ким

X.18. хич афериде лешгер-дин тахаллуф къллмагъай ол ив-лик-лер-ни ма'лум къллыб алар-дын агълрыб тиди ким ничүн кълр себэби-дин лешгер-дин кълала түрор-лар

X.19. ол ниче ив-ликни кълрлукъ ад кълйуб имди кълрлукъ жема'аты тамам ол ики үч ив-лик-ниң неслидин түрор-лар Огъуз ол дакъ-дын

X.20. өтүб Амуйа суйыгъа йетиб андын 'убур къллыб йалгъуз агълж-гъа ким Бухара худудыда түрор нузул кълды ве ниче күн анда болүб андын тамам лешгер

X.21. бирле өз йуртыгъа 'азымат кълды ве ол мүддет-дин ким өз йуртыдын чыкълыб вelayat-лер-ны мусаххар къллыб йене өз йурт-ларыгъа келди тахмынан иллик

X.22. йыл болуб ирди ве киткенде къланкълды ве уйгълр жема'аты-ны ким йолдын кълитарыб ирди токълуз күн-лүк йол ыстыкълбал къллыб пиш-кеш-лер тартды-

X.23. -лар ве Огъуз өз ивике түшүб миң эрек кълй ве токълуз йүз кълсракъ буйурды ким той үчүн өлтүркей-лер улугъ той къллыб

X.24. алтын ив өрүб тамам ол вelayat-лар-ның халайыкълы анда йы-гълды-лар ве огълан-лары бир күн ав-гъа чыкълыб ирди-лер иттиракълан бир алтун йай

X.25. бирле үч алтун ох тапыб аны ата-лары кълшыгъа илтди-лер ким не түр-

¹⁹⁵ андакъл

лүк көңли тилесе андакъ үлешкей Огъуз ол йайны үч

X.26. улугъ огълы-гъа бериб аларны бозокъ лакъаб къойды ол себэб-дин ким ол йайны эгер үлешселер элбетте аны бозмакъ кирек ве ол үч охны

X.27. үч кичик огълы-гъа бериб алар-ны үчокъ лакъаб къылды йа'ны үч окъ ве алар-дын пейда болгъан несил-лер тамам ол лахъаб-лар-гъа менсуб турор-лар

X.28. ве андакъ мукъаррар къылды ким йай биркен огълан-лары улугъ мертебелыкъ олуб ох биркен-лер кичик болгъай-лар ол себэб-дин ким йай падышах

X.29. турор ве ох илчи ве бу къа'ыда бирле йурт-ларыны та'йын къылыб йай беркен-лер-гъа сакъ къолны бериб окъ беркен-лер-гъа сол къолны та'йын къылды

X.30. ве Къара Сүлик ким аңа йахшы кифайат-лар ве кеңеж-лер бириб ирди аңа такъы көб ын'ам ве суйургъал-лар къылыб андын сорды ким мунча йахшы кеңеж-лер-ни

X.31. не йер-дин билер ирдиң ол йашурмаб тиди ким йарлыкъ къылыб ирдиңиз ким къарры киши-лер-ни къойуб илтмекей сиз мен атамны сандукъ-гъа

X.32. салыб өзүм бирле илтиб ирдим ве хер мүшкил ким **вакы**¹⁹⁶ болор ирди мен барыб аңа хатыр-нышан къылыб андын жоваб алыб сиз-ке дир ирдим

X.33. Огъуз буйурды ким барыб ата-сыны хэзир къылгъай Къара Сүлик атасыны хэзир къылды ирсе Огъуз аны көрүб хед ве хасыр-дын көб аңа ын'ам

XI.1. ве суйургъал-лар къылыб Самаркъанд-ны аңа берди ким ахыр өмрүни фара-гъат бирле өткер-кей ве Къара Сүликни улугъ бик къылыб аңа падышахана хал'ат-

XI.2. -лар ве кемер ве фераван мал-лар бирди ве бу барча ол той күниде вакы' болды ве Огъуз такъы девлет ве са'адат бирле өз йуртыгъа йе-тиб анда мүтемеккин болды

XI.3. ве муваррых-лар диб турор-лар ким мүддети өмри миң йыл ирди ве ба'зы дир-лер ким йене бир йолы черик-гъа атланды ол себэб-дин ким Къыл Буракъ йагъы

XI.4. болуб ирди-лер ве къыбжакъ къовумны та'йын къылды ким Итил къыракъыда олтуруб йурт-лары болгъай ве эндерзир /?/ малыны алар-ның 'улуфа-сыгъа му'аййан

¹⁹⁶ **вакы'**

XI.5. кыылды ким алыб өз-лерике тасарруф кыылгъай-лар ве Къыл Буракъ вelayаты-ның ве Дербенд ве ол худуд-ларың эмвал-ларыны алыб хазана-гъа йиберкей-

XI.6. -лер бу себэб-дин кыпжакъы-лар анда макъам тутуб ол вelayат алар-гъа мукъаррар болды ве Огъуз миң йылдан соң вефат кыылды валлаху та'ала а'лам.

XI.7. Огъуз огълы күн хан падышах-лыгъы зикри

Огъуз-дын соң Күн хан ким огълан-лары-ның

XI.8. улугъы ирди Огъуз йерике тахт-гъа олтуруб йетмиш йыл падышах-лыкъ кыылды ве Огъуз бир шэхер бина кылыб адыны Йаңы-кент къойуб ирди

XI.9. ве бир кишини аңа хэким кылыб ирди ким бегъайат 'акъыл ве кэфи-йил-мухуммат ирди ады Иркыыл хожа ве Иркыыл **ма'насы** өзике тартмакъ болгъай

XI.10. ве хожа ма'ны-сы 'улугъ' турор бу Иркыыл хожа бир рузыгэр диде гъадымы киши ирди ве хукъукъы хыдмат му'аккед кылыб Огъуз огълан-ларыгъа бегъайат

XI.11. мушфыкъ ве мэхрибан ирди бир күн Күн хан-гъа тиди ким Огъуз улугъ падышах ирди ве тамам элемни мусаххар кылыб көб хазайын ве мал йыгъыб ирди

XI.12. имди алар тамам сизиңки турор ве сиз алты огъул сиз ве аллах та'ала ферманы бирле йикрими алты огълыңыз бар турор ким хер бириңиз-ниң төрт огълы болгъай

XI.13. имди маслахат ол турор ким хер бирике бир менсеб ве шугъул ве 'амал та'йын кыылгъай сиз ве ала-хидде тамгъан ве нышан мукъаррар болгъай ким аңа менсуб ве ма'руф болгъай-

XI.14. -лар ким сиз-дин соң бир бирике муназа'ат ве мунакъашат кыылмагъай-лар ве алар-ның ферзэнд-лери такъы өз йол ыз-ларыны билкей-лер ким мевжиби себаты

XI.15. **девлет** ве ник-нам-лакъыңыз болгъай бу хекайат Күн хан-гъа бегъайат хош келиб бу Иркыыл хожа-гъа буйурды ким хер түр-лүк ким маслахат көрсең

XI.16. андакъ кыыл Иркыыл хожа ол алты огъул ким алар-ны бозокъ ве үчокъ

лакъб¹⁹⁷ кылыб ирди ве йикрими төрт Огъуз ким алар-дын мутевеллцд

XI.17. болуб ирди хер бирике бир лакъаб кьойуб бир тамгъа му' аййан кылды
ким эмвал-ларыгъа басгъай-лар ве ол тамгъа бирле мал-ларыны фаркъ
кыылгъай-лар ве хер бир огъул-гъа

XI.18. бир кьуш му' аййан кылды ким хем аның уйкьуны болгъай ве уйкьун
ыбыкъ болсун-дын муштакъ турор йа'ны мүбэрек болгъай ве хер киши-ниң
шерхини алар-ның

XI.19. ады-ның астыда йад кылор биз бу жүмле-гъа ким меркъум турор **деф'а**
үч огъул ким алар- ның

XI.20. улугъ-ракъы ирди ве Огъуз алар-ның адыны бозокъ кылыб ирди ве
Иркыыл хожа алар-ның ферзенд-леригъа бир исм ве лакъаб кьойуб ирди ким
хер киши алар-ның

XI.21. кыбалы-дын болса бу лакъаб ве сүмек ве кьуш-гъа махсус болуб бир
бирке мута'аррыз болмагъай-лар ве нышана-лар бирле халайыкъ алар-ны
таныгъай

XI.22. -ден XI.30 ченли.

Күн хан
ким барча огъул-ларының улугъы ирди ферзенд-лери:
Къайы йа'ны **мөхкем** тамгъа уйкьун
Дүкер тамгъа уйкьун
Алкъа ивли йа'ны хер йер-де болса девлет ве са'адат бирле
болгъай тамгъа уйкьун
Ай хан ким икинжи огъул ирди ферзенд-лери:
Байат йа'ны бадевлет ве ны'мат тамгъа
Овшар йа'ны чәлек тамгъа уйкьун
Къара ивли йа'ны йолда черик бирле хуб йөрер тамгъа
Йулдуз хан ким үчүнжи огъул ирди ферзенд-лери:
Йазыр йа'ны көб вelayатдын сениң сары болгъай тамгъа онгъон
Къырыкъ/?/ йа'ны къавы хал-дур йасакъ урушда тамгъа уйкьун
Додургъа йа'ны мүлк тутуб йасайыш /йашайыш?/ кыылмакъ тамгъа уйкьун
XI.30. Байырлы йа'ны ойук /ывыкъ?/ аның ады йагъмы ирмиш урушда андын

¹⁹⁷ **Лакъаб**

бир такъсыр садыр болды ирсе аны эгэх кылды-лар ве къатыкъ йел ким

XI.31. Хытай жаныбы-дын келер ве аның адына Бад-ы сам **сөтрүк дирирди-**лер¹⁹⁸ ве ‘азым нэхош ирмиш аңа тиди ким ол йел-ниң түшүкини тутгъай

XI.32. ве гъараз андын талаф кылмакъ ирмиш ве аны йибериб ирмиш-лер ве бу вакът аның неслидин бу вelayat-лар-да киши йокъ турор мегер Хытайда болгъай

XI.33. Бекдили йа’ны улугъ-лар сөзи дик **эзиз** болгъай тамгъа онкъон Къаркъын йа’ны улугъ аш-лыкъ ве дойдурмак тамгъа ве уйкъун

XII.1. Деф’а

үч огъул ким Огъуз алар-гъа сол къол бериб үчокъ лакъаб кылыб ирди ве Иркыыл хожа хер бирикке өзке лакъаб та’йын кылды бу мевжиб бирле

XII.2.-ден XII.11. ченли

Көк хан ферзенд-лери:

Байындыр йа’ны хемише девлет-лыкъ болгъай тамгъа уйкъун

Бинже /?/ йа’ны йахшы са’й кыылгъай тамгъа уйкъун

Йикдир йа’ны йахшы улугъ тамгъа уйкъун

Бөкдүр йа’ны барча-гъа товазы’ кылмакъ кирек тамгъа уйкъун

Үрекери йа’ны кши¹⁹⁹ дайым беленд болгъай тамгъа уйкъун

Такъ хан ферзенд-лери:

Салор йа’ны хер киши йетсе кылыж ве чомакъ ургъай тамгъа уйкъун

Чавулдур йа’ны дайым иши уруш болгъай тамгъа уйкъун Биве йа’ны ат-лары барча нима-дин йокъары болгъай тамгъа уйкъун

Алай йунтлы йа’ны чахар-пай-лары йахшы болгъай тамгъа уйкъун

Деңиз хан ферзенд-лери:

Эймур йа’ны лешгер-лик ве теваңгер болгъай тамгъа уйкъун Чепни йа’ны хер йер-де йагъы болса товакъкъыф кыылмай урушгъай тамгъа уйкъун

Къыныкъ йа’ны хер йер-де болса ‘эзиз болгъай тамгъа укъун

¹⁹⁸ **Дир ирди-**лер

¹⁹⁹ **Киши**

ХП.11. ве му' айяан кылыб турор ким ат итидин хер бирике не мувежжех
белленкей ким ара-

ларыда ныза' ве гуфт-гей болмагъай ве хер вакът тойда ики ат өлдүрер

ХП.12. ирди-лер бири бозокъ ве бири үчокъ кьовумы-гъа му' айяан ирди ве
ужа-сы бир сүмек аркъа-дын ким боюнгъа йавукъ турор кьовум падышахы-гъа

ХП.13. му' айяан кылды ве өзке сүмек-лерини хер бирисини бир къабыла ве
огъул-гъа та' йын кылды ким хич киши өзке киши-ниң үлүшини йимекей ве
аның

ХП.14. тафсылы ады-нын астыда йазылыб турор ве барча вelayat-лар алар-гъа
къарар тапды ирсе бозокъ кьовумы ким сакъ къол алар-гъа та' йын ирди

ХП.15. Сейрам худуды ве такълар ким Башгъырда-да турор Къарабах
худудыгъа-жа йайлакъ кыылгъай-лар ве үчокъ **къовым** ким сол къол алар-гъа
та' йын ирди

ХП.16. Кер такъ Коркъут ве Тугълык ве Лур.../?/ Алмалыкъ-гъа-жа йайлакъ
кыылгъайлар ким алар-гъай фитне ве низа' вакъы' болмагъай валлаху а' лам

ХП.17. Къышлакъ сакъ къол-гъа Бурсукъ ве Макъакъ ве **Мамамлие** /?/
му' айяан кылды ве сол къолгъа Къайыдур

ХП.18. Асайын Къум сиңири/?/ Кайыдур/?/ ве Демар сиңри-гъа му' айяан болды
Күн хан йетмиш йыл падышах-лыкъ кылыб къалмады валлаху та' ала а' лам.

ХП.19. Диб Йав Къуй хан падышах болгъаны

Күн хан къалмады ирсе огълы Диб Йав Къуй.хан аның

ХП.20. йерике мүтемеккин болды ве аңа Күн хан эждады адыны кьойуб ирди
ол падышах болды ирсе умара ве эркәни девлет-дин сорды ким

ХП.21. жеддим Огъуз мемәлик-лер-ни ничүн тутды ве не йер-лер-ни мусаххар
кылды ол жема' ат-дын ики киши бир ата бир огъул Үлас/?/ ве Үлар/?/ ат-лыкъ

ХП.22. салор кьовумыдын икиси йүкүнүб тиди-лер ким күн чыкъар-дын күн
батар-гъа-жа ата-ларың тутуб ирди имди биз хем саңа мут-тафыкъ турор

ХП.23. биз ве күж бирер биз вelayat-дын мал алгъай сен ве эгер мал бермәб
мухалафат кыылгъай-лар биз харб бирле андакъ кыылалы ким ата-ларың

ХП.24. ады беркъарар къалыб итмекей /йитмекей ?/ ве хич киши-ке межал

болмагъай ким саңа тахаллуф кылыб мал бермекей Йав Къуй бу сөз-ни ишитди ирсе

ХІІ.25. бегъайат хош хал болуб өзи-ке эндише кылды ким мемлекет ве падышах-лыкъны сакъласа болмас мегер ол киши-лер-ниң сөзи бирле

ХІІ.26. ким кифайет асары алар-да захыр турор алар-гъа ы'тымады тамам кылыб ы'зав ве икрам-ларыгъа **мубалагъа** кылды ве алар-дын сорды мундакъ ким сиз-лер

ХІІ.27. маңа мувафыкъ сиз айа нөкер-лериңиз хем мундакъ мувафыкъ турорлар-му алар тиди-лер ким бир эмир бар турор йазыр къовмы-дын ады Алан ве бир огълы

ХІІ.28. бар турор ады Булан/?/ ким биз-ке муттафыкъ турор-лар ве Диб Хекшу/?/ ве огълы Деркеш ве Масы бек/?/ огълы ... бек дүкер къовмы-дын ве

ХІІ.29. Къулу /Къувлы ?/ хожа байандыр къовмы-дын биз-ке муттафыкъ турор-лар хер йер-де ким хасмың болса бизиң бирле күж бирер-лер Диб Йав Къуй хан алар-дын бу сөз-

ХІІ30. -лерни ишитди ирсе 'азым хош-хал болуб көңлини къавы кылды ве өзи бирле эндише кылды ким мунча къовум бизиң бирле көңүл бир къылса-

ХІІ.31. -лар **хер-айна** ишимиз 'акъыбети йахшы болгъусы турор ве ол себәб-дин бу жема'аты мезкур-ның аталарыны өз къашыгъа чар-лаб сакълал

ХІІ.32. огълан-ларыны рисалат үчүн Шам бе **Керк** ве Башгъырды ве Парс ве Кирман ве Исфихан ве Багъдад ве Васра-гъа йиберди ким үч йыл-лик өткен

ХІІ.33. малны алгъай-лар алар барыб алыб мемәлик барча аңа мукъаррар болды ве этраф мүлуки тамам ыта'ат кылды-лар андакъ ким ата-ларыгъа кылыб ирди-лер

ХІІІ.1. ниче мүддет падышах-лыкъ кылды ирсе Адыкемал аңа йагъы болуб вelayat әхли аңа ыта'ат кылор ирди-лер ве ол вelayaty турор аксайы - машрыкъда

ХІІІ.2. ады Адыкемал йа'ны къувват әйеси ким хер ики киши он киши-ке мукъавадат кыла алгъай ве ол къовум 'адаты андакъ турор ким күн чыкъар чакъда дохул къахар-

ХІІІ.3. -лар алар йагъы болды-лар ирсе Йав Къуй хан ол вelayat 'азмы-гъа лешгер тартыб анда барыб тамам-ларыны макъхур кылыб муража'ат кылды

андын соң

XIII.4. къазайы асманы андакъ ыкътыза къылды ким атдын түшүб буды-ның сүмеки сыныб ол себэб-дин вефат къылды ве андын соң

XIII.5. Къурс Йав Къуй аның йерике падышах-лыкъ тахтыда олтуруб найыбы окълы улусыдын Олсун ирди ве хер иш ким къылор ирди

XIII.6. аның мешверети бирле къылор ирди отуз йыл падышах-лыкъ къылыб андын соң огълы Къуру Йасакъ Йав Къуй аның йерике

XIII.7. падышах болды ол такъы токъсан йыл падышах-лыкъ къылыб андын соң огълы Ынал Йав Къуй хан аның йерике олтуруб

XIII.8. падышах болды ве мүддети йүз йикрими йыл падышах-лыкъ къылды ве аның кеңеши Марурда /?/ ве **Кертук** /?/ ве салор ве Тукъакъ /Дакъакъ ?/ бирле ирди ве салор

XIII.9. умара ве вузара-сы ирди ве бу мүддет-де барча мемәлик ве вelayaат-ларны бер-къарар сакълады ол вефат къылды ирсе огълы Ынал

XIII.10. Сайру Йав Къуй ата-сы йерике олтуруб мемәликни бер-къарар сакълаб йети йыл падышах-лыкъ къылды ве везире²⁰⁰ Бусы /Бушы ?/ хожа салор-дын ирди

XIII.11. ве Шайан хожа Йере /Йеве ?/ къовумы-дын ирди ол такъы йети йыл падышах-лыкъ къылыб өз хайаты-да огълы-жын Ал или... Дуйлы Къайы Ынал

XIII.12. разы ирди хыйал къылды ким өз хайатыда падышах-лыкъны ибни эмми Элсан Керкес дернехлу.../?/ Ынал хан-гъа беркей падышах-лыкъ

XIII.13. тахты-гъа олтуртды ве бу падышах девриде хезрети Мухаммед сал-аллаху-алей-хи ве селлем зухур къылды ве Маруда Кертук-ни /?/ аның хыдматы-гъа

XIII.14. йибериб мусулман болды ве Къоркъут маман [байат?] неслидин турор Къара хожа огълы ве ол 'азым 'акъыл ве дана ве сахыбы керамат ирди ве аның

XIII.15. 'ехдиде Ынал хан Сайру Йав Къуй чыкыб ирди ве бу ровайат сахыбы такърыр къылор ким аның өмри ики йүз токъсан биш йыл ирди

XIII.16. ве йахшы сөзлер ве керамат диб аның хекайаты көб турор ве ала-хидде келкү-си турор иттифакъан ахыр өмриде хатуны хамыла ирди ве вефат

XIII.17. къылгъан чакъда бир огъул мутевеллид болды ве мутевеллид

²⁰⁰ **везири**

болгъанда Къоркъут байат къовмыдын тиди ким бу огъул адыны Къараман хан къоймакъ

XIII.18. кирек экабыры диван дидилер ким къараман къарангъу-лыкъ болгъай ве бу падышах-лар-гъа мынасыб имес мундын йахшы ад къоймакъ кирек

XIII.19. Къоркъут тиди ким къараман пейда болса хова къарангъу болор ве ата-сы-ның вефатыдын халайыкъ көңли зеңнәр тутуб ирди ве къараман әлеми

XIII.20. тутуб къарангъу болуб ол умыдгъа ким зайыл болуб күн чыкыгъай ве әлемни тәзе къылыб от-лар йер-дин чыкыгъай ве элем иши йахшы болгъай

XIII.21. бу себәб-дин бу ад-ны къойды-лар өз Йав Къуй хан өз хайатыда тамам жанавар-лар-ны тутуб өлтүриб тил-лерини йондуруб бир харыта-гъа

XIII.22. салыб сакълаб ирди ве весийет къылыб ирди ким хер къажан маңа бир ферзенд хасыл болгъай бу тил-лер-ни аңа бериң ким барча къуш-лар-ның

XIII.23. дилини билкей иттифакъан ол харыта-ны Къараман веладегиде тапды-лар алар-ны сындуруб сугъа салыб Къараман хан-гъа берди-лер ве бу себәб-

XIII.24.-дин ким улугъ болды барча къуш-лар дилини билиб кейфини ма'лум къылды андын соң халайыкъ улугъ кичик йыгылыб мешверет къылды-лар

XIII.25. ким падышахлыкъны бир киши-гъа мукъаррар къылгъай-лар ол вакът Къараман хан улугъ болмаб ирдилер Къоркъут ол жем' арасыда он битик айдыб

XIII.26. тиди ким эй халайыкъ падышахымыз къалмады ирсе Эрки ким хыдмат-кәр-леридин ирди йахшы адыны сакълаб хадаматы шайыстайы би-әндаза

XIII.27. къылыб ве Махдед /?/ йасаб ики-сини доламас ве къымыз къылыб хер нов' ит-лер-дин фераван йыгъды андакъ ким хич афериде андакъ къылмаб ирди

XIII.28. ол ким мундакъ хакъ сабыт къылды ирсе мынасыб вакът ве хал ол турор ким Къараман хан бегъайет кичик турор ве падышах-лыкъ къыла алмас

XIII.29. ол булугъ хедди-гъа йеткүнже аңа бир найыб та'йын къылыб олтурдалы ве ол иш-гъа Эрки мынасыб турор ким көб хукъукъ сабыт къылыб турор

XIII.30. Къоркъут бу сөз-ни тиди ирсе барча халайыкъ месму' ту туб²⁰¹ иттифакъ бирле Къараман ханны падышах къылыб Эрки-ни аның ныйабаты-гъа

²⁰¹ тутуб

- XIII.31. насб кылды-лар ве ол ики көл ким доламас ве кымыз кылыб ирди адыны Эрки хан көли кылды-лар аны тахт-гъа олтуртды-лар ирсе
- XIII.32. токъуз йыл хөкүмет кылыб падышах-лыкъ итди ве Къараман хан булугъ хеддигъа йетди ирсе падышах-лыкъны андын тилетди ве сакъ къол ве сол къол
- XIII.33. мулазым-ларыны чарлаб үч йүз киши бирле такърыр кылды ким мен тахт-гъа олтургъу-сы мен Эрки хан ким аның найыбы ирди кейфийети халны
- XIV.1. ма'лум кылыб андын къоркъуб новвабыгъа тиди ким Токъуз йүз кьой бирле токъуз кысракъ той үчүн өлтүркей-лер бу тойны кылды ирсе буйурды ким үч
- XIV.2. миң кьой бирле кысракъ меврид ве амада кыылгъай-лар аякъ тутмакъ үчүн ким Къоркъут келсе аңа аякъ тутгъай-лар ве фил-хал Къоркъут-гъа
- XIV.3. киши йиберди ким мүлк хуласа-сы бу күн сен-сен ве мундакъ мүшкил иш маңа түшүб турор маслахат ким көрсе аңа 'амал кылор мен Къоркъут такы бу
- XIV.4. сөз-ни ишитди ирсе анда келиб той кылыб аякъ тутды аш тартар чакъда бир къары къург чыгъыра башлады Къараман хан ким барча тил-лер-дин
- XIV.5. вакъыф ирди ма'лум кылды ким ол къурт не айта турор айтор ким дарыгъ къары йүкүрүб йете алмас мен ве эгер йетсем тута алмас мен
- XIV.6. ве эгер тутсам йырта алмас мен ол къурт сөзини түкетди ирсе үч йикит къурт аның жовабыда тиди-лер ким эгер сен къары болуб хич
- XIV.7. кылла алмас сен биз кылла алор биз хер йикит ким къары-гъа медед кылмагъай аңа ы'тыбар болмагъай бу киже болуб ве къарангъу-лыкъ болгъу-сы турор бу той-гъа
- XIV.8. келтүркен кьой-лар-ның тамам куйрукъ ве къарын-ларыны йыртыб саңа бирер биз ким фара-гъат йүзидин йикей сен ол йавукъда бир ит бар ирди
- XIV.9. Къара Буракъ атлыкъ жоваб бирди ким эгер падышах маңа бир ыссыкъ куйрукъ берсе кьоймагъай мен ким бир кьой-гъа зерер йеткүркей сен Къараман хан бу сөз-
- XIV.10. –лер-дин вакъыф болуб бу /бир?/ куйрукъны алыб ол ит-ке бирди ол жема'ат ким хэзир ирди-лер падышах-дын аның себэби-ни сорды-лар алар-гъа

XIV.11. жоваб берди ким Эрки бирле көңүл кыйыш-лыгымыз болмагъай ве садакы-ның овалыны ит-ке бермек кирек ким ренж арада болмагъай ве андын соң аш-

XIV.12. лар-ны ичиб йатды-лар йарым кижедин соң Къараман /голязмада - Къуман/ хан ойгъаныб тиди ким көрүң ташгъары-да йел бар йа йокъ бакъды-лар ирсе

XIV.13. киже бегъайат къарангъу ве йакъыш ве йел ирди Къараман /голязмада - Къуман/ билди ким ол къурт-лар-ның сөзи чын ирмиш

XIV.14. күндүз болуб хова ачылды ирсе ол ит-ни йериде көрмедилер үч йүз киши та'йын кыйлды ким ол ит-ни истекей-лер тафах-хус кыйлды-лар

XIV.15. ирсе киже ол кый-лар хүркүб къурт-лар алар-гъа урунуб ирмиш Къара Буракъ ол къурт-лар бирле урушуб кый-лар-ны сакълаб

XIV.16. къурт-лар-ны мен' кыйлор Къараман /голязмада - Къуман/ хан-гъа келиб ол сөз-ни тидилер ирсе атланыб анда барыб ол къурт-лар-ны өлтүрүб билди

XIV.17. ким ит өз сөзике йетиб түрор элкысса той агъаз кыйлыб йети киже күндүз мешгъул-лыкъ кыйлыб хер күн токъсан кый ве токъуз кысракъ өлтүрер

XIV.18. ирдилер Къоркъут ара-гъа кириб Къараман /голязмада - Къуман/ хан-гъа тиди ким атаң вефат кыйлды ирсе сен кичик ирдиң себэб-дин Эрки ханны саңа

XIV.19. найыб кыйлыб ирдүк имди сен девлет бирле макъам-гъа йетдиң ирсе Эрки хан такъы кыары ве за'ыф болуб иши бу күн таңлагъа йетиб

XIV.20. турор эгер аны өз ишиндин йыракъ кыйлмагъай сен ким саңа халыфа болгъай ве халкъ аңа серзениш кыйлмагъай-лар муревват тарыкыдын йырахъ имес

XIV.21. маслахат ол турор ким аның кызыны алгъай сен ким ол эмвал ве хазайыны-ны тамам саңа беркей ве ниче күндин соң ким ол фовт кыйлгъай хер-айына тэж ве тахт

XIV.22. сендин өзке киши-гъа къалмас Къараман /голязмада - Къуман/ хан хем ол той арасыда аның кызыны алыб 'айш ве 'эшрет-гъа мешгъул болды ниче мүддет андын өтди

- XIV.23. ирсе Къараман /голязмада - Къуман/ хан-гъа тиди-лер ким Айна хан
огълы Үсра/?/ хан диб турор ким Эрки хан кызыны овал мен хыйал кылыб
ирдим ким алгъай мен
- XIV.24. имди Къараман /голязмада - Къуман/ хан ара-гъа кириб алыб турор мен
диб барыб аның бирле урушуб ол кызы-ны алыб келтүрер мен Къараман
/голязмада Къуман/ хан ол сөз-ни истима’
- XIV.25. кылыб тагъафул урмаб фил-хал черик йыгъыб Үсра хан үстике барды
анда йетишди ирсе Айна хан илкери келмэб огълы Үсра хан къаршу
- XIV.26. чыккыб урушды-лар ирсе Үсра хан макъхур болуб Къараман
/голязмада - Къуман/ хан ики күн къавуб аны тутуб къайтыб өз лешгери-ке
мулхакъ болды Үсра
- XIV.27. ханны келтүрүб ол сөз-ни андын сорды ирсе ол му’тарыф болмаб
инкэр кылор ирди Къараман /голязмада - Къуман/ хан хич түрлүк аның
сөзини месму’ тутмаб
- XIV.28. буйурды ким аны хелэк кылды-лар ве бир йыл ол мовзы’да олтуруб
хатуны Эрки хан кызы-гъа ма’лум болды ким ол килмес ол такъы анда
‘азымат
- XIV.29. кылды ве иттифакъан ол вакът-да хамыла ирди йолда бир огъул
андые²⁰² мутевеллид болды Эрки хан-гъа хабар бирди-лер ирсе йибериб
огъулны өз алыгъа
- XIV.30. келтүрүб той кылыб Къар Йав Гъу хан ат кылды ве кызыны
Къараман /голязмада -Къуман/ хан къашыгъа йиберди ве Къараман хан Айна
ханны чарлаб тиди ким дайым ата-ларыңыз
- XIV.31. бизиң ата-ларымыз-гъа муты’ ве мункъад ирди-лер огълың ким йаман
хыйал кылыб ирди буйурдум ким аны орта-дын көтерди-лер имди сен эгер
- XIV.32. ыхлас ве ы’тыкъад йүзидин маңа ‘эхд кылыб ил болгъай сен ве мал
хер йыл хазана-гъа йиберкей сен мен такъы вelayat-ны къадым дестуры бирле
саңа мукъаррар тутар
- XIV.33. мен ол ыхлас ве ы’тыкъад йүзүдин²⁰³ ил болды ирсе ол такъы
вelayatны аңа мукъаррар тутуб истималат-лар бериб къайтарды өзи такъы

²⁰² **Андын**

²⁰³ **йүзүдин**

къайтыб өз тахт-гәхи-гъа

XV.1. нузул къылыб огълы-ның йүзини көрүб той-лар къылыб ниче мүддет

Эрки хан бирле болуб жаддайы веадны меслук тутор ирди огълы Йав Къуй

XV.2. ким улугъ ве балыгъ болды ирсе бир күн бир йикит бирле су къыракъыда

ойнар ирди андын өпкелеб бир от ким къалам-гъа охшар аны йекен дир-лер

тутуб

XV.3. аның бойны-гъа урды ирсе башы бойны-дын айрылыб йер-ке түшди

халайыкъ ол ишни көрүб мутахайыр болуб ол халны Къараман /голязмада -

Къуман/ хан-гъа тиди-лер

XV.4. ирсе ол тиди ким огълум-гъа бу хедаят хакъ-дын турор аның аты Йекен

бирле Ир бич кен Къайы Йав Къуй хан болсун ма'ны-сы ол турор ким

кишини йекен оты

XV.5. бирле өлтүрди ниче мүддет-дин соң Эрки хан-гъа тиди ким бу тахт овал

атам-ның ирмиш ниче мүддет сен мутасаррыф ирдиң ким ол кичик ирди имди

XV.6. ким улугъ болды энемни аңа бириб хенуз тахт үстике олтуруб сен имди

мен такъы улугъ болуб турор мен ве сен за'ыф ве къары болуб сен

XV.7. ол вакът болмады-му ким бу тахт-дын түшүб ике-лерике теслим

къылгъай сен Эрки хан бу сөз-ни ишитиб бир лахза сабыр къылыб аңа тиди

ким бу сөз-ни

XV.8. ма'къул айтор сен йене бир күни улугъ той къылыб алтун ив өрүб

Къоркъут ве барча умара ве эшраф-лар-ны йыгъыб тиди ким отуз йети йыл

турор ким

XV.9. бу тахт үстиде олтуруб турор мен **вен**²⁰⁴ бу күн Къараман /голязмада -

Къуман/ хан хакъы турор ве биз-ке мундын артукъ тикмес эгер бу отуз йылда

хер киши-ниң хатыры

XV. 10. мендин агъырыб болса маңа 'арз къылсун халайыкъ барча тиди-лер

ким хергиз сендин агъырмаб турор биз ве сендин разы ве хошнуд биз ол

тахтны андын

XV.11. соң Къараман /голязмада - Къуман/ хан-гъа табшуруб тиди ким шерт

къылың сиз такъы ол 'адл ве дада шиве-сини мер'и тутгъай сиз ве ахыр

мутайъба бирле тиди ким эй къызым

²⁰⁴ **ве**

- XV.12. огълы ‘акъыбат маңа йагъы ве ‘асы болдың кил имди мүбәрек-лыкъ бирле тахт үстике олтур ол огъул ол чакъда токъуз йашар ирди улугъ
- XV.13. ата-сының жовабы-гъа тиди ким бу бабда сөз ве кеңеш атам бирле турор таңла биз такъы оввал билели саңа хич ыхтыйажымыз йокъ турор киже ата-сы бирле кеңеш
- XV.14. къылды ким ата тургъанда рова имес ким огъул тахт үстике олтургъай сен той тертиб къылыб тахт-гъа олтур ким сен къары болгъандын соң
- XV.15. сениң эмриң бирле мен тахт-гъа олтургъай мен ата-сы аңа аферин окъуб хем ол киже илчи-лер йиберди ким барча умара ве ‘уммал-лар-ны хэзир къылгъай-
- XV.16. -лар барча йыгъылыб келди-лер ирсе улугъ той-лар агъаз къылыб он үч күн той къылыб
- йахшы са’ат бирле Къараман /голязмада - Къуман/ хан тахт-гъа олтурды ве йүз
- XV.17. күндин соң өзи тахт-дын түшүб огълы Йекен Бирпе Ир Вичкен Къайы Йав Къуй/ны/ тахт-гъа олтуртды ве ол
- XV.18. токъсан йыл падышах-лыкъ къылды ве ол бегъайат бахадур ве му’эийид ве намус-лыкъ ирди барча мемәлик-лер-ни мусаххар къылыб йер йүзидин аңа мал йиберер
- XV.19. ирди-лер токъсан йыл падышах-лыкъ къылгъандын соң вефат къылды огълы Өвлад/ ?/ Мур Йав Къуй хан ‘аза ве та’зыйат мерасымы-
- XV.20. -дын соң той къылыб умара ве мукъарраб-лары аны тахт-гъа олтуртды-лар ве аның бир кичик къардашы бар ирди Къара Алб Арт’алы Арслан хан йагъы
- XV.21. болуб ирди Өвлад Мур Йав Къуй хан черик йыгъыб аның харбы-гъа мубадарат къылды Талас худудыда муалкъат къылыб үч киже күндүз харб къылды-лар
- XV.22. Өвлад Мур гъалыб келиб алар-ны макъхур къылды ве Арт’алы Арслан хан умара-лары бирле харбда къатл-гъа йетди-лер ве ол вেলাят-лар-ны ким бурун алар-гъа
- XV.23. бериб ирди алар-дын къайтара алды үч йыл-лик мал бирле къылыж-дын халас болгъан-лар барча аңа йыгъылыб өз журум ве гүнәх-лери-гъа мукъыр ве му’тарыф болды-лар

XV.24. ве Арт'алы Арслан хан-ның бир тифл огълы бар ирди бир күн аны
Өвлад Мур Йа/в/ Къуй хан къашыгъа келтүрди-лер ирсе аңа бакъыб рехим
къылыб йыгълаб

XV.25. тиди ким дарыгъ-а бу вelayat ким абамыз уйгъур къовмыгъа бериб
ирди-лер эгер ата-сы фузул-лыкъ къылмас ирди бу мискин күвдек йетим ве би-

XV.26. -кес къалмас ирди аны Алттугъаж хан ад къылды ве ол вelayat
падышах-лыкъны аңа берди ве тиди ким аба ве эждадымыз

XV.27. дайым сиз-ке 'анайат ве хемайат къылор ирди-лер иншааллах мен
такъы бу күндин соң сиз-ке күлли 'анайат ве шафкъат къылгъу-сы мен ве на
'узу-биллах эгер мухалафат

XV.28. къылыб темерруд ве 'усйан йолыны тутсаңыз сиз-ке ол болор ким
мухалафат къылгъай-лар-гъа вакъы' болды бу сөз-ни диб андын къайтыб өз
тахтгәхи-гъа нузул къылды

XV.29. ата-сы ве эрканы дөвлет аңа той-лар къылды-лар ким мевриси мүлкни
ол огъул-гъа мукъаррар къылды ве буйурды ким ол йер-дин келтүркен эсир-
лер-ни къайтара

XV.30. йиберкей-лер ве бу себәб-дин әлемде күлли аман-лыкъ захыр болды
андын соң ата-сы къалмады Өвлад Мур Йав Къуй хан йетмиш биш йыл
падышах-лыкъ

XV.31. къылды эмма ферзенди йокъ ирди аның вефатыдын соң Къара Алб Гъуй
хан огълы ким харб чакъыда ата-сы Үрча хан бир аны бишикде

XV.32. йагъы илтиб ирди ол келиб ата-сыны тирик көрүб йетмиш биш йылдын
соң Мур өвлады Къара хан падышах-лыкъ тахтыда олтуруб

XV.33. падышах-лыкъ-гъа мешгъул болуб мүддети йикрими ики йыл падышах-
лыкъ ве ферман-ровалыкъ къылды валлаху 'аламу биссеваб ве илейх эл-мержа'
вел-мааб.

XVI.1. Өвлад Мур Йав Гъуй хан урукъ-лары-ның падышах-лыкъы тамам болуб
Букъра хан падышах-лыкъ-ның агъазы Къара хан огълы

XVI.2. Йав Гъу ферзент-лери къалмады ирсе Букъра хан Къара хан огълыны
падышах-лыкъ-гъа көтериб тахт-гъа олтуртды-лар токъсан йылдан соң

XVI.3. ве үч огълы бар ирди улугъы Илтекин ве ортанжы Къуры-Текин ве Букъра ашы аңа менсуб турор ол себэб-дин ким бир күн черик-гъа барыб

XVI.4. лешгер тамам аж болуб ирди-лер сорды-лар ким не аш бишүрели ол та'жыл үчүи бир пара ун хамыр идиб къолы-ның айа-сыгъа йассы

XVI.5. итиб къазан-гъа салор ирди ол тарых-дын бу күн-гъа-жа ол аш халайыкъ ичиде мешхур болды ве ол барча халайыкъ-гъа 'адл ве ынсаф

XVI.6. къылыб аның заманыда ра'ыйат мураффах-ул-хал ве фарыгъ-ул-бал ирди-лер ве аның бир хатуны бар ирди огълан-лары-ның эне-си Байыр- хатун

XVI.7. адлыкъ бегъайат 'акъыла-йы кэфийе ирди ве көб хөкүм-лерни ол къылор ирди такъдыры изеди бирле ол хатун вефат Букъра хан мерасымы та'зыйат-

XVI.8. -гъа мешгъул болуб үч йыл мутаватыр ивдин чыкъмады бу себэб-дин къары ве за'ыф болуб ынхытат-гъа йүз къойды умара-лары андын сорды-лар

XVI.9. ким үч огълыңдын къайсы бирни өзике къайым-макъам къылор сен ол тиди ким кеңеш къылыб хер бирини ыхтыйар къылса-ңыз аны падышах-лыкъ-гъа та'йын

XVI.10. къылың алар тиди-лер ким ыхтыйар сиз-де турор букъра хан тиди ким ортанжы барча иш-ке йетиб 'акълы барча-дын артукъ турор андын соң

XVI.11. умара йети күн той къылыб Къуры-Текин-ни падышах-лыкъ-гъа көтерди-лер ве үч айдын соң Къуры хан ата-сыгъа тиди ким сениң хыдматың

XVI.12. үчүн бир къыз алор мен ким саңа хыдмат къылгъай ве энем йерике болгъай Букъра хан йыгълаб тиди ким къайсы хатун Байыр хатун энең йерини

XVI.13. тутгъу-сы турор ыхтыраз къылор мен ким мениң ве огълан-ларым ара-сыда фитне-лер салгъай Къуры хан Эмин Күлме / / къызыны аңа алыб

XVI.14. той-лар къылды ким Эмин Күлме / / умара мукъаддам-ларыдын ирди иттифакъан къыш күн-лериде бир күн Букъра хан йатыб ирди хатуны Къуры ханны халват

XVI.15. тапыб аңа тама' къылыб тиди ким мени бу къары киши үчүн алыб хергиз маңа бакъмас сен Къуры хан-гъа гъайрат ве хамы-йет тутуб хашм ве гъзаб йүзидин

XVI.16. тиди ким таңла атам бирле кеңешиб сениң сезаңны беркүм турор муны диб къашыдын къобуб өз ивixe барыб йатды ве хатун ол

XVI.17. кьоркьунж-дын ким таңла ата-сыкъа ол сөз-ни диб рысва болмагъай
пиш-дест-лыкъ кьылыб ата-сыгъа тиди ким рова болгъай огълың Къуры хан
мана

XVI.18. хыйанат көзи бирле бакъыб шени' иш көңлиде бар **ирмиш-муна**²⁰⁵
айакъы-ның ызы ким келиб мен аңа кьол бермедим ирсе кьайтды Букъра хан
бу

XVI.19. сөз-ни ишитиб от дих туташыб умара-ларыны чарлаб олар бирле бу
халны кеңеш кьылды умара тиди-лер ким маслахат ол турор ким аны тутгъай

XVI.20. биз Букъра хан эжазат берди ирсе умара Къуры хан ишикике келиб ол
хенуз йухлаб ирди тиди-лер ким хөкүм андакъ турор ким сени тутгъай биз

XVI.21. Къуры хан та'ажжуб кьылыб хыйал этди ким лешгер аңа йагъы ве 'асы
болуб тута турор-лар тиди-лер ким атаң йарлыкъы бирле тутар биз ата-сы
хөкүмини

XVI.22. ишитди ирсе ол кьолыны берди ким аны тутуб ол сөз-ни ан-дын
сорды-лар Къуры хан тиди ким бу иш андын вакъы' болды ирсе

XVI.23. мен аның 'ирзи-гъа тахавун кьылмадым ол пиш-дест-лыкъ кьылыб
'арз-гъа йеткүрүб турор ара-ларыда болгъан иш-лерини умара-гъа тиди ирсе

XVI.24. умара месдукъайы халны ата-сыгъа тиди-лер ата-сы умара-гъа тиди
ким бу иште сиз не мешверет бирер сиз ве ол чакъда бир аждаха дагъ орта-
сыда бар ирди

XVI.25. Див кьайасы ад-лыкъ ве ол дагъ бир улугъ 'азым йазы кьыракъыда
ирди ве ол дагъ итекиде үч йыгъаж бар ирди хер бириниң астында бир чешме
су

XVI.26. Хер ким бир гунэх-гъа мүттехем болса ирди бир йерини межрух
кьылыб ол аждаха къашыгъа йиберүр ирди-лер эгер ол мүжрим болса фил-хал
аждаха аны йир ирди

XVI.27. ве эгер гунэхи болмас ирди ол межрух кьылгъан эндамы йахшы болор
ирди бу себэб бирле хер киши-ниң хайыр ве шерини билер ирди-лер Букъра
хан

XVI.28. огълыны ол аждаха-гъа ышарат кьылды ве буйурды ким аны мил
тартыб бир жеммаза-гъа миндүрүб ол йер-ке йиберди-лер бир теббах киши

²⁰⁵ **Ирмиш муна**

бирле

XVI.29. ол теббах жеммаза махарыны тутуб/?/ ол йазы сары ве аждаха-гъа мутавежжих болды ве ол заманда Ылыкъ Саркъыл-баш/?/ ким сипах-салар ирди

XVI.30. ол иш вакъы' болгъанда гъайыб ирди келиб бу ишни көрди ирсе эндише къылды ким ата-сыны өлтүрүб башыны огълы къашыгъа илткей

XVI.31. ве аны йолдын къайтарыб келтүркей йене эндише къылды ким мен атамны 'азым көб сивер мен шайад ким Къуры хан такъы ата-сыны сивер болгъай эгер аны

XVI.32. өлтүркей мен аңа хош келмекей маслахат ол турор ким аның хыдматы-гъа мубадарат къылгъай мен эгер эжазат беркей къайтыб атасыны хеләк къылгъай мен

XVII.1. та'жылы тамам бирле аның ардындын рован болды ве сәхер чакъыда аңа йавукъ йетди ирсе Къуры-Текин ат үнүни ишитиб тиди ким бакъың не киши

XVII.2. ардымыз-дын келе турор ол бакъыб тиди ким бир черик ардымыз йетди сорды ким мукъаддамы не түрлүк киши турор тиди бир киши боз ат-гъа

XVII.3. миниб келе турор Къуры хан тиди ким ол ат-лыкъ Саркъылбаш турор эгер къардаш-ларым болса ирди къара ат-лары болмакъ кирек ирди

XVII.4. йавукъ йетди-лер ирсе ат-лары-дын түшүб Къуры хан аякы-ны өпүб көб-лер йыгълады Къуры хан тиди ким эй йары вефадар көб

XVII.5. хыдмат хакъы маңа сабыт къылыб къардаш-ларым йерике сен келдиң имди сен къайтыб өз ивиңө баргъыл ким аллах та'ала мен сакълагъу-сы турор

XVII.6. ол жәхетдин ким бу бабда хич гүнәхим **йокътурор**²⁰⁶ эгер сакъ саламат келсем фе-биха ве илла сен билер сен ве ферзендлерим ол йыгълаб тиди ким къайтмас

XVII.7. мен бу йолда саңа йахшы ве йаман-да мувафакъат къылор мен ики ай йол йөрүди-лер ирсе нәгәх үч йыгъаж пейда болды Ылыкъ тиди бу үч йыгъаж-

XVII.8. -дын къайсы-гъа мутавежжих болор биз ол тиди ортанжы йыгъач-гъа ким мен ортанжы огъул мен ол эснада үч дагъ къоҗы пейда болуб Ылыкъ ат йүкүртүб

²⁰⁶ **Йокъ турор**

XVII.9. аждаха къашыгъа келиб көрди ким Къуры хан бир чешме къыракъыда йатыб турор ве көкси үстиде бир аждаха миниб көзи сары мейил къылор ирди

XVII.10. аны көрүб къоркъуб къылыж тартыб хыйал тиди ким аждаха-гъа ургъай аждаха тиди ким хич эндише къылма ол барча гүнэх-лер-дин арыкъ турор фил-хал

XVII.11. дилини аның көзике сүртүб бурункъы дестур дик бина болды андын соң саламат къайтыб ив-ке йетдилер ирсе хабар тапды-лар ким йагъы

XVII.12. келиб Букъра ханны ортагъа тутуб турор алар келиб йагъы сыпахы-гъа уруп алар-ны мунхазам ве махзул къылды андын соң ата-сы къашыгъа

XVII.13. келиб өз сер-гүзештини бейан къылды Букъра хан тиди ол күн бу хатунны

мана алгъанда тидим ким арамызда фитне салгъусы турор сен ол сөзүмни

XVII.14. къабул къылмадың имди ол хатунны сен билер сен Къуры хан буйурды ким төрт ат келтүрди-лер ве хер къол ве аякъ-ларыны бир ат къуйругъугъа багълаб

XVII.15. ол ат-лар-ны хүркүтди-лер фил-хал ол хатун пара-пара болды Къуры хан тиди хер киши мин ба'д киши-ке төхмет ве ыфтра къылгъай сеза-сы бу

XVII.16. болгъу-сы турор андын соң Букъра хан огълыны тахт-гъа олтуртды ве ол йетмиш биш йыл падышах-лыкъ къылды ве ол вефат къылгъан-дын соң

XVII.17. урукъ-лары-дын Үлуфакъ йети йыл падышах-лыкъ къылды андын соң огълы Арслан хан падышах болуб тахт-гъа олтурды ве къыркъ хаҗыбы

XVII.18. бар ирди ве Сувар ат-лыкъ бир къулы бар ирди 'азым бахадур ве хүнәрменд ве желд падышах аны өз йаны-гъа йол бериб ол къадар гүстах къылды ким падышах

XVII.19. къулакъыгъа сөзлешур ирди бир йолы махасыны хатуны-ның йүзике тикиб ынакъ-лар ол иш-дин решк илтиб падышах-гъа 'арз къылды-лар ким

XVII.20. бу Сувар-ның йаман хыйалы бар турор ким падышах-ны хеләк къылгъай ве өзи тагъаллуб ве истила бирле падышах болгъай биз бу халны ма'лум къылыб сиз-дин

XVII.21. йашура алмадыкъ Арслан хан аны бир йер-ке йибериб ирди тиди ким хер къажан келсе аны тутуб сиз-ке табшурайын ким аны пара-пара къылгъай сиз

- XVII.22. алар к̄айтыб падышах херем-г̄а кирди ирсе Мал хатун ким хатун-ларының му'аззама-сы-дын ирди айка̄к тутг̄алы илкери келди ирсе к̄рди
- XVII.23. ким падышах м̄те'эллим ве г̄амгин турор аның себ̄бини падышах-дын сорды падышах кейфийети халны тамам шерх к̄ылды ве тиди ким к̄нл̄м аңа мутаг̄айыр болуб
- XVII.24. турор келкендин соң тахк̄ык̄ к̄ылор мен эгер бу с̄з чын болса аны өлтүрер мен хатун-лары тиди-лер ким биз хем аның ынак̄-лык̄ы-дын решк илтер
- XVII.25. биз фе-эмма ол иш арасыг̄а келкен-дин соң барча падышахлык̄ иш-лериңиз ве **м̄эк̄үл** ве мешруб музеййен ве муреттеб турор болмаг̄ай ким ынак̄-лар
- XVII.26. бу с̄з-ни хасад ве кине й̄зи-дин айтг̄ай-лар тафаххус ве тахк̄ык̄ к̄ылмак̄ кирек болмаг̄ай ким г̄үнэх-сиз г̄араз **гей** с̄зи бирле аны өлтүркей сиз
- XVII.27. ве **сонра** пушман-лык̄ ф̄йда бермекей ол киже падышах к̄б эндише-лер к̄ылыб сабах болды ирсе хужжабыны чарлаб тиди ким бу күн х̄йалым
- XVII.28. бар турор ким Кивкер/?/ хасар-г̄а барг̄ай мен ав авламак̄ үчүн эмма **эндек** 'арыза маны' бола турор сиз анда барыб авлаң алар аның ферманы бирле
- XVII.29. барды-лар ирсе йене бир күни Сувар йете келди Арслан хан аны өз йаныг̄а йол берм̄б аңа пейг̄ам йиберди ким барыб Аманда /?/
- XVII.30. Йаңы кент-дин үч йыл-лик мал алг̄ай ве к̄б ын'ам ве суйург̄ал-лар к̄ылды йене бир күни бир хиле йасаб өзини өлүк-лык̄-г̄а салыб
- XVII.31. хужжаб ве Сувар-г̄а хабар йиберди ким Арслан хан вефат к̄ылыб турор алар бу хабар-ны эшитиб та'жылы тамам бирле к̄айтыб **кеңеш** к̄ылды-лар
- XVII.32. ким ол биз-ни к̄б 'ыззат ве хормат тутмас ирди ве Сувар-ны биз-дин артык̄ к̄рер ирди аның та'зыйаты хак̄ык̄ат бирле биз-ке той ве 'арусы
- XVII.33. турор йене бир күни Сувар келиб матам ве та'зыйат тутуб хатун-ларының к̄ашыг̄а барыб к̄б жезе' ве фезе' к̄ылды ве бу ма'ны бирле йыг̄лар ирди ким дарыг̄-а
- XVIII.1. умара-лар-ны 'эзиз ве м̄керрем к̄рер ирдиң сендин соң эхл ве 'айал ве ферзенд-лериңни мухафазат к̄ылмаб тебл ве 'алам-ларыны өз ив-лерики

- XVIII.2. илтди-лер ве андын соң биз-ке тирик-лик **нике** кирек өзүмни өлтүрер мен ким элемни душман-лар кәми-гъа көрмекей мен аның ол йыгълакъанны
- XVIII.3. Къара Арслан хан эшитиб нэгэх табутны сындуруб андын чыкъды хатун-лары аны көрүб къоркъуб къачды-лар ким ничүн өлүк киши
- XVIII.4. тирилкей ол туруб Сувар-ны чарлаб къужакълаб тиди ким сенин хукъукъы хыдмат ве ы'тыкъадың маңа ма'лум турор Сувар тиди ким келиб сен
- XVIII.5. мени өзиң бирле илткей сен Арслан хан аңа истималат ве дилхош-лыкъ бериб тиди ким аллах та'ала эгер маңа йаңы жан бериб турор хич гъам йиме ким
- XVIII.6. хер не мудда'а ве макъсудың турор андакъ къылгъу-сы мен падышах тиди ким Сувар ферзөнд-лери Ил Арслан ве Махмуд ве тамам хадам ве хашам-лары бирле атланыб
- XVIII.7. ол къыркъ хажыбны көтүркей-лер алар барыб хажыб-лар-ны падышах алыгъа хэзир къылды-лар алар надым ве шеримсар көз-лерини йер-ке тикиб ирди-
- XVIII.8. -лер падышах хашм ве гъзаб йүзидин алар-гъа банг уруб тиди ким ничүн көз-лериңизни йер-ке тикиб сиз тиди-лер ким ол себәб-дин ким мүжрим ве гүнәх
- XVIII.9. -кәр биз падышах тиди ким хер не сиз Сувар-гъа къасд къылыб ирдиңиз ол сиз-ке 'айыд болды ве Сувар-гъа тиди ким алар-ны өз мукәфат-ларыгъа
- XVIII.10. Сувар алар-ны йол-лар башыгъа илтиб мусла къылды йа'ны алар-ны сан сан къылыб йол-лар үстиде салды ве тиди ким хер киши өз падышахы-гъа къасд
- XVIII.11. къылса сезасы бу турор падышах өз имарет ве ныйабат ве хыжабатны Сувар-гъа муфавваз ве мукъаррар къылды ве йетмиш йыл дөвлет ве са'адат хишмет бирле падышах
- XVIII.12. -лыкъ къылды ве ол огълан-лары күвдек ирди-лер бир ибни эмми барды Деркулик ад-лыкъ андын соң ол падышах болуб он биш йыл падышах-
- XVIII.13. -лыкъ къылды ол вефат къылгъан-дын соң [Эсли хан] тахт-гъа олтуруб падышах болды ол бир къары **рузгәр**-диде киши
- XVIII.14. ирди үч йыл-дын соң өз огълы Ша'бан ханны падышах-лыкъ тахты-

- гъа олтуртды ве ол йикрими ики йыл падышах-лыкъ кылыб
- XVIII.15. андын соң огълы Туран хан ата-сы йери-ке падышах болды ве ол такъы йикрими йыл падышах-лыкъ кылыб өз огълы Алы
- XVIII.16. хан/?/ хашам /?/ хөкүмети-гъа намзед кылды ким кыркъ миң атлыкъ ирди-лер ве Къундуз Къардыжыны/?/ ким йүз сексен йашар ирди аның визарат ве
- XVIII.17. ныйабаты-гъа та'йын кылды ким аның истисвад ве **ра'йи**-дин тежавуз кылмагъай ве билике бир кылыж багълаб аны Къылыж Арслан ат кыйды алар Хорасан йерике
- XVIII.18. йерике (sic) йетди-лер ирсе ниче йыл өтүб булугъ хедди-дин шибаны 'унфуваны-гъа йетди ирсе дайым менахы ве мелахы-гъа меш-гъул болор ирди ве гиче-лер умара
- XVIII.19. -лар ивике барыб кызылары-гъа касд кылор ирди алар та-хаммул кылыб аны шахы бидадгер ад кылды-лар ве иттифакъ бирле Атабек Къардыжы(?) къашыгъа келиб андын
- XVIII.20. шикайат кылыб кейфийети халны аңа шерх кылды-лар Атабек аңа көб мен' кылды ирсе хич файда кылмады акъыбет иттифакъ кылды-лар ким аны тутгъай-лар
- XVIII.21. шах Мелик къачыб су-дын өтүб Йулдуз Къардыжы(?) такъы аның арды-дын барыб Алы хан къашыгъа барды-лар Йулдуз огъылы-ның ахвалыны тамам
- XVIII.22. аңа шерх кылыб тиди ким мениң пенд ве несихатым-ны къабул кылмады ве бу шени' иш вакъы' болды Алы хан эндише кылды ким болмагъай огълы эшитиб андын
- XVIII.23. къачгъай тиди ким йалгъан дир сен бу фесад сен-дин вакъы' болуб турор ол себәб-дин ким ол күвдек ирди шах Мелик аны эшитиб ата-сы Алыгъа
- XVIII.24. келиб хыйал кылды ким ата-сының аякъыны өпгъай ата-сы башыгъа тепиб тиди бу нухус бед-бахт-ны тутың аны тутуб махбус кылды-лар
- XVIII.25. Йулдуз Къардыжы-ны чарлаб аңа 'узур-хах-лыкъ-лар кылыб тиди ким бу огълыны бенд ве селасыл бирле илтиб хасм-ларыгъа табшургъыл ким аны өз мудда'а-лары
- XVIII.26. бирле өлтүр-кей-лер алар кеңеш кылды-лар ким огълыны бу дестур

бирле илтмек ве хасм-лар-гъа табшурмакъ маслахат имес ким эгер аны өлтүр-кей-лер

XVIII.27. магърур болуб фитне-лер башарыб келиб ата-сы бирле такъы харб ве жедел кыылгъай-лар огълыны тутуб мукъайад кыылдың ким барча халкъ көрди-лер ирсе

XVIII.28. имди маслахат ол турор ким аны бир йер-де йашуруб мен йиберкей сен ким мен барыб ол къовум-гъа тикей ким Алы хан огълыны тутуб мана табшурды

XVIII.29. ким келтүрүб сиз-ке табшургъай мен андын ынтыкъамыңызны тартгъай сиз эгер ол къовум къабул кыылмаб фузул-лыкъ кыылса-лар огълуң тирик

XVIII.30. болгъай аны черик бирле йиберкил ким алар-ны муты' ве мункъад кыылгъай Алы хан-гъа бу рай севаб көрнүб Къардыжыңы /?/ -ны буйурды ким ол къовум ара-сыгъа

XVIII.31. баргъай ве огълыны киже бирле йашурды Къардыжы алар къашыгъа бар-ды ирсе ол ахвалны алар-гъа кыылды алар тиди-лер ким Алы хан өз огълыны

XVIII.32. өлдүрмегъунжа биз аңа күж бермес биз ве алар-ның мукъаддамы Къын Къоргъут ирди Хорасан мемәлики-ке йибериб мал истеди ирсе ра'ийят эба кыылыб

XVIII.33. жовабыгъа тиди-лер ким биз бир вакът мал берер биз ким араңызда ыхтылаф бер-тараф болгъай ве падышах му'аййан болгъай ве миң киши йиберди ким Амуйа

XIX.1. суйы-ның этраф ве ховашы-сыда олтургъан-ларны көжүрүб Мерв-гъа элткей -лер ол жема'ат умара-лары-дын бир факъых бар ирди ким мугъаййабат

XIX.2. ве эсрар-гъа вакъыф ирди ады Эмиран Кәхин Къын Къоргъут аңа тиди ким бакъ Алы хан бирле йагъы-лыкъ ве²⁰⁷ түрлүк турор ол бир са'ат тефеккүр кыылыб

XIX.3. тиди ким араңызда бир киши захыр болгъай ким 'адл ве ынсаф бирле мовсум ве мовсуф болгъай ве ив йонужы болгъай ады Токъсурмыш Эракужы/?/

XIX.4. хожа огълы аның үч огълы болгъай бири Дувакъ ве бири Тогърул ве

²⁰⁷ **не**

бири Арслан ве хем бу киже диш-де көрди ким аның нафы-дын үч йыгъаж

XIX.5. гъады көб будагъ-лар бирле көкериб турор баш-лары ас-ман-гъа йетиб
'аслуха сабитун ве фер'уха фис-сема' Кэхин аңа тиди ким зынхар бу

XIX.6. дишни киши-ге айтма-кей сен ниче огълың бар турор тиди ким үч тиди
үчиси хем падышах болгъу-сы турор ана ол сөз 'ажаб көрүнди ол

XIX.7. себэб-дин ким ол 'азым дервиш ирди эмма барыб ики үч къанат иви бар
ирди сатыб къой алыб садакъа берди ве үч огълы хем бахадур

XIX.8. ве шужа' ве дилавер ирди-лер дайым ав авлар ирди-лер огъур (огъуз)
умара-сы көрди-лер ким алар йахшы ав авлар-лар миршикер-лыкъны алар-гъа
та'йын къылды-лар

XIX.9. ве умара йене Хорасан вেলাят-ларыдын мал истеди-лер ра'ыййат
эжабат къылмады-лар Къоргъут тиди ниче атлыкъ маңа беркил ким барыб мал
алыб

XIX.10. келтүрейин аңа миң киши берди-лер ол илкери илчи-лер йиберди ким
ничүн мал бермес сиз муңа көб черик хед ве къыйас-дын артукъ тиди

XIX.11. ве буйурды ким хер киши ики тобра тофракъ көтеркей-лер ве тобра-
лар-ны тишиб та'жыл бирле йортар ирди-лер ол тешүк-лери-дин тофракъ-лар

XIX. 12. төкүлүб гъубарыдын хова къарангъу болуб көз-лер хыра болды ве
илчи-лер аваза салор ирди-лер ким солтан Тогърул тиди көб черик бирле ким
сиз-

XIX.13. -лер-ни хелэк къылгъай ве эхл ве 'айалыңызны эсир къылгъай ве
Тогърул хер йер-ке түшүб буйурор ирди ким көб от-лар йакъыб ол себэбдин
көңүл-лер-гъа

XIX.14. ховф түшүб ра'ыййат мал къабул къылор ирди-лер илчи-лерни йиберди
ким черик келмэб къайтсун-лар ким ра'айа мал бере турор-лар ол барыб
ра'ыййат-

XIX.15. -дын мал ве ха-зана алыб къайтыб көб баргэх-лер урды ве аны өз-
лерике эмир ве шах къылды-лар бу эснада Йулдуз Къардыжы-ны Тогърул
къашыгъа келтүр-

XIX.16. -дилер ирсе Тогърулдын көб хайбат ве шукух Къардыжы көңли-гъа
түшүб Тогърул аңа тиди сен-дин бир сөз сорар мен раст айтгъыл тиди айта мен

XIX.17. тиди мунда не иш үчүн келиб турор сен ол тиди Алы хан өз огълы шах

Меликни тутуб маңа берди ким сиз-ке келтүрүб табшургъай мен

XIX.18. ве сиз өз ынтыкъамыңыз-ны андын алгъай сиз ве имди йолда Жаркенд
вেলাйаты-да къалыб турор бат келкү-си турор Тогърул тиди бу сөз-ни эгер раст

XIX.19. тисең мен-дин саламат халас болор сен йокъ ирсе сени къын ве
шикенже бирле хеләк къылгъу-сы мен Къардыжы къоркъуб месдукъайы халны
раст-лыкъ йүзи-дин такърыр

XIX.20. къылды Тогърул Къардыжы-ны махбус къылыб ниче кишини аңа
мукъаррар къылды ве он алты миң киши анда къойуб он төрт миң киши даллаб
андын алты

XIX.21. миң кишини өз къардашы Лукъатгъа /?/ берди ким йемин-де йашунды-
лар ве алты миң киши кичик къардашы Арслан-гъа берди ким йесар-да
йашунды

XIX.22. ве Тогърул өзи ики миң киши бирле шах Мелик лешгери-ниң
барабары-гъа келиб турды ве аның бирле йикрими миң киши бар ирди кемин-
гәх ара-сыгъа

XIX.23. йетди ирсе къардаш-лары кемин-дин чыкыб шах Мелик черикини
орта-гъа тутуб көб кишини өлтүрүб шах Меликни тутды-лар ниче му'табар
эмири

XIX.24. бирле ве Тогърул музаффар ве менсур къайтды ве Алы хан эшитди ким
Тогърул солтан болуб шах Меликни тутуб өлтүрди гъайрат ве гъусса-дын
бимар болуб

XIX.25. ики йыл-дын соң вефат къылды ве андын соң солтанат Тогърулга
мукъаррар болды ве улугъ къардашы Лукъат-ны Гъазнейн ве ол худуд
хөкүмети-гъа

XIX.26. йиберди ве кичик къардашы Арслан шах-ны Рум мемалеки-ниң
хөкүмети-гъа йиберди ве ол Эрмен-гъа йетди ирсе өз умара-лары-дын Арслан

XIX.27. шах-ны Эрмен имаретигъа йиберди ве өзи Рум-гъа барыб барча
вেলাйат-лар-ны мусаххар къылды ве хер ниче йыл солтан Тогърул къашыгъа
барор ирди ве ол

XIX.28. йикрими йыл падышах-лыкъ къылыб вефат къылды андын соң
къардашы / / аның йерике олтуруб йети йыл падышах-лыкъ къылды ол

XIX.29. такъы вефат къылды ирсе /бош / падышах-лыкъ-гъа көтерди-лер ве

уйгъур тили-ниң ады турор он ики йыл падышах-

XIX.30. -лыкъ кылыб андын соң / / асылзаданы пады-шах-лыкъ-гъа

көтерди-лер Мавера-у-ннахр-да ол олтурор /?/ ким саманы-

XIX.31. -лар тарыхыда аны Саман худа дир ирди-лер ким барча саманы'ларның атасы турор андын соң / бош / падышах-

XIX.32. лыкъ кылыб андын соң Лукем Йав Къуй падышах болды ол хенуз **күчик** ирди ким Къарашыт атлыкъ черик тартыб үстике

XIX.33. келиб күлли харб кылды-лар андакъ ким Лукем Йав Къуй музтар ве 'ажыз болуб бир кичик къардашы бар ирди бишикте аны эсир илтди-лер ве олжа алмакъ-гъа

XX.1. мешгъул болды-лар ирсе йене бу сыпах къувват тутуб гъайрат ве хамыййат йүзидин ир ве хатун йыгъылыб Къарашыт арды-дын барыб алар-ны

XX.2. сындуруб мунхазам кылыб къайтды-лар ниче йыл-дын соң ол тифл къардашы пейгъам йиберди ким мен улугъ болуб турор мен маңа бир черик

XX.3. көмек йосуныке йиберкил бу душман ара-сы-дын өзүмни ташгъары салгъай мен Лукем Йав Къуй аны Шерик ад кылыб ирди алар-ның ара-сы-дын

XX.4. 'атфа кылыб өз къардашыгъа къошулды ве ара-лары-да көб уруш болуб халайыкъ өлүб акъыбет къайтдылар ве Шерик къашыгъа келиб

XX.5. өз халыны шерх кылыб къардашы аңа көб истималат ве шефкъат ве мерхемерет-лер кылды ве йикрими йыл падышах-лыкъ кылыб вефат кылды ирсе Шерик къардашыны

XX.6. табутгъа салыб бир йыл ивде сакълады ве өзи мүлк ишике иштигъал кылор ирди бир йыл-дын соң умара йыгъылыб Шерикни падышах-лыкъ тахты-гъа олтуртды-

XX.7. -лар ве къардашыны дефн кылды-лар ве ол он йыл падышах-лыкъ кылды ол вефат кылды ирсе огълы / бош/ падышах

XX.8. болды ве андын соң Махмуд Себүктекин ким къайы сүмеки-дин ирди токъсан үч йыл падышах-лыкъ кылды ве ба'зы Хинд биладыны тутуб аның

XX.9. хекайаты мун-дын бурун мезкур болды андын соң огълы Мес'уд падышах болды ве ол кыш-лакъ үчүн Журжан ве Мазандеран-гъа келди

XX.10. ве Тогърул урукъ-лары өвлад ве урукъы Селжукъ Чагъры бек ве Давуд Мерв ве Балх ве Херат вেলাят-ларыгъа мустевли болды-лар солтан Мес'уд мал

- XX.11. тиледи ирсе бермеди-лер ве тиди-лер ким биз өз киши-лери-миз-ке
бируп биз ким биз такъы падышах несли-дин турор биз ве ол йыл Мес'уд шах
Журжан
- XX.12. ве Мазандеран-гъа барыб ирди кышлакъ үчүн Чагъры бек ве Давуд
кеңеш кылды-лар ким барыб Махмуд Газнейн тахт-гәхини тутгъай-лар
Мес'уд бу хабар-
- XX.13. -дын вакъыф болды ирсе отуз миң киши бирле келиб Мервни мухасара
кылды Селжукъ ферзенд-лери ресул-лар ташгъары йиберди-лер ким бамдад
- XX.14. кефен-леримизи бойнымыз-ке асыб көб мал бирле хыдмат-гъа
мубадарат кылор биз ве ресул-лар-гъа диб ирди-лер ким солтан Мес'уд
баргәхи-ни ве киже йатор
- XX.15. йерини йахшы тафаххус кылыб билиб келкей-лер алар келиб тафаххус
кылыб барды-лар ирсе Чагъры бек дервезе-де йүз киши олтуртуб иттифакъ
кылды ким
- XX.16. йарым киже барча йыгъылыб бир дервезе-дин чыкыб йагъы-гъа
шебихун ургъай-лар йарым киже мунажат-да окъур ирди-лер 'йа Давуд инна
жа'алнаке
- XX.17. халыфетен фил-арзи' Давуд ол аят тефсирини ма'лум кылыб аны фал
тутуб йене къулакъ салды ирсе мукъры окъур ирди
- XX.18. ким «ту'иззу мен теша-о ве тузиллу мен теша-о бийедикел-хайру иннеке
'ала кўлли шей'ин къадыр» бу аят-ның такъы ма'лум кылыб аны такъы
йахшы фал тутуб
- XX.19. дилир ве дилавар болуб къардашы Чагъры бек-ни чарлаб иттифакъ
бирле шәхер-дин чыкыб черик-ниң төрт йаны-лын а'да-гъа шебихун уруб
- XX.20. фил-хал Мес'уд-ны тутуб Давуд къашы-гъа келтүрди-лер ве Селжукъ
Къыныкъ сүмеки-дин турор Токъсурмыш нежады-дын ким Алужы хожаның
огълы ирди
- XX.21. ве мундакъ солтан Мухаммед Хорезм шах улугъ жедди Нуштекин
Гъаржа ирди Огъуз нежады-дын Бекдили өвлады-дын ве Нуштекин Селжукъ
салатыны-ның
- XX.22. мустахдым-лары-дын ирди ве Огъуз нежады-дын падышах-лар биш
огъул-дын ирди-лер Къайы Йазыр Эймүр Овшар /голязмада - өвшер/ Бекдили

ве Салгъуры-лар хекайаты ол турор ким шах Мелик умара-лары-дын бири ким
Къыныкъ Къоргъут нөкер-лери-дин ирди ады Салур Дикли

XX.24. такъы дир ирди-лер шах Мелик хезимети-де барча умара Мерв-гъа
йыгъылды-лар ве Салур өз хашамы-ның он миң киши-си бирле көж къылыб
Хорасан худудыгъа

XX.25. кириб Къохистан ве Исфихан ве Табас худудыда ниче йыл таахт ве
таарааж къылор ирди селжукъы-лар ким мемәлик-гъа мустевли болды-лар бу
Салур алар-гъа

XX.26. къошулуб мүддетлер алар-гъа мулазамат къылыб 'акъыбөт ферзенд-
лери Фарс жаныбы-гъа барды-лар ве ол билад-ны тутуб Фарс атабек-лери ким

XX.27. алар-ны салгъуры окъур ирди-лер барча аның нежады-дын турор-лар ве
йене бир эмир ады / бош / миң киши бирле Жейхун-дын нары йурт-лары бар

XX.28. ирди Хорезм худуды-да ве аның өвлады Къутлыгъ бек ве Къаран
(Къазан?) бек ве Къараман бек турор-лар ве хенуз аның а'къабы къарар бирле
турор ве Рум

XX.29. теракиме-си Къараман ве Асраф (Эсраф) дик ве ол вакът ким Тогърул
селжукъы Румгъа барды йикрими миң түркмен аның бирле ирди-лер ол
къайтды ирсе

XX.30. алар анда мүтемеккин болды-лар эмир ве мукъаддам-лары Арслан
солтан ирди Къыныкъ нежады-дын валлаху та'ала а'ламу бис-севаб ве илөй-хил
мержа'и вел-мааб

XX.31. Катиби-хил абд Салар Баба бин Къул'алы Салар

XX.32. Харыдары фи тарыхы шәхри реби'ул овал

XX.33. сенети саласи ве ситтине ве тис'а ма'ах